

PJ
5121
R4
1914X
c. 1
ROBA

אנ'אשה רעה; איהר אויטאר, וואס בעהאלט זיך אונטער די איניצאלען אב"ש, איז א נעווימער שוויצער, וואס האט זיך בעשעפטיגט מיט אדוואקאטור אין ווארשוי און האט, ווי איך האב געהערט, זיך שפעטער געשמד'ט. „דער פרעה-ליכער מארשעליק“ איז א בעזונדער ארויסגעגעבענער אקט פון קאלמוסעס „געשיכטע פון א זעלטענעם ברית וכו'“.

608 : ב. שאפיר איז געבארען אין יאהר 1876 .

655 : פון שפרה בת ר' יהודה-לייב'ס „תחינה שערי תשובה“ איז נאך דא אנ'אויס-נאבע פון 1868; פון שרה בת טובים'ס „תחנה שלשה שערים“ — אנ'אויסנאבע פון 1864. וועגען נאך עלטערע אויסנאבען פון די דאזיגע תחנות וויים איך נישט.

בעמערקונגען און אויסבעסערונגען.

- צו ז. 115 : בן-עמי (מרדכי ראבינאוויטש) איז געבארען אין יאהר 1858.
- 119 : בערנמאנאס יודישע תנ"ך-איבערזעצונג איז ארויסגעגעבען דורך די מיסיאנערען.
- 171 און 209 : חיים-חייקעל הורוויצעס ווערק וועגען דער ענטדעקונג פון אמע-
ריקא, וואס איז ערשינען אין יאהר 1817 אין בערדיטשעוו, טראגט דעם טיטעל
„צפנת פענח“, ניט „קאלומבוס“.
- 285 : אבנר טאנענבוים—געשטארבען אין יאהר 1913 אין ניו-יארק.
- 326 : אין דער 7-טער שורה פון אויבען שטעהט „מאהלעוו“ אנשטאט „סער-
מענדיכער“.
- 335 : די השערה, אז ר' לוי יצחק בערדיטשעווער איז דער מחבר פון דער תפלה
„נאט פון אברהם“, איז נישט קיין ריכטיגע; נח פרידלוצקי ברענגט וואריאנטען
פון דער דאזיגער תפלה, וואס שטאמען נאך פון דייטשלאנד, ר' לוי יצחק
בערדיטשעווער האט פערפאסט אנדערע תפלות-נגונים.
- 371 : ד"ר פיליפ מאנש, איינער פון די בעסטע יודישע גראמאטיקער און איינער
פון די הייסטע אנהענגער פון יודיש, איז געבארען דעם 17-טען מערץ 1838 אין
לעמבערג, געשטארבען דארט דעם 7-טען אויגוסט 1890.
- 383 : אין דער 8-טער שורה פון אונטען שטעהט „א פרוי“ אנשטאט „די פרוי“,
און אין דער 5-טער שורה — „א געוויסער“ אנשטאט „א געוויסע“.
- 513 : אליקום צונזער — געשטארבען אין אויגוסט 1913 אין ניו-יארק.
- 542 : דער ארטיקעל וועגען אולריך קאלמוס איז על פי טעות אריין נישט אין דער
ענדגילטיגער רעדאקציע און ענטהאלט וויכטיגע פעהלערן. די ערצעהלונג „יעקע-
לע קונדס“, וואס איז געשריבען אין מענדענציעוו-משכילישען נייסט, האט קיין
שום שייכות נישט צו קאלמוסען, ניט צו דער תלמודישער לעגענדע וועגען

- רב קרוב, 197.
 רב קרוב, 362.
 רובינסאן ס., 678.
 רובענטשיק אברהם-אבא, 694.
 רוזעל פישעלס, 627.
 רויסטיץ רחל, 202.
 רו-ן, 591.
 רוסטא (מוזיקער), 325.
 ריב"ל, 360.
 רידעלסהיים אליעזר, 58.
 רייזען ז., 41, 561.
 רייך צבי הכהן, 364.
 ריים י., 726.
 ריקארדא, 464.
 ריב"ג, 110.
 רמב"ם, 143, 466.
 רעקליו עליוע, 489, 590.
 רש"י, 654.
- ש.
- שאמיסא, 504.
 שאנטאפי-דע-לאסאסי, 573.
 שאפיר יצחק, 682.
 שאפירא הערמאן, פראפעמאר, 258.
 שאפירא י., 718.
 שאפירא ס., 489.
 שאפירא קאנסטאנטין, 490.
 שבתו צבי, 222.
 שובערט, 547.
 שוואכאכער, ד"ר, 72.
 שוואביכער ה., 754.
 שולמית, 637.
 שומאן, 547.
- שור וויליאם, 667.
 שטיף נחום, 117.
 שטיוצער ד"ר, 503.
 שטערן מיכל, 41.
 שטערן מאיר, 110.
 שטשעברעזין צבי-הירש, 370.
 שילדער, 141, 158, 203, 445, 474.
 שירער עמיל, 562.
 שלאסבערג יוסף, 471, 668, 693.
 שלומיאל, 637.
 שלמה אבן וירנא הרופא, 55.
 שלמה בן נבירול, 28.
 שלמה-וויטש אנשעל, 678.
 שמואלזאהן ש. (זעצער), 274.
 שמואלזאהן, 385.
 שמריהו הלוי, 359.
 שנור ש., 704.
 שניאור זלמן פון ליאדי, 219, 522.
 שנייד יחיאל, 722.
 שניצלער ארטור, 554.
 שנרער מאריץ, 101.
 שעכטער ישראל, 678.
 שעלדי, 213.
 שענבאך אברהם, 72, 722.
 שעקספיר, 87, 222, 406, 491.
 שפונד ה., 720.
 שפינאזא, 122.
 שפיצער צבי, 46.
 שפירעסקא ס., 720.
 ש"ף ז., 274.
 שקליאר י., 151.
 שרהזאהן יחזקאל, 693, 701.
 שרייבער ש., 708.

קלוינסום בן קלוינסום, 41, 416
 קליין י, 666
 קליין ס, — ז, קלמנאוויץ.
 קמחי, 654
 קערשענבוים ה, 717
 ק—ר הערמאן, 569
 קראטקא ב, (צייכענער), 61
 קראכמאל, 363, 586
 קראפני ג, 584
 קראפאטקין, 489, 590
 קרויצענאך, 382
 קריטיקום, 186
 קרילאו, 418, 553, 595, 604
 קרעהאנש אלעקסאנדער, 82
 קרעפליאק י, 713

ר.

R, 586
 ראבינאוויטש, 678
 ראבינאוויטש, א, 243, 731
 ראבינאוויטש אסיפ, 72
 ראבינאוויטש ישראל-מיכל, ד"ר, 205
 ראבינאוויטש מרדכי, 115
 ראהאטין חיים, 712
 ראזענבוים יוסף ל, 691, 705, 714
 ראזענבלום ע, 721
 ראזענטאל הערמאן, 706
 ראזענשטיין א, 163
 ראזענשטיין ב, א, 518
 ראזעס ס, 188
 ראטשטיין ט, 715
 ראיעווסקי, 684, 717
 ראפאארט, 678
 ראפאארט מרדכי, 426
 ראפאארט ש, 168, 727
 ראפאארט ש, ד"ר, 686
 ראפאארט שלמה, 62
 ראש-לקיש, 594
 ראשפיץ חיים, 539
 רב קצין, 574

סרענקעל ל, 253
 סרענקעל נחמן, 716
 שבישעווסקי, 142, 458
 שתחיה פון רענענסבורג, 759

צ.

צארנקע 382, 450
 צווילינג, 447
 צוקערמאן וו, 611
 צוקערמאן משה, 724
 ציונזאהן ש, 163
 ציפרים ל, 723
 צעדנער, 414
 צערוואנטעס, 206, 274
 צשאקע, 491

ק.

קאהאן דואים ה, 725
 קאהוט א, ד"ר, 383
 קאהן (כהן) י, 718
 קאהן מכאל, 87
 קאהעץ (כהן) יעקב, 696
 קאוונער אורי, 115
 קאזאקעוויטש ק, 653
 קאליוטשי איוואן, 156
 קאלירף, 550
 קאמיקא לעאן, 693, 701, 713
 קאמפע, 170, 269, 604 (ראבינזאהן קרוזע).
 קאנאפניצקא, 504
 קאנטאראוויץ זיגמונד, 718
 קאמציזשקא ט, 591
 קאפעליאוויץ ל, 739
 קאצענעלסאן יעקב-בנימין, 552
 קאראלענקא, 339, 523
 קארן, 702
 קארנפעלד, 678
 קונעל ש, 699
 קויפמאן דוד, פראפעסאר, 172, 175
 ק—י ב, 182
 קיפלינג רעדוארד, 355

- פארוואל אברהם, 398.
 פושקין, 334.
 פייוועל בערטאלד, 583.
 פיון לעא, 665.
 פי, 492.
 פויערבערג, 484.
 פיליפסאן, 99, 350.
 פיליפסאן מארטין, פראפעסאר, 728.
 פינסקער, ד"ר, 72.
 פינקוס, 706.
 פינקעלשטיין נ, 68.
 פישער י, 692.
 פישער מארקוס, 680.
 פלאי, 503.
 פלעקסער בערטע, 678.
 פערדער טוביה, 100.
 פעט, 334.
 פעלדמאן ווידעלס, 142.
 פעליטאן דוד, 314.
 פעליקא סילוויס, 116.
 פעלדליקאן, 380.
 פערקאף, 142.
 פערל יוסף, 136, 140, 363.
 פערלא אביגדור-קלמן, 477.
 פערלמוט לינע, 490.
 פעררער פראנסיסקא, 590.
 פראלעטארישקער מניד, 531.
 פראנס אנאטאל, 489, 598.
 פראנק ס, א, 393.
 פראנקא איוואן, 439.
 פורדאן, 260.
 פרוסקין ק, 106.
 פרוסקין ישראל-דוב, 488, 739.
 פרידבערג ביילע, 37.
 פרידמאן י, 741.
 פריי, 393.
 פריידעם ש, 168.
 פרידוצקי פאאולא, 457.
 פרענער, 462.
 פרעסער א, 491.
- ספינקא, 557.
 ספענסער, 384.
 סקאביטשעווסקי א, 487.
 סקאט וואלבער, 611.
 סקיטאליען, 569.
 סקריב, 366.
- ע.
- עדעלשטיין פאאולא, 457.
 עהרענשטייל ס, 726.
 עהרענפרייז, ד"ר, 435, 583, 603.
 עווינגער משה, 680.
 עזאפ, 302.
 עזראל יוסף, 678.
 עזראל, פרויליין, 678.
 עטיאש (אטיאש) יוסף, 110, 253.
 עטעלסאן א, ב, 665, 699.
 ערבע לעאן, 89.
 ערצבאכער, 394.
 עליאס א, 714.
 עלען טאמאס, 431.
 עמינדב, 492.
 עמנואל הרוטי, 41.
 עמערסאן, 87.
 עננעלס פרידריך, 107.
 עמכיכער סאלאמאן, 637.
 עפל וויין איזראעל, 511.
 עקריש יצחק בן אברהם, 320.
 עפשטיין י, 704.
- פ.
- פ, 393.
 פאדרוושניק י, 705, 713.
 פאלאנסקי, 334.
 פאלאק גבריאל, 56.
 פאלק פעליקס, ד"ר, 224, 583, 584.
 פאמעראנץ וו, 666.
 פאע עדנאר, 593.
 פאפ אדעלעוויס, 40.
 פארבא אלכסנדר, 664.

נארדויצקי ישראל, 678.
 נארדוי מאקם, ד"ר, 146, 554, 590.
 נארוועזשסקי אסקאר, 554.
 ניוטאן אייזיק, סיר, 545.
 נחשן, 493.
 נייבויער, 763.
 ניצשע, 590, 260.
 נעלקין מאריץ, 692.
 נעמראווער, ד"ר, 678.
 נערוועזער יונגערמאנשיק, 454.
 נש"ף, 118.
 נתן בראצלאווער, 70, 407.

ם

מאביעסקי יאהאן, 110, 250.
 מאפירשטיין יעקב, 691, 705, 712, 714.
 מאקראטעם, 465.
 מארעף ב., 678.
 מארערוועס, 56.
 מאלאנטער ישראל, 587.
 מנ"ל יוזבל, 36.
 מנ"ל לוי, 733.
 מויוסט, 222.
 מוחר א., 206.
 מוספרין א. ב., 699.
 מטאניוקאוויטש, 339.
 מטאניסלאווסקי, 371.
 מטווענמאן, 489.
 מטעפניאק, 106.
 מטרינדבערנ אויגוסט, 158.
 מיו אייזשען (דער אויטאר פון „די נע-
 הייטנסעס פון פאריז“), 461.

Citoyen, 450.
 מירקום יואל, 182.
 מלאבאצקי, 702.
 ממאלענמקין פריץ, 130, 136, 386, 439, 572.
 ממבטיין, 273.
 מעדיה נאון, 250.
 מפארטאק, 523.
 מפיוואק חיים, ד"ר, 302.

מיוועל נחמן, 119, 730.
 מיוועלס סאמועל, 610.
 מייטשיק י. א., 702.
 מיימון נ., 720.
 מיכאעליס יאהאן-היינריך, 398.
 מילטאן, 616.
 מילד דושאהן סטוארט, 394.
 מילדער וויליאם, 56.
 מינסקי, 602.
 מינץ, ד"ר (קאספע), 545.
 מינץ גוסטאווי, 707.
 מינץ טאוועס (משה), 387, 715.
 מי"ף, 401.
 מיקאלאיעווער מנחם-מענדעל, 363.
 מירבא אקטאווי, 489, 598.
 מישורסקי ב., 674.
 מליץ חיים, 691, 725.
 מ—ם, 388.
 מנחם-מענדעל בעל צמח-צדק, 219.
 מנקה, 594.
 מ—ן, ד"ר, 393.
 מנשה בן ישראל, 56, 74, 200.
 מעטערלינק, 216, 378, 453, 469.
 מעטראנאם, 557.
 מענדעלסאן משה, 43, 171, 363.
 מענדעלסאן-בארטלדי, 547.
 מעפיסטאפעל, 557.
 מק"ל, 560.
 מרגליות ב., 680.
 מ. ש., 607.
 משה בן בצלאל, 322.
 משה בענדינ(ער), 369, 370.
 משה בן אליעזר הדרשן, 319.
 משווענער פילאואף, 245.
 מתתיהו אהר, 101.

ם

נארמאן, 504.
 נאטאנמאן דובער, 361.
 נאפאלעאן V, 163.

- לערנער ניקאלאי, 367.
 לין פון דער רעדאקציע, 603
 לצמר, 503.
- ב.**
- מאאיסיעווי, 356.
 מאהילענסקי ש., 314.
 מאזעסזאהן נ., 711.
 מאטעלע, 595.
 מאטשטעט, 57.
 מאלאטעסטא, 590.
 מאי (דרוקער), 82.
 מאיראוויק ס., 673.
 מאירקי יצחק, 732.
 מאלער ישראל, 626.
 מאלער, 378.
 מאסקאוויטש, 673.
 מאפסאן, 588, 529, 305, 274, 164.
 מאסו אברהם, 489.
 מאץ, 108.
 מאקאָר' Makar', 594.
 מאקאי דזשאהן הענרי, 489.
 מארגאליסאוו לעא, 396.
 מארדאוועוו, 491.
 מאריינאם ל., 72.
 מארמארשטיין א., ד"ר, 82.
 מארעק אנדזשי, 76.
 מארקאהם עדווין, 87.
 מארקום ש. ל., 665.
 מארקם קארל, 480, 464, 385, 107.
 500, 531.
 מארשאל לואיס, 694.
 מינדאווי יעקב, 691.
 מרפּים א. י., 784.
 מהר"ל, 322.
 מה-יפּית ל., 712.
 מוויניקעל, דאם, 484.
 מולטאטוילי, 489.
 מוכסיא, 620.
 מ. ז., 607.
- לאמפענסוצער, 503.
 לאנגשעלדא, 305, 302, 213, 99.
 לאנדוי נ., 696.
 לאנדוי יחזקאל, 333, 331.
 לאנדוי ל., 224.
 לאפאל, 563, 275, 146.
 לאפאנטען, 302.
 לאצארום ס., פראפעסאר, 396.
 לויפער ע., 667.
 לונץ א. ס., 673.
 לואנדאר הירש, 338.
 לויבר י. ב., ד"ר, 666.
 לויבערמאן, 242.
 לויטוואקאוו ס., 738.
 לויטווישער פילאזאף, 273.
 לויב שוחט פון אפּטראנ, 306.
 לויבושעל חסיד, 68.
 לוייען ס. א., 583.
 לויפוט, 569.
 לויבלוינג וואל, 699, 687, 672.
 לויפזין, מאדאם, 387.
 לויפזין, 705.
 לעא יודא, 380.
 לעאן ב., 89.
 לעבעדיגער, דער, 163.
 לעבענסאן א., 163.
 לעדערמאן פראנק, ד"ר, 198.
 לעהמאן מאיר, 626.
 לעוואנדא ל., 359, 196.
 לעווי נפתלי, 709.
 לעווי ז., 453.
 לעווי י., 280.
 לעווי יהודה-לייב, 307.
 לעווינאם י. ב., 783.
 לעווע ריכארד, ד"ר, 426.
 לעווענזאהן, ד"ר, 72.
 לעמיטשעווסקי יוסף, 681.
 לענוי, 602.
 לעסינג, 545, 350, 302.
 לערנער מאריע (מרים), 367.

יוסיפוס פלאוויוס, 562.
 יוסף בן נוריון הכהן, 39, 382, 596.
 יוסף פון טראפלאווין, 411.
 יוסף נשיא, דון, 560.
 יוספזאהן, 678.
 יושע נוצרי, 222.
 יושקעוויטש ש., 49.
 י. ל., 317.
 י. ל. פ., 503.
 יעדלינעק אדארף, 617.
 יעקב-הירש, 550.
 יפה י., 677, 710, 713, 738.
 יצחק-אייזיק בן אריה-צבי הלוי, 210.
 יצחק אלחנן (ראנאף הלל), 576.
 יצחק בן אבא, 50.
 יצחק בן אליקים, 74.
 יצחק בן-שלמה אבן סהולא, 24, 227, 758.
 יצחק בן שמשון (דער יונגערער), 323.
 יצחק-יעקב בן שאול אשכנזי, 324.
 יצחק-יעקב בן שלמה-אברהם פון מינדען, 324.
 יצחקי א., 136.
 ירחי א., 575.
 ישראל הפרוני, 137.
 ישראל בן אברהם אבינו, 324.
 ישראל בן יוסף הכהן, 321.
 ישראל חסר כהן, 202.

ב.

כהן, 708.
 כהן ה., 699.
 כהנא ב., 678.
 כהנא יצחק, 678.
 כץ ראיבן, 575.
 כתבן לאזאר, 678.

ג.

גאנאס, 587.
 גאוראו פ., 64.
 גאוראסן מ., 113.
 גאזארעו מ., 113.

חזי הבלבי, 467.

ט.

טאלסטאי ל., 57, 164, 222, 374, 447.
 טאן, 374, 533.
 טאפאלאווסקי מ., 696.
 טאקער בענדזשאסטן, 86.
 טארטאס דוד, 737.
 טהארא היינרי דאויד, 393.
 טויבעס י., 672.
 טונקעלער, דער, 288.
 טורנעניעוו, 447, 529, 538.
 ט—ן, ד"ר, 107.
 טער יעקב, 685, 713.
 טשארני ברוך-נחמן, 254.
 טשיריקאווי, 453.
 טשעכאווי אנטאן, 164, 529.

י.

יאוויראוויסקי מ., 713.
 יאבאלאנאווסקי, 339.
 יאבעלסטן ריד, ד"ר, 681.
 יאנאווסקי ש. י., 705.
 יאקאבאווסקי לודוויג, 533.
 יאקאבזאהן, 678.
 יאשונסקי י., 114.
 יגל, 316.
 יגל איש הרוח, 42.
 יהודה אבן וירגא, 95, 550.
 יהודה החסיד, 23.
 יהודה הלוי, 132, 274, 583, 616.
 יודאוויג, 452.
 יודישער נולן, דער, (וועמעס פסעווראניס?), 634.

יודישער טראניקער, 480.
 יודקאוויטש, 269.
 יוזפא שמש טווירטישא, 650.
 יונאשא קלעמענס (שאנאווסקי), 13.
 יוסטער טאקס, 678.

- הויפטמאן געהארט, 158, 386, 406.
 הורוויץ ישראל, 340.
 הורוויץ, 158.
 היבנער ס., 665.
 היילבראן יצחק בן אלחנן, 424.
 היינע היינריך, 87, 132, 278, 303, 328.
 היערסאנס, 354, 355, 553, 569, 583, 602.
 הילדעסהיים אביגדור בן אליעזר-ליסמאן, 34.
 הינקענדינער שליסמול, 68.
 הסרס"ז, 612.
 היתום מנעמיראוו, 503.
 העלוויג ה., 757.
 העלער הירש, 346.
 העל-פען, 201.
 הענדעל בן וואלף, 557.
 העם משה, 146.
 הערדנער יוסף-יואל, 352.
 הערוועג, 278.
 הערצל טעאדאר, 447, 561.
 הערש בנציון ז., 696.
 הערכבי אברהם, 186.
- ז.
 זאלא עסיל, 164, 222, 259, 474, 529, 538.
 זאנוויל ישראל, 448, 529.
 זאפאלסקא נאבריעלא, 142.
 זויבערט יאהאן, 82.
 זילבערשטיין ש., 682.
 זילבערשטיין שלמה י., 715.
 זינגער אוטציג, 737.
 זינגער ס., 732.
 זינגער מרדכי, 397.
 זכותא אברהם, 316.
 זכותא משה בן מרדכי, 417.
 זלסמאהן, 607.
 זקף גדול, 261.
 זשיטאמירסקי, 274.
 זעליקאוויטש (שאצקעס), 612.
- ח.
 חאסין ש., 278.
 חוקל אליון, 26.
 חוקם אייניקעל, 26.
 חיה זעלדעס, 343.
 חיות, 427.
 חייסקע, 163.
 חיים-אברהם בן יהודה-לייב, 458.
 חלפן א., 673.
- וו.
 וואגמאן הושע, 688, 725.
 וואנגער נ., 32.
 וואכשטיין בערנארד, ד"ר, 331.
 וואלדסאן ישראל, 584.
 וואלדשטיין ש., 707.
 וואלטער יוסף, 695.
 וואלף ה. ש., 688.
 וואלף לוסיען, 695.
 וואנווילד מתתיהו, 533.
 ווארשע ס., 334.
 וואשינגטאן, 206, 466.
 וויטמענשטארט, 449.
 וויטקאווער פישעל, 46.
 ווייטשטאק, ד"ר, 678.
 וויינלעז י., 730.

גר-צדק, 447.
גר-תושב, 576.

ג.

גאדעל א., 378.
גאווע, 590.
גאמאשעוויצקי ישעיהו, 128.
גאמעלא ניווענהויז ס., 590.
Don, 548.
גאן-לאזאר, 335.
גאן-קיכאט, 56.
גאסטאיעווסקי, 529, 537.
גארנבוש מאריס, 695, 707.
גוב-בער, 219.
גובנא יעקב, 426.
גוד לידא בן אריה-לייב, 395.
גוד'ל הארפע, 26.
גוש יאהאן-יאקאב, 757.
גוינארד אפרים, 719.
גיומא אלעקסאנדער, 474.
גיסאווי אסיס, 146.
גיקענס, 164, 355, 611.
גלונאטש שמואל, 81.
גע, 234.
געהמעל, 328.
Dreamer, 317.
דרעף וו. נ., 256.
Jew, 607.
דרוקער היים-זעליג, 678.
ד'ר X, 263.

ה.

האבער ז., 665.
האכבערנ שאול, 664.
האל-קעין, 259.
האססן קנוט, 334, 348, 408.
הארטמאן, 142.
האררים בערנארד, 460.
הויזמאן ב., 720.
הונא וויקטאר, 158, 245, 611.

נאידאראוו נ., ד'ר, 277, 278.
נאלאס, 730.
נאלדבערנ א. (פרישמאן), 495.
נאלדבערנ ח., 739.
נאלדבערנ ישעיה ניסן הכהן, 312.
נאלדבערנ מנחם, 388.
נאלדענבלום א. י., ד'ר, 734.
נאלדשטיין, 603.
נאלדשטיין ברוך, 738.
נאלדשמידט ש., 82.
נאלינא משה בן אליהו, 753.
נאנו דוד, 219, 220.
נארקי מאקסיס, 57, 158, 448, 453.
529, 590, 598.

נארשין, 544.
נאשער, 451, 587.
נרליה אבן יחיה, 398.
נורשמידט י., 59.
נוט-מארנען, 326.
נוצקאווי, 366.
נורני הלל, 144.
ניסל א., 146.
נינובורג לייב, 122.
נינובורג יעקב, 671.
נינובערנ בראם, 706.
נירונדי יונה, 333, 345, 412.
נלאנץ א., 426.
נלויטשטערן הלל, 682.
נליק ש. י., 698, 721.
נלעמבאצקי משה, 113.
נעטהע, 87, 108, 222.
נראו זשאן, 590.
נראם אדאלף, ד'ר, 681.
נראסבערנ לעאפאלד, 666.
נראסמאן ס., 668.
נראסמאן ס., 726.
נראפענבערנ ווירנט, סאן, 250.
נרויס א. ס., 697.
נרינאראוויטש ס., 276, 278.
נרילמארצער, 158.

בן-ימיני, 552.
 בן-יעקב ה', 729.
 בן-מרדכי, 592.
 בן-נין, 242.
 בן-סתואל, 454.
 בן-קלמן (פסעווראנים סון א. רייזען), 548.
 בן-תמר, 503.

בנימין סון האראדנא, 423.
 בנימין סון טודעלא, 74.
 בעבעל, 466.
 בעלאמי, 199.
 בעל-דמיונות, 230.
 בענעדיקט ל', 241.
 בערמאן יוסף בן יששכר כ"ג, 649.
 בערנאם י', 680.
 בערנשטיין א., 189, 196, 350, 489, 559.
 בערנשטיין אנרי, 474.
 בערנשטיין דוד (פסעווראנים), 531.

בערנשטיין רחל, 306.
 בערעזניאק ז', 724.
 בקי, 575.
 ב. ר., 592.
 בראדי, 721.
 בראדסקי היימאן, 725.
 בראך וויליאם, 732.
 בראסלאווסקי ד"ר, 713, 715.
 בר-נלותא, 492.
 בריוונשטיין מנחם-מענדעל, 706.
 ברכות ב., 254.
 ברכיה הנקדן, 24, 227, 552.
 בר-סזל, 134.
 ברענץ שמואל-פרידריך, 647.
 ברעסלוי, ד"ר, (בראסלאווסקי ז'), 713.
 בת-קול, 575.

ג.

גאבערליין א. ק., 742.
 גאנאל, 158, 604.
 גאטליעב הירש-לייב, 680.
 גאטליעב יהושע, ד"ר, 709.

גרוה-לייב שמש, 759.
 גרציבאשעווי, 529.
 גרנאלד ש., 605.
 גאשנזי ששה בר יקר, 55.
 גאשר-אנשעל בן יוסף-מרדכי, 66.
 גאשר רבינו, 219.

ה.

גאנדאנאווי, 264.
 גאדלער, 356.
 גאדער י. ס., 83.
 גאלטמאנט, 334.
 גאנקיר סאן יאסעלדארף, 88.
 גאקאטשיא, 369.
 גאקונין מיכאאיל, 590.
 גאראנדעס יוסף, 654, 665.
 גארן, 196.
 גדרשי ידעיה הפניני בן אברהם, 33.
 459, 509.

גובער פארטיין, 107.
 גוילעט יעקב, 138.
 גחיי הזקן, רבינו, 321.
 גיטשער סטאו, 196.
 גיילדין ב. (פסעווראנים), 107.
 גייראן, 108, 213.
 גיזערסרעסער ס., 637.
 גיערנשטערנע-גיערנמאן, 488.
 גיקערמאן, 480.
 גילאך, ד"ר, 678.
 גלומנארטען שלמה, 301.
 גלומענזאהן יוליוס, 704.
 גליישטיין יוסף א., 739.
 גלייכער א. נ., 698.
 גן-אביגדור, 301.
 גן-אדם, 230.
 גן-אהוד, 278.
 גן-אליעזר, 420.
 גן-אמין, 537.
 גן-אמתי, 460.
 גן-יהושע, 721.

רעגיסטער פון די פערזאָנען-נעמען און פסעוודאָ-
 נימען, וואָס ווערען דערמאָהנט אין דעם „לעקסיקאָן
 פון דער יודישער ליטעראַטור און פרעסע“.

„איור“, 107.
 אידעלמאן אברהם, 741.
 איזידאד לאזאר, 345.
 איינער עקיבא, 30.
 אייזמאן דוד, 374.
 אייזענמעננער, 182.
 אייכענבוים יעקב, 441.
 איינהארן א., 536.
 איטבער נפתלי-הערץ, 46.
 איננראהאם י. ה., 116.
 איס, על., 446.
 איקס, 493.
 איש יהודי, 555.
 אלחנן הענלי, 557.
 אליהו בערר, 54.
 אליהו בן שמואל פון לובלין, 400.
 אליעניסט, ד"ר, 573.
 אליקים ברחן, 513.
 אלכסנדר בן שמואל, 648.
 אלעקסאנדער צ., 493.
 אלישע בן אבויה, 160, 467.
 אמ"ר, 193.
 אנדלער שארל, 473.
 אנדרייעוו לעאניד, 49, 334, 488, 538.
 549, 587, 598, 652, 604.
 אנשעל, 381.
 אסטראווסקי, 158.
 אסתר, 637.
 אקטאווא, 493.
 אקסענספעלד אויגוסט, 72.
 אראנסאן זלמן-יצחק, 60.
 אראנסאן יואל, 685.
 ארדיטשעוו ה., 260.
 ארוזשעשאק עליוא, 49, 458, 497.

א.

אאווען (אווען) ראבערט, 87, 136.
 אבנד האדרעי, 198.
 אבוהב יצחק, 74, 482.
 אביב, 488.
 אבי-ווער, 345.
 אבי-חצרון, 249.
 אביעזר זעליני, 281.
 אברהם אבן דוד הראשון (ראב"ד), 276.
 אברהם הלוי חוקן, 333.
 אברהם בן מרדכי הכהן, 596.
 אב"ש (+), 542.
 אנענט יצחק, 678.
 Agriņ, 586.
 אדעלקינד קארנעליוס, 53.
 אואיטמאן (וויזשטאן) וואלט, 87, 229, 617.
 אוויילד אסקאר, 378, 397, 453, 593, 604.
 אויערבאך בערטאלד, 164, 378, 559.
 אומפענסקי גליעב, 64, 527.
 אורי פייביש (פעבוס) בן אהרן הלוי, 109, 737, 250.
 א-ז, ד"ר, 107.
 אזכרי אליעזר, 316.
 אחד-העם, 146, 274, 377.
 איבסען הענריק, 245, 468.

* פאָלש פּאָנענעבען שלם פסעוודאָנים פון
 אולריך קאלמוס; אין דער אמתען איז עס א
 געוויסער שווייצער, דער אויטאָר פון אנער-
 צעהלונג „יעקעלע קונרס“, וואָס איז געשריבען
 אין אַ ריינער יודישער שפראַך און וואו עס איז
 שפראַק קענטיג דער איינפלוס פון די השכלה-
 מענרענען.

שמואל-שמעלקא בן חיים שמש, 648.	שולמאן נפתלי-הערץ, 620.
שמעון בן יהודה הבהן, 649.	שוסהיים א. ל., 620.
שמעון בן מנחם, 649.	שטיינבערג יהודה, 621.
שמעון בן משולם, 649.	שטיינבערג יעקב, 622.
שמעון-עקיבא-בער בן יוסף העניכש, 649.	שטיינבערג ק., 623.
שמעוני, 651.	שטיינשניידער משה (מאריץ), 624.
שמ"ר, 651.	שטענדאל משה, 625.
שניאור ז., 651.	שטערן איציק-פייטעל, 628.
שנעפאל ש. ק., 653.	שויקעוויטש נחום-מאיר, 628.
שערטילש (סערטעלס) משה בן יששכר	שופפער יצחק, ד"ר, 632.
הלוי, 654.	שלום בן אברהם, 633.
שפרה בת יהודה-לייב, 655.	שלום בן משה בוזאנלו, 633.
שרה בת טובים, 655.	שלום-עליכם, 633.
שרהזאחן כתריאל-צבי, 656.	שלמה-ולמן בן צבי-הירש פון אויפענהויזען,
ת.	646.
תשר"ק, 657.	שמואל-זיינוועל בן אהרן-בנימין (זנויל
	פוורמישא), 648.

- ראזענספלד יונה, 577.
 ראזענספלד מארים (משה-יעקב), 579.
 ראזענספלד שמואל, 584.
 ראטנער ס. ב., 587.
 ראליניק יוסף, 588.
 ראסקין מאל (שאל), 588.
 ראקער רודאלף, 589.
 רובינשטיין מיכל, 591.
 רובשטיין בנציון, 592.
 רויזענבלאט ה., 592.
 רוקח אליעזר, 593.
 רייבקין מאיר (ס. ד.), 594.
 ריוועסמאן ס., 594.
 ריזבערג ישראל-בער, 595.
 רייז זעלינמאן, 596.
 רייז יצחק, 598.
 רייזען אברהם, 599.
 רייזען קלמן, 603.
 רייזען שרה, 603.
 רייכערמאן צבי-הירש הכהן, 604.
 ריינאלד יצחק, 604.
 רייכטער משה, 605.
 רייקליס אהרן, 606.
 רעע אנטאן, 606.

ש.

- שאך פאביוס, 607.
 שאליט משה, 607.
 שאפיר ב., 608.
 שאפיר בירך (בענעדיקט), 608.
 שאפירא ל., 610.
 שאצקעס משה-אהרן, 612.
 שארקאנסקי אברהם ס., 613.
 שורט יאהאן-קריסטאפאר, 614.
 שווארץ חיים, 615.
 שווארץ י. י., 616.
 שווארצפעלד משה, 617.
 שווייד מארק, 617.
 שוועבער אליהו, 617.
 שולמאן אלעזר, 618.

- קאפעל אלכסנדר, 549.
 קאפעל לוי, 550.
 קאפעלמאן יעקב בן שמואל בונים, 551.
 קאצענעלסאן יצחק, 552.
 קאצאנעלענכאנען רש"י, 553.
 קארטאווינסקי אסקאר, 554.
 קארלינסקי ב., 554.
 קארעץ יהודה-לייב, 555.
 קארפעלעס גוסטאווי, 555.
 קום (קיש) ארנאלד, 556.
 קיסמאן יוסף, 556.
 קיסנים מנחם, 556.
 קירכהאן מנוה-הענדעל בן בנימין וואלף, 557.
 קלויזנער יוסף, ד"ר, 559.
 קליינמאן משה, 560.
 קלמנאוויטש ז., 561.
 קניזשניק זעלדע, 562.
 קראכמאל מנחם-סענדעל, 562.
 קראנץ מיליס, 562.
 קרוינבורג בנימין בן זלמן, 565.
 קרויאנדער וו. י., 565.
 קריינין מאיר, 566.
 קרייער י. ז., 567.
 קרינסקי מאננוס, 567.
 קריסטיאן קריסטאף-גוסטאווי, 568.
 קרעטשמער נבריאל-הירש, 569.
 קרעפעל יונה, 569.

ד.

- דאבינאוויטש אלכסנדר-זיסקינד, 569.
 דאבינאוויטש יצחק, איש קאוונא, 571.
 דאבינאוויטש לעאן, 572.
 דאבינאוויטש צבי הכהן, 573.
 דאבינאוויטש שלום, 573.
 דאבינאוואן ס. ס. ד"ר, 573.
 דאביניצקי יהושע-חנה, 574.
 דאנאף הלל, 576.
 דארקיסמאן (פרוסקין) מיכאל-לוי, 576.
 דאובן בן אברהם הלוי, 577.
 דאזענבערג ישעיהו, 577.

- פארנעם (טורית) משה בן ישראל-נפתלי.
הירש (פרענגער), 462.
- פאררא דוד, 463.
פארנבערג קארל, ד"ר, 463.
פויגענבוים בנימין, 465.
פויגענבערג רחל, 467.
פיכטמן יעקב, 469.
פין שמואל-יוסף, 469.
פינסקי דוד, 469.
פינעם מ. י., ד"ר, 473.
פינקעל אליעזר-דוד, 474.
פיראזשניקאוו י., 475.
פירסט יודים, 475.
פסאנטיר (פסנתיר) יעקב בן זעליג, 475.
פערטריקאומסקי י., 477.
פערנאמענטער שלמה בן שלום, 477.
פערל סאלאמעא, 477.
פערלעפטער שמואל-יששכר-בער בן יהודה-לייב (אייבעשיץ), 478.
פערלעס יוסף, 479.
פערעלמאן א., 479.
פסיסער א., 480.
פראנק העלענע, 480.
פראנקפורט עקיבא בן יעקב, 481.
פראנקפורטער משה בן שמעון, 482.
פראנקפורטער שמעון בן ישראל, 483.
פראסטני משה, 483.
פראסוס יצחק-יעקב, 484.
פרונ שמעון-שמואל, 485.
פרוסקין אברהם, 487.
פרידבערג אברהם-שלום, 489.
פרידמאן יעקב-שלום, 490.
פרידמאן לייב-בער (אריה-לייב), 490.
פרייד סאיר-יעקב, 490.
פרילוצקי הירש (צבי), 491.
פרילוצקי נח, 492.
פרישמאן דוד, 494.
פרינק עזריאל-נתן, 496.
פריעסבורגער נברואל-יצחק, 497.
פריץ יצחק-לייבוש, 497.
- צ.
צבי-הירש בן יצחק, 509.
צבי-הירש בן מאיר, 509.
צבי-הירש בן משה (חיים) דרוקער פון פירט, 509.
צביון, 509.
צווייטעל אליעזר-צבי הכהן, 510.
צונזער אליוקום, 513.
צונץ לעאפאלד, 516.
ציטראן שמואל-לייב, 517.
צייטלין הלל, 518.
צינבערג ישראל, 522.
ציסין מ., 523.
צעדערבוים אלכסנדר (אר"ז), 524.
- ק.
קאבאק אהרן-אברהם, 525.
קאברין לעאן, 527.
קאנאאווסקי אפרים, 529.
קאהאן אברהם, 530.
קאווא ש. ל., 533.
קאטיק אברהם, 533.
קאטיק יחזקאל, 535.
קאטליאר זלמן, 536.
קאטיץ מ., 537.
קאידאנאווער צבי-הירש, 538.
קאך יאהאן-טיכאלע, 539.
קאלווער קאספאר, 540.
קאלינסקי קאנסטאנטין, 540.
קאליש משה בן בנימין-וואלף מעזעריץ, 540.
קאלענבערג יאהאן-היינריך, 541.
קאלטוס אולריך, 542.
קאנטאר יהודה-לייב, 543.
קאסעל דוד, 544.
קאסעל אב., 545.
קאסלאן יוסף, 545.
קאסלאן טיכל, 546.
קאסלאן ססה, 546.
קאסלאנאוויטש דן, 547.

- פלושין (פלאאשטיש) נחום, ד"ר, 422-
- פלניק בנימין-אהרן בן אברהם, 422 .
- פנאלאוויטש זוסמאן, 424 .
- פענעאן (שאַנעאנ) לאזאר, 425 .
- פערדאצקי יענטע, 426 .
- פעריל, 426 .
- פסיר יוסף, ד"ר, 426 .
- פעקטאר מרדכי, 427 .

ע

- עדלין וויליאם, 431 .
- עדעלשטאדט דוד, 432 .
- עהרליך מרדכי, 434 .
- עהרענקראנץ בנימין-וואַלף, 435 .
- עזראל יחזאל-סיכל, 439 .
- עטהויעזן אלכסנדר (פענדער) בן משה, 440-
- עטטונער ש"מה, ד"ר, 440 .
- עליאשעוו אימידאר, 446 .
- עלים (עליש) בת מרדכי סיכלש, 448 .
- עמיליום פוילום, 449 .
- ענגעל יודיום (יואל), 451 .
- ענדלער שמואל-בנציון, 452 .
- ענטין יואל, 453 .
- עפעלבערג ד"ר, 454 .
- עפרען י"י, 454 .
- עפשטיין יחזאל-סיכל בן אברהם הלוי, 455-
- עפשטיין ס"י, 456 .
- עפשטיין שכנא, 456 .

פ

- פאוולא ד"ר, 457 .
- פאניום פויליום, 458 .
- פאוור אליעזר ספרא, 459 .
- פאט יעקב, 459 .
- פאלאק סאיר בן גבריאל, 459 .
- פאלוי יאהאן, 460 .
- פאלקאוויטש י"י, 461 .
- פאן טויבע, 461 .
- פאפענהיים נתלי בן שמואל, 462 .
- פאפערט (פוסרט) שמואל בן מרדכי, 462-

- משה ירושלמי, 402 .
- משה פלמד בן בער ש"ק פון וויען, 402 .
- משה בן מרדכי, 402 .
- משה שוחט, 403 .

נ

- נאמבערג הירש-דוד, 403 .
- ד' נחמן בראצלאווער, (קאמאווער) 406 .
- ניגער ש"י, 407 .
- ניומאנוויטש נתלי-הערין, 409 .
- ניסענבוים שלמה-ברוך, 410 .
- נפתר, דער, 410 .
- נעמאסקי א"י, 411 .
- נתלי (הורש) בן אשר אלטשול, 411 .
- נתלי-הירש בן דוד, 411 .
- נתלי-הערין בן יעקב פויען (פויען), 412 .
- נתלי-הערין פון לעמבערג, 412 .
- נתלי בן ישעיה פון פירט, 412 .
- נתן-נטע חזן פון פראסטין, 412 .
- נתן בן שמואל, 412 .

ס

- סאבעל יעקב-צבי, 413 .
- סאבעל ש"י, 413 .
- סאטנאוו שענעסאן בן יצחק, ד"ר, 414 .
- סאטנאווער פענדעל, 414 .
- סאטעק י"י, ד"ר, 414 .
- סאלניק בנימין-אהרן, 415 .
- סאקאלאו נחום, 416 .
- סניל חנוך בן צבי-הירש פון פראנקפורט-אויפן-מאין, 416 .
- סניל יעקב בן יצחק, 417 .
- סניל משה בן סתתיהו, 417 .
- סוכאטאווער מרדכי, 418 .
- סטאווסקי משה, 418 .
- סטומניצקי שאול-יצחק, 419 .
- סירקין משה-נחום, 419 .
- סירקין נחמן, ד"ר, 419 .
- סלאוים (פלאנימסקי) יואל, 420 .
- סלוצקי ייזי-בער, 422 .

- טניד דוד, 374.
- טוסקאט יעקב און ישעיה, 375.
- טוקדוני א., ד"ר, 375.
- טוזלסאָן, 375.
- טוז הושע הלוי, 375.
- טיועם טתיהו, 376.
- טויער מארים, 377.
- טיכל אדם, 378.
- טיכלבאך נתן בן אליעזר, 382.
- טיכלזאהן ס., 384.
- טילך יעקב, 385.
- טיילער לואיס, 386.
- טיניקעם חנן, 386.
- טיניץ טיכאל, 387.
- טלמר ס., 387.
- טנחם, 388.
- טנחם בן אליקים פון בוננא, 388.
- טנחם טן בן שלמה הלוי, 389.
- טנחם-טענדעל בן אהרן פון קאטעניץ, 389.
- טנשה בן יוסף איליער (בן-טורת), 389.
- טעדעם וולאדימיר, 390.
- טעליר לייב בן יוסף, 391.
- טענדלין וואלף-יעקב, 391.
- טענדעלע מוכר ספרים, 392.
- טעטעל יעקב, 392.
- טעריסאן י. א., ד"ר, 393.
- טרגליות מנשה, 394.
- טרגליות מרדכי בן אריה-לייב (יהודה) אשכנזי, 395.
- טרגליות יודידה, 395.
- טרכילע רב, 396.
- טרכי סבא בן יעקב פון טעפליץ, 396.
- טרטר ק., 397.
- טשה בן אברהם אבינו נר צדק, 398.
- טשה בן אברהם מחוקק, 400.
- טשה בן אליהו, 400.
- טשה דן בן הרב דרוקער, 400.
- טשה בן חנוך (הענוכש) אלטשול איש ירושלים, 401.
- טשה בן יעקב, 402.

- ליטעם מרדכי בן ישעיה, 344.
 - לייב (אריה) בן זכריה, 344.
 - לייב סופר בן חיים חזן פון פויען, 344.
 - לייב פון דרויען, 345.
 - לייזעראוויטש א. י., 345.
 - ליכטענשטיין הלל, 345.
 - ליזיענבלום משה-לייב, 346.
 - לינדוי ברוך, 347.
 - לינעצקי יצחק-יואל, 347.
 - ליעוו ס., 351.
 - ליעסין א., 352.
 - ליטשיץ מרדכי-יהושע, 554.
 - לעאן, 335.
 - לעאנטיעוו ס., 356.
 - לעבער יאהאן, 356.
 - לעוויץ נרשון, 356.
 - לעוויץ ליפסאן, 357.
 - לעוויץ שמריה (שמריהו הלוי), 359.
 - לעווינזאהן יצחק-בער (ריב"ל), 360.
 - לעווינזאהן לודוויג, 361.
 - לעווינסקי אלחנן-לייב, 362.
 - לעפין (לעוויץ) מנחם-טענדעל, 363.
 - לערנער יוסף-יהודה, 365.
 - לעשטינסקי יעקב, 367.
- ב.
- באארמען (מארשן) יוסף בן יעקב, 369.
 - באהר אברהם-טענדעל, 370.
 - באיר בן צבי-הירש פון דארטשטאדט, 371.
 - באירזאהן אשר-לעטעל בן מאיר, 371.
 - באנדעלקערן שלמה, 371.
 - באנש ס., ד"ר, 371.
 - באסטבוים יואל, 372.
 - באסלאנסקי צבי-הירש, 372.
 - בארינאווי יעקב, 373.
 - בארעק פ., 373.
 - בארקאווי א., ד"ר, 373.
 - בארק-ערלבאך (מרקירלבוך) מיכל בן אברהם הכהן, 374.
 - בארשאק דניאל, 374.

- כהן מרדכי בן הלל, 326.
 - כהן-צדק יוסף, 326.
 - כהנא משה בן מאיר, 327.
 - כ"ץ יהואל מיכל בן אברהם פון פירט, 327.
 - כ"ץ שלמה בן יעקב, 327.
 - כ"ץ חנה, 327.
 - כ"ץ ס., 328.
 - כתריאל, 328.
- 5.**
- זאאנץ אליהו בן משה, 329.
 - זאאנץ (זואנין) שלמה-זלמן, 329.
 - זאזא, די פרוי פון יעקב בן מרדכי פון מולדא, 329.
 - זאטיינער יוסף, 329.
 - זאמצע הערסאן, 330.
 - זאנדא ס. ד"ר, 331.
 - זאנדוי אלפרעד, ד"ר, 331.
 - זאנדוי ישראל הלוי, 332.
 - זאנדאן שלמה-זלמן בן משה-רפאל, 333.
 - זאפין ב., 334.
 - זאן אברהם-משה בן דוד, 334.
 - זאקסאן אליעזר-דניאל, 334.
 - זוי (זעווי) אברהם, 335.
 - זוי-יצחק בערדיטשעווער, 335.
 - זוריא אפרים-אהרן, 336.
 - זוריא יוסף, ד"ר, 336.
 - זוריא יצחק בן עובדיה, 338.
 - זיאנדאר יהודה-לייב, 338.
 - זיאקומאוויטש יוסף, 339.
 - זיבאוויטשער דוב-בער בן שניאור-זלמן לאדיער, 339.
 - זיבין ז., 340.
 - זיבערטאן אליעזר סופר בן לייב רוסא דרשן, 342.
 - זיווא פון רענענסבורג } 342
 - זיטא פון רענענסבורג }
 - זיטוואק א., 342.
 - זיטוויין א., 343.
 - זיטניסקי מנחם-נחום, 343.

- יהודה-לייב פון פירט, 306.
 - יהודית, 306.
 - יהל"ץ, 307.
 - יהלמשיין מרדכי, 307.
 - יואל סלמד, 308.
 - יואל ש"ץ, 308.
 - יונתן בן יעקב, 309.
 - יוסף בן אליעזר חלמן פון איזנא, 309.
 - יוסף בן זלמן-שניאור, 309.
 - יוסף בן יקר, 309.
 - יחיאל-מיכל פון קאלוואריע, 311.
 - יחזקאל, 312.
 - יחיאל בן שלום רוסא פון ירושלים, 312.
 - יכנה"ז, 312.
 - יעיטעלעס משה-וואלף בן אהרן-בער, 314.
 - יעקב בן אברהם, 314.
 - יעקב בן אברהם פאקענטרענער, 314.
 - יעקב בן אליהו הלוי פון טעפליץ, 315.
 - יעקב-יוסף בן מאיר סופר, 315.
 - יעקב בן יצחק אשכנזי, 315.
 - יעקב בן ירמיה-מתתיהו הלוי, 315.
 - יעקב פון פויען, 316.
 - יפה אברהם, 316.
 - יפה ל., 317.
 - יצחק-אייזיק בן יהודה-לייב מים הלוי, 318.
 - יצחק בן אהרן פון טראסטיץ, 318.
 - יצחק בן אליעזר, 319.
 - יצחק בן אליקים פון פויען, 320.
 - יצחק בן אשר פון פוילען, 321.
 - יצחק בן בער צורף פון ניקאלסבורג, 321.
 - יצחק בן חיים, 321.
 - יצחק בן מנחם, 321.
 - יצחק בן משה-ישראל, 321.
 - יצחק בן שמשון הכהן, 322.
 - יצחק סולקיש, 324.
 - ישעיה בן ישראל, 324.
 - ישראל נר-צדק, 324.
- ב.**
- כהן יהודה-לייב, 325.

היים בן נתן, 282.
 היים בן שמחה אשכנזי הלוי פון
 שוואבען, 284.

מ.

מאוויאו י. ח., 283.
 מאמאשעווסקי באריס, 284.
 מאנענבוים אבנר, 285.
 מויביש לייבעל, 286.
 מונקעל יוסף, 287.
 מויטעלבוים משה אבד"ק אוהעל, 288.
 מייטש משה, 289.
 מייקיס גדליה בן מנחם-אברהם פון
 אמסטערדאם, 289.
 מייקטינער רבקה בת מאיר, 290.
 מירש ל., 290.
 מעליד יששכר-בער בן יהודה-לייב פון
 פראג, 291.

מענדלוי אברהם, 291.
 מערמאן ס., 292.
 מראכטמאן יעקב-שמואל, 292.
 מרובניק יונה-זיידעל, 292.
 מרונק יחיאל-ישעיה, 293.
 מרעביטש אברהם בן ראובן-חיים, 293.
 משהרני נ., 293.
 משעמערינסקי היים, 294.
 משערנאוויטש שמואל, 296.
 משערני יעקב, 296.

י.

יאושאהן ב., 297.
 יאנאווסקי ש., 298.
 יאמט יצחק-מרדכי, 299.
 יאצקאן שמואל-יעקב, 300.
 יאשונסקי י., 300.
 יהואש, 301.
 יהודה בן יחזקאל (לייב שוחט פון
 אסטראג), 306.
 יהודה בן יעקב פון הענטשין, 306.
 יהודה-לייב בן משה חזן, 306.

זוענדראף ז., 255.
 זועצלאר יוסף בן יעקב, 256.
 זועצלאר שלמה-זלמן בן שמעון פון פירט, 257.
 זוערמעל שמואל, 257.
 זוערניקאווסקי יצחק, 258.

ז.

זאב-וואלף בן יוסף, 257.
 זאביעזענסקי בער-איסר, 257.
 זאנארארסקי ישרו-ל-חיים, 258.
 זאלאטאראוו ה., 259.
 זאלאטקאף לעאן, 261.
 זאמאטשטין פלטיאל, 261.
 זאמענהאף לודוויג, 262.
 זאקס א. ש., 263.
 זבארושער וועלוועל, 264.
 זופניק אהרן-צבי, 264.
 זיבענבערג יצחק בן דוד, 266.
 זייפערט ס., 265.
 זילבורג משה, 267.
 זילבערשטיין חיים (יאאכום), 267.
 זינגער אברהם, 267.
 זיסקינד אלכסנדר בן שמואל, 267.
 זענעל בנימין (זאב-וואלף), 268.
 זלאציסטוי טהעאדאר, 269.
 זעווין ישראל-יוסף, 269.
 זעליני נאטפריד, 271.
 זעלינסאן מאקס, 272.
 זעליקאוויטש געצעל, 272.
 זעצער צבי-הירש, 274.
 זרובבל ה., 275.
 זיטלנאווסקי חיים, 275.

ח.

חאאימאוויטש ס. י., 279.
 חאניו יעקב בן שמואל, 279.
 חאזאנאוויטש לעאן, 280.
 חאטש צבי-הירש בן ירחמיאל פון קראקוי, 280.
 חאשקעס משה (פ. דאנציג), 281.
 חיים בן מנחם פון גלאנוי, 282.

- דעמביצער שלמה, 198.
 דרויאנאו אלטער, 198.
 דרוק דור, 199.
 דרוקער חיים בן יעקב, 199.
 דרוקער מרדכי בן משה, 199.
 דריווין י., 200.
- ה.
- האארצונע, 199.
 האנען פרידריך-היינריך, 199.
 האלפען משה-לייב, 200.
 האנאווער נתן-נטע בן משה, 201.
 האפטאן ב. ד"ר, 201.
 האפטאן נחמיה, 201.
 הארוויץ בעלא (בעלא חזן), 202.
 הארנשטיין צבי-הירש, 202.
 הארקאווי אלעקסאנדער, 203.
 הארוויץ חיים-דוב, ד"ר, 206.
 הארוויץ חיים-חיוקעל, 209.
 הארוויץ יצחק, 210.
 הארוויץ פיבעל סנ"ל, 212.
 הארוויץ שמואל, 212.
 היידא משה בן יוסף, 214.
 היילבראן יוסף בן אלחנן, 214.
 היילבראן יוסף בן יהודה, 214.
 היילבראן יעקב בן אלחנן, 214.
 היילפען סאלק, 214.
 הירשביון פרץ, 215.
 הירשקאן צבי, 217.
 הנ"ץ, 217.
 העלן (העלען) אלחנן בן אברהם
 ווערטהיימער, 217.
 העלמאן (הילמא) חיים-מאיר, 219.
 העלער יום-טוב ליפמאן, 219.
 הענא זלמן, 220.
 הענרעס פרידריך, 220.
 העקשיר נתן-נטע בן שמעון, 220.
 העקשיר שמואל בן מאיר, 221.
 הערסאלין משה-דוד, 221.
 הערץ יוסף, 222.
- הערשלע, 222.
- ו.
- וואַע וויל יאהאן-קרויסטאפאר, 223.
 וואהלינער א., 224.
 וואהלמאן ישראל-מאיר, 225.
 וואלט אברהם, 226.
 וואלדיך אייוויק בן משה-אברהם, 226.
 וואלדיך יהודה בן אברהם, 226.
 וואלדיך משה בן אליעזר, 227.
 וואלף יאהאן-קרויסטאפאר, 227.
 וואלף פון קראקוי, 228.
 וואלפזאהן יעקב-מרדכי, 228.
 וואלפסאן אפרים-לייב, 229.
 ווארמסמאן יחזקאל, ד"ר, 229.
 ווארשאווסקי מארק, 231.
 וויטמונט משה, 233.
 ווייטער א., 234.
 ווייל יעקב בן אברהם, 235.
 ווייל יעקב בן משולם (יעקב בחור פון
 העדערנהיים), 235.
 וויינגער ס., 235.
 ווייס ק. ט., 235.
 ווייסבערג יצחק-יעקב, 236.
 ווייסבערג מאקס (מאיר), 236.
 ווייסמאן אשר-שמחה, 237.
 ווייסמאן אשר-שמחה, 237.
 ווייסענבערג יצחק-מאיר, 237.
 ווייסענבערג שמואל, ד"ר, 240.
 ווינטשעווסקי מארים, 241.
 ווינער שמואל, 246.
 וויעוויארקא אברהם, 246.
 וויענער לעא, 247.
 וויערניק פרץ, 249.
 וויצענהויען יוסף בן אלכסנדר (וויצן
 הויזן ווילן), 250.
 ווירטה מיכל, 253.
 וולאדעק, 254.
 וועבער מיכל, 254.
 וועזעל (וויזל) משה-מאיר, 255.

נידעמאן מאריץ, 165.	בראדע אברהם, 129.
נייער מאיר, 166.	בראהער בערל, 129.
נינצבורג א. ד"ר, 166.	בראנדט ברוך, 130.
נינצבורג יוסף, 167.	ברוידעס ראובן-אשר, 130.
נינצבורג שאול, 167.	ברוכאווא אהרן-טיבל, 131.
נינצבורג דוד, באראן, 168.	ברוכאוויטש יצחק-לייב, 131.
נינצבורג סרדכי-אהרן, 169.	ברוינין ראובן, 132.
נליקעל פון האטעלן, 171.	בריל אדאלף, 132.
נמוז י. ל., 175.	בריל יחיאל, 133.
נערצאן יעקב, 176.	בריל נחמיה, 133.
נערשאני הירש (הענרי), 177.	בריל עזריאל, 133.
נראסנליק שלמה, 177.	ברכהן משה, 134.
נרונוואלד מאקס, 178.	ברכות רחל, 135.
נרינבוים יצחק, 178.	ברענדער ישראל-מאיר, 135.
נרינבוים מאקס (מאיר), 179.	ברענער יוסף-חיים, 136.
נרונוואלד ס., 180.	ברעסלער א., 136.
נרמיווא יהודה-לייב בן דוב-בער, 181.	ברעסנער יצחק בן אליהו, 136.
נרעץ היינריך, 181.	ברעש (ברעשט) יהודה-לייב, 137.
נרשון בן אלעזר הלוי יודעלש פון פראג, 182.	

ג.

ד.	נאבעל היינריך, 139.
דאלידאנסקי י. ל., 183.	נאטלאבער אברהם-בער (אב"ג), 139.
דאליצקי מנחם-מענדעל, 183.	נאטליעב לעאן, 141.
דאלמאן נוסטאווא-הערמאן, 184.	נאטליעב מאיר, 142.
דאנציוס סרדכי, 184.	נאלאטב הירש-ניסן, 143.
דארטשטאדט יוסף בן מאיר-צבי, 185.	נאלד הערמאן, 144.
דבורה, 185.	נאלדבערנ אב., 145.
דוב-בער בן שמואל שוחט, 185.	נאלדבערנ אברהם, 146.
דובנאווי שמעון, 186.	נאלדענבערנ ליבין, 146.
דוד בן אברהם פון פראג, 187.	נאלדמאדען אברהם, 147.
דוד בן אהרן דרוקער, 187.	נאנצפריד שלמה בן יוסף, 152.
דוד בן אריה-לייב פון לירא, 187.	נארדאן יהודה-לייב, 152.
דוד יהודה-לייב בן צבי-הירש פון אייבשיץ, 187.	נארדאן מיכל, 153.
	נארדין יעקב, 156.
	נארין בערנארד, 161.
דוד בן מנחם הכהן, 187.	נארנפעלד ארקאדי, 161.
דינגאל ס., 188.	נארעליק שמריהו, 161.
דינעוואהן יעקב, 189.	נוטמאן חיים, 162.
דיק אייוויק מאיר, 193.	נוטמאן שמחה-אלטער, 163.
דינאלעוויטש ה., 197.	נוידא יצחק, 163.
דעליטש פראנץ, 197.	

אינהאלט-פערצייכעניש פון פערזאנען-לעקסיקאן .

- איזיק שרייבער, 39.
- איזמאן משה, 39.
- איווענבוים אנטאן, 40.
- איווענשטארט משה-אליעזר, 41.
- איווענשטארט משה בן היים, 41.
- איווענשטארט משה בן יצחק, 41.
- איווענשטארט שמואל, ד"ר, 42.
- איווענשטיין יהודה-דוד, 42.
- איבעל יצחק, 42.
- אינהארן דוד, 43.
- אימבער שמואל-יעקב, 45.
- אימבער שמריהו, 46.
- אימ"ן, 46.
- איציקס (איוואקס) אהרן, 47.
- איש-יהודי, 48.
- אלגין, 48.
- אלחנן בן יששכר הכהן, 49.
- אלטשול אהרן בן משה-סאיר מערלעס (פערילש), 50.
- אלטשול דוד בן אליעזר-הנוך פערילש, 50.
- אלטשול משה בן הנוך, 50.
- אלטשול נפתלי בן אשר, 50.
- אליהו בן אברהם-שלמה הכהן, 50.
- אליהו בן אשר הלוי אשכנזי (אליהו בחר , אליהו לעוויטא) 50.
- אליעזר בן אחימלך-משה, 55.
- אליעזר בן ישראל סוסר, 55.
- אליקום בן יעקב ש"ן, 55.
- אלעקסאנדראו היים, 56.
- אמעלאנדער מנחם מן בן שלמה הלוי, 68.
- אנדדע ריכארד, 59.
- אנין מאקסיס, 60.
- אנכי ז. י"ה, 61.
- אנ-סקי ש. א"ה, 62.
- אנשעל, רב, 66.
- אסטראאלער הערשעל, 66.

א.

- אביגדור בן משה סוסר מן איווענשטארט, 5.
- אבראמאוויטש שלום-יעקב, 5.
- אברהם בן אבי עזרי ועלין, 22.
- אברהם בן אליהו, 22.
- אברהם בן יהודה, 23.
- אברהם בן יחיאל-מיכל, 23.
- אברהם בן מרדכי הכהן, 23.
- אברהם בן משה שעדעל, 23.
- אברהם בן מתתיהו, 24.
- אברהם-נימן, 24.
- אברהם בן שמואל מן סיקארדיען, 24.
- אדלער יעקב, 25.
- אדם מיכל, 26.
- אדערשלענער משה-יעקב, 26.
- אהרן בן יוסף מן בודא, 27.
- אהרן בן ישראל, 27.
- אהרן בן מרדכי מן טריבוטש, 27.
- אהרן בן צבי-הירש דרוקער, 28.
- אהרן בן שמואל מן הערנערשהויען, 29.
- אונער ישעיהו, 30.
- אוע-לאדלעמאנט פרידריך-קריסטיאן בענעדיקט, 31.
- אויערבאך בעריש, 32.
- אויערבאך יוסף דאנצינער, 32.
- אויערבאך יצחק-איוויק רייס, 33.
- אויערבאך שמואל בן דוד, 34.
- אויסהווען שלמה-זלמן, 34.
- אולמא ועלינמאן נענצבערגער, 34.
- אוינאטאו דוד, 37.
- איואבעללא, 37.
- איוונור אליהו, 38.
- איויבשיץ בער מן פראג, 38.
- איוירליץ משה-זרח, 38.
- איוידעל בת משה מענדעלס, 39.

אונ' געלט... ער האט גיהאט דרייא טעכטער אונ' זיבן זין, גאר שלעכט וואר ליידר זיין גוויין"...

אָ געריימטע איבערזעצונג פון דב' אל, פראָג, 1674 (פילייכט אַנ'-איבערדרוק פון ר' יצחק בן אהרן פראָס-טיצס קראָקויער אויסגאַבע?).

אָ געריימטע איבערזעצונג פון מגלת אסתר, וואָס לויט איהר שפראַך דאַרף זי שטאַמען ניט שפעטער ווי פון XV יאָרהונדערט: „עש ווש אין טאגן אחשוורוש, איין קויניג גרויש, ער ווש איין קויניג אויבר זיבן אונ' צוואנציג אונ' הוינדרט לאַנט, אז קויניגט ער אויפֿר הודו כוש דיא לאגן בייא דר הנט. ער הט ויל וואונדרש גיטריבן, ער, ווש וואונדערליך דרצו קומן, אז ויר עש

וינדן גיטריבן, אונ' וויר עש האבן בר נומ". די דאָזיגע איבערזעצונג געפינט זיך אַלס כתב-יד אין מינלען און איז אינטערעסאַנט דערמיט, וואָס אין איהר קומען נאָך פמעט נישט פאָר קיין העברעאישע ווערטער, און אפילו די אייגענעמען זענען אויך איבערגעגעבען אויפֿן דייטשען נוסח, ווי צום ב. ש., שלמה—זלמן, משה—מויש.

אָ אָנאַנימע יודישע איבערזעצונג פון גאַנץ תנ"ך איז ערשינען אין יאָהר 1755 אין אַמסטערדאַם, אין גרוי-סען פאָרמאַט און פראַכט-אויסגאַבע. ס'איז נישט קיין ווערטליכע איבערזעצונג, נאָר דורכגעפלאַכטען מיט דרוש; אויסצוגען פון איהר ברענגט גרינזויים אין זיין חרעסטאָמאַטיע.

הנביא ווער ער געוויזן... (ציסירט נאָך א. שולמאַן; 4) די אָפּענבאַכער אויסגאַבע פון יאָהר 1715, מיט מדרשים.

איבערזעצונגען פון תהלים: די עלטסטע האַנדשריפטליכע תהלים-איבער-זעצונגען שטאַמען נאָך פון דעם XV יאָרהונדערט; דער כתב-יד, וואָס גע-פינט זיך אין בערלין, געהערט צום יאָהר 1490. פון דער גרויסער צאָהל געדרוקטע אָנאַנימע תהלים-איבערזעצונ-גען, זענען אייניגע ערשיענען בעזונ-דער, די אַנדערע—אין פּערשידענע סדור-אויסגאַבען.

איבערזעצונגען פון משלי: (1) צוויי האַנדשריפטליכע (כתב-יד בערלין און כתב-יד האַמבורג; 2) די, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען אין פּראַנקפורט-אויפֿן-מאַין, 1713; 3) די אַמסטערדאַ-מער איבערזעצונגען פון 1735, זעהר פּיעל מאָל איבערגעדרוקט, א. נ. א. א. (א האַנדשריפטליכע משלי-איבערזעצונגען פון אַ שפּעטערדיגער תקופה ווערט דערמאָהנט אין „המזכיר“, 1870, ז. 144).

איבערזעצונגען פון איוב: (1) אַ האַנדשריפטליכע גלאַטאַטאַרישע איבער-זעצונגען, איטליש וואָרט פּערטייטשט בעזונדער („איש איין מאָן, איין הער“), דער כתב-יד געפינט זיך אין פּלאָרענץ; (2) די, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָ-רען אין יאָהר 1709; 3) אַ געריימטע איבערזעצונגען פון XVII יאָרהונדערט, ערשיענען אין פּראַג: „שינה נייאה חידושים ווערט איר דא הערן, וואו מיר האבן אב קלערן, וויא השׁי האט מגלה גי-ווען צו אייך וואונדערליכי זכן, ווער עז ווערט לייאנן דען ווערט זיין האַרץ לאַכן... אין לאַנד עוזן וואר פאר האנדן איין מאן, אין אלי גיבאט פון גוט ית' טעט ער גאן. אין דער גאַנצן וועלט וואר זיין גלייכן ניט אין זילבר

אונטער מיכלבאך נתן בן אליעזר). אַ ווערטליכע איבערזעצונגע פון ספר ישעיה (קראָקוי, 1586): „וואהר זאגונג ישעיהו בן אמוץ דש ער האט וואהר גיזאגט אויף יהודה אונ' ירושלים אין דעם טאגן עזייהו... די קייניגן בון יהודה. הוירט איר הימל אונ' ור ניט דוא ערדא ווען גוט הוט עש גיריד. קינדר האן (האָב) איך אויף דר צוהן אונ' דר הויכט אונ' זי האבן ווידר שפּענדיגט אין מיר... אין אקס דער קענט זיין קויפער אונ' דער איזיל קריפי זיינש הערן, אבר ישראל ווייש ניקש מיין פאָלק טוט ניט פּרוּבין“...

אַ איבערזעצונגע פון ספר ירמיהו (פּראַג, 1602): „שטראף ריד פון ירמיהו בן חלקיהו פון דיא כהנים אין דיא שטאט דיא הייטט ענתות“...

איבערזעצונגען פון יחזקאל: (1) פּראַג, 1553; (2) פּראַג, 1602.

איבערזעצונגען פון יונה: (1) האַנדשריפטליכע (כתב-יד, מאַנטוּאַ, 1511). (2) די, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען אין-איינעם מיטן אַריגינאַל-טעקסט אין העלם-שטאַדט, 1590 (דער כתב-יד פון איהר אין דער קאָלעקציע פון רד"א, 54 №. D); (3) געריימטע איבערזעצונגען: „דש בוך יונה מיט פיל חידושים אונ' אַלי מדרשים אויך דיא תפילה דיא ער האט גיבעטן אין גידערים פון דעם פישן אונ' דיא גרוישע תשובה וואס גיטאן האבן דיא לייט אין דער גרויש שטאט ננוה, אלש וואול פר טייטשט נאך דעם בעשטן גי-טראַכט, אויף דעם ניגון פון שמואל בוך איז עש ווארן גימאכט“... (פּראַג, פּאַר 1686): „אונ' עש וואר גאטש ריד צו יונה בן אמתו צו זאגן, איין וואר האפטיגר נביא אין דען זעלביגן טאגן, אויז דער שטאט גת החפר אזו האבן מיר טאן לעזן, דער תלמיד פון אלישע

אויף העברעאיש און יודיש (?), לכבוד דער בעפרייאונג פון האַמבורג. אַלטאַנאַ. 1814.

תורה ליד - קראָקוי, 1631 - 1656.

תורה ליד - פראַג, 1605-1615. תחנות - אונזעהליגע אויסגאַבען. תקוני תשובה ארץ הצבי-ווע-גען תשובה. קראָקוי, 1666. פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען.

תרגום שני - אויף מגלת אסתר, איבערזעצט אויף יודיש אין ריימען, אַמסטערדאַם, 1649.

תשועות ישראל - וועגען אַ בטל געוואָרענעם עלילת-דם. פירט.

אין לובלין, 1632.

שיר שלום - אויף העברעאיש און יודיש (?), לכבוד דעם געענדיגטען זיבעניעהריגען קריג. בערלין, 1763.

שמות העשבים - די נעמען פון די גראָזען אין דער מעדיצין און זייער ווירקונג, אויף העברעאיש און יודיש, לויט'ן אלף-בית. געפינט זיך אין כתב-יד. שפּאַנישע היידן אָדער ציגיי-נער - אַ געשיכטע פון אַ ציגיינערין, וואָס האָט אַוועקגעגעבעט אַ קינד. אַמ-סטערדאַם, 1700.

ת.

תורה וקול זמרה - אַ דאַנקליעד

אָנאָנימע תנ"ך-איבערזעצונגען.

אַ געריימטע איבערזעצונג פון ספר שופטים, „דער נוך ניט איז אין טויטשר שפראַך, ואיל גיריימט אין אַכט גיזען, גידרוקט צו מנטואה אין דר שטט, צו דריי הונדרט אונ' ויר אונ' צוונציג" (1564). מיר ברענגען אַלס אויסצוג די פּאָלגענדע פּערזען (נאָך אַ. שולמאַן):

„דא וויל איך טאפּר וואַגן, צו ליב גוט אונ' אָיר (עהר), וויא ישראל אויש לאנד זיין גצוגן, ווא אונ' בון וואַגן היר.

דער יהושע הוט זיא גיבירט (געפיהרט) ווש איך זאג דש איז וואר, ביז אין דר טוט ברויבט אין זיין הונדרט אונ' צעהן יאר... (זעה) צייטשריפט פיר העברעאישע ביב-ליאָגראַפיע“, 1898, ז. 62).

(וועגען דער געריימטער איבערזע-צונג פון ספר שמואל, וואָס איז בע-קאַנט אונטערן נאָמען „שמואל-בוך“, זעה

אַ האַנדשריפטליכע איבערזעצונג פון דער תורה (אין דער קאַלעקציע פון דער-ראָסי), וואָס זאָל שטאַמען נאָך פון דעם XV יאָהרהונדערט. לויט איהר סגנון שטעהט זי נעהענטער צו ברעשטס איבערזעצונג ווי צו דער קאַנסטאַנצער (זעה ברעשט און מיכל אדם).

אַ האַנדשריפטליכע איבערזעצונג פון יהושע, שופטים, יונה און די מגלות, געשריבען אין מאַנטואַ אין יאָהר 1421 - פילייכט דאָס עלטסטע דענקמאַל פון דער יודישער ליטעראַ-טור (*); דער כתב-יד פון דעו' דאָזיגער איבערזעצונג געפינט זיך אויך אין דער קאַלעקציע פון דער-ראָסי (זעה - גייבויער אין Jew. Quart. Rev., IV, 703).

(* אין זיין „יודיש-רויטשער הרעפּמאַטיע“ ברענגט גרינבוים אַ לענגערן אויסצוג פון אַ האַנדשריפטליכער יודישער מחזור-איבערזעצונג, וואָס זאָל שטאַמען נאָך פון XIV יאָהרהונדערט.

דישע איבערזעצונג פון דעם דאָזיגען בעריהמטען מוסר-ספר איז ערשיענען אין יאָהר 1860 אין יוזעפאָוו. די שפראַך פון דער איבערזעצונג איז ריין, פּאָלקס-טימליך און זעהר נאָהענט צו דער אומ-גאַנגסשפראַך. אויסזגען פון דעם, ספר חסידים" ווערען געבראַכט ביי גרינבו-מען אין דער חרעסטאָמאַטיע, 277-288.

ע.

ע"ב פסוקים - איבערזעצט פון העברעאיש. פּראָג.
ערוך - אַ גלאָסאַר צום תלמוד. אין זיין חרעסטאָמאַטיע, ז. 459 - 479, ברענגט גרינבוים אַנ'אויסצוג פון אַ האַנד-שריפטליכען ערוך, וואָס שטאַמט פון XV יאָהרהונדערט, און וואו פיעל תלמו-דישע ווערטער ווערען פערטייטשט מיט יודיש-דייטשע.

פ.

פּראָגער אויפצוג - דאָס פּראָג-ראָם פון דער פייערונג פון ערצהער-צאָג און פּרינץ לעאָפּאלדס געבורטסטאָג. פּראָג, 1716.

צ.

צוואות נפתלי בן יעקב - די צוואה פון נפתלי דער זוהן פון יעקב אבינו ע"ה וואָס ער האָט אָנגעזאָגט זיי-נע קינדער פאַר זיין טויט ווי אזוי זיי זאָלען זיך פיהרען אין גוטען וועג. וואַרשוי.

ק.

קבלת שבת אָדער זמירות שבת - אויף יודיש ערשיענען אין לוב-לין, 1678.
קונשט ביכר אונ' ווייבער הייליק - אַ מעדיציניש היילבוך. אַמ-

סטערדאם, XVIII יאָהרהונדערט. קינה - אַ קלאַגליעד אויף דער שריפה אין פּראָג.

ר.

ראַבינוואָהן - אַנ'אַנאָנימע יודישע איבערזעצונג איז ערשיענען אין וואַר-שוי, 1840.

רוונגארטען, דער - וועגען די ליידען פון משיח, און וועגען דער גאולה, אויך וועגען גן-עדן, גיהנם און תחית המתים. פּראָג, 1568.

רחמי יוסף - תחנון. דיהרנפורט. רפאל - אַ מוסר-ספר. אָפענבאָך, 1788.

רפואות בוך - אַמסטערדאַם, XVII יאָהרהונדערט. ס'רפואות - אַ מעדיציניש ווערק. גראַדנאָ, 1808.

רפואות וסגולות - פיעל מאָל גע-דרוקט געוואָרען.

ש.

שווידל ליד - אַ פּאָעמע וועגען די מעשים פון די שוועדען אין פּראָג. פּראָג, XVII יאָהרהונדערט.

שחור על לבן זכר לחרבן - אַ מוסר-ספר. פּראָנקפורט-אויפ'ן-מאַין, 1715.

שמייערמאַרק - אַ פּאָעמע. פּראָג, XVII יאָהרהונדערט.

שטראַף ליד - אַ סאַטירישע פּאָ-עמע. פּראָג, XVII יאָהרהונדערט.

שילרבורג זעלצאַמי אונ' קורצווייליגי גישיכמי - פירט, 1795.

אַנ'אויסצוג פון דעם דאָזיגען ווערק ווערט געבראַכט ביי אַווע-לאַלעמאַנט, ב. III, ז. 477-484.

שיר זומר - אויף העברעאיש און יודיש, אין פּראָזע און פּערזען. געדרוקט

דער-אָדער, 1688.
 סדר העבודה — אין דער האַם-
 בורגער שוהל, אויף העברעאיש און יו-
 דיש. האַמבורג, 1819.
 סדר תחנונות — פראַנקפורט-אויפן-
 מאַין, 1723.

סליחות — אויף יודיש זענען זעהר
 פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען.
 ספר חיי עולם — אַ מוסר-ספר,
 דורכאויס געשריבען אין גראַמען. ערשיע-
 נען אין יאָהר 1583 אין ברייסגוי. אין
 גרינבויםס חרעסטאָמאַטיע, 254 — 265,
 ווערען געבראַכט אייניגע אויסזגען פון
 דעם דאָזיגען זעלטענעם ווערק.

ספר המדות — אַ מוסר-ספר. ער-
 שינען צום ערשטען מאָל אויף יודיש
 אין יאָהר 1542 אין אינאָ. דער אַנאָ-
 נימער אויטאָר פון דער יודישער אי-
 בערוזעונג (דער העברעאישער אָריגי-
 נאַל איז אין אַ געוויסע צייט אַרום
 אַרויסגעגעבען געוואָרען מיטן נאָמען
 „ארחות צדיקים“ און איז נאָך אייניגע
 מאָל איבערוזעצט געוואָרען אויף יודיש),

וועלכע איז געוויימעט אַ יודישער דאָק-
 טאָרין מוראָא, האָט מיט זיין ווערק
 פריהער פאַר אַלין אין זינען געהאַט די
 פרויען און האַלט פאַר זיין חוב צו
 ערקלערען, אַז די רייד פון די חכמים,
 לויט וועלכע די פרויען דאַרפען נישט
 לערנען תורה, בעציהט זיך נאָך אויף
 תלמוד: „וויא וואול דיא גמרא געט,
 ורויען דארפען ניט לערנען, דש מיינט
 זייא דארפען ניט תלמוד לערנען, אָבער
 עשרים וארבע אונ איסור והיתר זאל
 מן זייא לערנען.“ ... (פערגלייך: יוד.-
 ענג. ענג. IX, 433; בן-יעקב, 51; א,
 שולמאַן, די געשיכטע פון דער זשאַר-
 גאַן-ליטעראַטור, 123; דערזעלבער אין
 „יוד“, 1900, № 17).

ספר הסידים — אַנאָנימע יו-

און יודיש, אַמסטערדאַם, 1657, 1698;
 פראַג.

משלי שועלים — אַנאָנימע יו-
 דישע איבערוזעצונג. פראַג, 1767; וואַר-
 שוי, 1844.

נ.

נייא קלאָג ליעד — פון דער גרושי
 שרפה בק"ק פראַנקפורט, בניגון של המן
 באחשורוש-שפיל. ווערט געבראַכט ביי
 אַווע-לאַלעמאַנט, ב. III, ז. 487—490.

ס.

סבוב העולם — אַנאָנימע יו-
 דישע איבערוזעצונג פון ר' פתחיה פון
 רעגענסבורגס דיזיעבעשרייבונג.

סבוב קברי הצדיקים בירו -
 שלים — ענטהאַלט די גענעלאָגיע פון
 פערשידענע רבנים.

סגולות ורפואות — אין העברע-
 איש און יודיש.

סגולות ורפואות — אין יודיש.
 פראַג, 1684.

סגולות ורפואות — אויף יודיש,
 געקליבען פון קבלה-ספרים און מעדי-
 צינישע ווערק. אַמסטערדאַם, 1703.

סדר הנהגת בית הכנסת — די
 מנהגים און אָרדנונגען אין דער אַמ-
 סטערדאַמער שוהל. אַמסטערדאַם, XVIII
 יאָהרהונדערט.

סדר הרי עולם — אַנאָרעלאָגיע
 אויף יודיש. פראַנקפורט-אויף-דער-אָדער,
 1792.

סדר מצות הנשים — וועגען
 פרויען-מצוות. קראָקוי, XVI יאָהרהונ-
 דערט. אייניגע מאָל אַרויסגעגעבען גע-
 וואָרען (זעה סלניק און שמואל שמעלקאַ).

סדר נשים ויולדות — תפלות פאַר
 געווינערינס און סגולות, געקליבען פון
 מעדיצינישע ווערק, פראַנקפורט-אויף-

צוזאמען מיט דער איבערזעצונג פון אקדמות (פירט, 1694) און מיט איין שיין מעשה פון ר' מאיר. אמסטערדאם, 1704.

מעשה ישורון — וועגען אַנ'עלילת דם. ווילמערסדאָרף און בערלין.

מעשה ר' מאיר שיץ — אמסטער-דאָם, 1704.

מעשה ממלכי ישראל — אמ-סטערדאָם.

מעשה פורמונאטום — פראַנק-פורט-אויף-דער-אָדער, 1699.

מעשה פון פויער גריץ — אמ-סטערדאָם, 1707.

מעשה, איין וואונדערליך — אָפענבאָך, 1730—1714.

מעשה פון איינער בלה.

מעשה פון איינר בלה מיט דרייאַ חתנים — פראַג, XVII יאָרהונדערט.

מעשה פון די ברודער.

מעשה פון מאַן און ווייב.

מעשה גדולה פון שנת חס"ו. האַלע, 1711.

מעשה פון שלמה המלך — פראַג, XVII יאָרהונדערט.

מעשה — פראַג, 1660.

מעשה פון לאַנדאָן. לעמבערג, 1848.

מצות הנשים — אַלע דינים פון יורה דעה. פירט, 1776.

מרדכי און אסתר — אַ מעשה וועגען חתן-בלה. פיעל מאָל אַרויסגע-געבען געוואָרען.

משיח, דער פאַלשער — וועגען שבתאי צבי. אָפענבאָך, 1863.

משל הקדמוני — אַנאָנימע אי-בערזעצונג פון דעם בעוואוסטען ווערק פון ר' יצחק בן שלמה בן סהולא. פראַנק-פורט-אויף-דער-אָדער, 1749. פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען.

משלי חכמים — אויף העברעאיש

וויסע פערנדרעונגען און איבעראַרביי-טונגען. אין יאָהר 1612 איז דאָס „מעשה-בוך“ איבערזעצט געוואָרען אויף דייטש דורך דעם פראַפעסאָר פון דער גיסינער אוניווערסיטעט ה. העלוויג. (פערגלייך: יוד.-רוס. ענצ. X, 466—467; יוד.-ענג. ענצ. VIII, 236; מ. גרינבוים, יודיש-דייטשע חרעסטאָמאַטיע, 385—458 (פיעל אויסזעגען פון דעם „מעשה-בוך“); ל. וויענער, Yiddish Literature; מ. פי-נעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 31—32; ג. קאַרפעלעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַ-טור, 1019—1020; בן-יעקב, אוצר הספרים; אַווע - לאַלעמאַנט, Das deutsche Gannertum, III, (ווערען געבראַכט אויסזעגען פון אייניגע אויסגאַבען פונ'ם „מעשה-בוך“ אין יודישער טראַנסקריפ-ציע).

מעשה (איין וואונדערליכע) פון דער שטאָדט ספרד דער ליטא. לעמ-בערג, 1818.

מעשיות ולידער. פראַנקפורט-אויף-דער-אָדער.

מעשיות — פערשידענע, זעהר פיעל אַרויסגעגעבען געוואָרען.

מעשה אבינרב — איבערזעצט פון דייטש (פון יאָהאַן יאַקאָב דוש), אויף העב-רעאיש און יודיש. פראַנקפורט-אויף-דער-אָדער, 1794.

מעשה — ר' אדם עם הקיסר ור' יוסי בר' הנינא. פראַג.

מעשה מבני ישראל בארץ קושין — פראַנקפורט-אויף-דער-אָדער.

מעשה בריאה וזמרה — צוזאמען מיט נאָך אַ מעשה. פראַג, 1657—1660; פראַנקפורט, 1732.

מעשה... פון איין גליק ראד פון איין מינג פון עכ"ם און פון ארויסן יידן און ווארום מיר אקדמות זאָגן —

טיע ווערט געבראַכט אַנ'אויסצוג פון אַנ'-
אויסגאַבע „מנהגים“, וואָס איז ערשיע-
נען אין פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין, 1762.
מעמד־ים — אין יודישער איבער-
זעצונג זענען פיעל מאָל אַרויסגעגע-
בען געוואָרען.

מענה לישון — אין יודישער אי-
בערזעצונג איז פיעל מאָל אַרויסגעגע-
בען געוואָרען.

מעשה-בוך — איינס פון די פּאָ-
פולערסטע ווערק אין דער עלטערער יו-
דישער ליטעראַטור. דער נאָמען פון
דעם אויטאָר איז, טראָץ אלע חקירות
ודרישות, געבליבען אומבעקאַנט. מען
רעכענט, אַז ער האָט געשטאַמט פון
דער ליטאַ און איז אין לעצטען פּער-
טעל פון XVI יאָרהונדערט אַריבער-
געפּאָרען קיין מערב-דייטשלאַנד. אין

דעם „מעשה-בוך“ זענען צונויפגעזאָ-
מעלט העכער דרייהונדערט לעגענדעס,
מעשיות און אגדות פון תלמוד און מדרשים,
פון רבנישע און קבלה-ספרים, און אויך
פון פרעמדע ליטעראַטורען (דער דייט-
שער, אַראַבישער, אינדישער א. ד. ג.);

דערביי זענען די לעגענדעס פון דעם
לעצטען סאָרט אין אַ סך וויכטיגע פרטים
איבערגעאַרבייט געוואָרען און האָבען אַנ-
גענומען אַנ'עכט-יודישען קאַלאָריט. דעם

דאָזיגען פּערשידענאַרטיגען מאַטעריאַל
האָט דער בעגאַבטער זאַמלער און בע-
אַרבייטער צוגעגעבען אַנ'אויסגעהאַלטע-
נעם איינהייטליכען חאַראַקטער: די מעשיות
זענען געשריבען אין אַנ'איינפאַכען, נישט-
געקינצעלטען, אינטים-פּאָלקסטימליכען

טאָן, מיט מוסר-השכל'ס וועגען אַ פּרום
עהרליך לעבען און פּעסטען בטחון אין
דעם אויבערשטען. געדרוקט צום ער-
שטען מאָל אין באַועל (1602), האָט
דאָס „מעשה-בוך“ אויסגעהאַלטען אַנ'-
אונגעווינערע צאָהל אויפלאַגען, מיט גע-

לישון ערטמים — אַ הילפסבוך צו
לערנען זיך שרייבען בריף און ריימען.

מ.

מאנאציין, היסטאָרישעס — פיר
פּערשטאַנד אונד הערץ. מעץ, 1821(?).
המאסף — אַ מעדיציניש הילפס-
בוך, איבערזעצט אויף יודיש פון דער
פּוילישער שפּראַך; ברענגט פּערשידע-
נע רפואות, מיטלען און סגולות פאַר
די איינוואוינער פון דערפער און קליינ-
שטעדטליך, וואו ס'איז נישטאָ קיין מע-
דיצינישע הילף. ווילנאָ.

מאָראַלישע בריפע — פּראַנק-
פורט-אויף-דער-אַדער, 1800.

מדרש ויושע — וועגען משה
רבינו'ס שירה און וועגען יציאת מצרים.
פּראַג.

מחזור — די ערשטע בעקאַנטע
יודישע מחזור-איבערזעצונג שטאַמט פון
XV און אפשר נאָך פון XIV יאָרהונ-
דערט און געפינט זיך אין כתב-יד. אַנ'-
אויסצוג פון איהר ווערט געבראַכט אין
גרינבוים חרעסטאָמאַטיע, 289 — 296.

שפּעטער איז אין פּערשידענע צייטען
אַרויסגעגעבען געוואָרען אַ גאַנצע רייה
יודישע מחזור-איבערזעצונגען, אַנאָנימע
און נישט-אַנאָנימע.

מכתב ר' חסדאי — ר' חסדאי'ס
בריוף צו דעם קעניג פון די פּוורים
און דעם קעניגס ענטפּער אויף איהם.
אַמסטערדאַם, 1686.

מכתבי עברית — אַ העברעאי-
שער און יודישער בריפענשטעלער. לעמ-
בערג, 1860.

מנהגים — פּאַרשיפטען, וואָס
מען זאָל טאָן ביי פּערשידענע רעליג-
יעזע צערעמאָניעס. אויף יודיש זענען
אַזוינע ווערק פיעל מאָל אַרויסגעגעבען
געוואָרען. אין גרינבוים חרעסטאָמאַ-

געבען געוואָרען (אויך אונטער די נע-
מען: „הלכות גדול בנינים“ — אלס ביי-
לאַגע צו ר' שלמה-זלמן לאַנדאָנס ווערק
„הקלת שלמה“ — און „מקור השפה“, נאָ-
ווידוואָר, 1785). (זעה בן-יעקב, אוצר
הספרים).

חכמת בסתר — אַ מוסר - ספר
אין יודיש, האַללע, 1747 (1).

חכמת היד עם חכמת הפרצוף —
אַ קצור פון משה בן אליהו גאַלינאַס
ווערק איבער חיראַמאַנטיע און פיזיאָג-
נאַמיק („תולדות אדם“), ערשיענען צו-
זאַמען מיט אַנאַנאַימער יודישער אי-
בערזעצונג אין פראַנקפורט - אויף - דער -
אַדער, 1786.

חלום מרדכי — אַ הוספה צו מגלת
אסתר, אויף יודיש ערשיענען אין וויל-
נאָ, 1813.

מ.

מויזענד און איין מאָג — פער -
טישע פאַנטאַסטישע ערצעהלונגען. וואַר-
שוי, 1855.

מויזענד און איין נאַכט — פאַנ-
טאַסטישע ערצעהלונגען פון מזרח-לאַנד,
איבערזעצט פון אַראַביש. פראַנקפורט-
אויף-דער-אַדער. (אונטערן נאָמען „אַראַ-
בישע ערצעהלונגען“, אין צוויי טייל,
ערשיענען אין לעמבערג, 1809). שפע-
טער פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען.
מייטש הַלַל — הלל אין יודישער
איבערזעצונג.

מייטש נכט קריאת שמע — פראַג,
1710. פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען.

י.

ידיעות החשבון — אַנאַריטמע -
טיק אויף יודיש, געדרוקט געוואָרען
דורך אריה-לייב שמש אין אַמסטערדאַם,
1699.

ידיעות העולם — וועגען נאַטור-
וויסענשאַפט, (איבערזעצט פון העברע-
איש). 1699.

יוצרות — אַנאַנימע יודישע אי-
בערזעצונגען זענען פיעל מאָל אַרויס-
געגעבען געוואָרען.

יורה חטאים — (איבערזעצט פון
העברעאיש), ודוי'ס און תפלות צום
תשובה טון.

יחוס האבות — איבערזעצט פון
העברעאיש. ווילנאָ, 1853.

יחוס-בוף — ערשיענען אין מאָנ-
טאָ, 1561.

יצירת האדם — געדרוקט אין לוב-
לין, 1629.

ירח יעקב — אַ תחנה. אַמסטער-
דאַם, 1699.

כ.

כוכבא דשביט אַדער שטערן
שום — אַ מוסר ספר, בעשטעהט פון שטראַפ-
רייד, געקליבען פון תב"ך און אַנדע-
רע הייליגע ספרים, געגען פרויענציי-
רונג. אַמסטערדאַם, 1695; פראַנקפורט-
אויפ'ן-מאַין, 1710 אין 1719.

ל.

לאַנדאָדפאַקאָט, דער פאַל-
שטענדיגע — וואָרין אַלע אים מענשלי-
כען לעבען נעטהיגען געשעפטס-אויפזע-
צע נאָך עסטרייכישען געזעטצען צו מינ-
דען עט"צ. 2 טיילע. ברין, 1789.

לוח הדקרוק — אַ העברעאישע
גראַמאַטיק אויף העברעאיש און יודיש.
קראָקוי, 1598.

לוח הפעלים — מיט יודישער אי-
בערזעצונג. קראָקוי, 1595.

לעבענס-בעשרייבונג יאזעפס
II — אַ היסטאָריש-ביאָגראַפישע געשיכטע.
ברין, 1799.

היסטאָריע פון דער ליעבע דעם פרינץ — מעץ, 1821.

ז.

וויכטיגע שטעלן — אַרויסגע-
נומען פון דעם זוהר און מיט איין יו-
דיש - דייטשי איבערזעצונג און אויך
דערצו עטליכע אָנמערקונגען . וואַרשוי ,
1876 .

ז.

זהר חדש — אויף העברעאיש און
יודיש , ענטהאַלט מעשיות און מוסר-
ענינים , געקליבען פון זהר און אַנדע-
רע ספרים , ווי אויך דאָס אגרת השבת
פון הראב"א . גראָדנאָ .

זמירות — אַנאָנים פיעל מאָל גע-
דרוקט געוואָרען .

זמר לחנוכה — אויף העברעאיש
און יודיש , ענטהאַלט אַויפּוה צווישען
חנוכה און די איבעריגע יום-טובים . גע-
פינט זיך אין כתב-יד .

ח.

חובות הנשים — אין צוויי טייל ,
ענטהאַלט אַלע מצוות , וואָס די פרויען
זענען מחויב צו האַלטען , און די , פון
וועלכע זיי זענען פטור . קעניגסבערג ,
1861 .

חורבן הגדול — אַ פּאָעמע אין
יודיש וועגען דעם אויפשטאַנד אין אונ-
גאַרישבראָד , מעהרען , דעם 3-טען תמוז
1583 . פּראָג , 1583 (?) .

חידה נאה — אַנ'אויפּגאַבע אין
שאַכּשפיעל אויף יודיש . ווילמערסדאָרף ,
1719 .

חינוך קטן — אַ העברעאיש - יו-
דישעס ווערטערבוך . ערשיענען צום ער-
שטען מאָל אין קראָקוי אין יאָהר 1640 ,
איז עס שפעטער פיעל מאָל אַרויסגע-

גדולת משה — ספורים פון משה
רבינו'ס אויפהאַלטען זיך אין הימעל ,
אויף העברעאיש און יודיש . סאַלאָניקי ,
1727 ; פיעל מאָל איבערגעדרוקט געוואָ-
רען .

ס' גדולת וחכמת שלמה — לע-
גענדען וועגען שלמה המלך . לעמבערג ,
1860 (?) .

ס' הגורל — אַמסטערדאַם , 1713 .
גיטרייאַ פאַריסרין , דיא — אַ גע-
שיכטע . אָפענבאַך , 1721 .

ד.

דבר טוב — תחנון אויף ראש-
השנה , יום-כפור און הושענה-רבה . פירט .
דברי הימים של משה — צוואַ -
מען מיט די פּאָלגענדע ערצעהלונגען :
„פטירת אהרן“ , „פטירת משה“ , „ספר
טוביה“ , „אלדד הדני“ , „משלי סנדבר“ ,
„מעשה ירושלמי“ , „ספר חנוך“ , „משלי
עפר ודינה“ , „מעשה טובי בן טוביאל“ , —
ערשיענען אינאיינעם מיט'ן העברעאיש-
שען טעקסט אין זשיטאָמיר , 1849 , און
שפעטער פיעל מאָל אַרויסגעגעבען גע-
וואָרען .

דוד דער בעוויינטער דעם גלית —
איין פורים - בעלוסטויגונג . פירט . (זעה
„אַקציאָן“) .

דיבר טוב — אַ העברעאיש-יודיש-
איטאַליעניש ווערטערבוך . קראָקוי , 1590 .
דיסקוהרש וועגען די נייע
קהלה באַמסטערדאַם .

דרשה , איינע שייני — פון יושע
נוצרי וועגען גליק . האַללע , 1704 (?) .

ה.

הגדה של פסח — אַ גאַנצע רייה
אַנאָנימע יודישע איבערזעצונגען .

הונדערט און איין אַנעקדאָ -
טען — ווילנאָ , 1824 .

אנאָנימע ווערק

ב.

בישרייבונג פון אַשכּנז און פּאַר-
 זען — אַ סאַטירישער וכוח וועגען דער
 בעציהונג צו די יודען אין דייטשלאַנד
 און פּוילען. פּראָג, XVIII יאָרהונדערט.
 ס' בראשית — אַ פּאָעמע וועגען
 דער בעשאַפונג פון דער וועלט (לויט
 משה שטיינשניידער, זאָל איהר מחבר זיין
 אהרן בן ישראל). קאָנסטאַנטינאָפּאָל,
 XVII יאָרהונדערט.

בריב — אַ בריף פון ירושלים ווע-
 גען הילף. קאָנסטאַנטינאָפּאָל, XVII
 יאָרהונדערט.

ברית מלח — זעה העלער יום-
 טוב ליפּמאָן.

איינן שפיגל — איינע וואונדער-
 באַרע געשיכטע, וויא עס איהם געגאַנ-
 גען איזט פאן זיינער יוגענד אן ביז אן
 שפעטעסטען אַלטער, פאן זיינעם פער-
 נונפט און פערשטאַנד, וויא עס איין
 יעדער לעזער געפינדען ווערט. ברעסלוי,
 געדרוקט אין דיועם יאהר, ווא דאס
 ביער טייאר וואהר". דאס ערשטע און
 לעצטע קאפיטעל פון „איינן שפיגל“,
 וואָס ווערט גערעכענט פאַר איינס פון
 די פּאָפּולערסטע דייטשע פּאָלקס-ביכער,
 ווערט געבראַכט ביי אַווע-לאַלעמאַנט,
 III, 485 — 486 אין יודישער טראַנס-
 קריפּציע.

בשרייבונג — דאָס פּראָגראַם פון
 דער פייערונג פון פּירסט לעאָפּאָלדס גע-
 בורטסטאָג אין פּראָג. פּראָג, 1716.

ג.

גדול בנים אָדער קינדער ערציי-
 הונג — לאַנדאָן, 1771.

א.

אבל כבד — אַנעלעגיע אויף דעם
 טויט פון קייזער לעאָפּאָלד II. פּראָג, 1795.
 אגרת מוסר — איין שיין ליבליך
 מוסר-ביכל. גאָוידוואָהר.

אורח חיים — וועגען ברכות. באַ-
 זעל, 1602.

אחשורוש-שפיטל — אַ פורים-
 שפיטל (פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין, 1708).
 צוליעב זיין אויסגעלאַסענעם האַראַקטער
 האָבען די ראשי קהל פון פּראַנקפורט
 פערבאָטען עס אויפצופיהרען אויף דער
 ביהנע און האָבען בעפוילען צו פערברענען
 די אָבגערוקטע עקזעמפּלאַרען (קאַר-
 פעלעס). דער אויטאָר פון דעם דאָזי-
 גען „אחשורוש-שפיטל“ איז וואַהרשיינ-
 ליך בערמאַן פון לימבורג (זעה).
 אניה סערה — אַ בעשרייבונג פון
 אַ רייזע איבערן ים. ווילנא, 1818.

אקטא אסתר מיט אחשורוש —
 אַ פורים-שפיטל. פּראָג, 1720 (לויט קאַר-
 פעלעס—1710), מיט בילדער. אָפּט אויפ-
 געפיהרט געוואָרען דורך די תלמידים פון
 דוד אָפּענהיימערס בעריהמטער ישיבה
 „אין אַנ'אמתען טעאַטער, מיט טרומיי-
 טען און אַנדערע כלי-זמר“ (קאַרפעלעס).

אַקציאָן פון קיניג דוד אָדער
 גלית-שפיטל — די מעשה פון דעם קאַמף
 צווישען דוד'ן און גלית הפלשתי אין דער
 פּאַרם פון אַ טעאַטערשפיטל. האַנוי, 1711
 —1726.

אַרדינאַציאָ פון אַרע שמרות —
 די תקנות, בעשטעטיגט פון די ראשי
 קהל פון דער יודישער געמיינדע אין
 אַמסטערדאַם, 1708.

III. אנאָנימע ווערק אין דער יודישער ליטעראַטור.

(לויט דער יודיש־רוסישער ענציקלאָפּעדיע,
בִּיִיעקב'ס, אויפֿ דעם פּאָרטי" און אַנדערע קוועלען). *

* אין דער דאָזיגער רשימה נעהען נישט אַרײַן די פּאָלקס־ביבליאָ, וואָס ווערען
די לעצטע צעהנדליגער יאָהרען זעהר פּיעל אַרויסגעגעבען, מײַסטענמײַלס אַנאָנים, אין
הילגא, וואַרשוי, לעמבערג.

טאָבער 1911 ביז אין די ערשטע מאָ-
נאַטען פון 1912 (זעה, דער איד) און-
טער דער אָפיציעלער רעדאַקציע פון י.
פרידמאַן.

שניידער-אַרבייטער, דער —
אַ צווייטעסנליכער אָרגאַן, ערשיענען
אין לאַנדאָן.

שניידער, דער — אַ פּאָך-זשור-
נאַל, ערשיינט זייט 1912 אין ווילנאַ.

שריפטען — זאַמעלביכער פאַר
ליטעראַטור און קונסט, אַרויסגעגעבען
אין ניו-יאָרק פונ'ם ליטעראַרישען פעראיין
„אַמעריקאַ“ אונטער דער רעדאַקציע פון
דוד איגאַטאָוו און ביי דער בעטיילי-
גונג פון די יונגע יודישע שריפטשטע-
לער אין אַמעריקאַ. דערווייל זענען
אַרויס צוויי ביכער, אין 1912 און 1913.

שטראַהל, דער — אַ אילוסטריר-
טע וואַכענשריפט פאַר ליטעראַטור און
קונסט, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין
וואַרשוי, 1910—1911, דורך מ. י. פרייד.
אינגאַנצען איז ערשיענען עטליכע און
זעכציג נומערן, וואו דעם גרעסטען טייל
פערנעהמט איבערזעצטע בעלעטריסטיק.
שטראַהל'ען — זאַמעלביכער,
אַרויסגעגעבען אין לעמבערג דורך גרשם
באָדער.

שייגען, דער — אַ הומאָריסטי-
שער, נישט-רעגולער ערשיענענער זשור-
נאַל מיט קינסטלערישע קאַריקאַטורען,
אַרויסגעגעבען געוואָרען אין פעטערבורג,
1906—1908 (איבער 10 נומערן), אונטער
דער רעדאַקציע פון אברהם אידעלסאָן.
ש'לום-ע'ליכם — אַ טעגליכע ציי-
טונג, ערשיענען אין אָדעס זייט אָק-

ת.

תקות ישראל — אַ מאָנאַטליכער ניו-יאָרק, זייט 1893 דורך א. ק. גא-
זשורנאַל, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין בעליין.

ר

טעם וואָכענבלאַט פאַר ליטעראַטור, קונסט און וויסענשאַפט, אַרױסגעגעבען געװאָ- רען אין װאַרשױ, 1907—1908, דורך מ. קרױנסקי. געװידמעט הױפּטזעכליך דער שענער ליטעראַטור, האָט די „ראַמאַנ- צײַטונג“ געגעבען זעהר פּיעל אײבער- זעצונגען אױס אײראָפּעאישע שרײַפּט- שטעלער.

ריכטיגע יודישע צוקונפּט, די— אַ צװײװעכענטליכע צײַטונג, ערשײנט אין יאַסי, רומעניען.

רעקלאַמען-בלאַט — געװידמעט די אײנטערעסען פון אַרטיגען האַנדעל און געזעלשאַפּטליכען לעבען, ערשײנט זײט 1912 אין טשענסטאָכאָװ.

רָאָזע, די — די ערשטע יודישע צײַטונג אין פּאַלעסטינאַ, אַרױסגעגעבען װעכענטליך אין ירושלים דורך ישראל פרומקין זײט 1874.

ראַמגעבער, דער — װאַהרשײנ- ליך דער „הױעץ“ (זעה).

ראַמאַן-זשורנאַל, דער — אַ אי- לוסטרירטע װאַכענשרײַפּט פאַר יודישע קולטור, ליטעראַטור און געשיכטע, אַרױסגעגעבען געװאָרען אין לאַנדאָן, 1908—1909, דורך אַנשעל בן ר' דוד זוק הלוי אונטער דער רעדאַקציע פון מאַריס מײער. אײנגאַנצען אין ערשײע- נען 18 נומערן.

ראַמאַנצײַטונג — אַ אילוסטריר-

ר

שמאַטס-צײַטונג — אַ װאַכענבלאַט, ערשײענען אין יאָהר 1900 אין ניו-יאָרק.

פּיאַ אונטער דער רעדאַקציע פון ב. גאַרין.

שמײמע פון בונד, די — ...

שמטערן, דער — אַ טעגליכע צײ- טונג, געװאָרען אַרױסגעגעבען זײט דעם

15-טען פעברואַר 1913 אין װילנאַ, דורך ק. הײלפּערין און ל. קאַפּעלאַװיץ.

שמטערן, דער — אַ צײַונגסטיש זא- מעלבוך, אַרױסגעגעבען אין 1907 דורך

דער „אגודת המכבים“ אין פּילאַדעלפּיאַ.

שמטערן, דער — אַ װאַכענשרײַפּט פאַר

געזעלשאַפּטליכע, פּאַליטישע און קולטערעלע פּראַגען, ערשײנט זײט דעם

14-טען מערץ 1913 אין אַנטװערפען אונטער דער רעדאַקציע פון אברהם

װיעװיאָרקאַ.

שדכן, דער — אַ װאַכענבלאַט, ערשײענען אין יאָהר 1900 אין ניו-יאָרק.

שׂוֹרְמִית — אַ צײַונגסטישע װאַכענ- שרײַפּט, אַרױסגעגעבען געװאָרען אין

ניו-יאָרק, 1890—1899 (?), אונטער דער רעדאַקציע פון יוסף א. בליישטיין.

שׂוֹרְמִית „ירושלמער יודישער װאָ- כענבלאַט, אונפאַרטייאיש פיר אַלע קלא-

סען“ — די ערשטע נומער אַרױסגעגע- בען דעם 11-טען אײר 1911. פּירמאַן-

אײגענטימער ת. גאַלדבערג.

שמאַד-טאַנצײַגער, דער — אַ װיסענשאַפּטליך-ליטעראַריש-קאַמערציעלע

מאַנאַטשרײַפּט, אַרױסגעגעבען אין יאָהר 1893

אין ניו-יאָרק דורך פּיליפּ קראַנק און אברהם שאַרקאַנסקי. אײנגאַנצען אױז

ערשײענען 2 העפּטען.

יודישע צייטונג נישט ערלויבט אַרויס-
צוגעבען.

קול מבשר צו דער יודישער
פאלקסביבליאָטעק — אַרויסגעגעבען
אין אָדעס, 1892. דורך שלום-עליכט און
אינגאָנצען אויסגעפילט פון איהם אַליין.

קול פון דער גהעמאָ, דער —
אַ טעגליכע פאָליטישע צייטונג, ערשיענען
אין ניו-יאָרק אין 1901.

קונסט און לעבען — אַ מאָנאט-
שריפט, אַרויסגעגעבען אין קראָקוי אין
1908 דורך דעם וואַרשויער פּערלאַג
„פּראָגרעס“ אונטער דער רעדאַקציע פון
אברהם רייזען. אינגאָנצען איז אַרויס
4 העפטען.

קוראַנט (פרייטאָגישע און
דיענסטאָגישע) — די ערשטע יודישע
צייטונג אין דער גאַנצער וועלט, ער-
שיענען אין אַמסטערדאַם, אין די יאָהרען
1686—1687, צוויי מאל אַ וואָך, אום די-ענ-
סטאָג און אום פרייטאָג. דער רעדאַקטאָר
איהרער איז געוועזען אַ גר; געדרוקט האָט
זי זיך פריהער אין דער דרוקעריי פון דעם
בעוואוסטען אורי פעבוס, דעם אַרויס-
געבער פון דער ערשטער יודישער פאָל-
שטענדיגער תנ"ך-איבערזעצונג (זעה
בליץ), און דאָן — ביי דוד טאַרטאַס.

קורות העתים — אַ האַלבֿוועכענט-
ליכע צייטונג, איינע פון די ערשטע
יודישע צייטשריפטען אין רומעניען;
אַרויסגעגעבען אין יאַססי אין יודיש און
רומעניש אין דער צייט פון דער קרי-
מער מלחמה אין יאָהר 1855 דורך איטציג
זינגער.

קיבעצער, דער — אַ אילוסטריר-
טער זשורנאַל פאַר הומאָר, וויץ און

סאַטירע, געגרינדעט אין 1908 אין ניו-
יאָרק דורך יוסף טונקעל. ערשיינט איצט
מאָנאטליך אונטער דער רעדאַקציע פון
ח. גוטמאַן.

קיעווער וואָרט, דאָס — אַ טעג-
ליכע צייטונג, ערשיענען אין קיעוו אין
1910 ביי דער הויפטמיטוירקונג פון מ.
ליטוואַקאָוו, בן-אדיר א. אַנד.

קעמפּפּער, דער — אַרגאַן פון די
בונדיסטישע אַרגאַניזאַציעס אין אַמערי-
קא, אַרויסגעגעבען געוואָרען זייט 1905
אין ניו-יאָרק.

קליינע יודישע ביבליאָטעק,
די — אַ זאַמלונג פון געדיכטען, פעליע-
טאָנען, ערצעהלונגען און ידיעות פון די
יודישע קאָלאָניעס אין ארץ-ישראל, אַרויס-
געגעבען פון דער „יודישער ביבליאָטעק“
אין אָדעס, 1888.

קליינער וועקער, דער — אַ זאַמ-
לונג פון פּערשידענע אַרטיקלען און גע-
דיכטען, אַרויסגעגעבען פון אָדעסער גו-
טע פריינד פונ'ם יודישען לשון, אין
אָדעס, 1890.

קענעדער אַדלער — די ערשטע
און איינציגע יודישע טעגליכע צייטונג
אין קאַנאַדאַ, ערשיינט זייט 1907 אין
מאָנטרעאַל. אַ געוויסע צייט איז רע-
דאַקטאָר געווען יחזקאל וואָרטסמאַן; איצט
ווערט רעדאַגירט פון ראובן ברייניק.

קענעדער איד, דער — אַ ווע-
כענטליכע צייטונג, ערשיינט אין וויני-
פעג, קאַנאַדאַ, אונטער דער רעדאַקציע
פון ברוך גאַלדשטיין.

קריטיקער, דער — אַ וואַכענ-
שריפט, ערשיענען (5 נומערן) אין ניו-
יאָרק אין 1893 אונטער דער רעדאַקציע
פון י. יפה.

אין דער צייט פון דער גרויסער פראנץ-צויזשער רעוואָלוציע, 1789—1793.
 צייטונג — אַרויסגעגעבען געוואָרן רען אין לעמבערג דורך א. י. מדפיס, אונטער דער רעדאַקציע פון א. מ. מאָהר (זעה); די ערשטע נומער איז ערשיען נען אין אַפּריל פון יאָהר 1848.
 צייטשריפט פיר די רייפערע יוגענד — אַ רעליגיעזער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין פירט, דייטשלאַנד, אין יאָהר 1817, דורך ה. שוואַביכער.

גראַפירט) אין קאַאיראַ, מצרים, אין 1907—1908.
 צייט, די — אַ וועכענטליכע מאַרק-סיסטישע אַרבייטער-צייטונג, ערשיינט זייט 1913 אין פעטערבורג.
 צייטנייט, דער — אַ זשורנאַל פאַר ליטעראַטור און קונסט, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1905.
 צייטונג — אַ פּאָליטיש וואַכענ-בלאַט, ערשיענען אין מעץ, פראַנקרייך.

ק.

טונג, ערשיענען אין אָדעס, 1862—1872, צוערשט אַלס ביילאַגע צו דעם העברע-אישען „המליץ“ און זייט 1867 אַלס זעלבסטשטענדיגע אויסגאַבע, אונטער דער רעדאַקציע פון אַלכסנדר צעדערבוים און א. י. גאַלדענבלום. זייענדיג די ערשטע צייטשריפט אין אַרײן יודישער שפראַך, האָט דער „קול מבשר“ געעפענט אַ נייע עפאָכע אין דער געשיכטע פון דער יודישער פרעסע און ליטעראַטור, גרופירענדיג אַרום זיך אַווי-נע שריפטשטעלער ווי אַבראַמאָוויטש, לינעצקי, גאַלדפאָדען א. אַנד. אַלס אַנ-אַרגאַן, וואָס איז געוועזען דורכגעדרונגען מיט די טענדענצען פון דער השפּלה-בעוועגונג, האָט דער „קול מבשר“ פיעל אַרט אַבגעגעבען פאַר פּאָפּולאַרוויסענשאַפטליכע און היסטאָרישע אַרטיקלען, ביאָגראַפיען א. אַז. וו. דער מאַטעריע-לער ערפאָלג פון דעם „קול מבשר“ איז לויט די דעמאָלטיגע אומשטענדען געווען גאַנץ בעדייטענד; פערמאַכט האָט ער זיך צוליעב צעדערבוים אַריבערפּאָהרען קיין פעטערבורג, וואו מען האָט קיין

קאַאָפּעראַטיווע צייטונג, די — ערשיענען (איין נומער) אין לאַנדאָן.
 קאַמפּאַס, דער — אַ וועכענטליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען אין בוקאַרעשט, אין 1896, דורך א. רוקה און לוי סגל.
 קאַמפּף, דער — אַרטיגער אַרגאַן פון „בונד“, ערשיענען זייט סעפטעמבער 1900 אין האַמעל, מאַהלעווער גוב.
 קאַמפּף און לעבען — ערשיענען אין אַמעריקאַ.
 קעפּ-מייקערס זשורנאַל (Cap-Makers Journal) — אַ טרעד-יוניאָניס-טישע מאָנאַטסשריפט, אין יודיש און ענגליש, ערשיענען אין ניו-יאָרק זייט 1903.
 אונטער דער רעדאַקציע פון וויליאַם עדלין.
 קאַפעקט, די — קליינע טעגליכע צייטונג, אַרויסגעאַנגען אין וואַרשוי אין יאָהר 1912 דורך י. ב. לעווינסאָן.
 קול לטם — אַ פּאָליטישע וועכענט-ליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין קעניגסבערג, 1876—1879, דורך מכאַל-לוי ראָדקינסאָן.
 קול מבשר — אַ וועכענטליכע ציי-

אונאָבעהנאָגער פּרעסע און האָט אַ בעדיי-
טענדע פּערשפּרייטונג צווישען די אינטע-
ליגענטערע קרייזען פון דעם יודישען
לעזע-פּובליקום אין אַמעריקאַ, צוגעהענ-
דיך אין 10000 עקזעמפּליאַרען.

ציון — אַ וועכענטליכער אָרגאַן
אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1898, דורך
דער ליגע פון די ציוניסטישע פּעראַיי-
נען אין די פּעראַייניגטע שטאַטען.

ציוניסמ, דער — אַ ציוניסטישער
אָרגאַן, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק,
1897, דורך מ. זינגער, צוערשט אונ-
טערן נאָמען „סאַלעראַנג“.

ציוניסמ, דער — אַ ציוניסטישע
מאָנאַטשריפט, אַרויסגעגעבען אין ניו-
יאָרק, 1898, דורך יצחק מאַירקי. אינ-
גאַנצען איז ערשינען 4 העפּטען.

ציוניסמ, דער — אַ צווייִוועכענט-
ליכע ציוניסטישע צייטונג, ערשיינט (?)
אין בוענאָס-אירעס.

ציונים מאָנאַט-בלאַט — אַ ציו-
ניסטישע מאָנאַטשריפט, אַרויסגעגעבען
אין ניו-יאָרק, 1899, דורך וויליאַם
בראָך.

צייט, די — אַ מאָנאַטליכער זשור-
נאַל פאַר ליטעראַטור, אונטערהאַלטונג
און יודישע אינטערעסען, אַלס אָרגאַן פון
דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אַרויס-
געגעבען געוואָרען אונטער דער רע-
דאַקציע פון מנחם-מענדעל דאָליצקי אין
ניו-יאָרק, 1897—1898.

צייט, די — די ערשטע יודישע
טעגליכע צייטונג אין דער ליטאַ, אַרויס-
געגעבען געוואָרען אין ווילנאַ, אין יאָהר
1906, ביי דער רעדאַקציע פון דער
העברעאישער טעגליכער צייטונג „הזמן“
און אונטער דער רעדאַקציע־לעזער ליי-
טונג פון מ. ספּעקטאָר.

צייט, די — אַ וועכענטליכע ציי-
טונג, ערשינען (24 נומערן, העקטאָ-

אַרבייטער-אָרגאַן, ערשינען אַלס פּאַר-
וועזונג פון דעם „פּוילישען יודעל“ (זעה)
אין לאַנדאַן, 1884, — אונטער דער רע-
דאַקציע פון ראַבינאָוויטש, ווערבער און
וויינשטיין.

צוקונפט, די — אַ וויסענשאַפּטליך-
סאַציאַליסטישע מאָנאַטשריפט, געגרינד-
דעט אין ניו-יאָרק אין יאָהר 1891 דורך
די יודיש-שפּרעכענדע סעקציעס פון דער
סאַציאַליסטישער אַרבייטער-פּאַרטיי. דאָס
ערשטע העפט פון דער „צוקונפט“ איז
ערשינען אין יאַנואַר 1892. די רעדאַק-
טאָרען פון דער „צוקונפט“ אין פּערלויף
פון איהר 20-יעהריגען ערשיינען (מיט
אַיִאונטערברעכונג פון 1897 ביז 1902)
זענען געוועזען: פּיליפּ קראַנג, 1892—
1894, 1904—1905; ד״ר אב. קאַספּע,
1894—1897; אב. קאַהאַן, יאַנואַר-יוני
1902, מאַרס ווינטשעווסקי (וועלכער
שטעהט בכלל נאָהענט צו דער „צוקונפט“
פאַר דער גאַנצער צייט פון איהר עק-
זיסטענץ), יולי—דעצעמבער 1902, יולי
1907—דעצעמבער 1909; ב. פּייגענבוים,
1903; יעקב מילך, יאַנואַר-יוני 1907;
דר. ק. פּאַרנבערג, 1906 און 1910; א.
ש. זאַקס, זייט 1911; א. ליכסיין, זייט
פּעברואַר 1913, ווען „די צוקונפט“ איז
איבערגעגאַנגען צו דער „פּאַרווערטס-
אַסאַציאַציע“. אַלס שטרענג סאַציאַליסטי-
שער און ערנסט-ליטעראַרישער אָרגאַן
האַט „די צוקונפט“ געשפּיעלט זעהר אַ
גרויסע ראָלע אין דער אויפקלערונג פון
די יודישע אַרבייטער-מאַסען און האָט
פּיעל מיטגעווירקט צו דער פּערטיעפּונג
פון זייער געזעלשאַפּטליכען בעוואוסט-
זיין און פּערפּינערונג פון זייער עס-
טעטישען געשמאַק. לויט דער רייכקייט
און ערנסטקייט פון אינהאַלט פּערנעהמט
איצט „די צוקונפט“ איינעם פון די אָנגע-
זעהנסטע ערטער אין דער יודישער

זאל יעדער מענטש אַכטען און ליבערן זיין אייגענע פערזענליכע פרייהייט, וועט ער שוין אויך אַכטען די פרייהייט פון זיין נעבען-מענשען". (2) גלייכהייטניין, ניטאָ אַזאָ זאָך! עס איז אָבער אויך ניטאָ אַזאָ אונגלייכהייט, אַז אַיינער זאָל האָבען אַ רעכט צו בעהערשען, צו בע-פעלען זיין נעבען-מענשען". די פרייע אַרבייטער-שטימע" געהערט צו דער ערנסטערער יודישער פרעסע אין אַמע-ריקאַ און צוגעהט זיך אין 15000 פּק-זעמפלאַרען.

פרייע געזעלשאפט, די — אַ אַ-אַרכיטישע מאָנאָטשריפט, אַרויסגעגע-בען געוואָרען אין ניו-יאָרק, 1895—1902, אונטער דער רעדאַקציע פון מ. לעָאָנ-טיעוו און מ. קאַטץ. אין יאָהר 1910 ווי-דער אָנגעהויבען צו ערשיינען אַלס אַר-גאַן פאַר ליטעראַטור און דיסקוסיאָן פון סאָציאַלע פּראָבלעמען, רעדאַקטירט פון ש. יאַנאָוסקי". איצט ערשיינט שוין נישט מעהר.

פרייע וואָרט, דאָס — אַ צייט-שריפט, ערשיענען אין ליווערפּול, ענג-לאַנד (אין יאָהר 1898 — אונטער דער רעדאַקציע פון רודאָלף ראָקער). פרייע וואָרט, דאָס — אַ וואָכענ-שריפט, ערשיענען אין יאָהר 1908 אין

לעמבערג אונטער דער רעדאַקציע פון י. ווינלעוו.

פרייע וואָרט, דאָס — אַ ניט-פּעריאָדישע דיסקוסיאָנס-שריפט פאַר סאָצי-אַלע פּראָבלעמען, אַרויסגעגעבען זייט 1911 אין ניו-יאָרק דורך מיזעלס פּער-לאַג.

פרייע וועלט, די — אַ מאָנאַטלי-כּער סאָציאַליסטישער זשורנאַל, אַרויסגע-געבען פון דער גרופּע "פרייע וועלט" אין לאַנדאָן, 1891—1892, דורך מ. ווינ-טשעווסקי, פּייגענבוים, גאַלאַפּ און באַ-ראַנאָוו, וואָס זענען אַרויס פון דער רעדאַקציע פון דעם צו די אַנאַרכיטיסטן איבערגעגאַנגענעם "אַרבייטער-פּריינד".

פרייע יודישע פּאָלקסביהנע — ערשיענען אין ניו-יאָרק אונטער דער רעדאַקציע פון יואל ענטין.

פרייע ערד — אַ זאַמעלבוך, אַרויס-געגעבען אין יאָהר 1911 דורך דעם פּער-לאַג "פּראָגרעס". אויסער אַריגינעלע בעלעטריסטישע ווערק, ענטהאַלט עס פיעל איבערזעצונגען פון אייראָפּעאישע שרייבער.

פרייע שמונדע, די — אַ מאָנאַט-שריפט, ערשיענען אין יאָהר 1904 אין ניו-יאָרק.

צ.

אין 1899 דורך אברהם רייזען און יוסף קאַפּלאַן.

צוואַנציגסטע יאָהרהונדערט, דאָס — אַ יאָהרבוך אַרויסגעגעבען אין 1900 אין ניו-יאָרק דורך אלכסנדר האַר-קאָווי.

צוקונפט, די — אַ וועכענטליכער

צבי לבית ישראל — אַ צווייטע-בענטליכער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין ירושלים, 1892 — 1903, דורך ה. בן-יעקב.

צוואַנציגסטע יאָהרהונדערט, דאָס — אַ יאָהרבוך פאַר ליטעראַטור און געזעלשאפט, אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי

לאַנד. נישט טראָגענדיג קיין פאַרטיי-
 אישען האַראַקטער, איז „דער פריינד“
 שטענדיג געוועזען און געבליבען אַי-
 דיש-נאַציאָנאַלער און דעמאָקראַטישער
 אָרגאַן. אין ליטעראַרישער הינזיכט פער-
 נעהמט „דער פריינד“ דער ערשטען
 אָרט צווישען די יודישע צייטונגען.
 כמעט אַלע יודישע ווי אויך דער גרעס-
 טער טייל העברעאישע שריפטשטעלער
 האָבען זיך בעטייליגט אין „פריינד“ און
 אין זיינע ביילאָגען, וואָס ער האָט פון
 צייט צו צייט געגעבען. אַ געוויסע צייט
 האָט ער אויך אַרויסגעגעבען אַ אונפער-
 אָדיש וויצבלאַט „דער בעזים“. „דער
 פריינד“ איז הויפטזעכליך פערשפרייט
 צווישען די אינטעליגענטערע און דעמאָ-
 קראַטישערע קרייזען פונם יודישען לע-
 זער-פובליקום. צווישען אַנדערן האָט
 „דער פריינד“ אַרויסגעגעבען אויף יודיש
 (אַלס פרעמיע פאַר זיינע אַבאָנענטען
 פאַר דאָס יאָהר 1910), די נייסטע גע-
 שיכטע פון דעם יודישען פאלק פון
 פראָפעסאָר מאַרטין פיליפסאָן. אין יאָהר
 1912, צום צעהניעהריגען יובילעאום פון
 זיין עקזיסטענץ, האָט „דער פריינד“ גע-
 געבען וועכענטליכע ליטעראַרישע ביי-
 לאָגען, מיט די בילדער און ליטעראַרי-
 שע אַרבייטען פון זיינע מיסטע מיט-
 אַרבייטער. זייט 1913 ערשיינט פון דער
 רעדאַקציע „פריינד“ אַ ליטעראַריש-גע-
 זעלשאַפטליך, וואָכענבלאַט.

פריינד, דער — אָפיציעלער אָר-
 גאַן פון דער אַמעריקאַניש-יודישער אָר-
 גאַניזאַציע „אַרבייטער-רינג“, ערשיינט
 אין ניו-יאָרק זייט נאָוועמבער 1910.

פרייע אַרבייטער-שטימע —
 אַנאַרכיסטישע וואָכענשריפט, ערשיינט
 זייט 1900 אין ניו-יאָרק אונטער דער
 רעדאַקציע פון ש. יאַנאָוסקי און אונ-
 טער די פּאָלגענדע איבערשריפטען: 1)

פרושעמיסלער פאלקס-שטיי-
 מע — אַ וועכענטליכע צייטונג, ערשיינט
 אין פשעמיסל (פרושעמיסל), גאַליציען.
 פרייהייטס-גלאַק — אַרויסגע-
 בען פון „בונד“ אין לאָדז זייט סעפ-
 טעמבער 1901 (אינגאַנצען איז ערשיע-
 נען 3 נומערן).

פרייטאָג — אַ וועכענטליכע ציי-
 טונג, אויפן שטייגער פון די געוויסע
 רוסישע מאָנטאַג-בלעטער; ערשיענען
 (8 נומערן) אין וואַרשוי אין די ערשטע
 מאָנאַטען פון 1907 אונטער דער רע-
 דאַקציע פון מרדכי ספעקטאָר.

פריינד, דער — די ערשטע יו-
 דישע טעגליכע צייטונג אין רוסלאַנד,
 געגרינדעט אין פעטערבורג, נאָך לאַנג-
 יעהריגע בעמיהונגען, דורך שאול גינז-
 בורג (זעה) און ש. ראַפּאָפּאָרט. די ער-
 שטע נומער איז אַרויס דעם 5-טען יאַנו-
 אַר 1903, און די צייטונג איז גלייך
 זעהר פּאָפּולער געוואָרען. די הויפט-
 מיטאַרבייטער פון „פריינד“ אין דער
 ערשטער תקופה פון איהר עקזיסטענץ זע-
 נען געוועזען: ד״ר יוסף לוריא, ד״ר ח.
 ד. הורוויץ און ש. ראָזענפעלד. בשעת די
 פרייהייטס-טעג איז „דער פריינד“ אַב-
 געשטעלט געוואָרען, און אַ געוויסע צייט
 איז ער ערשיענען אונטערן נאָמען „דאָס
 לעבען“. זייט 1910 ערשיינט „דער פריינד“
 אין וואַרשוי אונטער דער רעדאַקציע-
 לער לייטונג פון ש. ראָזענפעלד, דעם
 נעהנטסטען מיטאַרבייטער פון „פריינד“
 אין פערלוויץ פון זיין גאַנצער מעהר ווי
 צעהניעהריגער עקזיסטענץ. אַנערנסטע
 פּאָליטישע און ליטעראַרישע צייטונג,
 האָט „דער פריינד“ זעהר גרויסע פער-
 דינסטען פאַר דער ענטוויקלונג פון דעם
 פּאָליטישען בעוואוסטזיין און ליטעראַרי-
 שען געשמאַק ביי די ברייטערע קרייזען
 פון דער יודישער בעפעלקערונג אין רוס-

דאן, אין יאָהר 1884, אונטער דער רעדאקציע פון מאָריס ווינטשעווסקי. אינגאנצן איז אַרויס 16 נומערן. אוי-סער דעם געוועהנליכען צייטונגס-מא-טעריאַל, וואָס פלעגט בעלויכטען ווע-רען פון סאָציאַליסטישען שטאַנדפונקט, האָבען זיך דאָרט געדרוקט אויך פאַפּו-לער-וויסענשאַפֿטליכע אַרטיקלען.

פון צייט צו צייט — ליטעראַריש-פּובליציסטישע זאַמעלביכער, אַרויסגע-געבען אין 1911 און 1912 דורך דעם קיעווער „קונסט-פּערלאַג“.

Puno (?) — ערשיינט אין קאַנאַ-דאָ, צוגעהערנדיג זיך אין 5000 עקוע-מ-פלאַרען אונגעפּעהר.

פּילאַדעלפּיאַ-שטאָדט צייטונג — אַ וואַכענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 189 אין פּילאַדעלפּיאַ דורך היימאַן בראַדסקי און חיים מליץ.

פּילאַדעלפּיער יודישע פרע-סע — אַ טעגליכע צייטונג, אַרויסגע-געבן זייט 1904 אין פּילאַדעלפּיאַ דורך לואיס ה. קאהאַן.

פּילאַדעלפּיער פּאַסט — אַ ווע-כענטליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1898 אין פּילאַדעלפּיאַ אונטער דער רעדאקציע פון הושע וואַגמאַן. אינגאנצן איז ערשיענען 2 נומערן.

פּיפּפּאַקס — אַ אילוסטרירטע ה-מאָריסטישע וואַכענשריפט, ערשיענען אין לאַנדאָן, 1899—1901.

פּלוגבלעטער — אַרויסגעגעבען פון בונד: אין לאַדו (1 נומער, אַפּריל, 1902), ווילנאָ (1 נומער, סעפטעמבער, 1902), מינסק (2 נומערן), דווינסק (1902), קאַוונאָ (1902), גראַדנאָ (1901), בער-דיטשעוו (1903), וויטעבסק (1903), שא-וועל (1904).

פּלוידיערוואַק, דער — ערשיענען אין יאָהר 1893 אין ניו-יאָרק.

פּנסק, דער — דריימאַנאַטליכער היסטאָריש-ליטעראַרישער זשורנאַל, אַרויס-געגעבען אין יאָהר 1900 אין ניו-יאָרק דורך מאָריס ראָזענפעלד און א. מ. שאַר-קאַנסקי.

פּערטיידיגער, דער — אַ ווע-כענטליכע צייטונג, ערשיינט זייט 1912 אין מאָריציאַ (קאַרלאַס-קאַסאַראַס?), אַר-גענטינאַ.

פּעשטער יודישע צייטונג — אַ פּאַרטאָדאָקסישע פּאָליטיש-קאָמערציעלע טעגליכע צייטונג (אין דייטשמעריש), געגרינדעט אין יאָהר 1869 אין בודאַ-פּעשט. ערשטער רעדאַקטאָר איז געווע-זען י. רייס (ביז 1879), דאָן מ. עהרענ-טייל און צולעצט מ. גראַסמאַן. זייט 1887 ערשיינט זי אונטערן טיטעל „אַל-געמיינע יודישע צייטונג“ (זעה).

פּראַגען פון לעבען — פּאָליטיש-געזעלשאַפֿטליכע זאַמעלביכער, אַרויסגע-געבען אין יאָהר 1911 פון דעם ווילנער פּערלאַג „די וועלט“.

פּראַקטמאַרישע וועלט, די — אַ מאָנאַטשריפט, ערשיענען אין יאָהר 1906 אַלס אָרגאַן פון דער פ. פ. ס. אונטער דער רעדאַקציע פון פּיליפּ קראַנץ. (אין 1903 איז זי אַרויסגעגאַנגען אין לאַנדאָן אונטער דער רעדאַקציע פון מיכל רובינשטיין).

פּראַקטמאַרישער געדאַנק, דער — אַ צווייוועכענטליכער אָרגאַן, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין ווילנאָ אין יאָהר 1907 דורך די פּועלי-ציון-פּאַלעס-טיניסטען.

פּראַקטישער פּאַלקס-קאַלענ-דער — אַרויסגעגעבען דורך י. לינעצ-קי אין לעמבערג, 1876, און אין וואַר-שוי, 1883.

פּרנס, דער — אַ וואַכענבלאַט, ערשיענען אין ירושלים.

שפעטער איז זי ווידער אַ געוויסע צייט ערשיענען אין ניו-יאָרק אַלס זעלבסט-שטענדיגע ביילאָגע צו ד"ר זשיטלאָוו-סקיס מאָנאַטסשריפט, דאָס נייע לעבען. פאָלקסשטימע, די — אַ טעגלי-כע צייטונג, ערשיענען אין בערדיטשעוו פון דעם 15-טען יאָנואַר 1913 אונטער דער רעדאַקציע פון ל. ציפּריס און ביי דער מיטאַרבייטערשאַפט פון ש. ק. שנעפּאַל, שמעוני, בעל-מחשבות א. אַנד. אינגאַנצען איז אַרויס 46 נומערן. פאַמיליע־נושורנאַל — אַ מאָנאַט-ליכער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, זייט 1911, דורך דער „היברו פּאַבלישינג קאָמפּי.“

פאַמיליע־ענפריינד, דער — צוויי זאַמעלביכער, אַרויסגעגעבען פון מ. ספּעקטאָר אין וואַרשוי, אין 1887 און 1888, אַלס ביילאָגע צום „הויפּריינד“. פאַנגאַראַך, דער — אַ וואָכענ-בלאַט, ערשיינט אין לאַנדאָן.

פּאָסט, די — איינע פון די ער-שטע יודישע צייטונגען אין אַמעריקאַ, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, אין 1871 (?) דורך הירש בערנשטיין.

פּאַרווערטס — די פּערשפּרייט-סטע יודישע צייטונג (אין אַמעריקאַ — אויך די פּערשפּרייטסטע צווישען אַלע נישט-ענגלישע צייטונגען; דער טעגלי-כער טיראַזש פון „פּאַרווערטס“ אין אוי-גוסט 1912 איז געווען העכער 130,000). געגרינדעט אין יאָהר 1897 אין ניו-יאָרק דורך דער „יודישער סאַציאַליסטישער פּרעסע-פּעדעראַציע“ אונטער דער רע-דאַקציע פון אב. קאַהאַן. ערשיינט טעג-ליך, שבת נישט אויסגעשלאָסען, און-טער דער איבערשריפט „אַרבייטער פון אַלע לענדער פּעראייניגט אייך“. די נעהנטסטע שטענדיגע מיטאַרבייטער פון „פּאַרווערטס“ זענען: אברהם ליעסין

(וואַלט), בנימין פייגענבוים, מ. באַראַ-נאָוו, מאָריס ראָזענפעלד, ז. ליבין א. אַנד. אויסערדעם בעטייליגען זיך אָדער האָבען זיך בעטייליגט אין „פּאַרווערטס“ די מייסטע יודישע שריפטשטעלער, ווי פון אַמעריקאַ. אַזוי אויך פון רוסלאַנד. אין דער ערנסטער יודיש-אַמעריקאַנישער פּרעסע האָט דער „פּאַרווערטס“ די לעצ-טע צייט אַרויסגערופּען אַ קריטיק געגען זיך פאַר דעם ביליגען פּאַפּולאַריזאַטאָ-רישען גייסט, מיט וועלכען ער איז דורכגעדרונגען, און פאַר זיין צופאַסען זיך צו דעם נידעריגען נישט-ענטווי-קעלטען געשמאַק פון די ברייטע פּאָלקס-מאַסען.

פּאַרווערטס — אַרגאַן פון די פּועלי-ציון-פּאַלעסטיניסטישע, ערשיענען אַנ-שטאַט דעם דורך דער אַדמיניסטראַציע אַבגעשטעלטען „פּראָלעטאַרישען געדאַנק“.

פּאַרווער אַלגעמיינע יודישע פּאַלקסצייטונג, די — אַ טעגליכע (?) צייטונג, אַרויסגעגעבען אין פּאַריז, אין 1892, דורך משה צוקערמאַן.

פּאַרווער זשורנאַל — אַ וואָכענ-בלאַט, ערשיענען און פּאַריז, 1910—1911, אונטער דער רעדאַקציע פון ז. בערעז-ניאַק.

פּאַרווער אידישע בלאַט — ער-שיינט אַלס האַלבמאַנאַטליכער אַרגאַן פון דער חברה „עתידות ציון“ אין פּאַריז פון יאָהר 1912.

פּאַרשטעהער, דער — אַ טעג-ליכע צייטונג, ערשיענען אין סט. לואי, אַמעריקאַ; 1906—1909 איז רעדאַקטאָר געוועזען י. מ. וואַלפּאָהן.

פּאַרשריט, דער — ערשיענען אין באַלטימאָר, יוני-יולי פון 1890.

פּוילישער יודעל, דער — דער ערשטער יודישער סאַציאַליסטישער אַר-גאַן, ערשיענען וועכענטליך אין לאַנ-

פּאָלק, דאָס — אַ מאָנאָטליכער טעריטאָריאַליטישער אָרגאַן, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1906—1905, ביי דער הויפטמיטאַרבייטונג פון ד"ר נחמן סיר-קין, ד"ר ת. זשיטלאָווסקי א. אַנד.

פּאָלקס-אָדוואָקאַט, דער-אָוואָ-כענבלאַט, געגרינדעט אין ניו-יאָרק, אין 1888, דורך ברוידי און מינץ, אונטער דער רעדאַקציע פון געצעל זעליקאָוויטש. איצט ערשיינט „דער פּאָלקסאָדוואָקאַט“ אַלס וועכענטליכע אויסגאַבע פון דער „וואַהרהייט“.

פּאָלקסבלאַט, דאָס — אַ וואָ-כענבלאַט, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1889, אונטער דער רעדאַקציע פון דוד אַפּטעהעקער.

פּאָלקסבלאַט, דאָס — ערשיע-נען אין וואַרשוי.

פּאָלקסוועכטער, דער — אַ וואָ-כענבלאַט, ערשיענען אין פּילאַדעלפּיאַ, 189... — אונטער דער רעדאַקציע פון יאָהאַן פּאַליי.

פּאָלקסוואַונאַץ — אַ מאָנאַטס-שריפט, אַרויסגעגעבען אין פּילאַדעלפּיאַ, 1903, דורך בן-יהושע.

פּאָלקספּריינד, דער — אַ ליטע-ראַריש-וויסענשאַפּטליכע זאַמלונג, אַרויס-געגעבען פון ע. ראָזענבלום אין אָדעס, 1891.

פּאָלקספּריינד, דער — אַ ציו-ניסטישע וואָכענשריפט, ערשיינט אין פּיטסבורג זייט 1889 אונטער דער רע-דאַקציע פון יוסף גליק(?)

פּאָלקספּריינד, דער — אַ צייט-שריפט, אַרויסגעגעבען אין קאַלאָמאַע, אין 1890, דורך לייבעל טויביש.

פּאָלקספּריינד, דער — אַ ווע-כענטליכע צייטונג, געגרינדעט אין סאַ-נאָק, גאַליציען, אין 1900, דורך אברהם שענבאַך. זייט 1912 ערשיינט „דער

פּאָלקספּריינד“ אין לעמבערג אונטער דער רעדאַקציע פון יחיאל שנייד. פון מאַי 1912 ווערען פון „פּאָלקספּריינד“ אַרויסגעגעבען 4 מאָנאַטסבלעטער: (1) „דער עזות-פנים“ — אַ הומאָריסטיש בלעטעל, רעדאַגירט פון י. שנייד; (2) „דער יו-דישער קויפּמאַך“ — אַ האַנדעלסבלאַט, רעדאַגירט פון א. שענבאַך; (3) „יודישע פּרויענצייטונג“ און (4) „ליטעראַרישע מאָנאַטסהעפטע“ — ביידע רעדאַגירט בשותפות.

פּאָלקסצייטונג, די — אַ טעגלי-כע סאַציאַלדעמאָקראַטישע צייטונג, אַרויסגעגעבען אין ווילנאַ, פון דעם 19-טען פעברואַר 1906 ביז דעם מיטען 1907, דורך דעם „אַלגעמיינעם יודישען אַרביי-טערבונד“ אַלס פּאַרעזונג פון דער אָב-געשטעלטער צייטונג „דער וועקער“ (זעה; אויף די ערשטע 32 נומערן פון דער „פּאָלקסצייטונג“ געפינט זיך די אויפּשריפט: ערשיינט טעגליך מיט דעם-זעלבען פּראָגראַם ווי די אָבגעשטעלטע צייטונג „דער וועקער“; אויף די וויי-טערדיגע נומערן איז די דאָזיגע אויפ-שריפט שוין נישטאַ). די „פּאָלקסצייטונג“, וואָס האָט געהאַט אַ גאַנץ גרויסע פּער-שפּרייטונג, דערהויפּט צווישען די אַר-גאַניזירטע אַרבייטערמאַסען און ראַדיקאַל-געשטימטער אינטעליגענץ, איז אָבגע-שטעלט געוואָרען דורך דער אַדמיני-סטראַציע.

פּאָלקסצייטונג — אַ ציוניסטישע וואָכענשריפט, געגרינדעט אין רישאַ, גאַליציען, אין יאָהר 1909.

פּאָלקשטימע, די — אַ וואָכענ-שריפט. ערשיענען אין ווילנאַ, 1907, אַלס אָרגאַן פון דער יודישער סאַציאַליס-טישער אַרבייטער-פּאַרטיי (סיימיסטען). איז אָבגעשטעלט געוואָרען דורך דער אַדמיניסטראַציע אויף דער 14-טער נומער.

ד

לואי, 1894, אונטער דער רעדאָקציע פון י. מ. וואָלפּוואָהן.
 סוחר, דער — אַ חודש-ושוורנאַל פאַר אינפּאַרמאַציאָן און אַנאַנסען, ער-שיינט אין אַרגענטינאַ.
 סטאַניסלאָווער נאַכריכטען — אַ וועכענטליכע צייטונג, ווערט אַרויס-געגעבען אין סטאַניסלוי סטאַניסלוי, פון ב. הויזמאַן און ח. שפּונד.

סאָציאַל-דעמאָקראַט, דער — אַ וואָכענשריפט, ערשיינט אין קראָקוי, זייט 1905, אַלס אַרגאַן פון דער יודי-שער סאָציאַל-דעמאָקראַטישער אַרבייטער-פאַרטיי אין גאַליציען.
 סאָציאַל-דעמאָקראַט, דער — אַ מאָנאַטליכער זשוורנאַל, ערשיענען (צוויי נומערן) אין לאַנדאַן.
 סט. -לאַויער גאַזעטען — אַ ווע-כענטליכע צייטונג, ערשיענען אין סט.-

ע

געגעבען אין וואַרשוי, 1888—1899, דורך ה. עפּעלבערג.
 ערב זשבת — וועכענטליכער זשור-נאַל, הויפטזעכליך פאַר וויץ און הומאָר, ערשיינט זייט דעם 13-טען מערץ 1913 אין וואַרשוי אונטער דער רעדאָקציע פון ג. מיימון.
 עת לרבר — אַ צייטשריפט אין העברעאיש און יודיש, אַרויסגעגעבען (אין בוקאַרעשטן) 1854—1856 דורך מיכל עזיאל.

עמיגראַנט, דער — אַ צווייווע-כענטליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען אין גאַלאַץ, גאַליציען, דורך אליעזר רוקח. עפּאָכע, די — אַ צייטונג, אַרויס-געגעבען אין יאָהר 1889 אין לאַנדאַן דורך קירשטיין און לעווינשטיין אונטער דער רעדאָקציע פון עוזר בלאָשטיין.
 ערשיענען 3 מאָל וועכענטליך און עק-זיסטירט בלויז אַ קורצע צייט.
 עפּעלבערגס וואַרשאָווער יו-דישער קאַלענדער — יאָהרביכער, אַרויס-

פ

בוקאַרעשט, 1877 — 1879, דורך מ. שפּירעסקאַ.
 פּאָלק, דאָס — אַ טעגליכע ציי-טונג, ערשיענען ענדע 1906 אין קיעוו. איז אַבגעשטעלט געוואָרען דורך דער אַדמיניסטראַציע.

פאַטריאָט, דער — אַ ציוניסטי-שער אַרגאַן, אַרויסגעגעבען אין געוואַרק, אַמעריקאַ, אין 1891, דורך אפרים דיי-נאָרד.
 פּאָיאַ אַיוראַעליאַ — Foia Izrae- lita -- אַ וואָכענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין

נייע פאָסט, די — דער אָפיציע-
לער אָרגאַן פון די קלאָוק- און סקוירט-
מאַכער-יוניאָנס פון ניו-יאָרק, ערשיינט
וועכענטליך וויס 1910 אונטער דער רע-
דאַקציע פון ג. ה. קרעטשמער.

נייע צייט, די — אַ סאָציאַליסטי-
שע וואַכענשריפט, ערשיענען אין ניו-
יאָרק, 1886, אונטער דער רעדאַקציע
פון ראַיעווסקי און אב. קאהאַן.

נייע צייט, די — אַ וויסענשאַפט-
ליכע מאָנאַטשריפט, אַרויסגעגעבען אין
ניו-יאָרק, 1898 — 1899, דורך דער
יודיש-שפרעכענדער סעקציע פון דער
סאָציאַליסטישער אַרבייטער-פאַרטיי פון
נאַרד-אַמעריקאַ.

נייע צייט, די — אַ סאָציאַל-דע-
מאָקראַטישער אָרגאַן, ערשיענען ווע-
כענטליך (דאָך מיט הפסקות) אין לאַנג-
דאָן, 1904 — 1908, די לעצטע צוויי
יאָהר — אונטער דער רעדאַקציע פון מאָריס
מייער.

נייע צייט, די — ליטעראַריש -
געוועלשאַפטליכע זאַמעלביכער, אַרויסגע-
געבען אין ווילנאַ, 1908 — 1909, דורך
דעם פּערלאַג „די וועלט“. אינגאַנצען
איז ערשיענען 7 העפטען.

נייע זשימק, די — אַ דריימאַ-
נאַטליכער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין
ניו-יאָרק, 1904, —, דורך דער ראַדי-
קאַל-ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

נייעס לעמבערגער מאַג -
בלאַט — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיע-
נען אין פּערלויף פון 8 מאָנאַטען פון
יאָהר 1906 אין לעמבערג אונטער דער
רעדאַקציע פון גרשם באַדער.

נייעס — טעגליכע צייטונג, ער-
שיענען אין וואַרשוי פון דעם 17-טען
אַפריל ביז דעם 26-סטען אָקטאָבער
1912 אונטער דער רעדאַקציע פון ה.
קערשענבוים, ביי דער הויפטמיטאַרביי-

טערשאַפט פון י. שאַפיראַ, אַלס אָרגאַן
פון די יודיש-פוילישע אַסימילאַטאָרען.
נייעסמע נאַכריכטען — אַ ווע-
כענטליכע פּאָליטישע צייטונג מיט היס-
טאָרישע ביילאַגעס, אַרויסגעגעבען אין
לעמבערג, 1866 —, דורך יוסף כּהן -
צדק.

נייעסמע פּאָסט — אַ פּאָליטישע
און קאָמערציעלע וואַכענשריפט, אַרויס-
געגעבען אין פּעשט, אונגאַרן, דורך
י. קאהן (כהן).

נייעסמע פּאָסט, די — אַ ווע-
כענטליכע צייטונג, ערשיענען אין ניו-
יאָרק, 1888, אונטער דער רעדאַקציע
פון דוד אַפּאָטהעקער און מאָריס
וועקסלער.

נייער גייסט, דער — אַ מאָנאַט-
שריפט פאַר וויסענשאַפט, ליטעראַטור
און קונסט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק,
1897 — 1898, דורך זיגמונד קאַנטאַראַוויץ,
אונטער דער רעדאַקציע פון אַלעקסאַנ-
דער האַרקאַווי (7 נומערן) און ב. גאַ-
רין (3 נומערן).

נייער וועג, דער — אַ וואַכענ-
שריפט, אַרויסגעגעבען אין ווילנאַ,
1906 — 1907, דורך דער ציוניסטיש-
סאָציאַליסטישער אַרבייטערפאַרטיי. אינ-
גאַנצען איז ערשיענען 25 נומערן. אָב-
געשטעלט דאָן דורך דער אַדמיניסטראַציע,
האַט ער שפּעטער ווידער אָנגעהויבען
אַרויסצוגעהן אונטערן נאָמען „דאָס
וואַרט“ (זעה).

נייער טעלעפּאָן, דער — אַ וואַ-
כענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק,
1890, דורך נחום-מאיר שייקעוויטש.

ניצליכער קאַלענדער, דער —
פאַר די רוסישע יודען, אַרויסגעגעבען
דורך ש. י. אַבראַמאָוויטש אין זשיטאַ-
מיר (תרל"ז, תרל"ח), ווילנאַ (תרל"ט,
תר"ם) און אָדעס (תרמ"ג).

נאַטליכער זשורנאַל, אַרױסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1909, דורך יעקב מילך. עס זײַנען אַרױס נאָר דריי ביכער.

נייע װעלט, די — אַ טעגליכע צײַטונג, ערשיענען אין װאַרשױ, פֿון מיטען 1909 ביז ענדע 1910, אונטער דער רעדאַקציע פֿון מרדכי ספּעקטאָר. נייע יודישע פרעסע — אַ מאָ-נאַטשריפט, אַרױסגעגעבען אין פּשעמישל, גאַליציען, אין 1872, דורך אשר-שמחה װײסמאַן. אינגאַנצען איז ערשיענען 8 העפטען.

נייע יודישע צײַמונג — אַ װאָ-כענבלאַט, ערשיענען אין יאַססי, רו-מעניען, 1881 — 1884, אונטער דער רעדאַקציע פֿון נחמן פרענקעל.

נייע לאַנד, דאָס — אַ אילוס-טרירטע װאָכענשריפט פֿאַר ליטעראַטור, קונסט, קריטיק און קולטור, אַרױסגע-געבען אין ניו-יאָרק, פֿון סעפטעמבער 1911 ביז מאַי 1912 דורך אברהם רײזען.

נייע לעבען, דאָס — אַ מאָנאַט-ליכער ליטעראַריש-װיסענשאַפֿטליכער זשורנאַל, ערשיינט אין ניו-יאָרק זײַט דעצעמבער 1908 אונטער דער רעדאַק-ציע פֿון ד״ר חיים זשיטלאָװסקי און זײַט 1912 בײַ דער נאָהענטסטער מיט-װירקונג פֿון ד״ר ה. זאָלאַטאַראָװ און ד״ר י. א. מעריסאָן. אין דער בעצײ-הונג צו דער יודישער שפּראַך האַלט ער זיך אָן די פּרינציפּען פֿון דער טשערנאָװיצער שפּראַך-קאָנפּערענץ. לױט דער ערנסטקײט אין דער בעהאַנדלונג פֿון פּערשידענע יודיש-נאַציאָנאַלע, גע-זעלשאַפֿטליכע און אַלגעמײנע קולטור-פּראָגען, פּערנעהמט „דאָס נייע לעבען“ אַ בעזונדער אָרט אין דער יודישער פרעסע.

נייע פּאָלקסצײַמונג — אַ װאָ-כענבלאַט. ערשיענען אין רוסעטשאָװ, גאַליציען.

ניו-יאָרקער איוראָעליש, דער — אַ װעכענטליכע צײַטונג, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1875, אונטער דער רעדאַק-ציע פֿון מרדכי יהלמשטיין.

ניו-יאָרקער אילוסטרירטע יו-דישע צײַמונג — אַ צװײװעכענטליכע צײַטשריפט, אַרױסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1887 — 1888, דורך אברהם גאַלדפּאַדען. אינגאַנצען איז ערשיענען 17 נומערן. ניו-יאָרקער יודישע פּאָלקס-צײַמונג — אַ סאָציאַליסטישע װאָכענ-שריפט, אַרױסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1886 — 1887, דורך משה מינץ און ד״ר בראַטלאָװסקי.

ניו-יאָרקער יודישע צײַמונג — אַ װאָכענבלאַט, אַרױסגעגעבען אין ניו-יאָרק, אין 1872, דורך פּתריאל-צבי שרהװאַהן.

ניו-יאָרקער יודישע צײַמונג — אַנעקסט-אָרטאָדאָקסישע ליטעראַרישע װאָכענשריפט אין אונגאַרישען יודיש, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1885 — 1889, אונטער דער רעדאַקציע פֿון מאָריס װעקסלער.

נייע װעלט, די — אַ װאָכענבלאַט, אַרױסגעגעבען אין ניו-יאָרק, אין 1894, דורך שלמה י. זילבערשטיין. אינגאַנצען איז אַרױס 3 נומערן.

נייע װעלט, די — אַ מאָנאַטס-שריפט, אַרױסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1897, דורך אברהם שאַרקאַנסקי.

נייע װעלט, די — אַ װאָכענבלאַט, אַרױסגעגעבען אין לאַנדאָן, 1900 — דורך ט. ראָטשטיין.

נייע װעלט, די — אַ סאָציאַל-דעמאָקראַטישער אָרגאַן, ערשיענען (אײן פּראָבע-נומער) אין װילנאַ, 1907, אָנ-שטאַט דער אָבגעשטעלטער טעגליכער צײַטונג „דער װעקער“ (זעה).

נייע װעלט, די — אַ דריימאַ-

ציע, אונטער דער רעדאקציע פון א. טאנענבוים.

מינסקער אלמאנאך — א זאמעל-בוך, ארויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1912 אין מינסק.

מינסקער אַרבייטער, דער — א פּלוגבלאַט, אַרויסגעגעבען אין מינסק, אין דעצעמבער 1900, דורך די אָרגאַניזאַציע פון בונד. אינגאַנצען איז ער-שיענען 6 נומערן.

מענשענפּריינד, דער — א בע-לעטריסטישע וואַכענשריפט פאַר נייעס, ליטעראַטור, קונסט און אונטערהאַלטונג, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1889 — 1891, פון נחום-מאיר שייקעוויטש.

מערב, דער — ערשטע יודישע צייטונג אין בעלגיען, ערשיינט אין אַנט-ווערפען זייט דעם 24-סטען יאַנואַר 1913, אונטער דער רעדאקציע פון י. קרעפליאַק, מ. יאָוואַראָווסקי און י. פּאָדרושניק.

מינסקער וואַכענפּלאַט = ער-שיינט אין מינסק.

פירשטיין און לעָאָן קאַמייקאַ. דער טי-ראַזש פון דעם „מאַרגענזשורנאַל“ גרייכט ביז 70000 אונגעפּעהר.

מאַרגען-זשורנאַל — א טעגליכע צייטונג, ערשיינט אין פּילאַדעלפּיאַ.

מאַרגענשטערן, דער (1) — אַראַ-דיקאַל-אונפאַרטייאישע צייטשריפט, ער-שיענען אין ניו-יאָרק, 1898 — (2), אונ-טער דער רעדאקציע פון ד"ר ברעסלוי. מאַרגענשטערן, דער — אַראַ-דיקאַלע וואַכענשריפט, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1898, אונטער דער רעדאק-ציע פון בראַסלאָווסקי, י. יפה און אבנר טאַנענבוים (זעה איבען).

מאַרגענשטערן, דער — א ווע-כענטליכער סאַציאַל-דעמאָקראַטישער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען דורך דער אָר-גאַניזאַציע פון „בונד“ אין ווילנאַ, ענ-דע 1907; אין אַ קורצע צייט אַרום פערמאַכט געוואָרען דורך דער אַדמיני-סטראַציע.

מבשרת ציון — אַ וואַכענפּלאַט, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1898, אַלס אָרגאַן פון דער ציוניסטישער פּעדעראַ-

נ

1907, ביי דער הויפטמיטוירקונג פון ה. ד. נאָמבערג.

נואַרקער וואַכענפּלאַט — א ווע-כענטליכע צייטונג, ערשיינט זייט 1910 אין נואַרק, אונטער דער רעדאקציע פון א. עליאַס.

ניו-יאָרקער אָבער-פּאָסט — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1899 — 1905, אונטער דער רע-דאקציע פון י. סאַפירשטיין און ראָזענ-בוים. (זעה „יודישער זשורנאַל“).

נאַמור און לעבען — אַ מאָנאַט-שריפט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק אין פּערלויף פון 8 מאָנאַטען, 1897—1898, דורך יעקב טער.

נאַציאָנאַל — אַ וועכענטליכע ציי-טונג, אַרויסגעגעבען אין באַטאַשאַני, רומעניען, אין 1886, דורך יצחק-יואַל ליגעצקי. אינגאַנצען איז ערשיענען 21 נומערן.

נאַציאָנאַל-צייטונג — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיענען אין ריגאַ, אָנפאַנגט

רעדאקציע פון דעם פאפולער - וויסענ-
שאפטליכען טייל איבערגעגעבען געוואָ-
רען ד"ר בלומשטיינען, די רעדאקציע
פון דער דיטערזשער אַבטיילונג, וואו
ס'האָבען זיך מיטטענטילס בעטייליגט
אַנפאַנגער, — ש. ניגערן. אין דעצעמבער
1912 האָט ער זיך פערמאַכט.

לעבענספראַגן — אַ וועכענט-
ליכע אַרבייטערזייטונג, אַרויסגעגעבען
געוואָרען אין וואַרשוי, אין מאַי 1912,
און אָבעשטעלט דורך דער צענזור אויף
דער דריטער נומער.

לעמבערגער יודישע צייטונג —
אַ וואָכענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין לעמ-
בערג, 1865, דורך חיים ראָהאַטין.

לעמבערגער יודישע צייטונג —
זעה „צייטונג“ און א. מ. מאָהר.
לעצטע פּאָסט — אַ טעגליכע
קאָפּיקענע אַווענדייטונג, ערשינען אין
וואַרשוי, אין 1907, אונטער דער רע-
דאקציע פון א. גאַלדבערג.

לעצטע פּאַסירונגען — אונלעגא-
לער אַרגאַן, אַרויסגעגעבען געוואָרען
אין יאָהר 1905 פון „בונד“.

ליכט, The Light — אַנאַלגע -
מיינע און רעליגיעזע וואָכענשריפט,
אַרויסגעגעבען אין יודיש און ענגליש
דורך נ. מאָזעסזאָהן אין פּילאַדעלפּיאַ —
אין 1891, אין דאלאַס, טעקסאַס, — אין
1897, און אין סאַן-פּראַנציסקאָ — אין
1898.

לעבען, דאָס — אַ מאָנאַטליכער
זשורנאַל פאַר ליטעראַטור, וויסענשאַפט
און געזעלשאַפטליכע פּראַגען, אַרויסגע-
געבען אין פעטערבורג דורך דער רע-
דאקציע פון דער טעגליכער צייטונג
„דער פּריינד“, אינגאַנצען איז ערשיע-
נען 9 העפטען (יאָנואַר — סעפטעמבער
1905).

לעבען, דאָס — אַ מאָנאַטסשריפט,
אַרויסגעגעבען אין טשערנאָוויץ (2), אין
1908 — 1909, דורך ד"ר נתן בירנבוים.

לעבען און וויסענשאַפט — אַ
געזעלשאַפטליך-ליטעראַרישער און פּאָפּו-
לער - וויסענשאַפטליכער מאָנאַטליכער
זשורנאַל, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין
ווילנאַ פון מאַי 1909 דורך ש. הורוויטש
(א. ליטוויץ). די לעצטע צייט איז די

מ.

נען אין ניו-יאָרק, אין 1905, אונטער
דער רעדאקציע פון מאָריס ראָזענפעלד.
מאָרגענבלאַט, דאָס — אַ טעג-
ליכע קאָפּיקענע צייטונג, ערשינען אין
וואַרשוי, אין 1906, אונטער דער רע-
דאקציע פון א. גאַלדבערג און ל. מה-
יפּית.

מאָרגענושוורנאַל, דער — אַ
קאָנסערוואַטיווע טעגליכע צייטונג, ער-
שיינט אין ניו-יאָרק פון דעם 2-טען
יולי 1902, אַרויסגעגעבען פון יעקב סאַ-

מאָמענט, דער — אַ טעגליכע
צייטונג, ערשיינט אין וואַרשוי פון
ענדע 1910 אונטער דער רעדאקציע פון
צבי פּרילוצקי און ביי דער הויפטמיט-
אַרבייטערשאַפט פון הלל צייטלין, מ.
ספּעקטאָר, נח פּרילוצקי, ד"ר ח. ד.
הורוויץ, יוסף טונקעל, ב. יאָשוזאָהן,
י. ח. זאַנאַראָדסקי און אַנד. דער טי-
ראַזש פון „מאָמענט“ גרייכט ביז 75000
עקזעמפּלאַרען.
מאָרגענבלאַט, דאָס — ערשיע-

ב.

1894 אין לעמבערג דורך ראובן-אשר ברוידעס.	ברמל, דער — א חובבי-ציוני-שער אָרגאַן, אַרויסגעגעבען אין יאָהר
--	--

ג.

נען אין לאַנדאָן, 1909 — 1910.
 לאַנד-חכם, דער — א הומאָ-ריסטישע צייטשריפט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1893 — 1894, דורך נחום-מאיר שייקעוויטש.
 ליגנער, דער — א וויצבלאַט, ערשיענען (צוויי נומערן) אין לאַנדאָן.
 ליטוואַקעל, דער — א הומאָ-ריסטישער וועכענטליכער זשורנאַל, אַרויס-געגעבען אין ניו-יאָרק, 1889, דורך י. יפה.
 ליטעראַטור — צוויי זאַמעלבי-כער, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1910, פונ'ם ניו-יאָרקער פּעראַיין „ליטעראַטור“.
 ליטעראַטור און לעבען — א זאַ-מעלבוך פאַר ליטעראַטור און געזעל-שאַפט, אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי, 1894, דורך י. ל. פּרץ.
 ליטעראַרישע וועלט, די — אַ וואַכענשריפט פאַר ליטעראַטור, קריטיק, וויסענשאַפט און קולטור, ערשיענען פון דעצעמבער 1912 ביז מערץ 1913 אין ניו-יאָרק אונטער דער רעדאַקציע פון אברהם רייזען.
 ליטעראַרישע מאָנאטסשריפ-טען — פרייע ביהנע פאַר קונסט און ליטעראַטור, ערשיענען (4 העפטען) אין אָנהויב 1908 אין ווילנאַ אונטער דער רעדאַקציע פון א. וויטער, ש. ניגער און ש. גאַרעליק.

לאַדווער מאַגעבלאַט — א טעג-ליכע צייטונג, ערשיינט אין לאַדז זייט 1908 אונטער דער רעדאַקציע פון ישעיה אוגער.
 לאַדווער נאַכריכטען — א טעג-ליכע צייטונג, ערשיענען אין לאַדז, 1907 —, אונטער דער רעדאַקציע פון ישעיה אוגער.
 לאַדווער מאַרגענבלאַט — טעג-ליכע צייטונג, ערשיינט זייט 1912 אין לאַדז אונטער דער רעדאַקציע פון ד"ר יהושע גאַטליעב און ד"ר א. מוקדוני.
 לאַדווער פּאַרקסבלאַט — קליי-נע טעגליכע צייטונג, ערשיינט אין לאַדז זייט סעפטעמבער 1912.
 לאַממערן, דער — אַ בלעטעל אויף וואַכעדיגע טעג, אַרויסגעגעבען אין 1894 אין וואַרשוי דורך מ. ספּעקטאָר.
 לאַנדאָנער איוראַעליט, דער — אַ סאָציאַליסטישע וואַכענשריפט, ער-שיענען אין לאַנדאָן, 1878 —, אונטער דער רעדאַקציע פון נפתלי לעווי.
 לאַנדאָנער יוד, דער — אַ פּועלי-ציוניסטישע וואַכענשריפט, ערשיענען אין לאַנדאָן.
 לאַנדאָנער יודיש-דייטשע ציי-טונג — די ערשטע יודישע צייטונג אין די ענגליש-שפּרעכענדע לענדער, ער-שיענען אין לאַנדאָן, אין יאָהר 1867.
 לאַנדאָנער יודישעס מאַגע-בלאַט — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיע-

יודישער שטערן, דער — אַ ווע-
 כענטליכע צייטונג, בעשטימט הויפט-
 זעכליך פאַר די יודען פון די דרום-
 שטאַטען, ערשיינט זייט 1908 אין אַט-
 לאַנטאַ (שטאַט דזשאָרדזשיאַ). ביז 1910
 איז רעדאַקטאָר געוועזען ד"ר יחזקאל
 וואָרסטמאַן.
 יודענפריינד, דער — אַ צייט-
 שריפט, אַרויסגעגעבען אין לעמבערג (?)
 דורך יוסף כהן-זדק.
 יום-טוב-בלעטליך — אַרויסגע-
 געבען פון י. ל. פּרץ אין וואַרשוי,
 1894 — 1896, אין צוויי סעריעס. די
 ערשטע סעריע פון 10 „בלעטליך“, צו
 64 זייטען יעדעס, די צווייטע סעריע
 פון 7 „בלעטליך“, צו 32 זייטען יעדעס.
 יום-טוב-בלעטער — ווערען
 אַרויסגעגעבען אונטער פּערשידענע נע-
 מען לכבוד אַלע יום-טובים כּמעט,
 הויפטזעכליך אין וואַרשוי, אויך אין
 ווילנאַ, אָדעס, מינסק און אַנדערע
 שטעט. זייער צאָהל איז צו גרויס און
 דער ליטעראַרישער ווערט מאַנכמאַל צו
 אונבעדייטענד, אום צו געבען פון זיי
 אַ גענויע ביבליאָגראַפיע.
 יונגער דור, דער — ערשיינט
 פּעריאָדיש אין לאַנדאָן זייט 1911.
 ישראל — אַ וואָכענבלאַט, אַרויס-
 געגעבען אין לעבוי, דייטשלאַנד, אין
 יאָהר 1879, דורך ש. שרייבער און
 כּהן.
 ישראל'יק (צייטונגסבלאַט פאַר
 כל ישראל) — אַרויסגעגעבען וועכענט-
 ליך אין לעמבערג דורך י. י. לינעצק
 און אברהם גאַלדפּאָדען פון דעם 23-טען
 יולי 1875 ביז דעם 2-טען פעברואַר
 1876.

יודישער פראָלעמאָריער,
 דער — אונלעגאלער אָרגאַן פון דער
 ציוניסטיש-סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, ער-
 שיענען אין יאָהר 1906.
 יודישער קאָלאָניסט, דער —
 אַ צווייוועכענטליכע צייטונג, ערשיינט
 זייט 1910 אין דער קאָלאָניע קלאַראַ,
 אַרגענטינאַ.
 יודישער קאַלענדער — יאָהר-
 ביכער, ווערען אַרויסגעגעבען אין לעמ-
 בערג, גאַליציען, זייט 1908 דורך משה
 פּראָסטיג.
 יודישער קוץ, דער — אַ טעג-
 ליכע צייטונג, ערשיענען אין טשיקאַ-
 גאָ אין יאָהר 1900...
 יודישער קוריער, דער — זעה
 טענליכער יודישער קוריער.
 יודישער (יודישער) קיקעריקן —
 אַ צווייוועכענטליך אילוסטרירט פּאָ-
 ליטיש וויצבלאַט, ערשיענען זייט 1876
 אין וויען אונטער דער רעדאַקציע פון
 ווילהעלם ווייס און דאָן — פון מאָריס
 דאָרנבוש,
 יודישער קעמפּפּער, דער — אַ
 פּועלי-ציוניסטישע וואָכענשריפט, ער-
 שיענען אין ניו-יאָרק, 1906 — 1907,
 אונטער דער רעדאַקציע פון ק. מרמר.
 פון אַפריל 1907 איז זי רעדאַגירט גע-
 וואָרען פון ש. וואַלדשטיין.
 יודישער רעקאָרד, דער — אַ
 וואָכענבלאַט, ערשיענען אין ניו-יאָרק
 אין יאָהר 1893 דורך גוסטאַוו מינץ.
 יודישער (יודישער) רעקאָרד,
 דער — אַ וואָכענבלאַט פון אָרטאָדאָק-
 טיש-נאַציאָנאַלער ריכטונג, ערשיינט אין
 טשיקאַגאָ זייט 1910. ערשטער רעדאַק-
 טאָר איז געווען לעאָן זאָלעטקאָף.

ציע פון ד"ר אליעזר רוקח. יודישער זשורנאל, דער — אַרויסגעגעבען געוואָרען אין ניו-יאָרק, 1899 — 1905 דורך סאַפירשטיין און ראָזענבוים אַלס וועכענטליכע אויסגאַבע פון דער „ניו-יאָרקער אָבענד-פּאַסט". יודישער (אידישער) זשורנאל, דער — אַ טעגליכע צייטונג, געגרינדעט אין לאַנדאָן אין יאָהר 1907 דורך אַנשעל בן ר' דוב זוק הלוי. איצטיגער רעדאַקטאָר טאָר איז מאָריס מייער. יודישער טעלעגראַף, דער — די ערשטע און איינציגע יודישע טעגליכע צייטונג אין רומעניען, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין בוקאַרעשט בשעת דער לעצטער רוסיש-טערקישער מלחמה (1877) דורך מיכל צויאל. יודישער סטודענט, דער — ליטעראַריש-וויסענשאַפּטליכע און געזעלשאַפּטליכע מאָנאַטשריפט, געווידמעט די אינטערעסען פון דער יודישער יוגענד בכלל און פון דער יודישער שטודירענדער יוגענד בפרט, ערשיינט פון 1912 אין גענט, בעלגיען, אונטער דער רעדאַקציע פון י. ליפשיץ און י. פּאָד-רוזשניק. יודישער טעלעפּאָן, דער — אַ וועכענטליכע צייטונג, ערשיענען אין לאַנדאָן. יודישער עמיגראַנט, דער — אַ צווייטוועכענטליכער זשורנאל, ערשיינט זייט 1907 אין פעטערבורג אונטער דער מיטוויקונג פון דעם אינפּאַרמאַציאָנס-ביראָ פון דער יודישער קאָלאָניאַל-צאָנס-געזעלשאַפּט. ערשטער רעדאַקטאָר איז געוועזען פּאַראָן חוד גינצבורג. איצט איז רעדאַקטאָר ש. י. יאַנאווסקי. יודישער עקספרעס, דער —

אַ וועכענטליכע צייטונג, ערשיענען אין יאָהר 1903 אין סט. לואי (אַמעריקאַ). יודישער עקספרעס, דער — געגרינדעט אַלס וואָכענבלאַט אין לאַנדאָן און לידס אין יאָהר 1896 דורך גינזבערג בראָס; זייט 1899 ערשיינט טעגליך אין לאַנדאָן. יודישער פּאָלקספריינד, דער — אַ יודיש-דייטשע צייטונג, אַרויסגעגעבען זייט 1887 אין יאַססי דורך מנחם מענדעל ברוינשטיין. יודישער פּאָלקס-קאַלענדער — יאָהרביכער, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין גאַליציען דורך גרשם באַנדער, פון 1894 ביז 1912. האָבען פיעל מיטגעווירקט צו דער ענטוויקלונג פון דעם יודישען לעזער און יודישער ליטעראַטור אין גאַליציען. יודישער פּאַנאָגראַף, דער — אַ וועכענטליכע צייטונג, ערשיענען זייט 1897 אין בוענאַס-אירעס. יודישער פּאָק, דער — אַ הומאָריסטישער וואָכענזשורנאל (אויף דער אַרט פון דער ענגלישער צייטשריפט „Puck“), אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1894—96, דורך נ. מ. שייקעוויטש און מ. זייפּערט. יודישער פאַרמער, דער — אַ מאָנאַטשריפט, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1892 — 93, אונטער דער רעדאַקציע פון הערמאַן ראָזענטאַל. זייט 1908 ווערט זי ווידער אַרויסגעגעבען אונטער דער רעדאַקציע פון אַגראָנאָם פּינקוס. יודישער פּראָגראַם, דער — ערשיענען אין יאָהר 1889 אין באַלטי-מאָר אונטער דער רעדאַקציע פון אַלעקסאַנדער האַרקאווי.

דען אין טאָג אַרבייט. אין דער יוניאָן
איז אונזער מאַכט. רעדאַקטאָר איז י.
עפּשטיין.

יודישער נאָלן, דער — אַ צוויי-
וועכענטליכער סאַטירישער זשורנאַל,
ערשיינען (4 נומערן) אין יאָהר 1910
אין ניו-יאָרק אונטער דער רעדאַקציע
פון יעקב אַדלער און יצחק רייז.

יודישער נייס, דער — ער-
שיינען דריי מאָל אַ וואָך אין יאַססי
זייט 1898 אונטער דער רעדאַקציע פון
אליעזר רוקח.

יודישער דעמאָקראַט, דער —
אַ פּאָליטישע וואָכענצייטונג, אַרויסגע-
געבען זייט 1888 אין ניו-יאָרק דורך
יוליוס בלומענזאָהן.

יודישער העראַלד, דער — אַ
טעגליכע צייטונג, ערשיינען (26 נו-
מערן) אין יאָהר 1890 אין ניו-יאָרק
אונטער דער רעדאַקציע פון געצעל
זעליקאוויטש.

יודישער וועסמאָניק, דער — ?...
יודישער וועכטער, דער — אַ
וואָכענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין יאָהר
1898 אין ניו-יאָרק אַלס אָרגאַן פון
„פּולל אַמעריקאַ תּפּארת ישראל“, אונ-
טער דער רעדאַקציע פון ש. שנוור.

יודישער וועכטער, דער —
אָרגאַן פון דער יודיש-אַמעריקאַנישער
אַרטאָדאָקסיע, געגרינדעט אין יאָהר
1912.

יודישער וועקער, דער — אַ זא-
מעלבוך, געווידמעט דער פּראַגע פון
ישוב ארץ-ישראל, אַרויסגעגעבען אין
יאָהר 1887 אין אָדעס דורך משה-לייב
ליליענבלום און י. ח. ראַבניצקי.

יודישער וועקער, דער — אַ ווע-
כענטליכע ציוניסטישע צייטונג, אַרויס-
געגעבען אין יאָהר 1905 אין סטאַניס-
לוי, גאַליציען, אונטער דער רעדאַק-

טער דער רעדאַקציע פון שמריהו גאָ-
רעליק.

יודישער אַרבייטער, דער
„אָרגאַן פאַר די אינטערעסען פון די
יודישע אַרבייטער אין רוסלאַנד“ —
איבער פון די הויפט-אָרגאַנען פון
„בונד“, בעשטימט פאַר די מעהר ענט-
וויקעלטע אַרבייטער, אַרויסגעגעבען גע-
וואָרען אין גענף, 1896 — 1905. אינ-
גאַנצען איז ערשיינען 17 נומערן, צו
5 — 8 דרוקבויען יעדערע.

דער יודישער (אידישער) אַר-
בייטער — ערשיינט מאָנאַטליך אין פאַ-
ריז פון 1911 אַלס אָרגאַן פון דעם
היטעלמאַכער-סינדיקאַט.

יודישער אַרבייטער, דער —
אַ פּועל-ציוניסטישע וואָכענשריפט, גע-
גרינדעט אַלס דייטשע מאָנאַטשריפט אין
וויען אין יאָהר 1898; אין סעפטעמבער
1904 אַריבערגעטראַגען געוואָרען קיין
קראָקוי, און שפּעטער — קיין לעמבערג;
ערשיינט זייט דאָמאָלס אויף יודיש.
אַ געוויסע צייט איז רעדאַקטאָר גע-
וועזען א. ל. שוסהיים און דאַן —
לעאָן האַזאַנאוויטש (פּתריאל). „דער
יודישער אַרבייטער“ האָט פּיעל אויפ-
געטאָן פאַר די ענטוויקלונג פון די
יודיש-נאַציאָנאַלע אידעען אין גאַליציען
און בוקאָווינאַ און האָט געהאַט אַנ-
אינפּלוס אויף דעם וואַהל-קאַמף צום
רייכסראַט אין יאָהר 1907.

יודישער אַרבייטער, דער —
אָרגאַן פון די יודישע אַרבייטער-סינדי-
קאַטען אין פאַריז, די ערשטע נומער
אַרויסגעגעבען אין אָקטאָבער 1911, ער-
שיינט מאָנאַטליך.

יודישער (אידישער) בעקער,
דער — אַ וועכענטליכער אָרגאַן, ער-
שיינט זייט 1910 אין ניו-יאָרק אונטער
פּאָלגענדער איבערשריפט: „אַכט שטונ-

יודישע צייטונג און האָט געפיהרט אַ פערביטערטען קאָמף געגען די ראַדי-קאַלע און סאָציאַליסטישע שטרעבונגען. נאָך פאַלייס טויט, ווען די רעדאַקציע איז אַריבער צו י. י. זעווין, האָט דאָס „טאָגעבלאָט“ אָנגענומען אַ פראָגרעסיווערן האַראַקטער. רעכענט זיך פאַר איינע פון די איינפלוסרייכסטע יודישע צייטונגען אין אַמעריקאַ, צוגעהענדיג זיך אין הע-כער 70000 עקזעמפלאַרען. די איצטיגע אַרויסגעבער זענען יחזקאל שרהזאָהן (דעם גרינדערס זוהן) און זיין שוואָגער לעאָן קאַמייקאַ; נעהנטסטע מיטאַרביי-טער: לעאָן זאָלאָטקאָף (ערשטער רע-דאַקטאָר), י. י. זעווין, מ. זייפערט (ראַמאַנען-שרייבער), גדליה בובליק א. אַנדערע. אַלס וועכענטליכע אויסגאַבע פון דעם „יודישען טאָגעבלאָט“ ערשיי-נען „די יודישע גאַזעטען“.

יודישעס (אידישעס) טאָגע-בלאָט — אַ טעגליכע קאָפּיקענע צייטונג, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין וואַרשוי, 1906 — 1910, דורך ש. י. יאַצקאָן און נ. פינקעלשטיין.

יודישעס פּאָלקסבלאָט — אַ פּאָליטיש-ליטעראַרישע וועכענטליכע ציי-טונג, געגרינדעט אין יאָהר 1881 אין פעטערבורג דורך אלכסנדר צערער-בוים, וועלכער איז פערבליבען רעדאַק-טאָר ביז 1888. פון 1888 ביז מערץ 1890, ווען דאָס „פּאָלקסבלאָט“ האָט זיך צוליעב אונאַבהענגיגע סבות פערמאַכט, איז עס אַרויסגעגעבען געוואָרען פון אַ געוויסען לעזוי אונטער דער רעדאַקציע פון ד״ר יהודה-לייב קאַנטאָר. דאָס „יו-דישע פּאָלקסבלאָט“ האָט געהאַט זעהר אַ גרויסען איינפלוס אויף די ענטוויק-לונג פון דער נייער יודישער ליטעראַ-טור. אויסער די עלטערע העברעאיש-יודישע שריפטשטעלער, וואָס האָבען

זיך פון צייט צו צייט בעטייליגט אין „פּאָלקסבלאָט“ און זיינע רעגעלמעסיגע ביילאָגעס, האָט עס געגעבען די מעג-ליכקייט צו ענטוויקלען זיך אַ גאַנצער רייה נייע שריפטשטעלער. שלום-עליכם און ספעקטאָר האָבען אָנגעהויבען זייער ליטעראַרישע קאַריערע אין „פּאָלקס-בלאָט“, וואו זיי זענען שפעטער גע-וואָרען די נאָעהנטסטע מיטאַרבייטער, יודישעס צענטראַלבלאָט — אַרויסגעגעבען געוואָרען אין פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין אין יאָהר 1902 דורך ה. סלאָבאַצקי.

יודישער אַבסערווער, דער — אַ וועכענטליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין לאַנדאָן אין יאָהר 1894 דורך י. א. מייטישק.

יודישער אַדוואַקאַט, דער — „The Jewish Advocate“ („אָ ווע-כענטליכע צייטונג, געגרינדעט אין קאַפ-טאָן, דרום-אַפריקאַ, אין יאָהר 1904 (ערשיענען ביז וואַנען?)

יודישער אַדלער, דער — אַ וועכענטליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען גע-וואָרען פון כתריל-אל-צבי שרהזאָהן און זוהן אין באַסטאָן אין יאָהר 1893 אונ-טער דער רעדאַקציע פון געצעל זעלי-קאָוויטש.

יודישער אימיגראַנט, דער — אַ צייטשריפט אין יודיש און ענגליש, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1908 אין ניו-יאָרק דורך דער „Hebrew Immigrant Aid Society“. אינגאַנ-צען איז אַרויס 3 נומערן.

יודישער אַלמאַנאַך — 3 זא - מעלבילד, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1908 אין וואַרשוי פון קאַרן. יודישער (אידישער) אַלמאַ-נאַך — אַרויסגעגעבען פון קיעווער „קונסט-פערלאַג“ אין יאָהר 1910 אונ-

אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1909 אין ווילנאָ דורך דער רעדאַקציע פון דער העברעאישער צייטונג „הזמן“ רע-דאַקטאָר איז געוועזען ליפּמאַן לעווין. יודישע שטימע, די — א טעג-ליכע צייטונג, ערשיענען אין ריגאַ פון אויגוסט ביז נאָוועמבער 1910 אונטער דער רעדאַקציע פון בעל-מחשבות.

יודישעס וואָכענבלאַט — אַרויס-געגעבען געוואָרען אין טשערנאָוויץ דורך ליבעל טויביש.

יודישעס וואָכענבלאַט — אַרויס-געגעבען אין ניו-יאָרק זייט 1885 דורך פתריאל צבי שרהוואָהן און זוהן. די 7-טע זייט פלעגט זיך דרוקען אונטערן טיטעל „דער יודישער אויסוואַנדערער“.

יודישעס וואָכענבלאַט — ער-שיענען אין סטאַניסלוי, גאַליציען, אין יאָהר 1903.

יודישעס וואָכענבלאַט — ער-שיינט (?) אין ניו-יאָרק אונטער דער רע-דאַקציע פון י. פּעפּער. צוגעהט זיך אין 15000 עקזעמפלאַרען אונגעפער.

יודישעס (אידישעס) וואָכענ-בלאַט — אַרויסגעגעבען געוואָרען אין וואַרשוי, 1906 — 1909, דורך ש. י. יאַצקאָן, ביי דער נאָהענטסטער מיט-ווירקונג פון הלל צייטלין. ווערט איצט

אַרויסגעגעבען פון דער רעדאַקציע „היינט“ בלויז אַלס יום-טוב-אויסגאַבע.

יודישעס (יודישעס) מאָנעטליכע בלאַט („אַרגאָן פאַר כל ישראל“) — די ער-שטע און עלטסטע יודישע טעגליכע ציי-טונג אין דער גאַנצער וועלט, געגרינד-דעט אין ניו-יאָרק אין יאָהר 1885 דורך פתריאל-צבי שרהוואָהן; ערשטער רע-דאַקטאָר איז געוועזען מרדכי יהלם-שטיין. אונטער דער רעדאַקציע פון יאָהאַן פאַליי (זייט 1892) איז דאָס „יודישע טא-געבלאַט“ געוואָרען די פּערשפּרייטסטע

1902 — ? האָט זיך געדרוקט אין יו-דיש און אין ענגליש.

יודישע פרעסע, די — א וועכענט-ליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין די אַכציגער יאָהרען פונ'ם פאַריגען יאָהרהונדערט אין בוקאַרעשט דורך א. ב. סופּרין.

יודישע פרעסע, די — אַרויסגע-געבען געוואָרען אין טשיקאַגאָ, 1885 — 1886, אונטער דער רעדאַקציע פון א. ב. עטעלסאָן.

יודישע פרעסע, די — א ווע-כענטליכע צייטונג, ערשיענען אין פי-לאַדעליאַ, 1892 — 1894, אונטער דער רעדאַקציע פון יאָהאַן פאַליי.

יודישע פרעסע און פּראָגרעס

(„Jewish press and progress“)

א האַלב-וועכענטליכע צייטונג אין יו-דיש און ענגליש, אַרויסגעגעבען אין טשיקאַגאָ זייט 1903 אונטער דער רע-דאַקציע פון יואל ליבעלינג. אַרטאָדאָק-סיש. אונטערן טיטעל „די יודישע פרע-סע און דער יודישער פּראָגרעס“ איז זי ערשיענען אין קליוולענד, 1890—1894.

יודישע צוקונפט, די — א ציו-ניסטישע וואָכענשריפט, ערשיענען אין רומעניען אונטער דער רעדאַקציע פון ה. פּהן.

יודישע צוקונפט, די — א ציו-ניסטישע מאָנאַטשריפט, אַרויסגעגעבען געוואָרען דורך ד״ר יחזקאל וואַרסמאַן אין לאַנדאָן, 1904 — 1905, אין וואַר-שוי, 1906, און אין ניו-יאָרק, 1908.

יודישע צייטונג — א וואָכענ-בלאַט, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין לעמ-בערג, 1863 — 1867, דורך ש. קוגעל.

יודישע צייטונג — ערשיענען אין

גלאָזגוי, שאַטלאַנד, 1902 — 1903, צו-ערשט אַלס וואָכענבלאַט, דערנאָך טעגליך. יודישע צייטונג — א טאַגבלאַט,

הורוויץ און ביי דער מיטאַרבייט פון די בעסטע יודישע שריפטשטעלער. האָט זיך געדרוקט (מיט גאַנצע נקודות) אין קראָקוי און אַלס ביילאָגע געגעבען „די יודישע פּרוענוועלט“.

יודישע פּאָלקסצייטונג — אַ וואָ-כענבלאַט, ערשיענען אין סטאַניסלוי, גאַליציען, אין יאָהר 1903.

יודישע פּאָלקסצייטונג — ער-שיענען אין לעמבערג אין יאָהר 1905 אונטער דער רעדאַקציע פון מיכל רובינשטיין.

יודישע פּאָלקסשטימע — אַ סאָ-ציאלדעמאָקראַטישע וועכענטליכע ציי-טונג, ערשיענען אין לעמבערג אין יאָהר 1907.

יודישע פּאָלקסשטימע, די — אַ מאָנאַטליכער טעריטאָריאַליסטישער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי, 1909, אונטער דער רעדאַקציע פון א. פ. גרויס. אינגאַנצען איז אַרויס גאָר צוויי נומערן.

יודישע פּאַמיליע, די — אַ מאָ-נאַטליכער זשורנאַל פאַר ליטעראַטור און וויסענשאַפט, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1902 דורך דעם פּערלאַג „אחיאסף“ אונטער דערעלבער רעדאַק-ציע און ביי דער בעטייליגונג פון די-זעלבע שריפטשטעלער, ווי „דער יוד“ (זעה). ערשיענען 12 העפּטען, געדרוקט אין קראָקוי.

יודישע פּאָלקסביבליאָטעק, די — אַ בוך פאַר ליטעראַטור, קריטיק און וויסענשאַפט, אַרויסגעגעבען פון שלום-עליכם אין קיעוו. אינגאַנצען איז אַרויס צוויי בענד, אין 1888 און 1889. צוגלייך מיט ספּעקטאָרס „היופּריינד“ און אפּשר נאָך אין אַ גרעסערער מאָס, האָט „די יודישע פּאָלקסביבליאָטעק“ גע-האַט אַ געוויסע ווירקונג אויף די ענט-

וויקלונג פון דער נייער יודישער ליטע-ראַטור, צוציהענדיג אַלס מיטאַרבייטער אַזעלכע שריפטשטעלער ווי אַבראַמאָוויטש, לינעצקי, שאַצקעס, צווייפּעל, גאַטלאַ-בער, גאַלדפּאַדען, ספּעקטאָר, פּרישמאַן, פּרוג, ראַבניצקי א. פ. אַנד.

יודישע פּאָסט — אַ פּאָליטישע און קאָמערצישע צייטונג, איינע פון די ערש-טע יודישע פּעריאָדישע אויסגאַבען אין גאַליציען, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין לעמבערג אונטער דער רעדאַקציע פון א. נ. בליכער. די ערשטע נומער איז אַרויס דעם 2-טען נאָוועמבער 1849.

יודישע פּאָסט, די — אַ וועכענט-ליכע צייטונג, ערשיענען אין ניו-יאָרק אין יאָהר 1872 אונטער דער רעדאַקציע פון הענרי גערסאָני (גרשני).

יודישע פּאָסט, די — אַ ציוניס-טישע וועכענטליכע צייטונג, אַרויסגע-געבען (אויך איצט?) אין פּיטסבורג זייט 1903 אונטער דער רעדאַקציע פון ש. י. גליק.

יודישע פּרוענוועלט, די — אַ וועכענטליכע צייטשריפט, ערשיענען אין די יאָהרען 1902 — 1903 אַלס ביילאָגע צו דער „יודישער פּאָלקסצייטונג“ אונ-טער דער רעדאַקציע פון מ. ספּעקטאָר און ח. ד. הורוויץ.

יודישע פּרייהייט — אַרגאַן פון יודישען רעוואָלוציאָנערען געדאַנק, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1904 אין לאַג-דאָן דורך דער נאַציאָנאַל-רעוואָלוציאָ-נערער גרופּע „וואָראַזשיעניע“.

יודישע פּרייע פרעסע — אַ מאָ-נאַטשריפט, אַרויסגעגעבען אין פּשע-מישל, גאַליציען, אין יאָהר 1872, דורך אשר-שמחה ווייסמאַן. ערשיענען בלויז דריי נומערן.

יודישע פּרייע פרעסע, די — ערשיענען אין קליוולענד, אַמעריקאַ,

ליכע צייטונג, ערשיענען אין לאַנדאָן, אַלס 4-זייטיגע ביילאָגע צו דער בע-קאַנטער ענגלישער צייטונג, "The Je-wish World" (אונטער דער רעדאַק-ציע פון ליויסען וואָלף). די צייטונג האָט נישט געהאַט קיין אויסגעהאַלטענעם חאַראַקטער און צוזאַמען מיט אַרטיקלען, פעליעטאַנען, ערצעהלונגען פון אַזוינע מיטאַרבייטער איהרע ווי נחום סאַקאַ-לאָוו, י. ל. פּרץ, דוד פּרישמאַן א. אַנד., האָבען זיך אויך געדרוקט ווערטלאָזע שמירערייען און „עדיטאָראַלס“ (לייט-אַרטיקלען) פון פּריש-געבאַקענע זשורנאַ-ליסטען און מאַמריסטען (זעה וואָרטס-מאַן, אין דער „ראַמאַנצייטונג“, 1907, № 22).

יודישע (אידישע) וועלט, די —
אַ ליטעראַריש-געזעלשאַפטליכע (אילוס-טרירטע) מאָנאַטשריפט, ערשיענען זייט דעם 23-סטען מערץ 1912 אין פעטער-בורג, ביי דער נאָהענטסטער מיטאַרבייט פון ש. גינזבורג, ש. דובנאָוו, ח. ד. הורוויץ, י. עפרען און י. צינבערג. פון 1913 אָן געהט זי אַרויס אין ווילנאַ, אין פערלאַג פון ב. א. קלעצקין.

יודישע וועלטבלאַט, דאָס —
אַ האַלבועכענטליכע צייטונג, ערשיענען אין פּרעסבורג, אונגאַרן, 1878—1880 אונטער דער רעדאַקציע פון יוסף וואָל-טוך; זייט 1880 (ביז וואַנען?) איז רע-דאַקטאָר געוועזען מ. דאַרנבוש.

יודישע יוגענד, די — אַ ליטע-ראַריש-קינסטלערישער אַלאַמאַנאַך, רע-דאַגירט פון ד״ר א. קאַפּעל, אַרויסגע-געבען פון ב. שימין איז וואַרשוי, אין יאָהר 1910.

יודישע נייעס, די — אַוועכענט-ליכע צייטונג, ערשיענען אין ניו-יאָרק אין יאָהר 1871 אין יודיש, ענגליש, דייטש און העברעאיש, אונטער דער

רעדאַקציע פון יעקב קאָהען (כהן).
יודישע פאָהן, די — אַ וואָכענ-

בלאַט פאַר יודישע אינטערעסען אין זיד-אַפּריקא בכלל און אין טראַנסוואַל בפרט, ערשיינט זייט 1909 אין יאָהאַ-נעסבורג אַלס אַפיציעלער אָרגאַן פון דער ציוניסטישער פעדעראַציע אין דרום-אַפּריקאַ, אונטער דער רעדאַקציע פון בניציון ז. הערש. (פּילייכט שוין ער-שיענען פריהער, נאָך אין יאָהר 1903?).

יודישע פאָלק, דאָס — אַ ציו-ניסטישע וואָכענשריפט, ערשיענען אין ווילנאַ פון אָקטאָבר 1906 ביז יולי 1908. אונטער דער רעדאַקציע פון ד״ר יוסף לוריא האָט זי אַ גרויסען אָרט אָבעגע-גען פאַר די שענע ליטעראַטור; שפע-טער, אונטער דער רעדאַקציע פון ל. יפה, איז זי געוואָרען אַ ספעציעלער רייז-ציוניסטישער פאָרגאַן.

יודישע (אידישע) פאָלק, דאָס — אַ וועכענטליכע צייטונג, ער-שיינט זייט 1909 אין ניו-יאָרק אַלס אָרגאַן פון דער ציוניסטישער אָרגאַני-זאַציע, אונטער דער רעדאַקציע פון אב. גאַלדבערג. צוגעהט זיך אין 3000 עקזעמפלאַרען אונגעפּעהר.

יודישע פאָלקסצייטונג — סאַ-ציאַליסטיש-אַטעאיסטישע וואָכענשריפט, ערשיענען אין ניו-יאָרק אין יאָהר 1878 אונטער דער רעדאַקציע פון מ. סאַפ-לאָווסקי און ג. לאַנדוי.

יודישע פאָלקסצייטונג — אַרויס-געגעבען געוואָרען אין קאַלאָמעאַ, גאַ-ליציען, אין יאָהר 1890, דורך לייבעל טויביש.

יודישע פאָלקסצייטונג — אַ וואָ-כענשריפט, אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי, 1902—1903 דורך דער פּערלאַגס-גע-זעלשאַפט „תּושיה“ אונטער דער רע-דאַקציע פון מ. ספּעקטאָר און ח. ד.

עלסטע יודישע צייטונג אין אמעריקא, געגרינדעט אין ניו-יאָרק אין יאָהר 1874 דורך כּתריאל-צבי שרהוואָהן און זיין שוואָגער מרדכי יהלמשיין (וועלכער איז געווען רעדאַקטאָר ביז 1897), ערשיינט יעדען פרייטאָג, — זייט 1885 אַלס ווע-כענטליכע אויסגאַבע פון דעם „יודישען טאַגעבלאַט“ (זעה). די איצטיגע אַרויס-געבער זענען יחזקאל שרהוואָהן און לעאָן קאַמיקאַ.

יודישע גאַזעטען פון דער וועסט — וועכענטליכע צייטונג, ערשיענען אין טשיקאַגאָ, 1894—1896, אונטער דער רעדאַקציע פון געצעל זעליקאוויטש.

יודישע האַפּנונג, די — אַ צוויי-וועכענטליכער ציוניסטישער זשורנאַל, ערשיינט (אויך איצט — 1912?) אין בו-ענאָס-אירעס, אַרגענטינאַ זייט 1908. אַלס ביילאַגע קומען אין יעדער נומער אייניגע זייטען אין שפּאַניש — צו קעמ-פען געגען די אַסימילאַציאָנס-שטרעבונג-גען פון דער יודישער יוגענד.

יודישע (אידישע) וואָך — אַ אי-לוסטרירטער וואָכענזשורנאַל פאַר יודישע און אַלגעמיינע אינטערעסען, ערשיענען זייט דעם 29-סטען אויגוסט 1912 אין וואַרשוי. אינגאַנצען איז אַרויס אַרום 26 נומערן.

יודישע וואָכענשריפט — אַ ווע-כענטליכער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי אין אָנהויב 1909 אונטער דער רעדאַקציע פון י. ל. פּרץ (ערשיענען ביז 4 נומערן).

יודישע (אידישע) וואָכענ-שריפט, די-אַרגאַן פאַר לעבענספּראַ-גען און ליטעראַטור, ערשיענען (14 נ-ז-בערן) וועכענטליך אין ניו-יאָרק זייט דעם 10-טען יאַנואַר 1912 אונטער דער רעדאַקציע פון דוד פינסקי און יוסף שלאַספּערג.

יודישע וואָרט, דאָס — אַ ליטע-ראַריש-פּובליציסטישע וואָכענשריפט, אַרויסגעגעבען אין קראָקוי אין פּערלויף פון די ערשטע 3 מאָנאַטען פון 1905 דורך אברהם רייזען; דער ערשטער אָרגאַן, וואָס האָט פּראַקלאַמירט יודיש אַלס נאַציאָנאַלשפּראַך. אין יאָהר 1908 האָט דער פּערלאַג „פּראַגרעס“ איבער-געדרוקט אַ גרויסען טייל פון דעם זשור-נאַל, איבערהויפט די בעלעטריסטיק, אין איין בוך אונטער דעמזעלבען טיטעל.

יודישע ווירקליכקייט, די — אַ וועכענטליכער זשורנאַל, ערשיענען אין ווילנאַ אין יאָהר 1907 אַלס אָרגאַן פון דער פּאַרטיי פּועלי-ציון-טעריטאָריאַליס-טען, ביי דער נאָהענטסטער מיטוויר-קונג פון אברהם-אבא רובענטישק. אינגאַנצען איז אַרויס 15—20 נומערן.

יודישע וועלט, די — אַ טעגליכע צייטונג, געגרינדעט אין ניו-יאָרק דעם 27-סטען יוני 1902 דורך אַ גרופּע יודיש-אַמעריקאַנישע מעצענאַטען מיט לואיס מאַרשאַל אָן דער שפּיץ, אונטער דער רעדאַקציע פון בוקאַנסקי און נאָך זיין טויט—פון ד. מ. הערמאַלין, צו ווירקען אויף די יודישע אימיגראַנטען אין גייסט פון אמעריקאַניזאַציע. צוליב דעם צוועק האָט זיך איין זייט אין יעדער נומער געדרוקט אין ענגליש. דורך די ריי-בונגען צווישען דער אַדמיניסטראַציע פון דער צייטונג פון איין זייט און דעם פּראַפעסיאָנעלען יודישען זשורנאַליסטען-פּעראַיין פון דער אַנדערער, זענען די בעסטע מיטאַרבייטער פון דער יודישער וועלט אַרויסגעטרעטען (1903) די צייטונג האָט אויפּגעהערט צו ערשיינען (1904), פּעראַיינגענדיג זיך מיט דעם ניי-ענטשטאַנענעם טאַגבלאַט „דער מאָר-געזשורנאַל“.

יודישע וועלט, די — אַ וועכענט-

1912, דורך י. פישער, אונטער דער רע- דאקציע פון יונה קרעפעל.

יודישע (אידישע) אַרבייטער - וועלט — אַ צייטונג פאַר אויפקלערונג, בילדונג און אַרגאַניזאַצאַן, ערשיינט וועכענטליך פון יולי 1908 אין טשיקאַ- גאָ, אונטער דער רעדאַקציע פון ק. פאַרנ- בערג (ביז 1910 איז רעדאַקטאָר געווען א. ש. זאַקס); צוגעהט זיך אין 6000 עקזעמפלאַרען אונגעפעהר. סאַציאַליסטיש. יודישע אַרבייטער-יונגער — אַ מאָנאַטשריפט, אַרויסגעגעבען אין לעמ- בערג זייט 1909.

יודישע אַרבייטער-צייטונג — ערשיענען אין יאָהר 1905 אין קראָקוי אונטער דער רעדאַקציע פון מיכל רו- בינשטיין.

יודישע ביבליאָטעק, די — אַ זשורנאַל פאַר ליטעראַטור, געזעלשאַפט און עקאָנאָמיע, אַרויסגעגעבען אין וואַר- שוי דורך י. ל. פּרץ. אינגאַנצן איז אַרויס 3 ביכער — אין 1891, 1892 און 1893. אַלס די איינציגע כּמעט (נישט רעכענענדיג ספּעקטאַרס „הויזפריינד“, וואָס האָט געטראָגען אַנאַדערן קאָ- ראַקטער) ערנסטע אויסגאַבע אָנפאַנגס די ניינציגער יאָהרען האָט, די יודישע ביבליאָטעק געהאַט אַ געוויסען איינ- פלוס אויף די ענטוויקלונג פון דער ניי- ער יודישער ליטעראַטור. אין יאַנואַר 1904 האָט זי ווידער אָנגעהויבען אַ ערשיינען פון דער וואַרשויער פּערלאַגס- געזעלשאַפט „הילף“ אַלס מאָנאַטליכער זשורנאַל פאַר וויסענשאַפט, ליטעראַטור, קונסט און קריטיק, רעדאַגירט פון י. ל. פּרץ (אַרויס בלויז 4 העפּטען).

יודישע (יודישע) גאַזעטען — („אַרגאַן פאַר אַלע יודישע אינטערעסען, אונאַפהענגיג און אונפאַרטייאיש“), די

משה טייטש, ד. קאַפלאַנאָוויטש און אַנדערע.

יוד (איד) אין פאַריו, דער — ערשיינט מאָנאַטליך פון 1912, ווערט אַרויסגעגעבען פון אַ ציוניסטישען פּער- איין.

יודיש — צוויי ליטעראַריש-קינסט- לערישע זאַמעלביכער, רעדאַגירט פון י. ל. פּרץ, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1910 פון פּערלאַג „פּראָגרעס“.

יודיש-איזראַעלימישע צייטונג — ערשיענען אין יאָהר 1869 אין בו- דאַפעשט.

יודיש-אַמעריקאַנישער פּאַלקס- קאַלענדער — יאָהרביכער, אַרויסגעגע- בען אין ניו-יאָרק, 1897 — 1904, דורך אַלעקסאַנדער האַרקאָווי (די ערשטע צוויי ביכער האָבען געטראָגען דעם טיטעל „אַמעריקאַנישער פּאַלקס-קאַלענדער“).

יודיש - אַרענמיטער וואַכענ- בלאַט — ערשיינט אין בווענאַס-אייירעס.

יודיש - דייטשע מאָנאַטשריפט — ערשיענען אין פּראָג אָדער אין ברין אין יאָהר 1802 אין פּערלויף פון 6 מאָ- נאַטען (ביי בן-יעקב ווערט זי געבראַכט אונטער „יודישע מאָנאַטשריפט“).

יודישע אַבענד-פּאָסט — אַ טעג- ליכע צייטונג (אויסער שבת און יום- טוב), געגרינדעט אין יאָהר 1899 אין ניו-יאָרק פון יעקב סאַפּירשטיין און יוסף ל. ראָזענבוים, ביי דער הויפט-מיטאַר- בייטערשאַפט פון געצעל זעליקאָוויטש (ערשטער רעדאַקטאָר), פּיליפּ קראַנץ, חיים מליץ, יעקב מגידאָו, מ. זייפּפּערט, מ. נ. שייקעוויטש. אָבגעשטעלט געוואָרען אין יאָהר 1905.

יודישע אידוםטרידמע צייטונג — אַ וועכענטליכער זשורנאַל, אַרויסגע- געבען געוואָרען אין קראָקוי, 1908 —

אויף די שפאלטען פון „יוד“. דורך דעם רייכען ליטערארישען אינהאלט און דער ערנסטער בעהאַנדלונג פון געזעלשאַפט-ליכע פראַגען איז „דער יוד“ גלייך גע-וואָרען זעהר פאָפולער און בעליעבט נישט נאָר ביים ברייטען פובליקום, נאָר אויך אין די קרייזען פון דער יודישער אינטעליגענץ. דער פּערהעלטניסמעסיג בעדייטענדער מאַטעריעלער ערפאלג פון „דעם יוד“ האָט געגעבען זיינע פּער-לעגער די מעגליכקייט צו אָרגאַניזירען אַ צווייטע ביליגע אויסגאַבע פאַרן פּאָלק, ווי אויך צו גרינדען אונטער דערזעל-בער רעדאַקציע אַ מאָנאַטשריפט „די יו-דישע פאַמיליע“. אָבער בעת עס האָט אָנגעהויבען אַרויסצוגעהן די ערשטע טעגליכע צייטונג אין רוסלאַנד „דער פריינד“, האָט „דער יוד“, וועלכער האָט זיך צוליעב צענוזר-שוועריגקייטען גע-מוזט דרוקען אין אויסלאַנד (קראָקוי), געמוזט איהם אָבטרעטען דעם פּלאַץ און האָט אויפגעהערט צו ערשיינען, דאָס-גלייכען אויך „די יודישע פאַמיליע“.

יוד, דער — אַ ציוניסטישע וואָ-כענשריפט, אַרויסגעגעבען אין קראָקוי, 1905 — 1907, אונטער דער רעדאַקציע פון יונה קרעפּעל.

יוד, דער — אַ וועכענטליכע ציי-טונג, ערשיינט זייט 1911 אין סטאַניס-לוי, גאַליציען. איצט איז רעדאַקטאָר ל. שוסהיים.

יוד (איר), דער — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיינען אין אָדעס אַלס פאַר-זעצונג פון „שלום-עליכם“ (זעה); האָט זיך צוליעב מאַטעריעלע שוועריגקייטען אָבגעשטעלט אין אויגוסט 1912. הויפּט-מיטאַרבייטער איהרע זענען געווען

יאָהר־בוך „פּראָגרעם“ — אַרויס-געגעבען געוואָרען אין יאָהר 1903 דורך דעם פּערלאַג „פּראָגרעס“ אונטער דער רעדאַקציע פון אברהם רייזען.

יהודית, די — אַ חובבי-ציונישער אָרגאַן, אַרויסגעגעבען אין בוקאַרעשט אין יאָהר 1882 דורך ראובן-אשר ברוידעס. יוגענד, די — זאַמעלביכער, אַרויס-געגעבען אין ניו-יאָרק דורך אַ גרופּע יונגע שריפטשטעלער.

יוגענד-שטימע, די — אַ ליטע-ראַריש-קינסטלערישער אַלמאַנאַך, ער-שיינען אין יאָהר 1908 אין ווילנא, אין דעם פּערלאַג „האַמער“.

יוד, דער — אַ צייטשריפט פאַר אַלע יודישע אינטערעסען, געגרינדעט אין יאַנואַר 1899 דורך דער העברעאי-שער פּערלאַגס-געזעלשאַפט „אַחיאסף“ אַלס צווייטע-געגנטליכער ציוניסטישער אָרגאַן, אונטער דער רעדאַקציע פון י. ה. ראַבניצקי. זייט דעם 15-טען נאָוועמ-בער 1899 (21 №) ביזן פּערמאַכען זיך (אין סוף 1902) איז רעדאַקטאָר געווע-זען ד״ר יוסף לוריא (זעה), וועלכער האָט איהם אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען וועכענטליך. אין דער געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור און פּרעסע האָט „דער יוד“, קען מען זאָגען, גע-מאַכט אַנ׳עפּאַכע; ער האָט נישט נאָר צוגעצויגען אַלס מיטאַרבייטער אַלע על-טערע שריפטשטעלער כמעט, ווי די יו-דישע אַזוי אויך די העברעאישע, אָבער אויך געגעבען אַנאַרט פאַר אַלע יונגע טאַלענטען, און די ליטעראַרישע קאַר-יערע פון אַזוינע שריפטשטעלער ווי רייזען, נאָמפּערג, בעל-מחשבות, אַש און פיעל אַנדערע האָט זיך אָנגעהויבען

1898, אונטער דער רעדאקציע פון גע-
צעל זעליקאוויטש .

מעגליכער העראַלד, דער —
א טעגליכע צייטונג, ערשיענען אין ניו-
יאָרק, 1891—1905, אונטער דער רע-
דאקציע פון מיכאל מינץ, מיט דעם
„פאָלקסדוואַקאָט“ אַלס וועכענטליכע
אויסגאַבע .

מעגליכער יודישער קוריער,
דער — די גרעסטע יודישע פראַווינצ-
יעלע טעגליכע צייטונג אין אמעריקאַ,
ערשיינט אין טשיקאגאָ זייט 1887 .

מעגליכער יודישער (אירישער)
עקספרעס — זעה יודישער עקס-
פרעס .

מעלעגראַף, דער — אַ וואָכענ-
בלאַט, ערשיענען אין ניו-יאָרק, 1890 —
1899, אונטער דער רעדאקציע פון
הושע וואַגמאַן .

מעלעגראַף, דער — אַ טעגליכע
סאַציאַל-פּאָליטישע און ליטעראַריש-ווי-
סענשאַפּטליכע צייטונג, ערשיענען אין
וואַרשוי, פון ענדע 1905 ביז אין מיטען
1906, אונטער דער רעדאקציע פון נחום
סאַקאַלאָו און ביי דער הויפטמיטאַר-
בייטערשאַפּט פון מ. נ. סירקין, בעל-
מחשבות, י. וואַרטסמאַן א. אַנד .

מרייד-יוניאָניסם, דער — אַ צוויי-
וועכענטליכע צייטשריפט, ערשיענען אין
לאַנדאָן .

טשיקאגאָער יודישער מאַגאַז-
ינאַט — אַ טעגליכע צייטונג, ערשיע-
נען אין טשיקאגאָ . 189—1899, אונ-
טער דער רעדאקציע פון לעאָן זאָלאַטקאַן .
טשיקאגאָער וואָכענבלאַט —
אַרויסגעגעבען אין טשיקאגאָ זייט 1885
דורך שרהזאָהן און זוהן . אין די יאָה-
1892—1902 איז דאָס „טשיקאגאָר וואָ-
כענבלאַט“ ערשיענען אַלס וועכענטליכע
אויסגאַבע פון דעם „יודישען קוריער“ .

1908 ביי דער הויפטמיטאַרבייטערשאַפּט
פון א. ליטוואַק, ש. ניגער .

מאָגנבלאַט, דאָס — די ערשטע
יודישע טעגליכע צייטונג אין עסטרייך,
געגרינדעט אין יאָהר 1904 אין לעמ-
בערג דורך גרשם באַדער, וועלכער איז
אויך געווען איהר ערשטער רעדאַקטאָר ;
ערשיינט איצט אַלס אַרגאַן פון דער
ציוניסטישער פאַרטיי אונטער דער רע-
דאקציע פון משה פּראָסטיג און ביי דער
הויפטמיטאַרבייטערשאַפּט פון אימ"ן און
דיר מ. גייער . דאָס „טאָגבלאַט“ גע-
הערט צו די איינפלוסרייכסטע יודישע
צייטונגען אין גאַליציען און צוגעהט זיך
אין 5000—10000 עקזעמפלאַרען .

מטאַמער-וועלט — אַ אילוסטריר-
טעס בלאַט פאַר טעאַטער, ליטעראַטור,
קונסט, וויסענשאַפּט און פּערוויילונג,
ערשיענען אין וואַרשוי, אין 1909, אונ-
טער דער רעדאקציע פון ה. עפּעלבערג
און ביי דער הויפטמיטוירקונג פון נח
פּרילוצקי .

מטאַמער-זשורנאַל — אַ צוויי-
וועכענטליכער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען
אין ניו-יאָרק, 1901 — 1903, דורך ב.
גאַרין .

מעגליכע יודישע פרעסע — אַ
צייטונג פאַר אַלע יודען, ערשיינט
טעגליך אין טשיקאגאָ זייט 1905 אונ-
טער דער רעדאקציע פון י. ליעבלינג .
מעגליכע יודישע פרעסע — אַ
טעגליכע צייטונג, ערשיינט אין קליוו-
לענד, אמעריקאַ, זייט 1908 .

מעגליכע פּאָלקסצייטונג — אַ
טעגליכע צייטונג, ערשיענען אין ניו-
יאָרק, אין 1899, אַלס אַפּיציעלער אַר-
גאַן פון די פּעראייניגטע יודישע טרעד-
יוניאָנען .

מעגליכע פרעסע — אַ טעגליכע
צייטונג, ערשיענען אין ניו-יאָרק, אין

צעמבער 1905 אַלס אָרגאַן פֿון „בונד“ (די ערשטע נומערן פֿון „וועקער“ האָ- בען געטראַגען די איבערשריפט: „אונ- זער פֿראַגראַם איז דאָס פֿראַגראַם פֿון „בונד“). אויף דער 33-סטער נומער איז „דער וועקער“ אָבגעשטעלט געוואָרען דורך דער אַדמיניסטראַציע פֿאַר זיין שאַרף אויסגעדריקטע סאָציאַליסטישע און רעוואָלוציאַנערע ריכטונג, נאָר אין אַ

קורצע צייט אַרום האָט ער ווידער אָנגעהויבען צו ערשיינען אונטערן נאָמען „פּאָלקסצייטונג“ (זעה). די נעהענטסטע מיטאַרבייטער פֿון דעם „וועקער“ זענען געווען: אָלגין, צביון, ק. פֿרומין און אַנדערע.

וועקער, דער — אַ ציוניסטישע שריפט, ערשינען (צוויי נומערן) אין לידס, ענגלאַנד.

ז

זאמעלבוך „קולטור“ — אַ יאָהר-בוך, אַרויסגעגעבן דורך דעם מינסקער פּערלאַג „קולטור“, אין 1905. אויסער פּערשידענע פּאָפּולער-וויסענשאַפֿטליכע אַרטיקלען, זענען אין דעם זאמעלבוך פּערעפּענטליכט אייניגע אַריגינעלע און איבערזעצטע בעלעטריסטישע זאַכען.

זון, די — אַ וואָכענשריפט, ערשינען (7 נומערן) אין ניו-יאָרק, אין 1892, אונטער דער רעדאַקציע פֿון מאָ-ריס ראָזענפעלד, יואל אַראָנסאָן און יעקב טער.

זונטאָג-קוריער — אַ וועכענטליכע צייטונג, אַרויסגעגעבן אין יודיש און ענגליש אין שיקאַגאָ, 1887, דורך

ה. ש. וואָלף.

זרובבלי — אַ ציוניסטישע מאָנאַטס-שריפט, ערשינען אין לעמבערג אין 1908, אונטער דער רעדאַקציע פֿון ד״ר ש. ראַפּאָפּאָרט.

זשערמינאַל — אַ אַנאַרכיסטישער צוויי-וועכענטליכער (דאָך נישט רעגולער ערשינענער) זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין לאַנדאָן, 1900 — 1908, דורך רודאָלף ראָקער. אויסער אַנאַרכיסטיש-נובליציסטישע אַרטיקלען, האָט דער „זשערמינאַל“ געגעבען אויך אַ גאַנצע רייה ליטעראַ-ריש-קריטישע אַרטיקלען און זעהר פּיעל איבערזעצונגען פֿון דער מאָדערנער איי-ראַפּעאישער ליטעראַטור.

מ

מאָג, דער — אַ טעגליכע ציי-טונג, ערשינען (6 מאָנאַטען) אין פע-טערבורג אין יאָהר 1904 אונטער דער רעדאַקציע פֿון לעאָן ראַבינאוויטש און ביי דער הויפּטמיטאַרבייטערשאַפֿט פֿון זלמן עפּשטיין, ש. ל. ציטראָן א. אַנד.

מאָג, דער — אַ טעגליכע ציי-

טונג, ערשיינט אין קראָקוי זייט דער ענדע פֿון 1909 אונטער דער רעדאַקציע פֿון יונה קרעפּעל.

מאָג, דער — אַ טעגליכע ציי-טונג, ערשיינט אין ווילנאָ זייט 1912.

מאָג אויף שבת, דער — אַ וואָ-כענשריפט, ערשינען אין ווילנאָ ענדע

א מאַסענהאַפּטען יודישען לעזער אין פּוילן-
לען; אַדאַנק איהם איז די יודישע פרע-
סע געוואָרען אַנאָנגעזעהענער פּאַקטאָר
אין דעם לעבען פון דעם פּוילישען
יודענטום.

וועגווייזער אין דער אַמעריקאַ-
נער ביזנעס-וועלט, דער — אַ האַנ-
דעלסצייטונג, אַרויסגעגעבען וועכענט-
ליך אין ניו-יאָרק, אין 1892, פון נחום-
מאיר שייקעוויטש.

וועכטער, דער — אַ וואָכענ-
שריפט, ערשיענען (8 נומערן) אין ניו-
יאָרק, אין 1893, אונטער דער רעדאַק-
ציע פון י. יאַפּפּאַה (יוסף יפה?).

וועלט, די — אַ וואָכענבלאַט,
אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, אין 1887,
פון ראַיעווסקי.

וועלט, די — אַ וועכענטליכער
זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין וויען דורך
דעם אַקציאָנס-קאָמיטעט פון דער ציו-
ניסטישער אַרגאַניזאַציע, אין 1900—1901,
צוערשט אונטער דער רעדאַקציע פון
ראובן-אשר ברוידעס, און דאַן — פון ש.
ראַזענפעלד.

וועקער, דער — אַ צוויי וועכענט-
ליכע שריפט, ערשיענען אין לעמבערג,
1894 —, אונטער דער רעדאַקציע פון
ראובן-אשר ברוידעס.

וועקער, דער — אַ סאַציאַליסטי-
שע וואָכענשריפט, ערשיענען (11 נומערן)
אין לאַנדאָן, אין 1892, אונטער דער
רעדאַקציע פון מאָריס ווינטשעווסקי.

וועקער, דער — אַ אונלעגאַלע
צייטשריפט, ערשיענען (12 נומערן) אַלס
אַרגאַן פון דעם יודישען בערשטער-בונד
אין רוסלאַנד.

וועקער, דער — די ערשטע יו-
דישע סאַציאַל-דעמאָקראַטישע טעגליכע
צייטונג אין רוסלאַנד, אָנגעהויבען צו
ערשיינען אין ווילנא דעם 25-סטען דע-

פון מאַרקוס ווייסמאַן.

וועבערשע צייטונג, די — אַ
וואָכענשריפט אין אונגאַרישען יודיש,
אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, אין 1888,
פון מאָריס וועקסלער.

וועג, דער — אַ ציוניסטישע מאַ-
נאַטששריפט, ערשיענען (צוויי נומערן)
אין וויען, 1903.

וועג, דער — די ערשטע יודישע
טעגליכע צייטונג אין פּוילען, ערשיע-
נען אין וואַרשוי פון אויגוסט 1905 ביז
אין יאַנואַר 1907 אונטער דער רעדאַק-
ציע פון צבי פּרילוצקי און ביי דעם
נאָהענטסטען אַנטייל פון נח פּרילוצקי.

דורך די גרויסע מאַטעריעלע היזקות צו-
ליעב די אַקטאַבער-שטרייקען, איז „דער
וועג“ געצוואונגען געווען זיך צו פער-
מאַלען, נאָר אין אַ חודש אַרום האָט ער
ווידער אָנגעהויבען צו ערשיינען. „דער
וועג“ האָט געשפּיעלט אַנאָנגעזעהענע
דאָלע אין דעם פּאָליטישען און קולטו-
רעלען לעבען פון דעם פּוילישען יודענ-
טום. אין דער צייט פון דער ערשטער
דומע איז ער אַרויסגעאַנגען צוויי מאָל

אַ טאָג און איז זיך פונאַנדע-געאַנ-
גען אין 30 טויזענד עקזעמפלאַרען. אויסער
די פּויליציסטישע און אינפּאַרמאַציאָנס-
אַבטיילונגען האָט „דער וועג“ געהאַט
אויך אַ ליטעראַרישע אַבטיילונג; אין
איהר, ווי אויך אין די ספּעציעלע לי-
טעראַרישע ביילאַגען, האָבען זיך צו-
גלייך מיט די עלטערע שריפטשטעלער
בעטייליגט אויך יונגע טאַלענטען, ווי
ווייסענבערג, יונה ראַזענפעלד, יואל
מאַסטבוים א. אַנד. צוליב דעם פער-
שטאַרקטען צענוור-דרוק און דעם אַד-
מיניסטראַטיווען פערבאַט פון איינצעל-
פּערקויף איז „דער וועג“ געצוואונגען
געווען זיך אָפּצושטעלען. „דער וועג“
האַט פּיעל מיטגעהאַלפּען צו בעשאַפען

האלב-סאָציאַליסטישע צייטונג, ערשיינט אין ניו-יאָרק זייט דעם 11-טען נאָוועמ-בער 1905 אונטער דער רעדאַקציע פון לואיס מיללער. די צייטונג האָט צוויי אָבטיילונגען: איינע פאַר די אינטעלי-גענטערע לעזער, וועלכע בעריהרט פער-שידענע פּאָליטישע און סאָציאַלע פראג-גען; די אנדערע — פאַר די נידעריגע-רע שיכטען פון לעזע-פובליקום — איז סענסאַציאָנעל און מעהר צוגעפאַסט צום גאַסען-געשמאַק. „די וואַרהייט“ ווערט שטאַרק פערשפרייט צווישען דער מי-טעלער קלאַס לעזער און צוגעהט זיך אין אַ צאָהל פון בערך 80 טויזענד עקזעמפלאַרען.

וואַהרער יועץ, דער — זעה „היועץ“.

וואוהיין — אַ מאָנאַטליכער זשור-נאַל, געווידמעט די גיטערעסען פון דער יודישער עמיגראַציע און קאָלאָני-זאַציע, אַרויסגעגאַנגען אין קיעוו פון נאָוועמבער 1911 ביז סעפטעמבער 1912 אונטער דער אָפיציעלער רעדאַקציע פון ד״ר יאַכעלמאַן.

וואַכענבלאַט — ווערט אַרויסגע-געבען אין קראָקוי דורך ד״ר אַדאָלף גראָס אונטער דער רעדאַקציע פון מ. עהרליך אַלס ביילאָגע צו גראָס׳ס אַרגאַן „Ty-godnik“.

וואַכענבלאַט, דאָס — אונז-בע הענגיג-פראָגרעסיווע וואַכענשריפט, ער-שטע יודישע צייטונג אין סאָנדינאווען, ערשיינט זייט 1911 אין קאָפּענהאַגען, אַרויסגעגעבען דורך יוסף לעטיטשעווסקי. וואַרט, דאָס — אַ וואַכענשריפט, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1907 אין וויל-נאָ דורך דער ציוניסטיש-סאָציאַליסטישער אַרבייטער-פאַרטיי אַלס „אָרגאַן פאַר די אינטערעסען פון דעם יודישען פראָלע-טאַריאַטי און הויפטזעכליך געווידמעט

די פראַגען פון טעריטאָריאַליזם און עמיגראַציע. פערמאַכט דורך דער אַד-מיניסטראַציע אויף דער 12-טער נומער, איז „דאָס וואַרט“ נאָך אַ געוויסע צייט ערשיענען אונטערן נאָמען „אונזער וועג“. וואַרשאַווער יודישער פאַמיל-יענקאַלענדאַר — אַ בוך פון ליטעראַ-טור און וויסענשאַפט, אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי, 1893, דורך מ. ספּעקטאָר.

וואַרשויער יודישע צייטונג — אַ וואַכענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין וואַר-שוי אין יאָהר 1867 פון הלל גלייטשטע-רען. אין די 46 ערשיענענע נומערן האָבען זיך בעטייליגט א. מ. דיק, פ. זא-מאַשטשין, מאָריץ נעלקין (באַנקיר), ניי-מאַנאוויטש, ש. זילבערשטיין, יצחק שאַ-פיר א. אַנד.

וואַרשויער יודישער קאַלענ-דער, דער (?), אַרויסגעגעבען יעהרליך אין וואַרשוי זייט 1889 ביז... 189.

ווידערקול, דאָס — אַ בלעטעל אויף וואַכענדיגע טעג, אַרויסגעגעבען כּון מ. ספּעקטאָר אין וואַרשוי אין 1893.

ווירנער וואַכענבלאַט — ער-שיינט אין ווילנאָ זייט 1909 אונטער דער רעדאַקציע פון ליפּמאַן לעווין.

ווניפעגער קוריער — אַ צוויי-וועכענטליכע צייטונג, ערשיינט זייט 1910 אין וויניפעג, קאַנאַדאַ. טראַגט פון מי-טען 1910 דעם נאָמען „ווניפעגער פאַלקס-צייטונג“.

וויענער איוראַעליט, דער — אַ צייטונג פאַר פּאָליטיק, האַנדעל און יודישע אינטערעסען, ערשיענען אין וויען, 1873—1880, צוערשט וועכענטליך, דאַן דריי מאַל אַ וואַך, אונטער דער רע-דאַקציע פון ווילהעלם ווייס.

וויענער יודישע צייטונג, די — אַ וואַכענשריפט, ערשיענען אין וויען, 1874—1876, אונטער דער רעדאַקציע

איוראַעליטען אונד איוראַעליטען — אַ יאָהרבוך, אַרויסגעגעבען אין פּראָג אין יאָהר 1814 דורך מאַרקוס פּישער. הישראלי — אַניאַרטאָדאָקסישע וואַכענשריפט, אַרויסגעגעבען אין מאַינ, דייטשלאַנד, 1873—1879, דורך יחיאל בריל.

המון, דער — אַ סאָציאַליסטיש-ציוניסטישע צייטשריפט, ערשינען אין בערלין, 1903, — אונטער דער רעדאַקציע פון ד"ר נחמן סירקין און בערטאָלדי, אַלס אַראָגן פון דער גרופע „חרות“.

העברי — אַ צוויי-וועכענטליכער ציוניסטישער זשורנאַל, ערשינען אין 1898 אין לעמבערג אונטער דער רעדאַקציע פון משה עווינגער.

העם — אַ פּאָליטיש-רעליגיעז-אינ-דוסטריעלער זשורנאַל, ערשינען אין קאָלאָמעא 3 מאָל אַ מאָנאַט.

השורמית — אַ וועכענטליכע ציי-טונג, אַרויסגעגעבען אין לאַנדאָן, 1884, דורך יחיאל בריל.

התקוה, די האַפּנונג — אַ ווע-כענטליכער אַראָגן פאַר פּאָליטיק, לי-טעראַטור, וויסענשאַפט און הויפטזעכליך יודיש-נאַציאָנאַלע אינטערעסען, אַרויס-געגעבען אין פאַריז, 1897, — דורך י. בערנאַס.

קעלשטיין און ביי דער מיטאַרבייטער-שאַפט פון י. ל. פּרץ, שלום-עליכס, דוד פּרישמאַן, ה. ד. נאַמבערג, י. לעש-צינסקי, ווענדראָף, גאַלדבערג א. אַנד. אַלס טעגליכע ביילאַגע צום „היינט“ קומט „דאָס וואַרשאַווער לעבען“ — פאַר די אינ-טערעסען, לעבענס-פּראָגען און פּראַקטי-שע אויסקינפטע פון וואַרשוי, — אַלס ווע-כענטליכע ביילאַגע — אַ פּאָפּולערער מע-דיצינישער זשורנאַל „דער אידישער הויז-דאָקטאָר“ (ביידע ביילאַגען ערשיינען זייט אָנהויב 1912). אויסערדעם האָט דער היינט אַרויסגעגעבען ביז 100 צווייבוי-גענדיגע בראַשורען פון פּערשידענעם אינהאַלט אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען „פּא-מיליען-ביבליאָטעק“ און „הויז-ביבליאָטעק“ און פון 1913 אָן גיט ער אַלס פּרעמיע פּערשידענע פּאָפּולערע וויסענשאַפט-ליכע ווערק מיט דעם נאָמען „פּאָלקס-אוניווערזיטעט“. דער טיראַזש פון „היינט“ גרייכט העכער 100000 עקזעמפּלאַרען. היינטיגע צייט — אַ וועכענטליכע צייטונג, אַרויסגעגעבען זייט דעם 23-סטען אויגוסט 1912 אין ביאַליסטאָק. הייַף — אַ זאַמעלבוך, אַרויסגעגע-בען אין יאָהר 1903 אין וואַרשוי לטובת די פּעראומגליקטע פּונ'ם קישינעווער פּאָגראָם. היסטאָרישעם טאַשענבוך פיר

11.

מאַראַס-שיגעט, אונגאַרן, אין 1896, אונטער דער רעדאַקציע פון הירש-לייב גאָטליעב.

וואַהרהייט, די — אַ וועכענטלי-כע ציוניסטישע צייטונג, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין רומעניע דורך ב. מרגליות. וואַ(ה)רהייט, די — אַ טעגליכע

וואַהרהייט, די — די ערשטע יו-דישע אַנאַרכיסטישע צייטשריפט, ער-שינען (20 נומערן) וועכענטליך אין ניו-יאָרק, אין יאָהר 1889.

וואַהרהייט, די — אַ מאָנאַטס-שריפט, צו אונטערהאַלטונג און בע-לעהרונג, ערשינען (2 נומערן) אין מאַר-

האַפֿנונג, די — אַ צייטשריפט, געווידמעט דער פּראָפּאָגאַנדע פֿון דעם געדאַנק פֿון ישובֿ-ארץ-ישראל, ער-שיענען דריימאַל וועכענטליך אין באַ-טאָשאַני, גאַליציען, אונטער דער רע-דאַקציע פֿון אליעזר רוקח.

האַפֿנונג, די — אַ סאָציאַל-דע-מאָקראַטישע צייטונג, ערשיענען אין ווילנאָ אָנשטאָט דער אָבגעשטעלטער בונדישער „פּאָלקסצייטונג“.

האַפֿנונג, די — זעה יודישע האַפֿנונג.

הבֿדֿרָה, די — אַ וויצבלאַט, ער-שיענען מאַנאַטליך אין קראָקוי אַלס ביי-לאַגע צו דער „יודישער אילוסטרירטער צייטונג“.

הויזפֿריינד, דער — אַ וואָכענ-שריפט, ערשיענען (20 נומערן) אין ניו-יאָרק, 1889 — 1890, צוערשט אונטער דער רעדאַקציע פֿון י. יפה און שפע-טער — פֿון יוסף פעטריקאָווסקי.

הויזפֿריינד, דער — היסטאָריש-ליטעראַרישע יאָהרביכער, ערשיענען אין וואַרשוי אין 1888, 1889, 1894, 1895 און 1896 אונטער דער רעדאַקציע פֿון מ. ספעקטאָר און ביי דער בעטייליגונג פֿון אַבראַמאָוויטש, שלום-עליכם, פּרץ, דינעזאָהן, מיכל גאָרדאָן, פּרוג, פּריש-מאַן, אינגאַץ בערנשטיין (אַ זאַמלונג יודישע שפּריכווערטער) און פּיעל אַנד.

צו די ערשטע צוויי בענד „הויזפֿריינד“ איז בייגעלעגט געוואָרען צוויי ליעדער-זאַמלונגען פֿון פּערשידענע דיכטער אונ-טערן נאָמען „פּאַמיליען-פּריינד“. דער „הויזפֿריינד“ האָט אויך געהאַט אַ פּאָ-פּולער-וויסענשאַפֿטליכע אָבטיילונג. אַלס ערשטע אויסגאַבע אין יודיש פֿון דער אָרט האָט ער געהאַט אַ געוויסען איינ-פּלוס אויף די ענטוויקלונג פֿון דער יו-דישער ליטעראַטור און מיט זיין ריי-

נעם ליטעראַרישען אינהאַלט פּיעל מיט-געווירקט אינדירעקט צו בעקעמפען די שונד-ליטעראַטור פֿון שמ"ר און זיינע תּלמידים. אין 1908 האָט דער פּערלאַג „פּראָגרעס“ איבערגעדרוקט אַלע 5 בענד „הויזפֿריינד“ אין 2 ביכער (מיט דער אויסגאַמע פֿון אייניגע אַרטיקלען).

היועץ (דער וואָהרער היועץ) — די עלטסטע יודישע צייטונג אין רומענ-יען, געגרינדעט דעם 12-טען יוני 1874 אין בוקאַרעשט דורך מיכל עזיאל. זייט דעם 10-טען פעברואַר 1895 ערשיינט זי (צוויי מאַל אַ וואָך) אונטער דער רע-דאַקציע פֿון דעם גרינדערס זוהן יוסף עזיאל און ביי דער מיטאַרבייטערשאַפט פֿון א. ד. ראָזען, יצחק אָגענט, פּריי-ליין עזיאל, מאַקס יוסטער, ראַפּאָפּאַרט, אַנשעל שלמה'וויטש, ישראל שעכטער, ד"ר וויינשטאָק, ב. סאָרעף, ד"ר ראַ-בינאַוויטש, ד"ר נעמראָוועז, ס. רובּינ-סאָן, לאַזאַר כתּבן, ד"ר בלאַך, יצחק פּהנא א. אַנד. אויסערדעם האָבען זיך אין „היועץ“ אין פּערשידענע צייטען בעטיי-ליגט: נפתלי פּאפּער, יאַקאָבזאָהן, יוספּ-זאָהן, חיים-זעליג דרוקער, קאַרנפּעלד, ד"ר שוואַרצפּעלד, א. רוקח, ב. פּהנא א. פ. אַנד. דער „היועץ“ איז פּערשפּרייט צווישען די פּערשידענסטע יודישע קריי-זען אין רומעניען און צעהלט ביז 18 טויזענד לעזער.

הייליגע לאַנד, דאָס — אַ זאַ-מעלבוך פֿון פּערשידענע אַרטיקלען, ליע-דער און ערצעהלונגען וועגען ישובֿ-ארץ-ישראל, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1891 אין זשיטאָמיר פֿון בערטע פּלעקסער און ישראל נאַראָדיצקי.

היינט — די פּערשפּרייטסטע יודי-שע צייטונג אין אייראָפּאַ, ערשיינט אין וואַרשוי זייט יאַנואַר 1908 אונטער דער רעדאַקציע פֿון ש. יאַצקאַן און נ. פינ-

גרויסער בייטש, דער — א ווע-
 כענטליכער זשורנאַל, ערשיענען אין
 אמעריקא (15 נומערן), 1880, אונטער
 דער רעדאַקציע פון דוד אַפּאָטהעקער
 און יוסף פעטריקאָוסקי.

גרויסער קונדס, דער — א ווע-
 כענטליכער זשורנאַל פאַר הומאַר, וויץ
 און סאַטירע, געגרינדעט אין ניו-יאָרק
 אין יאָהר 1909 דורך יוסף טונקעל;
 ערשיינט איצט אונטער דער רעדאַקציע
 פון י. מאַרינאָוו.

ערשיענען אין אָדעס פון אָנהויב 1910
 ביז 1913 אונטער דער רעדאַקציע פון א.
 חלפן און ביי דער מיטאַרבייטערשאַפט
 פון מ. קליינמאַן, ב. שאַפיר א. אַנד.

געגענוואָרט, די — א מאָנאַטלי-
 כער זשורנאַל, אַרויסגעגעבען אין פּילאַ-
 דעלפּיא, 1895 — 1899 (?), דורך דוד
 אַפּאָטהעקער.

גערעכטיגקייט, די — א וועכענט-
 ליכע צייטונג, ערשיינט (?) אין רושע-
 טשאָוו, גאַליציען.

ד

דירנפורטער פּריפעליגירטע
 צייטונג — אַ האַלב - וועכענטליכע (ווע-
 כענטליכע ?) צייטונג, ערשיענען אין
 דיהערנפורט, דייטשלאַנד, פון דעצעמ-
 בער 1771 ביז אַ געוויסער צייט פון
 יאָהר 1772.

דראָהאַבימשער צייטונג — אַ
 וואָכענבלאַט, ערשיינט אין דראָהאַביטש,
 גאַליציען, זייט 1883 אונטער דער רע-
 דאַקציע פון א. ה. זופניק. די איינצי-
 גע יודישע (אייגענטליך — דייטשע, אין
 יודישע אותיות) צייטונג, וואָס ווערט
 סובסידירט פון דער עסטרייכישער
 רעגירונג.

דאָקטאָר בירנבוים וואָכענט-
 בלאַט — אַ ליטעראַרישע וואָכענשריפט,
 ערשיענען (6 נומערן) אין טשערנאָוויץ,
 1908, אונטער דער רעדאַקציע פון ד"ר
 נתן בירנבוים.

דגל מחנה יהודה — אַ ציוניס-
 טישע וואָכענשריפט, ערשיענען אין
 יאַססי, רומעניען, פון 1901 ביז
 צוערשט אונטער דער רעדאַקציע פון
 מאָריס מייער און שפעטער — פון מאָס-
 קאָוויטש.

דיסקוהרש — אַ וועכענטליכע ציי-
 טונג, ערשיענען אין אַמסטערדאַם, 1797
 — 1798.

ה

האַלצהענדלעך, דער — אַ פּאָכ-
 בלאַט פאַר האַלצגעשעפט און האַלץ-
 אינדוסטריע, ערשיינט אין ווילנאַ זייט
 1909 אונטער דער אָפיציעלער רעדאַק-
 ציע פון מ. מישורסקי.

האבר — אַ צייטשריפט פאַר אַגרי-
 קולטור און סטאַטיסטיק, אַרויסגעגעבען
 אין ירושלים פון מ. מאיראָוויק און א.
 מ. לונץ, מיט „דעם קאָלאָניסט“ (6 נו-
 מערן) אַלס ביילאַגע.

ב.

ערשיינט אין קאָנאָז.
 בלומענאָרטען, דער — ערשיע-
 נען אין פּיסטבורג, 189... — 1899,
 אונטער דער רעדאַקציע פון יואל ליבעלינג.
 בלומענאָרטען, דער — אַ וואָ-
 לענבלאט, ערשיענען אין טשיקאַגאָ פון
 1903.

בעאָבאַכטער אָן דער ווייכסעל
 ("Dostrzegacz Nadwiślański") —
 די ערשטע יודישע צייטונג אין רוסלאַנד,
 ערשיענען וועכענטליך אין וואַרשוי אונ-
 טער דער רעדאַקציע פון אַנטאָן אייזענ-
 בוים (זעה). דער טעקסט האָט זיך גע-
 דרוקט אין יודיש (פּערדייטשט) און פּויל-
 ייש. אינגאַנצען איז אַרויס 46 נומערן.
 5 אין יאָהר 1823 און 39 — אין 1824.
 אַנ'עקזעמפלאַר פון דער דאָזיגער זעל-
 טענער צייטשריפט געפינט זיך אין דער
 וואַרשויער סינאַגאָגא-ביבליאָטעק.

בערלינער אַנצייגער, דער — אַ
 וואָכענבלאט, ערשיענען אין בערלין,
 אין 1881, אונטער דער רעדאַקציע פון
 י. טויבעס.

ברויט און עהרע — אַ פּוילי-
 ציוניסטישער אָרגאַן, ערשיענען אין
 אַרגענטינאַ.

ברויט און פּרייהייט — ערשיע-
 נען אין ניו-יאָרק.

ברילס טעלעפּאָן, און בריילס
 ספּעשעל-האַלב-וועכענטליכע צייטונג-
 גען, ערשיענען אין לאַנדאָן פון 1902
 (ביז ?).

באָברויסקער וואָכענבלאט —
 אַ וועכענטליכע צייטונג פאַר געזעלשאַפּט-
 ליכע, עקאָנאָמישע, קולטורעלע און ליטע-
 ראַרישע אָנגעלעגענהייטען, אַרויסגעגע-
 בען געוואָרען אין יאָהר 1812 אין באָב-
 רויסק, מינסקער גוב., דורך יעקב גינזבורג.

באַלטימאָרער אַיוראַעליט,
 דער — אַרויסגעגעבען געוואָרען אין
 באַלטימאָר, 1891 — 1893.

באַלטימאָרער וועגווייזער,
 דער — אַ וועכענטליכע צייטונג, ערשיע-
 נען אין באַלטימאָר זייט 1897.

באַסמאַנער אַדוואָקאַט, דער —
 אַ טעגליכע צייטונג, ערשיינט (?) אין
 באַסטאָן זייט 1905.

בוף דאָס — אַ מאָנאַטשריפט,
 געווידמעט דער קונסט, ליטעראַטור און
 קריטיק, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין
 בערלין זייט נאָוועמבער 1911 אונטער
 דער רעדאַקציע פון אברהם וויעוויאַרקאַ;
 עס זענען אַרויס נאָר צוויי נומערן.

בונד, דער — אַ אונלעגאַלער
 סאָציאַל-דעמאָקראַטישער אָרגאַן, אַרויס-
 געגעבען פון „בונד“. דער ערשטער נומ-
 מער איז ערשיענען אין יאַנאַר 1904,
 דער לעצטער, 10-טער און 11-טער —
 אין אָקטאָבער 1905.

בירן, די — אַ ליטעראַריש-הומאָ-
 ריסטישעס אילוסטרירטעס וואָכענבלאט,
 ערשיענען אין יאָהר 1906 אין וואַרשוי
 אונטער דער רעדאַקציע פון ש. יאַצקאָן.
 בלאַפּער, דער — אַ וויזבלאט,

ג.

שיענען אין לעמבערג, 1861.
 נומ מאָרגען-אַ טעגליכע צייטונג.

גאַליצישע באַטע, דער-אַ פּאָ-
 ליטישע און קאָמערציעלע צייטונג, ער-

איז געוועזען דער זאמעלפונקט פאר די בעדייטענדסטע און איינפלוסרייכסטע יודי-שע שריפטשטעלער אין אמעריקא, וועל-כע זענען כמעט אלע בעקאנט געוואָרען דעם עולם דורך זייער מיטאַרבייטער-שאַפט אין דער „אַרבייטער-צייטונג“.

אַרבייטער-שטימע, די — אַסאָ-ציאל-דעמאָקראַטישער זשורנאַל, געגרינדעט אין אויגוסט 1898 פון אַ גרופע אַרבייטער אין ווילנאָ. פון נומער 7 אָן איז די „אַ-בייטער-שטימע“ געוואָרען דער צענטראַל-אַרגאַן פון „בונד“. זי פלעגט אַרויסגען אונרעגעלמעסיג, 6-8 מאַל יעהרליך, אַזוי אַז ביז סעפטעמבער 1905 איז ערשינען 40 נומערן, פון וועלכע דער 14-טער האָט זיך גע-דרוקט אין אויסלאַנד, די איבעריגע — אין די אונלעגאלע דרוקערייען פון רוס-לאַנד. די אַרבייטער-שטימע“ האָט גע-האַט אַ אונגעווען איינפלוס אויף די ענטוויקלונג פון דער יודישער אַרבייטער-פעוועגונג און, אַלס דער איינציגער אונאַבענגיגער פּאָליטישער אַרגאַן אין יודיש, פלעגט זי אין איהר צייט גע-לעזען און קאָמענטירט ווערען אויך אויסער-האַלב די אַרגאַניזירטע אַרבייטער-קרייזען. אשמודאי, דער — אַ סאַטיריש וואַכענבלאַט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, אין 1894, פון מאָריס ראָזענ-פעלד און אברהם שאַרקאַנסקי. די לעצ-טע נומער האָט געהייסען „דער המן-קלאַפער“.

אשמודאי, דער — אַ סאַטיריש-הו-מאָריסטישעס בלאַט, מיט קינסטלערישע קאַריקאַטורען, ערשיינט מאָנאַטליך אין בערלין זייט סעפטעמבער 1912 אונטער דער רעדאַקציע פון מ. גראַסמאַן.

לונג פאַר ליטעראַטור האַבען זיך הויפט-זעכליך בעטייליגט יונגע שריפטשטעלער. אַרבייטער, דער — אַ סאַציאַ-ליסטישע נישט-פּעריאָדישע שריפט, ער-שינען אין לאַנדאָן, 1901, אַלס אַרגאַן פון דער פ. פ. ס. פון נומער 20 ביז נו-מער 67 איז זי אַרויסגעגאַנגען אונטער דער רעדאַקציע פון מיכל רובינשטיין.

אַרבייטער-וועלט, די — אַ וואַ-כענשריפט, אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק, 1904, פון די „פּעראייניגטע יודישע פּראָ-פּעסיאָנעלע פּעראיינען“ אונטער דער רע-דאַקציע פון פּיליפּ קראַנץ.

אַרבייטער-פּריינד, דער — גע-גרינדעט אין לאַנדאָן אין יוני 1885 אַלס אַרגאַן פון די יודישע סאַציאַליסטען. דער ערשטער רעדאַקטאָר איז געווען פי-ליפּ קראַנץ. ביז סוף 1886 איז „דער אַר-בייטער-פּריינד“ ערשינען מאָנאַטליך, זייט דאַמאָלס געהט ער אַרויס אַלע וואַך. אין 1891 איז ער אַריבער צו די אַנאַר-כיסטען. זייט 1898 ערשיינט ער אונטער דער רעדאַקציע פון רודאָלף ראָקער.

אַרבייטער-צייטונג — די ערשטע יודישע סאַציאַל-דעמאָקראַטישע צייטונג אין אמעריקא, אַרויסגעגאַנגען וועכענ-טליך אין ניו-יאָרק, פון 1890 ביז 1894 אַלס זעלבסטשטענדיגער אַרגאַן, פון 1894 ביז 1902 — אַלס זונטאַגס-אויסגאַבע פון דעם „אַבענד-בלאַט“, צוערשט אונטער דער רעדאַקציע פון אברהם קאַהאַן, און שפּעטער — פון פּיליפּ קראַנץ. די „אַר-בייטער-צייטונג“ האָט געמאַכט אַנ'עפּאַ-כע אין דער געשיכטע סיי פון דער יו-דיש-אַמעריקאַנישער אַרבייטער-פעוועגונג, אַזוי אויך פון דער יודיש-אַמעריקאַני-שער זשורנאַליסטיק און ליטעראַטור; זי

איראעליט, דער — א וואַכענ-
בלאַט, ערשיענען אין באַלטימאָר, 1891,
אונטער דער רעדאַקציע פון וויליאַם שור.
איראעליטישע נייאניקייטס-
באַטען — ערשיענען אין בודאַפעשט, 1878.
איראעליטישע פּרעסע — אַנ-
אַרטאָדאָקסישע וואַכענשריפט, ערשיענען
אין שטאַקאַגאָ פון 1879 (1876?) ביז . .
אונטער דער רעדאַקציע פון נ. ב. עטעלזאָן
און ש. ל. מאַרקוס.
איראעליטישעם פּאָלקסבלאַט
— אַרויסגעגעבען געוואָרען אין טשער-
נאָוויץ, 1876, דורך א. א. גאַלדפּאָדען.
איראעליטישעם פּאָלקסבלאַט
— אַרויסגעגעבען אין קאַלאַמעאַ, גאַליצ-
יען, אין 1890, פון ע. לויפער.
איראעליטישער אַנצייגער —
אַ פּאָליטיש-ליטעראַרישע וואַכענשריפט,
אַרויסגעגעבען פון מיכל-לוי ראָדקינסאָן
אין בערלין, 1881 — 1882.
אייראָפּעאישע ליטעראַטור —
אַ וועכענטליכער זשורנאַל, אַרויסגעגע-
בען אין וואַרשוי, אין 1910, דורך דעם
פּערלאַג „פּראָגרעס“, אונטער דער רע-
דאַקציע פון אברהם רייזען. אין איהם
האַבען זיך געדרוקט הויפטזעכליך איבער-
זעצונגען פון פּערשידענע אייראָפּעאישע
שריפטשטעלער, מיסטענטטיילס מאַדערנע.
ערשיענען 30 נומערן.
אייראָסטיריטע וויענער יודישע
פּרעסע — אַ וואַכענבלאַט, ערשיענען
אין וויען, 1877 — 1879, אונטער דער
רעדאַקציע פון לעאָ פּיין.
אייראָסטיריטעם פּאַמיליעני-
בלאַט — אַ חודש-זשורנאַל פאַר דער
יודישער פּאַמיליע, ערשיינט אין נאַד-
וואַרנאַ, גאַליציען, אונטער דער רעדאַק-
ציע פון מ. היבער און ז. האַבער.
איש יהודי — אַ ציוניסטישע שריפט,
ערשיענען אין קאַלאַמעאַ, 1896.

אַלגעמיינע יודישע צייטונג —
ערשיינט פינף מאַל אין וואַך אין בודאַ-
פעשט, זייט 1887, אונטער דער רעדאַק-
ציע פון לעאָפּאָלד גראַסבערג (?).
אַמעריקאַנער, דער — אַ וועכענ-
טליכער זשורנאַל, ווערט אַרויסגעגעבען
אין ניו-יאָרק זייט 1903 דורך די רעדאַק-
ציע פון „מאַרגענזשורנאַל“ און ווערט
שטאַרק פּערשפּרייט צווישען די ברייטסטע
שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג
אין אַמעריקאַ.
אַמת, דער — אַ וועכענטליכעס
פּאַמיליענבלאַט פאַר ליטעראַטור און אויפ-
קלערונג, ערשיענען אין באַסטאָן, 1895
— 1896, אונטער דער רעדאַקציע פון
מאַריס ווינטשעווסקי.
אַמתער יוד, דער — אַנאַרטאָ-
דאָקסישער אָרגאַן, ערשיענען אין לעמ-
בערג, 1904, אונטער דער רעדאַקציע
פון יונה קרעפּעל.
אַנאַנסען-בלאַט — ערשיינט ווע-
כענטליך אין בענדין-סאָסנאָוויץ זייט 1911.
אַנפּאַנג, דער — אַ פּועלי-ציוניס-
טישער אָרגאַן, ערשיענען אין יפו (נאַ-
מינעל אין אַלעקסאַנדריען, עגיפטען) אין
1907.
אַנצייגער, דער — אַ פּאָליטיש-
ליטעראַרישע וואַכענשריפט, ערשיענען
אין האַמבורג, 1882, אין פּערלויף פון
צוויי מאַנאַטען, אונטער דער רעדאַקציע
פון מיכל-לוי ראָדקינסאָן.
אַנצייגער, דער — אַ וואַכענבלאַט,
ערשיענען אין ברוקלין, 1897 — 1899,
אונטער דער רעדאַקציע פון וו. פּאַמעראַנץ.
אַרבייטער, דער — אַ סאָציאַ-
ליסטישע וואַכענשריפט, אַרויסגעגעבען
געוואָרען אין ניו-יאָרק, 1904 — 1911,
אונטער דער אַלגעמיינער רעדאַקציע פון
יוסף שלאָסבערג און דער ליטעראַרישער
לייטונג פון דוד פינסקי. אין דער אָבטיי-

אונזער געוונד — א מאָנאַטליכער
זשורנאַל פאַר היגענישע, סאָציאַלע און
מעדיצינישע פראַגען, אַרויסגעגעבען גע-
וואָרען זייט 1910 אין ניו-יאָרק פון י. ב.
ליבער .

אונזער וועג — אַ וואַכענשריפט,
אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1907
אין ווילנא אָנשטאַט דעם אָבגעטיטעלטען
אַרגאַן פון דער ציוניסטיש-סאָציאַליסטי-
שער אַרבייטער-פאַרטיי, דאָס וואָרט .

אונזער זשורנאַל — צוויי וואַכענ-
שריפט פאַר ליטעראַטור, קריטיק און ווי-
סענשאַפט, אַרויסגעגעבען (צוויי נומערן)
אין יאַנואַר 1913 פון אלכסנדר פאַרבא .

אונזער לעבען — אַ טעגליכע ציי-
טונג, אַרויסגעגעבען געוואָרען אין וואַר-
שוי, 1907—1912, דורך ש. האַלבערג. איצט
געהט זי אַרויס אין אָדעס .

אונזער שטימע — אַ פּועלי-ציו-
ניסטישע שריפט, ערשיענען אין לאַנדאָן.
אונזער שריפט — די ערשטע יו-
דישע פּעריאָדישע אויסגאַבע אין לאַטייני-
שער שריפט, אַרויסגעגעבען געוואָרען
(נאָר איין העפט) אין אָנהויב 1912 אין
ניו-יאָרק פון ב. באַטוויניק און מ. קאַפּלאַן.
אויזראַעליש, דער — אַ בעריהמ-
טער יודיש-אַרטאָדאָקסישער אַרגאַן אין
דייטש, געגרינדעט אין 1860 פון מאיר
לעהמאַן אין מאַניץ; אַ געוויסע צייט גע-
שריבען געוואָרען אויף יודיש .

אויזראַעליש, דער — אַ צוויי-ווע-
כענטליכע צייטונג, ערשיינט (?) אין לעמ-
בערג זייט 1869 אַלס אַרגאַן פון פּער-
איינ, „שומר ישראל“, אונטער דער רע-
דאַקציע פון י. קליין

אבענד-בלאט — אַ טעגליכע סאָצי-
אַליסטישע צייטונג, אַרויסגעגעבען גע-
וואָרען אין ניו-יאָרק פון 1894 ביז 1902
אַלס אַרגאַן פון דער סאָציאַליסטישער
אַרבייטער-פאַרטיי, צוערשט אונטער
דער רעדאַקציע פון אברהם קאַהאַן, און
שפּעטער — פון פּיליפּ קראַנץ. האָט זעהר
פּיעל אויפגעטאָן פאַר די קולטורעלע
ענטוויקלונג פון די יודישע אַרבייטער-
מאַסען אין אַמעריקאַ, אַלס אַ שטרענג
סאָציאַליסטישע און אויך ליטעראַרישע
צייטונג. מיט'ן אונטערגאַנג פון „אבענד-
בלאט“ איז שטאַרק געזונקען דער אַל-
געמיינער מצב פון דער יודישער ראַדי-
קאַלער פרעסע אין אַמעריקאַ בנוגע צו
דער אויסגעהאַלטענקייט פון טאָן און
ריכטונג .

אבענד-צייטונג — די ערשטע יו-
דישע טעגליכע אַנאַרכיסטישע צייטונג,
אַרויסגעגעבען געוואָרען אין ניו-יאָרק פון
דעם 18-טען מערץ ביז דעם 12-טען מאַי
פון 1906, אונטער דער רעדאַקציע פון
ש. יאַנאַווסקי און ביי דער הויפטמיט-
אַרבייטערשאַפט פון זאָלאַטאַרעוו, מערי-
סאָן און באַראַנדעס. די הויפט-אויפגאַבע
פון דער „אבענד-צייטונג“ איז געווען
דער קאַמף געגען דער געלער פרעסע.
אהבת ציון — אַ וועכענטליכער
ציוניסטישער זשורנאַל, ערשיענען (אין
יודיש און רומעניש) אין בוקאַרעשט.
אָוואַנגאַרד, דער — אַ סאָציאַל-
דעמאָקראַטישער אַרגאַן, ערשיענען אין
אַרגענטינאַ .

אונזער ברודער — ערשיענען אין
ירושלים .

II. יודישע פעריאָדישע אויסגאַבען.

• (1913—1686)

לויט דער יודיש-ענגלישער און יודיש-רוסישער ענציקלאָפּעדיע און
פּערשידענע אנדערע קוועלען, ווי אויך לויט אייגענע צייט-
שריטטן-ואַסלונגען און פּריוואַטע ידיעות.

אויסערדעם האָט שרהוואָהן געגרינדעט איי-
 ניגע אַנדערע יודישע צייטונגען אין טשיי-
 קאנג און פּילאָדעלפּיאָ. ער איז אויך בע-
 קאַנט געווען אַלס כלל-טוער און פּילאַנ-
 טראָפּ. אַזוי האָט ער אין יאָהר 1882 גע-
 גרינדעט „דאָס יודישע שוזהויז“, איז גע-
 וועזען פּאַרויצענדער אין דעם קאָמיטעט
 צו שטיצען די פּעראומגליקטע אין דעם
 קישינעווער פּאַגראָם א. אַז. וו.

ביבליאָגראַפּיע: יור. ענג ענצ. XI,
 59; יודישעס טאָגעבלאַט, פון דעם 15-טען
 יאָנואר, 1905.

יאָהר 1866 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין
 ניו-יאָרק, וואו ער האָט אין יאָהר 1874
 געגרינדעט דאָס וואָלענבלאַט „יודישע
 גאַזעטען“, און דערמיט געעפּענט אַ נייע
 עפּאָכע אין דער געשיכטע פון דער יודי-
 שער פּרעסע אין אַמעריקאַ. אין יאָהר
 1885 האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען
 די ערשטע יודישע טעגליכע צייטונג
 „יודישעס טאָגעבלאַט“, וואָס ערשיינט
 ביז אויף דעם היינטיגען טאָג און ווערט
 אַרויסגעגעבען פון זיין זוהן יחזקאל
 שרהוואָהן און זיין איידים לעאָן קאַמייקאַ.

ת.

און זשורנאַליסט ישראל יוסף זע-
 ווין (זעה).

תשרק — דער פּסעוודאָנים פון
 דעם יודיש-אַמעריקאַנישען הומאַריסט

בען געוואָרען) די פּאָלגענדע איבערשריפט:
 „די תחנה האָט געמאַכט האשה הרבנית
 מרת שרה בת מוה"ר מרדכי זצ"ל נכד
 הרב מהור"ר מרדכי זצלה"ה שהיה אב"ד
 דק"ק בריסק יע"א". ווי ווייט איהר
 נאָמען איז פּאָפּולער אין פּאָלק, קען
 מען אַרויסזעהן דערפון, וואָס פרץ האָט
 זי געמאַכט פאַר די העלדין פון איינער
 פון זיינע „פּאָלקסטימליכע געשיכטען".
 דאָך איז עס פאַרט נישט פעסטגעשטעלט,
 אויב שרה בת טובים איז באמת אַ היס-
 טאָרישע פּערזאָן; אייניגע האַלטען דעם
 דאָזיגען נאָמען נאָר פאַר אַ פּירמע, אונ-
 טער וועלכער ס'האָבען זיך געהאַלטען
 פּערשידענע תחנות-שרייבער. אַזוי צום
 ביישפּיעל האָט דער בעריהמטער יודי-
 שער שריפטשטעלער אייזיק-מאיר דיק
 פּערפאַסט פאַר דער פּערלאַגס-פּירמע
 ראָס אַ גאַנצע רייה תחנות, וואָס ער
 זאָל האָבען פּערעפענטליכט אונטערן
 פּסעוודאָנים שרה בת טובים; אויסער
 דיקען האָבען אויך פּיעל אַנדערע שריי-
 בער געשריבען תחנות, צווישען זיי
 נפתלי משפּיל-לאיתן און יהושע מוזס.
 פּיעל תחנות זענען פּערפאַסט געוואָ-
 רען דורך די אַרימע סטודענטען פון
 די ראַבינער-שולען אין ווילנאָ און
 זשיטאָמיר.

שרהוֹאָהן בת־ריאל-צבי—זשור-

נאָליסט און צייטונגספּערלעגער. געבאָרען
 אין יאָהר 1835 אין
 פּאָזער (פוילען).
 געשטאַרבען דעם
 12-טען יאָנואַר
 1905 אין ניו-יאָרק.
 האָט בעקומען אַ
 טראַדיציאָנעלע יו-
 דישע ערציהונג און

האָט זיך פּיעל אַבגעגעבען מיט תלמוד
 לערנען, גרייטענדיג זיך צו רבנות. איז

אין דער „Еврейская Старина" (I. אַלס פּאַרזעצונג פונ'ם „באר משה" האָט
 שערסעלס אַרויסגעגעבען זיין צווייט פּיעל
 גרעסער און זעהר שען געדרוקט ווערק
 „לקח טוב" (פּראָג, 1804) — אַ גלאַסאַר
 אויף די איבעריגע ביכער פון תנ"ך —
 נביאים און כתובים, צוזאַמען מיט פּער-
 שידענע ערקלערונגען, פּשטים א. אַז. וו.
 ביבליאָגראַפיע: יוד.ענג.ענג. בן-
 יעקב, אוצר הספרים: 5, ניונבוים, Jüdisch-
 deutsche Chrestomatie.
 שפרה בת יהודה-לייב — די
 פּערפאַסערין פון דער זעהר פּאָפּולערער
 תחנה „שערי תשובה". זי איז געוועזען
 אַ טאָכטער פון ר' יהודה-לייב, אב-בית-
 דין דק"ק לובלין. די אויבענדערמאָהנ-
 טע תחנה (צו זאָגען גאַנץ חודש אלול
 ביז נאָך יום-כּפור אַלע טאָג) איז לויט
 דער איבערשריפט אויפ'ן טיטעלבלאַט
 פּערפאַסט געוואָרען דורך אַנ'אַנדערן אויך
 לשון-קודש, און שפרה איז בלויז די
 איבערזעצערין. צום ערשטען מאַל איז
 זי געדרוקט געוואָרען אין ווילנאָ אין
 יאָהר 1872.

שרה בת טובים — די פּאָפּולער-
 סטע פּערפאַסערין פון תחנות. גענויע
 דאַטען וועגען איהר פּעהלען, און ס'איז
 זאָגאַר אומבעקאַנט, אין וועלכער צייט
 זי האָט געלעבט. לויט בעל-מחשבות
 (אין דער איינלייטונג צו זיינע „געקלי-
 בענע שריפטען") זאָל זי האָבען געלעבט
 אין אָנפאַנג פונ'ם ניינצעהנטען יאָהר-
 הונדערט. לויט דער פּאָלקס-טראַדיציע,
 איז זי געוועזען אַ רבס אַ טאָכטער; און
 ווירקליך געפּינען מיר אויף דער בע-
 קאַנטער און זעהר פּערשפּרייטער „תחנה
 שלשה שערים" (וועגען די דריי פּרוי-
 ען-מצוות—חלה, נדה און ליכט-בענטשען,
 געדרוקט אין ווילנאָ אין יאָהר 1873;
 און שפּעטער זעהר פּיעל מאַל אַרויסגעגע-

אָרט אין דער יודישער ליטעראַטור. — אייניגע פון שניאורס ווערק זענען אי-בערזעט אין פערשידענע אייראָפעאישע שפראַכען. די לעצטע צייט געפינט ער זיך אין פאַריו, וואו ער שטודירט מעדיצין.

ביבליאָגראַפיע: בעל-מחשבות, נע-קליבער שריפטען, I, 189—200.

שנעפאל ש. ק. — דער פסעו-דאָנים פון דעם שריפטשטעלער און זשור-נאָליסט ש. קאָזאָקעוויטש. געבאָרען אין יאָהר 1884 אין נאָוואָזובקאָוו, טשער-ניגאָווער גוב. בעקומען אַ גוטע יודישע ערציהונג און צו גלייכער צייט אָבגע-געבען זיך אויך מיט אַלגעמיינער ביל-דונג. אַ געוויסע צייט האָט ער אויך בעזוכט אַרעאל-שול. צו 18—19 יאָהר איז ער אַוועק קיין אָדעס, וואו ער איז געוואָרען אַנ'אָפּטער איינגעהער ביי אַחד-העם און ביאַליק, וועלכער האָט איהם אויך אויפגעמונטערט צום שרייבען. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגע-הויבען אין העברעאיש מיט אייניגע סקיצען (הצפה, 1903). שפעטער האָט ער אַ 5—6 יאָהר פערבראַכט אין דייטש-לאַנד און אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך בעטייליגט כמעט אין אַלע יודישע פּערי-אָדישע אויסגאַבען. אין פערלויף פון מעהר פון צוויי יאָהר איז ער געווען גע-הילף-רעדאַקטאָר פון דער „צוקונפט“, וואו ער האָט פערעפּענטליכט אַרייה גרעסערע ליטעראַרישע אָבהאַנדלונגען (וועגען פּרץ, ביאַליק, רייזען און אַנדערע) און אַ סך קריטישע נאָטיצען און רעצענזיעס. אוי-סערדעם איז ער געווען רעצענזענט, פובליציסט און טעאַטער-קריטיקער אין פינסקיס „אַרבייטער“, אין „צייטיגייסט“, אין דער שטיקאָגאָער „אַרבייטער-וועלט“ א. אָו. וו. אין 1909 איז ער געקומען קיין רוסלאַנד. אַלס קאָרעספּאָנדענט פון

דער ניו-יאָרקער „וואַרהייט“, און האָט פערעפּענטליכט אין „פריינד“ אייניגע האַראַקטעריסטיקען פון יודישע פּערזענ-ליכקייטען אין אַמעריקאַ (פינסקי, לעסיק, ווינטשעווסקי, באַראַנדעס), ווי אויך האַלב-בעלעטריסטישע סקיצען אויס דעם לעבען פון דער יודיש-ליטעראַרישער באַהעמע אין ניו-יאָרק. די לעצטע צייט איז ער געוועזען רעדאַקטאָר פון דער ווילנער צייטונג „דער טאָג“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין „פריינד“, „היינט“ א. אַנד.

שערטילש (סערטעלם) משה בן יששכר הר"ו — בעוואוסטער אַלט-יודישער מחבר. האָט געלעבט אין אָנ-הויב פונ'ם XVII יאָרהונדערט אין פּראָג. אין יאָהר 1604 האָט ער אַרויסגעגעבען אין פּראָג אַ יודישע גלאָסאַטאַרישע איבער-זעצונג פון דער תורה און די פינף מגלות אונטערן טיטעל „באר משה“. אין דעם ווערק קומען פיעל אָנמערקונגען און ער-קלערונגען פון די שווערע ביבעל-שטע-לען, ווי אויך אויסצוגען פון פערשידענע מפרשים (רש"י, קמחי א. אַנד.) און אַ בריי-טער באור אויף שיר השירים. פון די צוויי הקדמות צום ווערק איז איינע אַ העברעאישע, די אַנדערע אַ יודישע. דאָס „באר משה“ איז געוואָרען זעהר פאַפולער און האָט אויסגעהאַלטען זעהר פיעל אויפ-לאַגען. אין יאָהר 1669 האָט דער בעוואוס-טער שבתי ב"ס (זעה באַס) אַרויסגעגעבען עס צוזאַמען מיט אַנ'איינלייטונג, וואָס ענט-האַלט אַלע פללים פון דקדוק. אַלס ביי-שפיעל, ווי ווייט דאָס „באר משה“ איז גע-ווען אָנגענומען, קען דינען די פאַלגענדע החלטה פון דער „חברה תלמוד תורה“ אין קראָקוי פון יאָהר 1686: „חלילה לשם מלמד ללמוד חומש עם פירוש אחר רק עם פירוש באר משה, שהוא לשוננו שמדברים אהנו בו“ (ציטירט נאָך דובנאָווס ארטיקעל

זיך קיין למדן שעמין. פיל סודות ווערן זיין אופן באר, פיל חידושי תורה ווערט איר דא ווערן גיוואר" . . .

ביבליאגראפיע: יוד.-רוס. ענצ. I, 634—635; בן-יעקב, 2, 355; א. שולמאן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 39.

שמועני (פסעוודאָנים) — פובלי-ציסט. געבאָרען אין די זיבעציגער יאָה-רען פונ'ם פאָריגען יאָהרהונדערט אין פאָבר, מאָהילעווער גוב. האָט אָנטייל גע-נומען אין דעם אָרגאַן פון די סיימיס-טען „די פאָלקסשטימע“, ווי אויך אין אייניגע אַנדערע אויסגאַבען פון דער איי-גענער ריכטונג. אויסערדעם זענען זיי-גע אַרטיקלען ערשיענען אין זשיטלאָוו-סקיס „דאָס נייע לעבען“, אין דער בער-דיטשעווער „פאָלקסשטימע“ א. אַז. וו.

שמו"ר — זעה שייקעוויטש נחום-מאיר.

שניאור ז. — העברעאיש-יודישער דיכטער און בעלעטריסט. געבאָרען אין

יאָהר 1886 אין שקלאָוו. האָט זיך אָנגעהויבען צו דרו-קען צו 14—15 יאָהר אין העברעאיש און יודיש (אין ספעק-טאָרס „יודישער פאָלקס-צייטונג“).

שפּעטער האָט ער זיך בעטייליגט אין „דעם יודישען פאָלק“, „פאָלקסצייטונג“, „דעם נייעם וועג“, „דער יודישער וועלט“ און אַנדערע צייטשריפטען. זיינע יודישע ווערק זענען ערשיענען אין פאָלגענדע בע-זונדערע אויסגאַבען: „געזאַמעלטע שריפ-טען“ (אין 3 בענדלעך, שימינס „וועלט-ביבליאָטעק“, 1909); „אַ טויט“ (שריפטען סון אַ זעלבסטמערדער אַ מטורף; פּערלאָג „השחר“, 1909); „פּראָזאַ און ליעדער“ (פּערלאָג „ביהנשאַטאָק“, 1912) אין אייניגע

אַנדערע. — אין דער נייער יודישער (ווי אויך העברעאישער) ליטעראַטור איי שניאור דער פאָעט פון דער געזונדער און קרעפ-טיגער יוגענדליכקייט, וואָס האָט דאָך שוין פּערווכט דעם טעם פון יאוש און איינזאַמקייט. דאָס געפיהל פון טיעפער בענקשאַפט און אומעט, מיט וועלכען עס זענען דורכגעדרונגען אַזוינע ליעדער, ווי „די בענקשאַפט“, „אַ שטיין“, שטערט ניט די אַקאָרדען, פול מיט לעבען און אומ-רוה, וואָס קלינגען אין די ליידענשאַפט-ליכע, האָטש האַלב-דעקלאַמאַטאָרישע פאָעמעס „פרייהייט“, „פייער“, „מעשה בראשית“, וואָס זענען געשאַפען אין דראַנג פון דער רוסישער רעוואָלוציע, ווי אויך אין אַזוינע פרישע, הגם ניט גאַנץ האַר-מאָנישע ליעדער, ווי „קאַרשען“, „פריה-לינג“ און אַנד. שניאור דער נאָוועליסט געפינט זיך אונטערן איינפלוס פון לעאָניד אַנדרייעוו. פאַר טעמעס צו זיינע ערצעה-לונגען נעהמט ער נישט דאָס געווענהליכע און נאַטירליכע, נאָר דעם אויסנאַהמספאַל, וואָס מאַכט פון דעם געווענהליכען מענ-שען אַ טראַגישע אָדער טראַגיקאָמישע פיגור. ער איז דער פּכיכאַלאָג פון די נשמות, וואָס איבער זיי געוועלטיגט נאָר איין געפיהל, איין ליידענשאַפט (די העל-דען פון זיינע פאָגראַם-ערצעהלונגען „אויף ביידע זייטען דניעסטער“ און „די נקמה“; „בריינע די מויד“; דער העלד פון זיין גרעסערער ערצעהלונג „אַ טויט“). נישט קוקענדיג אויף דעם שווערען או-מעט, אויף דעם ביטערען, בייזען סקעפטי-ציזם, און אויך ניהיליזם, וואָס דרינגט דורך שניאורס שאַפען (בעזונדערס אין הע-רעאיש), פיהלט זיך דאָך אין איהם דער יוגענדליכער נישט-בעפרידיגטער כּח פון אַ נאָך נישט-געשטעלטען, אָבער קרעפטיגען פאָעטישען טעמפּעראַמענט, און אַט דאָס גיט איהם זיין בעזונדער

דייטשלאַנד אַלס רבי און איז אינגליכען מפורסם געוואָרען פאַר אַ גרויסען למדן, בעל-קבלה און אויסגעצייכענטען דרשן. שפעטער איז ער געווען רב אין פּערשי-דענע קהלות פון דייטשלאַנד. אויסער זיינע העברעאישע ווערק „עבודת הבורא“ און „מעשה ה'“ (דאָס לעצטע ווערק — אַ זאַמלונג פון מעשיות, אויסגעוועהלט פון זהר, אר"י און אַנד. — איז ערשיענען אין יאָהר 1728 אין אַמסטערדאַם אין אַ יודי-שער איבערזעצונג מיט הוספות פון דעם אַרויסגעבער חיים בן יעקב אַרביך דרוקער און איז שפעטער פיעל מאָל איבערגעדריקט געוואָרען צוזאַמען מיט'ן ספר „מעשה נסים פון יוזפא שמש מוויר-מישא“), האָט ער אָנגעשריבען אַ חזון אין יודיש אונטערן נאָמען „אביר יעקב“ („עש היישט אביר יעקב דז זענען אותיות רבי עקיבא“; וולצבאך, 1700; אַמסטער-דאָס, 1717) — לקוטים פון זהר און מדרש הנעלם אויף בראשית, מיט פּאָלגענדער וועג-דונג אויפ'ן שער: „איר ליבן ברידר, מאנן אונ' ווייבר, בחורים וזקנים, קומט אונ' זייט אייך מתענג בתענוגים, אונ' טוט צו דען נייאן ספר הער לויפן, אונ' טוט עז ביהענד קויפן. עש איז אייטל טעם אונ' חן, צו לייאן דריני איז גאר שיין, אויף פרשות ווייז איז עש גישטעלט, ניקש איז פון אים גיפעלט, פיל שעניר אלש דיא מעשה ה' אונ' דר גלייכן עש מאג עש קויפן ארים אונ' רייכין, אך לומדים דרפין דריני לייאן, עש ווערט זיך גי-וויש איר הרץ דריני פרייאן. פון דען הייליגן מאן בר' שמעון אונ' זיין דור ווערט איר פיל וואונדר הערן, איר ווערט גיוויש ניט דער פיר צו עשין ביגעריין אונ' שבת ווען מן האט גישלופין טאן, זאל זיך דריני זעצין ווייב און מאן, פיל הדושים ווערט איר פר נעמן, עש דרף

פרואן בויכליין פון בנימין בן אהרן סלניק (זעה).

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענג. ענז. XI, 27; מירסט, III, Bibl. Jud., 261; בן-יעקב, אוצר הספרים, 148, 412.

שמעון בן יהודה הכהן — מחבר. האָט געלעבט אין דעם XVI יאָהרהונ-דערט. ער איז געווען דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר „בוך דער צוכט אָדער ספר המוסר“ אין 60 פרקים. אויסערדעם האָט ער איבערזעצט אויף יודיש דעם ספר דניאל אין ריימען און האָט אָנגעשרי-בען אַ יודישען באר המלות אויף אקדמות. די אַלע ווערק זענען נישט אַרויסגעגע-בען און געפינען זיך אין כתב-יד.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 307; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 29, 50.

שמעון בן מנחם — דער אויטאָר פון זעהר אַנ'אַלטער יודישער האַנד-שריפטליכער איבערזעצונג פון רות און שיר השירים; דער כתב-יד געפינט זיך אין פאַריז.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 30.

שמעון בן משולם — דער אוי-טאָר פון אַ יודישער איבערזעצונג פון תרגום שני, וואָס איז אַרויסגעגעבען גע-וואָרען צוזאַמען מיט'ן „צאינה וראינה“ און מיט אַנ'איבערזעצונג פון שיר השירים פון יוסף בן יששכר בערמאַן פ"ץ (אַמ-סטערדאַם, 1711).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 605.

שמעון עקיבא-בער בן יוסף העניכש — בעוואוסטער תלמודיסט און מקובל. איינער פון די „ווינער גרושים“ פון יאָהר 1670, האָט ער אַ לאַנגע צייט געוואַנדערט איבער בעהמען און אַ טייל

פוסקים זא וואל מיט ראיות חכמי וספרי הנוצרים דאר טון קענן; ערשטע אויס- גאבע — האנוי, 1616; אַנ'עקומפלאַר פון דער דאָזיגער אויסגאַבע געפינט זיך אין דער וואַרשויער סינאגאָג-ביבליאָטעק). דער „יודישער טיריאַק“ איז אַ פערטיידי- גוגס-שריפט, געשריבען אַלס ענטפער אויף דעם יודענפיינדליכען ווערק „Jüdi- scher abgestreifter Schlangen- balg“ (נירנבערג, 1614) פון שמואל פרידריך ברענץ, אַ משומד, וואָס פאַלט אָן אויף יודען און אויף דער תורה. אויפהויען ווייט אַרויס אין זיין ווערק פיעל וויסען און שאַרפזין און שפאַרט אָב זעהר געלונגען אַלע טענות און בלבולים פון ברענץ. דערביי ערשיינט ער אויך אַלס קענער פון דער דייטשער ליטע- ראַטור; לויט זיינע ווערטער, זאָל ער זאָגאַר האַבען אָנגעשריבען דעם „יודי- שען טהעריאַק“ אויף דייטש, — „גון האב איך דיש ספר אין גלחות דרוקן לושן אויף ביגערן וילר (פיעלער) ערליכן הוהש אונ' נידריגש שטאנדש דער קריסטן“, און ערשט דאָן — „אויף דער יודן טובה אונ' ביגערן האב איכש אויך אויף דייטש אין יהדות אותיות דרוקן לושן דא מיט זיך איינר אין צוטראגנדן פעלן גיגן קריסטן ווישן צו ורענטוורטן“ (זעה דעם מחברס הקדמה צום „טיריאַק“). דאָס ווערק איז איינגעטיילט אין 7 פרקים, לויט דער צאָהל קאַפיטלען אין ברענצס ווערק. און האָט צום סוף אַרעגיסטער פון די ענינים, וואָס ווערען דאָרט בע- האַנדעלט. דער „יודישער טיריאַק“, איינס פון די אינטערסאַנטסטע ווערק פון דער אַלט-יודישער ליטעראַטור, האָט געהאַט גרויס ערפאַלג, און שוין אין יאָהר 1680 איז ערשינען אין אַלטדאָרף אַ צוועלפ- טע אויפלאַגע פון איהם (?), די אַמסטער- דאַמער אויסגאַבע פון יאָהר 1737 איז

אַרויס אונטערן טיטעל „ספר הנצחון“. אין יאָהר 1680 האָט דער קריסטליכער העברעאייסט יאָהאַנעס ווילפער איבערזעצט אויפהווענס ווערק אויף לאַטייניש און עס אַרויסגעגעבען צוזאַמען מיט ברענצס אין נירנבערג. ס'איז אויך פאַרהאַן אַ העברעאישע איבערזעצונג פונ'ם „יודי- שען טהעריאַק“ אונטערן טיטעל „צרי היהודים“, געמאַכט דורך ר' אלכסנדר בן שמואל, זי איז אָבער נישט געדרוקט געוואָרען און געפינט זיך אין כתב-יד אין דער ליידענער אוניווערזיטעט.

ביבליאָגראַפיע: ג. קאַרפּעלעס, די געשיכטע דער יודישען ליטעראַטור, 1007: מ. גרינבוים, Jüdischdeutsche Chresto- matie, 560—585 (ווערען געבראַכט זעהר אויס- פיהרליכע אויסצונען); בן-יעקב, אוצר הספרים, 215—216.

שמואל - ויינוועל בן אהרן - בנימין (זנויל מורמיישא) - קאַפיסט. האָט געלעבט אין דעם XVII יאָרהונ- דערט. ער איז געווען דער אויטאָר פון אַ געריימטער רעטעניש אין יודיש (? אונ- טערן טיטעל „חידה מווקה וצרופה“ (ערשינען אין האַמבורג, 1693).

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. III, 905: מ. דעליטש, Zur Geschichte „der jüdischen Poesie“, 80—82.

שמואל - שמעלקא בן חיים שמש — אַלט-יודישער מחבר. האָט געלעבט אין פראַג אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVI יאָרהונדערט. צווישען זיינע ווערק געפינט זיך אויך איינס אין יודיש — „סדר נשים“ אָדער „ווייבער-בוך“ (פראַג, 1629); איבערגעדרוקט מיט הוספות אין יאָהר 1705). וואָס ברענגט דערהויפּט די דינים וועגען נדה, חלה און ליכטבעשען. דאָס דאָזיגע ווערק ווערט אָפט צוגויפ- געמישט מיט אַנ'עהנליכען יודישען מוסר- ספר „מצות נשים“, ווי אויך מיט'ן „שוין

געצייכענט די טעכנישע זייט, די פאָבעל, דעם סכור-המעשה פון אַ גרויסער ערצעה-לונג, הגם אויך ביי איהם פעהלט אָפּט די איינהייטליכקייט אין די ראָמאַנען. גרויס איז אויך זייער געזעלשאַפּטליכער און היס-טאָרישער ווערט, אָבער פון ריין-קינסט-לערישען שטאַנדפונקט זענען זיי נישט פריי פון חסרונות, ווי שוואַכער פּסיכאָ-לאָגישער אַנאַליז, צו שטאַרקע שטרעבונג צו זיין שפּאַנענד, וואָס דאָס מערקט זיך בעזונדערס אין זיינע לעצטערע ראָמאַנען („דער מבול“, „דער בלוטיגער שפּאַס“). שלום-עליכם האָט אויך געפרובט זיין פע-דער אין דראַמאַטישער פּאָרם, און אויסער אַ גאַנצער רייה קליינע איינאַקטיגע פּיע-סען, האָט ער אָנגעשריבען אַ דרייאַקטיג שטיק „צעזייהט און צעשפּרייט“ (1903), וואו ס'ווערט געשילדערט דער קאַמף צווי-שען עלטערן און קינדער. צוערשט אויפ-געפיהרט מיט גרויס ערפּאָלג אויף דער פּוילישער ביהנע, איז עס שפּעטער גע-וואָרען איינע פון די פּאָפּולערסטע פּיעסען אינ'ם רעפּערטואַר פונ'ם יודישען טעאַטער. שלום-עליכם האָט זיך אויך בעטייליגט אין רוסישע און העברעאישע אויסגאַבען, ווי אין „Еврейское обозрѣние“, „האסיף“ א. אַנד. נישט קוקענדיג אויף דער טיע-פער אייגענאַרטיגקייט און פּאָלקסטימליכ-קייט פון שלום-עליכעס סטיל, וואָס מאַכט איהם אונגעהייער שווער צום איבערזעצן, זענען זיינע ווערק אויך אַרויסגעגעבען אין פּערשידענע שפּראַכען. אויף העברעאיש ערשיינען זיי אין אַ פּולשטענדיגער אויס-גאַבע דורך דעם פּערלאַג „מוריה“, אין דער מוסטערהאַפּטער איבערזעצונג פון שלום-עליכעס איידעם י. ד. בערקאָוויטש (זעה). דער פּערלאַג „Современные Проблемы“ גיט זיי אַרויס אויף רוסיש. ביבליאָגראַפיע: סאָקאָלווס, ספר זכרון“, 104; יוד.-ענג. ענג. X; לעף וויענער,

Yiddish Literature, אינדעקס: ד"ר מ. י. פינקס, די נעשיכטע פון דער יודישער ליטעראַ-טור, II, 178 — 209; בעל-מחשבות, נעקלי-בענע שריפטען, I, 91 — 109; ש. נייער, וועגען יודישע שרייבער, I, 71 — 132; נח פּרילוצקי, אין דער „פּעאַטער-וועלט“, נומ. 3 — 4, 6; בעל-דמיון, אין „דאָס נייע לעבען“, 1908, I; ד"ר יצחק שיפּפּער, אין „קונסט און לעבען“, III; ד"ר ת. ד. הורוויץ, „צו-קונסט“, 1911; ראובן בריינין, שריפטען.

שלמה-ולמן פון יהודה-רייב סג"ל פון דעסוי — מחבר און פּעדאַגאָג. געבאָרען אַרום 1662, געשטאַרבען נאָך 1734. ער איז געוועזען אַ לעהרער אין דעסוי, און לויט פירסט איז ער דער מחבר פון אַ קליינעם העברעאיש-יודישען ווערטערבוך, אונטערן נאָמען „חנוך קטן“ (דעסוי). אָבער ווי עס ווייזט אויס, איז דאָס דאָזיגע ווערק, איצט זעהר אַ זעל-טענס, געדרוקט געוועזען צום ערשטען מאַל נאָך אין יאָהר 1658 (אַמסטערדאַם). אָדער זאָגאַר אין 1640 (קראָקוי) און איז מסתמא פּערפאַסט דורך אַנאַנדערן אוי-טאָר. שלמה פון דעסוי איז געווען דער מחבר פון „אגרת שלמה“ (וואַנדסבעק, 1732) — ברין, טיילס אין יודיש און טיילס אין העברעאיש.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענג. XI, 453; בן-יעקב, אוצר הספרים, 15. שלמה-ולמן צבי-הירש פון אויפהויעזן (אופהויעזן) — אַלט-יודישער שריפטשטעלער. האָט געלעבט אין אָנ-הויב פונ'ם XVII יאָרהונדערט. ער איז געוועזען דער מחבר פון דעם בעקאַנטען פּאָלעמישען ווערק „יודישר טיריאַק“ („דש איז איין רפואה אונט היילזמש ספר דא מיט זיך אל גימייני יודן אונט יודינש גיגן דען קריסטן מיט ווארהייט פורגירן אונ' ור אנטוורטן. אויך מיט ביוויז דער תורה ונביאים משנה ותלמוד ושאר

ווי זיך אָן, דאָכט זיך, גאַנץ נישקשהדיג, מיט אַזוי פיעל בטחון און גלענצענדע האַפנונגען און לאַזען לאַזען זיי זיך אויס צוממיינסטען מיט שלים-שלים-כול". דער פולשטענדיגער געגענזאָץ פון מנחם-מענ-דעל, דער דאָזיגער פערקערפערונג פון דער אומגעזונדער נערוועזער יודישער ריהרעוודיגקייט, איז טביה דער מילכיגער, איינע פין די אינזערעסאנטסטע געשטאַל-טען אין דער גאַנצער יודישער ליטעראַ-טור. אין דער פערזאָן פון דעם פשוטען וואָלינער ישובניק האָט שלום-עליכם אי-דעאָלזירט דעם פאַרשטעהער פון דער אַלט-פרענקישער קליינשטעדטעלדיגער יודישער פאַלקסמאַסע, אין וועלכער עס לעבען נאָך געזונדע מענשליכע חושים, וואו די נא-טירליכע מענשליכע געפיהלען זענען נאָך נישט פערטעמפט און נישט אָבגעשוואַכט געוואָרען. אָבער צו גלייכער צייט איז טביה דער מילכיגער, מיט זיין רהיגען ריין-פילאָזאָפישען בליק אויף מענשען און זא-כען, מיט דער גאַנצער ווייכקייט, גוטס-קייט און נאָכגיביגקייט פון זיין אמת כאַע-טישער נאַטור, מיט זיין טיעפען איידע-לען הומאָר, אַ ריין-מענשליכער טיפ, וואָס שטעהט אונגעהייער הויך איבער דעם געוועהנליכען קליינשטעדטעלדיגען יודען. מנחם-מענדעל פון יעהופעץ און טביה דער מילכיגער זענען די צוויי הויפט-טיפען אין שלום-עליכמס שאַפען, אָבער מיט זיי נעהמט זיך נישט אויס די זונענד-ליכע רייה פון זיינע פאַרשויען. אין צעהנדליגער און הונדערטער ערצעהלונ-גען, מאָנאָלאָגען און הומאָרעסקען בע-שרייבט ער דאָס לעבען פון אַלע שיכטען פונ'ם יודישען פאַלק. ער גיט אַ גאַנצע גאַלעריע טיפען פון דער יודישער בורזשו-אזיע (די גבירים און קאָפיטאַליסטען סענ-דער בלאַנק, אָסיפ זעמעל, גבריאל ראָ-זענפעלד, שמחה וויינער, איציקעל שאַ-

סטאָפּאַל א. אַנד.), פון די פערטרעטער פון אינטעליגענטע פראַפעסיעס (דאָקטאָר קלוגער, אַפטיקער ראַפּאַלאָוויטש, אַלעק-סאַנדער ראָזענפעלד), פון די פאַרשטע-הער פון דער יודישער פאַלקסמאַסע. ס'איז כמעט נישטאָ קיין איין ווינקעלע אינ'ם יודישען לעבען, וואָס שלום-עליכמס שאַרף אויג זאָל זיך דערויף נישט האַבען אָבגע-שטעלט. די יודישע עמיגראַנטען בעת דער רייזע, אויף די קאַנטראַל-סטאַציעס, אין די צענטרען פון די נייע אַיינוואַנדע-רונגס-לענדער, די יודישע קינסטלער-באַ-העמע (סטעמפעניו, יוסעלע סאַלאָוויי), די יודישע אַקטיאָרען-וועלט (אין זיין גרעס-טען ראַמאַן "בלאַנזענדע שטערען"), דאָס אַלץ האָט געפונען אַנאַבשפּיגלונג אין שלום-עליכמס ווערק. זאָגאַר דאָס לעבען פון די יודישע גנבים מיט זייער ספּעציפּי-שען זשאַרגאָן איז איהם בעקאַנט (מאָשקע-לע חויר"), און דאָס לעבען פון די היי-מישע חיות האָט ער געשילדערט ("ראַב-טשיק", "מתושלח"). אַ בעזונדערען אָרט אין זיין שאַפען פערנעהמען זיינע מעשיות פאַר יודישע קינדער, וואָס האַבען נישט זעהר גלייכען אין דער גאַנצער יודישער ליטע-ראַטור. מיט אַ מערקווירדיגער פאַעטישער קראַפט, מיט אַ צערטליכען ווייכען לי-ריזם, מיט אַ וואונדערליכען נאַטירליכען חן שילדערט שלום-עליכמס דאָס יודישע קינדערלעבען אין דער פאַטריאַרכאַלישער סביבה פון די יודישע יום-טובים, ווען דאָס יודישע קינד איז נישט אַזוי פער-וואָגעלט אין דעם ענגען חדר און אונטער דער שטרענגער השגחה פון טאַטע-מאַמע, און זיין אָנגעבאַרענע פּרעהליכקייט און זאָרגלאָזיקייט בעקומט אַ פרייערען אויס-דרוק. אַ בעדייטענדען אָרט צווישען שלום-עליכמס ווערק פערנעהמען זיינע ראַמאַנען. ער איז איינער פון די וועניגע יודישע שריפטשטעלער, וואָס בעהערשען אויס-

טישטע פאַר איהם. אין די דאָזיגע בע-
 ריהמטע כתרילעווקער געשיכטען, וואו
 שלום-עליכמס הומאָר האָט זיך אַזוי פּיין
 צובליהט, ווערט געשילדערט דאָס אַלט-
 פעטערישע יודישע לעבען, וואָס איז נאָך
 נישט בעריהרט געוואָרען פון דער מאָ-
 דערנער קולטור; דאָס איז דאָס יודישע
 לעבען אין זיין פּערגליווערטען צושטאַנד,
 אַזוי ווי עס האָט זיך אויסגעבילדעט אין
 פּערלויף פון צעהנדליגער יאָהרען. אָבער
 די שווערע היסטאָרישע איבערגאַנגסצייט
 פונ'ם לעצטען פּערטעל XIX יאָהרהונ-
 דערט, וואָס האָט צוטרייסעלט אַלע עקאָ-
 נאָמישע יסודות פונ'ם יודישען לעבען און
 אָנגעמאַכט אַ חורבן אינ'ם יודישען קליינ-
 שטעדטעל, האָט אַרויסגעפיהרט כתרילעו-
 קע פון איהר פּערגליווערטען צושטאַנד
 און בעשאַפּען אַ גאַנצע גאַלעריע משונה-
 דיגע אוננאַרמאַלע סאָציאַל-עקאָנאָמישע
 טיפּען, וואָס האָבען זיך נישט געקענט צו-
 פאַסען צו די נייע לעבענס-בעדינגונגען
 און זענען געבליבען הענגען אין דער לופ-
 טען. און אין דער רייכער און פּערשידענ-
 אַרטיגער קאַלעקציע פון שלום-עליכמס
 העלדען פּערהעמען די דאָזיגע טיפּען דעם
 בעדייטענדסטען אָרט. דער פּאָפּולערסטער
 פון זיי, וואָס אין איהם זענען זייערע
 אַלעמענס חאַראַקטער-שטריכען פּעראַלגע-
 מיינערט געוואָרען און וואָס איז אונטער
 שלום-עליכמס קונציגער פּעדער דערהויבען
 געוואָרען ביז צו דער מדרגה פון אַ נאַצי-
 אָנאַל-יודישען טיפּ, איז מנחם-מענדעל.
 „מנחם-מענדעל — דאָס איז די יודישע
 פּאַלקסמשוגעט אין דער געשטאַלט פון אַ
 יודישען סוהרל" (בעל-משבות), דער
 סימבאָל פון דעם יודישען לופטמענש,
 „פון דעם פליהער, דעם ברעכער, דעם
 לויפער, דעם דרעהער, דעם נעכטיגען
 טאָג", דעם פּאַרשטעהער פון די יעניגע
 יודישע פּרנסות, וואָס אָנהויבען הויבען

רישער פּערווענליכקייט, די אייגענשאַפט,
 וואָס מאַכט איהם פאַר דעם פּאָפּולערסטען
 און בעליבסטען יודישען שרייבער ביי
 אַלע טיילען פון פּאָלק, אָנהויבענדיג פון
 די נידעריגערע שיכטען ביז צו די פּאַר-
 שטעהער פון דער האַלב- און זאָגאַר גאַנץ-
 אַסימילירטער בורזשואַזיע. שלום-עליכמס
 האָט אויסגעלערנט זיין פּאָלק לאַכען; ער
 האָט בעכישופט מיט זיין שפּראַך, וואָס
 פּערלט פון הומאָר, צעהנדליגער טויענ-
 דער לעזער און ער האָט געבראַכט דערצו,
 דאָס אַ פּאָלק, וואָס זיין לעבען איז דורך
 און דורך נישט נאָרמאַל און איז אינגאַנ-
 צען פּערטרונקען אין אַ ים ווידערשפּרו-
 כען, — דאָס אַזאַ פּאָלק האָט, ליינענדיג
 זיינע פּרעהליכע זאַכען, זיך געפיהלט אויף
 אַוויילע אַלס זייטיגער מענש, וואָס קען
 לאַכען איבער זיינע אייגענע צרות, אַקו-
 ראַט ווי זיינע צרות וואַלטען שוין נישט
 געווען זיינע, נאָר פּרעמדע, פון אַ פּרעמ-
 דער וועלט" ... (בעל-משבות). אַ רעאָ-
 ליסט דורך און דורך, מיט אַ גרויסער
 בעאַבאַכטונגס-קראַפט און מיט זעהר אַ
 לעבעדיגען גייסט, איז שלום-עליכמס נאָך
 מענדעלע מוכר-ספרים דער בעדייטענד-
 סטער שילדערער פונ'ם יודישען כלל,
 פונ'ם יודישען געטאָ-לעבען. אין דעם
 פיהלט זיך אין אַ געוויסער מאָס אַבראַמאָ-
 וויטשעס ווירקונג, ווי זי פיהלט זיך אגב
 ערטערווייז אויך אין שלום-עליכמס סטיל.
 דאָך איז שלום-עליכמס אין זיין שאַפּען גע-
 בליבען גאַנץ זעלבסטשטענדיג און אַריגי-
 נעל, און אפילו די שילדערונגען פונ'ם
 יודישען קליינשטעטעלדיגען לעבען, וואָס
 זענען פּערעפּענטליכט אין דער סעריע
 „קליינע מענשעלעך מיט קליינע השגות",
 און אין וועלכע אַבראַמאָוויטשעס איינפלוס
 איז צום שטאַרקסטען קענטיג, געהערען
 נישט נאָר צו די בעסטע זאַכען שלום-
 עליכמס, נאָר אויך צו די חאַראַקטעריס-

דעם פערטען באַנד. ביזן יאָהר 1913
 איז אַרויס 14 בענד, בשעת ווען די גאַנ-
 צע אויסגאַבע איז בערע־ענט אויף העכער
 20. — צוגלייך מיט מענדעלע מוכר-ספרים
 און פרץ פערנעהמט שלום-עליכם דעם
 אויבענאָן אין דער יודישער ליטעראַטור
 און צוגלייך מיט זיי בעשטימט ער איהר
 אַריגינעלען האַראַקטער און העלפט איהר
 פערנעהמען אַ בעדייטענדען אַרט אין דער
 וועלט-ליטעראַטור אַלס אַ פּראָדוקט פון אַנ-
 איגענאַרטיגער קולטור. אָנגעהויבען זיין
 ליטעראַרישע טעטיגקייט אין אַ צייט, ווען
 דער ברייטער יודישער לעזער-עולם איז
 געוועזען אינגאַנצען אַריינגעטאָן אין די
 אומגעלומפערטע, העכסט-אינטערעסאַנטע
 ראַמאַנען פון ש"ר און זיין חדר, האָט
 שלום-עליכם זיך קודם געשטעלט די אויפ-
 גאַבע צו בעקעמפען די דאָזיגע שעדליכע
 ריכטונג פון דער יונגער ערשט-אויפגע-
 בליהער ליטעראַטור, פערמיאוסענדיג
 ביים לעזער אין זיי אויגען די שונד-ליטע-
 ראַטור אַלס קריטיקער (ש"מ"רס משפט,
 די רעצענזיעס אין דער „יודישער פּאָלקס-
 ביבליאָטעק“) און סאַטיריקער (אין אַ סך
 ערצעהלונגען, הומאַרעסקען און פעליעטאָ-
 נען) און בעפעסטענדיג אין דער יודי-
 שער בעלעטריסטיק דעם קינסטל־ערישען
 עלעמענט דורך זיינע אייגענע רעאַליסטי-
 שע ווערק. אין אין דעם, וואָס שלום-
 עליכמען איז געלונגען, אַדאַנק די בעזונ-
 דערע אייגענשאַפטען פון זיין טאַלענט,
 צוצוזיהען צו דער יודישער ליטעראַטור
 ברייטע לעזער-קרייזען, ליגט איינער פון
 זיינע גרעסטע פערדינסטען פאַר דער יו-
 דישער ליטעראַטור. אָבער דאָס, וואָס גיט
 איהם אַ פּלאַץ אין דעם סאַמע אויבענאָן
 איהרען, איז דער מערקווירדיגער הומאַר,
 וואָס דרינגט דורך אַלע זיינע ווערק, דער
 הומאַר—דאָס איז די האַראַקטעריסטישסטע
 אייגענשאַפט פון שלום-עליכמען קינסטלע-

ווירדיגסטע און ריהרענדסטע ביכער, וואָס
 שלום-עליכם האָט געשריבען, אין „אונ-
 זער לעבען“—דעם האַלב-סענסאַציאָנעלען
 ראַמאַן „דער מבול“, וואו עס שפיגעלט
 זיך אָב די רוסישע פרייהייטס-בעוועגונג.
 פערבראַכט אַ פּאַר יאָהר אין אַמעריקאַ,
 האָט שלום-עליכם זיך צוריקגעקעהרט
 קיין אייראָפּאַ, און, דורכגעפּאָהרען
 מיט דעם גרעסטען טריאומף די וויכ-
 טיגסטע יודישע צענטערען אין פּראַנק-
 רייך, שווייץ, בעלגיען, דייטשלאַנד
 און עסטרייך, איז ער איינגעלאַדען
 געוואָרען אויף פּאַרלעזונגען אין אַ רייה
 שטעדט פון רוסלאַנד. ער האָט בעזוכט
 וואַרשוי, לאָדז, ווילנאַ, ריגאַ, אָדעס,
 א. אַנד., אַרויסרופענדיג אומעטום אמתע
 בעגייסטערונג. אויף זיין צוריקרייזע
 פון מינסק, האָט ער זיך אָבגעשטעלט
 אויף אַ פּאַרלעזונג אין שטעדטעל באַראַ-
 נאוויטש. דאָרט האָט ער זיך שטאַרק
 צוגעקיהלט און איז געפעהרליך קראַנק
 געוואָרען. ער האָט געמוזט פערלאָזען
 רוסלאַנד און איז אַוועקגעפּאָהרען אין
 דעם קוראַרט גערווי, איטאַליען, וואו
 ער האָט פערבראַכט אַ לענגערע צייט.
 זייטדעם וואוינט ער מיט זיין פאַמיליע
 אין אויסלאַנד, מייסטענטיילס אין דער
 שווייץ. אין אָקטאָבער פון יאָהר 1908
 איז געפייערט געוואָרען דאָס 25-יעהריגע
 יובילעאום פון שלום-עליכמען ליטעראַ-
 רישער טעטיגקייט. אין אַרייה שטעדט
 זענען לכבוד דעם איינגעאַרדענט גע-
 וואָרען באַנקעטען, אַווענדען, פּאַר-
 לעזונגען. דאָן האָבען אויך אָנגעהויבען
 צו ערשיינען, ביי דער פערמיטלונג
 פונ'ם פערלאַג „פּראַגרעס“, זיינע גע-
 זאַמעלטע ווערק, וואָס „די יודישע
 פּאָלקס־ייטונג“ האָט זיי נאָך געהאַט
 בדעה אַרויסצוגעבען אַלס פרעמיע, האָט
 אָבער דערפיהרט די אויסגאַבע בלויז ביז

סער אייניגע ליעדער, ארטיקלען, רעצענ-
זיעס א. ד. ג. (אונטער די פסעוודאנירען
אסתר, שולמית, שלומיאל, ס. ביכערפרע-
סער, סאלאמאן עסביכער א. אנד.) פערע-
פענטליכט אלס בעזונדערע ביילאגען זיינע
צוויי ראמאנען, „סטעמפעניו“ און „יוסעלע
סאלאוויו“, אין וועלכע ער האָט געפרייבט
געבען מוסטערן פון אַ יודישען ראמאן.
דער ערפאלג פון דער „יודישער פאלקס-
ביבליאָטעק“ איז געווען זעהר גרויס,
אַבער ביי דעם דריטען באַנד האָט די
אויסגאַבע געמוזט אויפהערען, ווייל די
אונגעלונגענע בערווען-ספעקולאַציעס צו-
זאַמען מיט די בעדייטענדע סימען, וואָס
שלום-עליכם האָט אויסגעגעבען אויף זיי-
נע ליטעראַרישע אונטערנעהמונגען (ער איז
געווען כמעט דער ערשטער יודישער רע-
דאַקטאָר, וואָס האָט געצאָהלט זיינע מיט-
אַרבייטער האַנאַראַר און דערצו—אַ גרוי-
סען האַנאַראַר), האָבען גאָר אין גיכען
געמאַכט אַ סוף צו זיין עשירות, און
אין יאָהר 1890 איז ער געצוואונגען גע-
וועזען צו פערלאָזען קיעוו, און ער איז
אַריבערגעפאָהרען קיין אָדעס. דאָרט
האָט ער ווייטער געפיהרט זיין טעטיג-
קייט אלס קאָמערסאַנט, פערנעהמענדיג
זיך מיט מעקלעריי, פערזיכערונגס-
אַגענטור א. אַז. וו. אין אָדעס האָט
שלום-עליכם אין יאָהר 1892 אַרויסגע-
געבען אַ בלעטעל „דער קול מבשר צו
דער יודישער פאלקסביבליאָטעק“, וואו
ער האָט אויסער עטליכע הומאָריסטישע
קליינגקייטען פערעפענטליכט די ערשטע
שפעטער אַזוי בעריהמט-געוואָרענע „בריעף
פון מנחם-מענדעל מיעהופעץ“, געשרי-
בען אונטערן פרישען איינדרוק, וואָס
ס'האָבען אויף איהם געמאַכט די פאַר-
שויען, מיט וועלכע ער האָט „בעגע-
גענט זיך אינ'ם 1892 יאָהר אויף דער
אַזעסער קליינער בערווע“, דעם אָנהויב

פון „הומאָריסטישער פאַטעם פראָגראַעס—
ציוויליזאַציע“, אינ'ם סטיל פון נעקראַסאָווס
„Кому на Руси жить хорошо“, און
דאָס וויעגליעד „שלאָף מיין קינד“, וואָס
איז געוואָרען זעהר פאַפולער און איד
אַלס פאלקסליעד אַריין אין גינזבורג און
מאַרעקס פאלקסליעדער-זאַמלונג). אין
יאָהר 1893 איז שלום-עליכם ווידער
אַריבערגעפאָהרען קיין קיעוו. פער-
נעהמענדיג זיך מיט זיינע געשעפטען,
האָט ער נישט אויפגעהערט צו שרייבען.
אין ספעקטאַרס „הויפריינד“ האָט ער
פערעפענטליכט דעם אָנהויב פון זיין
בעריהמטער סעריע „טביה דער מילכיגער“,
פאַרזעצונגען פון מנחם-מענדעלס בריף,
א. אַז. וו. אַבער ערשט מיט'ן ערשיי-
נען פונ'ם „יוד“, וואו שלום-עליכם איז
גלייך געוואָרען איינער פון די אָפטסטע
און טעטיגסטע מיטאַרבייטער, האָט זיך
ווידער אָנגעהויבען מיט נייעם גלאַנץ.
זיין פרובאַראַע ליטעראַרישע טעטיג-
קייט, וועלכע ער האָט פאַרגעזעצט אין
דער „יודישער פאלקסצייטונג“ און דאָן
אין די ניי-אויפגעקומענע טאַגבלעטער
„פריינד“, „טאַג“, „וועג“, ווי אויך אין
פערשידענע צופעליגע אויסגאַבען. אין
יאָהר 1905, נאָך דעם שרעקליכען אַק-
טאַבער-פאַגראַם, האָט שלום-עליכם
פערלאָזען זיין וואוינאַרט קיעוו און,
איבערגעלאָזט די פאַמיליע זיינע אין
דער שווייץ, איז ער אַוועקגעפאָהרען
קיין אַמעריקאַ, וואו ער איז מיט ענ-
טוויאַום אויפגענומען געוואָרען פון דער
גאַנצער יודישער בעפאלקערונג. אין
אַמעריקאַ האָט שלום-עליכם זעהר פיעל
געשריבען פאַר די דאָרטיגע צייטונגען,
בעטייליגענדיג זיך צו גלייכער צייט
אין רוסלענדישע אויסגאַבען. אין „פריינד“
האָט ער געדרוקט קאַפיטלען פון „מאָטעל
פייסי דעם חנו'ס“, איינס פון די מערק-

געוועזען איינער פון די ערשטע, וואָס האָט זיך זעהר וואַרים אָבגערופען ווע-גען יונגען אויטאָר אין זיינע ליטעראַ-ריש-קריטישע איבערזעצטען, אונטערגע-שריבען "קריטיקוס", און איהם פאַראויס-געזאָגט אַ גלענצענדע ליטעראַרישע קאַר-יערע. ענדע די אַכציגער יאָהרען האָט שלום-עליכם זיך בעזעצט אין קיעוו און, געירשנט פון זיין שוועהר, דעם רייכען גוטסבעזיצער ה. לאָעוו, זעהר אַ גרויסע סומע געלד (עטליכע הונדערט טויזענד רובל), האָט ער זיך אָנגעהויבען אָבזאָגע-בען מיט פינאַנציעלער טעטיגקייט, ווי פער-שידענע באַנק-אָפּעראַציעס, בערזעגעשעפ-טען א. ד. ג. אָבער צו גלייכער צייט האָט אויך נישט אויפגעהערט זיין אונערמיד-ליכע ליטעראַרישע אַרבייט. פערקעהרט, די גרויסע מאַטעריעלע מיטלען האָבען איהם געגעבען די מעגליכקייט אויפצו-טאָן פאַר דער יודישער ליטעראַטור נישט נאָר אַלס שריפטשטעלער, נאָר אויך אַלס רעדאַקטאָר און מעצענאַט. אין יאָהר 1888 האָט שלום-עליכם אָנגעהויבען אַרויס-צוגעבען אין קיעוו גרויסע ליטעראַריש-קריטישע יאָהרביכער אונטערן טיטעל "די יודישע פּאָלקסביבליאָטעק", וואו ס'האָבען זיך בעטייליגט די בעסטע יו-דישע שריפטשטעלער פון יענער צייט, און אויך פיעל העברעאישע און רוסיש-יודישע שרייבער זענען צוגעצויגען גע-וואָרען דורך שלום-עליכם אָנטייל צו נעהמען אין זיינע אויסגאַבען, וואָס האָ-בען בעצייכענט, קען מען זאָגען, אַ דא-טע אין דער געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, זייענדיג לויט דער רייכ-קייט און פערשידענאַרטיגקייט פון זייער אינהאַלט די ערשטע אין זייער אַרט זאַמעלביכער אויף יודיש. אין די צוויי ערשינענע בענד פון דער "יודישער פּאָלקסביבליאָטעק" האָט שלום-עליכם, אוי-

הצפירה". צו 21 יאָהר איז ער געוואָ-רען ראַבינער אין שטעדטעל לובני, פּאָלשאַווער גוב., וואו ער האָט פער-בראַכט ביז'ן יאָהר 1883. צו דער צייט געהערט דער אָנפאַנג פון זיין ליטע-ראַרישער טעטיגקייט אין יודיש מיט אַ רייה ליעדער אין צעדערבוים "יודי-שען פּאָלקס-בלאַט", וואו ער זיז זייט-דעם געוואָרען איינער פון די טעטיג-סטע מיטאַרבייכער. אויסער די פיעלע ערצעהלונגען, וואָס שלום-עליכם האָט רעגעלמעסיג געדרוקט אין "פּאָלקסבלאַט" גופא, זענען אין פערלויף פון די אַכ-ציגער יאָהרען ערשינען, אַלס בעזונ-דערע ביילאָגען צום "פּאָלקסבלאַט", זיינע פּאָלגענדע ווערק: "נאַטשאַ", "העכער און נידעריגער", "קאָנטאַר-געשעפט" (דראַמע), "די וועלט-רייזע" (סאַטירישע ערצעהלונג, אין דריי טייל), "די בעס-טע יאָהרען", "קינדער-שפיעל" (גרויסע ערצעהלונג אויס דעם לעבען פון דער יודישער בורזשואַזיע), "ל"ג בעומר", אַ חתן אַ דאָקטאָר" (קאָמעדיע), "ר' סענדער בלאַנק" (אַראַמאַן אָהן אַ ליעבע). אין יענער צייט האָט ער אויך אַרויסגעגע-בען איינע פון זיינע ערשטע קינדער-ערצעהלונגען, דאָס מעסערל "פעטער-בורג, 1887), אַ זאַמלונג עסקיזען אין גייסט פון טורגעניעווס "ליעדער אין פּראַ-זע", אונטערן טיטעל "אַ בינטעל בלומען" (פּאָעזיע אָהן גראַמען; בערדיטשעוו, 1888), אַ פאַמפלעט געגען שמרס ווערק-שמרס משפט" (בערדיטשעוו, 1888) א. אַנד. די דאָזיגע אַלע ווערק האָבען נישט נאָר שלום-עליכם נאָמען פּאָפּולער גע-מאַכט ביים ברייטען יודישען לעזער-עולם, נאָר אויך אַרויסגערופען די אויפ-מערקזאַמקייט פון די אמתע ליטעראַטור-מבינים. ש. דובנאָוו, דער קריטיקער פּונ'ם יודיש-רוסישען "Восходъ", איז

ארויסגעגעבען געוואָרען אין לאַנדאָן אין יאָהר 1774.

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 865.

שלום-עליכם — דער פסעוודאָ-נים פון דעם בעריהמטען הומאָריסט און איינעם פון די גרעסטע יודישע שריפט-שטעלער שלום ראָבינאָוויטש. גע-באָרען דעם 18-טען פעברואַר 1859 אין אַשטעדטעל נעבען פּערעיאַסלאָוו, פּאָל-טאָווער גוב. זיין פּאָ-טער, אַ טאַלנער חסיד, נאָר אַ שטי-קעל משכיל, איז

געוועזען איינער פון די אָנגעזעהענסטע נגידים אין שטעדטעל און האָט געהאַל-טען פּאָסעסיעס. אַז שלום-עליכם איז געווען נאָך גאָר אַ קינד, האָבען זיך זיינע עלטערן בעזעצט אין שטעדטעל וואָראָנקאַ (פּראָטאַסטיפּ פון כתריילעוועק), וואו שלום-עליכם האָט פּערבראַכט זיינע קינדער-יאָהרען, לערנענדיג ביי מלמדים. שפּאַטער האָבען זיך זיינע עלטערן צוליעב מאַטעריעלע סבות (מען האָט ביי זיי גע-האַט אויסגעוונגען די פּאָסעסיעס אַרום וואָראָנקאַ) אַריבערגעצויגען קיין פּערע-יאַסלאָוו, וואו שלום-עליכם האָט גע-זוכט די אַרטיג צ דיסטריקט-שול (או-יעודנאָיע אוטשיליששעסע), צו גלייכער צייט פּאַרזעצענדיג די יודישע למודים, אונטער דער השגחה פון זיין פרומען פּאָטער, וועלכער איז שוין אָבער געווען אַ ביסעל אָנגעשטעקט מיט'ן צייטגייסט — פון דער השכלה-בעוועגונג. נאָך אַלס יונגעל זיך בעקאַנט מיט דער ניי-העב-רעאיסער ליטעראַטור, האָט שלום-עליכם שוין צו 15 יאָהר געדרוקט זיך אין די העברעאישע צייטונגען „המליץ“ אוי

ווי אויך אין די „ליטעראַרישע מאָנאַטס-שריפטען“, אין רייזענס „קונסט און לעבען“ א. א. ו. אין 1910—1911 איז ער געוועזען רעדאַקטאָר פון דעם צענ-טראַל-אַרגאַן פון די עסטרייכישע פּוּעלי-ציון „דער יודישער אַרבייטער“, וואו ער האָט אויסער פּובליציסטיק פּערע-פענטליכט אויך עטליכע קריטישע אַר-טיקלען. אויסערדעם האָט ער געשריבען איבער דער יודישער ליטעראַטור און איהרע שריפטשטעלער אין די פּוּליש-יודישע „Wschód“ און „Moriah“, וואו ער האָט אויך פּערעפענטליכט אַ רייה איבערזעצונגען פון אַש, רייזען, נאָמבערג, שניאור, ליעסין.

שלום בן אברהם — דער אוי-טאָר פון אַ יודישער איבערזעצונג פון די אַפּאָקריפישע שריפטען „מעשה שושנה“ און „מגלת יהודית“: „דש ביכל האב איך אלי ווייברן צו אירן (עהרען) לאזן דרוקן איין שמועה פון דר רומי שושנה די ניט וואלט ביי דען ריכטור ליגן אונ' וואלט זיך לושין טייטן. דש אנדרי דיא שמועה פון יודית די אים יוצר פון חנוכה ניט בישיד-ליך שטיט. דרום איר רומי ווייבר וועלט איר טיר רעדליך אור קויפן דא וויל איך אויך דש גנצי עשרים וארבע אין דיי-טשין דרוקן אונ' ויל אנדרי היפש דינג. דאָס רעט שלום בר' אברהם יצ'ו. גי-דרוקט דורך הנט אויער אלר דינר יצחק בן הר"ר אהרן פון פרוסטיץ (זעה) אין דעם יאר דש מן צילט בוינף טוי-זנט אונ' דריי הונדרט אונ' זיין דריי-שיג (1571) אוילף טאג אין דען חודש אייר אין דר קוניגליכן שטאדט קראקא... ביבליאָגראַפֿיע: א. שולמאַן, שפת יהוד תאשכנזית וספרותה, 51.

שלום בן משה בוזאגלו — דער אויטאָר פון „מעשה ה' פי נורא הוא“, אין העברעאיש און יודיש, וואָס איז

אויף שמר'ן מצד דער יודישער קריטיק (שלום-עליכם, ראבניצקי, דובנאָו א. אַנד.), וואָס האָט שטאַרק אַרונטערגעריסען זיינע אומגעלומפערטע ראָמאַנען, איז ער אין יאָהר 1888, לויט דער איינלאַדונג פון די יו-דיש-אַמעריקאַנישע אַקטערען, געקומען קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט ווייטער געפיהרט די טעטיגקייט פון אַ ראָמאַנען-ליפעראַנט און טעאַטערשרייבער. ער האָט אויך אַרויסגעגעבן אייניגע צייטשריפ-טען, ווי „דער יודישער פּאָק“ (1894) — פריינד“ א. אַז. וו. און האָט מיטגעאַרבייט אין פערשידענע צייטונגען און זשורנאַלען. — נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס שייקעוויטשעס ראָמאַנען האָבען נישט קיין שום ליטעראַרישען ווערט און וואָס די שאַרפע קריטיק געגען זיי איז געווען אין איהר צייט וויכטיג און נויטיג, האָט ער דאָך געוויסע פערדינסטען פאַר דער ענטוויקלונג פון דער יודישער ליטעראַ-טור. ער האָט נאָך אין אַ גרעסערער מאָס ווי דיק צוגעצויגען צום יודישען בוך די ברייטסטע מאַסען פון פשוטען עולם, בעפריידיגענדיג זייער דורשט צו לייענען אינטערעסאַנטע געשיכטען. ביי דער גאַנצער אונקינסטלערישקייט און אונאַטירליכקייט פון זיינע ראָמאַנען מיט זייערע ווילדע פערפלאַנטערטע אינטריגעס, אוממעגליכע סיטואַציעס, אונערוואַרטעטע געשעהענישען, שטעהען זיי דאָך אין גע-וויסע פרטים העכער פון דער בולוואַר-לי-טעראַטור ביי אַנדערע פעלקער. זיי האָבען אָפט נאַאיוו-עהרליכע טענדענצען, און פאַר דעם אומוויסענדען יודישען לע-זער האָבען זיי נאָך געהאַט די בעדייטונג, וואָס זיי פלעגען איהם בעקאַנט מאַכען מיט נייע אומבעקאַנטע השגות, און אָפט האָבען זיי געדינט זאָגאַר פאַר אַ בריק, וואָס האָט געפיהרט צו השכלה און ביל-

דונג. אזוי ווי דיק, שטעלט אויך שמר אָפט אַריין אין זיינע ראָמאַנען גאַנצע שטיקער מוסר, הגם דער מאַראַליש-די-דאַקטישער עלעמענט איז ביי איהם ניט אין ערך פלאַכער און שפיעלט שוין ביי איהם נישט בכלל אַזאַ הויפט-ראַלע, ווי ביי זיין פיעל ערנסטערן פאַרגענער. שמרס ראָמאַנען האָבען אַגב געהאַט אַנאַיינפלוס אויך אויף דער ענטוויקלונג פון דער יודישער שפראַך, איינפיהרענדיג אין איהר פיעל נייע ווערטער און בע-גריפען.

ביבליאָגראַפיע: שמרס אויטאָביאָ-גראַפיע, אין מיניקעס, ימים-נוראים און סוכות-בלאט, 1901; א. ליטוין, שמר און ווין ראַ-פאן, אין „לעבען און וויסענשאַפט“, 1910, X — XI; א. ריווען, אין „וועג“, 1905; ס. פינקס, די געשיכטע פון דער יודישער ליפ-ראטור, I, 147 — 153; שלום-עליכם, שמרס משפט, בערדיטשען, 1888; דער יודישער גולן, אין „יודישען פּאָליטלאַט“, 1887.

שיפער יצחק, ד"ר — פויליש-יודישער שריפטשטעלער און היסטאָריקער. געבאָרען אין יאָהר 1884 אין טאַרנאָו, גאַ-ליציען. נאָכדעם ווי ער האָט געענדיגט דאָס אַרטיגע גימנאַזיום, האָט ער שטודירט יוריספרודענץ און פּילאָזאָפיע אין די אוניווערזיטעטען פון קראָקוי און וויען. אַ מיטאַרבייטער פון פוילישע און דייט-שע צייטשריפטען, דער אויטאָר פון אַ גאַנצע רייה אַרטיקלען מיט אַ יורדי-שען אָדער ווירטשאַפּט-געשיכטליכען אינהאַלט און פון אייניגע וויכטיגע ווערק איבער דער געשיכטע פון די יו-דען אין פוילען (איינס פון זיי איז פרעמירט פון דער לעמבערגער אוני-ווערזיטעט), איז שיפער אין דער יודי-שער פרעסע אויפגעטרעטען הויפטזעכליך ווי אַ קריטיקער, בעטייליגענדיג זיך אין פערשידענע גאַליציש-יודישע אויסגאַבען.

ביו-יאָרק. האָט בעקומען אַ טראַדיציאָנע-
 לע יודישע ערציהונג און ביו 17 יאָהר
 האָט ער קיין זאָך נישט געלערנט אַחוץ
 תלמוד. דאָן זענען איהם צופעליג געקו-
 מען אין האַנד אַריין די ווערק פון מאַפּו,
 קלמן שולמאַן און אַנדערע, און אונטער
 זייער איינפלוס האָט ער זיך אָנגעהויבען
 אָבצוגעבען מיט השכלה און זעלבסטביל-
 דונג. זיצענדיג אין פינסק ביי זיינע
 שוויגערעלטערן אויף קעסט, האָט ער
 געלערנט רוסיש און דייטש, זיך פער-
 פּאָלקאַמט אין העברעאיש און, אזוי ווי
 אַלע משכילים, געשריבען העברעאישע
 שירים. צו 22 יאָהר איז ער אַוועק קיין
 ווילנאָ זוכען אַ בעשעפטיגונג. דאָרט,
 וואַרטנדיג אויף אַ צוגעזאָגטע שטעלע,
 איז ער אַריין צום העברעאישען שריפט-
 שטעלער און פערלעגער שמואל-יוסף פין
 און איהם פּאָרגעלעגט אַרויסצוגעבען זיין
 ראָמאַן „זבחי אינקוויזיציה“, וואָס ער האָט
 נאָך געהאַט אָנגעשריבען אין פינסק. פין
 האָט דעם ראָמאַן אָנגענומען, אָבער זיין
 דרוקען איז אָבגעלעגט געוואָרען צוליב
 צענזור-שוויריגקייטען (אין עטליכע יאָהר
 אַרום איז ער פערעפענטליכט געוואָרען
 אונטערן נאָמען „קין“, אין העברעאיש, און
 „התן דמים“ אָדער „די בלוטיגע ליבע“—
 אין יודיש). דאָן האָט פין, דערשפירענ-
 דיג די אייגענשאַפטען פון שייקעוויטשעס
 שטייגער שרייבען, איהם פּאָרגעשלאַגען
 צו פערפאַסען אַנ'ערצעהלונג אויף יודיש.
 אויף מאַרגען האָט שייקעוויטש איהם גע-
 בראַכט די בעשטעלטע געשיכטע און האָט
 בעקומען פאַר איהר דריי רובעל. דער
 האַנגאַראַר איז איהם אזוי געפעלען געוואָ-
 רען, אַז אויפ'ן דריטען טאָג האָט ער
 צוגעשטעלט פינען נאָך אַנ'ערצעהלונג,
 דאָן אַ דריטע א. אַז. וו. אין פערלויף פון
 ניין טעג האָט ער אָנגעשריבען ניין גע-
 שיכטען (אַ טויטער בעולם הוה“, מחותנים

פון שונאים“, גן-עדן-פייגעלע“, פרינ-
 צעסין אין וואַלד“ א. אַנד.), וועלכע
 ער האָט פערקויפט פערשידענע אַרויסגע-
 בער. דערווייל האָט ער בעקומען די צו-
 געזאָגטע שטעלע און איז אַוועקגעפאַה-
 רען קיין יאַנאָוו, לובלינער גוב., וואו
 ער איז געוועזען אַ פּראָדוקטען-ליפּעראַנט
 פון אַנ'אַרטיגען הוסאַרען-פּאָלק. אין דער
 צייט פון דער רוסיש-טערקישער מלחמה
 איז ער אינאיינעם מיט זיין פּאָלק אַוועק
 קיין רומעניען, וואו ס'איז איהם גוט גע-
 גאַנגען און ער האָט אָנגעהויבען צו
 שפיעלען די ראָלע פון אַנ'אַנגעזעהענעם
 „פּאָדריאַדטישק“; אָן זיין ליטעראַרישע
 טעטיגקייט האָט ער געהאַט אינגאַנצען
 פעררגעסען. אין בוקאַרעשט האָט אויף
 איהם אַנ'איינדרוק געמאַכט גאַלדפּאָדענס
 יודיש טעאַטער, און שפּעטער, אַז
 ס'איז איהם אַוועק שלעכט, האָט ער זיך
 בעזעצט אין אָדעס (1878) און אָנגעהויבען
 צו שרייבען דראַמען און קאָמעדיעס פאַר
 דער יודישער ביהנע. דערווייל זענען
 אויך זיינע ערשטע געשיכטען פערשפרייט
 געוואָרען איבער רוסלאַנד און האָבען
 געמאַכט דעם נאָמען פון זייער פערפאַ-
 סער אזוי פּאָפּולער, אַז די בעוואוסטע
 דרוקער-פירמע ראָם האָט איהם געמאַכט
 דעם פּאָרשלאָג צו שרייבען פאַר איהר
 ראָמאַנען. די ערשטע גרויסע ראָמאַנען
 שייקעוויטשעס זענען געווען: „דער קאַ-
 טאַרושניק“, „דער פרומער מערדער“,
 „דער בעל-תשובה“, „דער טרייפּנאַק“,
 „די עגונה“ א. אַז. וו. זייט דאָמאַלס האָט
 ער אָנגעשריבען ביז 200 ראָמאַנען און
 ערצעהלונגען, וואָס פיעל פון זיי פער-
 נעהמען צעהנליגער און זאָגאַר הונדער-
 טער דרוקבויעגעס, און פון 30 ביז 40
 טעאַטערשטיק. מחמת דעם, וואָס דאָס
 יודישע טעאַטער אין רוסלאַנד האָט זיך
 פערמאַכט, ווי אויך אַדאַנק די אָנפאַלען

צוזאמען מיט אַ גאַנצן לאַנגער פּאַררעדע צוזאמען פון שטענדאַלס תהלים-איבער-זעצונג, ווי, צום ביישפּיעל, די פּאַלגענדע: „דערפאַרס זיך גוט, דען אן מעכטיג, בין איך אונ' לייך גרוש פּיין, הייל מיך, דען זיא ויין דער שראקין, מיין גיביין, מיין לייב איז זער דערשראקין. וואו לאנג זאל עש ווערן, דוא גוט, דער הער, קעהר ווידר, ציה אויש גויט פון לייך, מיין לייב, הילף מיר מיט דיינר גנאדן זער, ווער וויל נאך דעם טוט אין דער העלן פּיין, זיין לוב גידענקן אודר ניט דאנקבר זיין... זיא ויין פּר פינשטרט פון וועגן צארן, מיין אויגן, אונ' אופט גימאַכט נאש, עש אישט אלט גיווארן מיין גישטאַלט פון וועגען מיין לייך אונ' האש"...

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שח יהודית-אשכנזית וספרותה, 24—26; ג. קאַר-פעלעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטע-ראטור, 1013; ס. גרינבוים, „Jüdischdeutsche Chrestomatie (ווערען געבראַכט אויס-צוגען פון שטענדאַלס איבערזעצונג).

שטערן איציק-פייטעל — דער אויטאָר פון „Lexicon der jüdischen Geschäfts-und Umgangssprache“ אין צוויי טייל, „פון יודיש אין דייטש און פון דייטש אין יודיש, מיט אַנ-אַנהאַנג צו ערלערנען די לשון-קודשע שפּראַך“ (מינכען, 1883; אַ נייע אויס-גאַבע פון דעם ווערק איז ערשיענען אין יאָהר 1859 אין לייפציג און מייסען אַלס אַבטער טייל פון „א. פ. שטערנס געזאַמעלטע שריפטען“). דער אויטאָר ווייזט זיך אַרויס אין זיין ווערק פאַר אַ זעהר גוטען קענער פון יודיש, אָבער דאָס ווערק פּערלירט זעהר פּיעל דורך דעם אומווירדיגען נידעריגען טאָן, אין וועלכען עס איז געשריבען.

ביבליאָגראַפיע: שח. לאללעמאַנ, Das deutsche Gauerthum, III, 203—240.

שייקעוויטש נחום-מאיר—(מעהר בעקאַנט אונטערן פּסעוודאָנים ש מ ר)—

פּאַפּולערער ראַ-מאַניסט. געבאָרען דעם 18-טען דע-צעמבער 1850 אין נעסוויזש, מינסקער גוב., אין אַנאַגע-זעהענער, אָבער פּעראַרימטער פּא-מיליט; געשטאַרבן ענדע 1905 אין

אויך שולמאַן ברענגט אייניגע אויסצוגען פון שטענדאַלס תהלים-איבער-זעצונג, ווי, צום ביישפּיעל, די פּאַלגענדע: „דערפאַרס זיך גוט, דען אן מעכטיג, בין איך אונ' לייך גרוש פּיין, הייל מיך, דען זיא ויין דער שראקין, מיין גיביין, מיין לייב איז זער דערשראקין. וואו לאנג זאל עש ווערן, דוא גוט, דער הער, קעהר ווידר, ציה אויש גויט פון לייך, מיין לייב, הילף מיר מיט דיינר גנאדן זער, ווער וויל נאך דעם טוט אין דער העלן פּיין, זיין לוב גידענקן אודר ניט דאנקבר זיין... זיא ויין פּר פינשטרט פון וועגן צארן, מיין אויגן, אונ' אופט גימאַכט נאש, עש אישט אלט גיווארן מיין גישטאַלט פון וועגען מיין לייך אונ' האש"...

...ור געש איך דיך ירושלים, דא זולשטו ור געשן מיין רעכטי האנד, מיין צונג זאל בלייבן קלעבן אין מיין גוימך צו שמאך אונ' צו שאנד, ווען איך אן דיך גידענקן אודר ברינג, מיך אויף ירושלים, דש הויפט מיינר רויד ... גידיינק גוט דען טאג דר קינדער אדום, וואש דיא מיר האבן גיטאן צו לייך. זי שפּראַכֶן, ור ווישט זיא ביש אין דען גרונד, דאש גלייכֶן דיא שטאַט בבל זול עש אויך קומן צו פונד; וואול דעם דער דיך בצאלט אונ' גיבט דיר דיינן לון, ור גילט דיר ווידר דייני ור געלטונג זוש דיא מיר הושט גיטון..."

אין יאָהר 1700 (1705) האָט וואַגענזייל (זעה) אַרויסגעגעבען די דאָזיגע תהלים-איבערזעצונג אין דייטשע בוכשטאַבען

בוך גיבראכט .
 אין ער ווארטונג עש זול זיין ליבליך
 צו לייאנן ,
 מאנן אונ' ורויאן אונ' דיא ורומי מיידליך .
 דען עש ווירט זיין זער בשיידליך .
 דא האב איכש מיט מינר האנד איבר שריבן .
 דש עז איז נישט דרינגן גיבליבן ,
 אונ' האב מיך ביאכט
 אונ' אין דען דרוק גיבראכט" . . .
 די איבערזעצונג איז „אין ניגון פון
 שמואל בוך גיבראכט" און צייכענט זיך
 אויס מיט איהר פאָעטישער קראַפט . אַלס
 מוסטער ברענגט גרינבוים אין זיין חרעס-
 טאָמאַטיע די איבערזעצונג פון דעם ער-
 שטען קאַפיטעל :
 „וואול דעם מאן דער ניט אין דר רשעים
 ראט געט ,
 אונ' אין וועג דר זוינדר ניט ער שטעט ,
 אין גיזעש דר שפעטר ניט ער זיצט ,
 נייארט אויף רעכט דער תורה גיבט ער
 זיין זין און וויין .
 דיא רעכט דער תורה האלט ער אין
 גרושר אכט .
 דא אינן לערנט ער טאג אונ' נאכט ,
 דער זעלביג ווערט זיין אז איין בוים
 דער פון וואשר ניט שטעט ווייט .
 וועלכר זיין אופט גיבט אין זינר צייט .
 זיין בלאט ווערט ניט ור ולבן אודר
 ווערן טרוקן .
 אליש וואש ער טוט ווערט אים גוט באגליקן .
 אבר דיא רשעים מן זיא זו ניט פינט ,
 זיא ווערן זיין איין שפּרויאר דען דא
 פּור וויעט (פּערזוועהט) דער ווינט . . .
 זיא ווערן אויך ניט זוכה זיין אויף צו
 שטען אם יונגשטן גיריכט .
 דיא זוינדיגר מיט זאמלונג דער צדיקים
 זיא ווערן אויף שטען ניכט .
 גאט האט ליב דען וועג דער צדיקים
 אויש דער קארן .
 אבר וועג דער רשעים איז עביג פּור לארן ."

raeorum in bibliotheca Bodle-
 iana" און רעדט וועגען דער יודישער
 ליטעראַטור אין אייניגע אַנדערע ערטער
 (אין „המזכיר" א. א. וו.) .
 „שטענדאל" משה — דער אויטאָר
 פון אַ יודישער געריימטער תהלים-אי-
 בערזעצונג „אַרויסגעגעבען פון דער פרוי
 ריוזעל פישעלס אין קראָקוי אין יאָהר
 1586 (דש תהלים בוך וואול ור טויטשט
 אין טויטשר שפראך גאר שין אונ' בשייד-
 ליך . אונ' גאר קורץ ווייליג דרין צו
 לייאן פאר ווייבר און פאר מיידליך .
 גידרוקט אים יאר דאש מיר צילן דרייא
 הונדרט זעקש אונ' פירציג , אונטר דעם
 גוואלטיגן מעכטיגן קויניג שטעפהאן יר"ה
 אין דער הובט שטאט קראקא) . אַלס
 פּאַררעדע קומט דער פּאַלגענדער שיר
 פון דער אַרויסגעבערין :
 „מיט הוילף גוטש ית' הב איך מיר אין
 זין גינמן ,
 אונ' מיט דר הוילף בון גוט ית' האף
 איך דא דורך צו קומן ,
 דש געטליך ס' תהלים אויף טויטש אין
 דר צייט לויין ווייזן ,
 אין ער ווארטונג דש אידר מן זול גוט
 ית' ליבן אונ' פרייזן ,
 עש זיין ורויא אודר מאן ,
 וויא דוד המלך ע"ה האט גיטאן . . .
 נון האב איך מיך גיפלישן ,
 דש איך דיא לויט לושן ווישן ,
 וויא איך צו דעם תהלים קומן מיר
 אלש אנדרי ,
 עש האט זיך גיגעפן דש איך הב מושן
 וואנדרי ,
 דא האב איך דש ס' תהלים צו קהלה
 קדושה הנובר גיפונדן ,
 אין דר זעלביגן שטונדן ,
 דש הרב משה שטענדיל האט אויף
 טייטש גימאַכט ,
 אין דעם רייס אונ' אין ניגון פון שמואל

האָט אָנגעשריבען אייניגע טעאָטערשטיק.
פון זיי איז געדרוקט געוואָרען אַ פינף-
אַקטיגע דראַמע, הינדע אידעלסאָן.

שטיינשניידער משה (מאָריץ) —
בעריהמטער אַרענטאַליסט און ביבליאָ-

גראַף. געבאָרען

דעם 30-סטען מערץ

1816 אין פּראָסניץ.

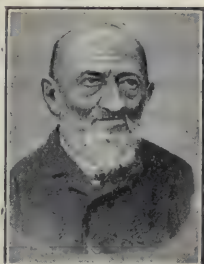
מעהרען, געשטאָר-

בען דעם 24-סטען

יאַנאַר 1907 אין

בערלין. נישט קי-

קענדיג אויף זיין

פיינדליכע און פּערעכטליכע בעציהונג צו

יודיש, האָט ער דאָך זעהר פיעל אויפ-

געטאָן פאַר דער פּאַרשונג פון דער אַל-

טער יודישער ליטעראַטור, און ביבליאָ-

גראַפיש האָט ער זי פּמעט אינגאַנצען

אויסגעשעפּט. פון זיינע אַרבייטען אי-

בער יודישע ליטעראַטור זענען די וויכ-

טיגסטע: „Ueber die Volksliteratur

der Juden“, אין גאַשעס „אַרכיוו פיר

ליטעראַטור-געשיכטע“, 1872; די ביבליאָ-

גראַפישע אַרבייטען, וואָס זענען געדרוקט

אין ניימאַנס „Serapeum“, פאַר די יאָה-

רען 1848—49, 1864, 1866, 1869; די

אַרטיקלען אין ערש און גרובערס עג-

ציקלאָפּעדיע — „Jüdische Literatur

און „Jüdische Typographie und jüdi-

scher Buchhandel“ (דער ערשטער אַר-

טיקעל איז אַרויס אין אַ פּערמערהרטער

און פּערבעסערטער אויפלאַגע אין ענג-

ליש, און איז שפּעטער איבערזעצט גע-

וואָרען אויף העברעאיש דורך מאַלטער

(„ספרות ישראל“); די אָהאַנדלונג „Ge-

schichtsliteratur der Juden“ (1906).

אויסערדעם גיט ער אַנאָויספיהרליכע

ביבליאָגראַפיע פון אַלע יודישע ווערק

אין דער באַדלעיאַנג-ביבליאָטעק אין זיין

בעריהמטען „Catalogus librorum Heb-

שע צייטשריפטען און זאַמעלביכער און די

לעצטע יאָהרען הויפטזעכליך אין „פריינד“

פּערעפּענטליכט אַ רייה לירישע געדיכ-

טען און פּאָעמען. ער האָט אויך אָנגע-

שריבען זעהר אַ גרויסע צאָהל נאָוועלען

און אייניגע דראַמען. פון וועלכע ס'זע-

נען געדרוקט „די מוטער“ (אין אַ בע-

זונדער אויסגאַבע פון שימינס פּערלאַג,

1908) און „דער נסיון“ (אין דער וואָה-

שויער וואַכענשריפט „די יודישע וואַך“,

1913). אַ קליינע זאַמלונג פון זיינע שריפ-

טען, אין פּראָזע און פּערזען, איז ער-

שיענען אין יאָהר 1909 (אין שימינס

וועלט-ביבליאָטעק). אַ צווייטע זאַמלונג

ווערט צוגעגרייט צום אַרויסגעבען אין

פּערלאַג „ביכער-פאַר-אַלע“. שטיינבערג

איז איינער פון די אַריגינעלסטע און

בעגאַבטסטע פּאַרשטעהער פון דער

נייסטער יודישער ליטעראַטור. בעזונ-

דערס צייכענען זיך אויס זיינע לירישע

געדיכטען, איבער וועלכע עס שוועבט

אַפּט אַנאָומעטיגער שמייעלעל און פריה-

צייטיגע לעבענסמידקייט. אין יאָהר 1911

האָט ער פּערעפּענטליכט אין „פריינד“

(וואו ער איז אַ געוויסע צייט געוועזען

אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער) אייניגע

קאַפיטלען פון אַ ראַמאַן אין פּערזען מיט'ן

נאָמען „רוסלאַנד“, וואָס לויט דעם נישט

גאַנץ זעלבסטשטענדיגען, אָבער ערטער-

ווייז זעהר רייעפן סטיל, זאָגט עס צו

צו זיין איינס פון די בעדייטענדסטע

ווערק אין דער נייער יודישער פּאָעזיע.

שטיינבערג ק. — דראַמאַטורג.

געבאָרען אין דער ערשטער העלפט פונ'ם

XIX יאָהרהונדערט, געשטאַרבען אַרום

1909 אין בריסק, וואו ער איז געוועזען אַ

מיליטער-אַרצט אין איינעם פון די אַרטי-

גע פּאָלקען. אַ הייסער ליעבהאַבער פון

יודיש, האָט ער זיך אין דער פרייער צייט

באָגעגעבען מיט יודישער ליטעראַטור און

שטיינבערג יודעה — העברעאיש-
יודישער בעלעטריסט. געפאָרען אין יאָהר

1861 אין ליפאָאָני,
בעסאָראָבער גוב.,
געשטאָרבן דעם
26סטן פעברואַר
1908 אין אָדעס.
אויפגעצויגען גע-
וואָרען אין חסיד-
שען גייסט אונטער

דער השגחה פון זיין פאָטער, אַ הייסען
סאָדאָגורער חסיד. שפעטער, וואוינענדיג
ביי זיין שוועהר אין רומעניען, איז ער
בעקאנט געוואָרען מיט דער השמלה-ליטע-
ראַטור, וואָס האָט אָנגעמאַכט אַ גאַנצע
זייבערקעהרעניש אין זיינע אָנשוואונגען.
כדי איינצואַרדענען זיין לעבען בהסכּם מיט
זיינע נייע השגות, האָט ער פּערלאָזען זיי-
נע שוועהר-און-שוויגער און זיך בעזעצט אין
אַ דאָרף, וואו ער האָט געעפענט אַ שפּיז-
געוועלבעל, ס'איז איהם אָבער זעהר שלעכט
געגאַנגען, און אין אַ געוויסע צייט אַרום
האָט ער זיך געמוזט אומקעהרען צוריק אין
הויז פון זיינע עלטערן. מחמת דעם שטאַר-
קען קאַמף, וואָס ער האָט געמוזט פיהרען
מיט זיין פאָטער צוליעב זיינע נייע „אפי-
קורסישע“ געדאַנקען, איז ער אַריבערגע-
פאָהרען אין אַ בעסאָראָבער שטעטעל, וואו
ער האָט זיך גענומען צו לעהרעריי. צו
דער צייט (1889) געהערט אויך זיין נישט
גאַנץ געלונגענער דעביוט אין העברעאיש
(„ניב שפתיים“ — אַ העברעאישער סינטאַק-
סיס). נאָך אַ לאַנגער צייט פון מאַטעריע-
לעך נויט, יאוש און פּערצווייפלונג, האָט
זיך פאַר שטיינבערגען אָנגעהויבען אַ נייע
תּקופּה, ווען ס'איז אַרויס זיין ווערק
„בעיר וביער“ און שפעטער — זיינע חסיד-
שע ערצעהלונגען, וואָס האָבען געמאַכט אַ
רושם אין דער העברעאישער ליטעראַטור,
און ער איז באַלד אָנערקענט געוואָרען

פאַר איינעם פון איהרע אָנגעזעהענ-
סטע פאַרשטעהער. זיין ליטעראַרישע
טעטיגקייט אין יודיש האָט ער אָנגעהויבען
אין דעם „יוד“, וואו ער האָט גענומען אַ
נאָהענטען אָנטייל. זיינע יודישע ערצעה-
לונגען, סקיצען און הומאָרעסקען זענען אויך
פּערעפענטליכט געווען אין דער „יודישער
פאַמיליע“, „יודישער פּאָלקס-צייטונג“,
„פריינד“, „פּאָלקסצייטונג“ און פּיעל אַנ-
דערע צייטונגען און זשורנאַלען, זיי זע-
נען אָבער קיינמאָל ליידער נישט געזאַמעלט
געוואָרען אין בעזונדערע אויסגאַבען. די
לעצטע פאַר יאָהר פאַר זיין טויט וואָ ער
געוואוינט אין אָדעס, פון וואָגען ער האָט
געשריבען פאַר דער אמעריקאַנער יודישער
צייטונג „די וואַרהייט“. אין יאָהר 1909
איז אין שיימינס „וועלטביבליאָטעק“ אין
יודישער איבערזעצונג (פון ש. צ. זעצער
און ב. ק.) אַרויס אַ זאַמלונג פון שטיינ-
בערגס, חסידישע מעשה'ליך און ערצעה-
לונגען און זיין גרעסערע ערצעהלונג, אין
יענע צייטען. אַ קריטישע אַבשאַצונג פון
שטיינבערגס ווערק אויף יודיש וועט מעג-
ליך זיין, ווען פון די צייטשריפטען, וואו
זיי זענען צושפּרייט, וועלען זיי צונויפגע-
נומען ווערען אין איין בוך.

ביבליאָגראַפיע: זעצערס פּאָרטרעט צו
די חסידישע מעשה'לעך און ערצעהלונגען;
די יודישע פרעסע פאַר פעברואַר 1908.

שטיינבערג יעקב - העברעאיש-
יודישער נאָוועליסט און דיכטער. געבאָ-
רען אין יאָהר 1886
אין שדה-לבן (ביצ-
לאַצ צערקאָוו),
קיטער גוב. אָנגע-
הויבען זיין ליטע-
ראַרישע טעטיגקייט
אין יודיש אין דער
„יודישער פּאָלקס-
צייטונג“, האָט ער אין פּערשידענע יודי-

פון דער אלט-יודישער ליטעראַטור, האָט איהם געגעבען די מעגליכקייט זיך אָבצו-געבען מיט דער פאַרשונג פון די פערשי-דענסטע געפיטען פון יודישער וויסענ-שאַפט. אויסער אַ גרעסערער ערצעהלונג „האובדים והנדחים“, מיט וועלכער ער האָט דעביטירט אין יאָהר 1867 אין „השחר“, און אַ גאַנצער רייה קלענערע ערצעהלונגען און סקיצען, האָט ער פער-עפענטליכט אייניגע בעדייטענדע ווערק איבער חכמת ישראל. אָבער זיין גרויסע בעדייטונג פאַר דער יודישער ליטעראַ-טור ספעציעל שטיצט זיך אויף זיינע אונגעהיער וויכטיגע אַרבייטען וועגען יודיש. אַ בעזונדערס גרויסען ווערט האָט זיין אַרבייט וועגען דער געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור פון XV ביז סוף XVIII יאָהרהונדערט, פון איהר איז אָבער נאָרסאַ קליינער טייל פערעפענט-ליכט (אין דעם דריימאַנאָטליכען זשורנאַל „הזמן“, 1903, I—III, — „שפת יהודית-אשכנזית וספרותה מקץ המאה ה־טו עד קץ שנות המאה ה־יח“); דאָס איבעריגע געפינט זיך נאָך דערווייל אין רשות פון שולמאַנס יורשים. אַנאָדער וויכטיגע אַר-בייט זיינע וועגען יודיש איז ערשיענען אין „השלח“ פאַר דאָס יאָהר 1898 („עמקי שפה“). אויסערדעם האָט ער פערעפענט-ליכט אַ רייה אַרטיקלען וועגען דער גע-שיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור אין אייניגע יודישע אויסגאַבען (אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקס-זיבליאָטעק“, II, וואו ס'איז גערדוקט דער אָנהויב פון אַ גרעסערער אַרבייט „די געשיכטע פון דער זשאַרגאַן-ליטעראַטור“; אין „יוד“, 1900; אין זאַמעלבוך „הילף“, וואו ס'איז אויך ערשיענען זיינע אַ בעלעטריסטישע זאַך). צו יודיש האָט ער זיך אין אָנהויב פער-

האַלטען ווי צו „אַ מיטעל דאָס פּאָלק צו בילדען“, ווי צו אַ מיטעל, וואָס מען נוצט איהם נאָר, ווייל קיין אַנדער ברירה איז ניטאָ. שפעטער אָבער האָט ער געשריבען וועגען יודיש ווי וועגען אַ שפראַך, וואָס איז „ביין פון אונזער ביין און לייב פון אונ-זער לייב און וואָס דער גייסט פון אונ-זער פּאָלק ווייזט זיך אַרויס אין איהר אַזוי ווי אין אונזער ליטעראַטור אויף לשון קודש“ (זעה דעם אויבענדערמאָהנטען „הזמן“, I, 1903, „דבר אל הקורא“, III). דעם 25-סטען ניסן תרס"א איז געפייערט געוואָרען דאָס 25-יעהריגע יובילעאום פון שולמאַנס ליטעראַרישער טעטיגקייט (זייט ס'איז ערשיענען זיין ערשטע וויכטיגע אַרבייט „ממקור ישראל“).

ביבליאָגראַפיע: לוח אחיאסף, תרס"ב, 351 — 355; לוח אחיאסף, תרס"ה (נעקראָלאָג). שולמאַן נפתלי-הערן — געבאַ-רען אין אלט-ביכאָוו, געשטאַרבען אין אַמסטערדאַם אַרום 1830. ער האָט אַרויס-געגעבען מוספּיאַס „זכר רב“ (שקלאָוו, 1797) מיט אַ אינדעקס פון די ווערטער, וואָס געפינען זיך אין תנ"ך, זייער איבער-זעצונג אין יודיש און גראַמאַטישע אָנמער-קונגען.

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענג. XI, 314.

שוסהיים א. ל. — גאַליציש-יו-דישער זשורנאַליסט. לויט זיין פראַפעסיע אַנאָרבייטער, האָט ער זיין זשורנאַליס-טישע טעטיגקייט אָנגעהויבען אלס רע-דאַקטאָר פון דעם פועלי-ציוניסטישען אַר-גאַן „דער יודישער אַרבייטער“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין פערשידענע אַנ-דערע גאַליצישע אויסגאַבען. איצט איז ער רעדאַקטאָר פון דער ציוניסטישער וואַכענשריפט „סטאַנסלויער נאַכריכטען“.

און די איבערזעצונג פון אואיטמאַנס בע-
ריהמטער פּאָעמע "Salut au Monde"
(אין זאַמעלבוך "שריפטען", 1912).

שוואַרצפּעלד משה — רומעניש-
יודישער שריפטשטעלער און זשורנאַליסט,
דער רעדאַקטאָר פון דער רומעניש-ציו-
ניסטישער צייטשריפט "Egalitatea",
געבאַרען אין יאַסי אין יאָהר 1857.
פערנעהמענדיג זיך מיט'ן שטודיום פון
דער געשיכטע פון די יודען אין רומעניען,
האַט ער גרויס אויפמערקזאַמקייט געלעגט
אויפ'ן יודישען פּאָלקלאָר און האָט אין
פערלויף פון פיעל יאָהרען (1871—1888)
געזאַמעלט אויס דעם מויל פון פּאָלק-יו-
דישע שפּריכווערטער, רעדענסאַרטען
און אַנדערע מינים פון יודישער פּאָלקס-
שאַפונג; די צאָהל פון שוואַרצפּעלדס
קאַלעקציע גרייכט אין די טויענדער
אַריין; מיט זיי האָט זיך בענוצט דער בע-
ריהמטער אַדאַלף יעלינעק פאַר זיין ווערק.
ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 110—

111; יוד.-ענג. ענג. XI.

שווייד מאַרק — דיכטער. געבאָ-
רען אין יאָהר 1691 אין וואַרשוי אין אַ
הסידישער פּאַמיליע. בעקומען אַ טראַדיצי-
אָנעלע יודישע ערציהונג אין חדר און
ישיבה, איז ער שפּעטער אַריינגעטרע-
טען אין די וואַרשויער פּוילישע דראַמאַ-
טישע שול, וועלכע ער האָט געענדיגט
אין יאָהר 1911. אין דעמוזעלבען יאָהר
האַט ער פערלאָזט רוסלאַנד און איז אַוועק
קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט פערעפּענט-
ליכט אַ גאַנצע רייה געדיכטען אין א. ריי-
זענס, דאָס נייע לאַנד", פּינסקיס, יודישער
וואַכענשריפט" און אַנדערע. זיינע ליע-
דער און אבערזעצונגען זענען אויך ער-
שיענען אין אייניגע רוסלענדישע אויסגאַ-
בען ווי "ראַמאַנצייטונג" (1907) א. א. וו.
שוועבסער אליהו — יודיש-פּוילי-
שער זשורנאַליסט. געבאַרען אין יאָהר

1887 אין פּשעמישל, גאַליציען. ביזדונג
האַט ער בעקומען אין אַרטיגען גימנאַזיום
און אין דער לעמבערגער אוניווערזיטעט.
זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין יודיש
האַט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1907, אַלס
מיטאַרבייטער פון די יודישע סאַציאַל-
דעמאָקראַטישע אויסגאַבען אין גאַליציען.
אין דעם זאַמעלבוך "צייטפּראָגען" (פער-
לאַג, די וועלט", ווילנא) האָט ער פער-
עפּענטליכט אַ גרעסערן אַרטיקעל וועגען
יודיש בשעת דער פּאָלקסצעהלונג אין עס-
טרייך אין 1911.

שולמאַן אלעזר — העברעאישער

שריפטשטעלער און היסטאָריקער פון דער
יודישער ליטעראַ-
טור. געבאַרען אַרום
1838 אין אַ שטעד-
טעל פון קאַזונער
גוב, געשטאַרבן
דעם 17-טען יולי
1904 אין קיעוו.
האַט אין דער יוגענד

זעהר פיעל געלערנט, אָבגעבענדיג זיך דער-
הויפט מיט תלמוד. שפּעטער האָט ער זיך
גענומען צו השכלה און האָט שטודירט
העברעאיש און דייטש. דורך זיין שוועהר
קראָסונסקי, פערוואַלטער ביי די קיעווער
בראָדסקיס, אַ טיפּ פון די פאַרצייטיגע
משכילים, וואָס האָט פערמאַגט אַ רייכע
ביבליאָטעק, האָט שולמאַן געקריגען אַ
צוטריט צו בראָדסקיס הויז. ער איז גע-
וואָרען לעהרער און ערציהער פון לעוו
בראָדסקי, וואָס האָט איהם שפּעטער בע-
שטימט פאַר הויפטקאַסירער פון דער
בעוואוסטער "אַלעקסאַנדראָווער געזעל-
שאַפּט". זיין געזיכערטע מאַטעריעלע לאַ-
גע און די רייכע ביבליאָטעק, וואָס ער
האַט געירשנט פון זיין שוועהר און וועל-
כע ער האָט שפּעטער פערטאַפּעלט און
בערייכערט מיט די זעלטענסטע ווערק

ברענגט ער אין דריטען און פערטען טייל פאלגענדע אויסגעוועהלטע ווערק פון דער יודישער ליטעראַטור אין העברעאי-שער (ווייבער-טייטש) און דייטשער טראַג-סקריפציע: די בעוואוסטע פּאָעמע „ווינץ-האַנס-ליד“, וועגען דעם גירוש פון די פראַנקפורטער יודען אין יאָהר 1614 (זעה העלן אלחנן בן אברהם); „אַנְעֶלְעִיגֶע ווע-גען דער שרפה, וואָס האָט אויסגעבראַ-כען אין דעם פראַנקפורטער גהעטאָ אין יאָהר 1701, און צוויי פורים-שפיעלען — „אחשורוש-שפיעל“ און „מכירת יוסף“. אין דעם ליגט די וויכטיגע בעדייטונג פון שודטס בוך פאַר דער געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור. וואָס אָנבעלאַנגט זיינע מיינונגען וועגען יודיש, וואָס ער רופט אָן „א פערדאַרבען דייטש, צוואַ-מענגעמישט מיט פיעל העברעאישע ווער-טער“, זענען זיי פון גרונד אויס פאַלש און האָבען קיין שום ווערט נישט. אַ סך שטעלען, ווי אויך אייניגע פערטייטשונגען פון יודישע ווערטער ווייזען אַרויס, אַז ער האָט געהאַט זעהר אַ קנאַפע ידיעה אין דער יודישער שפראַך.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שנת יהודית-אשכנזית וספרותה, IX, 14—15, 17; יוד. רוסי. ענז. III, 407; ג. קארפּעלעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, 1007. שוואַרץ י. י. — דיכטער און אי-בערוועצער. וואוינט איצט אין ניו-יאָרק. אויסער אַ גאַנצער רייה אַריגינעלע ליע-דער אין פערשידענע יודיש-אַמעריקאַני-שע אויסגאַבען, ווי די זאַמעלביכער „לי-טעראַטור“, „דאָס נייע לעבען“ און פיעל אַנדערע, האָט ער פערעפּענטליכט אייני-גע איבערזעצונגען פון דער העברעאישער ליטעראַטור, ווי „דער מתמיד“ און „די פייער-מגלה“ פון ח. נ. ביאַליק, אַרייה ליעדער פון ר' יהודה הלוי (פאַרהאַן אויך אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע) א. א. ז. ו. איהם געהערט אויך אַ פּראָבע-איבערזעצונג פון די ערשטע סטראָפּען פון מילטאָנס בעריהמטער פּאָעמע „דער פערלאָרענער גן-עדן“ (אין „דאָס נייע לעבען“, 1911)

ברענגט ער אין דריטען און פערטען טייל פאלגענדע אויסגעוועהלטע ווערק פון דער יודישער ליטעראַטור אין העברעאי-שער (ווייבער-טייטש) און דייטשער טראַג-סקריפציע: די בעוואוסטע פּאָעמע „ווינץ-האַנס-ליד“, וועגען דעם גירוש פון די פראַנקפורטער יודען אין יאָהר 1614 (זעה העלן אלחנן בן אברהם); „אַנְעֶלְעִיגֶע ווע-גען דער שרפה, וואָס האָט אויסגעבראַ-כען אין דעם פראַנקפורטער גהעטאָ אין יאָהר 1701, און צוויי פורים-שפיעלען — „אחשורוש-שפיעל“ און „מכירת יוסף“. אין דעם ליגט די וויכטיגע בעדייטונג פון שודטס בוך פאַר דער געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור. וואָס אָנבעלאַנגט זיינע מיינונגען וועגען יודיש, וואָס ער רופט אָן „א פערדאַרבען דייטש, צוואַ-מענגעמישט מיט פיעל העברעאישע ווער-טער“, זענען זיי פון גרונד אויס פאַלש און האָבען קיין שום ווערט נישט. אַ סך שטעלען, ווי אויך אייניגע פערטייטשונגען פון יודישע ווערטער ווייזען אַרויס, אַז ער האָט געהאַט זעהר אַ קנאַפע ידיעה אין דער יודישער שפראַך.

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענז. ענז. IX, 112; אַמע-לאַלעקאַנט, Das deutsche Gannertum, III, 219—220; לאַוואַר סע-נען, Essai sur le judéo-allemand, 99—101.

שוואַרץ חיים — בעוואוסטער דרו-קער. האָט געלעבט אין אויגסבורג אין דער ערשטער העלפט פון דעם XVI יאָהרהונדערט. אין יאָהר 1543 האָט ער אַרויסגעגעבען די ערשטע יודישע איבער-זעצונג פון ספר מלכים: „דש ספר מלכים אין טויטשר שפראַך, הויבש אונ' בשייד-ליך אוך גאר קורץ ווייליג דרינגן צו לייאן. נידרוקט אין דר קיורליכֶן שטאט אוגשפורג אים יאָר דא מן צילט דרייא הונדרט אונ'

מחבר, אַנ'אויסגעצייכענטער תלמודיסט, פערמיהרט וכוחים און פלפולים וועגען מנהגים אָדער דינים, וואָס שטאַמען נאָך זיין מיינונג נאָך נישט פון דער הייליגער תורה. דאָך האָט דאָס ווערק אַ גרויסען קולטור-היסטאָרישען ווערט און גיט אַגע-נויע פאַרשטעלונג פון דעם יודישען פא-מיליענלעבען אין די סופציגער און זעל-ציגער יאָהרען פון דעם פאַריגען יאָהר-הונדערט. שאַצקעס האָט אויך פערעפענט-ליכט אייניגע נאָוועלען אין דעם I באַנד פון שלום-עליכמס, יודישער פּאָלקסביב-ליאַטעק" (בילדער פון דער ליטאַ, ממני דער אמתער פערפאַסער פונ'ם יודישען פאַר-פּסח). אויסערדעם האָט ער איבער-געלאָזען אַ רייה מאַנסקריפטען אין יודיש און העברעאיש.

ביבליאָגראַפיע: אין, המליך, 1899, № 187, יוד. ענג. ענג. XI, 234; ד'ר. מ. פינעס, די נעשיכטע פון דער יודישער לי-טעראַטור, I, 233—234.

שארקאנסקי אברהם מ. — דיכ-טער, דראַמאַטיקער און זשורנאַליסט.

געבאָרען אין מיטען דעם XIX יאָהרהונ-דערט אין קאָוו-נאָ (?), געשטאַרבן אַרום 1905 אין ניו-יאָרק. — ענדע די אַכציגער יאָהרען האָט ער אויסגע-

וואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך אָנגעהויבען צו בעטייליגען אין פער-שידענע צייטשריפטען און זאַמעליכער. אין יאָהר 1893 האָט ער צוזאַמען מיט פיליפ קראַנץ רעדיגירט אַ מאַנאַטליכען זשורנאַל, דער שטאָדט-אַנציגער; ; צוזא-מען מיט מאָריס ראָזענפעלד האָט ער אַרויסגעגעבען אַ אויפבלאַט, דער אשמדאי" (1894) און אַ היסטאָריש-ליטעראַרישע

דריימאַנאַטסשריפט, דער פּנסק" (1900). ער האָט אויך אָנגעשריבען אַ רייה טעאַ-טערשטיק, וואָס זענען מיט ערפאַלג געשפּיעלט געוואָרען אויף דער יודישער ניו-יאָרקער בייהנע, ווי „ונתנה תוקף" (א) דראַמע אין 4 אַקטען; דער סיוועטע איז די בעוואוסטע לעגענדע וועגען ר' אמנון דעם בעל „ונתנה תוקף"), „כל נדרי" (א) היסטאָרישע אָפּערעטע אין 4 אַקטען), „חפני און פּנסח" (א) מעלאָדראַמע אין 4 אַקטען) און אייניגע אַנדערע. בעוונדערס אָבער צייכענען זיך אויס זיינע ליעדער, וואו מען זעהט זיין אמת לירישען טאָ-לענט. געשריבען אין אַנ'אויסגעאַלטע-נעם ריטע און אַ לייכטען סטיל, פערמאַגען מאַכע פון זיי עכט פּאָעטישע טענער און זענען אָפט דורכגעדרונגען מיט אַנ'אָנגע-נעהמען האַרציגען הומאָר, הגם אויף זייער אויסערליכער פאַרם פיהלט זיך אָפט דער איינפלוס פון מאָריס ראָזענפעלד. די ערשטע ליעדערזאַמלונג שאַרקאנסקי מיט'ן נאָמען „יודישע נגונים" איז ער-שיענען אין ניו-יאָרק אין 1895. אין יאָהר 1911 איז אַרויסגעגעבען געוואָרען זיינע אַ נייע, זאַמלונג פון ליעדער, ביל-דער און באַלאַדען פון 1889 ביז 1905 מיט'ן נאָמען „גלות-בילדער". אין די לעצטע יאָהרען פון זיין לעבען האָט שאַרקאנסקי צוליעב אומגליקליכע סבות זיך כמעט אינגאַנצען צוריקגעצויגען פון ליטעראַרישער טעטיגקייט.

ביבליאָגראַפיע: ל. ווענער, Yid-dish Literature, אינעקס. שורט יאָהאָן-קריסטאָפּאָר — קריסטליכער געלעהרטער. געבאָרען אין פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין אין יאָהר 1664, געשטאַרבן דאָרטען אין יאָהר 1722. אין זיין בעוואוסטען ווערק „Jüdische Merkwürdigkeiten" (אין 4 טייל, פראַנקפורט און לייפציג, 1714 — 1718)

אימפרעסיאָניזם. אין זיין געשליפענער שפראך, וואָס איז קורץ און שאַרף, פיהלט זיך אי אַ טיעפע אינערליכקייט, אי אַ געוויסער אינטעלעקטואַליזם — ביידע יסודות, וואָס געפינען זיך אין שאַפיראַס שאַפען און וואָס זענען ניט תמיד האַר-מאַניש גענוג בעהעפט איינס מיט דאָס אַנדערע.

ביבליאָגראַפיע: ש. נינער, אין „פריינד“, 1910; בעל-חשבונות, אין „פריינד“, 1910; ת. צוקערמאן, אין „דאָס נייע לאַנד“, 1911, 6—7.

שאַצקעס משה-אהרן—בעוואוס-טער העברעאיש-יודישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין קאַרלין, מינסקער גוב. אין יאָהר 1825, געשטאָרבען אין קיעוו דעם 24-סטען אויגוסט 1899. די לעצטע צוואַנציג יאָהר פון זיין לעבען האָט ער פערבראַכט אין קיעוו, לעבענדיג אין שלעכטע מאַטעריעלע בעדינגונגען. זיינע בעדייטענדסטע ווערק זענען: „המפתח“, אין העברעאיש, וועגען די תלמודישע לע-גענדען (וואַרשוי 1866—1869) און „דער יודישער פאַר-פסח אָדער מנהג ישראל“ אין יודיש (פערעפענטליכט אין יאָהר 1881 אונטערן פסעוודאָנים המר”מ—מ. זעלי-קאָוויטש). אין „דעם יודישען פאַר-פסח“ בעשרייבט דער מחבר מיט פיעל הומאָר און סאַרקאָז די צרות, וואָס יודען, בע-זונדערס די מאַנסביל, מוזען זיך אויס-שטעהן אין די פיער וואָכען וואָס צווישען פורים און פסח. אגב אורחא מאַכט דאָס בוך בעקאַנט מיט פערשידענע יודישע מנהגים, שילדערט בילדער פון דעם פאַרצייטיגען יודישען לעבען, פון די אסיפות, וואָס קומען פאַר אין בית-מדרש א. אַז. וו. די קינסט-לערישע ווירקונג פון „דעם יודישען פאַר-פסח“, וואָס איז דורכגעדרונגען מיט השכלה-טענדענצען, ווערט אָבגעשוואַכט מחמת די פיעלע אַבווייכונגען, וואו דער

אַלגעמיינעם נאָמען „אויפֿן ים“ (בעזונ-דער אַרויסגעגעבען פון פערלאַג „פּראָ-גרעס“, 1910), אַרייַה נאָוועלען, געשרי-בען אונטערן איינדרוק פון די פאַגראָמען אין יאָהר 1905 („אין דער טויטער שטאָדט“, „שפוך חמתך“, „דער קוש“), אַ גרעסערע ערצעהלונג „די פאַמיליע גערער“ א. אַז. וו., ווי אויך אייניגע גע-דיכטען און קריטישע אַרטיקלען (אין דעם אַמעריקאַנער „אַרבייטער“). אַ בע-זונדערע אויפמערקזאַמקייט האָט אַרויס-גערופען זיין ערצעהלונג „דער צלם“ (צו-ערשט ערשיענען אין „דאָס נייע לעבען“, 1909, VI), וועלכער זשיטלאָווסקי האָט געווידמעט אַרייַה אַרטיקלען אין זיין זשורנאַל. געקומען צוויק קיין אייראַ-פאַ, האָט שאַפיראַ אין פערלויף פון יאָהר 1910 מיטגעאַרבייט אין „פריינד“, וואו ער האָט פערעפענטליכט די פאַלגענ-דע איבערזעצטע ראַמאַנען: וויקטאָר הוגאַס „די פערשטויסענע“ אונטערן טיטעל „דער גבור אין קייטען“ (אין אַ בעזונדע-רער אויסגאַבע ערשיענען אין שימינס פערלאַג); וואַלטער סקאָטס „איייווענהאַ“ (אונטערן טיטעל „דער שוואַרצער ריטער“ בעזונדער אַרויסגעגעבען פון פערלאַג „ביכער-פאַר-אַלע“); טשאַרלז דיקענס’ס „די שרפה אין לאַנדאָנער טורמע“. אין דעמועלבען יאָהר איז אויך ערשיענען (אין פערלאַג „פּראָגרעס“) אַ באַנד פון זיינע אויסגעוועהלטע „נאָוועלען“. — שאַ-פיראַ פערנעהמט אַ בעזונדערען אַרט אין דער נייערער יודישער ליטעראַטור. דער עיקר צייכענען זיך אויס זיינע פאַגראָם-ערצעהלונגען, וואָס געהערען צו די שטאַרקסטע און אייגענאַרטגסטע פון דער אַרט אין דער יודישער ליטעראַטור. אויך זיינע ים-בילדער זענען אַ נייעס אין דער יודישער פּראָזע. הגם ער איז אַ רעאליסט, שטעהט ער דאָך נאָהענט צום

ליעדער אין פיער שבראָכען: יודיש, העברע-
 איש, דייטש און פויליש. אַלס אַ 15-יעהריג
 יונגעל פלעגט ער שוין אַרומפֿ'הרען אי-
 בער באַליציען און, אויפֿהאַלטענדיג זיך
 חדשים-לאַנג אין בראַדי, קאָלאַמעאַ, לעמ-
 בערג, פלעגט ער דאָרט פּאַרוינגען זיינע
 ליעדער. אייניגע פון זיי זענען זעהר פּאָ-
 פולער אין באַליציען, ווי צום ביישפּיעל
 זיין נאַציאָנאַלעס געדיכט, דרויסען בלאָזט
 אַווינד אַ קאַלטער, וואָס איז געוואָרען
 אַנ'אמת פּאָלקסליעד. דער ליטעראַרישער
 ווערט פון שאַפּירס יודישע ליעדער ווערט
 פערמינערט צוליעב זייער שטאַרק פער-
 דייטשטער שפּראַך, דורך וואָס דער דיכ-
 סער האָט געוואָלט לייטערן דעם „זשאַר-
 גאַן" און מאַכען איהם אינטעליגענטער,
 ווי ער דערקלערט עס אַליין אין דער פּאָר-
 רעדע צו איינער פון זיינע זאַמלונגען. דאָך
 פערמאָגען אייניגע פון זיי עכטע פּאָעטי-
 שע שטעלען, וואָס צייגען אין איהם אַ-
 אמתען דיכטער. גאַנץ הויך שטעהט
 אויך די טעכניק פון זיינע ליעדער, וועל-
 כע זענען געשריבען אין אַ מעהר אָדער
 וועניגער אויסגעהאַלטענער פּערזענמאַס
 פון יאַמבען, טראַכ־יען און אַמפּיבראַכ־יען—
 אַ זעהר זעלסענע מעלה ביי די יודישע
 דיכטער פון יענער צייט. די צאָהל פון
 שאַפּירס ליעדער איז זעהר גרויס און נאָר
 אַ קליינער טייל פון זיי איז פּערעפענט-
 ליכט. אַ מעהר בעקאַנטערע ליעדער-
 זאַמלונג שאַפּירס איז ערשינען אין יאָהר
 1886 אין פּערלאַג פון א. פּויסט, קראַקוי,
 אונטערן טיטעל „מעלאָדיען אויס דער
 בעגענד אַם סאָן", אין צוויי טייל: דער
 ערשטער טייל ענטהאַלט יודיש-נאַציאָנאַ-
 לע געזאַנגען, בעדענקונגסליעדער, לירי-
 שע געדיכטען און אַנ'עלעגיע אויף דעם
 טויט פון משה מאָנטעפּיאַרע; דער צוויי-
 טער טייל ברענגט קאָמישע ליעדער,
 קופּלעטען, סאַטירען א. אַז. וו. פון זיינע

אַדערע זאַמלונגען זענען בעקאַנט „שיר'
 בת יהודה" (ליעדער איבער די פּערפּאָל-
 גונג דער יודען אין רוסלאַנד און דען
 אַנטיסעמיטימוס אין אַנדערן לענדערן, אין
 דער מונדאָרט דער יודען באַליציענס, מיט
 העברעאישער איבערזעצונג; 1883), פּריי-
 דעלע די מאַמע" (לעמבערג, 1882) און
 אַנד. אין יאָהר 1891 האָט דר. דאַלמאַן
 אין לייפּציג אַרויסגעגעבען שאַפּירס ליע-
 דער צוזאַמען מיט מעלאָדיען און אַנ'אַר-
 טיקעל איבער זיי (?). שאַפּיר האָט אויך
 פּערעפענטליכט מעהרערע ליעדער אין
 העברעאיש, דייטש און פויליש. איצט
 וואוינט ער אין קראַקוי, וואו ער איז
 לעהרער פון העברעאיש און פראַנצויזיש.
 ביבליאָגראַפֿיע: ל. היענער, Yid-
 dish Literature, 81—82, 375; סא-
 מועל מיוועלס, „Ost und West", 1907, VI.
 שאַפּיר אַל — בעלעטריסט, גע-
 באַרען אין יאָהר 1878 אין רושישטשעוו,
 קיעווער גוב. האָט
 דעביוטירט אין דער
 ליטעראַטור אין
 יאָהר 1903 מיט אַ
 סקיצע „איציקעל
 ממזר" און אַ פּאָלע-
 מישען אַרטיקעל
 וועגען יודיש און

העברעאיש (ביידע פּערעפענטליכט אין ריי-
 זענס „יאָהרבוך פּראַגרעס"). זייט דאַמאָלט
 האָט ער זיך בעטייליגט אין פּערשידענע
 אויסגאַבען, ווי אין „דער יודישער ביב-
 ליאָטעק", יודישער צוקונפֿט", א. אַנד.
 אין רייזענס „יודישען וואָרט" האָט ער אויך
 געשריבען אייניגע פּאָלעמישע אַרטיקלען
 וועגען דער שפּראַכפּראַגע. אין יאָהר
 1906 איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו
 ער האָט פּערעפענטליכט אין פּערשידענע
 צייטשריפטען אַ סעריע בילדער אונטערן

און „העולם“ זענען איבערזעצט פון יודי-
שען אַריגינאַל . אין יאָהר 1910 איז אונ-
טער שאַליס רעדאַקציע אַרויס דאָס זאַ-
מעלבוך „פּאָלק און לאַנד“, ספּעציעל גע-
ווידמעט דער פּילאָזאָפּיש-געזעלשאַפּט-
ליכער אויפקלערונג און דער קריטיק
פּונ'ס ציוניזם.

שאַפיר ב. — שריפטשטעלער. גע-
באָרען אַרום 1885 אין אַלט-קאָנסטאַנ-
טין, קיעווער גוב. האָט דעביוטירט אין
דער ליטעראַטור מיט אַנ'ערצעהלונג, דער
ערשטער אַרויספּאָהר“ (ערשיענען אין דער
מאָנאַטסשריפט „דאָס לעבען“, 1905).
שפּעטער האָט ער פּערעפּענטליכט אין איי-
ניגע יודישע אויסגאַבען, ווי „דער
פּריינד“, „דער שטראַהל“, „אונזער לע-
בען“ און אַנד., אַרייַה לעדער און ער-
צעהלונגען, מייסטענטיילס פון אַרבייטער-
לעבען, געשריבען אין אַ איינפאַכען
פּאָלקסטימליכען טאָן. אין אַ בעזונדערער
אויסגאַבע איז עושיענען זיין ערצעהלונג
„אַבראַמל דער שוסטער“ (פּערלאַג „ביהנ-
שטאָק“, אָדעס, 1911). די לעצטע יאָה-
רען איז שאַפיר אַ שטענדיגער מיטאַר-
בייטער אין די אָדעסער יודישע ציי-
טונגען.

שאַפיר בירך (בענעדיקט) —
פּאָפּולערער גאַליצישער פּאָלקסדיכטער .

געבאָרען אין פּשע-
מישל, גאַליציען,
אין מיטען דעם
XIX יאָהרהונדערט.
האַט נישט בעקומען
קיין סיסטעמאַטישע
בילדונג און איז
געוועזען אַנ'אוי-
טאָדידאַקט, דאָך האָט ער בעוויזען צו שאַפּען

שאַך פּאַבליקאציע — זשורנאַליסט. אַלס
סטודענט פון קאַרלסרוהער פּאָליטעכניקום
האַט ער גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל אין
דעם „יוד“, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט
פּערשידענע פּובליציסטישע אַרטיקלען,
מייסטענטיילס אויף ציוניסטישע טעמעס .
ער האָט אויך געשריבען העגען יודישע
שפּראַך און ליטעראַטור און האָט זיך בע-
טייליגט אין פּערשידענע יודיש-דייטשע
צייטשריפטען .

שאַלימ מ'שה — פּובליציסט. גע-
באָרען אין יאָהר 1885 אין ווילנאַ. זיין
ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגע-
הויבען אין יאָהר 1906 אין רוסיש מיט
אַ מאָנאַגראַפּיע וועגען דער ציוניסטישער
פּיאָנערען-גרופּע ביל'ו (שפּעטער, שטאַרק
פּערקירצט, ערשיענען אין יודישער אי-
בערוזעצונג). אין דעמעלבען יאָהר האָט
ער אָנגעהויבען שרייבען יודיש, נעהמענ-
דיג אַ נאָהענטען אַנטייל אין „דעם יודי-
שען פּאָלק“ פון ד'ר יוסף לוריא — פאַר
דער גאַנצער צייט, וואָס דער זשורנאַל
האַט עקזיסטירט — מיט אַ גאַנצער רייה
אַרטיקלען, קריטישע, ליטעראַרישע, דער
עיקר אָבער פּובליציסטישע — וועגען דער
נאַציאָנאַלער פּראַגע, יודישער עקאָנאָמיק
און געמיינדע א. א. וו. אין 1909 איז ער
געווען אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער אין דער
ווילנער „יודישער צייטונג“. ער האָט זיך
אויך בעטייליגט אין די ניו-יאָרקער זשור-
נאַלען „דאָס נייע לעבען“, „דער יודישער
קעמפּער“, „דאָס יודישע פּאָלק“ און אין
פּיעל אַנדערע יודישע אויסגאַבען, אונ-
טער דער אייגענער אונטערשריפט און
פּערשידענע פּסעוודאָנימען, ווי Jew
מ. זלמנסאָן, מ. ז. מ. ש. און אַנד. אויך
דייגע פּיעלע אַרטיקלען אין „הד הומן“

ליעדער, ווי „דער וועלטזינגער“ (פרעס-טיגע פאלקס-ליעדער; טשיקאגא, 1894) און „א בינטעל בלומען“ (פאלקס-געדיכטע; טשיקאגא, 1895). שפעטער איז ער ארי-בערגעפאָהרען קיין ניו-יאָרק, וואו ער פלעגט פערפאַסען קופלעטען צו טעאַטער-שטיק, ווי אויך יודישען טעקסט צו פער-שידענע ענגלישע פּאָלקס-מעלאָדיען.

ביבליאָגראַפֿיע: ל. זייענער, „Yiddish Literature“, 120, 374.

ריכטער מ'זש — טעאַטערשריי-בער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1873 אין יאָנאָוו, ביי לעמבערג. בעקו-מען אַ תלמודיסטישע ערצהונג ביי זיינע גרויס-עלטערן אין וואַריש. זיינע ערשטע אַרטיקלען אין יודיש זענען ערשיענען אין יאָהר 1891 אין די וואַכענשריפטען „ברמל“ און „וועקער“, אַרויסגעגעבען פון ר. א. ברוידעס אין לעמבערג. אין יאָהר 1895 האָט ריכטער רעדיגירט אַ ציוניסטישע וואַכענשריפט „העברי“. אין יאָהר 1897 איז אין לעמבערגער יודישען טעאַטער אויפגעפיהרט געוואָרען זיין ערשט טע-אַטערשטיק „חרם רבינו גרשם“, ער איז געווען איינער פון די גרינדער (אין יאָהר 1904) און רעדאַקציאָנסמיטגלידער פון דעם „לעמבערגער יודישען טאַגע-בלאַט“, און גלייכצייטיג רעדיגירט דאָס ציוניסטישע וואַכענבלאַט „די וואַהרהייט“, אַרויסגעגעבען פון ש. אַרנאָלד. אין יאָהר 1908 איז ער אַוועק קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט זיך בעטייליגט אין „טאַגעבלאַט“, וואַהרהייט“ א. אַנד. און רעדיגירט אַ וואַכענשריפט „דאָס פּאָלקסבלאַט“. ריכטער איז דער אויטאָר פון די פּאָלגענדע טע-אַטערשטיק: „חרם רבינו גרשם“, „הער-צעלע מיוחס“, משה חיים אַלס געמיינדע-ראַט“, „שלום בית“, דער אייזערנער

מאָן, „כח אהבה און אייפערזוכט“, „ליע-בענדע הערצער“; זיי האָבען אָבער אַלע נישט קיין שום ליטעראַרישען ווערט.

ריקליים אהרן — ליטעראַט. גע-באָרען אין יאָהר 1885 אין זאַסלאָוו, וואָלינער גוב. האָט מיטגעאַרבייט אין די וואַרשויער טעגליכע צייטונגען, וואו ער האָט אונטער זיין אונטערשריפט און פערשידענע פסעוודאַנימען פערעפענטליכט פובליציסטישע און קריטישע אַרטיקלען, פעליעטאַנען א. אַז. וו. אויסערדעם האָט ער בעאַרבייט אַ טייל פון דער זיבענ-בענדיגער „יודישער געשיכטע“ (שימינס פערלאַג) און האָט אָנגעשריבען מאָנאָ-גראַפֿיעס וועגען „חסידזום“ (פערלאַג „די פּראָלעטאַרישע וועלט“) און לעוו טאַלסטאָי (שימינס „וועלטביבליאָטעק“).

רעע אַנטאָן — דער אויטאָר פון אַ וויסענשאַפּטליכען ווערק וועגען יודיש „Die Sprachverhältnisse der heu-“ tigen Juden“, האַמבורג, 1844), וואו ער שטעלט זיך וואַרים אין פאַר דער יודישער שפּראַך, אין וועלכער ער זעהט נישט קיין עוואָלוציע פון מיטעלהויכ-דייטש, נאָר אַנאַריגינעלע און זעלבסט-שטענדיגע פּאַראַציע; ער בעמיהט זיך צו בעווייזען, אַז די אייגענטימליכקייטען פון יודיש זענען אַרעוולטאַט פון די איי-גענאַרטיגע אַרגאַנען פון די יודען, ווי אויך פון זייער סאָציאַלער לאַגע: פון דער ערשטער אורזאַך, דער אַרגאַנישער, זאָלען זיך האָבען גענומען די פּאָנעטישע אונטערשידען פון דער יודישער שפּראַך, פון דער צווייטער, דער סאָציאַלער, — די אַקצענטירונג און דער זאַך-בוי.

ביבליאָגראַפֿיע: לאַזאר סענעאן, „Essai sur le judéo-allemand“, אונז ישראָל, V, 79.

און איז אַ געוויסע צייט געווען שניידע-
 רין. שפעטער האָט זי זיך גענומען צו
 בילדונג און האָט געענדיגט אַלס עקס-
 טערן דאָס מינסקער גימנאַזיום. איהר
 ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט זי אָנגע-
 הויבען אין רוסיש. אין יודיש האָט זי
 פּערעפּענטליכט אין פּערשידענע אויס-
 גאַבען („פּריינד“, „פּאַלקסצייטונג“ א.
 אַנד.) אַ רייה רעאַליסטישע ערצעהלונגען

און מעשהליך, געשריבען אין אַ לירישען
 טאָן, וואָס זענען ערשיינען אויך אין אַ
 בעזונדערער אויסגאַבע אין פּערלאַג, פּראָ-
 גרעס“ אונטערן טיטעל „חלום און וואָהר“
 (1911). זי האָט אויך געשריבען לירישע און
 הומאַריסטישע געדיכטען און האָט איבער-
 זעצט גאַנצאַלס „שינעל“, אַנדרייעווס, דער
 גובערנאַטאָר“ (ערשיינען אין דער
 „פּאַלקסצייטונג“), „ראַבינאָן קרוואַך“
 (פּערלאַג, ביכער - פּאַר - אַלע“), אואיילדס
 „דער יונגער קניג“ א. אַנד.

רייכערסאָן צבי הירש הכהן —
 איבערזעצער פון קרילאָווס פּאַבלען אויף
 יודיש. זיין איבערזעצונג („קרילאָווס
 פּאַבלען (משלים) — אין ניין אַבטיהילונג-
 גען, איבערזעצט פון רוסיש אין יודיש-
 דייטש, אין צוויי טהייל“; ווילנאַ, 1879)
 איז רעצענירט געוואָרען פון ס. ביכער-
 פּרעסער (שלום-עליכט) אין דעם I באַנד
 פון שלום-עליכטס „יודישער פּאַלקסבי-
 בליאַטעק“, 363 — 366.

ריינגאלד יצחק — דיכטער. גע-
 באָרען אַרום 1870, געשטאַרבען אין ניו-
 יאָרק אַרום 1902. אַנאָינפאַכער שניי-
 דער לויט זיין פּראָפּעסיע, האָט ער אָנ-
 פּאַנגט די ניינציגער יאָהרען אויסגעוואַנ-
 דערט קיין אַמעריקאַ און זיך בעזעצט
 אין טשיקאַגאָ. אויסער זיין בעטייליגונג
 אין פּערשידענע אַמעריקאַניש - יודישע
 אויסגאַבען, האָט ער אַרויסגעגעבען אויך
 אייניגע בעזונדערע זאַמלונגען פון זיינע

שער פּאַמיליע“, 1902; ס. עהרנפּרויט, אין
 „השלה“, XII, 274—282; י. ה. ברענער,
 זיין „הומן“, 1908; דערזעלבער, אין „רביבים“,
 I; ש. גינער, קניישטען, אין די „ליטעראַרישע
 מאַגאַסיןשריפטען“, III; וואל ענטין, אין דער
 „צוקונפט“, 1909; נאָלדשטיין, דער נעטאַ-ויג-
 נער, אין „Рассветъ“, 1908; י. סיכמאַן,
 די יודישע מוע“, 21—22.

ריווען קלמן — העברעאיש - יו-
 דישער שריפטשטעלער, דער פּאָטער פון
 אברהם ריווען. געבאָרען אין יאָהר 1848
 אין קאָיאָנאָוו, מינסקער גוב. בעקומען
 אַ שטרענג רעליגיעזע יודישע ערציהונג,
 איז ער נאָך אין דער פּריהער יוגענד
 דורך זעלבסטבילדונג בעקאַנט געוואָרען
 מיט דער רוסישער און דייטשער שפּראַך
 און זייערע ליטעראַטורען, וואָס מחמת
 דעם איז ער פּאָפּולער געוואָרען אין דעם
 קליינעם שטעטטעל פּאַר אַ געפעהרליכען
 משפּיל און אפיקורוס. אין די 80-גער
 יאָהרען האָט ער פּערעפּענטליכט אין
 „המליץ“ אונטערן פּסעוודאָנים יק"ר אַ
 רייה פעליטעטאַנען, אין 1892—אַ זאַמלונג
 העברעאישע שירים „יונה הומיה“. שפע-
 טער האָט ער אַבגעדרוקט אַ רייה סקי-
 צען, פעליטעטאַנען און ליעדער אין פּער-
 שידענע יודישע צייטשריפטען, ווי „דאָס
 צוואַנציגסטע יאָהרהונדערט“, „דער וועג“,
 יודישעס וואַכענבלאַט“ א. אַנד.

ריווען זשה — שריפטשטעלערין.
 געבאָרען אין יאָהר 1885 אין קאָיאָנאָוו,
 מינסקער גוב. אויפ-
 געצויגען געוואָרען
 ביי איהר שוועס-
 טער אין שטעטטעל
 מאָהילנאַ - אויפ'ן-
 נייעמאַן, וואו זי
 האָט בעזוכט אַנאָנ-
 פּאַנגסשול. צו 13
 יאָהר איז זי אַוועקגעפּאָהרען קיין מינסק

דערט בילד פון דעם אונטערגעהענדיגען
 יודישען קליינשטעדטעל; א געוויסער
 טייל פון זיינע נאָוועלען אָבער שיל-
 דערן אויך דאָס לעבען פון דעם גרויס-
 שטעטישען יודישען האַלב-אינטעליגענט,
 לעהרער, בוכהאַלטער, האַנדעלס-אָנגע-
 שטעלטען, אַרבייטער, גאַסענפּרוי. דער
 שטילער האַרציגער הומאָר וואָס שוועבט אי-
 בער רייזענס ערצעהלונגען, דאָס טיעף-
 מענשליכע געפיהל וואָס שלאָגט אין זיי צו-
 זאַמען מיט דער לייכטיקייט פון זיין סטיל און
 דער כמעט שטענדיג אינטערעסאַנטער פאַ-
 בעל מאַכען איהם פאַר איינעם פון די בע-
 ליבסטע יודישע שריפטשטעלער. זעהר
 פיעל רייזענס נאָוועלען, ווי אויך אַרייה זיי-
 נע ליעדער, זענען איבערזעצט אויף
 פערשידענע אייראָפּעאישע שפּראַכען.
 זיינע געזאַמעלטע שריפטען זענען ער-
 שיענען אין פּערלאַג „פּראָגרעס“ אין 4
 בענד (איינ באַנד ליעדער, די איבערי-
 גע פּראָזע). אַ צווייטער באַנד פון זיי-
 נע ליעדער און נאָך צוויי בענד ער-
 צעהלונגען זענען אַרויסגעגעבען פון פּער-
 לאַג „ביכער-פאַר-אַלע“. ס'איז אויך צו
 דערמאָהנען רייזענס הייסע און איבער-
 געגעבענע טעטיגקייט לטובת דער אָנער-
 קענונג פון יודיש אַלס נאַציאָנאַלשפּראַך.
 פאַר דעם דאָזיגען געדאַנק האָט ער גע-
 קעמפט אין פּערלויף פון זיין גאַנצער
 ליטעראַרישער טעטיגקייט. ער האָט זיך
 אויך בעטייליגט אין דער טשערנאָוויצער
 שפּראַך-קאָנפּערענץ און האָט אַרויסגעגע-
 בען די ערשטע יודישע ליטעראַרישע
 חרעסטאָמאַטיע. רייזען האָט איבערזעצט
 אַרייה ליעדער פון היינע, ביאַליק,
 פּרץ, לעני א. אַנד. און אויך איינגע-
 בעלעטריסטישע זאַכען, צווישען זיי —
 מינסקיס דראַמע „די בעלאַגערונג פון
 טולטשין“ (פּערלאַג „קולטור“, מינסק).
 ביבליאָגראַפיע: בקי, זין, דער יודי-

ערשינענע אונטערן נאָמען „די ליטעראַ-
 רישע וועלט“—רייזען פּערנעהמט זיינעם
 פון די בעדייטענדסטע ערטער אין דער
 נייער יודישער ליטעראַטור. זיינע ליע-
 דער, וואָס זענען דורכגעדרונגען מיט אַ
 טיעפער האַרציגקייט און אַ שטילען ריי-
 בעם טרדייער, שען און מוזיקאַליש לויט
 דער פּאַרם, אונמיטעלבאַר און טיעף אויפ-
 ריכטיג אין אויסדרוק, פּאָלקסטימליך-איינ-
 פאַך אין דער שפּראַך, געהערען צו די
 בעסטע מוסטערן פון דער יודישער לי-
 ריק. דער דיכטער בעזינגט אין די
 מייסטע ליעדער דאָס שווערע ביטערע
 לעבען פון די אַרימע יודישע פּאָלקס-
 מאַסען, דעם צער און יאוש פון עלענ-
 דע איינזאַמע נשמות. שען זענען אויך
 זיינע ליריש-פּילאָזאָפּישע ליעדער, וואָס
 מאַכען אַרום מיט זייער מעלאַנכאָ-
 ליש-קיהלען טאָן. אין זיינע ליעבע-ליע-
 דער הערשט ס'רוב דאָס געפיהל פון
 שטילער האַרציגער בענקשאַפט; מאַנכע
 פון זיי זענען אויסגעצייכענט דורך זייער
 פּיינער איראָניע. רייזען האָט אויך זעהר
 געלונגען אויסגענוצט אין אַרייה ליע-
 דער פּאָלקסטימליכע טענער, און זיינע
 „פּאָלקסמאָטיווען“ זענען אויסגעצייכענ-
 טע מוסטערן פון קונסטמעסיגער פּאָלקס-
 פּאָעזיע. פיעל פון רייזענס ליעדער זע-
 נען זעהר פּאָפּולער און ווערען געזונ-
 גען צווישען די ברייטסטע שיכטען פון
 כּאָלק. נישט וועניגער פּאָפּולער איז אויך
 דייווען דער ערצעהלער. איינער פון די
 ערשטע, וואָס האָבען קולטיווירט אין דער
 יודישער ליטעראַטור די קורצע ערצעה-
 לונג, די סקיצע, האָט ער געשאַפּען אַנ'איי-
 גענע שול אין דער יודישער פּראָזע. איבער-
 הויפט אַרעאליסט, מיט אַ פּיין אויג פאַר
 דעם לעבען און לידען פון די קליינע אַרי-
 מע מענטשען, האָט ער אין זיינע פּיעלע
 ערצעהלונגען געגעבען אַ טריי געשיל-

1901 האָט ער פּערעפּענטליכט זיין ער-
שטע ליעדער-זאַמלונג („צייט-ליעדער“,
פּערלאַג „פּראָגרעס“), וואָס האָט געהאַט
זעהר גרויס ערפּאָלג און בעצייכענט אַ דאָ-
טע אין דער געשיכטע פון דער יודישער לי-
ריק. נישט קיין קלענערען רושם האָבען אויך
געמאַכט זיינע „ערצהלונגען און בילדער“
(אין העברעאיש „ספורים“ — פּערלאַג
„האור“ און „מוריה“). אין יאָהר 1904 האָט
ער אַרויסגעגעבען אַ זאַמעלבוך „יאָהר-
בוך פּראָגרעס“. דאָן איז ער אַוועק קיין
אויסלאַנד און האָט געגרינדעט אין קראָ-
קוי (אַנכאַנגס 1905) אַ וואַכענשריפט „דאָס
יודישע וואָרט“, וואָס איז געווען דער
ערשטער אָרגאַן, וועלכער האָט פּראָ-
קלאַמירט יודיש אַלס נאַציאָנאַל-שפּראַך
און דערמיט אַרויסגערופּען אַ שאַרפע פּאָ-
לעמיק אין דער העברעאיש-יודישער
פּרעסע. אַז דער זשורנאַל האָט אויפגע-
הערט אַרויסצוגעהן, איז ריווען געקו-
מען קיין רוסלאַנד, דאָן ווידער זיך בע-
זעצט אין קראָקוי, וואו ער האָט אַרויס-
געגעבען אַ מאָנאַטשריפט „קונסט און
לעבען“. פּערווילענדיג אַ געוויסע צייט
אין אַמעריקאַ, האָט ער ענדע 1909 זיך
אומגעקעהרט צוריק קיין רוסלאַנד, און
אין פּערלויף פון אַ יאָהר צייט אַרויס-
געגעבען „די אייראָפּעאישע ליטעראַטור“ —
אַ וועכענטליכען זשורנאַל, הויפטזעכליך
פאַר איבערוועזונגען אויס דער מאָדערנער
אייראָפּעאישער ליטעראַטור. ענדע 1910
איז ריווען איינגעלאָדען געוואָרען אויף
אַ רייה פּאַרלעזונגען אין אייניגע איי-
ראָפּעאישע שטעט; בעזוכט פאַרין, לאַנג-
דאָן, די שווייץ, איז ער צוכ צווייטען
מאַל אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער
האַט אין 1911—1912 אַרויסגעגעבען אַ
ליטעראַרישע וואַכענשריפט „דאָס נייע
לאַנד“, וועלכע איז נאָך אַהינט פון
אייניגע מאָנאַטען ווידער אַ קורצע צייט

ריווען אברהם — בעוואוסטער
דיכטער און בעלעטריסט. געבאָרען אין

יאָהר 1875 אין
קאָיאָנאָו, מינס-
קער גוב. האָט בע-
קומען אַ טראַדיצי-
אָנעלע יודישע ער-
ציהונג אין חדר און
בית-מדרש, און ביי
פּרווואַטע לעהרער

געלערנט אויך רוקיש, דייטש א. א. וו.
אין דער יוגענד האָט ער זיך אייניגע
יאָהר בעשעפּטיגט מיט לעהרעריי אין
פּערשידענע שטעטליך פון דער ליטאַ.
דאָן איז ער אָבגעגעבען געוואָרען פאַר
אַזעלכער און האָט גאַנצע פּיער יאָהר
געמוזט טראַגען די שווערע לאַסט פון
מיליטער-דינסט, וואָס האָט געמאַכט אַ
שווערען איינדרוק אויף זיין געמיט. צו
דער צייט האָט ער שוין געהאַט אָבגע-
דרוקט אייניגע ליעדער (וועלכע ער
האַט פון קינדווייז אויף געשריבען) אין
פּערשידענע יודישע אויסגאַבען — צום ער-
שטען מאַל אין פּרעסע „יודישער בי-
בליאָטעק“, I. דאָן אין ספּעקטאָרס „הויז-
פּריינד“, ווי אויך אין אַמעריקאַנישע
צייטשריפטען. אונטערן איינדרוק פון זיין
אומקעהרען זיך אַהיים פון מיליטערדינסט
האַט ער אָנגעשריבען זיין פּאָעמע „מיין
צוריקקעהר אַהיים“, וועלכע איז ערשי-
נען אין די ערשטע נומערן פון דעם
דאַמאָלס נאָר-וואָס געגרינדעטען „יוד“;
די פּאָעמע האָט געצויגען אויפ'ן יונגען
דיכטער די אַלגעמיינע אויפמערקזאַמ-
קייט. ריווען איז אַוועק קיין וואַרשוי
און האָט זיך אָנגעהויבען צו בעטיילי-
גען אין „יוד“, וועלט און אַנדערע
אויסגאַבען. אין דערזעלבער צייט האָט
ער אויך רעדאַקטירט אַ זאַמעלבוך „דאָס
צוואַנציגסטע יאָהרהונדערט“. אין יאָהר

אָפּט אַרײַנגעשטעלט העברעאישע פּוסקים. אַלס נאַכוואָרט קומען די פּללים פון דער יודישער אַרטאָגראַפֿיע: „אונ' איצונדר וועלן מיר איין קליין וויניג רידן פון דעם וויא מן טייטש לייאן אונ' שרייבן זאל...“ די זעהר פּיעל האַלצשניטען, וואָס קומען פּאָר אין בוך, שטעלען פּאָר קיסוּם, פּעלדהעררען, פּערשידענע היסטאָרישע סצענעס א. אַז. וו.

ביבליאָגראַפֿיע: ס. נוינבוים, Jil-dischdentsche Chrestomatie, 345—357; בן-יעקב, אוצר הספרים, 218.

רייו יצחק — שריפטשטעלער-הומאָריסט. געבאָרען אין יאָהר 1885 אין נאַראַיאָוו, גאַליציען. אין יאָהר 1898 האָט ער צוזאַמען מיט זײַנע עלטערן אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ. זײַן לי-טעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהוי-בען אין יאָהר 1902 מיט אַרטיקלען, סקי-צען און ליעדער אין דעם „טעגליכען העראַלד“. אין 1905 האָט ער גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל אין דער „פּרייער אַר-בייטערשטימע“ און זײַט דאָמאָלס זיך בעטייליגט אונטער אַ סך פּסעוודאָנימען אין פּערשידענע צײַטשריפטען און זא-מעלביכער. אין 1910 האָט ער צוזאַמען מיט יעקב אַדלער אַרויסגעגעבען אַ צוויי-וועכענטליכען הומאָריסטישען זשורנאַל „דער יודישער גולן“. איצט איז ער גע-הילפּסערדאָקטאָר פון דער הומאָריסטישער וואַכענשריפט „דער גרויסער קונדס“. אויסער זײַנע הומאָריסטישע ווערק אין פּערזען און פּראָזע, האָט רײַז געשריבען אויך ערנסטע ערצעהלונגען און ליעדער און האָט איבערזעצט אייניגע ווערק—פון מירבאָ („די פּויערן-מאָראַל“), אַנאָטאַל פּראַנס („די רויטע ליליע“), גאַרקי אַנדרייעוו א. אַנד.

איז ערשינען אין אַמסטערדאַם אין יאָהר 1661 און וואָס גרינדבוים ברענגט אין זײַן חרעסטאָמאָטיע לענגערע אוסזעגען פון איהר. די דאָזיגע אויסגאַבע האָט אַ העב-רעאישע הקדמה, דאָן קומט אַ געריימ-טער פּראָלאָג, וואָס גיט דעם אַקראַסטי-כאָן אברהם בן מרדכי הכהן („איר ליבן לייט, לייאנט אין דיום ספר וואש עש בטייט עש איז איין ספר פון אלטי צייט, עש האבנט גמאכט און גטראַכט איהל לייט. בין גרושי וואונדר אונ' ציך וואש דא איז גשעהן פאר אלטי צייט, איצונדר וועלן מיר נישט ווישן וואש עש בטייט, פיל מענטשן זענען די איר לעבן טאג ניט האבן אין אזו איין ספר גליי-אנט. רײַך אדר ארם, אלט אדר יונג עש זיי מאנן אדר ווייבר, קאפטש נון ביי צייט אונן טוט איך וואש צו גוט אייער לייבער“ א. אַז. וו.). אין דער „טייטשער הקדמה“ ווערט דערקלערט, פאַרוואָס מען האָט עס „ניט פאר אונגע-שיקט אָנגעזעהן, אַך דאש יוסף בן גוריון פון לשון העברי צו טייטשר שפראך צו מאכן און צו דרוקן... די ווייל עש זו גאר איין נוצליך ספר צו לייאן איז... דען עס ווערדן דרינן דערציילט מעשים דיא דא גשעהן זיין פון ששת ימי בראשית אן ביז נאך דעם חורבן בית שני; אויך זו ווערדן דרינן דערציילט דיא גרושן מלחמות די ער גשטריטן האט דער גרוש מעכטיג קיניג אלפסנדרוס מוקדון, וויא ער שיעור די גאנץ וועלט אונטר זיך מיט גוואלט בצוואונגן האט...“ די איבערזעצונג איז זעהר אַ געטרייע און ווערטליכע און איז בכלל אויסגעהאַלטען אין ביבלישן טאָן; יעדער קאָפּטעל הויבט זיך אָן מיט אַ העברעאיש שלאָגוואָרט, און אויך אין מיטען ווערען

טעק"). שפעטער האָט ער זיך בעטטייליגט אין „פריינד“, „טאָג“ און אייניגע אַנדערע צייטשריפטען, וואו ער האָט פּערפּענט-ליכט ערצעהלונגען פון דעם אָרימען יו-דישען לעבען, שירים און אַ רייה יודיש-ליך בעאַרבייטע פּאַבלען קרילאָווס, וואָס זענען ערשיענען אין אַ בעזונדערער אויס-גאַבע אונטערן נאָמען „דעם זיידענס משלים“ (פּערלאַג „עזרא“, פּעטערבורג, 1908). ריוועסמאָן האָט אויך געשריבען פאַר דאָס יודישע טעאַטער „גליקען“, אַ דרייאַקטיגע קאָמעדיע; „ענדע זומער“, „די פינסטערע נאַכט“ — דראַמען; „ר' מאיר בעל-הנס“, „נאַכ'ן טשאַלענט“, אין איילעניש — מיניאַטורען; אייניגע פּיעסען פאַר דאָס קינדערטעאַטער) און האָט פּערפּענטליכט אַ רייה סאַטירישע פעליעטאַנען אין די וויצבלעטער „דער שייגעץ“ און „דער בעזים“ אונטערן פּסעוודאָנים „מאָטעלע“. ער האָט אויסער-דעם אַרויסגעגעבען אַ באַנד רוסישע ער-צעהלונגען („Еврейскимъ дѣтямъ“). די לעצטע יאָהרען איז ער לעהרער אין דער פּעטערבורגער שול פון דער חברה „מפיצי השכלה“.

ריווערן ישראל-בער — שריפט-שטעלער און פּעדאַגאָג. געבאָרען אין יאָהר 1858 אין רוסישטשעוו, קיעווער גוב. אויפגעצויגען געוואָרען טיילווייז אין אַ דאָרף, וואוהין זיינע עלטערן האָ-בען זיך שפעטער אַריבערגעקליבען, טיילווייז אין דערבייאגען שטעדטעל, וואו ער האָט געלערנט גמרא. אויפ'ן פּופ-צעהנטען לעבענס-יאָהר איז ער, לויט זיין אייגענעם פּערלאַנג, אָבעגעגעבען גע-וואָרען פאַר אַ גוראַליק. שפעטער האָט ער זיך בעזעצט אין פּערעיאַסלאָוו, פּאַל-טאָווער גוב. (וואו ער וואוינט אויך

איצט). אַ געוויסע צייט געוועזען אַ סוחר, דאָן שרייבער אין דער „זעמסטווע“ און ביי אַ געריכטס-קאָמיסאַר, און ענדליך זיך אָנגעהויבען אָבצוגעבען מיט פּעדאַ-גאָגישער טעטיגקייט אַלס לעהרער פון העברעאיש און פּערפּאָסער פון העברעאיש-שע לעהרביכער. פון קינדווייז אָן האָט ריווערג געשריבען יודישע ליעדער, נישט האָבענדיג אין זינען זיי צו דרוקען. דורך אַ צופאַל אין זיינס אַ ליעד „דריי זייטען פון דער וועלט“ ערשיענען אָהן זיין וויסען אין דעם „יודישען פּאַלקס-בלאַט“, און דער ערפּאָלג פון דעם האָט איהם אויפגעמונטערט צו פּערפּענטליכען אַ גאַנצע רייה ליעדער אין דעם „פּאַלקס-בלאַט“, ספּעקטאַרס „הויז-פריינד“, אין דער לאַנדאָנער חובבי-ציונישער „פּאַלקס-צייטונג“, וואו ס'איז אויך ערשיענען זיין בעסטעס געדיכט „צוויי בילדער“. זעהר פּאָפּולער איז אין זיין צייט געווען ריז-בערגס ליעד „צו די שטערן“ (געדרוקט אין דעם זאַמעלבוך „דאָס הייליגע לאַנד“). אויסערדעם האָט ער אויך פּערפּענטליכט אַ פּאַר אַרטיקלען אין יודיש. די לעצטע יאָהרען איז ריווערג מעהר נישט אויפגעטרעטען אין דער יודישער ליטעראַטור.

ריוו ועליגמאָן — האָט אין יאָהר 1602 אַרויסגעגעבען אין פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין אַ יודישע איבערזעצונג פון ר' יוסף בן גוריון הכהנ'ס „ספר יוספון“, מיט פּאַרטערטען פון קיסרים און אַנדערע בעריהמטע לייט, ווי אויך פּערשידענע היסטאָרישע בילדער. די דאָזיגע אויסגאַ-בע פון „יוסיפון“ איז אייניגע מאָל איבער-געדרוקט געוואָרען; פּילייכט איז זי אַליין בלויז אַנ'איבערדרוק פון אברהם בן מרדכי הכהנ'ס „יוסיפון“ - איבערזעצונג, וואָס

טונגען און זאמעלביכער. אין 1904 האָט ער פּערעפּענטליכט אַן איבערזעצונג פון עדגאַר פּאָעס בעריהמטען געדיכט „דער ראָב“, אין 1908 — אָסקאַר אואַיילדס באַלאַדע „אַ געזאַנג פון תּפּיסה“ (אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע). אין יאָהר 1910 האָט דער ניו-יאָרקער פּערלאַג „יודישע ביבליאָטעק“ אַרויסגעגעבען אַ זאַמלונג פון זיינע „ליעדער“, אויף וועלכע די קריטיק האָט זיך גאַנץ וואַרים אָבגערוּפּען.

רוקח אליעזר — זשורנאַליסט. גע- באַרען אין יאָהר 1854 (י"ג תּמוז ה'תּרי"ד) אין ירושלים אין אַן אַנגעזעהענער חסי- דישער פּאַמיליע. צו 18 יאָהר האָט מען איהם חתונה געמאַכט אין צפת. דאָרט איז רוקח געקומען אונטערן איינפלוס פון דער ניי-העברעאישער ליטעראַטור און האָט זיך אָנגעהויבען אויך אָבזוגעבען מיט אַלגעמיינע למודים, פאַר וואָס ער האָט געמוזט אויסשטעהן די ערנסטע רדיפות פון זיינע פּאַנאַטישע שטאַדט-לייט. שפּע- טער האָט ער זיך אינגאַנצען אָבגעגעבען דער אַרבייט פאַר דעם רעיון פון ישוב ארץ-ישראל. צוליבע דעם דאָזיגען צוועק איז ער אַוועק קיין רומעניען, וואו ער האָט אַרויסגעגעבען אַ רייה צייטשריפטען אויף יודיש און העברעאיש („די האַפּנונג“, „דער עמיגראַנט“, „דער יודישער גייסט“ א. אַנד.). אין רומעניען איז רוקח געווען בעקאַנט פאַר איינעם פון די בעדייטענדסטע יודישע זשורנאַליסטען. מחמת זיינע שאַר- פּע אַרטיקלען געגען די מנהיגים פון דער יודישער קהלה אין בוקאַרעשט, האָט ער געמוזט פּערלאָוען רומעניען און איז אַוועק קיין גאַליציען, וואו ער האָט וויי- טער געפיהרט זיין זשורנאַליסטישע טע- טיגקייט, זייענדיג רעדאַקטאָר פון אַ רייה גאַליציש-יודישע צייטשריפטען („דער יו- דישער וועקער“ און אַנדערע).

ביבליאָגראַפיע: סאָקאָלאָס, ספּר וכרונן.

ריבקיין מאיר (מ. ד.) — רוסישער און יודישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1869 אין וויטעבסק. בעקומען די ערשטע ערצי- הונג אין חדר און אין אַ קרוינישער אָנפאַנגס-שול, האָט ער שפּעטער שטו- דירט אין דעם וויל-

גער לעהרער-אינסטיטוט. זיין ליטעראַ- רישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין דער רוסיש-יודישער פרעסע אין 1895. אונטערן פּסעוודאָנים „Макарь“, האָט ער זיך אויך בעטייליגט אין דער אַלגעמיי- גער רוסישער פרעסע. אין 1900 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ זאַמלונג ערצעהלונג- גען אין רוסיש אויס דעם יודישען קליינ- שטעדטעלדיגען לעבען („Въ духотѣ“). די לעצטע יאָהרען האָט ער אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען אין „פּריינד“, וואו ער האָט געדרוקט פעליעטאַנען אונטער די פּסעוודאָנימען „ראש לקיש“, „מנקה“. אין 1912 האָט ער פּערעפּענטליכט אין „פּריינד“ אַ גרויסען היסטאָרישען ראָמאַן אין 4 טייל „דער וועלזשער בלוט-בלבול“, וואָס איז ערשיענען אין בוכפּאַרם אין ווילנער פּערלאַג פון ב. א. קלעצקין.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. III. ריוועסטאן מרדכי — שריפט- שטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1868 אין ווילנאָ. ביז 12 יאָהר געלערנט אין חדר, דערנאָך בע- זוכט דאָס ווילנער גימנאַזיום. האָט דעביוטירט מיט אַן- ערצעהלונג „דבשה“ (ערשיענען אין דעם

11 באַנד פון י. ל. פרצעס, יודישער ביבליאָ-

פארטרעגער, און זיינע פארלעזונגען איבער ליטעראטור, יודישע און אלגע- מיינע, און פערשידענע אנדערע פראגען האָבען גרויס ערפאלג ביי דער אינטעלי- גענטערער יודישער בעפעלקערונג אין לאַנדאָן און בכלל אין ענגלאַנד.

רובינשטיין מיכל (בעקאנט אויך אונטערן פסעוודאָנים מ. מ. י. ל. ז. א. ה.) — פובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1876 אין וואַלאַקאָוויסק. פריה געבליבען אַ יתום, איז ער אויפגעהאָדעוועט געוואָרען ביי זיין זיידען, דעם סעמיאַטישער רב ר' יצחק-הירש רובינשטיין, בעקומענדיג אַ רבניש-תלמודיסטישע ערציהונג. זיין ער- שטער ארטיקעל „זשאַראָגאָן אלס יודישע נאַציאָנאַלשפראַך“ איז פערעפענטליכט געוואָרען אין א. רייזענס „צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט“. אין יאָהר 1903 האָט ער רעדאָגירט „די פראַלעטאַרישע וועלט“ און „דעם אַרבייטער“ אין לאַנדאָן און אָנגע- שריבען אַ רייה בראַשורען און ביאָגראַפיעס („העשעל דער שניידער“, „וועגען דער פראַנצויזישער רעוואַלוציאָן“, „ט. קאָס- ציושקאָ“ א. אַנד.). אין יאָהר 1905 האָט ער מיטגעאַרבייט אין א. רייזענס „יודישען וואָרט“ און רעדאָגירט צוערשט די „יודישע פאָלקסצייטונג“ אין לעמבערג און שפע- טער די „יודישע אַרבייטערצייטונג“ אין קראָקוי. זייענדיג רעדאַקטאָר פון אַלע יודישע אויסגאַבען פון פ. פ. ס. זייט 1903 ביז 1908, האָט ער אין יאָהר 1906 רעדאָ- גירט דעם אונלעגאַלען פאַרטיי-אַרגאַן „דער אַרבייטער“ (פון נומער 20 ביז דעם לעצ- טען 67) און — צוזאַמען מיט פיליפ קראַנק — די לעגאַלע „פראַלעטאַרישע וועלט“. אין יאָהר 1908 איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך בעטייליגט אין פערשידענע אויסגאַבען. אין בוכפאַרם איז אַרויס פון איהם אַ גרעסערע אָב- האַנדלונג, „וועגען תורתמשה“ (אַרויסגע- געבען פון א. ברעסלער, וואַרשוי, 1908).

רובשטיין בנציון — פובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1882 אינ'ם קליין- שטעטעל קרוקאָוו, פאָלשאַווער, גוב. זיין ערשטע אַרבייט איז געדרוקט גע- ווען אין י. ל. פּרצעט זאַמעלבוך „יודיש“, II — „צו דער שפראַך-פראַגע“; דער אויטער פרובט דאָ צו בעטראַכטען די פראַגע וועגען דער צוקונפט פון דער יודישער שפראַך פונ'ם סאַציאַל-עקאָנאָ- מישען שטאַנדפונקט. אַחוץ אַנדערע פאַרשוונגען וועגען דער יודישער געשיכ- טע בכלל און דער געשיכטע פון יודיש בפרט, וואָס זענען נאָך ניט פערעפענט- ליכט, האָט ער אין ד"ר זשיטלעוואַסקיס „דאָס נייע לעבען“ געדרוקט די אַרבייטען „די צושפרייטונגס-און קאָנצענטרירונגס- שטרעבונגען אינ'ם יודישען לעבען“ און „די יודען אין אַלטען ליטווישען קעניג- רייך“. ער האָט אויך מיטגעאַרבייט אין די אויסגאַבען „דער יודישער אַרבייטער“, „דער נייער דור“ א. אַנד. אונטער דער אייגענער אונטערשריפט, ווי אויך אונטער די פסעוודאָנים בן-מרדכי, בר. רון- גע. ריווענבלאַט ה. — דיכטער. גע- באָרען אין יאָהר 1878 אין דאָרף רישאָ- שע, פאָדאָליען, אין דער סאַמיליע פון אַ מילנער. בעקומען די ערשטע ערצי- הונג אין חדר אין אַ נאָהענטען שטעד- טעל, האָט ער צו 13 יאָהר אינאיינעם מיט די עלטערן אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ צוליעב די גורות אויף יודען- דאָרפס-מילנער. דאָרט האָט ער איינגע- יאָהר געאַרבייט אין די סוועט-שעפער און אַ געוויסע צייט אויך בעווכט אַ נאָרמאַלע שול. זיין ערשט געדיכט איז ערשיענען אין 1900 אין „פאָרווערטס“. שפעטער האָט ער פיעל געדרוקט אין „דער צו- קונפט“, „פרייער אַרבייטער-שטימע“, „יו- דישען קעמפער“ און פיעל אַנדערע ציי-

פארטרעגער, און זיינע פארלעזונגען איבער ליטעראטור, יודישע און אלגע- מיינע, און פערשידענע אנדערע פראגען האָבען גרויס ערפאלג ביי דער אינטעלי- גענטערער יודישער בעפעלקערונג אין לאַנדאָן און בכלל אין ענגלאַנד.

רובינשטיין מיכל (בעקאנט אויך אונטערן פסעוודאָנים מ. מ. י. ל. ז. א. ה.) — פובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1876 אין וואַלאַקאָוויסק. פריה געבליבען אַ יתום, איז ער אויפגעהאָדעוועט געוואָרען ביי זיין זיידען, דעם סעמיאַטישער רב ר' יצחק-הירש רובינשטיין, בעקומענדיג אַ רבניש-תלמודיסטישע ערציהונג. זיין ער- שטער ארטיקעל „זשאַראָגאָן אלס יודישע נאַציאָנאַלשפראַך“ איז פערעפענטליכט געוואָרען אין א. רייזענס „צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט“. אין יאָהר 1903 האָט ער רעדאָגירט „די פראַלעטאַרישע וועלט“ און „דעם אַרבייטער“ אין לאַנדאָן און אָנגע- שריבען אַ רייה בראַשורען און ביאָגראַפיעס („העשעל דער שניידער“, „וועגען דער פראַנצויזישער רעוואַלוציאָן“, „ט. קאָס- ציושקאָ“ א. אַנד.). אין יאָהר 1905 האָט ער מיטגעאַרבייט אין א. רייזענס „יודישען וואָרט“ און רעדאָגירט צוערשט די „יודישע פאָלקסצייטונג“ אין לעמבערג און שפע- טער די „יודישע אַרבייטערצייטונג“ אין קראָקוי. זייענדיג רעדאַקטאָר פון אַלע יודישע אויסגאַבען פון פ. פ. ס. זייט 1903 ביז 1908, האָט ער אין יאָהר 1906 רעדאָ- גירט דעם אונלעגאַלען פאַרטיי-אַרגאַן „דער אַרבייטער“ (פון נומער 20 ביז דעם לעצ- טען 67) און — צוזאַמען מיט פיליפ קראַנק — די לעגאַלע „פראַלעטאַרישע וועלט“. אין יאָהר 1908 איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך בעטייליגט אין פערשידענע אויסגאַבען. אין בוכפאַרם איז אַרויס פון איהם אַ גרעסערע אָב- האַנדלונג, „וועגען תורתמשה“ (אַרויסגע-

רען רעדאָקטאָר פון דער יודישער צייט-
שריפט „דאָס פרייע וואָרט“ אין ליווער-
פול. אין דעמזעלבען יאָהר האָט ער אי-
בערגענומען די רעדאָגירונג פון דעם
אַנאַרכיסטישען וואָלענבלאַט „דער אַרביי-
טער-פריינד“ אין לאַנדאָן, וואָס ערשיינט
ביז צום היינטיגען טאָג אונטער זיין רע-
דאַקציע. אין יאָהר 1900 האָט ער
געגרינדעט דעם „זשערמינאַל“ — אַ זשור-
נאַל פאַר סאָציאַלע פראַגען, קונסט און
ליטעראַטור, וואָס איז ערשיענען ביז
1908. אין די דאָזיגע צייטשריפטען האָט
ראָקער פערעפענטליכט אַ גאַנצע רייה
אַריגינעלע אַרטיקלען און איבערזעצונגען.
פון זיינע וויכטיגע ערע איבערזעצונגען, וואָס
זענען אַרויס אין בוכפאָרם, איז צו דער-
מאָהנען: „ווערטער פון אַ רעוואָלוציאָנער“
פון פ. קראָפאָטקין; „די אַבשטאַרבנדע
געזעלשאַפֿט און די אַנאַרכיע“ פון זשאַן
גראַוו; „דער זכּוח“ פון ע. מאַלאַטעסטאַ;
מ. נאָרדויס „דער עקאָנאָמישער ליגען“;
„די פראַמידע פון טראַניי“ פון פ. דאָ-
מעלאַ-ניוועהוויז; „קאַרל מאַרקס און
מיכאַאיל באַקונין“ פון מ. דאָווע; „דאָס
אידעאַל און די יוגענד“ פון ע. רעקליו;
„אָזוי האָט גערעדט צאַראַטוטראַ“ פון
פרידריך ניצשע (דערווייל נאָר ערשיע-
נען דער ערשטער טייל), אַ רייה ערצעה-
לונגען פון מ. גאַרקי א. אַנד. ראָקער האָט
פיעל געשריבען איבער דער טעאָריע און
געשיכטע פון אַנאַרכיזם און האָט אַרויס-
געגעבען פּאָלגענדע ווערק: „מיכאַאיל
באַקונין“ (אַ ביאָגראַפישע סקיצע; לידז,
1902); „די געשיכטע פון דער טעאָריס-
טישער בעוועגונג אין פראַנקרייך“ (לאָנ-
דאָן, 1906); „פראַנסיסקאָ פעררער און
די פרייע ערציהונג פון דער יוגענד“
(לאַנדאָן, 1910). — ראָקער איז נישט
נאָר אַ טאַלענטפולער שריפטשטעלער, ער
איז אויך אַ גלענצענדער רעדנער און

איבער קונסט. ער האָט אויך פערפאַסט
אַ בעזונדערע אַרבייט „ווי אָזוי דאַרף
מען פערשטעהן און בעטראַכטען דעם
מאַלערס ווערק“, נאָר די דאָזיגע אַר-
בייט איז נאָך נישט פערעפענטליכט.
ראָקער רודאָלף — שריפטשטע-
לער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר
1873 אין מאַינץ, דייטשלאַנד, אין אַ
קריסטליכער פאַמיליע. אין דער יוגענד
איז ער געווען אַנאַרכיסטער אַנאַיינבני-
דער און האָט זיך פעראינטערעסירט מיט
דער סאָציאַל-דעמאָקראַטישער בעוועגונג.
זיין רעוואָלוציאָנערע נאַטור אָבער האָט
אין דער לעצטער נישט געפונען קיין
בעפרידיגונג, און ער איז געוואָרען אַ
פעסט איבערצייגטער אַנאַרכיסט, און-
טערן הויפט-איינפלוס פון מיכאַאיל באַ-
קונין. פּאָליטישע רדיפות האָבען איהם
געצוואונגען צו פערלאָזען (אין יאָהר
1893) דייטשלאַנד. ער איז געקומען קיין
פאַריז, וואו ער האָט זיך צום ערשטען
מאַל בעגעגענט מיט רוסישע יודען און
האָט זיך בעקענט מיט דער יודישער לי-
טעראַטור. שפעטער האָט ער אַ געוויסע
צייט געוואַנדערט צו פוס איבער איראָפּאַ
און אַ טייל אַיען. ענדע די ניינציגער
יאָהרען איז ער געקומען קיין ענגלאַנד
און האָט זיך אָנגעהויבען צו בעטייליגען
אין די אַנאַרכיסטישע קרייזען פון די
דייטשען, ענגלענדער און איטאַליענער.
נישט געמונען צווישען זיי קיין גינסטיגען
באָדען פאַר זיין פראַפּאָגאַנדע, האָט
ער זיך געווענדט צו דער יודישער אַר-
בייטער-מאַסע. אַ מענטש פון גרויסע
פעיהגיטיטען און אַ קענער פון פיעל
איראָפּעאישע שפראַכען, האָט ער זיך
אין אַ קורצער צייט אויסגעלערנט יודיש
שרייבען און האָט אָנגעהויבען צו נעהמען
אַנאַטייל אין דער יודישער ראַדיקאַלער
פרעסע. אין יאָהר 1898 איז ער געוואָ-

אויטאָנאָמיע אין דיאָספּאָרע מיט יודיש אַלס נאַציאָנאַלשפּראַך, איז ראַטנער צו גלייכער צייט אויך אַנאָנהענגער פון טעריטאָריאַליזם, פּונם געדאַנק צו שאַ-פען אַ קאָנצענטרירטען יודישען ישוב, וואָס זאָל בעאיינפלוסען אַלע זייטען פּונם אויטאָנאָמיסטיש איינגעאָרדענטען יודי-שען לעבען אויך אין די גלות-לענדער.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רום. ענב. XIII, 328—329.

ראַליניק יוסף — דיכטער. געבאָ-רען אין די זיבעציגער יאָהרען פון דעם XIX יאָהרהונדערט אין דאָרף זשוכאָוויץ נעבען דער מיר, מינסקער גוב., אין דער פּאָמיליע פון אַ מילנער. אין דער יוגענד האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקא. אייניגע יאָהר האָט ער פּער-בראַכט אויך אין ענגלאַנד. אין יאָהר 1904 איז ער געקומען צוריק קיין רוס-לאַנד, נאָר אין אַ דריי יאָהר אַרום איז ער ווידער אוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקא און האָט זיך בעזעצט אין ניו-יאָרק. זיי-נע ליעדער, וואָס זענען געדרוקט געוואָ-רען אין פּערשידענע אויסגאַבען פון רוסלאַנד, ענגלאַנד און אַמעריקא, זענען ערשיענען אויך אין אַ בעזונדערער זאַם-לונג אונטערן טיטעל „אויפֿן זאַמדיגען וועג“ (פּערלאַג גרייזעל און קאָ. ניו-יאָרק, 1911) און זענען גאַנץ וואַרים אויפגע-נומען געוואָרען פון דער יודישער קרי-טיק אין אַמעריקא.

ראַסקין סאָול (שאול) — קריטי-קער און שריפטשטעלער איבער קונסט. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין אַמעריקא אַלס מיט-אַרבייטער פון ד״ר זשיטלאָווסקיס, דאָס נייע לעבען, פון א. רייזענס, דאָס נייע לאַנד און אַנדערע אויסגאַבען. אויסער אַ רייה ליטעראַריש-קריטישע אַרטיקלען האָט ראַסקין פיעל געשריבען

און האָט אונטער פּערשידענע פּסעוודאָ-נימען (לאָגאַס א. אַנד.) פּערפּענטליכט אַרייה פעליעטאָנען איבער טאַגפּראָגען. אין בעזונדערע אויסגאַבען איז ערשיענען ראָזענפעלדס אַ מאָנאָגראַפיע וועגען ישראל סאַלאַנטער (שימינס „וועלטביבליאָטעק“; פּערפּענטליכט אויך אין רוסיש און העברעאיש), די איבערזעצונג פון ל. אַנדערעיווס „רויטען געלעכטער“ (פּערלאַג „קולטור“) און אַנאָמיסעצייכענטער פּאַם-פלעט געגען דער געלער יודישער פּרעסע (1911). אין דעם פּערטען באַנד „Пережи-тое“ (1912) איז געדרוקט אַנאָאיבערזע-צונג פון זיין מאָנאָגראַפיע וועגען ר׳ מנשה איליער; דער יודישער אַריגינאַל פון איהר איז נאָך דערווייל נישט פּער-עפּענטליכט.

ראַטנער מ. ב. — פּובליציסט און כּלל-טוער. געבאָרען אין יאָהר 1871 אין קיעוו. געענדיגט די יודישישע פּאַקל-טעט פון דער קיעווער אוניווערזיטעט, איז ער געוואָרען אַרוואַקאָט און איז שפּעטער בעריהמט געוואָרען אַלס טייל-נעהמער אין פיעל גרויסע פּאָליטישע פּראָצעסען און אויך אין פּאָגראַם-פּראָ-צעסען. נאָך אַלס סטודענט האָט ער אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין „Русское Богатство“, וואו ער האָט געשריבען איבער מאַרסיזם, אַג-ראַפּראַגע, אַרבייטערגעזעצגעבונג א. אַז. וו. זייט 1905 האָט ער זיך אויך בע-טייליגט אין פיעל אַנדערע רוסישע צייט-שריפטען. אין דערוועלבער צייט האָט ער זיך אָנגעהויבען פיעל אַבזגעבען מיט דער נאַציאָנאַלער פּראָגע, און פון דאָן אָן איז ער אַ מיטאַרבייטער אין יודישע אַרגאַנען, ווי „דער פריינד“, „די פּאָלקס-שטימע“, דאָס נייע לעבען“, „די אַל-טע שטימע“ א. אַנד. אַ הייסער פּערטיי-דיגער פון דעם רעיון פון אַ יודישער

הומן", "השלח", זיין זשורנאליסטישע טעטיגקייט אין יודיש האָט ער אָנגעהוי- בען אין דער ערשטער נומער פון דער וואַכענשריפט, "דער יוד", וואו ער האָט גענומען אַ שטאַרקען אַנטייל פאַר דער גאַנצער צייט, וואָס זי האָט עקזיסטירט. אין יאָהר 1899 איז ער אַוועקגעפּאָהרען קיין בערן, וואו ער האָט שטודירט פּילאָ- זאָפּיע, געשיכטע און פּאָליטישע עקאָ- נאָמיע אין דער אַרטיגער אוניווערזיטעט און האָט אָנגעשריבען אַ דיסערטאַציע (אין דייטש) — "נחמן קראַכמאַל אַלס הע- געליאַנער", וואָס איז נאָך ביז איצט נישט פּערעפּענטליכט געוואָרען. אַ געוויסע צייט האָט ער אויך געהערט לעקציעס אין לייפּציג און אין וויען. אין יאָהר 1900 האָט ער רעדיגירט אין פּערלוויה פון דריי מאָנאַטען דעם יודישען ציוניסטישען אָר- גאַן "די וועלט". אין יאָהר 1903 איז ער געקומען קיין פּעטערבורג און אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען אין "הומן" און אין "פּריינד". פון 1904 שרייבט ער כּמעט אויס- שליסליך אין "פּריינד", וואו ער איז זייט 1909 דער פּאַקטישער רעדאַקטאָר. — ראָ- זענפּעלד איז איינער פון די בעדייטענד- סטע יודישע פּובליציסטען. זיינע לייטאַר- טיקלען אין "פּריינד" (מיסטענטיילס אונטערן פּסעוודאָנים R.) בעלייכטען די פּערשידענסטע פּראָגען פּונ'ם אַלגעמיין- פּאָליטישען און יודיש-געזעלשאַפּטליכען לעבען. געשריבען מיט פּיעל טעמפּעראַ- מענט, אין אַנאַייגענאַרטיגען סטיל, ציי- כענען זיי זיך שטענדיג אויס מיט זייער זאַכליכקייט, און האָבען געוויסע פּער- דינסטען פאַר דער קולטורעלער אויפקלע- רונג פון די יודישע פּאָלקשיכטען, בע- זונדערס אין פּראָגען פון פּאָליטיש-גע- זעלשאַפּטליכען לעבען. ער האָט אויך געשריבען איבער ליטעראַטור (מיסטענ- טיילס אונטער דער אונטערשריפט Agrin)

פון זיין פּאַטער, שוחט און דיין אין דער דאָרפּישער קהלה. זיין ערשטע וועלטלי- כע בילדונג האָט ער בעקומען פון זיין מוטער, וואָס האָט איהם געלערנט שריי- בען, און פון שמרס ראַמאַנען. אונטער דעם איינפלוס פון שמר האָט ער צו 13 יאָהר אַליין אָנגעשריבען אַ ראַמאַן. אין דער צייט האָט ער אויך געלערנט מיט קינער. אַדאַנק דעם יעליסאַוועטגראַדער רב ר' יהודה-לייב עפשטיין, וואָס ראָזענ- פעלד איז געווען ביי איהם אַנאַפּטער איינגעהער, איז ער בעקאַנט געוואָרען מיט דער מיטעלאַטערליכער העברעאי- שער ליטעראַטור, וועלכע האָט אויף איהם געמאַכט אַ שטאַרקען רושם. אונטערן איינדרוק פון דעם צופּעליג איבערגעלייענ- טען "עמק האַרוים" האָט ער זיך גענומען צו דקדוק און איז געוואָרען אַ משכיל, וואָס ס'האָט געפּיהרט צו גרויסע סכּסוכים מיט זיין פּאַטער. דעמאָלט האָט ער אָנ- געשריבען זיין אויטאָביאָגראַפּיע אין יו- דיש, דורך אין גראַמען. דאָס דאָזיגע ווערק, וואָס האָט געהאַלטען ביז 20 דרוק- בויגען, האָט ביי די יעליסאַוועטגראַדער משכילים שטאַרק אויסגענומען, און מיט זייער הילף איז ער אַוועקגעפּאָהרען קיין קאָוונאַ. דאָרט איז ער געוואָרען אַ פּרוש, האָט מיט גרויס התמדה געלערנט און אין דערזעלבער צייט זיך אָבגעגעבען אויך מיט דער רוסישער שפּראַך. אין יאָהר 1889 איז אין "המליץ" ערשינענען זיין ערשטער אַרטיקעל "שיבת מחזיקי עץ חיים בקאוונאַ", וואָס צוליעב איהם איז ער געצוואונגען געווען אַרויסצוגעהן פון דער חברה פּרושים, און ער איז געוואָ- רען אַ לעהרער פון העברעאיש. ערשט אין יאָהר 1894 האָט ער אָנגעהויבען צו בע- טייליגען זיך רעגעלמעסיג אין פּערשידע- נע העברעאישע צייטשריפטען ("המליץ", "הפּרס", "לוחות אחיאסף", "ילקוט

טיעפּען טרויער אויף די ליידען פון די יודען אין גלות; מאַנכע פון זיי אָבער דרינגט דורך דער הייסער גלויבען אין דער אייביגקייט און גרויסקייט פונ'ם יודישען פּאָלק. אַ טרויעריגער מעלאַנכאָ-לישער טאָן הערשט אויך אין ראָזענ-פעלדס נאַטורשילדערונגען, וואָס זענען אָפטמאָל צו מליצהדיג. ראָזענפעלד האָט אויך געשריבען באַלאַדען, עפיגראַמען און סאַטירישע ליעדער; די לעצטע זענען בעזונדערס אויסגעצייכענט דורך זייער ביטערען סאַרקאָזם און שטאַרקען טעם-פּעראַמענט. אַ מייסטער פון פּערז, מיט אַנאַמתען ריטמוס-געפיהל, דערצו איי-נער פון די גרעסטע יודישע שפּראַך-קענער, האָט ראָזענפעלד זעהר פּיעל אויפגעטאָן פאַר די ענטוויקלונג און בע-רייכערונג פון די דיכט-פּאַרמען אין דער יודישער פּאָעזיע. פון דער אַנדערער זייט ליידען אייניגע פון זיינע ליעדער פון רעטאַרישע, זאָנאַר ברחנישע שטעלען און מאַנכע וואַלגאַרע ווענדונגען און אויס-דריקען. ראָזענפעלד האָט אויך געשרי-בען זעהר פּיעל פעליעטאַנען. זיינע גע-זאַמעלטע שריפטען זענען ערשינען אין דער ניו-יאָרקער „אינטערנאַציאָנאַלער ביבליאָטעק“ אין 6 בענד, פון וועלכע 3 ענטהאַלטען ליעדער, צוויי-פעליעטאַ-גען, און איינער-בילדער און איינדר-קען פון זיין רייזע איבער אייראָפּאַ. אין דעמעלבען פּערלאַג זענען אויך אַרויס-די ביאָגראַפיען פון יהודה הלוי און היינ-ריך היינע, געשריבען פון ראָזענפעלד. ראָזענפעלדס ליעדער זענען אויך גאַנץ פּאָפּולער אין די נישט-יודישע קרייזען, און אויסער דער אויבענדערמאָהנטער ענגלישער איבערזעצונג, זענען זיינע ליעדער איבערזעצט אויך אויף אַנדערע אייראָפּעאישע שפּראַכען. אזוי האָט בער-טאָלד פּייוועל אַרויסגעגעבען אין יאָהר

1899 זיינע „Lieder des Ghetto“ אין דייטש, אין אַ פּראַכטפולער אויסגאַ-בע, אילוסטרירט פון ליליען, מיט אַ קורצער איינלייטונג וועגען דער יודי-שער ליטעראַטור און בעזונדערס וועגען ראָזענפעלד (צווייטע אויפלאַגע—1902); אין יאָהר 1903 האָט דער פּראָגער פּראָ-פּעסאָר יאַראָסלאָוו ווערכליציקי, אַ בע-ריהמטער טשעכישער דיכטער (געשטאַר-בען אין 1912), אַרויסגעגעבען ראָזענ-פעלדס ליעדער אויף טשעכיש; ישראל וואַלדמאַן האָט זיי איבערזעצט אויף פּרי-ליש, אַרנאָלד קיש—אויף אונגאַריש. פאַרהאַן אויך אַרומענישע איבערזעצונג פון ראָזענפעלדס ליעדער, און אייניג-גע פון זיי זענען אויך איבערזעצט אויף רוסיש און נאָך אַנדערע שפּראַכען.

ביבליאָגראַפיע: לעאָ ווינער, „Yid-lish Literature“, אינדעקס; י. ראָמבאַ, אין „Восходъ“, 1899, XI; אלעקסאַנדער האַרקאַווים פּאַרעדע צו ראָזענפעלדס נעומטעל. טע ליעדער; ראובן בריינין, שריפטען; ג. קראַסני, אין „Будущность“, 1903, 120—134; ג. עהרענפּרייוו, אין „השלה“, XIII, 458—464, 576—580; ד"ר ה. זשיטלאָוו. סקי, אין „דאָס נייע לעבען“, 1909; ד"ר מ. פינעס, די נעשיכטע פון דער יודישער ליטערא-טור, II, 65—115.

ראָזענפעלד שמואל — בעוואוס-טער העברעאיש-יודישער זשורנאַל

ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1869 אין דאָרף הרוסקאַיע, יעליסאַוועטגראַדער אויעז, הערטאַנער גוב. ביו 18 יאָהר האָט ער פּערבראַכט אין דער היים, וואו ער האָט געלערנט „יורה דעה“, תלמוד, קבלה און חסידות אונטער דער השגחה

שרייבער. צווישן אנדערן האָט ער דאָ פּערפֿענטליכט זיין פּראָכטמול סאַטיריש געדיכט „לאַטוטיס“ — אַנֶװענטפּער אויף דעם, וואָס מען האָט איהם אויפגעוואָר- פּען זיין שניידעריי. אין יאָהר 1897 האָט רֶאָזֶנפֶּעלד אַרויסגעגעבען אַ בע- דייטענדע זאַמלונג פון זיינע געדיכטען אונטערן טיטעל „דאָס ליעדערבוך“; די דאָזיגע זאַמלונג האָט אויך נישט געהאַט קיין מאַטעריעלען ערפּאָלג, האָט אָבער געצויגען אויף זיך די אויפּמערקזאַמקייט פון פּראָפּעסאָר לעָף וויענער (זעה), וואָס איז אַזוי בעגייסטערט געוואָרען פון ראָ- זענפֿעלדס טאַלענט, אַז ער האָט אין פּאָלגענדען יאָהר פּערפֿענטליכט אַרייה פון רֶאָזֶנפֿעלדס ליעדער צוזאַמען מיט אַנֶװענגלישער איבערזעצונג (אונטערן טי- טעל „Songs from the Ghetto“ באַסטאָן, 1898). די דאָזיגע זאַמלונג האָט געמאַכט אַרום אין די ענגלישע ליטעראַרישע קרייזען און איז זעהר וואַ- רים אויפגענומען געוואָרען פון דער אַלגעמיינער פּרעסע. אַדאַנק דעם איז רֶאָזֶנפֿעלדס מאַטעריעלע לאַגע געוואָרען פּיעל בעסער. ער האָט פּערלאָזען אויף שטענדיג דעם שאַפּ און האָט אָנגעהוי- בען מיטצואַרבייטען אין פּערשידענע יו- דיש-אַמעריקאַנישע צייטונגען אַלס פּראָ- פּעסיאָגעלער ושורנאַליסט. אין יאָהר 1906 איז ער ערנסט קראַנק געוואָרען, און די שרעקליכע מאַטעריעלע לאַגע, אין וועלכע ער איז געקומען צוליעב אַ פּאַ- ראַליטיש און דער געפּאָהר בלינד צו ווערען, האָט דאָן געשאַפּען אין דער יודישער פּרעסע און געזעלשאַפּט אַ בע- וועגונג אַוועקצושטעלען דעם קראַנקען דיכטערס עקזיסטענץ אין בעסערע בע- דינגונגען. אין יאָהר 1908 האָט רֶאָזֶנ- פֿעלד געמאַכט אַ רייזע איבער מערב- אייראָפּאָ און האָט בעזוכט אַ גאַנצע רייה

שטעט, וואו ער איז מיט בעגייסטע- רונג אויפגענומען געוואָרען פון די פּער- שידענסטע שיכטען פון דער יודישער בעפֿעלקערונג. איצט איז רֶאָזֶנפֿעלד אַ שטענדיגער נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דער ניו-יאָרקער סאָציאַליסטישער צייטונג „פּאַרווערטס“. — רֶאָזֶנפֿעלד, איינער פון די בעדייטענדסטע יודישע דיכטער, האָט געעפּענט אַ ניי קאַפּיטעל אין דער גע- שיכטע פון דער יודישער פּאָעזיע. זיי- נע בעסטע ליעדער זענען די סאָציאַלע, וואו עס ווערט געשילדערט דאָס טרוי- עריגע עלענדע לעבען פון די יודישע אַרבייטער אין די ענגע שוויץ-שעפּער פון ניו-יאָרק. אין דער פּאַררעדע צו זיין איבערזעצונג פון רֶאָזֶנפֿעלדס לייע- דער שרייבט וויענער: „אויף דעם גורל פון אַרוסישען יודען איז אין סוף פּונ'ם ניינצעהנטען יאָרהונדערט אויסגעפּאָלען צו זעהן און צו מאַלען דעם גיהנם מיט אַזעלכע פּאַרבען, וואָס זענען שוין נישט בנמצא געווען זייט דאָנטע. אָבער דאָ- טע האָט געשילדערט דעם גיהנם פון יענער וועלט, און רֶאָזֶנפֿעלד מאַלט דעם גיהנם אויף דער ערד; דעם גיהנם וואָס ער האָט נישט בלוין בעזוכט, נאָר וואו ער האָט אויך לאַנגע יאָהרען גע- לעבט.“ דאָס געפּיהל פון פּיינליכען שמערץ און טיעפען יאוש, וואָס דרינגט דורך די מייסטע סאָציאַלע ליעדער ראָ- זענפֿעלדס, געהט איבער אין אייניגע פון זיי אין אַ מעכטיגען פּראָטעסט-גע- שריי געגען די אונטערדריקער און פּיי- ניגער פּונ'ם אַרבייטער-פּאָלק און גע- פינט דעם שטאַרקסטען אויסדרוק אין אַזוינע ליעדער זיינע, ווי „אַ נבואה“, „דער מאַסקען-באַל“ א. אַנד. דעם צוויי- טען בעדייטענדען טייל אין רֶאָזֶנפֿעלדס זאַכען פּערנעהמען די נאַצ־אַנאַלע געזאַנ- גען, וואָס זענען דורכגעדרונגען מיט אַ

ראָזענפעלד מאַרים (משנה- יעקב) - בעריהמטער דיכטער. געבאָרען דעם 28-סטען דע- צעמבער 1862 אין דאָרף באָקשאַ, סו- באַלקער גוב., אין דער פּאָמיליע פון יודישע פּישער . שפּעטער האָבען זיך זיינע עלטערן אַרי-

בערגעצויגען קיין וואַרשוי, וואו ער האָט בעקומען זיין ערציהונג אין חדר. אוי- סער תנ"ך און גמרא האָט ראָזענפעלד אין דער יוגענד געלערנט אַ ביסעל דייטש און פּויליש. אין יאָהר 1882 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמסטערדאַם, וואו ער האָט זיך אין פּערלויף פון דריי מאָ- נאַטען בעשעפטיגט מיט דימענט-שלייפּע- ריי. פון אַמסטערדאַם איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ, אָבער אין אַ קורצע צייט אַרום האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק קיין רוסלאַנד. אין יאָהר 1883 האָט ער אויס- געוואַנדערט קיין לאַנדאָן, אָבער אויך פון דאָרט איז ער אין זעקס מאָנאַטען אַרום צוריקגעקומען אין זיין פּאָטערלאַנד. אין דעמזעלבען יאָהר האָט ער צום דרי- טען מָאָל פּערלאָזען רוסלאַנד און זיך בעזעצט אין לאַנדאָן, און אום אויסצו- האַלטען זיך און די פּאָמיליע זיינע, האָט ער זיך גענומען צו שניידעריי. אין יאָהר 1886 איז ער אַריבערגעפּאָהרען קיין ניו- יאָרק. נאָך אויך דאָ איז איהם נישט געלונגען צו בעפרייען זיך פון דער שווערער אַרבייט אין די שוויץ-וואַר- שטאַטען און אין פּערלויף פון מעהר ווי אַ צעהנדליג יאָהרען האָט ער געאַרבייט אין ניו-יאָרק אַלס שניידער, אָבגעבענ- דיג זיך אין די פרייע מינוטען דער פּאָ- עזיע. שרייבען האָט ראָזענפעלד אָנגע- הויבען זעהר פריה, נאָך אין רוסלאַנד.

זיינע ערשטע ליעדער, וועלכע ער האָט מייסטענטיילס געשאַפּען אין לאַנדאָן, זענען קיינמאָל נישט געדרוקט געוואָרען. האָבען אָבער צירקולירט צווישען עולם אַלס ליעדער צום דינגען. ערשט אין אַמעריקאַ האָט ער אָנגעהויבען זיין ווירק- ליכע דיכטער-קאַריערע. ענדע 1886 איז ערשיענען זיין ערשטעס געדיכט, דאָס יאָהר 1886" אין דער ניו-יאָרקער יו- דישער פּאָלקסצייטונג". זייט דאָמאָלט האָט ער פּערעפּענטליכט כמעט אין אַלע יודיש-אַמעריקאַנישע צייטונגען און זשור- נאַלען אַ גרויסע צאָהל ליעדער און גע- דיכטען, וואָס האָבען איהם באַלד גע- מאַכט זעהר פּאָפּולער אין דעם ניו-יאָר- קער יודישען געטאָ. אָבער דער צו- שטאַנד פון דער יודישער פרעסע אין אַמעריקאַ איז צו יענער צייט געווען אַזאַ, אַז יאָהרענלאַנג האָט ראָזענפעלד נישט בעקומען פּאַר זיינע ליעדער קיין שום געצאָהלט, און ערשט שפּעטער האָט ער אָנגעהויבען צו קריגען פּאַר זיי ווען נישט ווען אַ דאָלאַר. נישט האָבענדיג קיין מעגליכקייט צו לעבען פון דער לי- טעראַטור און זוכענדיג מיט אַלע קרעפּ- טען זיך צו בעפרייען פון דער פּער- האַסטער שניידעריי, פלעגט ער מאַנכ- מאָל וואַרפען די אַרבייט אין די סוועט- שאַפּס" און פלעגט וואַנדערן איבער פּער- שידענע שטעט אַלס פּאַרלעזער און פּאַרוינגער פון זיינע ליעדער. ער האָט אויך געפרובט אַרויסגעבען זאַמלונגען פון זיינע ליעדער, ווי די גלאָקע" (1888) און די בלומענקעטע" (1890), אָבער אָהן ערפּאָלג. אין יאָהר 1894 האָט ראָזענפעלד צוזאַמען מיט א. מ. שאַר- קאַנסקי אַרויסגעגעבען אַ סאַטיריש בלעטעל "דער אשמדאי", וואו ער האָט אומבאַרמ- הערציג און מיט פיעל גאַל אָנגעגריפען ניו-יאָרקער יודישע אַרויסגעבער און

ביילאגען צו זיינע העברעאישע אָרגאַנען — „הקול“ און „החוצה“.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.רוס.ענצ. XIII, 564; (א חטראקטעריסטיק פון האַדקיסאָנס פער-זענליכקייט ווערט געגעבען דורך מ. ווינטשעווסקי אין דער „צוקונאַט“, XII, 1906, 38—41).
ראובן בן אברהם הלוי — דער אויטאָר פון אַ לעהרביכעל אין העברעאיש און יודיש אונטערן טיטעל „אגרת הראשון“ (איבונגען אין שרייבען און לעזען; אָפּענ-באָך, 1780).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 14.

ראָוענבערג ישעיה — זעה פּאָרנבערג קאַרל ד"ר.

ראָוענפעלד יונה — בעלעטריסט.

געבאָרען אין יאָהר 1882 אין דאָרף ראַפּא-לאָווקאַ, ביי טשאַר-טאָריסק, וואָלי-נער גוב., אין דער פּאַמיליע פון אַ לעהרער. ביז 12 יאָהר האָט ער גע-לערנט אין חדר.

צו זיין 18-טען לע-בענס-יאָהר זענען איהם די עלטערן גע-שטאָרבען, און ער אין אוועק קיין אָדעס צו זיינע ברידער, וואָס האָבען איהם אוועקגעגעבען פאַר אַ טאָקער. אַ יאָהר צעהן האָט ער זיך בעשעפטיגט מיט דער דאָזיגער מלאכה און אין פערלויף פון דער גאַנצער צייט קיין זאָך ניט געלעזען און גאָרנישט געשריבען. ערשט אויפ'ן 23-סטען יאָהר, אונטערן איינפלוס פון דער אויפלעבונג אין דער יודישער לי-טעראַטור, האָט ער אָנגעהויבען צו שריי-בען, און אין יאָהר 1904 איז אין „פריינד“ צרשיענען זיין ערשטע זאָך „דאָס לערנ-יונגעל“ — אַ בילד פון טאָקערלעבען. פון דאָמאָלס אָן האָט ער זיך אָנגעהויבען צו

דרוקען אין „פריינד“, „וועג“ און אַנדערע יודישע צייטונגען און זשורנאַלען. אין 1905 האָט ער געלאָזען זיין פריהערדיגע פּראָפּעסיע און זיך אָבגעגעבען אינגאַנצען דער ליטעראַטור, בעטייליגענדיג זיך אין די פּערזאָנלעכע יודישע אויסגאַבען. פון זיינע געזאַמעלטע שריפטען זענען צוויי בענד ערשיענען אין פּערלאַג „פּראָגרעס“ (1909 און 1912) און איינער („אין די שמאָלע געסליך“) אין שימינס, וועלט-ביבליאָטעק“ (1910). די לעצטע צייט האָט ער פּערעפּענטליכט אַ ראָמאַן פון אַר-בייטער-לעבען „אין דער שטיל“ (אין דער אָדעסער טעגליכער צייטונג „שלום-עליכס“).—שוין אין די ערשטע גאַנץ מיטעל-מעסיגע זאַכען ראָוענפעלדס איז צו מער-קען די אייגענאַרטיגע גייגונגען זיינע, וואָס מאַכען איהם פאַר איינעם פון די אָריגינעלסטע טאַלענטען אין דער יונגער יודישער ליטעראַטור. ער האָט דער ער-שטער איינגעפיהרט אין דער יודישער ליטעראַטור די שילדערונג פון אויסער-געווענהליכע, קראַנקע, פּאַטאָלאָגישע ערשיינונגען פונ'ם פּסיכישען לעבען. בע-זונדערס האָט ער ליעב זיך אָבצוגעבען מיט פּערשידענע צושטאַנדען פון שרעק אין דער מענשליכער נשמה; דער מאַטיוו פון שרעק ווערט ביי איהם וואַריאירט אויף די פּערשידענסטע אופנים, און אין דעם ווייזט ער אַרויס אַ גרויסע שיל-דערונגס-קראַפט. ער בעשעפטיגט זיך אויך מיט עראָטיש-פּסיכאָלאָגישע טעמעס, וואו עס פיהלט זיך דער איינפלוס פון מאַפּאַטאַן.

ביבליאָגראַפֿיע: ש. נינער, אין „פריינד“, 1910; מ. האַנזילר, אין זאַמעל-בוך „די יודישע יונגענ“; נח פּרילוצקי, אין זאַמעלבוך „דער יונגער נייסט“; זרבבל, „אין דער שטילער פּינסטערניש“, אין דער ליטעראַ-רישער זאַמלונג „יונגער“, גאַליציען.

גען די שונדווערק פון שמ"ר און זיין חדר, האָט ער זיך פון דער אַנדער זייט אָפגע-רופען אין די דאָזיגע אַרטיקלען אויף אַלע מעהר אָדער וועניגער וויכטיגע ערשיי-נונגען פון דער יודישער ליטעראַטור ענדע די אַכציגער יאָהרען און האָט פיעל מיט-געווירקט דער אויסבעסערונג און ענט-וויקלונג פון דעם ליטעראַרישען געשמאַק ביי דעם יודישען לעזער. אין יאָהר 1899 האָט ער רעדיגירט די ערשטע 20 נומערן פון „דעם יוד“, וואו ער האָט איינגע-פיהרט אַ נייע פּערגרינגערטע יודישע אַר-טאָגראַפיע, וואָס איז אָנגענומען געוואָרען פון אַלע יודישע שריפטשטעלער. ער האָט אויך שפּעטער גענומען אַ נאָהענטען אָג-טייל אין „יוד“ און נאָכדעם אין „פריינד“, „דאָס לעבען“, ווי אויך אין אייניגע אַנ-דערע יודישע אויסגאַבען, וואו ער האָט אויסער פּובליציסטישע אַרטיקלען פּער-עפּענטליכט אונטער פּערשידענע פּסעו-דאָנימען (ר., בת-קול, בקי, ראובן כץ, א. ירחי, א. אַנד.) אַ גרויסע צאָהל רע-צענויעס און קריטישע אַרטיקלען. אַ היי-סער אָנהענגער פון דער יודישער שפּראַך, מיט אַ גרויסען אינטערעס פאַר דער יו-דישער פּאָלקסטימליכקייט, האָט ער צו-זאַמען מיט א. דרויאַנאָוו יאָהרענלאַנג געזאַמעלט יודישע וויצען (אייניגע פון זיי זענען ערשיענען אין „דער יודישער פּאַמיליע“, 1902), וואָס ער גרייט איצט צו צום אַרויסגעבען אין יודיש און העברעאיש, אין יאָהר 1911 האָט ער צו-זאַמען מיט ח. נ. ביאַליק אַרויסגעגעבען אין אַ יודישער איבערזעצונג דעם ערשטען באַנד פון „די יודישע אגדות“ (פּערלאַג „מוריה“) — אַ בוך פון גרויסער נאַציאָנאַ-לער און ליטעראַרישער בעדייטונג. דער צווייטער באַנד פון די „אגדות“ איז אַרויס אין 1912. אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע איז אויך ערשיענען אַ רייה אַרטיקלען

ראַבניצקיס איבער קינדער-ערציהונג מיטן נאָמען „די יודישע אוצרות“ (1902).
 ביבליאָגראַפיע: ספר זמרון, 103 יוד.ענג.ענצ. X, 334.
 ראַגאָף הלל — יודיש-ענגלישער זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1883 אין בערעזין, מינסקער גוב. אין יאָהר 1892 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמע-ריקאַ, וואו ער האָט אַ יאָהר אַכט בעזוכט די ניו-יאָרקער ישיבות, דערנאָך האָט ער שטודירט אין דעם „סיטי קאָלעדזש“, וואָס ער האָט געענדיגט אין יאָהר 1906. זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט האָט ראַ-גאָף אָנגעהויבען אין ענגליש אין 1905. שפּעטער איז ער געוואָרען אַ מיטאַרביי-טער אין „פאַרווערטס“. אין יאָהר 1908 האָט ער רעדיגירט „די יודישע אַרבייטער-וועלט“ אין טשיקאַגאָ. אין 1909 איז ער ווידער אַריין אין דער רעדאַקציע פון „פאַרווערטס“. ער האָט געשריבען אויך אונטער די פּסעוודאָנימען „יצחק אלחנן“ און „גר תושב“. ראַגאָף בעטייליגט זיך אויך אין דער ענגלישער סאָציאַליסטישער פּרעסע.

ראָדקינסאָן (פרומקין) מיכאַל-לוי — העברעאיש-יודישער שריפטשטע-לער און זשורנאַליסט, אַ פּעטער פּונ'ם בעקאַנטען יודישען איבערזעצער א. פרומ-קין. געבאָרען אין אַ חסידישער יחוס-פאַ-מיליע אין דובראַוואַ, געשטאַרבען אין יאָהר 1904 אין ניו-יאָרק. בעגאַבט און ענערגיז, מיט אַ אונטערנעהמערישען גייסט, אָבער אָהן געניגענדער בילדונג און פּעסטע איבערצייגונגען, האָט ער זיך געוואָרפען פון איין אידעען-שטרעמונג צו דער אַנדערער. זיין שייכות צו דער יו-דישער ליטעראַטור בעגרענצט זיך מיט די פאַר יודישע צייטשריפטען („קול לעם“, 1876—1879, „אָנצייגער“ 1881 — 1882), וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אַלס

דעם אין פעטערבורג אַ טעגליכע יודישע צייטונג, דער טאָג. אַז דער „טאָג“ האָט זיך פערמאכט, האָט ער אָנגעהויבען מיטצו-אַרבייטען אין „דעם פריינד“, וואו ער האָט פערפֿענטליכט אַ גאַנצע רייה אויס-געצייכענטע, מייסטענטיילס פּאָפּולער-ווי-סענשאַפּטליכע פעליעטאַנען, אונטערגע-שריבען ד״ר אַ ליעניסט.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענצ. X, 301—300.

ראַבינאוויטש צבי הכהן — העברעאישער שריפטשטעלער, מאַטעמאַ-טיקער און פּובליציסט. געבאָרען אין לינקאוואַ, ביי פּאַניעוועזש, קאָוונער גוב. אין יאָהר 1832, געשטאַרבען אין פעטערבורג אין יאָהר 1889. ער האָט אויך געשריבען יודיש, זיך בעטייליגענ-דיג אין די אויסגאַבען פון אַ צעדערבוים „קול מבשר“ און „יודישעס פּאָלקסבלאַט“.

ביבליאָגראַפיע: געקראָלאָג, אין ספּעק-סאָרס, הויזפריינד, II.

ראַבינאוויטש שלום — זעה שלום-עליכם.

ראַבינאוואָהן מ. מ. ד״ר—העברע-אישער שריפטשטעלער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1877 אין נאָוואָגרו-דאָק, מינסקער גוב., אין דער פּאַמיליע פון אַ רב. האָט געלערנט אין די ישיבות פון וואָלאָזין, סעלשי א. אַנד. און אין 1898 בעקומען סמיכה אויף רבנות. שפּע-טער האָט ער אַ לענגערע צייט שטודירט אין אויסלאַנד, פון וואָנען ער האָט זיך בעטייליגט אין פערשידענע העברעאישע און יודישע אויסגאַבען. זייט 1911 איז ער ראַבינער אין באַברויסק. ראַבינאוואָהן האָט איבערזעצט אויף יודיש דאָס ווערק פון שאַנטאַפּי-דע-לאַסאַסי „די געשיכטע פון גלויבענס און רעליגיאָנען“ (ערשיע-נען אין ב. שימינס, וועלט-ביבליאָטעק).

ראַבניצקי יהושע-חנה — העב-רעאיש-יודישער שריפטשטעלער, קריטי-קער און זשורנאַ-ליסט. געבאָרען דעם 14-טען אוי-גוסט 1859 אין אָדעס אין אַנְאָרי-מער פּאַמיליע. בע-קומען די ערשטע ערציהונג אין חדר,

שפּעטער געלערנט אין דער אָרטיגער ישיבה; פון אַ רוסיש אַנאַנסען-בלעטעל זיך אויסגעלערנט ליענען רוסיש. חתונה געהאַט צו 16 יאָהר אין שטעדטעל מאַיאַק, האָט ער דאָרט זיך אָנגעהויבען אָבזונע-בען מיט דייטש און פּראַנצויזיש. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגע-הויבען אין „הקול“ און זייט דאָמאָלס האָט ער זיך בעטייליגט אין די פּער-שידענסטע העברעאישע צייטשריפטען. אין יאָהר 1887 האָט ער צוזאַמען מיט קראַנקענפעלדען אַרויסגעגעבען אַ זאַמעל-בוך „דער יודישער וועקער“ אונטער דער רעדאַקציע פון י. ל. ליליענבלום, געוויד-מעט דעם רעיון פון חבת-ציון. אין דעם דאָזיגען זאַמעלבוך איז ערשינען זיין ערשטער אַרטיקעל אין יודיש, דאָס פינ-טעלע יוד.“ שפּעטער וואוינענדיג אין אָדעס און בעשעפּטיגענדיג זיך אַלס העברעאישער לעהרער, האָט ער אין פּער-שידענע יודישע צייטשריפטען און זאַ-מעלביכער (ווי „דאָס יודישע פּאָלקס-בלאַט“, „די יודישע פּאָלקסביבליאָטעק“, I און II „דער הויזפריינד“, V, דאָס הייליגע לאַנד“, 1891, א. אַנד.) פּער-עפּענטליכט אונטערן פּסעוודאָנים רב-קצין אַ רייה אַרטיקלען איבער דער יודישער ליטעראַטור, וועלכע מאַכען איהם פאַר דעם ערשטען, לויט דער צייט, יודישען קריטיקער. קעמפּענדיג פון איין זייט גע-

בענד יעדערער. אויסערדעם האָט ער אי-
בערזעצט פֿרץ סמאָלענסקינס, קבורת חמור
(„דער שטאָדט-מסור“) און „שמחת חנה“
(„שווינדלער“). זיינע העברעאישע שירים
זענען געדרוקט אין פּערשידענע צייט-
שריפטען און אין בעזונדערע אויסגאַבען.
די זעהר אונגינסטיגע מאַטעריעלע בע-
דינגונגען האָבען געשטערט דער ענט-
וויקלונג פון זיין עכטען פּאַעטישען טאָ-
לענט.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד. ענג. ענט. X,
303; יוד. רוס. ענג. XIII, 293; אונז
הספרות, III (זיין אויטאָביאָגראַפֿיע).

ראַבינאוויטש לעאָן (יהודה לייב) — העברעאיש-יודישער זשורנאַליסט.

געבאָרען אין יאָהר
1862 אין ברעסטאָ-

וויץ, גראָדנער גוב.,
אין אַ פּאַמיליע, וואָס
פיהרט איהר יחוס
פון ר' יום-טוב ליפ-
מאַן העלער. האָט
געלערנט אין די

ישיבות פון מיר און וואָלאָזין. אין יאָהר
1881 איז ער אַוועק קיין קעניגסבערג, וואו
ער האָט שטודירט מעדיצין. אין יאָהר 1884
איז ער אָנגעקומען אין דער פּאַריזער
סאַרבאַנע, וואו ער האָט פיעל געאַרבייט
איבער פיזיק און מעכאַניק. אויף דער
פּאַריזער אויסשטעלונג פון 1890 האָט ער
בעקומען אַ גאָלדענע מעדאַל פאַר פּער-
שידענע ערפינדונגען אין דער מעכאַניק.
זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער
אָנגעהויבען אין „המליץ“, וואו ער איז
שפּעטער געוועזן רעדאַקטאָר. אַ געגענער
פון יודיש, האָט ער דאָך אַרויסגעגעבען
פּעריאָדישע זאַמלונגען, בלעטער פון אַ
טאָגבוך אונטער זיין פּסעוודאָנים איש-
יהודי. אין יאָהר 1904 האָט ער געגרינד-

טערן פּרעס“, אויס די צייטען פון ניי-
קאָלאַי I (אויך געדרוקט אין „פריינד“).
בעזונדער איז ערשינען זיין ערצעהלונג
„די צושניטענע לאָקשען“ (פּערלאָג „די
ביהן“, אָדעס, 1905). זייט 1905 וואוינט
ראַבינאוויטש אין ארץ-ישראל.

**ראַבינאוויטש יצחק (איש קאָוו-
נאָ) — העברעאישער דיכטער און פּער-
פּאַסער פון פּיעל-
בענדיגע שונדראָ-
מאַנען אין יודיש.
געבאָרען אין יאָהר
1846 אין קאָוונאָ
אין אַ פרומער פּער-
מעגליכער פּאַמי-
ליע, געשטאַרבען**

אין יאָהר 1900 אין ניו-יאָרק. לערנענ-
דיג ביי אברהם מאַפו דקדוק, האָט ער
זעהר פריה זיך בעקענט מיט דער ניי-
העברעאישער ליטעראַטור און אַליין אָנ-
געהויבען שרייבען העברעאישע שירים.
צו אַכצעהן יאָהר איז ער אָנגעקומען
אין דער ווילנער ראַבינעראַשול. אין
1867 האָט ער זיך בעזעצט אין טעלשי,
וואו ער איז געווען בעפריינדעט מיט
מרדכי נאַטאַנסאָן (זיין פּרויס זיידע) און
יהודה-לייב גאַרדאָן. אין 1889 איז ער
אַריבער קיין ווילקאָמיר, אין צוויי יאָהר
אַרום—אויסגעוואַנדערט קיין ניו-יאָרק צו
זיינע קינדער. דאָ האָט ער אָנגעהויבען
זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין יודיש,
וואָס איז בעשטאַנען אין איבערזעצען און
בעאַרבייטען די ווילדסטע „העכסט-אינ-
טערעסאַנטע“ שונדראָמאַנען, פון וועלכע
דער ראַמאַן „צווישען מענשענפּרעסער“
האָט 26 בענד; נישט קליין זענען אויך
די איבעריגע („אונשולדיג געליטען“, „דאָס
גערויבטע קינד“, „דער פּרויענהענדלער“
אַ אַנד.), וואָס בעשטעהען פון 10—12

ניגע צייטשריפטען אין העברעאיש און דייטש, האָט ער רעדיגירט אַ גאַנצע רייה יודישע צייטונגען („דער אמתער יוד“— אַ חסידישער אָרגאַן, לעמבערג, 1904; „דער יוד“—אַ ציוניסטישע וואַכענשריפט, קראָקוי, 1906). ער האָט אויך גענומען אַ נאָהענטען אָנטייל אין דער גרינדונג און רעדאַקציע פון דעם לעמבערגער „טאָג-בלאַט“, פון דער מאָנאַטסשריפט „דער שטראַהל“ א. אַנד. קומענדיג צוריק פון אַמעריקאַ, וואו ער האָט געפרובט צו אָר-גאַניזירען אַ העברעאישע טעגליכע ציי-טונג, האָט ער, אַלס לייטער פון יוסף פי-שערס דרוקעריי, אָנגעהויבען אַרויסצוגע-בען אין קראָקוי פון אָנהויב 1909 „די יו-דישע אילוסטרירטע צייטונג“; נישט בע-שטימט פאַר ליטעראַטור, האָט זי דאָך מיטגעווירקט צו בעשאַפּען אַ יודיש לעז-פובליקום אין גאַליציען, אין דעצעמבער 1909 האָט קרעפעל געגרינדעט אין קראָ-קוי אַ טעגליכע צייטונג „דער טאָג“, וואָס ערשיינט ביז איצט אונטער זיין רע-דאַקציע. אויסערדעם האָט ער אָנגעשרי-בען אַ באַנד „תחינות“, וועלכע זענען געדרוקט געוואָרען אין דראָהביטש אין יאָהר 1896.

קרעטשמער גבריואל-הירש — זשורנאַליסט און איבערזעצער. געבאָרען אין ריגאַ אין יאָהר 1883. האָט בעזוכט אַ פּריוואַטשול און געלערנט העברע-איש ביי זיין פאָטער, אָנגעהויבען צו שרייבען אין די ריגער דייטשע צייטונג-גען, אַז ער איז געווען 13 יאָהר אַלט. אין יאָהר 1905 האָט ער זיך בעטייליגט אין „וועקער“, פאָלקסצייטונג און „האַפּ-נונג“, דאָן מיטגעאַרבייט אין דער ריגער יודישער „נאַציאָנאַל-צייטונג“. ענדע 1906 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך בעטייליגט אין „דעם אַרבייטער“, „יודישער אַרבייטערועלט“, „צוקונפט“, „פאָרווערטס“. זייט סעפטעמ-בער 1910 איז ער רעדאַקטאָר פון דער וועכענטליכער טרעד-יוניאָניסטישער ציי-טונג „די נייע פאָסט“. ער האָט איבער-זעצט אייניגע ווערק פון סקיטאַליעץ, גאַר-קי און היינעס געדיכטען, וואָס וועלען קירצליך ערשיינען אין בוכפאַרם, זיינע פּסעוודאָנימען זענען: „ליליפוט“, הער-מאַן ק—ר א. אַנד.

קרעפעל יונה—גאַליצישער זשור-נאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1874 אין דראָהביטש, מזרח-גאַליציען. אויסער איי-

ר.

ראַטור. יודיש האָט ראַבינאוויטש גע-שריבען וועניג; אַנ'ערצעהלונג „די צעל-ניקערין“, אין „יוד“, 1899; אַ גרויסע היסטאָרישע ערצעהלונג „היידאַמאַטשינאַ“, פּערעפענטליכט אין „פריינד“ (אין יאָהר 1904 איבערזעצט פּונ'ם אויטאָר אויף העברעאיש און אַרויסגעגעבען אונטערן טיטעל „בימי חמליצקי“). אַ נישט-פּער-ענדיגטע היסטאָרישע ערצעהלונג, אונ-

ראַבינאוויטש אַלכסנדר-זיס-קינד — העברעאישער שריפטשטעלער און פּעדאַגאָג. געבאָרען אין יאָהר 1854 אין ליאַדי, מאָהלעווער גוב., אין אַ פרומער יודישער פאַמיליע, זיין ליטעראַרישע טע-טיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין 1882 אין „Сынъ Отечества“, און אין אַנ-דערע רוסישע אויסגאַבען. שפּעטער איז ער אַריבער צו דער העברעאישער ליטע-

אין רוזשאני, גראָדנער גוב. וואוינט זייט 1903 אין וואַרשוי, וואו ער פיהרט די דורך איהם געגרינדעטע יודישע קאָמערץ-שול. אויסער אַ גאַנצער מאַסע העברעאי-שע לעהרביכער, האָט ער פערפאַסט אַ לעהרביכעל פון יודיש, דער יודיש-לעה-רער" און האָט רעדגירט די יודישע לי-טעראַטור-וויסענשאַפֿט און אַרימעטיק, צוזאַמענגעשטעלט פון א. ב. ראָזענשטיין, איצט לעהרער אין יפוּער גימנאַזיום (די אַלע ביכער זענען ערשינען אין קרינסקיס פערלאַג „ביכער-פאַר-אַלע“). אין דער דורך איהם אַרויסגעגעבענער וואַכענשריפט „ראָמאַנציטיונג“ האָט קרינסקי געדרוקט אַ רייה צַרטיקלען איבער ערציהונג (ער-שינען אויך אין אַ בעזונדערער אויסגאַ-בע), אַנאַרטיקעל וועגען דער פראַגע פון רעפּאַרמירען די יודישע אַרטאָגראַפֿיע א. אַנד. ער איז אויך איינער פון די גרינ-דער פון דער טעגליכער צייטונג „דער מאָמענט“.

קריסטיאן קריסטאף-גוסטאוו-שריפטשטעלער-מיסאַנער. געבאַרען אין אַ יודישער פאַמיליע אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVII יאָרהונדערט, זיך געטויפט אין יאָהר 1719, געשטאַר-בען אין נירנבערג אין יאָהר 1735. ער האָט אָנגעשריבען צוויי ווערק אין יודיש: „יסוד אמונת ישוע“ (בערלין, 1712) און „די בעקעהרונג ישראל'ס“ (שוואַבאך, 1722). ער האָט אויך אַרויסגעגעבען אַ ווערקעל וועגען יודיש אונטערן טיטעל „שילת, Heb- räisch- und Deutsche Vocabula und Wörter-Büchlein“ (1727); אין אַ יאָהר אַרום ערשינען אין אַ געענדער-טער אויסגאַבע אונטערן טיטעל „ספר אלה הדברים“.

ביבליאָגראַפֿיע: אַזע-לאַלעמאַנט, Das deutsche Gaunerthum, III, 231—233; יוד-ענז. ענז. IV, 48.

גער אוניווערזיטעט. אין 1895 האָט קריי-נין געגרינדעט אין מאַסקווע אַנאַבטיי-לונג פון דער „חברה מפיצי השכלה“, וואו ער איז 10 יאָהר געווען קאָמיטעט-מיטגליד. אַריבערגעפּאָהרען דאָן ווידער קיין פעטערבורג, האָט ער אויך אַהער אַריבערגעטראָגען זיין געזעלשאַפֿטליכע טעטיגקייט אַלס מיטגליד אין פערשידע-נע יודישע קולטורעלע און פּאָליטישע אַנשטאַלעטען און אָרגאַניזאַציעס. אַ הייסער אָנהענגער פון בויען די יודישע שול אויפ'ן גרונד פון דער יודישער שפּראַך, האָט ער די דאָזיגע אידעע פערטיידיגט ווי אין זיין געזעלשאַפֿטליכער טעטיגקייט, אַזוי אויך אין אַ גאַנצער רייה אַרטיקלען כמעט אין אַלע רוסיש-יודישע זשורנאַלען. אויסערדעם האָט ער זיך אויך בעטייליגט אין „פריינד“, בשעת זיין ערשיינען אין פעטערבורג, און האָט דאָרט פערעפענט-ליכט פערשידענע פובליציסטישע אַרטיק-לען, בעזונדערס אָבער איבער פּעדאַגאָ-גישע פּראַגען. דער פּראַגע פון דער יודי-שער שול און דער יודישער שפּראַך אין איהר איז אויך געווידמעט זיין אַרטיקעל „פּראַבלעמען פון דער נאַציאָנאַלער ער-ציהונג“, אין „דער יודישער וועלט“, 1912, IV.

קרייער י. ז. — האָט אין יאָהר 1894 פערעפענטליכט אונטערן פּסעוודאָנים בן-אריה אַ פּאָפּולער-וויסענשאַפֿטליך ביכעל אין דער פּאַרם פון אַנ'ערצעהלונג מיט'ן נאָמען „אַ וועלט מיט וועלטעליך“. אונטער דעם אייגענעם פּסעוודאָנים בן-אריה האָט ער אויך אַרויסגעגעבען אַ יו-דישע איבערזעצונג פון אַנ-סקיס ערצעה-לונג „די געשיכטע פון אַ פאַמיליע“, אַ נאָמען געבענדיג איהר „די מלחמה פאַר'ן לעבען“.

קרינסקי מאַגנום — פּעדאַגאָ און אַרויסגעבער. געבאַרען אין יאָהר 1863

ליך אָנגענומען בלויז ביי יודען. עס ווערט געשריבען מיט אַ ביסעל פּערצוי-גענע העברעאישע בוכשטאַבען פון רעכטס אויף לינקס. מיט יודיש-טייטש בעדי-נען זיך די יודען צווישען זיך אין שרייבען און ריידען אין גאַנץ דייטש-לאַנד, אין בעהמען, אין מעהרען, אין אונגאַרן, אין פּוילען, אין פּעטערבורג, אין דער גרויסער און קליינער אוקראַינע, אין אַוויניאַן וואָס אין פּראַנקרייך, אין לאַטרינגען און עלזאַס, ווי אויך גרעס-טענטזילס אין האַלאַנד, אויב זיי קענען אפילו דערביי אויך די לאַנדשפּראַך. קריונבורגערס אויבערדערמאָהנטע „גראַמאַ-טיק“ ענטהאַלט, אויסער די פּללים פון לייענען יודיש, אויך אינטערעסאַנטע עטי-מאָלאָגישע און סינטאַקטישע בעמערקונגען, און ווייזט אַרויס, אַז דער אויטאָר איז גע-וועזן זעהר אַ גוטער קענער פון דער יו-דישער שפּראַך. לויט דעם אינהאַלט-פּער-צייכעניש האָט נאָך צו דער גראַמאַטיק גע-זאָלט קומען אַ צווייטער טייל—געשפּרעכען, בריף, ערקלערונגען פון יודישע ראשי-תיבות, איבונגען אין לייענען און אַ ווער-טערבוך (אַ קליין ווערטערביכעל אין אויך פּאַרהאַן אין דעם ערשיענענעם טייל). די זייטען 9—19 פון קריונבורגערס „Unter-richt“ ברענגען אַ רייסטער פון יודישע אויסגאַבען.

ביבליאָגראַפיע: אַווע-לאַלעמאַנט, III, Das deutsche Gaunerthum, 199, 222—223; ל. סענעאן, Essai sur le judéo-allemand, 101—102.

קריונין מאיר — פּעדאַגאָג און געזעלשאַפּטליכער טוער. געבאָרען אין יאָהר 1867 אין אַלט-ביכאָוו, מאָהלעווער גוב. אויפגעצויגען געוואָרען אין פּעטער-בורג, וואו ער האָט פּריהער געלערנט אין חדר און אין גימנאַזיום, דאָן געענדיגט די ירידישע פּאַקולטעט פון דער פּעטערבור-

רויטשילד, דון יצחק אברבנאל און זיי-צע זיהן, מאָהאַמעד, מעיערבער). פון זיינע זשורנאַליסטישע אַרבייטען איז צו דערמאָהנען אַ גרעסערען אַרטיקעל וועגען דער יודישער ליטעראַטור אין אַמעריקאַ (אין „Восходъ“, פאַר דאָס יאָהר 1899—Жаргонная литература въ Аме-рике).

ביבליאָגראַפיע: ל. ווענער, „Yid-dish Literature“, 223—224; יוד. רוס. ענג. XIII, 599—600.

קריונבורג בנימין בן זלמן — דער אויטאָר פון אַ מעדיצינישען ווערק אין יודיש אונטערן טיטעל „סגולת מלכים“ (ערשיענען אין קיטן, 1750).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 408.

קריונבורגער וו. י. — קריסטליכער געלעהרטער און פּילאָלאָג פּונ'ם XVIII יאָרהונדערט, דער אויטאָר פון אַ יודי-שער גראַמאַטיק, וואָס ער האָט פּערעפּענט-ליכט אין יאָהר 1750 אונטערן טיטעל „Jüdisch-Teutsche Grammatik“ (לייפ-ציג און וואַלפּענביטעל). אַלס איינלייטונג צו דער דאָזיגער „גראַמאַטיק“ קומט קרי-זאַנדערס אַ צווייט ווערק „Unterricht vom Nutzen des Juden-deutschenschen“ (וואַלפּענביטעל, 1750), וואו דער אויטאָר גיט די פּאַלגענדע אינטע-רעסאַנטע דעפינירונג פון דער יודישער שפּראַך: „יודען-טייטש אָדער עברי-טייטש בעשטעהט גרעסטענטיילס פון דייטשע (אין דער אויסשפּראַך אפילו אַפט פּערענדערטע) ווערטער און רעדענסאַר-טען, צווישען וועלכע עס זענען פּער-מישט טיילס ריין העברעאישע ווי אויך כּאַלדעאישע אויסדריקען, טיילס העב-רעאישע ווערטער, וואָס האָבען בעקומען אַ דייטשע ענדונג און אָנפאַנג, טיילס אייניגע ווערטער, וואָס זענען ווילקיר-

אויך געווען דער ערשטער רעדאקטאָר פון דער מאָנאַטסשריפט „די צוקונפט“, געגרינדעט אין יאָהר 1892 פון די יודישע סאָציאַליסטישע סעקציעס אין די פעראיי-ניגטע שטאַטען. אויסער זיין נאָהענטער מיטאַרבייטערשאַפט אין פּערשידענע אַמע-ריקאַנער יודישע אויסגאַבען, האָט ער אין פּערשידענע צייטען אַליין רעדאָגירט אַ גאַנצע רייה צייטונגען און זשורנאַלען, ווי דער „שטאַדט-אַנצייגער“ (1893), „די אַרבייטער־וועלט“ (1904) און אַנדערע. אין יאָהר 1906 איז ער אויף אַ געוויסע צייט געקומען צוריק קיין רוסלאַנד, וואו ביי זיין הויפטמיטוויקונג איז ערשיענען אַ סאָציאַליסטישער אָרגאַן „די פּראָלעטאַ-רישע וועלט“, אַרויסגעגעבען פון דער פ. פ. ס. שפּעטער אָבער האָט ער ווידער געמוזט פּערלאָזען רוסלאַנד און האָט זיך אומגעקעהרט קיין ניו-יאָרק. איצט איז קראַנץ, נישט קוקענדיג אויף זיינע סאָציאַ-ליסטישע איבערצייגונגען, איינער פון די הויפטמיטאַרבייטער אין די קאָנסערוואַ-טיווע ניו-יאָרקער צייטונגען „מאַרגענ-זשורנאַל“ און „דער אַמעריקאַנער“. קראַנץ האָט אָנגעשריבען פּאָלגענדע ווערק, וואָס זענען ערשיענען אין דער ניו-יאָר-קער „אינטערנאַציאָנאַלער ביבליאָטעק“: „די קולטור-געשיכטע“ — די איינציגע פּולשטענדיגע אַרבייט פון דער אַרט, אין 3 גרויסע בענד, וואָס האָט געהאַט אַ גרויסען ערפּאָל און האָט אויסגעהאַל-טען פיעל אויפלאַגען; „די געשיכטע פון דער גרויסער פּראַנצויזישער רעוואָלוציאָן“; „אַמעריקאַ פאַר קאָלומבוס“, אַ קולטור-היסטאָרישע נאַכפּאַרשונג; „יצאת מצרים“; „וואָס הייסט נאַציאָן“ — זענען יודען אַ נאַציאָן?; אַ רייה ביאָגראַפיעס פון בע-ריהמע מענער (אַריסטאָטעל, שפּינאָזאַ, שבתי צבי, יאָזעפּוס פלאַוויוס, בר פּוכבא, לעסינג און מענדעלסאָן, די פאַמיליע

באַנע. אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טע-טיגקייט אין „Рассвет“ מיט אַנאַרבייט וועגען שפּינאָזען, האָט ער פון פאַריו און שפּעטער — פון לאַנדאָן מיטגעאַרבייט אין פּערשידענע רוסישע צייטשריפטען. אין לאַנדאָן האָט ער זיך געטראָפען מיט מאָריס ווינטשעווסקי, וואָס האָט דאָן (1884) אַרויסגעגעבען זיין „פוילישען יודעל“. אונטער ווינטשעווסקיס איינפלוס האָט ראָמבראָ, וואָס האָט ביז דאָן קיין יודיש נישט געשריבען, פּערפאַסט זיין ערשטען יודישען אַרטיקעל (וועגען די פּאָגראַמען) פאַר'ן „פוילישען יודעל“. אין יאָהר 1885, אַז אין לאַנדאָן איז געגרינ-דעט געוואָרען פון אַ גרופּע יודישע סאָ-ציאַליסטען און אַנאַרכיסטען, מיט ווינ-טשעווסקין בראַש, דער מאָנאַטליכער (שפּעטער וועכענטליכער) זשורנאַל „דער אַרבייטערפריינד“, איז ראָמבראָ אויסגע-וועהלט געוואָרען פאַר אַ רעדאקטאָר, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס ער האָט נאָך אַלץ שלעכט געשריבען יודיש. אין „דעם אַר-בייטערפריינד“, וואָס האָט אין די ערשטע יאָהרען פון זיין עקזיסטענץ נישט געהאַט קיין הערשענדע ריכטונג, סאָציאַליסטישע אָדער אַנאַרכיסטישע, איז קראַנץ געווען דער פּערטרעטער פון דעם סאָציאַלדעמאָ-קראַטישען געדאַנק. אויסער זיין זשורנאַ-ליסטישער טעטיגקייט אין „אַרבייטער-פריינד“ האָט ראָמבראָ איבערזעצט אויף יודיש „דאָס אַרבייטער-פּראָגראַם“ פון פּערדינאַנד לאַסאַל. אין יאָהר 1890 איז ער אויף דער איינלאַדונג פון די יודישע סאָציאַליסטען אין ניו-יאָרק געקומען קיין אַמעריקאַ, פּדי אַרויסצוגעבען דאָרט אַ שטרענג סאָציאַליסטישע צייטונג. אין אַמעריקאַ האָט ער אָנגעהויבען צו נעהמען אַ נאָהענטען אַנטייל אין דער יודישער פּרעסע אַלס רעדאקטאָר פון „אַבענד-בלאַט“ און „אַרבייטערצייטונג“. ער איז

ליסט, בעטייליגענדט זיך כמעט אין אלע העברעאישע, יודישע און רוסיש-יודישע צייטונגען און זשורנאלען. ער איז אויך געווען אין פערלויף פון אייניגע יאָהר רעדאקטאָר פון דעם לעמבערגער „טאָג-בלאָט“. זייט 1908 וואוינט ער אין אָדעס, וואו ער איז אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון „השלח“ און „גוט-מאָרגען“. ער האָט גענומען אויך אַ נאָהענטען אַנטייל אין דער וואַרשוער טעגליכער צייטונג „אונזער לעבען“. אויסער די דערמאָהנטע בראַש-רען קליינמאַנס און אַ פּערקירצטער יודישער בעאַרבייטונג פון הערצלס ציוניסטישען רעאַמאַן „אַלטנילאַנד“ (פּערלאַג „תּושיה“), איז אַרייַה פון זיינע בראַש-רען ערשיענען אין דער ציוניסטישער „קאָפּיקע-ביבליאָטעק“, צווישען זיי—איינע וועגען דער שפּראַך-פּראַגע—, אונזער נאָ-ציאָנאַל-שפּראַך.

קלמנאוויטש ז. — פּילאָלאָג, אי-בערזעצער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1881 אין גאָלדינגען, קורלאַנד. בע-קומען אַ געווענהליכע יודישע ערציהונג אין חדר און ישיבה, האָט קלמנאוויטש אין 1901 געענדיגט גימנאַזיום אַלס עקס-טערן אין ליבוי און דאַן שטודירט סעמי-טישע פּילאָלאָגיע, נאַציאָנאַל-עקאָנאָמיע און אַלטע געשיכטע אין בערלין און קע-ניגסבערג. אַלס זשורנאַליסט האָט ער זיך בעטייליגט אין דעם אָרגאַן פון די סיי-מיסטען „די פּאָלקסטימע“, אין דער ווילנער „יודישער צייטונג“, אין „לעבען און וויסענשאַפט“. ער האָט אויך פּער-עפענטליכט פּילאָלאָגישע נאָטיצען אין די „ליטעראַרישע מאָנאַטסשריפטען“ (די יודישע שפּראַכלעכערע), אין העפט III, אַרע-צענויע איבער ז. רייזענס יודישע גראַמאַ-טיק, אין העפט IV), האָט איבערזעצט אויף יודיש ש. דובנאָוס „יודישע געשיכטע“ (ערשיענען נאָר די ערשטע צוויי טייל;

פּערלאַג „הד הזמן“), יוסיפוס פּלאַוויסעס „יודישע מלחמות“ און בעאַרבייט עמיל שירערס „געשיכטע פון יודישען פּאָלק אין דער צייט פון בית שני“ (פּערלאַג ב. קלעצקין, ווילנאָ).

קניזשניק זעלדע — דיכטערין. געבאָרען אין יאָהר 1869 אין וויאַזין, ווילנער גוב. האָט בעקומען זעהר אַ שטרענגע רעליגיעזע ערציהונג ביי איהר פאָטער, אַ גרויסען בעל-תורה און שפּע-טער אַ פּרוש. צו ניין יאָהר האָט זי שוין געשריבען שירים אין העברעאיש. פון איהרע יודישע ליעדער, וואָס זענען לויט זייער פאָרם פּאָלקסטימליך און צייכענען זיך אויס מיט זייער טיעפען לירישען גע-פיהל, איז נאָר אַ קליינער טייל פּער-עפענטליכט (אין „יוד“, „פריינד“ און אייני-גע צופעליג אַרויסגעגעבענע זאַמעלביכער).

קראַכמאַל מנחם - מענדעל — בעריהמטער רבנישער שריפטשטעלער, דער אויטאָר פון „צמח דק“, געבאָרען אין קראַקוי אין יאָהר 1600, געשטאָרבן אין ניקאָלסבורג אין יאָהר 1661. זיין „זמר לכבוד שבת“ איז ערשיענען צוואַ-מען מיט אַ יודישער איבערזעצונג אין אַמסטערדאַם, 1674.

ביבליאָגראַפיע: יוד. רוס. ענצ. IX, 878—879; בני-יעקב, אוצר הספרים, 160.

קראַנץ פּיליפ — דער פּסעוודאָ-נים פון דעם שריפטשטעלער און זשורנאַ-ליסט יעקב ראָמבראָ. געבאָרען אין יאָהר 1858 אין חאָ-דאַק, פּאָדאָליען, אין דער פּאָמיליע פון אַנאַקציוניק. אין יאָהר 1881 האָט ער פּערלאָזען רוס-לאַנד און איז אַוועק קיין פּאַריז, וואו ער האָט געהערט לעקציעס אין דער סאָר-

אונ' מוסר ודינים אויף מיין קאפף שרייב
 איך בין צו פיל גרינג דר צו איך בין
 איין שלעכטער מן מיין שרייבן איז איין
 מלאכה אונ' וויניג חכמה דר בייא נייארט
 אלו מוסר ודינים וואו אין אונז היילי-
 גי תורה שטיט "... — דאָס „שמחת
 הנפשׁ" קען גערעכענט ווערען פאַר איינס
 פון די שענסטע ווערק אין דער אַלטער
 יודישער ליטעראַטור. דער ליבער
 פריינדליכער טאָן, דער זעהר גוטער
 יודישער סטיל, די וואונדערליכע שע-
 נע מעשיות און משלים, וואָס זענען
 מיט גרויס טאַלענט געקליבען, האָבען
 איהם פערשאַפט זעהר אַ גרויסע פּאָפּולאַ-
 ריטעט צווישען דעם פשוטען פּאָלק. דאָס
 „שמחת הנפשׁ" ווערט אויך דערמאָהנט
 אין דער דייטש-יודישער ליטעראַטור,
 ווי אין בערטאַלד אויערבאַכס „דיכטער און
 קויפּמאַן" א. אַנד. פייגעלע דער מגיד, דער
 העלד פון א. בערנשטיינס בעקאַנטען ראָ-
 מאַן, פלעגט אויסניצען דעם „שמחת
 הנפשׁ" אין זיינע דרשות. אַ צווייטע טייל
 פון איהם, וואָס איז ערשינען אין פירט אין
 יאָהר 1727, ענטהאַלט יודישע ליעדער מיט
 מוזיקאַלישע נאָטען. שפעטער איז דאָס
 „שמחת הנפשׁ" זעהר פיעל מאָל איבערגע-
 דרוקט געוואָרען. קירכאַהן האָט אויך אָנ-
 געשריבען אין העברעאיש „חדושים מספר
 אלהנן" (2 חלקים, אָפּענבאַך, 1722 און 1731).
 ביבליאָגראַפיע: ב. גרינבוים, Jü-
 disch-deutsche Chrestomatie 238—
 254 (ווערען געבראַכט לענגערע אויסזעגען פון
 „שמחת הנפשׁ"); בן-יעקב, אוצר הספרים, 504 ;
 יור. ענג. ענג. V; פירסט, Bib. Jud.

קליוונער יוסף, ד"ר — העברעאי-
 שער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר
 1874 אין אַלקעניק, ווילנער גוב. אַ פאַ-
 נאַטישער געגנער פון דער יודישער
 שפּראַך און ליטעראַטור, געגען וועלכע
 ער איז פיעל מאָל אַרויסגעטרעטען מיט

שאַרפע אַרטיקלען אין דער העברעאישער
 פרעסע, האָט ער דאָך, נישט קוקענדיג
 דערויף, אַליין גענומען אַנאַנטייל אין
 פערשידענע יודישע צייטשריפטען. אזוי
 האָט ער געדרוקט זעהר פיעל פובליציס-
 טישע אַרטיקלען אין „דעם יוד". בעזונ-
 דערס צייכענט זיך אויס זיין אַרבייט ווע-
 גען די נביאים (פערעפענטליכט אין י. ל.
 פרעס „יודישער ביבליאָטעק", 1904).
 אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע איז ערשיע-
 נען זיין היסטאָריש בילד „דון יוסף נשיא"
 (פערלאַג „עזרא", 1897).

קליוונמאן משה — העברעאיש-
 יודישער פובליציסט. געבאָרען אין יאָהר
 1872 אין אַ דאָרף נעבען מעדזשיבאָזש,
 פּאָדאָליען, אין אַ מיזוסדיגער חסידישער
 פּאַמיליע. ביז 10 יאָהר געלערנט אין
 דאָרף ביי מלמדים. דאָן, ראַטעווענדיג זיך
 פון אַ פּאָגראַם אין דעם 1881-סטען יאָהר,
 זענען זיינע עלטערן אַריבערגעפּאָהרען
 קיין מעדזשיבאָזש, וואו ער האָט ווייטער
 געלערנט תלמוד. אַ געוויסען איינפלוס
 האָט צו דער צייט אויף איהם געהאַט מ.
 ספעקטאָר, ביי וועלכען ער האָט געלערנט
 יודיש. שפעטער איז ער געווען אַ עקס-
 טערן. אַ צייט לאַנג האָט ער זיך אויך
 בעשעפּטיגט מיט מסחר אין בערדיטשעו.
 מיט דעם אויפקומען פון דער ציוניסטי-
 שער בעוועגונג איז ער געוואָרען אַ היי-
 סער ציוניסט און האָט אָנגעהויבען
 דרוקען אַרטיקלען אין פערשידענע יו-
 דישע און העברעאישע אויסגאַבען, צו
 פּראָפּאַגאַדירען די ציוניסטישע אידעען.
 צו דעמועלבען צוועק האָט ער געגרינדעט
 אין בערדיטשעו דעם פערלאַג „עזרא"
 (1897). וואו ער האָט פערעפענטליכט
 אייניגע זיינע אַגטיטאַציאָנס-בראַשורען און-
 טערן פּסעוודאָנים „מקל". אין יאָהר 1904
 איז ער אַוועק קיין לעמבערג, וואו ער
 איז געוואָרען אַ פּראָפּעסיאָנעלער זשורנאַל-

איז אלס פון גאט אונ' איז אים אלו לטובה אונ' איז בעשר ווער יסורים אויף דר וועלט האט. שלישיית ווערט איר פינדן גרוש ווישן שאפט און ראיות וויא דיא נשמה בייא דען מענשן איז דו ער איז בשאפן ווארן גאט צו דינן דש איטליכר בקענן ווערט. רביעיית ווערט איר פינדן גרושי מוסר ותוכחה ראיות אונ' משלים און מעשות גרושי חדושים דו איטליכר ווער איין יהודי היישט ווערט דען אמת מוזן דר קענן אונ' ווערט ווייטר מוזן ערנשט זיין מיט גאט. חמישיית ווערט איר פינדן אלי דינים פון איין גאנצן יאר וואז איטליכר מחויב איז צו האלטן על פי דת ודין אונ' איטליכר קאן ווישן גאט רעכט צו דינן. אונ' דיני נדה חלה הדלקה אונ' אלי דינים וואז דער צו גהערט דען אין ווייבר ביכלכי זיין עטליכי טעות דרינן אונ' אך ניט אלו גשטעלט דו ווערט איר אלו אין דיון ספר פינדן אך אלי דיני ברכת הנהנין זיינן שון גידרוקט אטייל אין ספרים זיין פיל טעות דרינן זיין דען ספר איזט רעכט גשטעלט דר נאך צו ריכטן. שישיית ווערט איר פינדן רפואות בקיצר וויא הגאון רבינו משה מיימון שרייבט וויא זיך דר מענש פר האלטן זאל. ווער גאט ליב האט אונ' זיך אונ' זיינר נשמה וויל וואול טאן זאל זעהן אין דיום ספר רעכט בקי צו זיין דען ווערט ער זיך גוויש משמח זיין". דאָס בוך האָט אויך אַ הקדמה, וואו דער אויטאָר דערקלערט, אַז זיין צוועק איז צו טרייסטען און דערפרייען די לע-זער. צווישען אַנדערן שרייבט ער דאָרט: „איך האב גשטעלט עטליכי מעשות אויז גמרות, דען איטליכר גמיינר מאָן ווייש ניט אלו אונ' ניט מיינט איך האב עפיש נייאש ממציא גוועזט נייארט אלו וואש אין אונזר ליבה תורה שטיט אך (האָב איך) ספר צרי היגון מעתיק גוועזן ... ניט מיינט אַז איך עפיו שטראַף

פרעסע, איז ער געווען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער אין די יודישע זשורנאַלען „ראַמאַנציטונג“, „טעאַטערוועלט“, „דער שטראַהל“, וואו ער האָט זעהר פיעל גע-שריבען איבער מוזיק, איבערהויפט יודי-שער, אונטער זיין אייגענער אונטער-שריפט און די פסעוודאָנימען „מעפיסטאָ-פעל“, „מעטראָנאָם“. די לעצטע יאָהרען איז ער דער מוזיקאַלישער און טעאַטראַ-לער קריטיקער פון דער טעגליכער ציי-טונג „היינט“ (אונטערן פסעוודאָנים „ספינסקס“). אויסער פיעל אַלגעמיינע פע-ליעטאַנען, ריזע-שטריכען מיט בילדער און נאָטען, האָט ער בעאַרבייט אַ ווערק „בעריהמטע יודישע מוזיקער“ (אַרויסגע-געבען פון פערלאַג „ביכער-פאַר-אַלע“).

קירכאָהן מנוח-הענדעל בן בנימין-וואָלף (לויט וואָלף — הענדעל בן וואָלף, לויט פירסט — אלחנן הענלי) — שריפטשטעלער - מאָראַליסט. האָט געלעבט אויף דער גרעניץ פון XVII און XVIII יאָרהונדערט אין פראַנקפורט-אויפן-מאַין און איז געוועזען אַנאָיידים פון ר' צבי-הירש קאָידאַנאָווער (זעה), דעם מחבר פון „קב הישר“. אין יאָהר 1706 אָדער 1707 האָט ער פערעפענטליכט אין פראַנקפורט אַ מוסר-ספר אויף יודיש „שמחת הנפש“. דאָס זעהר אויספיהרליכע טיטעלבלאַט פון דעם ווערק גיט אַ פאַר-שטעלונג וועגען זיין אינהאַלט, און מיר ברענגען עס דאָ אינגאַנצען: „ראשית ווערט איר דרינן פינדן איין גוויז רפואה צו דיא דאגת אז רוב עולם זיין בהעפט מיט דאגות וואז זיא שעדליך איז צו איין גוף אונ' נשמה ווער דא ווערט לייאנן דיא רפואה ווערן זיך זיין זארג פון אים אב טאן. שנית ווערט איר פינדן גרושה נחמות אונ' צו ווייון דען בן אדם דו ער זיך אין קיינר לייא זאכֶן זאל מצער זיין דען אלו וואז דעם מענשן צו קומט

דלונג פון דער יודישער שפראך. קארפעלעס האָט אויך פערעפענטליכט אַן אַרטיקל ווע- גען ליטע פון רעגענסבורג (זעה) אין דער פעסטשריפט, וואָס איז אַרויסגעגעבען לכבוד דעם 70-יעהריגען יובילעאום פון אברהם בערלינער.

קים (קיש) אַרנאָלד — אונגאַרי- שער דיכטער. געבאָרען אין יאָהר 1869. איצט פערנעהמט ער אַ ראַבינערשטעלע אין דער קהלה פון אָפען. אויסער פיעלע פון יודיש איבערזעצטע געדיכטען, וואָס זע- נען אַריין אין זיין ליעדערזאַמלונג „Des Priesters Harfe“ האָט ער איבערזעצט אויף אונגאַריש מאַריס ראָזענפעלדס ליטע- דער.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד. רוס. ענצ. IX, 400.

קיםמאַן יוכב — גאַליצישער זשור- נאַליסט. געבאָרען אין אַ בוקאַוויןער דאָרף אין יאָהר 1887. האָט בעזוכט דאָס גימ- נאַזיום אין סערעט, בוקאַוויןאַ, דאָן שטו- דירט אין דער וויענער אוניווערזיטעט. איצט איז ער רעדאַקטאָר פון דער גאַלי- צישער וואָכענשריפט „דער סאַציאַל-דע- מאַקראַט“. ער בעטייליגט זיך אויך אין „פריינד“ און אין אַנדערע צייטשריפטען, יודישע און דייטשע.

קיפנים מנחם — מוזיק-קריטיקער. געבאָרען אין יאָהר 1878 אין אושאַמיר, וואָלינער גוב. האָט בעקומען אַ טראַדי- ציאָנעלע יודישע ערציהונג און געלערנט אין בית-המדרש. אָנגעהויבען לערנען מו- זיק אין דער זשיטאָמירער כּאָרשעהל, האָט ער פערענדיגט זיין מוזיקאַלישע בילדונג אין דעם וואַרשויער קאָנסערוואַטאָריום. זיין ערשטע מוזיקאַליש-ליטעראַרישע אַר- בייט איז ערשינען אין „המליץ“; שפע- טער האָט ער זיך געדרוקט אויך אין דעם וואַרשויער „הצפה“. דער ערשטער ערנס- טער מוזיק-קריטיקער אין דער יודישער

פון גוטס און שלעכטס, אַ זאַמלונג אַר- טיקלען איבער משה רבינו א. אַנד. אוי- סערדעם האָט ער בעאַרבייט לויט פראַפע- סאָר גרעץ, ש. דובנאַוו און אַנדערע קווע- לען פיער בענד פון דער „יודישער גע- שיכטע“, וואָס איז ערשינען אין שימינס פערלאַג. ער האָט אויך פערעפענטליכט מעהרערע אַרטיקלען און פעליעטאַנען אין פערשידענע זאַמלונגען.

קאַרעץ יהודה-לייב — זשורנאַ- ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1863 אין טאַרנאַוו, גאַליציען. אויסער אַרטיקלען אין העברעאישע און יודישע, מייסטענ- טיילס ציוניסטישע, צייטשריפטען (אויך אונטערן פסעוודאָנים „איש-יהודי“) האָט ער פערעפענטליכט אין יודיש אַלס בע- זונדערע אויסגאַבען „דעם אתרוג“ (1897); איבערגעדרוקט אין יאָהר 1904) און „זכרון ציון“, וואָס זענען געווידמעט דער פראַפאַגאַנדע פון דער ציוניסטישער אידעע.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד. רוס. ענצ. IX, 752.

קאַרפעלעס גוסטאָוו — דייטשער שריפטשטעלער און ליטעראַטור-קריטיקער. געבאָרען אין יאָהר 1848 אין לאַשיץ, מעהרען, געשטאַרבען אין יאָהר 1909 אין בערלין. אין זיין בעוואוסטען ווערק „Geschichte der jüdischen Lite- ratur“ (ערשטע אויפלאַגע, 1886; פאַר- האַן אויך אַ העברעאישע און רוסישע אי- בערזעצונג) גיט ער אָב אַ בעזונדער קאַ- פיטעל דער יודישער (יודיש-דייטשער) ליטעראַטור פון איהר אָנהויב אָן ביז דער מענדעלסאָן-תקופה. אָבער די דאָזיגע אַר- בייט איז נאָר אַן אויבערפלעכליכע ווי- דערהאַלונג פון דעם, וואָס די פריהערדי- גע יודיש-פאַרשער ברענגען איבער יודיש, און אַלס אַזעלכע איז זי אויך נישט פריי פון פעהלעך, איבערהויפט אין דער בעהאַנ-

בען אַזאַמלונג פון זיינע ערצהלהלונגען און ליעדער מיט'ן נאָמען „דאָס ווייסע לעבען“; פון זיינע דראַמאַטישע ווערק זענען אויף יודיש אַרויס אין בעזונדערע אויסגאַבען די פּאָלגענדע: „בחורים“ (א) קאָמעדיע אין איין אַקט, „דעקאָדענטען“ (א) קאָמעדיע אין איין אַקט, „קאַריקאַטור-רען“ (א) דראַמע אין דריי אַקטען. אין לאַדזער יודישען טעאַטער איז אויפגע- מיהרט געוואָרען זיין פּיעסע „606“.

קאצענעלענבאגן רש"י — דיכ- טער און דראַמאַטיקער. אויסער אייניגע זעהר געלונגענע איבערזעצונגען פון קרי- לאַוו, לערמאַנטאָוו, היינע, פון תּפּלות, זמירות א. אַנד, האָט ער געשאַפּען אַרי- גינעלע נאַציאָנאַלע, סאַטירישע און לירי- שע ליעדער, וואָס צייכענען זיך אויס נישט אזוי מיט דעם פּאָעטישען געפּיהל, ווי מיט דער קורצקייט פּונ'ם סטיל, דער פּערשידענאַרטיגקייט פון די טעמעס און דעם רעגעלמעסיגען פּערזענליכ- מעלות, וואָס זענען זעלטען געווען ביי די דיכטער פון יענער צייט (די צווייטע העלפט פון XIX יאָרהונדערט). דאָך זענען זיינע ליע- דער, ווי עס ווייזט אויס, נישט פּערשפּרייט געוועזען צווישען פּאָלק און זענען אַרויס- געגעבען געוואָרען ערשט אין יאָהר 1887 („יודישע מעלאָדיען אַדער פּאָלקסליעדער“, ווילנאָ, תּרמ"ז). קאצענעלענבאגן האָט אויך געשריבען פּאַר'ן יודישען טעאַטער אין דעם ערשטען פּעריאָד פון זיין עקזיסטענץ („אלחנן“, „דאָס פּערלאָרענע קינד“, „יהודית“, „דער פּיינער קבצן“, „א שטענער משא ומתן“ און אַנד.), זיינע טעאַטער-שטיק זענען אָבער נישט געדרוקט געוואָרען, און נאָר פון די אייניגע ליעדער, וואָס ער האָט אַרויסגענומען פון זיינע פּיעסען און פּערזענליכט אין דער דערמאָהנטער ליעדער-זאַמלונג, קאָן מען אורטיילען ווע-

גען דעם ליטעראַרישען ווערט פון זיינע טעאַטערשטיק.

ביבליאָגראַפיע: ל. וועגנער, *Yid- dish Literature*, 100—99, 238, 371. קאַרטאַזשינסקי אַסקאַר (פּסעו- דאָנים אין רוסיש — אַסקאַר נאָר- וועזשסקי) — רוסיש-יודישער זשורנאַל- ליסט און שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1884 אין ליובוטש, מינסקער גוב. ערצויגען און אויפגעוואַקסען אין ראָס- טאַוו-אויף-דעם-דאָן, האָט ער שפּעטער שטודירט אין אויסלאַנד טעכנאָלאָגיע און פּילאָזאָפּיע. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1903 אין דער רוסישער פּרעסע. אויף רוסיש האָט ער אויך פּערזענליכט די ווערק „Иль- Вль Нью-тературные силуэты“ „Юрьк“. זייט 1911 האָט ער זיך אָנגעהוי- בען צו בעטייליגען אויך אין דער יודי- שער פּרעסע אַלס מיטאַרבייטער און בער- לינער קאַרעספּאָנדענט פון „דעם פּריינד“, וואו ער האָט פּערזענליכט רייזע-איינ- דריקען, קאַרעספּאָנדענצען, בריף וועגען ליטעראַטור, נאָוועלען א. א. וו.

קאַרלינסקי ב. — איבערזעצער. געבאָרען אין יאָהר 1886 אין קאָלאָ, לאָמוזשער גוב. האָט אָנגעהויבען שרייבען אין סאַקאָלאָווס „טעלעגראַף“, 1905. אין יאָהר 1908 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ גרעסערע ערצהלהלונג אונטערן נאָ- מען „דאָס טאַגבוך פון אַ פּאַרטי-פּיה- רערין“. שפּעטער האָט ער גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל אין דער אַרויסגאַבע פון „שימינס“, וועלט-ביבליאָטעק“, וואו ס'זענען ערשינען פּאָלגענדע איבערזעצונ- גען זיינע: אַרטור שניצלערס אויסגעוועהל- טע שריפטען, מאַקס נאָרדויס, פּאַראַ- דאָקסען, יהודה שטיינבערגס, אין יענע צייטען, הלל צייטלינס, דאָס פּראָבלעם

ערקלערט דער איבערזעצער, אַז „עש איז ור דייטשט ויין (פּיין), ור נשים אונ' בתולות אונ' ור ויל (פּיעל) מאַן, דען עש קאן ניט אטליכר איין רב זיין...“ צי איז דערזעלבער קאָפּעלמאַן אויך דער אוי-טאָר פון „מגלת אסתר אין טויטש“ איז אונבעקאַנט. אין יאָהר 1588 האָט קאָפּעל-מאַן אַרויסגעגעבען אין פּרייבורג אַ גע-ריימטע יודישע איבערזעצונג פון ברכיה הנקדו'ס פּאַבלען „משלי שועלים“: דאָס ווערק איז איבערגעדרוקט געוואָרען אין 1825 אין ווילנאָ. (אַנאָדערע יודישע אי-בערזעצונג פון די „משלי שועלים“ איז ערשיענען צוזאַמען מיט'ן העברעאישען אַריגינאַל אין פּראָג, 1767, און וואַרשוי, 1844).

ביבליאָגראַפּיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 31—33: בן-יעקב, אוצר-הספרים, 372—373.

קאָפּענעלסאָן יצחק — העברע-איש-יודישער דיכטער און דראַמאַטיקער.

געבאָרען אין יאָהר 1886 אין קאַרע-ליטש, מינסקער גוב. (זיין פאָטער, יעקב-בנימין קאַצע-נעלסאָן, אַ העברע-אישער שריפטשטע-לער, האָט געשרי-

בען אויך אין יודיש און האָט צווישען אַנדערן פּערעפּענטליכט אונטערן פּסעו-דאָנים בן-ימיני אַ פּאָעמע „גדליה דרגא“, אָבער איהר ליטעראַרישער ווערט איז גאַנץ אונבעדייטענד). זיין ליטעראַרי-שע טעטיגקייט אין יודיש האָט קאַצע-נעלסאָן אָנגעהויבען אין יאָהר 1904 אין פּרצעס „יודישער ביבליאָטעק“. שפע-טער האָט ער זיך בעטייליגט אין פּערשי-דענע יודישע אויסגאַבען. אין יאָהר 1909 האָט דער פּערלאַג „השחר“ אַרויסגעגע-

די לייט און שבתות וימים טובים שטינגן בשוקים וברחובות, אונ' רידן מיט אנגדר שמועות אשר לא טובות אַלערליי ליצנות אונ' לשון הרע ושקרים, איז בעסער זיא לייאנן אווייל אין זעלכי ספרים, קאן מן זעהן נסים ונפלאות שנעשו לאבותינו בימים ההם, אונ' בזכות זה ווערדן מיר זוכה צו קומן אין אונזן הייליגן לאַנד אַניין...“ יודישע אויסגאַבען פון „שבת מוסר“ זע-נען ערשיענען שוין פריהער, ווי צום ביישפּיעל, אין אַמסטערדאַם, 1648, אין קראָקוי, 1691, אין זולצבאַך, 1699. איינס פון די בעליעבסטטע פּאָלקס-ביכער, איז עס אויך שפּעטער פּיעל מאָל געדרוקט געוואָרען אויף יודיש.

ביבליאָגראַפּיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 564: מ. גרינבוים, Jüdisch-deutsche Chrestomatie, 357—261 (ווערט געבראַכט אַנאָויכצונ פון „שבת יהורה“).

קאָפּעלמאַן יעקב בן שמואל

בונים — מחבר און איבערזעצער. געבאָ-רען אין בריסק אין יאָהר 1550. אין יאָהר 1583 האָט ער זיך בעזעצט אין פּראַנק-פורט-אויס'ן-מאַין, נאָר שפּעטער האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק אין זיין געבורטס-שטאָדט, וואו ער איז געשטאַרבען אין יאָהר 1598. איינער פון די גרעסטע גאונים אין זיין צייט, אַנאָויסגעצייכענטער מאַ-טעמאַטיקער, דער מחבר פון אייניגע ספרים אין העברעאיש, האָט ער געשרי-בען אויך אין יודיש. אין יאָהר 1584 האָט ער אַרויסגעגעבען אין פּרייבורג „דאש תרגום בון דען חמש מגלות—ואול ור דייטשט אות באות גידייטשט אונ' גיריימט מיט גנצר ולייש, גידרוקט אונ' גימאַכט איצונד ערשט פון נייש, אונ' ויל מדרשים צו גיזעצט אונ' גימאַכט נאָך דעם נגון פון שמואל בוך דו עש גוט זאל צו זינגן זיין.“ אין דער קליינער הקדמה צו דעם ספר

ליטעראַריש זאמעלבוך „די יודישע יו-גענד“ (שימינס פערלאג). פון אָנהויב 1910 איז ער אַ שטענדיגער נאָעהנטער מיטאַר-בייטער אין דעם „פריינד“. קאפעל איז הויפטזעכליך בעקאַנט אַלס שריפטשטעלער איבער טעאַטער. אַ שטענדיגער טעאַטער-קריטיקער אין „פריינד“, רופט ער זיך אָב אויף אַלע ערשיינונגען פון יודישען ביהנען-לעבען און פיהרט אַ קאַמף געגען דעם גידעריגען מצב פון דעם יודישען טעאַטער. אַלס בעלעטריסט האָט ער אַרויסגעגעבען אַ באַנד זיינע „ערצעהלונ-גען און סקיצען“ (פערלאַג „ביכער-פאַר-אַלע“). ער האָט אויך געשריבען ווע-גען ליטעראַטור און דרוקט אין „פריינד“ זעהר אָפט פעליעטאָנען אונטערן פסעוודאָנים „קאַליף“. אַ זאַמלונג פון די דאָזיגע פעליעטאָנען אונטערן טיטעל „ערנסט און שפּאַס“ ווערט צוגעגרייט צום אַרויסגעבען.

קאָפעל לוי — האָט צוזאַמען מיט יעקב (יאַקב) הירש אַרויסגעגעבען אין וולצבאָך אין יאָהר 1700 אַ יודישע איבער-זעצונג פון ר' יהודה אבן יירגא'ס בעריהמ-טען ווערק „שבט יהודה“, וואו עס ווערט דערצעהלט די ליידענספולע געשיכטע פון די יודען אין גלות. צווישען אַנדערן ווערט געזאָגט אויפ'ן טיטעלבלאַט: „וואויל פאַר טייטשט גאַר קורצליך דרינגן צו לייאן פאַר גמייני בעלי-בתימ מאנן און ווייבר. מן ווערט דרינגן גפינן וואונדר-ברליכי גשיכטניש דיא גישעהן זיין אונ-זרן עלטערן אין דען גלות, אונ' וויפיל מאָל זיי האָבן מקדש שם גוועזן ... דאַמיט דער מענש וועט זיין הערץ דער-וועקן צו גאָטש פאַרכט, השם יתברך זאָל ווייטר זיין פאַלק ביהיטן ... אונ' זאָל אונז זענדן דען דער לייזר משיח בן דוד במהרה בימינו אכ"ר ...“ צום סוף פון ווערק קומט די פאַלגענדע שטעל: „וויילן

קאָפעל אלכסנדר (בעקאַנט אויך אונטערן פסעוודאָנים ד"ר א. מוקדוני) —

שריפטשטעלער, טע-אַטערקריטיקער און זשורנאַליסט. גע-באָרען אין יאָהר 1878 אין לאַכאָ-וויטש, מינסקער גוב. האָט בעקומען אַ טראַדיציאָנעלע יו-

דיסע ערציהונג און אין דער יוגענד גע-לערנט תלמוד. שפעטער האָט ער זיך אָנגעהויבען אָבצוגעבען מיט אַלגעמיינער בילדונג און איז אַ געוויסע צייט געוועזען אַנ'עקסטערן. אין יאָהר 1903 איז ער אַוועק קיין בערן, וואו ער האָט שטודירט פילאָזאָפיע. פון צייט צו צייט האָט ער אויך געלעבט אין לאָזאַן, גענף און פאַ-ריז. אין די יאָהרען 1907—1909 האָט ער שטודירט יוריספרודענץ אין דער בערנער אוניווערזיטעט, וועלכע ער האָט געענדיגט מיט'ן טיטעל דאָקטאָר אויפ'ן סמך פון זיין דיסערטאַציע וועגען אַרבייטערגעזעצגע-בונג. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט קאָפעל אָנגעהויבען אין יאָהר 1904 אין „וועג“ מיט אַנ'ערצעהלונג און אַ קריטי-שען אַרטיקעל וועגען אַנדרייעווס אַ דראַ-מע. זייט דאָמאָלס האָט ער זיך בעטייליגט אין די פערשידענסטע יודישע צייטשריפ-טען, זשורנאַלען און זאַמעלביכער, ווי „דאָס יודישע פאַלק“, „דאָס וואָרט“, „אונ-זער לעבען“, „קונסט און לעבען“, „יו-דיש“, „שטראַהל“, אין די אַמעריקאַנער אויסגאַבען „צוקונפט“, „וואַרהייט“, „פאַרווערטס“ א. אַז. וו. אין יאָהר 1909 איז ער געקומען צוריק קיין רוסלאַנד, וואו ער איז געוואָרען איינער פון די הויפטמיטאַרבייטער אין דער וואַרשוער טעגליכער צייטונג „די נייע וועלט“. אין דערזעלבער צייט האָט ער רעדיגירט אַ

יאָהר 1870 אין סטאוויסק, לאַמזשער גוב. זיין פאָטער איז געוועזען חזן און שוחט אין שטעדטעל, פיעל יאָהרען האָט קאַפ-לאַן פּעריבראַכט אין ישיבות, גרייטענדיג זיך צו זיין אַ רב, זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין „המליץ“, 1889, און זייט דאָמאָלס זיך בעטייליגט אין פּערשידענע העברעאישע אויסגאַבען. אויף יודיש האָט ער פּערפּענטליכט אייניגערע געדיכטען (אין „סאָג“), אַרטיקלען, בראַשורען, אַריגינעלע און איבערזעצטע. די לעצטע צייט פּערנעהמט ער זיך מיט מוזיק. אַ פּיהרער פון דעם כּאָר פון דער ליטעראַריש-מוזיקאַלישער געזעלשאַפּט „יודישע קונסט“ אין ביאַליסטאָק, האָט ער געשאַפּען אַ גרויסען רעפּערטואַר פון יודישע (ווי אויך העברעאישע) טעקסטען צו קלאַסישער מוזיק. אין יאָהר 1912 האָט ער פּערפּענטליכט „דאָס ליצעדערבוך“—אַ זאַמלונג איבערזעצטע קלאַסישע ליע-דער מיט מוזיק פון מענדעלסאָן, שובּערט, שומאַן א. אַנד. (פּערלאַג „ביכער-פאַר-אַלע“). אין דעמזעלבען פּערלאַג זענען אויך ערשינען אין קאַפּלאַנס איבערזע-צונג די אָפּערן „דאָרפישע עהרע“ און „די פּאַיאָצען“ (רעצענירט פון מ. קיפּניס אין „היינט“, 1912). ער האָט אויך איי-בערזעצט אויף יודיש דעם טעקסט פון די אָפּערעטען „עוואָ“, „שושנה די צנועה“ און „ציגיינער-ליצעב“, וואָס ווערען די לעצטע צייט מיט ערפּאָלג אויפגעפּיהרט אויף דער יודישער ביהנע אין וואַרשוי.

קאַפּלאַנאָוויטש דן — בעלעט-ריסט. געבאָרען אין יאָהר 1880 אין וואָר-ניאַן, ווילנער גוב., אין אַנאַרימער פּאַ-מיליע. אין 4 טאָג אַרום נאָך זיין געבורט איז איהם געשטאָרבען די מוטער, און זיין קינדהייט, ווי אויך זיינע יוגענד-יאָהרען זענען אַריבער זעהר טרויעריג. אין דער יוגענד האָט ער געלערנט תּלמוד,

שפּעטער גענומען זיך צו בילדונג. פאַר זיין אַנטייל אין דער פּרייהייטסבעוועגונג איז ער אין יאָהר 1903 פּערשיקט געוואָ-רען אויף דריי יאָהר קיין סיביר, פון וואָנען ער איז צוריקגעקומען אין יאָהר 1905. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין „דעם פּריינד“ אין 1904 מיט אַ קליינעם בילד אויס דעם לעבען פון די פּערשיקטע, אויסער דעם האָט ער זיך געדרוקט אויך אין אַנדערע אויסגאַבען, ווי „די פּאַלקסציי-טונג“, „דאָס יודישע פּאַלק“, „די צו-קונפט“. דער ערשטער באַנד פון קאַפּלאַ-נאָוויטשעס שריפטען איז אַרויס אין פּער-לאַג „די וועלט“ (אַ צווייטע אויפלאַגע פון דעמזעלבען—אין פּערלאַג „פּראָגרעס“), דער צווייטער באַנד ווערט צוגעגרייט צום אַרויסגעבען אין פּערלאַג „פּראָגרעס“. קאַפּלאַנאָוויטש האָט אויך געאַרבייט זשורנאַליסטיש אין דעם „ווילנער וואַכענ-בלאַט“, אין די אָדעסער יודישע צייטונג-גען א. אַנד. אויסגאַבען, וואו ער האָט געדרוקט וועכענטליכע פעליעטאַנען און-טער דער אונטערשריפט „Don“. ער געהערט צו די יונגערע פּאַרשטעהער פון דער רעאַליסטישער שטרעמונג אין דער יודישער ליטעראַטור. אין זיינע ערצעהלונגען פּונ'ם יודישען אַרימען קליינשטעדטעלדיגען לעבען, געשריבען אין אַ קלאָרער, אפילו נישט אַריגינע-לער שפּראַך און דורכגעדרונגען פון אַ שטילען אומעט, פּיהלט זיך דער אייני-פלוס פון אַ רייזען. אייניגע פון קאַפּ-לאַנאָוויטשעס ערצעהלונגען זענען אי-בערזעצט אויף רוסיש, דייטש און העברעאיש.

ביבליאָגראַפיע: בעל-טחשבות, אין פּריינד, 1910; בן-קלמן, אין דער זאַמלונג פּרייע טעג; א. אין „לעבען און חיסעני-שאפט“, V.

צוואמענגעשטעלט אַ זאַמלונג ליעדער פון יודישע דיכטער, געזאַנג און דעקלאַמאַ-ציע."

קאַסע אב. — דער פסעוודאַנים פון דעם שריפטשטעלער און זשורנאַליסט דאָקטאָר מינץ. אַלס סטודענט פון דער פעטערבורגער אוניווערזיטעט, איז ער אין די אַכציגער יאָהרען אַוועק קיין אַמעריקאַ, אָנשלי-סענדיג זיך אָן דער געוויסער גרופע „עם עולם“ שפע-

טער האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק קיין רוסלאַנד, וואו ער האָט געענדיגט די נאַטורוויסענשאַפטליכע פאַקולטעט פון דער אויבענדערמאָנהער אוניווערזיטעט, אין אָנהויב פון די ניינציגער יאָהרען איז ער ווידער אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט אָנגעהויבען צו נעהמען אַ גאָהענטען אָנטייל אין דער ראַדיקאַלער יודישער פרעסע, הויפטזעכליך אין דער „צוקונפט“, פון וועלכער ער איז אַ געוויסע צייט גע-וועזען רעדאַקטאָר (אין די יאָהרען 1894—1897 און די ערשטע 6 מאָנאַטען פון 1902) און וואו ער איז אויך איצט איינער פון די געהענסטע מיטאַרבייטער. קאַס-פע איז דער אויטאָר פון די פאַפּולער-וויסענשאַפטליכע ביכער „מעכאַניק“, „אסטראָנאָמיע“ (ביידע—נאָך סיר אייזיק גיוטאַן) און „כעמיע“ (אַרויסגעגעבען פון דער ניו-יאָרקער „אינטערנאַציאָנאַלער ביבליאָטעק“).

געגעבען ביי זיין מיטוויקונג. וואוינענ-דיג די לעצטע יאָהרען אין לייפציג, האָט קאַפּלאַן אין יאָהר 1908 פּערפענטליכט אין אַ פּראַכטפולער אויסגאַבע אַ זאַמלונג פון זיינע ליעדער אונטערן טיטעל „אין שווערע מינוטען“.

קאַפּלאַן מיכל — דיכטער. געבאָ-רען אין יאָהר 1882 אין טשערנאָביל, קי-עווער גוב. האָט דעביוטירט מיט אַ ליעד „אַמאַל איז געווען“, אין „יוד“, 1899. זיך בעטייליגט אויך אין „דער יודישער פּאָלקסזייטונג“ און „פריינד“. אין 1902 איז ערשינענען זיין ערשטע ליעדער-זאַמ-לונג „די פידעל“. אין יאָהר 1905 איז ער אַוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט גענומען אַנאָנטייל אין „פּאַר-ווערטס“, „צוקונפט“, „פרייער געזעל-שאַפט“, „פרייער אַרבייטערשטימע“, „דעם נייעם לאַנד“ און אַנדערע אויסגאַ-בען. אין יאָהר 1910 איז ווידער ערשיע-נען אַ זאַמלונג פון זיינע ליעדער מיטן נאָמען „געהעטאָ-קלאַנגען“ (אַרויסגעגעבען פון דער ניו-יאָרקער „אינטערנאַציאָנאַלער ביבליאָטעק“). קאַפּלאַן איז דער טיפּיש-סטער פון די אַמעריקאַניש-יודישע דיכ-טער, וועמען ס'איז געלונגען צו פּערווענ-דען אויף פּאַעטישע צוועקען די האַרטע יודיש-אַמעריקאַנער שפּראַך פון דער ניו-יאָרקער גאַס. זיינע ליעדער, וואָס זענען דורכגעדרונגען מיט אַ אַריגינעלען הומאָר, זענען לויט זייער טאָן, איינפאַכהייט און אויפריכטיגקייט פּאָלקסטימליך. אין דער אַמעריקאַניש-יודישער וועלט זענען זיי זעהר פּאָפּולער.

ביבליאָגראַפיע: 1. ע. די גייע יודי. שע בלאַדע, אין ערשטען וואַטמלבוך „ליטערא-טור“; דאלער, אין דאָס גייע לעבען, V, 1901.

קאַפּלאַן פסח — העברעאיש-יו-דישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין

קאַפּלאַן יוסף — דיכטער. געבאָ-רען אַרום 1868 אין סוויסלאַטש, גראַדנער גוב. אין יאָהר 1899 האָט ער אָבעדרוקט אייניגע אַריגינעלע און נאָכגעאַהמטע ליעדער אין, דאָס צוואַנציגסטע יאָהרהונ-דערט, וואָס אברהם רייזען האָט אַרויס-

בלאט", וואו ער האָט אָנגעהויבען זיין יודישע ליטעראַרישע טעטיגקייט. אַז ס'איז געגרינדעט געוואָרען אין פעטער-בורג די ערשטע יודישע טאַגזייטונג, דער פריינד", איז קאנטאָר געוואָרען דאָרט אַנפֿטער מיטאַרבייטער און געשריבען זעהר פיעל פעליעטאַנען און אַרטיקלען אונטער אייגענער אונטערשריפט און פערשידענע פסעוודאָנימען. אין דער מאַנאַטסשריפט „דאָס לעבען", 1905, האָט ער פערעפּענטליכט אַנפֿעטיוד וועגען אייזיק-מאיר דיק. אין די יאָהרען 1890—1904 איז קאנטאָר געווען ראַבינער אין ליבוי, דאָן אין ווילנאָ; די לעצטע יאָהרען פערזעהמט ער די ראַבינער-שטעל אין ריגאַ.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-רוס. ענז. IX. קאסעל דוד — דיכטער און בע-לעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1881 אין מינסק אין דער פּאַמיליע פון אַנפֿאַרימען שוסטער, אַ יוד אַ משכיל און אַ ליידענ-שאַפּטליכען ליעבהאַבער פון דער העב-רעאישער און יודישער ליטעראַטור. דרו-קען האָט זיך קאסעל אָנגעהויבען אין פער-שידענע אַרבייטער-אַרגאַנען, אין אברהם רייזענס זאַמעלביכער א. א. אַז. וו. שפּעטער האָט ער זיך בעטייליגט מיט אייניגע ליע-דער און נאָוועלען אין „פּאַלקסזייטונג", אין די זאַמעלביכער „די וועלט" און אין איי-ניגע אַנדערע צייטשריפטען. אויפזעהן האָט געמאַכט זיין גרויסע ערצעהלונג „אין דאָרף" (ערשיינען צוזאַמען מיט נאָך אַ פּאַר ערצעהלונגען אין גיטלינס פּערלאַג, 1912). אַ צווייטער באַנד פון זיינע שריפטען איז אַרויס אין דעם פער-לאַג „ביכער-פאַר-אַלע". קאסעל האָט איבערזעצט אַ רייה קלענערע ערצעה-לונגען פון גאַרשין (פּערלאַג, קולטור), מינסק), טאַלסטאָיס „דער טייוועל" (פער-לאַג א. א. גיטלין) א. א. אַז. וו. ער האָט אויך

קאנטאָר יהודה-לייב—בעוואוס-טער העברעאיש-יודישער שריפטשטע-לער און זשורנאַ-ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1849 אין ווילנאָ. זיין פּאָטער איז געוועזען חזן אין דער גרויסער ווילנער שוהל. בע-קומען אַ יודישע ערציהונג אין חדר און ישיבות, האָט ער אַדאַנק זיין מוטער, וואָס האָט אויסגע-צייכענט געקענט העברעאיש, זיך פריה אָנגעהויבען אָפּצוגעבען מיט דער ניי-העברעאישער ליטעראַטור. שפּעטער האָט ער געלערנט אין דער ווילנער ראַבינער-שול און אין דער זשיטאַמירער. די לעצ-טע האָט ער אויך געענדיגט אין יאָהר 1873. דאָן איז ער אַוועק קיין בערלין, וואו ער האָט שטודירט מעדיצין. צו יע-נער צייט געהערט דער אָנפאַנג פון זיין ליטעראַרישער טעטיגקייט אין „השחר" מיט אַ שיר, וואו ס'האַבען צום ערשטען מאָל אין דער העברעאישער ליטעראַטור געפונען אַנפֿאַקבאַלאַנג די ראַדיקאַלע שטרע-מונגען פון דער דאַמאָלסטיגער רוטישער אינטעליגענץ. אין בערלין איז קאנטאָר אויך געוועזען דער פּאַקטישער רעדאַק-טאָר פון דער „הצפירה". געענדיגט זיין שטודיום אין יאָהר 1879, איז ער געקו-מען קיין פעטערבורג, וואו ער איז גע-וועזען רעדאַקטאָר און מיטאַרבייטער פון די יודיש-רוסישע אָרגאַנען. אין יאָהר 1886 האָט ער געגרינדעט אין פעטער-בורג די ערשטע העברעאישע טעגליכע צייטונג „היום". סוף יאָהר 1887, ווען צעדערבוים „יודישע פּאַלקסבלאַט" איז אַריבער אינגאַנצען צו צעדערבוים פרי-הערידיגען שותף י. ש. לעווי, איז קאַנ-טאָר געוואָרען רעדאַקטאָר פון „פּאַלקס-

פון צוויי מעדיצינישע ווערק אין יודיש—
"ירושת משה" (פראנקפורט-אויפ'ן-מאין,
1677; ווילמערסדאָרף, 1677) און "ירם
משה" (אמסטערדאם, 1677; פיעל מאָל
אַרויסגעגעבען געוואָרען).

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענצ. VII,
422-423; IX, 63 (אין ביירע אַרטיקלען
רעדט זיך הענען איין און דערוועלבער פּערזאָן);
בן-יעקב, אוצר הספרים, 230.

קאַללענבערג יאָהאָן-היינריך—
קריסטליכער אָרענטאַליסט און מיטאַ-
נער, פּראָפּעטאָר פון פּילאָזאָפּיע אין דער
אוניווערזיטעט פון האַללע (1694-1760).
ער האָט איבערזעצט אויף יודיש די אַפּאָס-

טעל-געשיכטע און האָט אַרויסגעגעבען
(אויך אין יודיש) אַ גרויסע מענגע בראַ-
שורען, דאָגמאַטישע, פּאָלעמישע און
אַפּאָלאָגאַטישע, פאַר ניי-געטויפטע יודען,
אין דער אייגענער דרוקעריי פון דעם

"יודישען אינסטיטוט", וואָס ער האָט
געגרינדעט אין יאָהר 1728. אין יאָהר
1733 האָט ער פּערעפּענטליכט אַ קורצע
אַנגלייטונג צור יודיש-דויטשען שפּראַכע,
וואו ער גיט די פּאָלגענדע דעפינירונג

פון דער יודישער שפּראַך: I. די יודיש-
טייטשע שפּראַך איז אַ פּערמישטע שפּראַך,
וואָס בעשטעהט אפילו גרעסטענטילס פון
דייטשע ווערטער, אָבער אויך פון אַ

היבשען טייל העברעאישע. II. דאָ איז
די רעדע פון אַ מערקליכער פּערמישונג.
אַ קליינע פּערמישונג שאַפט נישט קיין
אייגענע שפּראַך. III. די דייטשע ווער-

טער, וואָס די יודען בעדינען זיך מיט
זיי, זענען גענומען אויס די פּערשידענע
דיאַלעקטען פון דער דייטשער שפּראַך:
אויס הויכדייטש, פּלאַט-דייטש, האַלענדיש.
איניגע ווערטער זענען פּערעלטערט און
ווערען (אין דייטש) נישט געברויכט.

פיעל וויכטיגער ווי די אַנגלייטונג איז
קאַללענבערגס "יודיש-טייטשע ווערטער-

ביכליין" (האַללע, 1736), וואָס איז גע-
דרוקט אין ווייבערטייטש-שריפט און
פּערזעהן מיט אַ יודיש-דייטשען רעגיס-
טער. נישט קוקענדיג אויף די פּעהלערן
פון דעם ווערטערבוך, האָט עס דאָך אַ
געוויסען ווערט אַלס די ערשטע פּראָצע
פון אַ יודיש ווערטערבוך.

ביבליאָגראַפיע: טאָע-לאַללעמאַנט,
Das deutsche Gannertum, III,
200, 221-222; יוד.רוס. ענצ. IX, 177;
א. שולמאַן, די געשיכטע פון דער וואַרנאַן-
ליטעראַטור, 121; 5. פּענעאָ, Essai sur
le judeo-allemand, 100.

קאַלטום אולריך—דראַמענשריי-
בער און הומאַריסט. האָט געלעבט אין
אָדעס אין דער צווייטער העלפט פון דעם
XIX יאָהרהונדערט. ער האָט אָנגעשרי-

אַ רייה ערצעהלונגען און דראַמען, וואָס
צייכענען זיך אויס מיט זייער פּאָלקס-
טימליכער שפּראַך און הומאָר; זייער לי-
טעראַרישער ווערט געהט אָבער פּערלאַ-
רען צוליעב די גראָבע וויצען, מיט וועל-

כע זיי זענען מייסטענטילס איבערפּולט.
פון זיינע ווערק זענען בעקאַנט: "יעקעלע
קונדס" (פּערעפּענטליכט אונטערן פּסעו-
דאָנים אב"ש, וואַרשוי, 1879), וואו עס

ווערט וואַריאירט די תלמודישע לעגענדע
וועגען אַ אשה רעה; "דער קאַמיסאַנער
וועלוועלע טאַרעראַמטשיק" (טעאַטער
אין 6 אַקטען; וואַרשוי, 1880); "געשיכטע

פון אַ זעלטענעם ברית און אַ גענאַרטע
חתונה" (טעאַטער אין 4 אַקטען; וואַרשוי
1892); "שמערעלע טראַסטינעצער" (טע-
אַטער אין דריי אַקטען; וואַרשוי, 1883);
אַ ווייב אַנ'ארורה און אַ מאַן אַ מלאך"
(פּעטערבורג, 1887); "דער פּרעהליכער
מאַרשעליק" (וואַרשוי).

ביבליאָגראַפיע: 3. ווענער, Yid-

dish Literature, אינדעקס.

III, Das deutsche Gaunerthum .218—217

קאלווער קאספאר — קריסטלי-

כער מיטאָנער. האָט אין יאָהר 1712 פער-
עפענטליכט אין לייפציג אַ פּאָלעמיש ווערק
אין יודיש (דאָסזעלבע אויך אין דייטש)
מיט'ן נאָמען „חנוך היהודים“ (דאָס איז:
קורציר וועג דאש לעבענש צוא דעם
משיח... גיציגט דעם הויז ישראל).

זיין ווערק „Gloria Christi“ און
מיט'ן יודישען טיטעל — „כבוד ישוע
משיח“... א. א. וו. (לייפציג, 1710)
ענטהאַלט אויך אַ „אַנגלייטונג ווי דאָס
יודיש-טייטשע צו לעזען“ וואָס איז

נישט מעהר ווי אַן אויסצוג פון וואָגענ-
זיילס „Belehrung“. די יודישע שפראַך
בעזיצט ער אזוי וועניג, אַז ער געפינט
פאַר נויטיג זאָגאַר זיך צו פערענטפערן צום
סוף פון זיין פאַררעדע צו דעם דאָזיגען
ווערק: „מיין ליבער יהודי, לאַז דיך ניט
וואונדערן, דאָס איך ניט אַללצייט נאָך
דיינער אַרט דאָס לשון אשכנז געזעצט“...
א. א. וו.

ביבליאָגראַפיע: בןיעקב, אוצר
הספרים, 195, א.ו.ע. לאַלעמאַנט, Das
deutsche Gaunerthum, III, 220—
.221

קאַלינסקי קאָנסטאַנטיין — דער
אויטאָר פון „פעסטזעצונג וועגן יהודים“
(אַן איבערזעצונג פון רוסיש; ווילנאָ און
גראָדנאָ, 1835), וואָס ענטהאַלט די רוסי-
לענדישע געזעצען וועגען יודישען וואוינ-
רעכט, האַנדעל א. א. וו.

ביבליאָגראַפיע: בןיעקב, אוצר
הספרים, 402.

קאַליש משה בן בנימין-וואָלף
מעוועריין — אַרצט און מחבר, האָט גע-
לעבט אין קאַליש (פוילען) אין דער צוויי-
טער העלפט פון דעם XVII יאָהרהונד-
דערט. ער איז געוועזן דער אויטאָר

סטע ווערק פון דער יודישער מוסר-לי-
טעראַטור. ערשיענען צום ערשטען מאַל
אין פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין צוזאַמען
מיט דעם העברעאישען אַריגינאַל-טעקסט
אין יאָהר 1709, האָט ער אויסגעהאַלטען
אַ אונגעהייערע צאָהל אויפלאַגען, וועלכע
געהען אַרויס ביז אויף דעם היינטיגען
טאַג. אַ ספעציעלע יודישע אויסגאַבע (אַהן
העברעאיש) פון „קב הישר“ איז ערשיע-
נען אין וולצבאָר, 1714. אויף יודיש האָט
קאַדיאַנאווער אויך אָנגעשריבען „עיון
תפלה“ (בקשה מקדמונים, 1709).. לויט
דער רוסיש-יוד. ענציקלאָפּעדיע, XIII,
347, איז עס אַן איבערזעצונג פון ר'
חיים ראַשפיצעס פיוט „עיון תפלה“,
פערפאַסט לכבוד די קדושים און פער-
טריבענע פון פראַג.

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענג. ענצ. VII,
414; יוד. רוסיש. ענצ. IX, 655; בןיעקב,
אוצר הספרים, 915, 457; מ. גרינבוים, די
יודיש-הויטשע ליטעראַטור אין הויטשלאַנד, פאָ-
לען אונד אמעריקאַ“ (ווערען געבראַכט אויסצו-
גען פון אַן אויסגאַבע פונם „קב הישר“ פון
יאָהר 1825).

קאָך יאהאָן-מיכאַעל — קריסט-
ליכער געלעהרטער (Stud. theol.) פון
אייזענאַך. האָט אין יאָהר 1709 פער-
עפענטליכט אין פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין
אַ קורצע אָפהאַנדלונג אויף איינאַינצי-
גען דרוקבויען וועגען יודיש אונטערן
טיטעל „Brevis Manuductio ad lec-
tionem scriptorum Judaeorum Ger-
manicorum“. דאָס דאָזיגע ווערק,
וואָס שודט לויבט עס זעהר אַלט, לייכט
דויליך אונד אַרטליך, איז געבליבען
גאַנץ אונבעקאַנט און ווערט נאָר דער-
מאַהנט ביי שודטען (Jüdische Merk-
würdigkeiten, VI, 16-טעס קאַפי-
טעל) און קרויאַנדער.

ביבליאָגראַפיע: א.ו.ע. לאַלעמאַנט,

טע און בעלידיגטע" (געדרוקט אין דער "ווצרהייט", 1912); לעאָניד אַנדרייעווס געקליבענע שריפטען אין 4 בענד (פער-לאַג, היברו פּאַבלישינג קאָ.); אייניגע ווערק פון מאַפּאַסאַן, טורגעניעוו (האַמ-לעט און דאָן-קיכאַט, מיט אַנאַייגענער איינלייטונג) א. אַז. וו. ער האָט אויך אַנגעשריבען די ביאָגראַפיע פון עמיל זאָלאַ.

קאָידאַנאָוער צבי - הירש - שריפטשטעלער-מאַראַליסט און מקובל. געבאָרען אין ווילנאָ, געשטאַרבן דעם 23-סטען מערץ 1712 אין פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין. ער איז געווען אַ זון פון דעם בעוואוסטען תלמודיסט אהרן-שמואל קאָידאַנאָוער און אַ תלמיד פון דעם מקובל יוסף בן יהודה פון מינסק, וועל-כער האָט געהאַט אויף איהם אַ שטאַר-קען איינפלוס. צוליעב אַ פּאַלשער מסירה האָט ער זיך פיער יאָהר אָפּגעוואָלגערט מיט דער גאַנצער פּאַמיליע זיינער אין געפּענגניש. שפּעטער האָט ער זיך בעזעצט אין פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין. דאָ האָט ער אַנגעשריבען זיין בעריהמטען מוסר-ספר "קב הישר", וואָס ער האָט איהם שפּעטער אַליין איבערזעצט אויף יודיש. דאָס ווערק בעשטעהט פון צוויי טייל און ענטהאַלט 102 קאַפיטלען, לויט דער צאָהלבּעדייטונג פון "קב" און פון מתברר נאָמען צבי; "הישר" ווידער איז דאָס אַנאַגראַם פון זיין נאָמען הירש. דער "קב הישר", וואָס ענט-האַלט צומייסט אויסזאָגען פון קבלה-ספרים, איז דורכגעדרונגען מיט דעם שטרענגען אַסקעטישען גייסט פון יענער שווערער עפּאָכע אין דער געשיכטע פון די פּוילישע יודען; שדים און נישט-גוטע שפּיעלען אַ גרויסע ראָלע אין דעם ספר, און פון זיי ווערען דאָ געבראַכט זעהר פּיעל פּירכטערליכע מעשיות. דער "קב הישר" גע-הערט צו די פּאָפּולערסטע און בעליעבט-

אַדעס, 1905). אין אָנהויב 1908 איז ער אַוועק קיין ניו-יאָרק, וואו ער איז אַ מיטגליד אין דער רעדאַקציע פּונ'ם "יודישען טאַגע-בלאַט". אין ניו-יאָרק איז אויך ערשיענען זיינס אַ ווערק, גראַף ל. סאָלסטאָי וועגען יודען און יודענטום" (אַרויסגעגעבן פון דרוקערמאַן).

קאָמפּזיטער - קריטיקער, זשורנאַ-ליסט און איבערזעצער. געבאָרען אין יאָהר 1864 אין מאַהלעוו-אויפ'ן-דניעס-טער. אין יאָהר 1888 האָט ער אויסגע-וואַנדערט קיין אַמעריקאַ און זיך בעזעצט אין ניו-יאָרק, וואו ער האָט זיך אָנגע-הויבען צו בעטייליגען אין דער ראַדיקאַ-לער יודישער פרעסע. אויסער אַ גאַנצער רייה פעליעטאַנען (אונטערן פּסעוודאָנים בן-אמוץ) און קריטישע אַרטיקלען אין פּערשידענע צייטשריפטען און זשורנאַלען, האָט ער אַ געוויסע צייט רעדיגירט די אַנאַרכיסטישע אַרגאַנען, פּרייע אַרבייטער-שטימע" און "פּרייע געזעלשאַפּט", דעם זשורנאַל "דאָס פּאָלק" א. אַנד. קאָמפּזיטער אַנגעשריבען אַ פּאַר דראַמען ("דער יודישער דאָן-קיכאַט", "די ערשטע חובבי ציון"), וואָס האָבען אין זייער צייט גע-האַט ערפּאָלג אויף דער יודישער ביהנע, האָט בעאַרבייט אין דראַמאַטישער פּאַרם טאַלסטאָיס "קרייצער-סאָנאַטאַ" און אי-בערזעצט אַ גאַנצע רייה ווערק. פון זיי-נע וויכטיגערע איבערזעצונגען איז צו דערמאָהנען: טאַלסטאָיס ראָמאַנען אַנ-נאָ קאַרעניאַ" (פּערלאַג פון דער צייטונג "וואַרהייט", 1911) און "תּחית המתים" (פּערלאַג, אינטערנאַציאָנאַלע ביבליאָ-טעק", 1912; די דאָזיגע ביידע ראָמאַ-נען טאַלסטאָיס, ווי אויך זיין "קריגע און פּירדען" זענען נאָך פּריהער ערשיענען אויף יודיש אין דער, היברו פּאַבלישינג קאָ., אָבער אין אַנאַפּאַלסטעענדיגער אויסגאַבע; דאָסטאַיעווסקיס, ערנידעריג-

קאָטיק יחוקאל — מעמוואַרען-
שרייבער. געבאָרען אין יאָהר 1847 (ח'
ניסן, תר"ז) אין
קאָמעניץ-ליטוואָוסק,
גראָדנער גוב., אין
אַ קליינשטעדטעל-
דיג-נגידישער חסי-
דישער פאָמיליע.
ביו 17 יאָהר ער-
צויגען געוואָרען אין

חדר אויף גמרא און פוסקים, דאָן
חתונה געהאַט און געוואוינט אין פערלוף
פון אַ צעהנדליג יאָהרען אין פערשידענע
דערפער פון גראָדנער גוב. אַלס גוטס-
פאָכטער. שפעטער האָט ער זיך בע-
זעצט אין קיעוו, וואו ער איז פערבליבען
ביו נאָך די פאָגראָמען, ווען ער איז
אַרויס קיין וואַרשוי. פון יוגווייז אויף
אַרויסווייזענדיג אַ שטאַרקע נייגונג צו
געזעלשאַפטליכער אַרבייט, איז ער אין
גיכען בעקאַנט געוואָרען אין וואַרשוי אַלס
כלל-טוער און גרינדער פון אַ גאַנצער
רייה חברות און צדקה-אַנשטאַלטען,
וואָס עקזיסטירען ביז אויף דעם היינ-
טיגען טאָג. ער האָט אויך אַרויסגעגע-
בען אייניגע בראַשורען אין העברעאיש
און יודיש מיט פראַיעקטען און תקנות
פאַר פערשידענע חברות. אויסערדעם
האָט ער פערעפענטליכט אַ ביכעל וועגען
ערציהונג, „עשרת הדברות לבני ציון“ (אין
יודיש און העברעאיש; וואַרשוי, 1899),
אַ „אַרבייטער - קאַלענדאַר“ (1907), אַ
בראַשור וועגען די וואַהלען אין דומע
דער יודישער דעפוטאַט“ (1910) א. אַנד.
אַ נאָמען האָט ער זיך אָבער געמאַכט
מיט זיינע מעמוואַרען, וואָס זענען אַרויס
אין יאָהר 1912 אונטערן טיטעל „מיינע
זכרונות“ (ערשטער טייל; פערלאַג א.
גיטלין). כמעט דאָס איינציגע מעמוואַרען-
בוך אין דער יודישער ליטעראַטור, האָט

עס זעהר אַ גרויסען קולטור-היסטאָרישען
ווערט, געבענדיג אונז אַ ברייט בילד פונ'ם
יודישען לעבען אין רוסלאַנד אין דער
ערשטער העלפט פונ'ם פאָריגען יאָהרהונ-
דערט, שילדערנדיג די סאָציאַלע, עקאָנאָ-
מישע און פסיכאָלאָגישע צושטאַנדען פון
יענער תקופה און איהרע מענשען א. און.
וו. אָבער אויך דער ליטעראַרישער ווערט
פונ'ם בוך איז בעדייטענד. די פערזאָנען,
וואָס פיגורירען אין די זכרונות, זענען
בולט און זעהר לעבעדיג געשילדערט, און
דערצו איז דאָס גאַנצע ווערק געשריבען
אין אַזאַ האַרציגען אויפריכטיגען טאָן.
אַז עס מאַכט אַ שטאַרקען איינדרוק. אויך
די שפראַך פונ'ם בוך איז גוט און ליטע-
ראַריש בעאַרבייט. די „זכרונות“ זענען
בערעכענט אויף דריי טייל; די לעצטע
צוויי טיילען דאַרפען אין גיכען ערשיינען
פון דרוק.

ביבליאָגראַפיע: בעל-מחשבות, אין
„פריינד“, דעצעמבער, 1912; א. איינהאָרן, אין
„היינט“, 1912, נומער 202.

קאָטליאר זלמן — זשורנאַליסט.
געבאָרען אין יאָהר 1873 אין מאָנאַס-
טירשטשע, קיעווער גוב., אין אַ חסידישער
פאָמיליע. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט
האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1892 מיט
אַנאַרטיקעל אין דער „הצפירה“ וועגען
נסים אין תלמוד. שפעטער האָט ער זיך
בעטייליגט אין פערשידענע יודישע און
העברעאישע צייטשריפטען. אָנפאַנגס 1907
האָט ער רעדיגירט די אָדעסער טעגליכע
צייטונגען „טאַגעבלאַט“ און „דאָס פאָלק“.
וואָס זענען פערבאָטען געוואָרען תיכף
ווי עס זענען אַרויס די ערשטע נומערן.
ער האָט אויך פערעפענטליכט אייניגע
בראַשורען, ווי „משלח מנות“, „שטיינער
שריען“, „אַ סגולה געגען פאָגראָמען“.
„נאָך דעם גרויסען אומגליק“ א. אַנד.
(ערשינען אין פערלאַג „פרייהייט“

אין 1908 האָט דער פּערלאַג „קולטור-אַרויסגעגעבען אין יודיש קאָהאַנס ער-צעהלונג, דמיטרי און זיגרידאָ“.

ביבליאָגראַפיע: ק. פּאַרנבערג, אין דער יוד. רוס. ענצ. IX, 98 — 97: יוד. ענצ. III, 1490: טשן, אין „Miry Bozhiy“, 1902, X: יובילעאום-שריפט (צו קאָהאַנס פּוֹט-ציניעהרינגען יובילעאום); ד״ר אב. קאַפּע, א. קאַחאַן פֿאַם היסטאָריקער, אין דער „צוקונפֿט“, 1910, X—XII: ד״ר ה. זשיטלאָווסקי, אינטעליגענץ און עמ-האַרצות, אין „דאָס נייע לעבען“, 1910, V: „שלום פֿאַש“, אין „פּריינד“, 1910: מ. לאַוורסאָן, אין „פּריינד“, 1912.

קאַוואַ זש. ל. (פּסעוודאָנים)—קרי-טיקער און ליטעראַט. געבאַרען אין יאָהר 1888 אין קאָצק, סעזלעצער גוב. אויסער אַ רייה פּעלעטריסטישע סקיצען און שטי-מונגסבילדער אין סאָקאָלאָווס „טעלעגראַף“, די זאַמעלביכער „ניי-צייט“, „אידישען וואָ-לענבאַלעט“, פּרעזעס „יודישער וואָלענ-שריפט“ און אַז. וו., האָט ער אונטערן פּסעוודאָנים מ. וואַנווילד פּערעפּענט-ליכט אין פּערשידענע אויסגאַבען קריטישע אַרטיקלען וועגען יודישע שריפטשטעלער, רעצענזיעס וועגען טעאַטער א. אַז. וו. זונטער דעם אייגענעם פּסעוודאָנים האָט ער אַרויסגעגעבען אַ פּלוגשריפט וועגען דער יודישער פּרעסע און אַ בראַשור וועגען יודיש (1908). ער האָט אויך אי-בערזעצט יאַקוּבאָווסקיס ראָמאַן „ווער-טהער דער יוד“ (ווערט צוגעגרייט צום אַרויסגעגעבען אין שימינס פּערלאַג).

קאַמיק אברהם — ביבליאָגראַף און זשורנאַליסט, אַ ווהן פון יחזקאל קאָ-טיק (זעה). געבאַרען אין יאָהר 1867 אין קאַמעניץ-ליטאַווסק, גראַדנער גוב. ער-צויגען אין דער היים, אין פּערשידענע דערפער פון גראַדנער גוב. געענדיגט די אוניווערזיטעט אַלס פּראָוויזאָר, אָבער מיט אַ נייגונג צו פּעדאַגאָגישער טעטיג-

קייט, איז ער לאַנגע יאָהרען געווען לעה-רער אין ביאַליסטאָק. אין 1894 האָט ער צו-זאַמען מיט ברעסלעווער אָנגעהויבען אַרויס-צוגעבען אַ סעריע „וויסענשאַפֿטליכע פּאַלקסביכער“. דאָס ערשטע ביכעל פון דער סעריע איז געווען: „ווי אזוי האָבען מענשען געלעבט מיט אייניגע טויזענד יאָהר צוריק“. צום זעקסטען ביכעל איז צו-געגעבען געוואָרען אַ מוסטערקאַטאַלאָג פון יודישע ביכער, די ערשטע פּראָבע פון דער אַרט אין דער יודישער ליטעראַטור. אין יאָהר 1900 האָט ער געגרינדעט אין ביאַליסטאָק דעם פּערלאַג „בילדונג“, אויף פּייעס, און איז צוליבע דעם געווען אין אַגאַצער רייה שטעט, וואו ער האָט געהאַלטען רעפּעראַטען וועגען און פאַר יודיש. אין דעם דאָזיגען פּערלאַג איז ער-שיענען אַ צווייטער מוסטערקאַטאַלאָג מיט עצות פאַר ביבליאָטעקעריי. אין יאָהר 1904 האָט קאַמיק געגרינדעט אין מינסק אַ קרייז „ליעבהאַבער פון דער יודישער ליטעראַטור“. און האָט איינגעאַרדענט פאַר דער יודישער אינטעליגענץ אייניגע יו-דיש-אַווענדען, וואָס האָבען געהאַט גרויס ערפּאָלג. אין יאָהר 1906 האָט ער געלע-זען וועגען דער יודישער ליטעראַטור אויף די וואַרשויער יודישע אָווענד פּאָרסען. אין יאָהר 1910 האָט ער אַרויסגעגעבען דאָס ערשטע העפֿט פון „יודישען ביבליאָגראַף“ און אַ בראַשור אויף רוסיש „Вопросъ о языке“, וואו די יודישע שפּראַכפּראָגע ווערט בעטראַכט פון יודישטישען שטאַנדפּונקט. קאַמיק האָט אויך פּערעפּענט-ליכט אין פּערשידענע צייטען אַרטיקלען וועגען יודיש, יודישע ליטעראַטור, יו-דישע ביבליאָגראַפיע, יודישע ביבליאָטע-קען, יודישע עקאָנאָמיק — אין „Восходъ“, „פּאַלקסצייטונג“, יודישע צייטונג, „פּריינד“, „הויזדאָקטאָר“ און אַנדערע אויסגאַבען.

ווען איינער פון די הויפט-אָרגאַניזאַטאָרען פון די ערשטע יודישע פּראָפּעסיאָנעלע פּעראַיינען אין אַמעריקאַ (1885). זיין ליטעראַרישע קאַריערע האָט קאהאַן אָנגעהויבען אין דעם רוסישען זשורנאַל "Вѣстникъ Европы", פאַר דאָס יאָהר 1884, מיט אַנאַרטיקעל וועגען דער אַמע-דיקאַנישער פּאָליטיק. דאָן האָט ער פּער-עפּענטליכט אין פּערשידענע ענגלישע אויסגאַבען אַ רייה סקינען און ביל-דער, הויפטזעכליך אויס דעם לעבען פון די יודישע איינוואַנדערער אין אַמעריקאַ. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין יודיש איז פּערבונדען מיט דער געשיכטע פון דער יודישער סאָציאַליסטישער פּרעסע אין אַמעריקאַ. איינער פון די הויפט-מיט-אַרבייטער און שפּעטער אויך רעדאַקטאָר פון דעם „אַבענד-בלאַט" מיט דער „אַרביי-טערציטונג", האָט קאהאַן פּערעפּענט-ליכט דאָרט אַרטיקלען איבער געשיכטע און קולטור-געשיכטע, ווי אויך פּערשי-דענע אַגיטאַציאָנס-מאַמרים, געשריבען אין דער פּאַרם פון דרשות (אויך אונטער די פּסעוודאָנימען דוד בערנשטיין, דער פּראָלעטאַרישקער מגיד א. אַנד.). אַ געוויסע צייט איז ער אויך געוועזען רעדאַקטאָר פון דער סאָציאַליסטישער מאַ-נאַטסשריפט „די צוקונפּט". אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגעבען אַ רייה פּאָפּולערע בראַשורען, צו פּראָפּאַגאַנדירען די אי-דעען פון סאָציאַליזם צווישען די יודישע אַרבייטער: „ווי אַזוי איז רפּאל נעריצן געוואָרען אַ סאָציאַליסט" (ניו-יאָרק, 1894 אָדער 1896), „די נשמה יתרה" (1898), „דער אַלף בית פון סאָציאַליזם" (1898), „לוינאַרבייט און קאַפּיטאַל" (נאָך קאַרל מאַרקס) א. אַנד. אין יאָהר 1901 איז ער אַריין אַלס מיטגליד אין דער רעדאַקציע פון „פּאַרווערטס", און זייט 1903 איז ער הויפט-רעדאַקטאָר פון דער דאָזיגער ציי-

טונג, וועלכע ער האָט אַרויפגעברעכט ביז צו אַ טיראַזש פון אַרום 150000 עק-זעמפלאַרען. אין יאָהר 1910 האָט קאהאַן אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אַ פּאָפּולערע, זעהר אויספיהרליכע געשיכטע פון די פּעראַייניגטע שטאַטען, וואָס איז בערע-כענט אויף 7 אָדער מעהר גרויסע בענד. דערווייל זענען ערשינען די ערשטע צוויי בענד: „פון דער אַלטער וועלט צו דער נייער" און „די ענטדעקונג-ריי-זעס נאָך קאָלומבוס". קאהאַן האָט אויך זעהר פּיעל געשריבען וועגען ליטעראַטור און טעאַטער. אַדאַנק זיינע אָרגאַניזאַ-טאָרישע פּעהיגקייטען, האָט ער געהאַט אַ בעזונדערס גרויסע ווירקונג אויף די ענט-וויקלונג פון דער יודישער סאָציאַליסטי-שער פּרעסע אין אַמעריקאַ. אָבער מחמת ער שטעהט אויפן אַסימילאַטאָרישען שטאַנדפּונקט און קוקט אויף יודיש נאָר ווי אויף אַ מיטעל צוצוצוהיען די יודישע אַרבייטער צום סאָציאַליזם, האָט ער זיך שטענדיג כּמעט צוגעפּאַסט צום געשמאַק פון די ברייטע פּאָלקסמאַסען און האָט זיך צו וועניג געזאָרגט פאַר זייער קול-טורעלער ענטוויקלונג. קאהאַן איז אויך בע-קאַנט אַלס ענגלישער שריפטשטעלער. פון זיינע בעלעטריסטישע ווערק איז צו דער-מאָהנען זיין ערצעהלונג „Jekel" (1896), וואו עס ווערט געשילדערט דער אַ ביסעל קאָמישער טיפּ פון אַ פּשוטען יודישען אימיגראַנט, וואָס מאַכט-נאָך די אויסער-ליכע פּאַרמען פון אַ פּרעמדער קולטור, אום עהנליך צו זיין אויף אַנ'עכטען אַמע-ריקאַנער; זיין ראָמאַן (אויך אין ענגליש) „דער ווייסער און דער רויטער טעראָר" (1907) שפּיגעלט אָב די רוסישע רעוואָל-לוציאָנערע בעוועגונג. די מיסטע ער-צעהלונגען קאהאַנס זענען אויך איבער-זעצט אויף רוסיש. אויף יודיש קלייבט זיך זיי דער אויטאָר אַליין אַרויסצוגעבען.

פאָבלישינג קאָמפאָני, ניו-יאָרק, 1909). קאָברין איז אויך בעקאנט אלס דראַמאַ-טיקער. זיין ערשטע דראַמע „מינאַ“ (ערשינען אין דעם מאָנאַטליכען זשורנאַל „נייע צייט“, 1899) איז איהם נישט געלונגען ניט אין ליטעראַישער און ניט אין סצענישער הינזיכט. אין זיינע שפּע-טערדיגע טעאַטערשטיק—דער נאַטור-מענש“ (איבערגעמאַכט פון זיין ערצעה-לונג „יענקעל בויילע“), „צוריסענע קייטען“ און פיעל אַנדערע—איז ער אַ טרייער שי-לער פון יעקב גאָרדין, און אַדאַנק זייע-רע אויסערליכע טצענישע עפעקטען, האָ-בען זיי מיטטענטוילס גרויס ערפאָלג אויף דער ניו-יאָרקער יודישער ביהנע. קאָברין האָט אויך זעהר פיעל איבערזעצט פון אייראָפּעאישע שריפטשטעלער, ווי דאָסטאָיעווסקי, זאָלאַ, מאָפּאַסאַן, זאַנג-וויל, טאָלסטאָי, גאָרקי, אַרציבאַשעו א. אַנד. אין בעזונדערע אויסגאַבען זענען ערשינען זיינע איבערזעצונגען פון 4 בענד „געקליבענע שריפטען“ טשעכאַווס, 4 בענד „געקליבענע שריפטען“ טורגע-נעווס, זאָלאַס ראָמאַן „געלד“ א. א. וו. אייניגע קאָבריןס ערצעהלונגען זענען אי-בערזעצט געוואָרען אויף רוסיש, דייטש און ענגליש.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-רוס. ענצ. XI, 576; ל. וויענער, Yiddish Literature, אינדעקס: י. ראָטבראָ, אין „Восходъ“, 1899, XII; די פאָררעדע צו קאָבריןס נעוו-טעלעע שריפטען; בעל-המחבות, אין „פריינד“, 1911; ד. פּינסקי, דאָס יודישע דראַמאַ, 36—39; יהואש, נאַטורשילדערונגען אין דער יודישער ליטעראַטור, אין „צוקונפט“, 1911, XI.

קאָנאָנאָוסקי אפרים — נאָווע-ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1893 אין וואַר-שוי. אַרויסווייזענדיג אין דער קינדהייט פעהיגקייטען צום מאָלען, האָט ער אַ גע-

וויסע צייט בעווכט אַ ציילונגסשול, אָבער צוליעב אונגינסטיגע מאַטעריעלע אומשטענדען איז ער געצוואונגען געווען צו לאָזען דאָס שטודיום פון מאָלעריי און זיך צו נעהמען צו געוועהנליכער גאַלאַנ-טעריי-אַרבייט. קאָנאָנאָוסקי האָט פער-עפענטליכט אין פּערשידענע אויסגאַבען (ווי „די טעאַטערוועלט“, פרצעס זאַמעל-ביכער „יודיש“, „פריינד“ א. אַנד.) אַ רייה נאָוועלען, צווישען וועלכע עס ציי-לענט זיך אויס מיט דער נייקייט פון דער טעמע די טעריע „גנבים“ (אין פרצעס „יודיש“, I און II, דאָס נייע לאַנד“, נומ. 12—13, א. אַו. וו.).

קאהאַן אברהם — בעוואוסטער שריפטשטעלער און זשורנאַליסט. געבאָ-

רען אין יאָהר 1860 אין פאָדערעויע, ווילנער גוב., אין דער פאָמיליע פון אַ מלמד. אַרבייטענ-דיג אין אַ ווערק-שטאַט אלס לערנ-יונגעל, האָט ער

זיך אין דער פרייער צייט אָפּגעגעבען מיט זעלבסטבילדונג. צו 17 יאָהר איז ער אָנגעקומען אין דעם ווילנער יודישען לעהרער-אינסטיטוט. געענדיגט דאָס שטו-דיום אין אינסטיטוט, האָט ער פּערנומען אַ שטעל פון אַ פּאָלקסלעהרער, אָבער, פער-מישט אין אַ פּאָליטישען פּראָצעס, איז ער געצוואונגען געוועזען צו פּערלאָזען רוס-לאַנד און איז אַוועק אין יאָהר 1882 קיין אַמעריקאַ. די ערשטע צייט איז איהם אויסגעקומען שווער צו אַרבייטען אין די ניו-יאָרקער סוועטשעפּער; שפּעטער האָט ער זיך בעשעפּטיגט מיט לעהרעריי. אין דערזעלבער צייט האָט ער אָנגעהויבען צו נעהמען אַ גרויסען אַנטייל אין דער יודי-שער אַרבייטער-בעוועגונג, און איז גע-

זאַמקייט פון די ליטעראַרישע קרייזען. ער איז געוואָרען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דעם „אַבענד-בלאַט“, און זייט דאַמאַלס גיט ער זיך אָב נאָר מיט ליטעראַטור, בעטייליגנדיג זיך אין פּערשידענע אַמע-ריקאַניש-יודישע אויסגאַבען, מיסטענ-טיילס אין „פּאַרווערטס“ און „צוקונפּט“. אין יאָהר 1898 איז ערשיענען פון איהם אַ גרעסערע ערצהלונג, „יענקעל בויילע“— אויס דעם יודישען פּישרלעבען אין רוס-לאַנד—וואָס האָט פּעראַינטערעסירט מיט דער נייקייט פון דער טעמע. אַ געוויסען אינטערעס האָט אויך אַרויסגערופען זיין ערשטע זאַמלונג ערצהלונגען („העסטאַ-דראַמען“, 1903, ניו-יאָרק). אין יאָהר 1910 האָט דער מאָנאַטליכער זשורנאַל „די צוקונפּט“ אַרויסגעגעבען אַ גרויסען באַנד (976 זייטען) פון קאָבריןס „געזאַמעלטע שריפטען“, וואָס בעשטעהט פון זיבעציג געקליבענע נאָוועלען.—קאָברין איז איינער פון די בעדייטענדסטע פּאַרשטעהער און פּיאַנערען פון דער יודישער ליטעראַטור אין אַמעריקאַ, אַ שטרענגער רעאַליסט, גע-פינט ער זיך אין זיינע נאָוועלען און ער-צהלונגען אונטער אַ געוויסען איינפלוס פון טשעכאַוו און מאָפּאַסאַן. מיט אַ פּיין אויג און אַ גרויסער שילדערונגסקראַפּט, האָט ער געגעבען אַ רייה אויסגעצייכענ-טע זאַלען, הויפטזעכליך אויס דעם לעבען פון די יודען אין אַמעריקאַ. זיינע נאַטור-בילדער זאָגען עדות אויף זיין טיעפער ליעבע צו דער נאַטור. ער האָט זיך אויך געפרובט שילדערן די מאָדערנע יודישע פרוי, דאָס יודישע קינסטלער-מיליטע. אַז. וו. די שוואַכע זייט פון זיין שאַפונג איז בעזונדערס שאַרף בולט אין זיין גרוי-סען און זעהר אויבערפלעכליך געשריבע-נעם ראָמאַן „אימיגראַנטען“ (צוערשט זיך געדרוקט אין דער טעגליכער „וואַרהייט“; בעזונדער אַרויסגעגעבען פון דער „היברו

דעם פריינד“. אויסערדעם ווערען צוגע-גרייט צום אַרויסגעבען (אין פּערלאַג פון ש. שרעבערק) צוויי בענד פון זיינע שריפ-טען, וואָס ענטהאַלטען צווישען אַנדערן ערצהלונגען און סקיצען פון טערקישען, יודיש-טערקישען און יודיש-פּערסישען לעבען.

קאָברין לעאָן — בעלעטריסט און דראַמאַטיקער. געבאָרען אין יאָהר 1872

אין וויטעבסק אין דער פּאַמיליע פון אַ מיטעלען סוחר. ביז 12 יאָהר גע-גאַנגען אין חדר, דערנאָך זיך אָנגע-הויבען אַבצוגעבען מיט אַלגעמיינער

בילדונג. צו 15 יאָהר האָט ער שוין גע-שריבען ערצהלונגען אין רוסיש, נישט האָבענדיג נאָך קיין שום השגה פון דער יודישער ליטעראַטור. אין יאָהר 1892 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט די ערשטע צייט שווער געאַר-בייט, זיך פּערנעהמענדיג מיט פּערשידענע מלאכות: גענייהט העמדער, געאַרבייט אויף אַ ציגאַרען-פאַבריק, געווען אַ בעקער אין פּלאַדעלפּיאַ. זיין ערשטע ליטעראַרי-שע אַרבייט אין יודיש איז געוועזען „אַן-איבערזעצונג פון גליעב אוספענסקי, פּער-עפענטליכט אין יאָהר 1893 אין דער „פּרייער אַרבייטערשטימע“. דאָן האָט ער געשריבען אין דער „פּלאַדעלפּיער שטאַדט-צייטונג“ אַ רייה ליטעראַריש-קרי-טישע אַרטיקלען אונטערן אַלגעמיינעם נאָ-מען „בריעף נאָך רוסלאַנד וועגען דער זשאַרגאַנישער ליטעראַטור אין אַמעריקאַ“. אין יאָהר 1894 איז אין דער „אַרבייטער-צייטונג“ ערשיענען זיין ערשטע אַריגינע-לע סקיצע „אַ מערדער אויס ליעבע“, וואָס האָט געצויגען אויף איהם די אויפּמערק-

„קול מבשר“ האָט געפיהרט, האָט דאָס „פּאָלקסבלאַט“ פּראָפּאָגאַדירט די אירענע פון נאַציאָנאַליזם און חבת-ציון. נישט אָבער גענענדיג אין די ערשטע צוויי יאָהר קיין אָרט פאַר דער שרעק ליטעראַטור, האָט עס שפּעטער ווייטער געפיהרט די אַרבייט פון „קול מבשר“ לטובת דער יודי-שער ליטעראַטור און האָט געגעבען אַ מעג-ליכקייט צו ענטוויקלען זיך אַווינע טאַלענ-טען, ווי שלום-עליכם און ספּעקטאָר; אויך פּרוג און פּרישמאַן האָבען אָנגעהויבען זייער ליטעראַרישע טעטיגקייט אין יודיש אין דעם „פּאָלקסבלאַט“. (שפּעטער אָבער, אין יאָהר 1888, איז צעדערבוים ציי-טונג אַריבער אין אַנדערע הענד.) אויסער פּערשידענע אַרטיקלען און פּעליעטאַנען, וואָס צעדערבוים האָט פּערעפּענטליכט אין „קול מבשר“ און „פּאָלקסבלאַט“, האָט ער אַרויסגעגעבען אין יודיש צוויי ווערק: „אַנערנסט וואָרט צו די יודישע טעל-טער“ און „די געהיימיסע פון בערדי-טשעוו“ (וועגען דער געשיכטע פון דער שטאָדט, דער אַרטיגער יודישער גע-מיינדע, איהר עקאָנאָמישען צושטאַנד, איהרע געזעלשאַפּטליכע אַנשאַטאַלען און חברות א. א. וו.), וואָס איז געשריבען אין אַ שלעכטער פּערדייטשטער שפּראַך.

ביבליאָגראַפיע: ספר זמרון, 96; ל. וויענער, Yiddish Literature, אינ-דעקס: א. שולמאַן אין „יוד“, 1900, גי-מער 18.

רוטיש אָנשטאַט יודיש, דאָך געעפענט אַ נייע עפּאָכע אין דער געשיכטע נישט נאָר פון דער יודישער פּרעסע, נאָר אויך פון דער יודישער ליטעראַטור, דינענדיג אין פּערלויף פון צעהן יאָהר כמעט פאַר אַ זאַמעלפּונקט פאַר אַלע די, וואָס האָ-בען געשריבען יודיש. די שפּעטער פון דער נייער יודישער ליטעראַטור, אַבראַ-מאָוויטש, לינעצקי, גאַלדפּאָדען, האָבען אָנגעהויבען זייער ליטעראַרישע טעטיגקייט אין „קול מבשר“. אין יאָהר 1871 איז צעדערבוים אַריבערגעפּאָהרען קיין פּע-טערבורג, וואו ער האָט אָנגעהויבען זיך משתדל צו זיין וועגען אַנ'ערלויבניש אַרויסצוגעבען דעם „קול מבשר“ אַלס אַ זעלבסטשטענדיגען אָרגאַן. מען האָט איהם אָבער דערין ענטזאָגט, האַלטענדיג פאַר נישט פּאַסיג, אַז אַ יודישע צייטונג זאל אַרויסגעהן אין דער רוסישער רעזי-דענץ. דאָן האָט צעדערבוים אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען צוויי רוסישע צייטשריפטען פאַר יודישע אינטערעסען „Вѣстникъ“ „Разсвѣтъ“ און „русскихъ евреевъ“.

ערשט אין יאָהר 1881 אונטערן איינפלוס פון דער נאַציאָנאַלער בעוועגונג, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען נאָך די פּאַגראַמען, האָט צעדערבוים ווידער אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אין פּעטערבורג אַ יודישע וואָכענשריפט „יודישעס פּאָלקסבלאַט“. אָנשטאַט דעם קאַמף פאַר די אידעאַלען פון דער השכלה-בעוועגונג, וואָס דער

ק.

אין ארץ-ישראל, איצט שטודירט ער אין דער גענפער אוניווערסיטעט. קאבאק האָט אויך געשריבען יודיש, און האָט פּער-עפּענטליכט אַ רייה ערצעהלונגען אין

קאבאק אהרן-אברהם-העברע-אישער שריפטשטעלער: געבאָרען אין יאָהר 1882 אין סמאָרגאַן. האָט געלעבט עטליכע יאָהר אין קאָנסטאַנטיןאָפּאָל און

קייט אין דער „פרייער ארבייטערשטימע“ שפעטער האָט ער זיך בעטייליגט אין „פאָרווערטס“ און אין דער „וואַרהייט“, ווי אויך אין די פעטערבורגער „פריינד“ און „דאָס לעבען“. אין יאָהר 1907 איז ער אַוועק קיין פּילאָדעלפּיאַ, פון וואָנען ער האָט מיטגעאַרבייט אַלס זשורנאַליסט אין פּערשידענע צייטשריפטען. די לעצטע צייט וואוינט ער אין טשיקאַגאָ.

צעדערבוים אלכסנדר (אר"ו) — בעוואוסטער זשורנאַליסט, דער גרינד-

דער פון דער יודיש-שע פרעסע אין רוס-לאַנד. געבאָרען אין יאָהר 1816 אין זאַ-מאָשין, לובלינער גוב., געשטאַרבן דעם 26-סטען אי-גוסט 1893 אין נע-

טערסבורג. האָט אויסער יודישע למודים זיך אָפּגעגעבען אויך מיט בילדונג אין פלייסיג שטודירט דייטש, פּויליש א. אָ. ו. אין יאָהר 1840 איז ער אַוועק קיין אָדעס, וואו ער איז פריהער געווען אַ ביבליאָ-טער אין אַ מאָנאָפּאָקטור-געשעפט, דער-נאָך האָט ער זיך געמאַכט אַ געשעפט פון פּאַרטיגע קליידער און אין דערזעלביגער צייט זיך פּערנומען מיט שניידעריי. אונ-טערן איינפלוס פון די השכלה-אידעען האָט ער געלאָזען זיינע פריהערדיגע פּרנסות און איז געוואָרען אַ צייטונגס-פּערלעגער. אין יאָהר 1860 האָט ער גע-גרינדעט אין אָדעס דעם „המליץ“, און אין צוויי יאָהר אַרום, דעם 11-טען אָקטאָבער 1862 האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אַלס ביילאָגע צום „המליץ“ אַ יודישע וואָכענשריפט „קול מבשר“. דער ערשטער אָרגאַן אין אַ ריינער יודישער שפּראַך, האָט דער „קול מבשר“, האָטש ער האָט געפריידיגט, מען וואָל זיך נעהמען פאַר

דער יודישער (און העברעאישער) ליטע-ראַטור. אין די דערמאָהנטע צייטשריפ-טען, ווי אויך אין דער יודיש-רוסישער ענציקלאָפּעדיע „Еврейская Энцикло-педия“, וואו ער איז רעדאַקטאָר פון דער אַבטיילונג פאַר העברעאישע און יו-דישע ליטעראַטור), האָט ער פּערעפענט-ליכט אַ גאַנצע רייה אַרטיקלען וועגען יו-דישע (און העברעאישע) שריפטשטעלער און אַ ספעציעלע אַרבייט וועגען דער יודישער ליטעראַטור („Каргоная лите-ратура и ея читатель“, „Вос-пору и ея читатель“, „Литера-тура разговорно-еврейская“, אין דעם צעהנטען באַנד פון דער יוד.-רוס. ענציק-לאָפּעדיע). (אייניגע פון זיינע אַרטיקלען אין דער יודיש-רוסישער ענציקלאָפּעדיע זענען אויסגענוצט אויך אין אַנווער לעקסי-קאָן). אַחוץ אַפּאַר בעזונדער אַרויסגעגעבענע מאָנאָגראַפיעס און קולטור-היסטאָרישע אַבהאַנדלונגען (אין רוסיש), אַרבייט ער איצט אויף אַ ווערק וועגען דער געשיכטע פון דער יודישער זשורנאַליסטיק אין רוס-לאַנד אין אַלע דריי שפּראַכען. צינבערג איז געווען אויך דער הויפטגרינדער (אין יאָהר 1902) פון דעם פּערלאַג „נייע ביבליאָ-טעק“, וואָס האָט צוליעב געלד-מאַנגעל אַרויסגעגעבען נאָר אייניגע איבערזעצטע און אַריגינעלע ביכלעך פאַר'ן פּאָלק („ספּאַרטאַק“, קאָראָלענקאָס „אגדה וועגען פּלאָר“, אַנ-סקיס „אַשמדאי“ און אַנד.). אין יאָהר 1912 האָט זיך צינבערג בעטיי-ליגט אין דער גרינדונג פון דעם זשורנאַל „די יודישע וועלט“, וואו ער איז איינער פון די נאָהענטסטע מיטאַרבייטער.

ציפּין מ. — סקיצענשרייבער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1874 אין טשערניגאָוו. אין יאָהר 1902 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיג-

צינבערג-טענדערנצען אין דער יודישער יוג-גענדר, אויפקלערענדיג איהר די יודיש-רעליגיעזע אָנשוואונג אין צוזאמענהאַנג מיט די מאָדערנע אידעען. די דאָזיגע און אַנדערע אַרטיקלען פון דעם מין האָבען געמאַכט דעם אויטאָר אַ נאָמען אין די ברייטסטע שיכטען פון דער קאָנסערוואַ-טיוו געשטימטער יודישער געזעלשאַפט. צו גלייכער צייט האָט ער פּערפּענסטליכט אַ רייה ליריש-פּילאָזאָפּישע אַרטיקלען אין פּערשידענע יודישע צייטשריפטען (אין די זאַמעלביכער „נייצייט“, „די יודישע יוגענד“ א. א. וו.); צווישען די דאָזיגע אַרטיקלען צייכענען זיך בעזונדערס אויס די, וואָס מאַכען בעקאַנט דעם לעזער מיט די געדאַנקען און שטימונגען פּונ'ם חסידיוּם. אַ טייל פון זיינע יודישע שריפ-טען איז אַרויס אין אַ בעזונדער אויסגאַבע אין שימינס פּערלאַג. די לעצטע יאָהרען שרייבט צייטליך פּמעט נאָר יודיש. גע-קוקט פּריהער אויף דער יודישער שפּראַך בלויז ווי אויף אַ מיטעל אויפצוקלערען דאָס פּאָלק, האָט ער ביסליכווייז אָנגעהויבען מודה צו זיין אין איהר גרויסער נאַציאָ-נאַלער בעדייטונג און האָט פון דעם שטאַנדפּונקט בעטראַכט די שפּראַכפּראַגע אין אַ רייה אַרטיקלען אין „היינט“ און-טערן אַלגעמיינעם נאָמען „אַנאמת ווע-גען העברעאיש און יודיש“. זייט ענדע 1910 איז ער אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דער טעגליכער צייטונג „מאָמענט“, וואו ער פיהרט ווייטער זיין נישט גאַנץ בעשטימטע, אָבער הייסע רעליגיעז-נאַ-ציאָנאַלע פּראָפּאַגאַנדע און זיין נישט שטענ-דיג אונפאַרטייאישע און טאַקטפולע, אָבער רייכע אין טעמפּעראַמענט און שאַרפע פּאָלעמיק מיט די געגנער פון זיינע אידעען. אין יאָהר 1912 האָט זיך אין „מאָמענט“ אָנגעהויבען צו דרוקען אַ גרעסערע אַרבייט צייטלינס „דער אַל-

טער רבי" וועגען דעם שפּעטער פון חב"ד ר' שניאור זלמן פון ליאַדי.

צינבערג ישראל (С. Цинбергъ) — יודיש-רוסישער קריטיקער, ליטעראַטור-

היסטאָריקער און פּובליציסט. געבאָ-רען אין יאָהר 1873 אין אַ דאָרף ביים שטעדטעל לאַנאָוויץ, וואָהלינער גוב., אין דער פּאַמיליע פון אַ פּערמעגלי-

כען גוטספּאַכטער. האָט געענדיגט דאָס פּאָליטעכניקום אין קאַרלסרוהע מיט דעם דיפּלאָם אינזשענער-חעמיקער און דער-נאָך געמאַכט דעם דאָקטאָר-עקזאַמען אין דער באַזעלער אוניווערזיטעט. זייט 1898 וואוינט ער אין פעטערבורג, וואו ער איז שעה-חעמיקער אויף אַ גרויסער רוסישער אייזענפאַבריק. זיין ליטעראַרישע טעטיג-קייט האָט ער אָנגעהויבען אין יודיש מיט אַ פּאָפּולער-וויסענשאַפּטליכען ווערקעל „וואָס טוט זיך אויף דער וועלט“ (וועגען חעמי, פיזיק, געאָלאָגיע א. א. וו.) — ערשינען אין 1899 אַלס ביילאָגע צום „יוד“. אין יודיש האָט ער אויך פּערפּענסטליכט אַ רייה אַרטיקלען („אין פּריינד“, 1903) מיט דעם אַלגעמיינעם נאָמען „אונזערע וועל-טער“, וואו ער האָט בעטראַכט די פּראַגע וועגען די התחייבותען פון דער יודישער אינטעליגענץ צום פּאָלק. אין דערזעלבער צייט האָט ער אין אַ רייה אַרטיקלען אין פעטערבורגער העברעאי-שען „הומן“ דעבאַטירט מיט די געגנער פון דער יודישער שפּראַך. זיין ווייטער-דיגע ליטעראַרישע טעטיגקייט, מייסטענ-טיילס אין די יודיש-רוסישע צייטשריפטען, ווי „Восходъ“, „Свобода и Равен-ство“, „Еврейский Миръ“, „Пережи-тоѳ“ איז הויפטזעכליך פּערבונדען מיט

טעק"). צו יענער צייט האָט צייטלין אָג-
 געהויבען צו נעהמען אַ נאָהענטען אָנטייל
 אין דער ציוניסטישער בעוועגונג און איז
 געווען דעלעגירטער פון האָמעל אויפ'ן
 פינפטען ציוניסטען-קאָנגרעס. זיין שפּע-
 טערדיגע אונצופרידענהייט מיט די פּאָר-
 שטעהער פון ציוניזם האָט געפונען אַ
 שאַרפען אויסדרוק אין אַ רייה אַרטיקלען,
 פּערעפענטליכט אין „הדור“. וואוינענדיג
 אין די יאָהרען 1902—1905 אין ראַסלאָוול,
 סמאָלענסקער גוב., האָט ער זיך בעסטי-
 ליגט אין פּערשידענע העברעאישע צייט-
 שריפטען. אונטערן אויסדרוק פון דעם
 קישינעווער פּאָגראַם און אין צוזאַמען-
 האַנג מיט'ן אוגאַנדאַ-פּראָיעקט איז ער
 געוואָרען אַנ'איבערצייגטער אָנהענגער
 פון טעריטאָריאַליזם און האָט אַגיטירט
 פּאַר איהם אין אַ גרויסער צאָהל אַרטיק-
 לען אין „הזמן“. צו דער צייט געהערט
 דער אָנהויב פון זיין ליטעראַרישער טעטיג-
 קייט אין יודיש מיט אַ סעריע אַרטיקלען
 „בענקשאַפט נאָך שענהייט“, אין „דאָס יו-
 דישע פּאָלק“. אין 1906—1907 איז ער
 געקומען קיין וואַרשוי, וואו ער האָט
 איבערגענומען די רעדאָקציע פון „אַצ-
 קאַנס“, יודישען וואָכענבלאַט און האָט
 דאָרט אָנגעהויבען זיין זשורנאַליסטישע
 טעטיגקייט אין יודיש מיט אַ רייה ביזע
 אַרטיקלען געגען דער רעוואָלוציע און
 די יודישע פּאַרטייען, וואָס צוברעקלען,
 ווי ער מיינט, די כחות פון פּאָלק. אַז
 עס האָט אָנגעהויבען אַרויסצוגעהן דער
 „היינט“, איז ער געוואָרען דאָרט אַ שטענ-
 דיגער מיטאַרבייטער, און אויסער אַ גאַנ-
 צער רייה פּובליציסטישע און פּאָלעמישע
 אַרטיקלען וועגען די פּערשידענסטע פּראַ-
 גען האָט ער פּערעפענטליכט אין דער
 דאָזיגער צייטונג „בריוועלעך צו דער
 יודישער יוגענד“, אין וועלכע ער האָט
 געזוכט צו קעמפען מיט די אַסימיליאַ-

האָט אָנגעמאַכט אַ גאַנצע איבערקעהרע-
 ניש אין זיין רעליגיעזער וועלטאַנשיאונג.
 בעזונדערס שטאַרק געווינקט אויף איהם
 האָט ברוידעסעס „הדת והחיים“, נאָר
 דאָס טיעפע רעליגיעזע געפיהל האָט
 פּיעל-וועניג אָפּגעשוואַכט די השפּעה פון
 די נייע אפיקורסישע אידעען. פון 18
 יאָהר אָן האָט ער זיך אָנגעהויבען ערנסט
 אָפּצוגעבען מיט אַלגעמיינע למודים און
 זעלבסטבילדונג, האָט שטודירט נאַטורווי-
 סענשאַפּט און דאָן אַריבער צום שטודיום
 פון דער מעטאַפיזישער שיטה אין דער
 פּילאָזאָפּיע. אַ בעזונדערס טיעפען איינ-
 פלוס האָט געהאַט אויף איהם שפּינאָזאַ,
 וואָס זיין פּאַנטעאיזם איז נאָהענט צו די
 חסידישע אָנשיאונגען. אין אָנהויב פון
 די ניינציגער יאָהרען האָט צייטלין זיך
 בעזעצט אין האָמעל, וואו ער האָט זיך
 בעשעפטיגט מיט העברעאישע לעקציעס.
 דאָ אין האָמעל, אין אַ צענטער פון
 די דעמאָלטיגע בעוועגונגען צווישען די
 דעמאָקראַטישע יודישע שילטען, האָט ער
 זיך אָנגעהויבען צו אינטערעסירען מיט
 געזעלשאַפּטליכע פּראַגען, וואָס האָבען
 איהם אָפּגעצויגען פון דער מעטאַפיזיק
 און דערנעהענט צום פּאָזיטיוויזם פון די
 ענגלישע דענקער ספּענסער, דאַרווין,
 מילל און צו דער רוסישער אידעאָליסטי-
 טישער ליטעראַטור. אין יאָהר 1898 האָט
 צייטלין פּערעפענטליכט אין „השלח“ זיין
 ערשטעס ווערק „הטוב והרע“, וואו עס
 ווערען בעהאַנדעלט די פּראָבלעמען פון
 אָפּטימיזם און פעסימיזם אין דער גע-
 שיכטע פון דער פּילאָזאָפּיע. אין יאָהר
 1910 איז דאָס ווערק ערשינען אין יודי-
 שער איבערזעצונג פון ב. קאַרלינסקי
 אונטער דער רעדאַקציע פון דעם אויטאָר
 „דאָס פּראָבלעם פון גוטס און שלעכטס
 ביי יודען און ביי אַנדערע פעלקער“,
 אַרויסגעגעבען פון שימינס, וועלטביבליאָ-

„דער טאָג“, וואו ער האָט געשריבען פע-
ליעטאָנען, ערצעהלונגען, פובליציסטישע
און פאָליטישע לייטאָרטיקלעך א. אָ. וו. אַלס
שטענדיגער מיטאַרבייטער פון „הומן“,
האָט ער גענומען אַנאַנטייל אויך אין
„דער צייט“ און אין דער „יודישער ציי-
טונג“, וואָס זענען אַרויסגעגאַנגען ביי
דער רעדאַקציע פון „הומן“. איצט שרייבט
ער אַ גרויס ווערק אין יודיש „די געשיכ-
טע פון דער חבת-ציון-בעוועגונג“.

צייטראָן הַלל - בעוואוסטער העב-
רעאיש-יודישער שריפטשטעלער און פוב-
ליציסט. געבאָרען
אין יאָהר 1872 אין
קאַרמע, מאָהלעווער
גוב., אין אַנאַנגע-
זעהנער פערמעג-
ליכער פאַמיליע.
אויפגעצויגען גע-
וואָרען אין דער

חסידיש-לומדישער סביבה פון דעם
קליינעם שטעטעל, אונטער די איינדריי-
קען פון דער מוטערס מוסר-ספרים און
די חסידישע מעשיות, וואָס פלעגען דער-
צעהלט ווערען אין דער פאַמיליע. פון
5 ביז 12 יאָהר איז ער געגאַנגען אין חדר,
וואו ער האָט געלערנט גמרא און פוסקים.
דאָן האָט ער אָנגעהויבען צו לערנען אונ-
טער דער השגחה פון זיין פאָטער, און
שפעטער פאַר זיך אין בית-המדרש אין
פערשידענע שטעט פון דער ליטאָ. פון
16 יאָהר אָן האָט ער זיך אָנגעהויבען צו
בעשעפטיגען מיט לעהרעריי אין פערשי-
דענע שטעטליך און ישובים, גוויאָז אין
משך פון 8 יאָהר איז איהם אויסגעקומען
איבערצווין אויף 16 ערטער. צו דער
צייט הויבט זיך אָן זיין בעקאַנטשאַפט מיט
דער העברעאישער ליטעראַטור, וואָס

שיכטע פון דער ווארנאן-ליטעראטור, 119
לאזר סענעט, Essai sur le judéo-
Das 163, allemand : אונט-לאַלעשאַט
— 200, III, deutsche Gannerthum
. 203

ציטראָן שמואל-לייב - העב-
רעאיש-יודישער שריפטשטעלער און זשור-

נאָליסט. געבאָרען
אין יאָהר 1865
(? 1882) אין מינסק.
12 יאָהר האָט ער
שוין געלערנט אין
דער וואָלאָניער
ישיבה. אונטערן
איינפלוס פון די

השפלה-אידעען, האָט ער געלאָזען די
ישיבה און איז אַוועק קיין וויען, וואו
ס'האָט זיך דאָן געפונען פרץ סמאָ-
לענסקי. אַ געוויסע צייט האָט ציטראָן
פערבראַכט אין ברעסלוי, צוגרייטענדיג
זיך אָנצוקומען אין דעם דאָרטיגען ראַ-
בינער-סעמינאַר. איבער פערשידענע סבות
האָט ער פערלאָזען ברעסלוי און אומ-
געקעהרט זיך צוריק קיין רוסלאַנד. יו-
דיש האָט ער אָנגעהויבען שרייבען זעהר
פרייה און, נאָך זייענדיג אין אויסלאַנד,
האָט ער פערעפענטליכט אייניגע פעליעטאָ-
נען און אַרטיקלעך אין אַרדקיסאָנס וואָכענ-
בלאַט „קול לעם“, פאַר דאָס יאָהר 1879.
ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין ספעק-
טאָרס „הויזפריינד“, 1889, אין שלום-
עליכמס „יודישער פאָלקסביבליאָטעק“, I,
און אין „דעם יוד“, וואו ער האָט געדרוקט
אַ רייה פובליציסטישע און היסטאָרישע
אַרטיקלעך, אַ גרעסערע ערצעהלונג
„ירחמאלקע“ א. אָ. וו. אין יאָהר 1904
איז ציטראָן געווען אַ נאָהענטער מיטאַרביי-
טער פון לעאָן ראַבינאָוויטשעס צייטונג

נישט געזאָרגט זיך שטאַרק פאַר די פּאָדע-
 רונגען פון דער דיכט-קונסט און איבער-
 פולט מיט געשמאַקלאָזיגע עלט-בדחנישע
 פּערזען, האָבען זיי דאָך אַ גרויסען קול-
 טור-היסטאָרישען ווערט, אָבשפּיגלענדיג
 דעם שטייגער פּיהלען און דענקען פון
 דעם יודישען משכיל און בעל-הבית, און
 אויך אויסדריקענדיג די ליידען און פּריי-
 דען פון די פּאָלקס-מאַסען אין אַ געוויסען
 היסטאָרישען פּעריאָד.

ביבליאָגראַפיע: צונערס ביאָגראַ-
 פיע, געשריבען פון איהם אליין, ניו-יאָרק,
 1905; צונערס אויטאָביאָגראַפיע, אין מיניקעס
 ימים-נוראים-און סוכות-בלאט, תרס"א; ל. וויע.
 גער, Yiddish Literature, אינרעקס;
 יוד.-ענג. ענג. XII; ד"ר מ. פינעס, די גע-
 שיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 130—
 138; דערזעלבער, Histoire de la lit-
 terature judéo-allemande (ברענגט
 אַ גאַנץ אויספיהרליכע ביבליאָגראַפיע פון צונערס
 ליעדער-זאַמלונגען); ש. ווינער, ביבליאָגראַפיע-
 שער רעגיסטער צו גינבורג און פּאַרעקס, יודי-
 שע פּאָלקסליעדער אין רוסלאַנד.

צונץ לעאָפּאלד — דער שעפּער
 פון דער מאָדערנער יודישער וויסענשאַפּט
 („חכמת ישראל“). געבאָרען אין יאָהר 1794
 אין דעטמאָלד, דייטשלאַנד, געשטאָרבן
 אין יאָהר 1886 אין בערלין. ער איז גע-
 ווען דער ערשטער פון די יודישע גע-
 לעהרטע, וואָס האָט זיך זי: ערהויבען אָב-
 זוגעבען מיט דער פּאַרשונג פון יודיש,
 און אין זיין בעריהמטען ווערק „Die got-
 tesdienstliche Vorträge der Ju-
 den“ בערלין, 1832, ברענגט ער אויך
 אייניגע קורצע, אָבער גרינדליכע ידיעות
 וועגען דער יודישער שפּראַך און ליטע-
 ראַטור, הגם בנוגע צו דער דיאַלעקטאָ-
 לאַגיע פּאַלט ער אַריין אין דיזעלבע טעותען,
 ווי זיינע פּאַרגענגער.

ביבליאָגראַפיע: א. שולסאָן, די גע-

גענדיג זיך אין „טאָגעבלאַט“, פּאָלקסאָדוואָ-
 קאַט" אַ אַנד. אין זיי פּיהלט זיך שוין אָבער
 די ווירקונג פון די נייע פּאָליטישע און
 סאָציאַלע בעדינגונגען. אין יאָהר 1894
 האָט צונער געעפּענט אין ניו-יאָרק אַ
 דרוקעריי און אינגאַנצען געלאָזען זיין
 פּראָפּעטיע, וואָס האָט איהם אַמאָל אזוי
 פּאָפּולער געמאַכט. אין יאָהר 1905 איז
 אין ניו-יאָרק געפּייערט געוואָרען זיין
 יובילעאום, און ביי דער געלעגענהייט
 האָט דער יובילעאום-קאָמיטעט אַרויסגע-
 געבען צונערס אויטאָביאָגראַפיע (צוזאַ-
 מען מיט אַנ'ענגלישער איבערזעצונג),
 וואָס האָט אַ בעדייטענדען קולטור-היס-
 טאָרישען אינטערעס, אָבשפּיגלענדיג די
 תקופּה, אין וועלכער דעם אויטאָר איז אויס-
 געקומען צו לעבען און צו ווירקען. —
 אליקום צונער איז דער פּאָפּולערסטער
 פּאַרשטעהער פון די פּאָלקסדיכטער-
 בדחנים. זיינע אונזעהליגע ליעדער,
 וואָס ער פלעגט מייסטענטהילס פאַר-
 זינגען אָדער פּאַרטראָגען אויף חתונות
 און אַנדערע שמחות, זענען בעקאַנט
 און ווערען געזונגען צווישען די ברייט-
 סטע שיכטען פון פּאָלק. דער גרעס-
 טער טייל פון זיי זענען, אַלס געלעגענ-
 הייטסליעדער, נישט פּערעפּענטליכט.
 די פּערעפּענטליכטע (ביז 600) זענען צוזאַ-
 מענגענומען אין 65 זאַמלונגען, וואָס זע-
 נען אין פּערשידענע צייטען ערשינען
 אין אייראָפּאַ און אַמעריקאַ (אַנ'אויסגאַבע
 פון אַ גרויסער צאָהל זיינע ליעדער מיט
 נגונים צו זיי איז אַרויס אין ניו-יאָרק,
 אין יאָהר 1891). די דאָזיגע ליעדער, און
 וועלכע ס'איז דאָ מעהר בדחנות, ווי
 פּאַעזיע, זענען דורכגעדרונגען מיט'ן
 גייסט פון דער השכלה, פּעראייניגט מיט
 אַ הייסער ליעבע צום יודישען פּאָלק און
 זיין פּערגאַנגענהייט. זייענדיג צוגעפּאַסט
 צום געשמאַק פּונ'ם בעל-הבתישען עולם,

דעקס; ד"ר מ. פינקס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראטור; I, 99 - 100.

צונזער אליקים (בעקאנט אויך אונטער זיין פראפעסיאנעלען נאמען אליקים בדחן) - בעריהמטער בדחן

און פאלקסדיכטער. געבאָרען אין ווילנאָ דעם 28-סטען אָקטאָבער 1840 אין דער פּאַמיליע פון אַנאַרימען סטאַ-ליער. די ערשטע ערציהונג בעקומען

אין חדר און דערנאָך אין דער בעריהמ-טער ישיבה, ר' מיילעס קלויז, וואוהין ער איז אָנגעקומען, אַז ער איז אַלט געווען זיבען יאָהר. צו צעהן יאָהר, נאָך דעם פּלוזליכען טויט פון זיין פאָטער, איז ער געוואָרען אַ שמוקלער, אָבעבענדגי זיך אין דער פרייער צייט מיט תנ"ך און דער העב-רעאיש-משפּילישער ליטעראַטור, ווי אויך מיט אַלגעמיינע למודים. אונצופרידען מיט די אַרבייטס-בעדינגונגען ביי זיין בעל-הבית, איז ער אַוועק צו פּוס קיין בוּיסק, וואו ער האָט געאַרבייט צוויי יאָהר, לערנענדיג אין דער פרייער צייט גמרא ביי דעם שטעדטעלשען רב. צו פערצעהן יאָהר האָט ער זיך אַוועקגעלאָזט צו פּוס קיין באַברויסק. דאָ איז ער אָנ-דערטהאלבען זמנים געווען מלמד ביי אַ ישובניק, וואָס האָט איהם, אָנשטאַט צו בעצאָהלען דעם שכר-למוד, פּערקויפט צו די האַפּערס פאַר 25 רובל. נאָר אין 5 וואָכען אַרום האָט איהם דעם געוויסער מאַניפעסט פון אַלעקסאַנדער II בעפרייט פון דער קאָזאַרמע. צו דער צייט געהע-רען זיינע ערשטע ליעדער, דאָס ליכט, ר' תּחנן, די פּאַימענעס, די ישועה, א. א. אַנד. אַרבייטענדיג שפּעטער אַלס שמוקלער אין קאָוונאַ, האָט ער פּערפאַסט

אַ גאַנצע רייה ליעדער (די בלוס, דער זייגער, דער פאַראַם און פיעל אַנדערע, אַלע מיט אייגענע נגונים), וואָס האָבען געהאַט גרויס ערפאַלג; מען האָט איהם אָנגעהויבען איינצולאָדען אין פּערשידענע ערטער פאַרצווינגען אָדער צו דעקלאַמירען זיינע ליעדער. אין יאָהר 1861 איז ער אַריבערגעפּאָהרען קיין ווילנאָ, האָט געוואָרפען די שמוקלעריי און איז געוואָר-רען אַ פּראָפעסיאָנעלער בדחן. אין דעם-זעלבען יאָהר האָט ער אַרויסגעגעבען זיין ערשטע ליעדערזאַמלונג, שירים חדשים. אין ווילנאָ איז ער זיך צוזאַמענגעקומען מיט דעם קרייז אַרטיגע משפּילים, וואָס צו איהם האָבען געהערט אַזוינע פּערזאָנ-נען, ווי די קאַצענעלענבויגענס, אדם הכהן, אייזיק-מאיר דיק, שמואל-יוסף פין, קלמן שולמאַן, יהושע שטיינבערג א. אַנד. אין יאָהר 1871 זענען איהם אין פּערלוף פון דריי טעג אומגעקומען אַלע זיינע פיער קינדער פון דער האַלעראַ-מגפה, און לויט דער עצה פון ר' ישראל סאַלאַנטער איז ער אַריבערגעפּאָהרען קיין מינסק, וואו אין אַ קורצער צייט אַרום איז איהם אויך די פרוי אַוועקגעשטאַר-בען. צו דער צייט געהערען זיינע פּאַפּו-לערע ליעדער, דער סנדק, די אייזענ-באַהן, די פּערשידענע וועלט און דאָס טעאַטערשטיק, מכירת יוסף, אין צוויי טיילען. זיין שם איז דערווייל וואָס וויי-טער אַלץ מעהר געוואַקסען; מען פּלעגט איהם איינלאָדען אויף תּחנות און אַנדע-רע שמחות צו די גרעסטע גבירים, און זיין איינפלוס אויפ'ן עולם איז געוואָרען אַזוי גרויס, אַז די רעגירונג האָט אויף איהם אָנגעהויבען קרום צו קוקען. אויס מורא פאַר אונאַנגענעהמליכקייטען איז צונזער אין יאָהר 1889 אַוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט נאָך אַ גע-וויסע צייט געשריבען ליעדער, בעטיילי-

גוט האַראַקטעריזירט ווערען מיט די פּאָל-גענדע ווערטער אין דער העברעאישער הקדמה צו זיין יודישען ווערק, תוכחת חיים" (שטראַפּרייד", צום ערשטען מאַל ערשיענען אַנאַנים אין ווילנאָ אין יאָהר 1865): "יעדער זעהן, וואָס זעהט זיין מוטער פּערטרויערט, פּעראומערט, איז מחויב צו כּוּשטרייען זי מיט אַלע מיטלען, וואָס געפינען זיך אין זיין רשות... איך און מיניע פּריינד ליבען דאָס פּאָלק ישראל מיט דער אייגענער ליבע, וואָס אַ זעהן פּיהלט צו זיין אומגליקליכער מוטער. דעריבער איז אונזער חוב צו זיין מיט איהם לעבעליך, ריידען מיט איהם אויף אַנאיידעלער שפּראַך, מיט זיסע און ווייכע ווערטער... אַלץ איינס, צי איז עס די שפּראַך פון תּנ"ך, צי די לאַנד-שפּראַך, צי אפילו אַ געמישטע אונדייטליכע שפּראַך. און ווען מיר טוען עס, דאַרפּען מיר זיך נישט שעמען, נישט מורא האָבען פאַר שמיכלערייען, ווייל דאָס איז אַנאַרבייט, וואָס געפּעלט דעם הימעל, און די מענש-ליכע מיינונגען וועגען דעם עקזיסטירען נישט פאַר גאָט" (ציטירט נאָך פינעס). אין דער הקדמה (אויך אין העברעאיש) צו זיין צווייטען ווערק "ספר מוסר השפל" (אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1884 אין ווילנאָ אונטערן פּסעוודאָנים איזראַעל עפל ווייץ, וואָס איז, אייגענטליך, אַנאַנא-גראַם פון זיין אמתען נאָמען) זאָגט דער מחבר, אַז זיין מוסטער אין יודיש שרייבען איז געוועזען הרב רמ"ס, דער איבערוועצער פון ספר משלי אויף דער פּאָלקשפּראַך (ה' מענדעל לעפּין סאַטאַנאווער). אויסער פּיל חכמה, פּיל מוסר, פּיל קלוגע און פּרו-מע רייד הערויס גענומען פון חובת הלבבות, פון מנורת המאור, פון שבט מוסר, פון מסלת ישרים, און פון נועם המדות און פון אַנדערע הייליגע און טייערע ספרים, אין דער פּאַרס פּון אַבאָהאַנד-

לונגען און אַפּאַריזמען, ברענגט דאָס "ספר מוסר השפל" אַ גרעסערען שיר, די צוואה פון אַ חכם", וואו דער אויטאָר זעגענט זיך אין זעהר ריהרענדע פּערזען מיט זיין ווייב און קינדער, גוטע פּריינד, דער גאַנצער וועלט, און ווענדט זיך דאַן מיט אַ ווידי פאַר גאָט ב"ה". אין די יודישע ווערק צווייפּעלט, געשריבען אין אַ אינטימען פּריינדליכען טאָן און זעהר אַ איינפאַכען ריינעם יודישען סטיל, לערנט דער מחבר דעם פּשוטען לעזער פון פּאָלק גוטע מדות און בעמיהט זיך צו געפינען אַ פּשרה צווישען דער פּאַרצייטי-גער פרומער יודישקייט און די אידעען פון דער נייער צייט. די לעצטע טענדענץ איז בעזונדערס בולט אין זיין גרעסערען יודישען ווערק, די קליינע וועלט אָדער אַהער און אַהין", אין פּערזען (צום ער-שטען מאַל פּערעפּענטליכט אין שלום-עליכמס, יודישער פּאָלקסביבליאָטעק", I און II, און שפּעטער אַרויסגעגעבען אין אַ געזונדערטער און פּערמעהרטער אויסגאַבע אונטערן טיטעל "קליין וועלטעל אָדער ביטער און פינסטער", אַלס סעפּאַראַט-אַבדורק פון דער ענגליש-יודישער אַרטאָ-דאָקסישער צייטונג "הצופה", לאַנדאָן, 1894). דעמעלבען הידאָקטישען חאַראַקטער האָט אויך זיין ערצעהלונג, דער גליק-ליכער פּפּטיר" (ווילנאָ, 1884), וואָס דער אויטאָר אליין זאָגט וועגען איהר: "אַלע-מען וועט די געשכטע מעהר אָדער ווע-ניגער ניצען; די מעשה אַליין איז שוין נאָר שענער זענען די שפּיצען". צווייפּעל האָט אויך פּערעפּענטליכט אַייניגע קלע-נערע זאַכען אין ספּעקטאַרס, הויזפּריינד", I און II, און אין דעם צווייטען העפט "פּאַמיליענפּריינד" (ביילאָגע צום הויז-פּריינד").

בובליאָנאַ פּיע: יוד. עני. עני. XII; ל, וויענער, Yiddish Literature, אינ-

צ.

צבי-הירש בן יצחק — דער אוי-טאָר פון אַ געאָגראַפיע אויף יודיש („קליי-נע געאָגראַפיע“, פראַנקפורט-אויף-דער-זאָדער, 1802), וואָס ענטהאַלט די בעשריי-בונג פון אייראָפּאָ, צװען, אַפריקאַ און אַמעריקאַ.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 99.

צבי-הירש בן מאיר — מחבר און איבערזעצער. אין יאָהר 1803 האָט ער אַרויסגעגעבען אין פראַנקפורט-אויף-דער-זאָדער דאָס בעריהמטע ווערק פון ר' אברהם בן ידיה בדרשי „בחינת עולם“ צוזאַמען מיט אַ קורצעפאַסטען פירוש און מיט אַ יודישער איבערזעצונג. ער איז אויך געוועזען דער אויטאָר פון אַ „בריב-שטעללער או פתשגן התב“, אין העברעאיש און יודיש (פערטע פערמעהרטע אויסגאַבע — פראַנקפורט-אויף-דער-זאָדער, 1804).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 68, 84.

צבי-הירש בן משה (חיים?) דרוקער פון פירט — דער אויטאָר פון אַ וועגזויזער אויף יודיש מיט'ן נאָמען „דרכי נעם“ („אויף טייטש וועגזייגער, דיא בשרייבונג פון דיא רייטי איבער פעלט, אך תחנות און תפלת הדרך“... ווילמערס-דאָרף, 1724).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 120; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 65.

צביון — דער פסעוודאָנים טון דעם זשורנאַליסט ד"ר ק. האַפּמאַן. געבאָרען אין די זיבעציגער יאָהרען פונ'ם XIX יאָהר-הונדערט אין מערב-רוסלאַנד. זיין זשורנאַ-ליסטישע טעטיגקייט אין יודיש האָט ער

אַנגעהויבען אין „פריינד“. אין די יאָה-רען 1906—1907 איז ער געוועזען איינער פון די רעדאַקטאָרען און הויפּסמיטאַרביי-טער פון דער „פאַלקסצייטונג“. שפעטער האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט אָנגעהויבען צו נעהמען אַ נאָהענטען אָנטייל אין דער יודיש-אַמערי-קאַנער ראַדיקאַלער פרעסע, דערהויפּט אין דער „צוקונפט“, וואו ער איז איינער פון די נאָהענטסטע מיטאַרבייטער און מיט-גליד פון דעם רעדאַקציאָנס-קאָלעגיום. אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע איז ערשיע-נען צביונס אַ גרעסערער אַרטיקעל „פרויענ-האַנדעל און פראַסטיטוציע“ (פערלאַג „די וועלט“, 1906).

צווייפעל אליעזר-צבי הכהן — בעריהמטער העברעאישער שריפטשטע-לער, געבאָרען דעם

15-טען אַפּריל 1815 אין מאָהלעוו, גע-שטאָרבען דעם 18-טען פעברואַר 1888 אין גלוצקאָו, טשער-ניגאָווער גוב. אין משך פון פיעל יאָה-

רען איז צווייפעל געוועזען לעהרער אין דער זשיטאָמירער ראַבינערשול (פון יאָהר 1858 ביז 1874, ווען די שול האָט זיך פערמאַכט). דער ערשטער שריפטשטע-לער פון דער השכלה-עפאָכע, וואָס איז אַרייסגעטרעטען צו פערטיידיגען דאָס חסידות אין זיין בעקאַנטען ווערק „שלום על ישראל“, האָט צווייפעל אויך געהערט צו די וועניגע משכילים, וואָס האָבען זיך וואַרים בעצויגען צו דער יודישער שפראַך. זיין פּעהאַלטען זיך צו יודיש קען זעהר

הויבען צו ערשיינען אין יאָהר 1909 דורך דער וואַרשוי-ניו-יאָרקער „אינטער-נאַציאָנאַלער ביבליאָטעק“, ביז איצט זענען אַרויס 10 בעדן. אין העברעאיש זענען פרצעס ווערק אַרויסגעגעבען גע-וואָרען אין 1899 — 1901 דורך דעם פּערלאַג „תּוּשִׁיחַ“, און אין דער דאָזי-גער אויסגאַבע זענען אַריין אויך זאַכען, וואָס דער דיכטער האָט אַליין איבערזעצט פון יודיש. אויף העברעאיש האָט פּרץ אויך אַרויסגעגעבען אַ קליינע זאַמלונג ליעבעס-ליעדער אונטערן טיטעל „העוגב“ (1894), די בעסטע מוסטערן פון זיין לי-ריק. פיעל זאַכען פרצעס זענען איבער-זעצט אין די פּערשידענסטע אייראָפּעאישע שפּראַכען. אויף רוסיש ערשיינט אַ פּאַל-שטענדיגע אויסגאַבע בון אַלע זיינע ווערק אין פּערלאַג „Современныя Проблемы“ ביבליאָטעק פּיע: י. תּ. זשאַנאַרדסקי, אין „אחיאסף“, IX, 356 — 360: י. קלוז-נער, אין „האשכל“, I, און אין „השלח“, VII, 540 — 547: שרה ראַבינאָוויטש, דאָס לעבען פון די האַנדעלס-און אַרבייטס-קלאַסען ביי פּרצען, אין „Еврейский Мир“, 1900, VI—V: ש. צינבערג, אין דער יוד-רוס. ענצ. XIV, 397—400: יוד-ענצ. ענצ., IX: לעאָ וויענער, Yiddish Literature, אינדעקס: ד"ר מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, II, 40—64, 116—180: בעל-מחשבות, —געקליבענע שריפטען, I, 73—87, III (דריי שמערמלעך): ש. ניגער, ווענען יודי-שע שרייבער, I, 135 — 200: מ. קאַמץ, נאָט-וועניש און זיך זעלבסט-וועניש, אין זא-מעלבוך „ליטעראַטור“, I: ב. נאָרין, אין צו-קונפט, 1911: סאַול ראַסקין, אין דאָס נייע לעבען, 1910: ד"ר בירנבוים וואָסענבלאַט, 1908, II (ווערט געבראַכט פרצעס רעדע אויף דער טשערנאָוויצער קאָנפּערענץ): קונסט און לעבען, IV.

גייסטיגע עטאַפען, וואָס אין זיין ריין-פּאָעטישען שאַפּען. — אויף די ענטוויק-לונג פון דער יודישער ליטעראַטור האָט פּרץ, איינער פון איהרע גרעסטע פּאַר-שטעהער, געהאַט אַ אונגעהייערע וויר-קונג. ביים גאַנצען יודיש-נאַציאָנאַלען חאַראַקטער פון זיין שאַפּען, האָט ער אַריינגעטראָגען אין דער יודישער ליטע-ראַטור נייע אייראָפּעאישע קונסטפּאַרמען און טענדענצען, האָט פיעל-מיטגעוויקט דער פּערפיינערונג פּונ'ם עסטעיטישען גע-שמאַק ביים יודישען לעזער און האָט גע-בראַכט דעם יודישען סטיל צו דער העכ-סטער מדרגה פון ענטוויקלונג, בעזונדערס אין זיינע לעצטערע ווערק, ווי „פּאַלקס-טימליכע געשיכטען“, „חסידיש“, „די גאַלדענע קייט“, „ביינאַכט אויפ'ן אַלטען מאַרק“. אין דעם ערשטען פּעריאָד פון זיין ליטעראַרישער טעטיגקייט געקוקט אויף יודיש בלוז ווי אויף אַ מיטעל צו בילדען דאָס פּאַלק, האָט ער מיט דער צייט ראַדיקאַל געענדערט זיין בעציהונג צו דער שפּראַכפּראַגע, און אין זיין רע-דע אויף דער טשערנאָוויצער קאָנפּערענץ, וואו ער איז געווען אויסגעוועהלטער ווי-צעפּרעזידענט, האָט ער אָפּען ערקלערט: „איין פּאַלק יודען — זיין שפּראַך איז יו-דיש. און אין דער שפּראַך ווילען מיר אונזער אוצר זאַמלען, אונזער קולטור בעשאַפּען, אונזער נשמה ווייטער וועקען, און קולטורעל זיך פּעראייניגען צווישען אַלע לענדער און אין אַלע צייטען.“ — די ערשטע זאַמלונג פון פרצעס שריפ-טען איז אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1901 לכּבוד דעם 25-יעהריגען יו-בילעאום פון זיין ליטעראַרישער טעטיג-קייט, וואָס איז געפייערט געוואָרען אין וואַרשוי. אין אַ נייער פּאַלשטענדיגער אויסגאַבע האָבען אַלע זיינע ווערק אָנגע-

ליכע. דער דאזיגער אינדיווידואליסטיש-פסיכאלאגישער עלעמענט, וואָס פרץ האָט דעה ערשטער אַריינגעטראָגען אין דער יודישער ליטעראַטור, איז שוין פאַרהאַן אין אייניגע פון זיינע ערשטע זאַכען, צום ביישפּיעל, אין זײַן פסיכאלאָגישער שטודיע, דער משוגענער בטלן, וואו ער פערנעהמט זיך מיט דעם פאַטאַלאָגישען צושטאַנד פונ'ם פערטעמפטען, אײך—בע-וואוסטײן. אין די וואונדערליכע העכסט-אייגענאַרטיגע „מעשהלעך“ פרצעס און אן זיינע סאַטירען, וואָס זענען איינציג אין דער יודישער ליטעראַטור, ווייזט זיך אַלץ אָפטער אַרויס דעם דיכטערס ווידערגע-פיהל געגען דעה גרויער וואָכעדיגער ווירקליכקייט, וועלכע ער האָט אַזוי מייסטערהאַפט סימבאָליזירט אין „געמוי-זעכטס“, אין דער „טויטער שטאַרט“ און אין אַנדערע מעשהלעך און אַלעגאָריען. זײַן שאַפּען ווערט וואָס ווייטער אַלץ שטאַרקער דורכגעדרונגען מיט'ן גייסט פון ראָמאַנטיזם, און דער סקעפטיקער-ראַציאָנאַליסט, דעה אויטאָר פון „שטריי-מעל“, ווערט אין דער בעקשאַפט נאָך אַ גאַנצען מענטשען, נאָך אַ האַרמאָניש לע-בען, דער דיכטער פונ'ם חסידות, האָט גאַנצע עמקות פונ'ם חסידות אַלס רעליג-יעז-פּלאָזאָפּישע שיטה, דעם גרויסען היי-געם גלויבען איהרען, האָט פרץ מיט אַ בערקווירדיגער טיעפּקייט ענטפלעקט פאַר דעם מאָדערנעם יודישען דור אין זיינע בערההטע חסודישע מעשיות, וואו זײַן שאַפּענדער גייסט האָט דערגרייכט די העכסטע שטופּע, און וועלכע האָבען אין דער יודישער ליטעראַטור, און אויך אין דער העברעאישער, געשאַפּען אַ נייע עפאַ-כע—די עפאַכע פונ'ם נעץ-חסידות, די ראָמאַנטישע טענדענצען פרצעס, וואָס זענען שוין גענוג שטאַרק אין די חסידישע מעשיות, האָבען געפונען זייער העכסטען

אויסדרוק אין די „פּאַלקסטימליכע געשיכ-טען“ (צווערשטפערעפּענטליכטאָן פּרינציפּל), וואָס בילדען איינס פון די שענסטע און גרעסטע ווערק אין דער גאַנצער יודישער ליטעראַטור. אין די „פּאַלקסטימליכע געשיכטען“, געשריבען אין אַ רוהיגען עפישען טאָן, אין אַ אמת קלאַסישען, עלט-יודישען און דאָך טיעף אינדיווידועלען סטיל, אין אַ זעלטענער פאַרבענרייכער שפּראַך, האָט פרץ פּער-הערליכט די גאַנצע אינערליכע שענקייט פון דער אייגענאַרטיגער חסידישער וועלט, וועלכע זיינט ביי איהם נישט אַלס סימבאָל פון דער פּעראַגאַנגענהייט, נאָר אַלס אי-דעאַל פאַר דער צוקונפּט, אַלס פּראָטעסט קעגען דעם, וואָס עס איז, און נאָמען פון דעם, וואָס זאָל זײַן. פון די פּער-פאַרגענסטע טיעפענישען פונ'ם פּאַלקס-גייסט, וואָס האָט געפונען אַזאָ וואונדערליך טיעפען אויסדרוק אין די „געשיכטען“, טראָגט דער דיכטער אַרויס אַ גרויסען פעלזענפעסטען גלויבען און שאַפט די לעגענדע וועגען גאַנצע האַרמאָנישע מענ-שען, וועגען „שבתדיגע, יום-טובדיגע, נשמה - יתרה'דיגע יודען“, פרץ האָט אויך געשאַפּען אַ גאַנצע רייה דראַמען, רעאַליסטישע און אימפרעסיאָניסטישע, בעוונדערס בולט האָט זיך אויסגע-דריקט פרצעס, אימפרעסיאָניסטישער סימבאָליזם אין זיינע לעצטע דראַמען, „די גאַלדענע קייט“ (חסידישע דראַמע) און „ביינאַכט אויפ'ן אַלטען מאַרק“ (וואָס הייסט אין דער נייער, דריטער, נאָר צום טייל פּערעפּענטליכטער בעאַרבייטונג, אין שוהל אַרײַן), וועלכע געהערען צו די טיעפסטע ווערק אין דעה יודישער לי-טעראַטור. פרץ איז אויך בעקאַנט אַלס איינער פון די שענסטע און גייסטרייכ-סטע יודישע פּובליציסטען, און אין זײַן פּובליציסטיק איז צו מערקען דיזעלבע

אויך פיעל פאָרשטעהער פון דער פּויליש-
 יודישער אינטעליגענץ, האָט אויסער איהר
 ליטעראַרישער ווירקונג, געשפּיעלט אויך
 אַ געוויסע דאָלע אין דער געשיכטע פון
 דער יודישער דעמאָקראַטיע. דאָסועל-
 בע קען מען אויך זאָגען וועגען דעם
 זאמעלבוך „ליטעראַטור און לעבען“ און
 וועגען די בעריהמטע „יום-טוב-בלעט-
 לעך“, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען
 אין די יאָהרען 1894—1896. אין די אַלע
 אויסגאַבען זיינע, ווי אויך אין אייניגע
 אַנדערע (אין ספּעקיאָרס „הויזפריינד“,
 אין דער אַמעריקאַנער „צוקונפט“) האָט
 פּרץ אויסער ערצעהלונגען, בילדער, גע-
 דיכטען אויך פּערעפּענטליכע פּובליציס-
 טישע אַרטיקלען, פּעליעטאַנען, רעצענ-
 זיעס, נאַטורוויסענשאַפטליכע און סאָציאַל-
 עקאָנאָמישע אַרטיקלען א. א. וו. אונטער
 דער אייגענער אונטערשריפט און אונטער
 פּערשידענע פּסעוודאָנימען (י. ל. פ., לצפּר,
 פּלאַי, בן-תּמר, ד"ר שטיצער, „דער
 לץ פון דער רעדאַקציע“, „לאַמפּענפּוצער“,
 „היתום מנעמיראַוו“ א. אַנד.). אין דעם
 דאָזיגען, ערשטען, פּעריאָד פון זיין ליטע-
 ראַרישער טעטיגקייט הויפּטזעכליך אַ רעא-
 ליסט, האָט פּרץ זיך געפונען אונטער אַ
 געוויסען אַיינפלוס פון די טענדענצען,
 וואָס האָבען דאָן געהערשט אין דער רו-
 שישער און פּוילישער ליטעראַטור, און
 דער דאָזיגער אַיינפלוס לאָזט זיך מערקען
 אין די פּיעלע ערצעהלונגען און סקיצען
 זיינע, מייסטענטיילס אויס דעם לעבען
 פון די נידעריגע אַרימע פּאָלקשיכטען
 („אין קעלער-שטוב“, „שלום-בית“ א. אַנד.).
 אין די „בילדער פון אַ פּראָווינק-רייזע“
 שילדערט פּרץ דעם שרעקליכען דלות, די
 אונערטרעגליכע לעבענס-בעדינגונגען פון
 דער אַרימער אומוויסלענדער פּאָלקסמאַסע,
 וואָס דעגענערירט אויף די חורבות פּוֹנים
 אונטערגעהענדיגען יודיש-פּוילישען קליינ-

שטעטעל. די בעזונדערע לאַגע פון דער
 יודישער פּרוי, וואָס האָט אָפּט געמוט אויס-
 טראָגען אויף איהרע פּלייצעס דעם שווערן
 יאָך פון אויסהאַלטען די גאַנצע פּאַמיליע,
 האָט בעזונדערס געוועקט פּרצעס אויפ-
 מערקזאַמקייט, און אין אַ רייה נאָוועלען,
 דורכגעדרונגען מיט אַ געפיהל פון טיעפען
 רחמנות און אָפּט אויך מיט אַ בייסענדען
 סאַרקאַזם, האָט ער געשילדערט איהר וויס-
 טען טרויעריגען גורל („מענדעל בריינעס“,
 „אַ כּעס פון אַ יודינע“, „האשה מרת הנה“,
 „דעם רבינס ציביק“ א. אַנד.).—אין די לע-
 דער פון יענעם פּעריאָד ווייזט זיך פּרצעס
 פּאַעטישע קראַפט אַרויס פיעל שוואַכער, ווי
 אין זיין פּראָזע, דאָך האָבען זיי געעפּענט
 אַ ניי בלאַט אין דער געשיכטע פון דער
 יודישער פּאַעזיע, אַריינפיהרענדיג אין
 איהר נייע מאַטיווען און פּאַרמען. דער
 עטיש-סאָציאַלער עלעמענט, וואָס איז אַזוי
 האַראַקטעריסטיש פאַר פּרצען, ווייזט זיך
 אויך אַרויס אין זיינע לעדער, וואָס זע-
 נען מייסטענטיילס סאַטיריש און טראָגען
 אַ געזעלשאַפטליכען אָדער פּילאָזאָפּישען
 האַראַקטער. פּאַרהאַן ביי איהם אויך אי-
 בעראַרבייטונגען און איבערוועגונגען פון
 די נביאים, פון נאַדסאַן, קאָנאַפּניצקאָ,
 שאַמיטאָ, פּרוג. אויף זיינע ליעבעס-ליע-
 דער, די ערשטע פון דער אַרט אויף יו-
 דיש, איז צו שטאַרק קענטיג דער אַיינ-
 פלוס פון היינע.—וואָס ווייטער ווערט אַלץ
 בולט'ער דער הויפּט-מאָטיוו אין פּרצעס
 שאַפּען — דאָס פּראָבלעם פון דער פּער-
 זענליכקייט. אין געגענואַץ צו מענדעלע
 מוכר-ספּרים; דעם שילדערער פון דעם
 יודישען כלל; איז פּרץ דער ערשטער אין
 דער יודישער ליטעראַטור, וואָס גיט זיך
 אָב מיט דעם יחיד, מיט דעם אינדיוידו-
 אום, און זוכט צו שילדערן אין איהם
 נישט נאָר דאָס ספּעציפּיש-יודישע, ווי
 מענדעלע, נאָר אויך דאָס אַלגעמיין-מענש-

נער צייט האָט דער בעקאנטער יודיש-פּוילישער פינאַנצמאַן און פּילאַנטראָפּ בליאַך (אַמשומד) געהאַט אַראַגאַניזירט אַ סטאַטיסטישע עקספּעדיציע צווישען די יודען אין פּוילען. אַלס אַנטיילנעמער אין דער דאָזיגער עקספּעדיציע האָט פּרץ בעזוכט אַ גאַנצע רייה פּוילישע קליינשטעדטליך. די דאָזיגע נסיעה האָט איהם געגעבען מאַטעריאַל פאַר זיינע בעריהמטע, בילדער פון אַ פּראָווינץ-רייזע. צוריקגעקומען און בעזעצט זיך אין וואַרשוי, וואו ער האָט זייט דאָן אַ שטעלע אין דער יודישער גמינע-פּער-וואַלטונג, האָט פּרץ אין יאָהר 1890 אַנגעהויבען אַרויסצוגעבען ביי דער מיט-ווינקונג פון זיין פּריינד דינעוואָהל-טעראַריש-געזעלשאַפּטליכע זאַמעלביכער „די יודישע ביבליאָטעק“. אין דעם לייט-אַרטיקעל „בילדונג“, וואָס פּרץ האָט גע-שריבען צום ערשטען באַנד פון דער „יו-דישער ביבליאָטעק“, פּאַרמולירט ער אין פּאָלגענדע ווערטער דאָס פּראָגראַם פון די זאַמעלביכער: „מיר ווילען בילדען דאָס פּאָלק, מאַכען אויס נאַרען—קלוגע, אויס פּאַנאַטיקער — געבילדעטע מענשען, אויס ליידדיגע הער און לופטשלינגער — אַרביי-טער, נוצליכע, אַרענטליכע מענשען, וואָס אַרבייטען פאַר זיך און דעם כלל קומט דערפון אַ טובה אַרויס“... אין דעם אייגענעם אַרטיקעל זאָגט ער זיך אויך אַרויס וועגען יודיש און נאָך גאַנץ אין גייסט פון משכילישען ראַציאָנאַליזם: „מיר סימפּאַטיזירען גאַנץ אָפּען מיט די, וואָס ווילען דעם זשאַרגאָן אויף אַ לעבענדיגע לאַנדס-שפּראַכע פּערטוישען“. „די יודי-שע ביבליאָטעק“, צו וועלכער פּרץ האָט צוגעצויגען נישט נאָר אַ גאַנצע רייה טאַ-לענטירטע אָנפאַנגער און יונגע טאַלענט-טען (ווי ריוועסמאַן, גוידאָ, ש. בן-ציון, יהואש, רייזען, פינסקי א. אַנד.), נאָר

האַסיף, III) מיט אַ רייה סקיצען און דער פּאָעמע „מנגנות הזמן“, וואו ער איז אַרויסגעטרעטען אַלס אַ הייסער אַנ-הענגער פון יודיש. אין צוויי יאָהר אַרום איז פּרץ צום ערשטען מאַל אַרויס אין דער יודישער ליטעראַטור מיט דער פּאָ-עמע „מאַניש“, פּערפּענטליכט אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, I; אין איהר מיטען זיך זעהר אייגענאַרטיג אויס דער רעאַליסטישער עלעמענט מיטן ראַמאַנטישען, אָבער אין דער הויפט-טענדענץ פון דער פּאָעמע איז שאַרף קענטיג די השפּעה פון די ראַציאָנאַ-ליסטישע השכלה-אידעאַלען. דער ער-פּאָל פון „מאַניש“ איז געווען זעהר גרויס, און זייט דאָן הויבט זיך אייגענטליך אַן פּרצעס פּרוכטבאַרע ליטעראַרישע טעטיג-קייט. אין דעם צווייטען באַנד פון שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“ האָט ער אָבגעדרוקט אַ רייה סקיצען, (״ווענוס און שולמית״, ״ענקעל פעסי-מיסט״, ״דער חלעמער מלמד״), וואָס בע-צייכענען אַ דאַטע אין דער געשיכטע פון דער יודישער פּראָזע. צו דער צייט גע-הערט פּרצעס בעקענען זיך מיט יעקב די-נעוואָהען, וועלכעס איז שפּעטער אַריבער אין זעהר אַ נאָהענטע חבּרשאַפּט. בע-גייסטערט פון פּרצעס טאַלענט, האָט דינעוואָהל לויט זיין אייגענער איניציאַ-טיוו אַרויסגעגעבען אַ קליינע זאַמ-לונג פון אייניגע בעלעטריסטישע זאַכען פּרצעס אונטערן טיטעל „בעקאַנטע ביל-דער“, וואו ס'איז אויך אַריין די נאָ-וועלע „דער משולח“, איינע פון די ערשטע זאַכען פּרצעס, געשריבען אין רעאַליסטישען גייסט. אַרום 1890 האָט פּרץ דורך אַ מסירה פון זיינעם אַ קאַנ-קורענט פּערלאָרען דאָס רעכט צו פּער-נעמען זיך מיט אַדוואָקאַטור און איז אַריבערגעפּאָהרען קיין וואַרשוי. צו יע-

לייבט געווען דאָס ערשטע ווערק, וואָס
 פרץ האָט דורכגעשטודירט פון טאָוועל
 ביז טאָוועל. ווי ווייט ס'איז געגאַנגען
 פרצעס פּערגעטערן דעם רמב"ם, קאָן
 מען אַרויסזעהן פון פּאָלגענדען פּאַקט:
 איינמאָל ליינענדיג דעם תּשב"ץ, האָט
 ער געטראָפּען אַ שטעלע, וואו דער לעצ-
 טער רעדט אָהן גענוג רעספּעקט וועגען
 רמב"ם; האָט ער געחפּט אַ בלייפּען
 און אויסגעשטריכען די דאָזיגע ווערטער.
 דאָס האָט בעמערקט אַ פּאַנאַטיש-פרו-
 מער יונגעראַן, איז געוואָרען אַ מוראדי-
 גער סקאַנדאַל מכה דעם יונגעל פּרצעס
 אפיקורסות, זון מ'האָט איהם שיער גישט
 אַרויסגעוואָרפּען פּונ'ם בית-המדרש פאַר
 אַזאַ מעשה. — בעקאַנט זיך מיט דער מי-
 טעלאַלטערליכער יודישער ליטעראַטור און
 פּילאָזאָפּיע, איז פרץ שפּעטער געקומען
 אונטערן איינפלוס פון דער השכלה-בע-
 זערגונג, וואָס איז דאַמאָלס געוועזען אין
 רעכטען ברען, און האָט זעהר פּיעל
 געלייענט פון דער ניי-העברעאישער
 ליטעראַטור, און נאָך מעהר — פון דער
 דייטשער. דורך אַ גליקליכען צופאַל האָט
 ער בעקומען אַ צוטריט צו אַ רייכער
 פּריוואַט-ביבליאָטעק אין זאַמאָשץ, און
 מיט גרויס התמדה האָט ער זיך גענומען
 צו דער וועלט-ליטעראַטור. אַ בעזונדערס
 שטאַרקען רושם האָבען געמאַכט אויף
 איהם די ווערק פון היינע, בערנע, שעללי.
 היינעס איינפלוס איז שטאַרק קענטניג
 נאָר אין זיינע ערשטע ליעדער; אָבער
 די השפּעה פון בערנע לאָזט זיך נאָך
 עד היום פּיהלען אין פּרצעס פּובליציס-
 טישע אַרטיקלען, ווי אין זייער סטיל,
 אַזוי אויך אין זייער דרייסטען ליידענ-
 שאַפּטליכען טאָן. צו יענער צייט האָט
 דער פּאַטער געוואָלט אָבגעבען פּרצען
 אין גימנאַזיע, אָבער די פרומע מיטער
 איז געוועזען געגען דעם, און זי האָט

אויסגעפיהרט. צו צוואַנציג יאָהר האָט
 פרץ צום ערשטען מאַל חתונה געהאַט
 און האָט זיך אָנגעהויבען צו בעשעפּטי-
 גען אין זיין געבורטסשטאָדט מיט אַד-
 וואַקאַטור. די פּרייע צייט פלעגט ער
 אָבגעבען דער ליטעראַטור. זיינע ערש-
 טע ליטעראַרישע פּראָבען זענען גע-
 וועזען אין העברעאיש. אין יאָהר 1876
 האָט ער דעביוטירט מיט אייניגע שירים
 אין „השחר“ און „הבוקר אור“. אין אַ
 יאָהר אַרום האָט ער צוזאַמען מיט זיין
 שוועהר ליכטענפּעלד פּערפּענטליכט אַ
 זאַמלונג העברעאישע, ספורים בשיר ושירים
 שונים. נישט אַריגינעל סיי לויט דער
 פּאַרם סיי לויט'ן אינהאַלט, האָבען די
 ערשטע זאַכען פּרצעס נישט געמאַכט
 קיין שום רושם. צו דער צייט האָט
 ער שוין אויך געהאַט פּערפּאַסט יודישע
 ליעדער, וואָס זענען נאָך אינגאַנצען
 דורכגעדורנגען מיט'ן גייסט פון דער
 צייט. אַזוי למשל איז אין זיין שטעדי-
 טעל געווען גאַנץ פּאַפּולער דאָס ליעד
 „זאַמאַשצער פּאַזשאַנדקעס“, וואו דער
 דיכטער בעקלאַנגט זיך אויף די שרעק-
 ליכע אונאַרדנונגען אין די קהלשע אַנ-
 שטאַלטען — אין מקוה, אין בית-המדרש,
 אויף דעם שרעקליכען יקרות אויף פלייש
 א. א. ו. אויך אויפ'ן אויסברוך פּונ'ם
 אַנטיסעמיטיזם אין אָנהויב פון די אַל-
 ציגער יאָהרען, נאָך די פּאַגראַמען,
 האָט פרץ רעאַגירט מיט אַ רייה ליע-
 דער, וואו ער בעוויינט דאָס וויסטע
 יודישע מזל, די נייע שווערע גזירות
 א. ד. ג. די דאָזיגע אַלע ליעדער פלע-
 גען צירקולירען אין שטעטטעל, וואו
 מען פלעגט זיי זינגען מיט ספּעציעל
 צוגעפאַסטע נגונים. אין יאָהר 1886 האָט
 פרץ זיך ווידער בעוויזען — און דאָס-
 מאַל שוין מיט מעהר ערפּאָלג — אין
 דער העברעאישער ליטעראַטור (אין

אין שטאָדט פאַר אַנ'איבערגעגעבענעס
 פּלל-טוער, וואָס פּלעגט זיך ממש מפקיר
 זיין אין שטענדיגען זאָרגען פאַר אַרימע
 און אומגליקליכע; נישט קוקענדיג אויף
 דעם, וואָס ער איז געוועזן נישט רייך.
 פרצעס מוטער; איצט שוין אַ יודינע
 פון עטליכע און אַכציג, איז אַ פרומע
 פרוי פונ'ם אַלטען שניט, וואָס האָט
 בריה'ש געפיהרט דאָס געוועלב מיט'ן
 בעל-הבתיסקיים; בעקומען די ערשטע
 ערציהונג אין דער היים, איז פּרץ צו
 4-5 יאָהר אָנגעגעבען געוואָרען אין חדר,
 וואו ער האָט גאָר גיך אַרויסגעוויזען
 זיינע אונגעוועהנליכע פעהיגקייטען און
 האָט זעהר פריה אָנגעהויבען צו שמו'ען
 פאַר אַנ'עלוי; אַלס חדר-יונגעל האָט
 ער זיך אויך אויסגעצייכענט מיט זיין
 נע שטיפערייען און שפיצליך, וואָס
 ער פּלעגט אָבטאָן די רביים פאַר אַזוי-
 נע גענג זייערע, ווי קנייפען זיך א.
 ד. ג. שוין אַז ער איז אַלט געווען אַ
 יאָהר צוועלף-דרייצעהן, האָט זיך גע-
 לאָזט מערקען אַ סיעפע ענדערונג אין
 זיין גייסטיגען לעבען: דער תלמוד, דער
 „חושן משפט“ און דער „יורה דעה“
 האָבען איהם נישט בעפרידיגט, און מיט
 אַ מאָדנער גיריגקייט האָט ער אָנגעהוי-
 בען צו זוכען אַנדערע שפייז פאַר זיין
 גייסט. אָהן אַ וועגווייזער, איז עס נאָ-
 טירליך געווען פאַר איהם אַ שווערע
 אויפגאַבע: איבערגעגאַנגען פון איין ספר
 צום אַנדערן, האָט ער זיך נאָר אויף
 אייניגע ווערק לענגער אָבגעשטעלט, ווי
 אויף דעם „עקדת יצחק“, „מלת הגיון“
 „חובות הלבבות“, די „עקרים“, אַ בע-
 זונדערס שטאַרקען איינדרוק האָבען גע-
 מאַכט אויף איהם דעם רמב"מ'ס „יד
 החזקה“ און „מורה נבוכים“, ווי דורך
 זייער שפּראַך; אַזוי אויך דורך זייער
 מעטאָדע. דער „מורה נבוכים“ איז פּר-

אין „המליץ“ און „הצפירה“. אין יודיש
 האָט ער פּערפענטליכט ערצהלונגען;
 פעליעטאָנען, פּובליציסטישע און קריטי-
 שע אַרטיקלען אין „הויזפריינד“, פרצעס
 „יודישער ביבליאָטעק“ און „יום-טוב-
 בלעטלעך“, אין „יוד“, „צייט“, „היינט“,
 „נייע וועלט“, „שטראַהל“, „ראַמאַנציי-
 טונג“ און אַנדערע אויסגאַבען. ער האָט
 אויך געשריבען איבער די געשיכטע פון
 די יודען אין פּוילען אין „הויזפריינד“,
 „היינט“ (אַ גרעסערע אַרבייט, די געשיכטע
 פון דער יודישער געמיינדע אין וואַרשוי)
 און אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע פון יאַצ-
 קאַנס „פאַמיליען-ביבליאָטעק“: פּרענק האָט
 געמאַכט אויך אייניגע איבערזעצונגען; די
 וויכטיגסטע פון זיי זענען: באַלעסלאַוו
 פּרוס'ס היסטאָרישער ראַמאַן „פרעה“
 (אַרויסגעגעבען פון מ. י. פרייד) און
 עליזאַ אַרושעשקאָס ראַמאַן „מירטאַלאַ“
 (שימינס פּערלאַג).

פּרעסבורגער נבריאליצחק

דער פּערפאַסער פון אַפּאַלעמיש ווערק
 אין יודיש מיט'ן נאָמען „רעליגיוזע גע-
 שפּרעכע“ (פּראָג, 1825), געשריבען אין
 דער פּאַרס פון פּראָגען און ענטפּערס, צו
 שטאַרקען די יודישע קינדער אין די
 עקרים פון דער יודישער אמונה.

ביבליאָפּיל: א 61 פ: זר-קעג: ענז: X,
 102; בן-יעקב; אוצר הספרים, 548.

פּרץ יצחק-לייבוש—איינער פון
 די גרעסטע יודישע שריפטשטעלער. גע-

באַרען דעם 25-
 סטען מאי 1851 (ל"ג
 בעמר תרי"א) אין
 זאַמאַשץ, לובלי-
 נער גוב: זיין פאָ-
 טער ר' יהודה, אַ
 שטרענגער מתנגד;
 גרויסער למדן און
 זעהר פרומער מאַן, איז געווען בעקאַנט

שור האט געמאכט אַ רעש און בעצייכענט אַ דאָטע אין דער געשיכטע פון דער העב-רעאישער ליטעראַטור: וואוינענדיג אין פעטערבורג אַלס הויפטמיטאַרבייטער פון דער ערשטער העברעאישער צייטונג „היום“ האָט פרישמאַן אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין יודיש אין דעם פעטערבורגער „יודישען פּאָלקס-בלאַט“, 1888, מיט אַ ראַמאַנטיש געדיכט „אויפֿן בערגעל“. אין דעמזעלבען יאָהר האָט ער פּערעפּענטליכט אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקספּיילאָטעק“ אַ ראַמאַנטיש-שע פּאָעמע „אופֿיר“, פאַר וועלכע ער האָט בעקומען אַ אונגעווענהליכען, לויט די דע-מאָלטיגע בעדינגונגען, האָנאַראַר פון 600 רובל. צו גלייכער צייט האָט ער אויך אָנגעהויבען צו נעמען אַנִיאַטייל אין ספּעק-טאָרס „היוזפּריינד“, וואו ער האָט, אויסער אייניגע געדיכטען און ערצעהלונגען, פּער-עפּענטליכט אַ רייה קריטישע איבערויכ-טען, וואָס מאַכען איהם פאַר איינעם פון די ערשטע, וואָס האָבען איינגעפיהרט לי-טעראַרישע קריטיק אין דער יודישער לי-טעראַטור. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין „האַנדעלס-קאַלענדער“, אין עהרענ-פּרייס אַ גאַליצישער אויסגאַבע „קלייניג-קייטען“ א. זצ. וו. אין יאָהר 1894 האָט ער פּערעפּענטליכט אונטערן פּסעוודאָנים א. גאַלדבערג אייניגע ביינע קאַריקאַטורען אויף י. ל. פּרץ („לאַקשען“, אַ פּלוי פון חשעה באב). שפּעטער איז ער געווען מיטאַרבייטער פון „יוד“, „פּריינד“, וועג, „פּאָלקסצייטונג“, „צייט“, יודישעס וואָ-כענבלאַט“ און אַנדערע אויסגאַבען. זייט 1908 איז ער אַ שטענדיגער פעליעטאַניסט פון דער וואַרשויער טעגליכער צייטונג „היינט“. אין יאָהר 1900 האָט דער לאַד-זער פּערלאַג „פּנדאַגאַ“ (עקזיסטירט שוין מעהר נישט) אַרויסגעגעבען פּריש-מאַנס געזאַמעלטע „ערצעהלונגען“ אין

צוויי בענד; אַ דריטער באַנד פון זיינע שריפטען, וואָס ענטהאַלט אַ רייה קריטי-שע אַרטיקלען איבער ליטעראַטור און טע-אַטער, ווי אויך אייניגע פעליעטאַנען, איז ערשיענען אין פּערלאַג „פּראַגרעס“ אונ-טערן טיטעל „קונסט און קריטיק“. אין דעמזעלבען פּערלאַג דאַרף אויך ערשיי-נען אַ באַנד פון זיינע פּאָליטישע פעליע-טאַנען. פּרישמאַן פּערנעהמט אַ בעדייטענ-דען פּלאַץ אין דער יודישער ליטעראַטור. זיינע געדיכטען, פון וועלכע עס איז געדרוקט נאָר זעהר אַ קליינער טייל, האָבען אַריינגעטראָגען אין דער יודישער פּאָעזיע נייע צאַרטע טענער און אַ שענע געשליפענע פּאַרס. ער איז אויך געווען איינער פון די ערשטע, וואָס האָבען איינגעפיהרט אין דער יודישער ליטעראַטור די קורצע נאָוועלע, וואָס טראָגט ביי איהם מייסטענטיילס אַ ראַמאַנטישען חאַראַקטער. בעזונדערס אָבער צייכענען זיך אויס זיינע פעליעטאַ-נען, וועלכע האָבען נישט זייער גלייכען אין דער יודישער ליטעראַטור. געשריבען אין אַ עלעגאַנטען און זעהר קלאַרען סטיל, זענען זיי אַלע אָנגעזאַפט מיט סאַראַקאָז, וואָס איז אפילו אַ ביסעל איינטעניג, אָבער זעהר חנעוודיג. מאַכע פון זיי זענען לי-ריש-פּילאָזאָפּיש און זענען אַזוי אָבנע-טאַקט און אָבגעשלאָסען אין דער פּאַרס, אַז זיי מאַכען אָפט דעם איינדרוק פון קליינע קונסט-ווערק. אויך די קריטישע אַרטיקלען פּרישמאַנס צייכענען זיך אויס מיט זייער גייסטרייכקייט און אויסערליי-כער פּיינקייט.

פרענק עוריאל-נתן – העברעאי-שער שריפטשטעלער און זשורנאַליסט. גע-באָרען אין יאָהר 1865 אין וואָדזיסלאַוו, קעלצער גוב., אין אַ פּערמעגליכער חסי-דישער פּאַמיליע. זיין ליטעראַרישע טע-טיגקייט האָט ער אָנגעהויבען צו 20 יאָהר

„נח פרילוצקיס זאמעלביכער פאר יודישען פאלקלאך, פילאָלאָגיע און קילטורגעשיכטע“, פון וועלכע ס'איז דערווייל ערשינענען דער ערשטער באַנד, וואָס ענטהאַלט צוויי-שען אַנדערן אַ רייכע קאָלעקציע פון יודישע אַבדער־טען און אייניגע נוסחאות פון „גליח-שפּיעל“. איצט דרוקען זיך די פּאָל-גענדע ווערק פרילוצקיס: דער צווייטער באַנד פון די יודישע פּאָלקסליעדער, וואו עס קומען אַריין ליעדער און מעשהליך פון טויט און באַלאַדען און לעגענדען מיט און אָהן אַ מוסר-השכל; אַ קאָלעקציע פון אַרום 3000 יודישע פּערגלייכענישען און-טערן טיטעל „די וועלט זאָגט“; אַ זאַמלונג פּובליציסטישע אַרטיקלען וועגען די טעל „אין פּוילען“.

פרישטאן דוד — בצוואוסטער העברעאיש-יודישער שריפטשטעלער און זשורנאַליסט. גע-
 באַרען דעם 18-טען דעצעמבער 1865 (?) אין זגערוזש, אין אַנ-
 אָנגעזעהענער סוּח-
 רישער פאַמיליע
 אַז ער איז נאָך גע-
 ווען אַ קינד, זענען

זיינע עלטערן אַריבערגעפּאָהרען קיין לאָדז, און דאָ האָט פרישטאן בעקומען זיין ערציהונג, לערנענדיג אין דער היים יודישע למודים און צו גלייכער צייט אַב-געבענדיג זיך מיט וועלטליכער בילדונג און שפּראַכען. זיין ערשטער אויפטריט אין דער ליטעראַטור איז געווען אין יאָהר 1880 אין גאַטלאָבערס „הבוּק אור“. אין 1883 האָט ער פּערעפּענטליכט זיין בע-ריהמט געוואָרענע בראַשור „תּהוּ ובהוּ“, וואו ער איז זעהר שאַרף אַרויס געגען דער דאַמאָלטיגער העברעאישער ליטע-ראַטור און איהרע פּאַרשטעהער. די בראַ-

וואַרשוי. זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט האָט פרילוצקי אָנגעהויבען נאָך אַלס גימ-נאַזיסט מיט אַרטיקלען אין „המליץ“ (און-טען פּסעוודאָנים „נחשן“). שפּעטער איז ער געוועזען אַ טעענדיגער מיטאַרבייטער פון די יודישע צייטונגען „דער וועג“, „אונזער לעבען“, „טעאַטער-וועלט“ און „דער מאַמענט“, וואו ער האָט אונטער דער אייגענער אונטערשריפט, ווי אויך אונטער די פּסעוודאָנימען „אַקסאַוואַ“, „אַלעקסאַנדער צ.“, „איס“ א. אַנד. פּער-עפּענטליכט אַ גאַנצע מאַסע פּובליציסטישע און קריטישע אַרטיקלען, רעצענזיעס איבער טעאַטער א. אַז. וו. אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגעבען אַ בראַשור „נאַציאָ-נאַליזם און דעמאָקראַטיזם“, אַ זאַמלונג עראַטישע געדיכטען „פּאַרן מוזח“ און האָט רעדיגירט אייניגע ליטעראַרישע זאַמלונגען, ווי „גאַלדענע פּונקטן“, „דער יונ-גער גייסט“ א. אַנד. אין יאָהר 1908 האָט ער זיך בעטייליגט אין דער טשערנאָווי-צער שפּראַך-קאָנפּערענץ, און זייט דאָמאַלס זיך אָנגעהויבען אַבצוגעבען מיט דער יודישער שפּראַך און פּאָלקלאַך. ער האָט געשריבען איבער יודישער גראַמאַטיק און אַרטאָגראַפיע, איבער די געשיכטע פּונ'ם יודישען טעאַטער, פון דער יודישער פּרעסע א. אַז. וו. און האָט צונויפ-געזאַמעלט זעהר פּיעל פּאָלקלאַריסטי-שען מאַטעריאַל (אַרום 3000 יודישע פּאָלקסליעדער, טויענדער יודישע שפּריכ-ווערטער, רעדענסאַרטען און ווערטליך, ביז 200 פּאָלקס-מעשיות). אין יאָהר 1911 איז אַרויס (אין פּערלאַג „ביכער-פאַר-אַלע“) דער ערשטער באַנד פון זיינע פּאָלקסליעדער-זאַמלונגען, וואָס ענטהאַלט רעליגיעזע און יום-טובדיגע ליעדער, מיט זעהר פּיעל אָנמערקונגען, היסטאָרישע, פּילאָלאָגישע און עטנאָגראַפישע. אין יאָהר 1912 האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען

הויבען אין „המליץ“ מיט אַ רייה אַרטיקלען וועגען ישוב-ארץ-ישראל. שפעטער איז ער געווען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון „המליץ“ (אונטער די פּסעוודאָנים עמי-נדב, פי, בר-גלותא א. אַנד.) און אַ געוויסע צייט (1900—1903)—אויך זיין פּאַקטישער רעדאַקטאָר. אויסערדעם האָט ער מיטגעאַר-בייט אין דעם רוסישען וואָכענבלאַט „By душность“, אין „הומן“ א. א. וו. אין יודיש האָט ער זיך צום ערשטען מאל גע-דרוקט אין איש-יהודים „בלעטער“. אין יאָהר 1905 האָט ער געגרינדעט אין וואַר-שוי די ערשטע טעגליכע יודישע צייטונג אין פּוילען „דער וועג“. אַז „דער וועג“ האָט זיך פּערמאַכט, האָט ער זיך בעטיי-ליגט אין גרינדען די צייטונג „אונזער לעבען“, וואו ער איז געוועזן פּאַקט-שער רעדאַקטאָר. איצט איז ער רע-דאַקטאָר פון דער טעגליכער צייטונג „דער מאָמענט“. אין די אַלע דערמאָהנטע צייטונגען האָט ער דערהויפּט געשריבען לייט-אַרטיקלען און פּאָליטישע איבער-זיכט.

פּרילוצקי נח—זשורנאַליסט, קרי-טיקער און פּאָלקאַריסט, אַ זעהן פון צבי-הירש פּרילוצקי (זעה) געבאָרען אין יאָהר 1882 אין בער-דיטשעוו. בעקומען די ערשטע ערציי-הונג אין דער היים, האָט ער שפעטער געלערנט אין אַלגע-מיינע שולען און נאָכ'ן ענדיגען דאָס גימנאַזיום אין וואַרשוי (מיט אַ גאַלדענער מעדאַיל) שטודירט יוריספרודענץ אין דער וואַרשוער און דאָן—אין דער פּעטערבורגער אוניווערזיטעט, וועלכע ער האָט געענדיגט אין יאָהר 1908. איצט פּערנעהמט ער זיך מיט אַדוואָקאַטור אין

חדר. זייט 1889 וואוינט ער אין וואַרשוי. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין דער „הצפּירה“ אונטער פּערשידענע פּסעוודאָנים. שפעטער האָט ער געדרוקט ערצעהלונגען און זשורנאַ-ליסטישע אַרבייטען אין פרצעס „יודישער ביבליאָטעק“ און „יום-טוב-בלעטליך“ (וואו עס צייכענען זיך אויס בעזונדערס זיינע אַלעגאָרישע בילדער פון בהמהשען לע-בען, וואָס זענען איבערזעצט געוואָרען אין אייניגע אייראָפּעאישע שפּראַכען), אין „הויזפּריינד“, אין „יוד“, „פּריינד“ און אַנדערע אויסגאַבען. אין די יאָהרען 1910—1911 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ אילוסט-רירטע וואָכענשריפט „דער שטראַהל“, וואו ער האָט אַליין גענומען אַ נאָהענטען אָנטייל אונטער די פּסעוודאָנים „אַ פרעם-דער“, „מ״ף א. אַנד. פּריינד האָט בעאַר-בייט אין בעלעטריסטישער פּאַרס שַעק-ספּירס „קעניג ליר“ און „דער קויפּמאַן פון ווענעדיג“ און צשאַקעס „די גאַלדמאַ-כער“ (אַרויַר-געגעבען פון א. צוקערמאַן, 1898) און האָט איבערזעצט מאָרדאָוועווס היסטאָרישען ראָמאַן „די העלדען פון ירושלים“.

פּרילוצקי הירש (צבי)—העברע-איש-יודישער זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1862 אין קרע-מעניץ, וואָלין, אין אַרייכער קויפּמעני-שער פּאַמיליע. אויפגעצויגען גע-וואָרען אין גייסט פון דער דעמאָלטי-גער השפּלה, איז ער אין יאָהר 1880 געווען פּרייזוהערער אין דער קיעווער אוניווערזיטעט און שפּע-טער—אין דער בערלינער. געהמענדיג אַנ-אָנטייל אין דער חבת-ציון-בעוועגונג, האָט ער זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט אָנגע-

„הויזפריינד“; די איבערזעצונג פון קאַנ-
 סטאַנטין שאַפיראַס שיר „דוד המלכ'ס
 קבר“ (אין דעם „פאַמיליענפריינד“); די
 פאַמיליענפאַפירען אָדער זכרונות פון דוד
 המלכ'ס פאַמיליע“ (אין אַ רייה נומערן פון
 „דעם יוד“, פאַר דאָס יאָהר 1899); „די
 ערשטע חשמונאים“ (אין „דעם יוד“;
 1901) און אייניגע אַנדערע פעליעטאַנען
 (אויך געדרוקט אין „דעם יוד“); זיין ביאָ-
 גראַפיע אויף יודיש האָט געשריבען י.
 ח. זאַגאַראַדסקי אין דער „יודישער פאַ-
 מיליע“, 1902.

**פרידמאַן יעקב-ישראל (פסעו-
 דאָנים — לינע פערלמוט) — זשורנאַ-
 ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1880 אין שאוועל.
 אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקא אין יאָהר
 1898, האָט ער מיטגעאַרבייט אין פערשי-
 דענע ניו-יאָרקער צייטונגען, ווי „טאַגע-
 בלאַט“, „העראַלד“, „מאָרגענושוונאַל“,
 „פרייע אַרבייטערשטימע“. אויסערדעם
 האָט ער פערעפּענטליכט אַ זאַמלונג אַרי-
 גינעלע לעגענדען „פרידמאַנס מעשהליך“.
**פרידמאַן לייב-בער (אריה-דוב)
 — העברעאישער שריפטשטעלער און פּע-
 דאַגאָג. געבאָרען אין יאָהר 1865 (לויט
 „ספר זכרון“ — אין 1845) אין סובאַלקי.
 ערצויגען געוואָרען אין פּאַסקאוויץ,
 מעהרען. אין יאָהר 1892 איז ער אוועק
 קיין אַמעריקא, וואו ער איז געשטאַרבען
 אין אָנהויב פון דעם XX-סטען יאָהר-
 הונדערט. פרידמאַן האָט אויך פערפאַסט
 אַ רייה פערשידענע לעהרביכער אויף
 יודיש, ווי „שולחן ערוך לבני הנעורים“
 א. א. אַנד. ער האָט אויך אַרויסגעגעבען אַ
 זאַמלונג פון תּלמודישע לעגענדען אויף
 יודיש.****

**פריד מאיר-יעקב — ליטעראַט:
 געבאָרען אין יאָהר 1871 אין קאַלוואַריאַ,
 סובאַלקער גוב. פּעקומען אַ יודישע ער-
 ציהונג און ביז 12 יאָהר געלערנט אין**

ווילס „טרויער פון גהעטאָ“ (אין 8 בי-
 כער); דזשאָן הענרי מאַקאָיס „די אַנאַר-
 כיסטען“; מולטאַטוליס „ליעבעס-בריעף“;
 אַקטאָוו מירבאָס דראַמע „געשעפט איז
 געשעפט“; מאָריס מעטערלינקס „דער
 אומגעפּעטענער גאַסט“, „די בלינדע“,
 „מאַנאַ וואַנאַ“; ראַבערט סטיווענסאָנס
 „מעשהליך“; אַ באַנד ערצעהלונגען פון
 אַנאַטאָל פּראַנס; פרעס „די אַכטע אַב-
 טיילונג פון גיהנם און אַנדערע ערצע-
 לונגען“ (פון העברעאיש); פ. קראַפּאַט-
 קינס „ברויט און פרייהייט“, „די אַנאַרכיס-
 טישע סילאַזאָפּיע“; עליזע רעקליוס „עוואָ-
 לוציאָן און רעוואָלוציאָן“. די אלע איבער-
 זעצונגען זענען ערשינען אין לאַנדאָן.
 אויסערדעם האָט ער גענומען אַנ-
 אַנטייל אין דער „יודישער“ אויסגאַבע
 פון בערנשטיינס „נאַטורוויסענשאַפטליכע
 פּאָלקספּיכער“ (דערווייל ערשינען 16
 טיילען, וואָס זענען מיטגעטויילט בעאַר-
 בייט פון דעם נישט-לאַנג (1911) פּער-
 שטאַרבענעם מ. שאַפיראַ). פּרומקין האָט
 אויך אָנגעשריבען אַ גאַנצע רייה ערצע-
 לונגען פון דעם יודישען לעבען אין פאַ-
 לעסטינאַ און טערקיי (ערשינען אין
 „פּאָרווערטס“ און „אַרבייטערפריינד“) און
 האָט פערעפּענטליכט אין פערשידענע אַמע-
 ריקאַניש-יודישע בלעטער עטליכע צעהנ-
 דליג „מעשהליך פון דער גמרא און פון
 מדרש“. אַחוץ דעם האָט ער פערפאַסט
 די ביאָגראַפיע פון ר' ישראל בעל שם
 טוב (אַרויסגעגעבען פון דער ניו-יאָרקער
 „אינטערנאַציאָנאַלער ביבליאָטעק“).

**פרידבערג אברהם-שלום-העב-
 רעאישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין
 יאָהר 1839 אין גראַדנאָ, געשטאַרבען אין
 יאָהר 1902 אין וואַרשוי. אין יודיש זענען
 בעקאַנט פּאָלגענדע זאַכען פרידבערגס:
 די ביאָגראַפיע פון זיין פריינד אברהם
 מאַפּו אין ערשטען בוך פון ספּעקטאַרס**

געשריבען אין א טייער ליזישען מעלאַנכאָ-
לישען טאָן, מאַכען זיי אַפּטמאַל אַ שטאַר-
קען איינדרוק, מיט דער אייגנאַקקייט און
אויפריכטיגקייט פון געפיהל, וואָס איז
אויסגעדריקט און זיין גישט קוקענדיג
אויף דעם, וואָס זיי זענען מאַנכמאַל צו
צוזויגען, אין אַ רייה לועדער האָט ער
אויסגענוצט צו פּאָעטישע צוועקען פּער-
שירענע ביבלישע מאַטיווען און האָט גע-
שאַפּען באַלאַדען און לעגענדען, צווישען
וועלכע עס צייכענט זיך בעזונדערס אויס
די פּאָלקס-לעגענדע „דעם שמש'ס טאָכ-
טער“. פּרוג האָט אויך געשריבען סאַטי-
רישע ליעדער, וואָס זייער חן ליגט אין
דעם גוטמוטיגען הומאָר און דער לעבע-
דיגקייט און וויציגקייט פון דער שפּראַך.
אַלס רוסישער דיכטער גהויכט פּרוג צו
גרעסערער קינסטלערישער פּאָלקאָמענהייט,
זוי אין זיינע יודישע ליעדער; דאָס דער-
קלערט זיך אפשר דערמיט, וואָס אין דער
יודישער פּאָעזיע האָט ער אַליין געמוזט
שאַפּען דעם סטיל, אין דער צייט וואָס
אין רוסיש האָט ער געהאַט שוין פאַר זיך
גרויסע דיכטערישע גאונים, מיט רייכע
און פעסטע שפּראַכפּאַרמען. אַ פּאָלשטענ-
דיגע אויסגאַבע פון זיינע רוסישע ווערק
איז אַרויס אין יאָהר 1904 אין 6 בענד.

ביבליאָגראַפֿיע: ראובן ברוינן, פּאַר-
רעדע צו פּרוג, „אַלע שריפטען“, ניו-יאָרק,
1910; ד"ר מ. פינעס, די געשיכטע פון דער
וויזשער ליטעראַטור, II, 37—39; בעל-
מחשבות, געקליבענע שריפטען, I, 123—130;
„סאָביטשעוּמקֿי, Исторія новейшей
русской литературы 441—446 (וועגען
פּרוגען אַלס רוסישען דיכטער).

פרומקין אברהם — זשורנאַליסט
און איבערזעצער. געבאָרען אין יאָהר
1872 אין ירושלים, וואו ער איז פערבלי-
בען ביז 1890. דאָן איז ער געוועזען אַ
נעוויסע צייט לעהרער פון אַראַביש אין

בעלקינדס שול אין יפו. אין יאָהר 1890
איז ער אוועק קיין קאָנסטאַנטינאָפּאָל צו
שטודירען די טערקישע שפּראַך און יוריס-
פּרודענץ. זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט
האַט ער אָנגעהויבען אין דעם ירושלימער
העברעאישען „החבצלת“, אַרויסגעגעבען
פון זיין אַטער ישראל-דוב פּרומקין
(דערוועלבער האָט אַרויסגעגעבען אין
ירושלים אויך אַ יודיש וואַכענבלאַט „די
רָאָזע“), און אין „המליץ“ אין „הצפּירה“.
יודיש האָט ער אָנגעהויבען צו שרייבען
אין יאָהר 1896 אין דעם לאַנדאַנער „אַר-
בייטערפּריינד“, וואו ער איז אַ געוועזע
צייט געווען אויך רעדאַקטאָר. די צייט
פון 1899 ביז 1904 האָט ער פּערבראַכט
אין ניו-יאָרק, וואו ער איז געווען שטענ-
דיגער מיטאַרבייטער פון „פּאַרווערטס“
און „דער יודישער וועלט“. זייט 1904
וואוינט ער אין פאַריז און אין לאַנדאָן,
וואו ער פּערנעהמט זיך מייסטענטיילס מיט
איבערזעצונגען, בעטייליגנדיג זיך פון
צייט צו צייט אין „פּריינד“ (אונטערן
פּסעוודאָנים „אביב“), „היינט“, פּאַר-
ווערטס“ און „אַרבייטערפּריינד“, פּרומקין
האַט איבערזעצט פּאָלגענדע ווערק: הענ-
ריק איבסענס דראַמען — „די שטיצען פון
דער געזעלשאַפּט“, „די ווילדע ענטע“,
„יאָהן גאַבריעל בערקמאַן“, „ווען מיר
טויטע ערוואַכען“; אַנדרייעווס ערצעה-
לונג „אַזוי איז עס געווען“; אַ באַנד ער-
צעהלונגען פון יוערנסטערנע-ביערנסאָן;
מאַקסיס גאַרקיס ווערק — „דיי מענשען“,
„מאַלוואַ“, „דער רויטער וואַסקאַ“, „דער
כאַן און זיין זוהן“, „די העררען פון לע-
בען“, „די שטונדען“; קנוט האַמסאָנס
ראַמאַנען „הונגער“, „פּאַן“, „מיסטעריען“;
און אַ זאַמלונג קלענערע ערצעהלונגען;
געהאַרד הויפטמאַנס „איינזאַמע מענשען“;
אַסקאַר וויילדס דראַמע „סאַלאַמע“ און
אַ זאַמלונג ערצעהלונגען; ישראל זאַנג-

וואו ער האָט אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען אין די רוסישע זשורנאַלען, און האָט באַלד פערנומען אַנ'אָנגעזעהענעם פּלאַץ אין דער רוסישער ליטעראַטור. יודיש האָט ער אָנגעהויבען צו שרייבען אין יאָהר 1868 אין דעם „יודישען פּאָלקסבלאַט“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין „הויפּריינד“, „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“ און אַנדערע יודישע ארטיקלעך פון יענער צייט. שפעטער איז ער געווען אַ מיטאַרבייטער אין „דעם יוד“ און דערהויפּט אין „פּריינד“, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אַ גרויסע צאָהל ליעדער און אַרייה פעליעטאַנען. די ערשטע זאַמלונג פון זיינע יודישע ליעדער איז ערשיענען אין אָדעס („ליע-דער און געדאַנקען“, 1896). אין יאָהר 1904 האָט די רעדאַקציע פון „פּריינד“ אַרויסגעגעבען „אַלע ווערק פון ש. פּרוץ“ אין צוויי בענד. אַ פּאָלשטענדיגערע אויסגאַבע פון זיינע יודישע שריפטען איז אַרויס אין יאָהר 1910 אין ניו-יאָרק. מיט פּרוץס שאַפונג אין יודיש הויפט זיך אָן אַ נייער פרק אין דער געשיכטע פון דער יודישער פּאָעזיע. ער איז געוועזען דער ערשטער יודישער דיכטער, וואָס האָט אָנגעהויבען צו שרייבען יודישע ליעדער אין לייב. טע, פּרייע און גראַציעזע פּערזען, פול מיט אייגענאַרטיגען ריטם. ער איז אויך געווען כּמעט דער ערשטער, וואָס האָט אַריינגעבראַכט אין דער יודישער פּאָעזיע די ריינע נאַטורשילדערונג. אויסגעוואַקסען אין דער נאָהענטקייט פון דער נאַטור, צווישען יודישע ערדאַרבייטער, האָט ער געשאַפּען אַ רייה ליעדער, וואו עס ווייזט זיך אַרויס זיין געפיהל און פּערשטענדניש פאַר די פּאַרבען און קלאַנגען פון דער נאַטור און אַ שטאַרקע ליעבשאַפט צו דער ערד און צו ערדאַרבייט. אַ בעדייטענדער טייל פון זיינע ליעדער איז דורכגעדרונגען מיט די מאַטיווען פון נאַציאָנאַלען שמערץ און עלענד.

פרוץ שמעון שמואל — בעריהמה-טער יודיש-רוסישער דיכטער. געבאָרען אין יאָהר 1860 (תּרל"א)

אין באַבראַוו קוט (חערסאָנער גוב.), איינער פון די יודישע ערד-אַרבייטער-קאָלאָניסטע, גרינדעט אין די צייטען פון ניקאָלאַי דעם ערשטען. זיין פּאָטער משה-צבי איז געוועזען אַן איינפאַכער אַרימער קאָלאָניסט. ביז ניין יאָהר האָט פּרוץ געלערנט אין חדר, דאַן איז ער אָנגעקומען אין דאַרפּסטול, וואו ער האָט פּערבראַכט דריי יאָהר און זיך אויסגעלערנט ליענען און שרייבען רוסיש. צו 16 יאָהר איז ער אַוועק קיין חערסאָן, וואו ער האָט געהאַפּט צו קריגען אַ בעשעפּטיגונג און זיך צו פּערפּאָלקאַמען אין בילדונג. דאָ האָט ער איינגעיאָהר געאַרבייט אין דער קאַנצעלאַריע פון דעם חערסאָנער ראַבינער און געהאַט די געלעגענהייט צו בעקענען זיך מיט דעם לעבען פון דער אַרימער יודישער גרויסשטעדישער בעפלעקערונג. צופּעליג האָט זיך פּרוץ בעקאַנט אין חערסאָן מיט אַ געוויסען רוסישען בעאַמטען, וועלכער האָט געשריבען קאָרעספּאָנדענצען אין די אָדעסער רוסישע צייטונגען, און ער איז עס געווען דער ערשטער, וואָס איז געוואָרען אויפּגעקוקט און דעם קינפטיגען דיכטערס טאַלענט און איהם געלערנט די בללים פון ליעדער שרייבען. דאָס ערשטע געדיכט פּרוץ איז געדרוקט געוואָרען אין יאָהר 1880 אין דעם יודיש-רוסישען זשורנאַל „Развѣтъ“, דאָס געדיכט האָט געמאַכט גרויס אויפּזעהן צווישען דער יודיש-רוסישער אינטעליגענץ, און מען האָט איהם איינגעלאָדען צו קומען קיין פעטערבורג,

אין דער דאָרטיגער אוניווערזיטעט. זיין זשורנאליסטישע טעטיגקייט אין יודיש האָט ער אָנגעהויבען אין 1905 אין „טאָג-בלאָט“, רעדיגירט פון משה קליינמאַן. זייט 1908 געהט אַרויס אונטער זיין רע-דאַקציע „דער יודישער קאַלענדער“. איצט איז ער אויך רעדאַקטאָר פון דעם לעמ-בערגער „טאָגבלאָט“. אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגעבען די בראַשורען: „איבער דעם פּועלי-ציוניזמוס“, „די שענקער-פּראַ-גע“, „די פּאַלקסצעזלונג“ און פּערפּענט-ליכט אַ גרעסערע היסטאָריש-עקאָנאָמישע אַרבייט „די יודישע עקאָנאָמיק און דער ציוניזמוס“ (אין דעם ניו-יאָרקער „יודישען קעמפּפּער“). פּראָסטיג נעהמט אויך אַ שטאַר-קען אָנטייל אין פּויליש-ציוניסטישע אָר-גאַנען; אייניגע פון זיי האָט ער אַליין געגרינדעט אָדער רעדיגירט.

פּראָפּוס יצחק־יעקב — דיכטער. געבאָרען אין יאָהר 1880 אין מיטוי, קור-לאַנד. ביז אַ יאָהר 15 געלערנט. תּלמוד אין שטעדטעל בויסק, דאָן אַוועק קיין קאָוונאַ, וואו ער האָט זיך אָנגעהויבען אַבצוגעבען מיט אַלגעמיינע למוּדים. זיי-נע ערשטע ליעדער זענען געדרוקט גע-וואָרען אין אַמעריקאַ. שפּעטער האָבען זיי זיך געדרוקט אין „יוד“, „פּריינד“ און אַנדערע אויסגאַבען. אין יאָהר 1905 האָט די רעדאַקציע פון „פּריינד“ אַרויסגעגעבען אַ קליינע זאַמלונג פון זיינע ליעדער. אַחוץ דעם האָט ער פּערפּענטליכט אַ רייה הו-מאַריסטישע ליעדער אויף פּאָליטישע און ליטעראַרישע טעמעס אונטער די פּסעו-דאָנימען „דאָס מוזיקעל“, „אַ שמעטער-לינג“ און אַנד. ער האָט אויך איבערזעצט אייניגע קלענערע ערצעהלונגען פון פּיער-בערג („דאָס קעלבעל“, „אין אַווענד“, „די קמיע“) און אַנדערע שריפטשטעלער.

אַרויסגעגעבען זיין פּאָטערס ווערק אין העברעאיש און יודיש „ספר החיים“ מיט אייניגע הוסכות (אַמסטערדאַם, 1712 אָדער 1716).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-ענג. ענצ. V, 493; בן-יעקב, אוצר הספרים, 178, 338; ס. גרינבוים, „די יודיש-רויטשע ליטעראַטור אין דויטשלאַנד, פּאָלען אונד אַמעריקאַ“, 32 — 35 (ווערן געבראַכט אויסצוגען פון אַ יודישער אויסגאַבע פּונם „פּנורת האַמור“ פון יאָהר 1880).

פּראַנקפורטער שטען בן ישראל — תּלמודיסט און מחבר, דער פּאָטער פון ר' משה פּראַנקפורטער. געבאָרען אין שווערין, דייטשלאַנד, פון וואָנען ער האָט אויסגעוואַנדערט אין 1656; שפּעטער איז ער געקומען קיין אַמסטערדאַם, וואו ער איז געשטאַרבען אין יאָהר 1712. ער איז געווען דער מחבר פון אַ ווערק „דיני שמחות“ אין צוויי טייל (דער ערשטער אין העברעאיש, דער צווייטער אין יודיש אונטערן נאָמען „אַלי דינים פון פּריידן“, אַמסטערדאַם, 1703), וואָס בעהאַנדעלט די דינים און תּפלות בשעת קראַנקהייט אָדער אבלות. אין יאָהר 1716 איז עס ערשיענען מיט הוספות פון זיין זוהן משה פּראַנק-פורטער אונטערן נאָמען „ספר החיים“. ס'איז דאָ אויך אַ דייטשע און ענגלישע איבערזעצונג פון דעם דאָזיגען ווערק.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-ענג. ענצ. V, 494; סירט, Bibl. Jud., I.

פּראָסטיג משה — יודיש-פּויליש-שער זשורנאליסט. געבאָרען אין יאָהר 1887 אין זשאַלקיעוו, גאַליציען, אין דער פּאַמיליע פון אַ שענקער. ביז 11 יאָהר האָט ער געלערנט אין חדר, דאָן בעזוכט אַ פּויליש גימנאַזיום אין לעמבערג, וואו ער האָט שפּעטער שטודירט יודיספרודענץ

קריסטליכער פאמיליע (איהר מוטערס ברודער איז הערצאג פון וועסטמינסטער). שטאמענדיג פון וודען (איהר זיידע איז געווען א יודישער, נישט קיין געטויפטער, הענדלער פון מאנטשעסטער), האָט פראַנק זיך פּעראַינטערעסירט מיט'ן יודענטום און האָט אָנגעהויבען צו לערנען העברעאיש, האָט עס אָבער געלאָזען צוליב יודיש. זייט 1902 האָט זי פּערפּענטליכט אין פּערישדע-צע ענגלישע צייטשריפטען אַ רייה איבער-זעצונגען פון אייניגע יודישע שריפטשטע-לער (פרוגס געדיכטען, ביאָליקס, שחזטה-שטאָרט, דער מתמיד, י. ל. גאָרדאָנס, די יונגע יאָהרען, א. רויזענס ערצעהלונגען א. אַנד.). אויסערדעם האָט זי אַרױסגעגעבען אין ענגלישער איבערזעצונג אַ באַנד ער-צעהלונגען און בילדער פון י. ל. פּרץ ("Stories end pictures", ערשינען אין Jewish publication Society of America, 1906) און אַ באַנד ער-צעהלונגען פון 21 פּערשידענע יודישע שריפטשטעלער ("Yiddish Tales", 1912, פון דעם אייגענעם פּערלאַג). איהרע אַרטיקלען איבער דער יודישער ליטע-ראַטור זענען ערשינען אין דער צייט-שריפט "Nineteenth Century", אָקטאָ-בער, 1904, און אין "Jewish Literary Annual", 1906. פראַנק האָט אויך איבערזעצט פּמעט אלע געדיכטען פון מאָריס ראָזענפעלד, זיי זענען אָבער נישט פּער-עפּענטליכט. זי האָט אויך געשריבען אייני-גע אַרטיקלען אין יודיש און פּערנעהמט זיך מיט זאמלען די יודישע אידיאָמען. בע-זיצענדיג גוט די יודישע שפּראַך, געפינט זי זיך אין שריפטליכען פּערקעהר מיט די פּעדייענדסטע יודישע שריפטשטעלער. פראַנקפורט עקבא בן יעקב-מחבר. ער איז געוועזן אַנ-איידים פון ר' שמעון גינזבורג פון פראַנקפורט און האָט פּערנומען אין דער פראַנקפורטער

געמיינדע די שטעל פון אַ מגיד. געשטאָר-בען איז ער אין יאָהר 1507. פון זיינע זמרות ושירים לשבת" (לויט בן-יעקב — זמרות ותשבחות לשבת") זענען אייניגע אויך איבערזעצט געווען אין יודישע ריי-מען (באָזעל, 1500; אַמסטערדאַם, 1750). צו דער באָזעלער אויסגאַבע איז אויך צוגעגעבען די געוויסע פּאָעמע אין העב-רעאיש און יודיש. — וכות יין עם המים" פון פראַנקפורטס תלמיד ר' אליהו לאָאָנץ (זעה).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד. ענג. ענז. V, 493; פּירסט, Bibl. Jud., I; בן-יעקב, אוצר הספרים, 160.

פראַנקפורטער משה בן שמעון — בעוואוסטער אַמסטערדאַמער דיין, מחבר און דרוקער, אַ זוהן פון ר' שמעון פראַנק-פורטער (זעה). געבאָרען אין יאָהר 1672, געשטאָרבען אין יאָהר 1762. ער האָט געלעבט אין אַמסטערדאַם, וואו ער האָט געהאַלטען אַ דרוקעריי, וואָס ער האָט געגרינדעט אין יאָהר 1720. אויסער איי-ניגע חבורים, וואָס ער האָט פּערפּאַסט אין העברעאיש, האָט ער אין יאָהר 1701 אַרױסגעגעבען אין אַמסטערדאַם, אונטער דער השגחה פון דעם בעקאַנטען דרוקער ר' חיים אַרביך, דעם בעריהמטען מוסר-ספר פון ר' יצחק אבוהב, "מנורת המאור" צוזאַמען מיט זיין פירוש, "נפש יהודה" און מיט אַ יו-דישער איבערזעצונג. דאָס ווערק איז געוואָ-רען איינס פון די פּערשפּרייטסטע און בעליעבסטסטע מוסר-ספרים אויף יודיש און האָט אויסגעהאַלטען זעהר אַ גרויסע צאָהל אויפלאָגען, וואָס ערשיינען נאָך ביז אויף דעם היינטיגען טאָג. פּאַרהאַן אויך אויס-גאַבען פּונ'ם "מנורת המאור" בלויז אויף יודיש, אָהן דעם העברעאישען אָריגינאַל-טעקסט; די ערשטע פון זיי איז, וואָהר-שיינליך, די לעמבערגער אויסגאַבע פון יאָהר 1797. פראַנקפורטער האָט אויך

אויף יודיש אָנגעשריבען אַ מוסר-ספר „באר שבע“, לכבוד זיין געבילדעטער פרוי בעלא; דאָס ווערק איז געבליבען נישט-פערעפּענטליכט.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענג. IX, 643—644; בן-יעקב, אוצר הספרים, 19, 65.

פערלעס יוסף—דייטשער רב און געלעהרטער. געבאָרען אין יאָהר 1805 אין באַיאַ, אונגאַרן, געשטאָרבען אין יאָהר 1894 אין מינכען. ער האָט זיך אויך אָפּגעגעבען מיט דער פּאַרשונג פון דער יודישער שפּראַך, און אויסער זיין אַרטיקעל וועגען יודיש אין „פּראַנקעלס מאָנאַטס-שריפט“ ברענגט זיין בעוואוסט ווערק „Beiträge zur geschichte der hebräischen und aramäischen Studien“ (מינכען, 1884) אַנאָפּהאַנדלונג וועגען יודישער שריפטען נאָכן XIII יאָהר-הונדערט.

ביבליאָגראַפיע: ל. סענעטן, Essai sur le judeo-allemand; א. שולמאַן, די נעשיכטע פון דער ושאַרגאַן-ליטעראַטור, 119.

פערעלמאַן א. — יודיש-רוסישער פּובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1878 אין אָדעס. האָט בעקומען אַ שטרענג רעליגיע-זע ערציהונג און שפּעטער שטודירט אין אויסלאַנד, אין מינכען און אין קאַרלסרו-הער פּאָליטעכניקום, וועלכעס ער איז גע-צוואונגען געווען צו פערלאָזען, פאַר יו-דיש-נאַציאָנאַלע אַגיטאַציע; דאָן איז ער אַריבער קיין ציריך, וואו ער האָט געענ-דיגט די נאַטורוויסענשאַפטליכע פּאַקול-טעט. איינער פון די אַקטיווסטע טיילנע-הער אין דער ציוניסטיש-נאַציאָנאַלער בע-וועגונג צווישען דער יודישער סטודענ-טענשאַפט, איז פערעלמאַן געוועזען מיט-גרינדער פון דעם פּעראיין „חירות“ און האָט זיך בעטייליגט אין דער רעדאַקציע פון דעם זאַמעלבוך „דער המון“, וואו ער

האַט דעביוטירט אַלס יודישער פּובליציסט. שפּעטער האָט ער אויך אַנטייל גענומען אין וואַרטסמאַנס „יודישער צוקונפט“ (אויך אונטער די פּסעוודאָנימען „דער יודישער חרָאָניקער“, „Citoyen“), אין דעם זאַ-מעלבוך „די שטימע“ (אַנאָרטיקעל וועגען קאַרל מאַרקס), אין דער פּעטערבורגער „יודישער וועלט“ א. אַנד. אַלס מיטגרי-דער און נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דעם פּעטערבורגער זשורנאַל „Еврейский Мир“, האָט פערעלמאַן דאָרט פּע-עפּענטליכט אייניגע אַרטיקלען פאַר יודיש, שאַרף אַרויסטרעטענדיג געגען דער טע-אָריע פון דער אַזוי גערופּענער „גלייכבע-ריכטיגונג פון די שפּראַכען“ און אויפוויי-זענדיג די גרויסע בעדייטונג פון דער יו-דישער שפּראַך פאַר דעם יודיש-נאַציאָנאַ-לען געדאַנק. וועגען דערזעלבער פּראַגע איז אויך געקומען צו אַ פּאַלעמיק צווישען איהם און ביקערמאַנען אין דעם זאַמעלבוך „Теоретические и практические вопросы еврейской жизни“. פּפּייפּער א. — קריסטליכער אָרי-ענטאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1640 אין לוינבורג, געשטאָרבען אין יאָהר 1698 אין ליבעק. אין זיין ווערק „Critica sacra“ (ערשטע אויסגאַבע—דערזען, 1680; 5-טע אויסגאַבע—לייפציג, 1712) רעדט ער אויך וועגען יודיש (זייט. 377—383: De lectione Ebraeo-Germanicae), דערביי אָבער חזרט ער בלויז איבער דאָס, וואָס בוקסטאַרף האָט וועגען דעם געשריבען, און זיין אַרבייט האָט נישט קיין שום ווערט.

ביבליאָגראַפיע: אַזע לטלעמאַנט, Das deutsche Gaunerthum, III, 216. פּראַנק העלענע—איבערוועזערין און שריפטשטעלערין איבער יודישע לי-טעראַטור אין ענגליש. געבאָרען אין יאָהר 1872 אין לאַנדאָן, אין אַנאָדעליגער

אויף יודיש אָנגעשריבען אַ מוסר-ספר „באר שבע“, לכבוד זיין געבילדעטער פרוי בעלא; דאָס ווערק איז געבליבען נישט-פערעפּענטליכט.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענג. IX, 643—644; בן-יעקב, אוצר הספרים, 19, 65.

פערלעס יוסף—דייטשער רב און געלעהרטער. געבאָרען אין יאָהר 1805 אין באַיאַ, אונגאַרן, געשטאָרבען אין יאָהר 1894 אין מינכען. ער האָט זיך אויך אָפּגעגעבען מיט דער פּאַרשונג פון דער יודישער שפּראַך, און אויסער זיין אַרטיקעל וועגען יודיש אין „פּראַנקעלס מאָנאַטס-שריפט“ ברענגט זיין בעוואוסט ווערק „Beiträge zur geschichte der hebräischen und aramäischen Studien“ (מינכען, 1884) אַנאָפּהאַנדלונג וועגען יודישער שריפטען נאָכן XIII יאָהר-הונדערט.

ביבליאָגראַפיע: ל. סענעטן, Essai sur le judeo-allemand; א. שולמאַן, די נעשיכטע פון דער ושאַרגאַן-ליטעראַטור, 119.

פערעלמאַן א. — יודיש-רוסישער פּובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1878 אין אָדעס. האָט בעקומען אַ שטרענג רעליגיע-זע ערציהונג און שפּעטער שטודירט אין אויסלאַנד, אין מינכען און אין קאַרלסרו-הער פּאָליטעכניקום, וועלכעס ער איז גע-צוואונגען געווען צו פערלאָזען, פאַר יו-דיש-נאַציאָנאַלע אַגיטאַציע; דאָן איז ער אַריבער קיין ציריך, וואו ער האָט געענ-דיגט די נאַטורוויסענשאַפטליכע פּאַקול-טעט. איינער פון די אַקטיווסטע טיילנע-הער אין דער ציוניסטיש-נאַציאָנאַלער בע-וועגונג צווישען דער יודישער סטודענ-טענשאַפט, איז פערעלמאַן געוועזען מיט-גרינדער פון דעם פּעראיין „חירות“ און האָט זיך בעטייליגט אין דער רעדאַקציע פון דעם זאַמעלבוך „דער המון“, וואו ער

פערל שפעטער אַריבערזעצן קיין וואַרשוי, וואו זי וואוינט אויך איצט און פערנעהמט זיך מיט איבערזעצונגען אויף פרעמדע שפראַכען (זי האָט געענדיגט די אוניווערזיטעטען פון גענף און פאַרזי און אַגעוויסע צייט אויך שטודירט אין לאַנ-דאָן). איהר ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט פערל אָנגעהויבען אין דער יודיש-פּוילישער וואַלענשפּריט "Izraelita" אין אָנ-הויב פון די ניינציגער יאָהרען. זי האָט זיך אויך בעטייליגט אין אַנדערע פּוילישע אַויסגאַבען, און אייניגע פון איהרע ערצעהלונגען אין פּויליש זענען ערשיע-גען אויך אין בוכפּאַרם. אונטער דער די-רעקטער ווירקונג פון י. ל. פּרץ האָט פערל אָנגעהויבען צו שרייבען אויך אין יודיש און האָט פערעפּענטליכט אייניגע ערצעהלונגען און סקיצען, מיסטענטיילס פּונ'ם אַרימען יודישען לעבען, אין פרצעס-אויסגאַבען, אין "יוד", "יודישער פּאַלקס-צייטונג", "פּרינד", "שטראַהל".

פערלהעפטער שמואל-יששכר
בער בן יהודה-לייב (אייבעשיין) — בעוואוסטער בעהמישער רב און מחבר. געבאָרען אין פּראָג אין דעם XVII יאָהר-הונדערט, געשטאַרבען אין יאָהר 1701. האָט געלעבט אין וויען ביז דעם גירוש פון די דאָרטיגע יודען; דאָן איז ער אַוועק-קיין אַלטהאַרף, וואו ער איז געווען בע-פריינדעט מיט דעם בעוואוסטען קריסט-ליכען געלעהרטען וואַגענזייל (זעה), ווע-מען ער האָט געלערנט העברעאיש. שפע-טער איז ער אייניגע יאָהר געוועזען רב אין מאַנטואַ, איטאַליען, און אַמענדע-האַט ער פּערנומען די שטעל פון אַ דיין אין דער פּראָגער קהלה. פון זיינע ווערק איז דער ספר "אהל יששכר" — וועגען די די דינים פון שחיטה — ערשיענען צוואַ-מען מיט אַ יודישער איבערזעצונג (וויל-מערסדאָרף, 1670). אויסערדעם האָט ער

פון די ביידע ווערק איז פערעפּענט-ליכט געוואָרען אין בוקאַרעשט אין יאָהר 1877 אונטערן טיטעל "מזכרת ציון", וואָס ברענגט אויך אייניגע הוספות און אַ קורצע אויטאָביאָגראַפיע פּסאַנטירט. פון זיינע אַנדערע צוויי ווערק (ביידע אין העברעאיש) איז איינס אַרויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1886 אין קראָיאַוואָ ("הקוסם" — מיט רומענישער איבערזעצונג) און דאָס אַנדערע איז געבליבען אין כתב-יד ("הסבלנות הדתית ברומניה").

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 89: יוד.-ענג. ענג. X, 251; אוצר הספרות, III, 86.

פערמיקאָווסקי י. — שריפטשטע-לער. ער איז געוועזען איינער פון די ערשטע, וואָס האָט געפרובט צו פּעראינ-טערעסירען דאָס רוסיש-לעזענדע פּובלי-קום מיט דער יודישער שפּראַך און ליטע-ראַטור, און האָט פערעפּענטליכט וועגען דעם אַרייה אַרטיקלען (אין "Русский Еврей", 20 №, 1880; "Киевлянин", 42 №, 1885, 155 №) — וועגען לינעצקיין). ער האָט אויך איבער-זעצט אויף רוסיש מענדעלע מוכר ספּרימס דראַמע "די טאַקסע".

פערנאַמענטער שלמה בן שלום
פון ברין — העברעאישט און דיכטער פון דער ערשטער העלפט פון XIX יאָהרהונ-דערט, דער פּערפּאַסער פון "יסודי הלשון" — אַ העברעאישע גראַמאַטיק אויף יודיש צום זעלבסט-אונטערריכט (וויען, 1813).

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענג. IX, 601; בן-יעקב, אוצר הספרים, 227.

פערל סאַראַמעא — יודיש-פּויליש-שע שריפטשטעלערין, אַ טאַכטער פון דעם העברעאישען געלעהרטען אביגדור-קלמן פערלאַ, דעם מחבר פון "אוצר לשון חכמים" א. אַנד. געבאָרען אין יאָהר 1869 אין לאַמזשאַ. ערצויגען אין לובלין, איז

מוזיקאלישע פעהיגקייטען, האָט ער זיך צו 13 יאָהר אָנגעהויבען צו לערנען שפּיע- לען אויף אַ צימבעל און איז אין דער פריהער יוגענד געוואָרען אַנאָפּיהרער פון אַ באַנדע וואַנדערנדע ציגיינער-מוזיקאַנטען, מיט וועלכע ער האָט דורכגע- וואַנדערט גאַנץ רומעניען און טערקיי. דאָרט האָט ער זיך אויסגעלערנט ריידען טערקיש, און זיין טאַלענט אין שפּיעלען האָט איהם געגעבען אַ צוטריט צו די העכסטע פּאַרשטעהער פון דער געזעל- שאַפט און רעגירונג. הערענדיג דאָרט, אַז די יודען זענען פרעמדע אין רומע- ניען, האָט ער בעשלאַסען אויסצופאַרשען די געשיכטע פון די יודען אין רומעניען, כדי צו בעווייזען, אַז זיי וואוינען דאָרט פון לאַנגסטאָגע צייטען. צו דעם צוועק האָט ער אין משך פון פינף יאָהר געזאַ- מעלט פערשידענע שריפטליכע דאָקומענט- טען, וואָס וואַרפען אַ שיינן אויף די אור- אַלטע געשיכטע פון די יודען אין רומע- ניען. נישט האָבענדיג קיין שום מאַטער- יעלע מיטלען, פלעגט ער אַרומפאַהרען איבער רומעניען און מאָלדוי פון שטאָדט צו שטאָדט, ציהענדיג זיין בי- סעל חיונה פון צימבעל, און פלעגט קליי- בען אַלטע זכרונות פון די זקנים, בעזוכען די הייליג-ערטער, וואו ער פלעגט שטודירען די אויפשריפטען אויף די אַלטע מצבות א. א. וו. אַזוי אַרום האָט ער צו- נויפגעזאַמעלט אַ רייך מאַטעריאַל, וואָס ער האָט אויסגענוצט אין זיין געשיכטע פון די יודען אין רומעניען, געשריבען אין דער יודישער שפראַך. דער ערשטער באַנד פון דעם דאָזיגען היסטאָרישען ווערק איז ערשינען אונטערן נאָמען „דברי הימים לארצות רומניה“ אין יאָהר 1871 אין יאַססי, דער צווייטער באַנד — „קורות היהודים ברומניה“ — אין לעמ- בערג, 1873. אַ פערקירצטע אויסגאַבע

פיראָזשניקאָוו י. — פּעדאַגאָג און פּאַלקלאָריסט. געבאָרען אַרום 1860 אין ווילנאַ. אין יאָהר 1901 האָט ער אַרויס- געגעבען צוויי זאַמלונגען איבערזעצטע ער- צעהלונגען, פונ'ם יודישען און אַלגעמיי- נעם לעבען. ער האָט אויך פערפאַסט אייני- גע לעהרביכליך פון יודיש פאַר אָנפאַנגער און האָט פערעפענטליכט אַ זאַמלונג פון יודישע שפּריכווערטער (1908).

פירסמט יוריום — העבראָאיסט און אָריענטאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1805 אין צערקאָוואַ, פרייסען, געשטאַרבען אין יאָהר 1873 אין לייפציג. איינער פון די ערש- טע יודיש-דייטשע געלעהרטע, וואָס האָ- בען זיך אָנגעהויבען צו בעשעפטיגען מיט דער פאַרשונג פון יודיש, איז ער געווען אויך איינער פון די וועניגע פאַרשטעהער פון די דייטשע „חכמי ישראל“, וואָס האָ- בען זיך וואַרים פעהאַלטען צו דער יו- דישער שפראַך, און אין זיין זשורנאַל „אַריענט“, 1845, בעדויערט ער זעהר, וואָס מען האָט די יודישע ליטעראַטור אַזוי פערלאָזען. אין זיין ביבליאָגראַפישען האַנדבוך „Bibliotheca Judaica“ (1863) ברענגט ער כמעט אַלע ווערק אין דער יודישער שפראַך, געאַרדענט לויט די מחברים.

פּסאָנטיר יעקב בן זעליג — רומע- ניש-יודישער היסטאָריקער. געבאָרען דעם 6-טען יוני 1820 אין באַטאָשאַני, רומע- ניען, געשטאַרבען דעם 22-סטען מערץ אין בוקאַרעשט. אויפגעצויגען געוואָרען אין יאַססי, וואוהין ער איז אַריבערגע- פּאַהרען נאָך דעם טויט פון זיין פאָטער, וואָס איז אַ לאַנגע צייט געווען דאָלמע- טשער ביים פראַנצויזישען באַטשאַפּטער. אַ געוויסע צייט האָט ער געלערנט אין דער אָרטיגער תלמוד-תורה, שפעטער זיך אָבעגעבען מיט העברעאיש און רומעניש. אַרויסווייזענדיג פון קינדווייז אָן גרויסע

פינעס מ. י. — היסטאָריקער פון דער יודישער ליטעראַטור. געבאָרען אין יאָהר 1881 אין מאָהלעוו - אויס'ן - דניעפער. אויפגע- צויגען געוואָרען אין שטעדטעל ראַזינאָ, גראַדנער גוב. וואו ער האָט געלערנט אין חדר און שפע- טער אין דער ישיבה. אַלגעמיינע בילדונג האָט ער בעקומען אין מאָהלעוו און ריגא. אין יאָהר 1900 איז ער אָנגעקומען אין דער בערנער אוניווערסיטעט, אויף דער יורי- דישער פּאָקולטעט. אין צוויי יאָהר אַרום איז ער אַריבער קיין פאַריז, וואו ער האָט שטודירט הויפטזעכליך אין דער סאַרבאַנע און געענדיגט זי מיט'ן טיטעל דאָקטאָר אין יאָהר 1910 אויפ'ן גרונד פון זיין דיסערטאַציע „Histoire de la lit- terature judéo-allemande“. פינעס האָט געשריבען איבער ליטעראַטור און יודיש- געזעלשאַפטליכע פּראָגען אין „המליץ“, „פּריינד“, „דעם נייעם וועג“ (אונטער אַ פּסעוודאָנים), „Echo Sioniste“, און האָט גענומען אַנאַקטיוען אַנטייל אין יודישען געזעלשאַפטליכען לעבען: ער איז געווען איינער פון די גרינדער פון דער טעריטאָריאַליסטישער פּאַרטיי, קאַנדי- דאַט צו דער צווייטער דומע פון גראַדנער גוב., אַ מיטוירקער ביי דער גרינדונג פון דער ריגער יודישער צייטונג „די יודישע שטימע“. זיין בעדייטענדסטע אַרבייט איז „די געשיכטע פון דער יודי- שער ליטעראַטור“. ערשינען צוערשט אין פּראַנצויזיש מיט אַנאַיינלייטונג איבער יודיש פון דעם פּראָפּעסאָר פון דער סאָר- באַנע שאַרל אַנדלער, איז זי אין יאָהר 1911 אַרויס אין יודישער איבערזעצונג אונטער דער רעדאַקציע פון בעל-מחשבות

(פּערלאַג ב. שימין). אויסער אַ קורצען איבערבליק איבער דער יודישער שפּראַך, דער עלטערער ליטעראַטור, די יודישע פּאָלקסליעדער און דעם יודישען סעאַטער, ווערען אין פינעסעס ווערק מעהר אָדער וועניגער אויספיהרליך בעהאַנדעלט: די השכלה-ליטעראַטור, די טענדענציעזע פּאָלקספּאָעזיע, דער פּאָלקס-ראַמאַן, אַבראַ- מאַוויטש, לינעצקי, פּרוג, פּרין, מאָריס ראָ- זענפעלד, דינעזאָהן, ספּעקטאַר און שלום- עליכס. נישט קוקענדיג אויף די פּיעלע וויכ- טיגע פּעהלערן פון דער דאָזיגער אַרבייט, האָט זי דאָך אַווערט אַלס דאָס ערשטע ווערק וועגען דער געשיכטע פון דער יודישער לי- טעראַטור ביז דער נייסטער צייט, נישט גע- רעכענט פּראָפּעסאָר לעָז וויענערס „Yid- dish Literature“ (וויאָס טראַגט אַ גאַנץ אַנדער חאַראַקטער און האָט דער עיקר דעם צוועק צו בעקענען מיט דער יודי- שער ליטעראַטור די נישט-יודישע וועלט). אין יאָהר 1912 איז פינעסעס „געשיכטע“ אַרויס אין רוסיש מיט אַ פּאַררעדע פון ווער- מעל און אייניגע הוספות.

ביבליאָגראַפיע: ד"ר א. סוקרוני, אין „פּריינד“, 1911; ש. נינער, דער אָנהויב, אין דער „יודישער וועלט“, 1912, I; ש. זינבערג, אין „Правда“, 1912.

פינקעל אליעזר-דוד — העברע- איש-יודישער זשורנאַליסט און איבערזע- צער. געבאָרען אין יאָהר 1862 אין מאַ- קאוו, לאַמזשער גוב. זייט 1886 וואוינט ער אין וואַרשוי, וואו ער איז די לעצטע יאָה- רען איינער פון די הויפט-מיטאַרבייטער אין „היינט“. אויף יודיש האָט פינקעל אי- בערזעצט אַ גאַנצע רייה ווערק, ווי אַנרי בערנשטיינס, זאָלאַס, זשול ווערנס, של- לערס א. אַנדר., וועלכע דאַרפען ערשיינען אין עפּפּעלבערגס פּערלאַג. דערווייל איז נאָר געדרוקט אַלעקסאַנדער דיומאַס, קא- מעליען-דאַמע (1912).

ריהמטער אָבער אין זיין פּאַמיליע צב"י, טראַגעדיע פון דעם לעצטען און איינציגען יודען, וואו דער אויטאָר האָט אין דער ראַמאַנטיש-סימבאָלישער געשטאַלט פון ר' משה — דער צענטראַ-לער פיגור פון דער דראַמע — געפרובט שילדערן דעם טראַגישען אונטערגאַנג פון דער פרום-פאַרצייטיגער יודישקייט און דערביי אויך געבען אַ בילד פון די איצטיגע גייסטיגע שטרעמונגען אינ'ם יודישען פּאָלק. אַנגעשריבען אונטערן איינדרוק פונ'ם קישינעווער פּאַגראַם, אין „די פּאַמיליע צב"י" אַ ווענדפונקט אין פינס-קיס ליטעראַרישער טעטיגקייט — זיין אי-בערגאַנג פון סאָציאַלע טעמעס צו נאַציאָנאַלע. פון זיינע אַנדערע דראַמאַטישע ווערק איז צו דערמאָהען „די מוטער" (דרייאַק-טיגע דראַמע, 1901), „דער אוצר" — טראַגישע קאָמעדיע אין 4 אַקטען (1905), אויפ-געפיהרט אין 1910 אין בערלינער, דייט-שען טעאַטער, „יענקעל דער שמיד", פיעסע אין 4 אַקטען, א. אַנד. אין פער-לאַג „השחר" איז ערשינען אַ באַנד דראַמאַטישע שריפטען פינסקיס, וואו עס קומען אַרײַן זיינע מאָדערניסטישע פיע-סען, מיט זיענער-פּאָהנען און „גאַברי און די פרויען". זיינע ערצעהלונגען זענען אַרויסגעגעבען אין צוויי בענד פון דער ניו-יורקער „אינטערנאַציאָנאַלער ביבליאָטעק". פינסקי האָט אויך פיעל געשריבען וועגען ליטעראַטור און טעאַטער. בעזונדערס וויכטיג איז זיין ספעציעלע אַרבייט „דאָס יודישע דראַ-מאַ" — אַנ'איבערבליק איבער איהר ענט-וויקלונג (אין בוכפאַרם אַרויסגעגעבען פון ש. דרוקערמאַן, 1909).

ביבליאָגראַפיע: בעל-מחשבות, גע-קליבענע שריפטען, I, 147 — 166; ש. ניי-גער, הענגען יודישע שרייבער, I; ש. קה. שנעע-פאל, אין „פריינד", 1910; יוד.-רוס. ענצ. XIII.

אין יאָהר 1904 האָט ער צוזאַמען מיט'ן פובליציסט יוסף שלאָסבערג אַנגעהויבען אַרויסצוגעבען אַ סאָציאַליסטישע וואָכענ-שריפט „דער אַרבייטער", וואָס האָט עקזיסטירט ביז מיטען 1911. אין 1912 האָט ער ווידער, צוזאַמען מיט שלאָס-בערגען געמאַכט אַ פרוב אַרויסצוגעבען אַ ערנסטען, ליטעראַריש-געזעלשאַפטיכען אָרגאַן „די אידישע וואָכענשריפט", זי איז אָבער ערשינען בלויז אייניגע מאָנאַטען. — אין דער נייער יודישער לי-טעראַטור פערנעהמט פינסקי איינעם פון די אַנגעזעהנסטע ערטער. אַרויס אויף דער ליטעראַרישער ביהנע, ווען ביי יודען האָט זיך אַנגעהויבען צו ווייזען אַנ'אַרבייטער-בעוועגונג, איז פינסקי גע-וועזען דער ערשטער, וואָס האָט אַרײַנגעפיהרט אין דער יודישער ליטעראַטור דעם אַרבייטער אַלס פאַרשטעהער פון אַ בעזונדערן געזעלשאַפטיכען קלאַס. אין אַרייה ערצעהלונגען, געשריבען מיט פיעל טעמפּעראַמענט, אין אַ קרעפ-טיגער שפּראַך, האָט ער געפרובט צו שילדערן די סאָציאַלע אויפואַכונג פון די אַרבייטסלייטען אינ'ם יודישען פּאָלק. ניט שטענדיג פריי פון אַ געוויסער, האָטש ניט אומקײנסלערישער, טענדענ-ציעזקייט אין זיינע אַרבייטער-ערצעהלונ-גען, גרייכט פינסקי צו גרעסערער קינסט-לערישער פּאָלקאָמענהייט אין די שיל-דערונגען פונ'ם אַלטען דור, בעזונדערס אָבער אין די ערצעהלונגען, וואו עס ווערט געשילדערט די ליבע, דערהויפּט די ליבע ביי דער יודישער פרוי. — אַ וויכטיגען טייל אין פינסקיס שאַפען פערנעהמען זיינע צאָהלרייכע דראַמאַטי-שע ווערק. איינע פון זיינע ערשטע דראַמען „אייזיק שעפּטעל" (אַרבייטער-דראַמע אין צוויי אַקטען, 1899) איז קינסלעריש אויך די געלונגענסטע. בע-

פינסקאן יעקב — העברעאישער דיכטער און קריטיקער. געבאָרען אין בעלזי, בעסאַראַביע, אין יאָהר 1860. וואוינט איצט אין פּאַלעסטינאַ. ער האָט געשריבען אויך יודישע ליעדער (א טייל פון זיי פּערעפּענטליכט אין "יוד", יודי-שער פּאַמיליע, "יודישען פּאָלק" און אַנדערע אויסגאַבען). אונטער זיין רע-דאַקציע איז ערשינען, די יודישע מווע-אַזאַמלונג ליעדער פון יודישע דיכ-טער, מיט אַגאַיניליטינג וועגען די ענטוויקלונג פון דער יודישער ליריק. אויסערדעם האָט ער פּערעפּענטליכט אַ פּאָר קריטישע אַרטיקלען אויף יודיש-ווע-גען מענדעלע מוכר ספרים און וועגען יהודה שטיינבערג (אין "יודישען פּאָלק"). ער האָט אויך צוזאַמענגעשטעלט אַ יודישע חרעסטאָמאַטיע, פּאָר פּאָלק און שול" (גיטלינס פּערלאַג).

פּין שמואל-יוסף — בעריהמטער העברעאישער שריפטשטעלער און געלעהר-טער. געבאָרען אין יאָהר 1819 אין וויל-נאָ, געשטאַרבן אַרום 1895 אויך אין ווילנאָ. אויף יודיש האָט ער אָנגעשריבען אַ גראַמאַטיק פון דער רוסישער שפּראַך, וואָס איז ערשינען אין 1847 אונטערן טי-טעל "תּלמוד לשון רוסיא" (לויט די ווערק פון די רוסישע גראַמאַטיקער וואַסטאַקאָוו און גרעטש, און מיט פּיעל הוספות).

פינסקי דוד — בעוואוסטער בע-לעטריסט און דראַמאַטיקער. געבאָרען אַרום 1873 אין מאָה-לעוו אויפֿן-דניע-פּער. בעקומען די ערשטע ערציהונג אין חדר, איז ער צו 10-11 יאָהר אַרי-בערגעפּאָהרען מיט זיינע עלטערן קיין מאַסקווע, וואו ער האָט זיך אַבגעגע-

בען מיט אַלגעמיינע געגענשאַנדען און צו גלייכער צייט אויך ווייטער געלע-רענט די יודישע למודים. אין יאָהר 1892, נאָכ'ן גירוש פון די מאַסקווער יודען, איז פינסקי מיט זיינע עלטערן געקומען קיין וואַרשוי, וואו ער האָט זיך אַ גע-וויסע צייט בעשעפּטיגט מיט שטונדען געבען. צו דער צייט געהערט דער אָנהויב פון זיין ליטעראַרישער טעטיג-קייט (אין ספּעקטאַרס, "הויזפּריינד", III). אַ שטאַרקען רושם האָט געמאַכט זיין קריטיש-פּובליציסטישער אַרטיקלע דאָרט, אויף מלחמה מיט'ן הינטער-פיס-ליך-טאַנץ, וואו ער איז און זעהר אַ שאַרפען טאָן אַרויס געגען זאב יעבצען און זיינע ווערק. זייטדעם איז ער גע-וואָרען אַ מיטאַרבייטער פון "הויזפּריינד" און י. ל. פּרצעס אויסגאַבען. אין דער-זעלבער צייט האָט ער אויך פּערעפּענט-ליכט (אין וואַרשוי און ווילנא) אין בע-זונדערע אויסגאַבען אַ רייה בילדער און ערצעהלונגען און אייניגע פּאַפּולאַריאָ-ציעס ("די אָפּען", "וועגען ליכט" — ביי-דע בראַשורען אונטערן פּסעוודאָנים ד. פּולס). אין יאָהר 1896 האָט פינסקי פּערלאָזען רוסלאַנד און איז אַוועק קיין בערלין. אַ געוויסע צייט האָט ער אויך געלעבט אין דער שווייץ און האָט אָנ-טייל גענומען צוזאַמען מיט ד"ר חיים זשיטלאָווסקי אין אַרגאַניזירען דעם גע-וויסען מיטינג פון די פּריינד פון יודיש אין באַזעל אויף מאַרגען נאָכ'ן ער-שטען ציוניסטען-קאָנגרעס. אין בערלין האָט פינסקי געהערט לעקציעס אין דער אוניווערזיטעט. אין יאָהר 1899 איז ער אַוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ, אויף דער איינלאַדונג פון דער אַרבייטער-צייטונג, וואו ער איז געוואָרען אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער און פּיהרער פון דער בעלעטריסטישער אַבטיילונג.

צופעליג אָנגעקומען צו דעם רעדאַקטאָר פון „פריינד“ שאול גינבורג, וואָס האָט עס אָבגעדרוקט אין זיין זשורנאַל „דאָס לעבען“ 1905 (אין יאָהר 1909 איז עס ערשינען אין אַ בעזונדער אויסגאַבע אין פערלאַג „השחר“). מיט אַ נישט-געקוינטעלטער נאַיאַווער אָפענהער-צייגקייט און אַ אוממיטעלבאַרען תמימותדי-גען געפיהל, אין אַ איינפאַכער, ריין יודי-שער שפראַך דערצעהלט זי אין דעם דאָזיגען ווערק וועגען איהרע מיידעלשע קינדער-יאָהרען; דערביי שילדערט זי בילדער פון דעם אַלטען פאַטריאַרכאַלי-שען יודישען קליינשטעדטעל, און אפילו די צוזויגענקייט און נישט-אויסגעהאַל-טענקייט פון דער טעכניק פאַסט זיך אַזוי ווי צו דעם אַלגעמיינעם פּאָן פון דעם פשוטען נאַיאַווען בוך. אויף די איינלאַ-דונג פון דער רעדאַקציע פון „דאָס לע-בען“ איז פייגענבערג געקומען קיין פע-טערבורג, וואו זי האָט אַדאַנק שאול גינבורגען געענדיגט אַ מיטעלשול. שפע-טער האָט זי אייניגע יאָהר געלעבט אין דער שווייץ, וואו זי האָט שטודירט אין דער לאַזאַנער אוניווערזיטעט. אוי-סער די „קינדער-יאָהרען“, האָט זי אין פערשידענע צייטען פערעפענטליכט אין „פריינד“, „היינט“, „איראָפּעאישער לי-טעראַטור“, „באַברויסקער וואַכענבלאַט אַרייַה נאָוועלען און אין „אונזער לעבען“ אַ גרעסערע ערצעהלונג „צוויי וועלטען“ (בעזונדער ערשינען אין פערלאַג „פּראַ-גרעס“ אונטערן נאָמען „אַ מאַמע“). די לעצטע צייט האָט פייגענבערג אָנגעשרי-בען אייניגע גרעסערע ווערק, וואָס זענען נאָך נישט געדרוקט.

ביבליאָגראַפֿיע: ש. ניגער, אין „פריינד“, 1910; נח פּרילוצקי, אַ יודישע קינ-דער-פּאָימע, אין „לעבען און וויסענשאַפט“, VIII, 1910.

„דאַרוויניזמוס“, „שטיינער וואָס פאַלען פון הימעל“. אין ענגלאַנד זענען ערשינען אין בוכפאַרם אייניגע פון זיינע אַרטיק-לען איבער רעליגיאָן: „יודישע אינקוויזי-ציע“, „ווער האָט איינגעפיהרט יום-כּפור“, „פון וואָנען שטאַמען די היינטיגע יודען“, „חוי הבלכי“, „אלישע בן אבויה“. איצט האַלט ער אין שרייבען אַ גרויס ווערק „דער קאַמפּף צווישען רעליגיאָן און ווי-סענשאַפט אין דער יודישער געשיכטע“.

פייגענבערג רחל — שריפטשטע-לערין. געבאָרען אין יאָהר 1885 אין ליו-באַן, מינסקער גוב.

איהר פאַטער, אַ גרויסער למדן, חקרן און בעל-קבלה, איז יונג געשטאַרבן, און זי איז אויפגע-צויגען געוואָרען אונטער דער השגחה

פון איהר זיידען, דעם שטעדטעלשען רב. זעהר אַ גרויסען איינפלוס האָט אויף איהר געהאַט די מוטער, וואָס זי האָט איהר פון קינוויזי אָן אין אַלץ נאָכגעטאָן, דער-הויפט אין דאָוונען מיט כּונה, אין פרומ-קייט, אין ליינענען תּחינות און מוסר-ספּרים. שפעטער האָבען געמאַכט אויף איהר אַ אונגעהייערען רושם שמרס ראַמאַנען. צו 13 יאָהר איז איהר געשטאַרבן די מו-טער, אין אַ יאָהר אַרום—דער זיידע, און זי איז געבליבען אונטער דער השגחה פון דער מוטערס קרובים, וואָס האָבען זי צו-גענומען קיין אַדעס. אין אַדעס האָט זי עטליכע יאָהר שווער געאַרבייט ביי אַ שניידערין. דאָן איז זי אַוועקגעפּאָהרען אין איהר געבורטס-שטעדטעל, וואו זי האָט אונטערן איינדרוק פון די אויפגע-וואַכטע זכּרונות אָנגעשריבען איהר ערש-טעס ווערק „די קינדער-יאָהרען“. נאָך נישט קיין געענדיגט איז דאָס ווערק

טישען „ארבייטערפריינד“. נאך צוויי יאָהר לעבען אין לאַנדאָן און מאַנטשעס-טער, וואו ער איז געוואָרען אַ פּאָפּולע-רער רעדנער און פּאָרטרעגער, איז ער אין יאָהר 1891 אַוועק קיין ניו-יאָרק, אויף די איינלאַדונג פון דער סאָציאַליסטישער „ארבייטערצייטונג“. די לעצטע יאָהרען איז ער אַ שטענדיגער מיט-אַרבייטער פון „פּאַרווערטס“ — פייגענ-בוים איז דערהויפט בעקאַנט אַלס פּאָפּולאַ-ריוואַטאָר פון דעם וויסענשאַפּטליכען סאַ-ציאַליזם און קעמפער געגען דער רע-ליגיאָן. אין זיינע אַרבייטען איבער רעלי-גיאָן שטעהט ער אויף דעם שטאַנדפונקט פון די מאַדערנע פּאַרשער, וואָס פער-גלייכען די רעליגיאָן פון די היינטיגע פעלקער מיט די קולטען פון די פרימי-טיווע שבטים. בעזונדערס בעקאַנט זענען געוואָרען פייגענבוים אַרטיקלען איבער רעליגיאָן אין „דער צוקונפט“, וואָס אַ געוויסע צייט איז ער געווען איהר רע-דאַקטאָר. אין בעזונדערע אויסגאַבען זע-נען ערשיענען פּאָלגענדע ביכער און בראַ-שורען פייגענבוים: „כשר און טרפה און אַנדערע מצות“, „מעשה בראשית“ (פּאָפּו-לערע קאַסמאַגאַניע), די ביאָגראַפיעס פון דזשאַרדזש וואַשינגטאָן און דעם רמב"ם, אַנְאַיבערזעצונג, מיט בעמערקונגען, פון אויגוסט בעבעלס בעוואוסטען ווערק „די פרוי און דער סאָציאַליזמוס“ (800 זייטען). „ווי קומט אַ יוד צו סאָציאַליזמוס?“, דאָס געזעץ דער ענטוויקלונג, „פון וואָנען שטאַמט דער מענש“, „די גאולה אָדער די יודישע הילף“, „די הפקר-וועלט“, „יעמוד, אַרבייטער וי“, „דער רעכטער וועג“, „ליע-בע און פאַמיליען-לעבען לויט יודישקייט“, „דאָס גן-עדן התחתון“. אין רוסלאַנד זע-נען איבערגעדרוקט געוואָרען אייניגע פון זיינע פּאָפּולער-וויסענשאַפּטליכע אַרטיק-לען-סעריעס אין בעזונדערע בראַשורען:

איבער יודיש-אַמעריקאַנישע שריפטשטע-לער און פעריאָדישע אויסגאַבען. זייענדיג אין די יאָהרען 1907—1908 אין רוסלאַנד, האָט פּאַרנבערג פּערעפענטליכט אין רו-סיש אייניגע אַרבייטען איבער יודישע אימיגראַציע און האָט אויך אַרויסגעגע-בען אַ פּאַר יודישע בראַשורען וועגען סאַ-ציאַל-פּאָליטישע פּראַגען. אויסערדעם האָט ער אָנגעשריבען סאָקראַטעסעס ביאָגראַפיע (פּערלאַג, אינטערנאַציאָנאַלע ביבליאָ-טעק) און האָט זיך בעטייליגט אין דער יודישער איבערזעצונג פון דער פיערבענ-דיגער „וועלטגעשיכטע“ (אַרויסגעגעבען פון „אחיאסף“, 1901).

פייגענבוים בנימין—שריפטשטע-לער און זשורנאַליסט. געבאָרען דעם 12-טען אויגוסט 1860 אין וואַרשוי אין אַ חסי-דישער יחוס-פאַמי-ליע. אויפגעצויגען געוואָרען אין חסי-דישען גייסט און פיעל געלערנט. צו 22 יאָהר איז ער גע-

וואָרען אויס חסיד און האָט אָנגעהויבען צו אַגאַטירען צווישען די ישיבה-בחורים, זיי זאָלען זיך נעהמען פאַר בילדונג. אין יאָהר 1884 איז ער אַוועק קיין אַנטווער-פען, בעלגיען, וואו ער איז אין אַ קור-צער צייט אַרום געוואָרען אַ מיטאַרבייטער אין אַ פּלעמישער צייטונג. דאָרט האָט ער אָנגעהויבען (1886) זיין זשורנאַליסטי-שע טעטיגקייט אין יודיש מיט קאַרעספּאַנ-דענצען אין צעדערבוים, יודישען פּאָלקס-בלאַט, וואו ער האָט אויך אָבעדעררוקט אַנְאַרצעהלונג אין אַ בעזונדער ביילאַ-גע. אין דערזעלבער צייט האָט ער אויך געשריבען אין דוד גאַרדאָנס „המגיד“, אין יאָהר 1888 האָט ער אָנגעהויבען מיט-אַרבייטען אין דעם לאַנדאָנער סאָציאַליס-

וואו ער האָט שטודירט נאַציאָנאַל-עקאָ-
נאָמיע, פּילאָזאָפּיע און געשיכטע אין דער
לייפציגער (אַ געוויסע צייט אויך אין דער
בערנער) אוניווערזיטעט, וועלכע ער האָט
געענדיגט אין יאָהר 1902. מיט'ן טיטעל
דאָקטאָר אויפ'ן סמך פון זיין דיסערטאַציע
"Ricardo und Marx als Wertthe-
oretiker" (אין אַ בעזונדערער אויסגאַ-
בע ערשינען אין וויען). אָנגעהויבען זיין
ליטעראַרישע טעטיגקייט אין יודיש מיט
אַ רייה אַרטיקלען איבער די עקאָנאָמישע
לאַגע פון די רוסישע יודען (פּערעפּענט-
ליכט אין "דער וועלט", 1901), האָט ער
זי ווייטער געפּיהרט, נאָך זיין אַריבער-
פּאַהרען אין יאָהר 1903 קיין אמעריקאַ,
אַלס נאָהענטער מיטאַרבייטער פון פּאַר-
ווערטס ("לייטאַרטיקלער און שריפטשטע-
לער איבער סאָציאַליזם). ענדע 1905 איז
ער אַריין אין דער רעדאַקציע פון דער
ניי-געגרינדעטער צייטונג "די וואַר-
הייט", וואו ער איז געבליבען ביז 1909.
צו גלייכער צייט האָט ער גענומען אַ נאָ-
הענטען אָנטייל אין דער "צוקונפט",
וועלכע ער האָט אויך רעדיגירט (אין
יאָהר 1906 און דאָן אין 1910). זייט ענ-
דע 1910 וואוינט ער אין טשיקאַגאָ, וואו
ס'ערשיינט אונטער זיין רעדאַקציע די
וועכענטליכע סאָציאַליסטישע, יודישע אַר-
בייטערוועלט". אויסער פּובליציסטישע
אַרטיקלען איבער אַלגעמיין-פּאָליטישע און
יודישע פּראַגען, האָט פּאָרנבערג געשרי-
בען זעהר פּיעל סטאַטיסטיש-וויסענשאַפּט-
ליכע אויספּאַרשונגען פון סאָציאַל-עקאָנאָ-
מישע פּראַגען, יודישע עמיגראַציע, סאָצי-
אַליזם א. א. אָו. ער האָט אויך גענומען
אַנאָנטייל אין דער רוסישער און דייט-
שער פּרעסע און איז אַ מיטאַרביי-
טער פון דער יודיש-רוסישער ענציק-
לאָפּעדיע, וואו ער האָט צווישען אַנ-
דערן פּערעפּענטליכט אַ רייה אַרטיקלען

1650, מיט בילדער). דאָס ווערק איז
אייגענטיילט אין 4 טיילען (שערים): אין
דעם ערשטען טייל — "שער ביאת הארץ" —
בעשרייבט ער זיין נכיעה קיין ארץ ישראל
און ברענגט אייניגע מנהגים פון די יודען
אין ירושלים; הער צווייטער טייל — "שער
התפלה" — ענטהאַלט פערשידענע תפלות;
אין דעם דריטען — "שער הלמוד" — ווערען
בעהאַנדעלט פערשידענע מוסר-ענינים;
דער פערטער הייסט "שער הזכרת המתים".
ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענצ. X,
131; בן-יעקב, אוצר הספרים, 121; א.
שולסאן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 51.
פאָרדאָ דוד — בעוואוסטער סכר-
דישער תלמודיסט (1719 — 1792). זיין
"שירה חדשה", אַ געריימטע פּאַראַפּראַזע
פון מגלת אסתר, על פי א"ב, תשר"ק און
אתב"ש, איז ערשינען מיט יודישער
איבערזעצונג אין אַמסטערדאַם, 1766 (?).
ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר
הספרים, 579.
פאָרנבערג קארל, ד"ר — דער
פּסעוודאָנים פון דעם זשורנאַליסט ישעיה
ראָזענבערג.
געבאָרען אין יאָהר
1871 אין סלאָבאָד-
קאַ, ביי קאָוונאַ, אין
אַ סוחרישער פּאַמי-
ליע. בעקומען די
ערשטע ערציהונג
אין אַרטאָדאָקסישען
גייסט, האָט ער אין פּריהער יוגענד זיך אָנ-
געהויבען אַפּצוגעבען מיט העברעאיש לער-
נען, ווי אויך מיט אַלגעמיינע למודים, שפּאַ-
כען א. אָו. וו. שפּעטער האָט ער געדינט
אין אייניגע קאָוונער באַנקהייזער אַ גאַנצע
רייה יאָהרען, נעהמענדיג צו גלייכער צייט
אויך אַנאָנטייל אין דער רוסישער פּראָווי-
צעלער פּרעסע און אין "Восходъ". אין
יאָהר 1898 אין ער אַוועק קיין אויסלאַנד,

און „יודישען טאגעבלאט“; שפעטער איז ער אויך געוואָרען רעדאַקטאָר פון „טאָגע-בלאָט“ און איז עס פּערבליבען ביז צו זיין טראַגישען טויט (ער איז בעגאַנגען זעלבסטמאָרד). פּאַליי איז אויך געוועזען פּערפּאָסער פון אַ גאַנצער רייה ראַמאַנען, ווי „געהיימניסע פון פּאַריז“, „די שוואַרצע חברה“, „די בלוטיגע גרעפּין“, „אוריאל אַקאָסטאָ“, „קלעאַפּאַראַ“ א. אַנד., וועל-כע געהערען מיסטעטיילס צו דעם געווי-סען מין סענסאַציאָנעלער ליטעראַטור.

ביבליאָגראַפּיע: מיניקעס ימים. גוראים. און סוכות. בלשם, 1901.

פּאַלקאוויטש י. ב. — דער אוי-טאָר פון צוויי דראַמאַטישע ווערק: „רַב חיימעל דער קצין“, אַ טעאַטער אין 4 אַקטען, בעאַרבייטעט נאָך ק. געשריבען אין סט. פעטערבורג אין 1864 (אַדעס, 1866), און „רחלע די זינגערין“, אַ טע-אַטער אין 4 אַקטען, בעאַרבייטעט נאָך ש. און ר. ק. (זשיטאָמיר, 1868). ביידע פּיעסען, וואָס זענען פּערפּאָסט געוואָרען מיט אַ יאָהר צעהן פּאַר דער גרינדונג פון דעם יודישען טעאַטער און זענען געשרי-בען אין אַ גאַנץ ריינער שפּראַך, האָבען אין זייער צייט געהאַט אַ געוויסען ער-פּאָלג; זייער ליטעראַרישער ווערט אָבער איז אַ קנאַפּער.

ביבליאָגראַפּיע: ל. חיענער, Yid-lish Literature, 194, 367; ד"ר מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, II, 202, 203.

פּאַן טויבע—אַלט-יודישע שריפט-שטעלערין. האָט געלעבט אין פּראָג אין דעם XVI יאָרהונדערט. זי איז געוועזען אַ טאָכטער פון ר' משה-לייב פּיצקער און די פרוי פון יעקב פּאַן. זי האָט פּער-עפּענטליכט אויף יודיש עטליכע מוסר-ספרים. צווישען אַנדערן איז ערשינען, וואַהרשיינליך אין יאָהר 1609, איהרע אַ

פּאָעמע אונטערן טיטעל: „אין שיינעס ליעד, ניי געמאַכט, בלשון תחונה איז'ס וואָרדען אויסגע-טראַכט“.

אין די לעצטע פּערזען ברענגט זי אייניגע אויטאָביאָגראַפּישע דאַטען:

„ווען עטץ וואָלט וויסען, ווער דאָס ליעד האָט געמאַכט —

טויבע, ווייב דעס ר' יעקב פּאַן, האָט עס דערטראַכט,

טאָכטער דעס עהרווירדיגען רבי לייב פּיצקער ז"ל,

דער צוויגע מעג בעהיטען אונז אל'“

ביבליאָגראַפּיע: קייזערלינג, Die jüdischen Frauen, 152; יוד. ענג. ענג. I, 509.

פּאַפּענדרייס נפתלי בן שמואל— דער אויטאָר פון „הלכות מילה“ אויף יו-דיש (אַמסטערדאַם, 1652).

ביבליאָגראַפּיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 139.

פּאַפּערט (פּופּרט) שמואל בן מרדכי— דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר אין העברעאיש און יודיש אונטערן טיטעל „שבעה שערים“, אַרויסגעגעבען אין אַל-טאָנאַ, 1736. פון דעמזעלביגען פּערפּאָסער שטאַמט אויך דאָס ווערק „זמירת פורים אָדער, מגלת מרדכי“, אַ ליעד צו פורים, אין העברעאיש און יודיש (האַמבורג, 1716, אַלטאָנאַ, 1731).

ביבליאָגראַפּיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 566; פירסט, Bibl. Jud., III, 114.

פּאָרנעס (פורית) משה בן ישראל-נפתלי-הירש— האָט געלעבט אין ירושלים אין אָנהויב פון XVII יאָהר-הונדערט און זיך שפּעטער צריבערגעצוי-גען קיין פּראָג (דערפון שטאַמט זיין נאָמען פרעגער). ער איז געווען דער מחבר פון אַ יודיש ווערק אונטערן נאָמען „דרכי ציון“ (ערשינען אין אַמסטערדאַם,

ס'איז בלויז ערשיענען דער 1-טער טייל (אמסטערדאם, 1812?) און דער אָנהויב פון II-טען (1814); דאָס איבעריגע איז געבליבען אין כתב-יד.

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 278.

פאלי יאהאן (בעקאנט געווען אויך אונטערן פעסוודאָנים בן-אמת) — זשור-

נאליסט און פער-פאָסער פון שונד-ראָמאַנען. געבאָרען אין יאָהר 1860 אין פלעשטשעניץ, מינסקער גוב., גע-שטאָרבען אין יאָהר 1907 אין ניו-יאָרק.

אין דער יוגענד האָט ער געלערנט אין דער וואָלאָזינער ישיבה. שפעטער האָט ער אַ פאָר יאָהר פערבראַכט אין ליבוי, וואו ער האָט זיך אָפגעגעבען מיט אַלגעמיינער ביל-דונג. געזוואונגען צו פערלאָזען ליבוי צו-ליעב וואוירעכט, איז ער אַוועק קיין קאָוו-נאָ, און איז אָנגעקומען אין רב יצחק אלחננס ישיבה. אין יאָהר 1888 האָט ער אויסגע-וואַנדערט קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען אין דעם פאָלקס-אַדוואָקאַט, פון וועלכען ער איז שפעטער געוואָרען אויך רעדאַקטאָר, צוגעבענדיג דעם בלאַט אַ נאַציאָנאַליסטיש-קאָנסערו-וואַטיווע ריכטונג. צו דער צייט איז אין דעם ניו-יאָרקער קאָלאַ-טעאַטער אויפ-געפיהרט געוואָרען זיין דראַמע, די רוב-טישע ניהיליסטען. אין יאָהר 1892 האָט ער רעדיגירט „די יודישע פרעסע“ אין פילאדעלפֿיאַ, אין אַ יאָהר אַרום—געגרינד-דעט אין ניו-יאָרק צוואַמען מיט בערנאַרד האַרריס אָנאַייגענע צייטשריפט „דער פאָלקסוועלטער“, וואָס האָט עקזיסטירט אַ קורצע צייט. דאָן איז ער אַריין אין דער רעדאַקציע פון „די יודישע גאַזעטען“

פאוויר אליעזר ספרא — מחבר און איבערזעצער. האָט געלעבט אין זשאָלקיעוו אויף דער גרעניץ פון XVIII און XIX יאָהרהונדערט. ער איז געווען זען דער אויטאָר פון אַ יודיש ווערק מיט'ן נאָמען „ספורי הפלאות“ (זשאָלקיעוו, 1800; אייניגע מאָל איבערגעדרוקט גע-וואָרען), וואָס ענטהאַלט ערצעהלונגען און מעשיות פון תלמוד און מדרשים, די גע-שיכטע פון ר' שמואל און זיין זוהן ר' יהודה החסיד א. א. ו. אויסערדעם האָט פאוויר איבערזעצט אויף יודיש דאָס ווערק פון חיים-אברהם בן יהודה-לייב „מלחמה בשלום“ און האָט עס אַרויסגעגעבען אונ-טערן נאָמען „ספר גדולת יוסף“ („אין דיין ליבליכן ספר ווירט פיעל איסטאָריס פאר ציילט וויא יוסף האָט מיט זייני ברידער גרושי וויכוחים גיהאט“... — זשאָלקיעוו, 1801; פיעל מאָל איבערגע-דרוקט געוואָרען) און פערעפענטליכט ר' ידעיה הפניני בן אברהם בדרשים בע-ריהמען מוסר-ספר „בחנית עולם“ צוואַ-מען מיט אַנאַויסגעצייכענטער יודישער איבערזעצונג אונטערן טיטעל „שכה ברורה“ (זשאָלקיעוו, 1805).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 43, 68, 424.

פאָט יעקב — בעלעטריסט. געבאָ-רען אַרום 1885 אין ביאָליסטאָק. האָט זיך בעטייליגט אין פערשידענע צייט-שריפטען און זאָמעלביכער, ווי ראָמאַנ-צייטונג „נייע צייט“, „איראָפּעאישע לי-טעראַטור“, „היינט“ א. אַנד. אין יאָהר 1910 האָט דער פערלאַג „פראַגרעס“ אַרויסגעגעבען אַ זאַמלונג פון זיינע ער-צעהלונגען אין אַ בעזונדער אויסגאַבע. פאָלאַק מאיר בן נבריאַך — דער אויטאָר פון אַ העברעאישער גראַמאַ-טיק אין יודיש אונטערן טיטעל „מאיר חביב הלשון“, אין 3 טייל, פון וועלכע

און אין גענף. אין יאָהר 1909 איז ער אַוועק קיין ניו-יאָרק. זיין ליטעראַרישע טע-טיגקייט האָט ער אָנגעהויבען מיט אייניגע בעלעטריסטישע זאַכען און פאַרטיי-אַרטיק-לען אין דער ווילנער „פּאָלקסצייטונג“. שעפּטער האָט ער מיטגעאַרבייט אין דער סאָציאַליסטישער צייטונג „דער אַרביי-טער“. איצט איז ער איינער פון די נאָ-הענטסטע מיטאַרבייטער אין דער „צו-

קונפּט“ און אין דער טשיקאַגאַער „יודי-שער אַרבייטערװעלט“. ער האָט געשרי-בען קריטישע אַרטיקלען װעגען װערקאַרן, פּרוג, האַמסון, אַרזשעשקאָ, מענדעלע מוכר ספרים, װינטשעװסקי און אַנדערע. פון זיינע איבערזעצונגען איז אין אַ בע-זונדערער אויסגאַבע ערשיענען פּשיבי-שעװסקיס דראַמע „שניי“ (פּערלאַג, מײזעל עט קאָ. „ניו-יאָרק“).

פ.

פאאולא ר. — דער פסעוודאָנים
פון דער שריפטשטעלערין פאאולא פרילוצקי. געבאָרען אין יאָהר 1877 אין וואַרשוי אין אַ פערמעגליכער יודישער פא-מיליע עדעלשיין. בילדונג בעקומען אין אַ פוילישען פאַנסיאָן, שפּעטער געלערנט אין וואַרשויער קאָנסערוואַטאָריום. נישט געהאַט קיין יודישע ערציהונג, האָט זי איהר ליטעראַרישע טעטיגקייט אָנגעהויבען אין פויליש. איהר ערשטער אַרויסטריט אין דער יודישער ליטעראַטור איז געוועזען אין „וועג“, 1906. אין דער דאָזיגער ציי-טונג, ווי אויך אין אייניגע צופעליג אַרויס-געגעבענע זאַמלונגען האָט זי פערעפענט-ליכט אַ רייה ליעדער און מעשהליך. אין אַ בעזונדער אויסגאַבע איז ערשיענען איהר פּאָעמע „דער מלאך און דער שטן“. זי האָט אויך געשריבען פאַר'ן טעאַטער: „טרייהייט“ — אַנאיינאַקטער, געשפיעלט דורך אסתר-רחל קאַמינסקאַ און אין לעמ-בערגער פוילישען טעאַטער; „די ירושה“ — אַ דראַמע אין פיער אַקטען, אופגעפיהרט דורך קאַמינסקיס טרופע אונטערן טיטעל „מאָטעל דער שוסטער“ (אַרויסגעגעבען פון „נייעס פּערלאַג“, 1912). נישט גע-דרוקט זענען נאָך איהרע לעצטע דראַמאַ-

טישע ווערק: „איינע פון יענע“, אַ דראַ-מע אין פיער אַקטען; „ער און זי“, אַ דראַמע אין פיער אַקטען; „דער אַקטיאָר“, איינאַקטער.

פאגיוס פוילום — בעוואוסטער
קריסטליכער געלעהרטער, דער אויטאָר פון דעם פּאָלעמישען ווערק „ספר אמונה“, ער האָט דער ערשטער געמאַכט דעם אָנ-הויב פון אַ יודישער תורה-איבערזעצונג (נישט רעכענענדיג די, װאָס זענען געבלי-בען בכתב-יד) און האָט אין יאָהר 1543 פער-עפענטליכט אין קאָנסטאַנץ די ערשטע פיער קאַפיטלען בראשית אויף יודיש צוזאַמען מיט אייניגע בעמערקונגען װעגען דער יודי-שער אַרטאָגראַפיע. װעגען די כללים פון דער יודישער אַרטאָגראַפיע רעדט ער אויך אין זיין ווערק „Compendiaria Isagoge in linguam hebraeam“ (קאָנסטאַנץ, 1548), װאו ער ברענגט אַלס ביישפיעל די איבערזעצונג פון די עשרת הדברות.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, די געשיכטע פון דער זשאַנגאָן-ליטעראַטור, 133; דערװעלבער, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 6-6; מ. גרינבוים, יודיש-רויטשע הערפּטאַ-סטטיע, 555.

איז פיעל מאָל אַרויסגעטרעטען אין דער העברעאישער פרעסע (זעה אויך זיינע אַרטיקלען אין „פריינד“, פאַר דאָס יאָהר 1906, וואו ער פאַלעמיוזרט וועגען דער שפּראַכפּראָגע מיט ד״ר יוסף לוריא), האָט ער דאָך, נישט קוקענדיג דערויף, אַליין אָנטייל גענומען אין דער יודישער פרע-סע אַלס שטענדיגער נעהענטסטער מיט-אַרבייטער פון לעאָן ראַבינאָוויטשעס זיי-טונג „דער טאָג“.

עפֿשטיין יחיאל־מיכל בן אברהם הרֵיו — תלמודיסט און מחבר. האָט געלעבט אין סוף פֿונם XVII יאָהר-הונדערט אין פּרוסטיץ (פּראָסניץ, מעה-רען), וואו ער איז געוועזען רב. אויף יו-דיש האָט ער איבערזעצט דעם סדור צו-זאַמען מיט די דינים און מנהגים, וואָס זענען שייך צו די תּפלות, און האָט עס אַרויסגעגעבען אונטערן טיטעל „תּפלת דרך ישׂרה“ (ערשטע אויסגאַבע—פּראַנקפורט-אויפֿן־מאַין, 1697; שפּעטער זעהר פיעל מאָל איבערגעדרוקט געוואָרען): „אין תּפלה דיא דא גישטעלט איז מיט דינים אונ' הנהגות וויא דר בן אדם זאל זיך נוהג זיין, עש זיי דער למדן אודר גימיי-ני מן בעלי בתים אונ' נשים פון דען מאלט אן אז דר בן אדם אויף שטיט אויף זיין בעט ביז מן זיך ווידר נידר ליגט, אויף טייטש דר מיט ווער קיין לה״ק פּר שטיט אויף טייטש זאגן קאָן“... אינטע-רעסאַנט איז די בעמערקונג, וואָס עפֿשטיין מאַכט וועגען דעם מנהג אויסצושפייען ביי עלינו: „אין טייל לייט שפייאן דא אויז, דיא טונזן ניט רעכט דריין“... אוי-סער דער סכּנה, וואָס שטעקט דערין, ווייזט ער אָן, אַז דער מנהג, וואָס איז, לויט דער מסורה, איינגעפיהרט דורך יהושע׳ן, קאָן נישט פּאַסען פאַר די פעל-קער פון אונזער צייט. אין אָנהויב פון דער איבערזעצונג קומט אַ לאַנגע הקדמה,

וואו ער ווייזט אָן אויף דעם גרויסען נו-צען פון ביכער אין דער יודישער שפּראַך און טרעט אַרויס מיט אַ הייסער פּערטיי-דיגונג געגען איהרע געגנער. אויסערדעם האָט עפֿשטיין פּערפּאַסט אַ מוסר-ספר אין יודיש אונטערן טיטעל „דרך הישר לעולם הבא“, אין 40 קאַפיטלען (ערשינענען צום ערשטען מאָל אין פּראַנקפורט-אויפֿן־מאַין, 1704, און שפּעטער פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען). זיין זעהר פּאָ-פולערער מוסר-ספר אין העברעאיש, שני לוחות הברית איז אונטערן טיטעל „עץ חיים“ זעהר פיעל מאָל געדרוקט געוואָרען אויך אויף יודיש.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכּנזית וספרותה, 57—58; בני-יעקב, אוצר הספרים, 117, 535, 663.

עפֿשטיין מ. — שריפטשטעלער, דער אויטאָר פון אַ געריימטער איינאַקטי-גער פּיעסע „דער געשמיסענער אפיקורוס אָדער אַ האַלערע אין דוראַנאָוקע“ (א טע-אַטערשפיעל; וואַרשוי, 1870) און פון אַנ־ערצעהלונג „למך דער בעל שם אָדער צוויי חתנים אונטער איין חופּה“ (אַ מעשה אין שירים, פון י׳מ׳י; אָדעס, 1880). די דאָזיגע ביידע ווערק זענען געווענדט גע-גען די חסידים און „גוטע-יודען“ און האָ-בען אַ געוויסען היסטאָריש-ליטעראַרישען אינטערעס.

ביבליאָגראַפיע: ל. וויענער, Yiddish Literature, 165, 166.

עפֿשטיין שכנא — קריטיקער, זשורנאַליסט און איבערזעצער. געבאָרען אין יאָהר 1881 אין אייווע, ווילנער גוב. ביז 17 יאָהר געלערנט גמרא, שפּעטער זיך פּערנומען מיט געזעלשאַפּטליכער טע-טיגקייט. אַרעסטירט אין יאָהר 1907 אין וואַרשוי, איז ער פּערשיקט געוואָרען קיין וואַלאַגדער גוב. פֿון דאָרט איז ער אַוועק קיין אויסלאַנד און האָט געלעבט אין וויען

שען קלוב" אין ניו-יאָרק, וואָס זיין אויפ-
גאַבע איז — צו הויבען די ווערדע פון
דעם יודישען טעאַטער דורך אויפפיהרען
קינסטלערישע טעאַטערשטיק, דורך שטי-
צען יודישע דראַמאַטיקער (אין דער פּאַרם
פון פרעמיעס פאַר גוטע פּיעסען) א. אַז. וו.
אויסערדעם האָט ענטזין פּיעל געאַרבייט
פאַר גרינדען קורסען פון יודיש אין ניו-
יאָרק. זיינע פּסעוודאַנימען זענען „בן
פּתיאל", „אַ נערוועזער יונגעראַנטשיק"
א. אַנד.

עפּפּעלבערג ה. — טעאַטערשריי-
בער און אַרויסגעבער. געבאַרען אין יאָהר
1861 אין לאַמאַזי, סעזלעצער גוב., אין
אַ חסידישער פּאַמיליע. זייט 1880 וואוינט
ער אין וואַרשוי. דאָ איז אין יאָהר 1887
אויגעפיהרט געוואָרען אין גאַלדפּאָדענס
טעאַטער זיין ערשטע פּיעסע „דוד אין
דער וויסטע". שפּעטער האָט ער אָנגע-
שריבען נאָך אַ פאַר טעאַטערשטיק „אסתר-
קע", „דער קרבן", האָט אַרויסגעגעבען אין
פערלויף פון צוועלף יאָהר (1888 — 1899)
„עפּפּעלבערגס קאַלעדער", אַ וואָכענ-
שריפט „די טעאַטער-וועלט" (1908—1909)
א. אַנד.

עפּרען י. (פּסעוודאַנים) — פּובלי-
ציסט. געבאַרען אין יאָהר 1885. האָט
שטודירט יוריספּרודענץ אין דער שווייץ.
זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער
אָנגעהויבען אין די רוסיש-יודישע צייט-
שריפטען. ער האָט זיך אויך בעטייליגט
אין זשיטלאַווסקיס, דאָס נייע לעבען",
אין „פּריינד" און אין אייניגע אַנדערע
אויסגאַבען. די לעצטע צייט איז ער אַ
נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דער מאַ-
נאַטששריפט „די יודישע וועלט".

עפּשטיין זלמן — העברעאישער
שריפטשטעלער. געבאַרען אין יאָהר 1860
אין ליוואַן. מינסקער גוב. אַ געגנער פון
דער יודישער שפּראַך, געגען וועלכער ער

ענטזין יואל — שריפטשטעלער און
קריטיקער. געבאַרען אין יאָהר 1874 אין
פּאָהאַסט, מינסקער גוב. אויסגעוואַנ-
דערט קיין אַמעריקאַ, האָט ער אין
יאָהר 1890 אָנגעהויבען זיין ליטעראַרי-
שע טעטיגקייט מיט אַנאַרטיקעל אין
דעם „זונטאַג-בלאַט" פון דעם ניו-יאָר-
קער סאָציאַליסטישען „אַבענד-בלאַט".
אין יאָהר 1897, אַז ס'איז געגרינדעט גע-
וואָרען דער „פאַרווערטס", איז ער גע-
וואָרען דאָרט אַ מיטאַרבייטער און האָט
צווישען צו דערן פּערעפּענטליכט דאָרט אַ
רייזע פּרייגענעלע סקיצען. שפּעטער האָט ער
מיטגעאַרבייט אין פּערשידנע אַנדערע
צייטשריפטען, ווי „וואַרהייט", „צוקונפט",
„פּרייע געזעלשאַפּט", „יודישע אַרבייטער-
וועלט" א. אַז. וו. אויסערדעם האָט ער
רעדגיירט „די פּרייע יודישע פּאָלקס-ביה-
נע" און „דעם יודישען קעמפּער" און
איז געוועזן מיטערדאַקטאָר פון די זאַ-
מעליכער „יוגענד" און „ליטעראַטור"
(ערשטעס בוך), וואו ער האָט אויסער איי-
ניגע רעצענזיעס פּערעפּענטליכט אַנאַב-
האַנדלונג וועגען דעם סימבאָליזם אין דער
נייער ליטעראַטור אונטערן טיטל „צווישען
מזרח און מערב". ער האָט געשריבען זעהר
פּיעל קריטישע אַרטיקלען וועגען יודישע
און אייראָפּעאישע שריפטשטעלער (אַבראַ-
מאָוויטש, פּרין, רייזען, אַש, יהואש,
פּינסקי, גאַרדין, זאַנגוויל, הייערמאַנס,
גאַרקי, טשיריקאָוו, הויפטמאַן א. אַז. וו.),
וועגען יודיש טעאַטער, וועגען יודישען
דאַמאַנסיום; האָט פּערעפּענטליכט אַ גרע-
סערע אָפּהאַנדלונג איבער דער קולטור
פון אינדיען, פּערפאַסט, צוזאַמען מיט
ז. לעווין, אַ טעאַטערשטיק און איבער-
זעצט אייניגע ווערק, צווישען זיי אַקטאָר
אואייילדס „סאַלאַמע" און מעטערלינקס
„פּעלעאַס און מעליזאַנדאַ". ענטזין איז דער
גרינדער פון דעם „פּראָגרעסיוו-דראַמאַטי-

דעם ווערק איז עמיליוס, איז שאַרף אַרויסגעטרעטען דער גערמאַניסט ד"ר ר. גאַשע אין זיין „Sendschreiben an Herrn Professor Dr. Fr. Zarnke über einen getauften Juden P. Aemilius und was mit ihm zusammenhängt“, וואו ער בעוווייט, אַז עמיליוס האָט נישט געהאַט דאָס טאַלענט צו בעשאַפּען אַזאַ עפּאַס, ווי דאָס „שמואל-בוך“, בפרט נאָך אַז ער, עמיליוס אַליין, זאָגט בפירוש, אַז ער האָט עס נאָר אי-בערגעדרוקט מיט דייטשע אותיות.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 8, 17: פּרילעס, „Beiträge etc.“, 169: גרינבוים „Jüdisch-deutsche Chrest.“, 71.

ענגעל יוליום (יואל) — בעקאַנ-טער רוסישער מוזיק-שריפטשטעלער און קאַמפּאָזיטאָר. געבאָרען אין יאָהר 1868 אין בערדיאַנסק, טאַורישער גוב. אַלגע-מיינע בילדונג האָט ער בעקומען אין אַר-טיגען גימנאַזיום און דאָן אויף דער יורי-דישער פּאַקולטעט פון דער האַרקאָווער אוניווערזיטעט, מוזיקאַלישע—אין מאָסק-ווער קאָנסערוואַטאָריום, וועלכעס ער האָט געענדיגט אין 1897. פּעראינטערע-סירט זיך נאָך אין דער פריהער יוגענד מיט דער יודישער פּאַלקסמוזיק, איז ענ-געל געוועזען איינער פון די ערשטע, וואָס האָט אָנגעהויבען צו זאַמלען און צו בעאַרבייטען יודישע פּאַלקסמעלאָדיען. נאָך זייענדיג אין קאָנסערוואַטאָריום, האָט ער מיט נאָך אַ פּאַר חברים אָנגעשריבען און אויפגעפיהרט (אין אַ פּריוואַט-הויז) אַנ' אַפּערע „אסתר“. אין יאָהר 1900 האָט ער אָנגעהויבען צו אַרבייטען איבער די יודישע מעלאָדיען, וואָס זענען צוגעשיקט געוואָרען צוזאַמען מיט די יודישע פּאַלקס-

ליעדער צו גינבורגען און מאַרעקען. אין דעם אייגענעם יאָהר איז אין מאָסקווע פּאַרגעקומען אַ זיצונג פון דער „געזעל-שאַפט פאַר נאַטורוויסענשאַפט, אַנט-ראַפּאָלאָגיע און עטנאָגראַפיע“, וואו מאַ-רעק האָט געלייענט אַ פּאַרטראַג וועגען יודישע פּאַלקסליעדער און ענגעל—וועגען זייער מוזיקאַלישער זייט; דאָן זענען אויך געזונגען געוואָרען יודישע פּאַלקסליעדער אין זיין בעאַרבייטונג. אַזוינע אַווענדען האָט ער שפּעטער אַיינגעאַרדענט אין אַ גאַנצער רייה שטעדט, און האָט אין אַ געוויסען פרט אַרויסגערופען די ענט-שטעהונג פון דער „געזעלשאַפט פאַר יו-דישע פּאַלקס-מוזיק“. זומער 1912 האָט ער צוזאַמען מיט אַנ-סקין און יודאָווינען גע-מאַכט אַנ'עטנאָגראַפישע עקסקורסיע אי-בער קיעווער און וואָלינער גוב. און פּער-שריבען זעהר פיעל פּאַלקסליעדער דורכ'ן גראַמאַפּאָן. פון די פּאַלקסליעדער, וואָס ער האָט בעאַרבייט, זענען דערווייל ער-שיענען נאָר דריי העפטען, צו 10 ליעדער אַ העפט. אויסערדעם זענען נאָך אַ גאַנ-צע מענגע פּאַלקסליעדער, בעאַרבייטע פאַר האַר, פּאַרטעפיאַנאָ, פידעל, וויאַ-לאָנטשעל א. אַנד., דערווייל נישט פּער-עפּענטליכט.

ענדלער שמואל-בנציון — דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר אונטערן טיטעל „אמונת ישראל“, קאַמפּילירט פון דעם רמב"ם ווערק, פון „כוזרי“, פון דעם רמב"ן, פון די „עקרים“ א. אַז. וו., אויף יודיש אַרויסגעגעבען אין פּראָג, 1832. לויט פירסט איז ענדלער דער פּערפאַ-סער פון דער העברעאישער אויסגאַבע (פּראָג, 1723).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הכפרים, 41: פירסט, Bibl. Jud.

מינלעך צו קאטאלאגירען די כתב-ידן פון דער אַרטיגער קיניגליכער ביבליאָטעק. זיין אויבענדערמאָהנטע תורה-איבערזע-צונג איז ערשינען אין אויגסבורג פּמעט גלייכצייטיג (1544) מיט דער איבערזע-צונג פון מיכל אדם (זעה) אונטערן פּאָל-גענדען טיטעל: „דש חומש אין טויטשן אונ' ווש דער צו גיהורט דורך דש גנץ יאר אונ' דיא הפטרות פון דיא ימים טובים אונ' דיא חמש מגלות ... דש אלש רעכט אונ' וואול ור טויטשט אויז איינמ אלטן חומש בור לאנגן צייטן גישריבן איצונד צו אינספורגא גידרוקט"... אַזוי ווי מיכל אדם, אַזוי איז אויך עמיליוסעס איבערזעצונג אַזערטליכע און זאָגאַר נאָך געהענטער צום אַריגינאַל-טעקסט ווי די קאָנסטאַנצער: „אי ער בישוף גוט דען הימל אונ' דיא ערד: אונ' דיא ערד וואש וואושט אונ' לער אונ' וינשטר אויף בור אבגרינד אונ' וינט גוטש שוועבט אויף בור דעם וושר: אונ' ער זייט (האָט גע-זאָגט) גוט עש זאל זיין ליכט אונ' עש אש ליכט: אונ' ער זאך גוט ווען דש ליכט אש גוט אונ' ער שיד גוט צווישן ליכט אונ' צווישן דער וינשטרניש: אונ' ער רופט גוט צוא דעם ליכט טאג אונ' צוא דר וינשטרניש ער רופט נכט. אונ' עז אש אבנד אונ' עש אש מארגן טאג איין"... אין יאָהר 1562 האָט עמיליוס פּערעפּענטליכט אין אינגעלשטאַדט „Die zwai ersten Bücher der König in reimen weise verfast und aus dem Hebräischen Buchstaben in unsere teutsche Sprache gebracht“ — אַנ' איבערדרוק פון בעוואוס-טען „שמואל-בוך“ (זעה מילבאך נתן בן אליעזר), נאָר אין אַ עטוואָס געענדער-טען ריינערען דייטש. געגען דער מי-נונג פון דעם בעריהמען דייטשען גער-מאַניסט צאַרנאָקע, אַז דער מחבר פּוּ-

געוועזען די פרוי פון אליקום געץ, גבאי אין אַ קלינישטעדטעל אַרום ווילנאָ, און האָט געמאַכט צוזאַמען מיט איהר מאַן אַ נטיעה קיין ארץ-ישראל. בעת דער נטיעה האָט זי פּערפאַסט אַ יודישע איבערזעצונג פון תּפלות און געבעטען, בעקאַנטע אונ-טערן טיטעל „שומרים לבקר“ (פּראָג, 1602; פּראָנקפורט-אויפֿן-מאַין, 1704); אויך שפּעטער פּיעל מאָל אַרויסגעגעבען). מיר ברענגען די פּאָלגענדע טעעל אויס דער דאָזיגער איבערזעצונג: „וויא איז דש ליבשאַפט פון דש לעבין ווארן פּר וואגלט, אונ' פון שינהייט דש הייליקייט איז אין צארנדיגן טאג פּר טריבן גיוואָרן... עש איז ניש קיין פּירר און קיין שטאַרקי אין איר האנט פון אלי דיא קינור דז וי האָט גיוואונן"... אויסערדעם האָט זי אויך אי-בערזעצט אויף יודיש דאָס ווערק „רפואת נשמה“ (פּראָנקפורט-אויף-דער-אָדער, 1704)—אַ קצור פון „מעבר יבק“.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 63, 64; בן-יעקב, אוצר הספרים, 550, 560.

עמיליום פוילום — דער אויטאָר פון דער אויגסבורגער תורה-איבערזעצונג, איינע פון די צוויי ערשטע געדרוקטע יו-דישע חומש-איבערזעצונגען. געבאָרען אין רעטעלועזע, דייטשלאַנד, איז ער אין יאָהר 1538 אַוועק קיין רוים, וואו ער איז גע-וועזן קאַפּיסט ביי דעם געוויסען גע-לעהרטען ווידמענשטאַדט, וואָס האָט זיך אויסגעצייכענט מיט זיין גרויס לייעבע צו דער העברעאישער ליטעראַטור. שפּעטער האָט עמיליוס זיך געטויפט און איז אויפ-גענומען געוואָרען פאַר אַ פּראָפּעסאָר אין דער אוניווערזיטעט פון אינגעלשטאַדט, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט זיין פּאָלע-מישע שריפט געגען יודען „Widerle- gung und Ablehnung“. 1574 איז ער אינגעלאַדען געוואָרען קיין

ער איז דער אייגענטליכער שעפער פון דער יודישער קריטיק. אויך פאַר איהם האָבען זיך געדרוקט אין יודיש ליטעראַריש-קריטישע אַרטיקלען (פון ראָונויצקי, שלום-עליכם, פּרישמאַן, פּרץ א. אַנד.). זיי זענען אָבער געווען גאַנץ צופעליג און האָבען דערהויפּט געהאַט דאָס ציעל צו בעקעמפּען די שונד-ליטעראַטור פון שמר און זיין חדר. אין דער גרויסער מענגע פון עליאַשעווס ליטעראַריש-קריטישע אַרטיקלען און פעליעטאַנען, געשריבען אין אַ פּיינעם קלאָרען סטיל און זעהר בילדליכער אויסדרוקספּולער שפּראַך און דורכגעדרונגען פון אַ לירישען טאָן, ווערען בעהאַנדעלט פּמעט אַלע מעהר אַדער וועניגער בעדייטענדע פּאַרשטעהער פון דער נייער יודישער (און אויך העברעאישער) ליטעראַטור. און אויב פון איין זייט האָט ער אַלס ציוניסט אַנטקעגענגעשטעלט דער יודישער שפּראַך דעם ציוניזם, וואָס טראַגט אין די פּאַלדען פון זיין קלייד אַ חלף פאַר אונזער גלות-שפּראַכע, איז ער אָבער, פון דער אַנדערער זייט, געווען איינער פון די ערשטע, וואָס האָבען פּערשטאַנען, אַז די זשאַרגאַן-ליטעראַטור איז היינט נישט נאָר אַ מיטעל צו בילדען דאָס פּאָלק, נאָר אויך אַ טייערעס מיטעל צו בילדען אונזער אינטעליגענץ, די דאָזיגע קלאַסען ביי יודען, וואָס האָבען זיך דער-ווייטערט פון פּראָסט-יודישען לעבען און האָבען עס אויפּגעהערט צו פּערשטעהן.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס.ענצ. III, 604; י. מרגלית, אין דער „איינפאַמישער ליטעראַטור“, XXVII; בעל דמיון, אין דאָס נייע לעבען, V, 1910, 38—40; אַלנין, אין זאַמעלבון, לעבען און וויסענשאַפּט; ש. נויגער, אין דאָס נייע לאַנד, III—VII. עליים (עליש) בת מרדכי מיכילש — איבערזעצערין. געבאָרען אין סלוצק, ליטאָ, אין XVII. יאָרהונדערט. זי איז

שטענדיגען פּסעוודאָנים בעל-מחשבות (ווי אויך אונטערן פּסעוודאָנים גר-צדק) איז ער אויפגעטרעטען ערשט מיט אַ פאַר יאָהר שפּעטער אין „יוד“ און „דער יודישער פּאַמיליע“. זייט דאַמאָלס האָט ער זיך בעטייליגט כּמעט אין אַלע יודישע צייטונגען, זשורנאַלען און זאַמעלביכער (זייגע אַנדערע פּסעוודאָנימען: ווערידאָ, צוויילינג א. נ. א.). צו גלייכער צייט איז ער געווען מיטאַרבייטער אין די פּערשידענסטע העברעאישע צייטשריפטען, און פון צייט צו צייט אַנטייל גענומען אויך אין דער יודישער פּרעסע אויף דייטש, רוסיש און פּויליש. אין יאָהר 1910 איז ער געוועזען רעדאַקטאָר פון דער טעגליכער צייטונג „די יודישע שטימע“, וואָס איז ער שיענען אין ריגאַ. די לעצטע צייטונגעמט ער אַנאַנטייל אין „פּריינד“ (וואו ער איז פון סוף 1912 רעדאַקטאָר פון דער בעלעטריסטישער אָבטיילונג), אַלס קריטיקער („ליטעראַרישע שמועסען“) און פּובליציסט („שטריכען און געדאַנקען“). פון זיינע געזאַמעלטע שריפטען זענען דער-וויל ערשינען 2 בענד (פּערלאַג ש. שרעבערק; קריטישע און האַלב-בעלעטריסטישע אַרטיקלען); נאָך 2 בענד ווערען צוגעגרייט צום אַרויסגעבען אין דעם ווילנער פּערלאַג פון ב. קלעצקין. (אויך אין העברעאיש זענען דאָ זיינע ווערק געזאַמעלט). עליאַשעווס האָט איבערזעצט דר. הערצלס ציוניסטישען ראָמאַן „אַלט-ניילאַנד“, טאַלסטאָים „קאָזאַקען“, טורגעניעווס ראָמאַן „פּאַטערס און זיהן“, אויסער אַ רייה קליינע ערצעהלונגען אויס דער איראַפּעאישער ליטעראַטור. אין דער יודישער ביבליאָטעק פון י. ל. פּרץ (1904) האָט ער אויך פּערעפּענטליכט אַ סעריע פּאָפּולערוויסענשאַפּטליכע אַרטיקלען. אין דער יודישער ליטעראַטור פּער-זעמט עליאַשעווס אַ גאַנץ בעזונדערן אַרט;

שריבען אייניגע לירישע געדיכטען; פון זיי מאַכט אַ בעזונדערס שטאַרקען איינ-
 דרוק, רחל ביי איהר קינדס קבר, וואָס
 איז דורכגעדרונגען מיט אַ טיעפען גע-
 פיהל און מיט דעם לויטערן טאָן פון דעם
 יודישען פּאָלקסליעד. עס איז אויך צו דער-
 מאָהנען זיין באַלאַדע, וואָלהייד, פילייכט
 דאָס ערשטע ראָמאַנטישע געדיכט אין
 דער יודישער ליטעראַטור, וואָס איז דער-
 צו געשריבען אין אַ זעלטענעם סטיל,
 וועלכער פאַסט זיך אַזוי גוט צו דעם אַל-
 געמיינעם טאָן פון דעם געדיכט. זיין
 גרעסטעס ווערק אין פּערזען, די פּאַעמע
 „דאָס לעכט“, איז אַ נאָכאַהמונג פון שיל-
 לערס „ראָס ליעד פּאָן דער גלאַקקע“.
 פאַרהאַן ביי איהם אויך נאָכאַהמונגען פון
 לעסינג, רלומיער און אַנדערע. מערק-
 ווירדיג איז דאָס בעוואוסטזיין אין עטני-
 גערס בעציהונג צו דער יודישער שפּראַך.
 נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס ער האָט
 אויסגעצייכענט געקענט דייטש (ער האָט
 אין דער שפּראַך געשריבען אַ רייה גע-
 דיכטען), מיידט ער דאָך אויס יעדען
 שפור פון גערמאַניזמען אין זיינע יודישע
 ווערק. אויב עס פּעהלען איהם פאַר אַ גע-
 וויסען בעגריף ווערטער אין יודיש, פּרובט
 ער זיי שאַפען אין גייסט פון דער שפּראַך,
 און מען מוז מודה זיין, אַז זיינע וואָרט-
 בילדונגען זענען זעהר געלונגען; אַזוי, צום
 ביישפּיעל, שרייבט ער אויפציה אָנשטאַט
 אויפצוג, אַרייניקם אָנשטאַט אויפּטריט
 (סצענע), זוכצעטעל אָנשטאַט רעגיסטער א.
 אַז. וו. די שפּראַך אַליין רופט ער נישט
 „זשאַרגאָן“ און אויך נישט יודיש-דייטש,
 נאָר פשוט— יודיש. אינטערעסאַנט איז
 נאָך צו בעמערקען, אַז אויך בנוגע צו
 דער פּאָנעטיק האָט ער אויסגעמיטען דעם
 איינפלוס פון דער דייטשער ליטעראַטור-
 שפּראַך און האָט געשריבען גענוי אַזוי ווי
 מען רעדט אין פּוילען (פּין אָנשטאַט פון,

צאָט אָנשטאַט צייט, עך אָנשטאַט אין א.
 אַז. וו.; אין די געדרוקטע ווערק עטני-
 גערס איז זיין אַרטאָגראַפיע געענדערט).
 ביבליאָגראַפיע: א. ב. נאַמלעבער,
 זכרונות, אין דער יודישער פּאָלקבבליאָטעק, I,
 253—254; לעאָ ווענער, Yiddish Lite-
 rature, אינדעקס: יוד.-ענג. ענג. V; דײַ-
 ט. פינעם, די נעשיכטע פון דער יודישער ליטע-
 ראַטור, I, 95—97 (אין די אלע קוועלען זענען
 די ביאָגראַפישע ראַסען ווענען עטפוינגען נישט.
 ריכטיג); נישט-פּערקענטליכטע סאַטעריאלען.
 ערליאַשען איסידאָר (בעקאַנט
 אויך אונטערן פּסעוודאָנים בעל-
 מחשבות)— בעוואוסטער קריטיקער און
 פּובליציסט. געבאָ-
 רען אין יאָהר 1873
 אין קאָוונאָ אין אַ
 פּערמעגליכער סוח-
 רישער פּאַמיליע.
 בעקומען די ערש-
 טע יודישע ערצי-
 הונג אין חדר, האָט
 ער ביז 13 יאָהר געלערנט גמרא אונטער
 דער השגחה פון די מוסרניקעס. געענדיגט
 שפּעטער אַ רעאַלשול אין דער שווייץ,
 האָט ער שטודירט מעדיצין אין די אונג-
 ווערזיטעטען פון היידעלבערג און בער-
 לין, און אין יאָהר 1905 אָבגעגעבען
 שטאַטס-עקזאַמען אויף דאָס רעכט צו
 פּראַקטיצירען אין רוסלאַנד. זיין ליטעראַ-
 רישע טעטיגקייט האָט עליאַשעו אָנגע-
 הויבען אין יאָהר 1895 אין דייטשע און
 רוסישע צייטשריפטען. אין יודיש האָט
 ער דעפּוטירט אין דעם ערשטען יאָהר-
 גאַנג פון „יוד“ מיט אַנאַרטיקעל איבער
 מאָריס ראָזענפעלד, אונטערגעשריבען
 א. י. ס. על. אונטער דער דאָזיגער אונ-
 טערשריפט האָט ער אַ לענגערע צייט אויך
 שפּעטער געשריבען, און כמעט דורכאויס
 פּובליציסטיק. אַלס קריטיקער אונטער זיין

פּובליציסט. געבאָ-
 רען אין יאָהר 1873
 אין קאָוונאָ אין אַ
 פּערמעגליכער סוח-
 רישער פּאַמיליע.
 בעקומען די ערש-
 טע יודישע ערצי-
 הונג אין חדר, האָט
 ער ביז 13 יאָהר געלערנט גמרא אונטער
 דער השגחה פון די מוסרניקעס. געענדיגט
 שפּעטער אַ רעאַלשול אין דער שווייץ,
 האָט ער שטודירט מעדיצין אין די אונג-
 ווערזיטעטען פון היידעלבערג און בער-
 לין, און אין יאָהר 1905 אָבגעגעבען
 שטאַטס-עקזאַמען אויף דאָס רעכט צו
 פּראַקטיצירען אין רוסלאַנד. זיין ליטעראַ-
 רישע טעטיגקייט האָט עליאַשעו אָנגע-
 הויבען אין יאָהר 1895 אין דייטשע און
 רוסישע צייטשריפטען. אין יודיש האָט
 ער דעפּוטירט אין דעם ערשטען יאָהר-
 גאַנג פון „יוד“ מיט אַנאַרטיקעל איבער
 מאָריס ראָזענפעלד, אונטערגעשריבען
 א. י. ס. על. אונטער דער דאָזיגער אונ-
 טערשריפט האָט ער אַ לענגערע צייט אויך
 שפּעטער געשריבען, און כמעט דורכאויס
 פּובליציסטיק. אַלס קריטיקער אונטער זיין

זענען ארויסגעגעבען געוואָרען אין יאָהר 1889 אין פעטערבורג דורך זיין זוהן ווילהעלם עטטינגער „משלים, לידעלעך, קליינע מעשה'לעך און פתבות'לעך, איי-גענע און נאָכגעמאַכטע“; צווייטע אויפ-לאַגע—(1890). אייניגע פון זיי זענען נאָך פריהער געדרוקט געוואָרען אין „קול מבשר“, „וואַרשויער יודישער צייטונג“ און „יודישען פאָלקסבלאַט“. די מאַנו-סקריפטען פון זיינע ווערק (אויך אויף העברעאיש, דייטש און איטאַליעניש), ווי אויך זיינע בריף א. אַנד., געפינען זיך ביי זיין טאָכטער פרוי שפּיראַ אין וואַרשוי. לויט לעאַ וויענער, געפינט זיך אַ כתב-יד פון עטטינגערס פאָבלען אין דער אַסטאָר-ביבליאָטעק, וואָס אין ניו-יאָרק. — עטטינגער איז דער בעדייטענדסטער יודישער שריפטשטעלער פון דער השכלה-עפאָכע. איבעריגענס האָבען די אידעאַלען פון דער השכלה געפונען נאָר אַ שוואַכע אָבקלאַנג אין זיינע ווערק. דאָס איינציגע ווערק זיינס פּמעט, וואָס איז געשריבען אונטער דעם איינפלוס פון דער השכלה-געוועגונג, איז זיין פּיעסע „סערקעלע אָדער די יאָהרצייט נאָך אַ ברודער“ (גאָר אַ ניי-טע-אַטערשטיק אין פינף אויפציהען), וואו עס ווערט געשילדערט דער קאַמף צווישען דער אויפגעקלערטער יוגענד (אין דער פּערזאָן פון דעם סטודענט מרדכי רעדליך און זיין פּלה הינדע) און די פּאַרשטעהער פּונ'ם אַלטען „פּינסטערען“ דור. נישט קוקענדיג אויפ'ן טענדענציעזען גייסט פון דער קאָמעדיע און אויף די גנומדדיגע אידעאַליזאַציע פון די השכלה-קעמפּער, זענען אייניגע פּערזאָנען זעהר גוט גע-צייכענט און פול מיט לעבען. די פּיעסע איז געשריבען אין אַלגעמיין אין אַנאַטירלי-כען פּרייען דיאַלאָג און צייכענט זיך ער-טערווייז אויס מיט זעהר אַ פּינעם הו-מאָר. און מיט רעכט קען „סערקעלע“ גע-

רעכענט ווערען נישט נאָר פאַר דאָס ער-שטע יודישע טעאַטערשטיק אין אייראָפּע-אישען זין פון דעם וואָרט (פורים-שפּיע-לען אויף יודיש האָבען שוין עקזיסטירט מיט הונדערטער יאָהרען צוריק), נאָר בכלל פאַר איינס פון די געלונגענע פּיעסען אין דעם רעפּערטואַר פּונ'ם יודי-שען טעאַטער, הגם עס איז ליידער קיינמאָל נישט געשפּיעלט געוואָרען. נאָך גלענצענדער ווייזט זיך אַרויס עטטינגערס טאַלענט אין זיינע ווערק אין פּערזען. אין זיי ענטפּלעקט זיך פאַר אונז נישט נאָר דער בעדייטענדסטער יודישער שריפטשטעלער פאַר מענדעלע מוכר ספרים, נאָר אויך דער ערשטער קינסטלער אין דער יודישער שפּראַך. בעזונדערס אויסגעצייכענט זענען זיינע משלים, וועלכע קענען נאָך עד היום גע-רעכענט ווערען צווישען די בעסטע מוס-טערן פון יודישער פּאַבעל-דיכטונג. דער קורצער, שאַרפּער טייל, פול מיט די אַרי-גינעלסטע אויסדריקען און בילדער, דער לייכטער פּערו, דער פּמעט שטענדיג גע-לונגענער ריים (הגם ער גראַמט אָפט די ווערטער לויט דער פּוילישער אויסשפּראַך), די טיפּישקייט פון זיינע פּאַבעל-פּערואַ-נען, זייער גענויע בילדערייכע האַראַקטע-ריסטיק, — דאָס זענען די הויפט-מעלות פון עטטינגער דעם פּאַבעל-דיכטער. דערצו נאָך איז ער אין אַלע זיינע משלים גאַנץ אַריגינעל: הגם זיי זענען צום גרעס-טען טייל נאָכגעאָהמט, זענען זיי אָבער אַלע פּעריודישט און שטענדיג—אויף אַ העכסט געלונגענעם אופן. די סאַטירישע זייט פון עטטינגערס בעגאַבונג איז אויך זעהר בולט אין זיינע עפּיגראַמען און קאַ-טאָועסליך, וועלכע ער האָט זעהר פּיעל געשריבען און וואָס זענען אויסגעצייכענט דורך זייער פּינעם שפּיעלענדיגען הומאָר און אמתען שאַרפּוין. ער האָט אויך גע-

שפראכען. צו 17-18 יאהר האָט ער חתונה געהאַט און זיך בעזעצט אין זא-מאַשין, נאָר נישט האָבענדיג דאָרט קיין בעשעפטיגונג, איז ער אין גיכען אַוועק וזלען גליק קיין אָדעס, וואו ס'האָט גע-וואוינט זיינער אַ שוואַגער, אַ געוויסער גאָלד, וואָס האָט געשפיעלט אַ ראָלע אין שטאָט. דאָך איז עטטינגערן נישט געלונגען צו קומען צו אַ תכלית אין אָדעס, און ער איז געפאָהרען קיין לעמבערג שטודירען מעדיצין. געענדיגט דאָס שטו-דיום אין לעמבערגער אוניווערזיטעט, האָט ער זיך צוריקגעקעהרט קיין זאַמאַשין, וואו ער האָט אין פערלוויף פון 15 יאהר פראַקטיצירט אַלס אַרצט און איז געווען אָרדינאַטאָר אין יודישען און קריסטליכען שפיטאַל. אַז ס'איז אַרויס דאָס געזעץ, וואָס האָט פערבאַטען די אין אויסלאַנד געענדיגטע דאָקטוירים צו פראַקטיצירען אין רוסלאַנד, איז עטטינגער דורך אַ מסירה געצוואונגען געווען צו פערלאָזען זיין מעדיצינישע פראַקטיק. איז ער אַוועק קיין פּאָלסטאַוואַ (אַנפאַנגט די פערציגער יאָהרען פונ'ם פאַריגען יאָהרהונדערט) און שפּעטער—קיין חאַרקאָוו, וואו ער האָט בעקומען אַ דאָקטאָר-דיפּלאָם פון דער אַר-טיגער אוניווערזיטעט. צו דער צייט, וואָהרשיינליך, האָט ער עס צום צווייטען מאַל בעזוכט אָדעס, וואו ס'איז געפייערט געוואָרען זיין 50-יעהריגער (?) געבורטס-טאָג ביי זיין פריינד יעקב אייכענבוים. עטטינגער איז אויך געווען אין זעהר פריינדשאַפּטליכע בעציהונגען מיט גאָט-לאָבערן, ר' יצחק בער לעווינזאָהנען, רייפּמאַנען, טוענדאָהלדען, מיועסען, סלאָנימסקין, צעדערבויםען, און איז גע-שטאַנען מיט זיי אין שריפטליכען פער-קעהר. די לעצטע יאָהרען פון זיין לעבען האָט ער פערבאַכט אין דאָרף זשאַנאַוו, וואו ער האָט זיך געהאַט בעזעצט אַלס

קאָלאָניסט, צו בעוואָרענען זיינע זיהן פון מיליטער-דינסט. זיין מעדיצינישע פראַק-טיק אין זאַמאַשין האָט ער אָבער ווייטער געפיהרט. געשטאַרבען איז ער פלוזלונג פון אַ האַרץ-שלאַג. אויף זיין מצבה אויפ'ן זאַמאַשער בית-עולם איז אויסגעקריצט זיינער אַ העברעאישער שיר—אַ נעקראָלאָג, וואָס ער האָט אויף זיך אַליין געשריבען אייניגע וואָכען פאַר זיין טויט. — עטטינגער גער האָט אָנגעהויבען צו שרייבען יודיש אונטערן איינפלוס פון מענדעל לעפינס יו-דישע כתבים, וועלכע ער האָט, וואָהרשיינ-ליך, געזעהן אין לעמבערג. עס איז שווער גענוי פעסטצושטעלען די דאַטען, ווען ער האָט אָנגעשריבען זיינע ווערק. אַלע-פאַלס קען מען אָננעהמען פאַר זיכער, אַז זיי זענען געשאַפען געוואָרען אין פער-לויף פון דעם צווייטען פּערטעל פונ'ם פאַריגען יאָהרהונדערט. זיין טעאַטער-שטיק „סערקעלע“ האָט ער פילייכט אָנגעשריבען נאָך בשעת ער איז געווען אין לעמבערג. פון זיינע ווערק זענען ביי זיין לעבען קיינע נישט געדרוקט געוואָרען, הגם זיי זענען געוועזען זעהר פערשפרייט צווישען זיינע פריינד און בעקאַנטע אין געשריבענע קאָפיעס. זייענדיג דאָס צוויי-טע מאַל אין אָדעס האָט ער אַפנים גע-וואָלט יאָ אַרויסגעבען זיינע „שריפטען אין יידישער שפראַכע“ און האָט געזאָ-מעלט דערויף אַבאַגענטען. איהם איז אָבער נישט געלונגען דאָס דורכצופיהרען. ערשט אין אייניגע יאָהר אַרום נאָך זיין טויט איז בגנבה אָבערדרוקט געוואָרען „סערקעלע“ (יאָהאָניסבורג, 1861), אַנאָ-נים און אין אַ גאַנץ פערדאַרבענער גע-שטאַלט. אַ צווייטע אויפלאַגע פון דער פיעסע מיט נאָך שרעקליכערע פעהלערן איז ערשיענען אין יאָהר 1874 אין וואָר-שוי. אַ בעסער מול האָבען געהאַט זיינע פאַבלען, עפירגאַמען און געדיכטען, וואָס

די **ליעדער**, וואו דער דיכטער בעזונגט די **ליעבע**, דעם וויין, די **ווארגלאזיגקייט**. די **שפראך** עהרענקראַנצט איז ריין יודיש און פאָלקסטימליך; געברויכענדיג אַמאָל אַ דייטש וואָרט, וזכט ער עס צו ערקלערען מיט אַנְ'עהנליכען העברעאישען אָדער אויף אַנְ'אנדער אופן. דער משקל אין זיינע ליעדער איז אפילו נישט אויסגעהאלטען, אָבער דאָך בעזיצען זיי דעם ריטם פון דעם יודישען פאָלקסליעד. אין זיין צייט איז עהרענקראַנץ געווען זעהר פאָפולער, און נאָך ביז אויף דעם היינטיגען טאָג ווערען זיינע ליעדער געוואנגען צווישען די יודישע פאָלקסמאַסען אין גאַליציען, רומעניען און וואַגאַר רוסלאַנד. פיעל פון זיינע ליעדער זענען געדרוקט אַנאָנים אין קליינע ביכליך (דער פאַנקראַט), „דער אונצופרידענער“ א. אַנד.). זיינע סאַטירען „משיחס צייטען“ און „דער חסיד איבער דאָס סעאַטער“ זענען איבערזעצט אויף רוטעניש פון דעם בעקאַנטען רוטענישען געלעהרטען איוואַן פראַנקאַ.

ביבליאָגראַפֿיע: טאָס וויסבאָרג, „Wölwel Zbarazer, der fahrende Sänger des galizisch-jüdischen Humanismus“, לייפציג, 1909; ל. וויע. נער, Yiddish Literature, 77-80; יוד.-ענג. ענג. V, 74; פרץ סמאָלענסקין, אין „השחר“, I יאָהרנאַנט, 2-טער טייל, וויען, 1868, ו. 74; „השחר“, II, 204-209, נר-מער 367-368.

עיואל ויהאל-מיכל - רומעניש-יודישער זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1821 (תקפ"א) אין קרוינשטאָדט, זיבענ-בירגען, געשטאַרבען אין יאָהר 1895 אין בוקאַרעסט, רומעניען. אין די יאָהרען 1854-1856 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ ציי-טונג אין יודיש און העברעאיש אונטערן טיטעל „עת לדבר“. אין יאָהר 1874 האָט ער געגרינדעט אין בוקאַרעסט אַ יודיש-

וואַכענבלאַט „היועץ“ (זעה), וואָס ערשיינט ביז אויף דעם היינטיגען טאָג. אין דער צייט פון דער רוסיש-טערקישער מלחמה האָט ער אויך אַרויסגעגעבען אַ טעגליכע צייטונג „דער יודישער טעלעגראַף“.

ביבליאָגראַפֿיע: ספר זכרון, 82-83. עטהויווען אלפסנדר (סענדער) בן משה - אלט-יודישער שריפטשטעלער. האָט געלעבט אין פולדאָ אין דעם XVII יאָהרהונדערט. ער האָט אָנגעשריבען אַ היסטאָריש ווערק אויף יודיש אין צוויי טייל; דער ערשטער טייל „בית ישראל“, אין צעהן קאַפיטלען, דערצעהלט די גע-שיכטע פון די יודען ביז דעם חורבן בית שני; דער צווייטער טייל „בית הבחירה“, אין 24 קאַפיטלען, בעהאַנדעלט די גע-שיכטע פון חורבן ירושלים און ביידע בית המקדש'ן. ערשיינען איז דאָס ווערק אין אָפענבאָך, אין יאָהר 1719, און אי-בערגעדרוקט אין 5 יאָהר אַרום אין אַמס-טערדאַם.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-ענג. ענג. V, 244; בן-יעקב, אוצר הספרים, 74.

עמטינגער שלמה, ד"ר - גע-ריהמטער פאַבעלשרייבער, דיכטער און דראַמאַטיקער. גע-

באָרען אין דעצעמ-בער 1799 אין וואַר-שוי אין איינער פון די אָנגעזעהענסטע יודיש-פוילישע פאָ-מיליען, געשטאַר-בען אַרום 1855 אין דאָרף זשדאַנאָוו, ביי זאַמאָשץ, לובלינער גוב. געבליבען פריה אַ יתום, איז ער ער-צויגען געוואָרען אונטער דער השגחה פון זיין זיידען, רב מענדעל עמטינגער, רב אין לענטשנע, וועלכער האָט איהם גע-לאָזט לערנען נישט נאָר יודישע למודים, נאָר אויך וועלטליכע געגענשאַנדען און

ניגע ווערק בליוו אין העברעאיש, ווי שפתי ישנה" (פשעמישל, 1874) און די פאליטישע סאטירע „רומניה" (ווינ; אָב-דרוק פון „השחר", 1874). עהרענקראַנץ איז איינער פון די ערשטע יודישע פאָלקס-דיכטער בכלל און דער בעדייטענדסטער צווישען די פאָלקסדיכטער-בדהנים, אויף וועלכע זיין ווירקונג איז געווען זעהר גרויס. אין פיעל פון זיינע ליעדער געפי-בען אַנאַפאָלאַנג די אידעאלען פון דער השפלה; ער קעמפט אין זיי געגען אונ-וויסענהייט און אַבערגלויבען, געגען די חסידים און גוטע יודען א. ד. ג. און אויב ער איז אין זיינע ליעדער אפילו נישט דער פאַנאַטישער משפיל, איז ער דאָך איינער פון די ערשטע, וואָס האָבען גע-זוכט צו פראָפאַגאַנדירען די השפלה-אי-דען צווישען דעם פשוטען פאָלק. בעזונ-דערס צייכענען זיך אויס זיינע סאטירי-שע ליעדער, וואו ער שילדערט אין זעהר לעבעדיגע בילדער און מיט אַ פיינעם גוט-מוטיגען הומאָר די חסידים און גוטע יו-דען, זייער בעציהונג צו די אויפגעקלער-טע, צו די אפיקורסים — „די דייטשען" א. א. וו. אַלס ריינער ליריקער ערשיינט ער אין אַ גאַנצער רייה בעדענקונגס-ליע-דער, אין וועלכע ער בעזונגט די אייטעל-קייט פון לעבען, די אונבעשטענדיגקייט פון גליק; אין מאַנכע פון די דאָזיגע ליעדער גרייכט ער ביז צו אַ הויכער פאָ-עטישער קראַפט, און אַזוינע ליעדער זיי-נע, ווי „דער עלענדער זוכט די רוה", „דער וואַנדערער", „אוי וועה, אַ רוח אין דער וועלט!", „דאָס בית-הקברות", „דער אונ-צופרידענער" א. אַנד. מאַכען אַ שטאַרקען איינדרוק מיט זייער אויפריכטיגען, טיעף-לירישען, פאָלקסטימליך קלינגענדיגען טאָן, נישט קוקענדיג אויף דער גאַנצער פרימיטיווקייט פון זייער פאַרם. פיעל שוואַכער אין פאָעטישען איסדרוק זענען

רען ערשט אין 50 יאָהר אַרום נאָך זיין טויט. אַרום זיין נאָמען האָט זיך אויסגע-וועבט אַ גאַנצער קראַנץ פון זאָגען און לעגענדען; דער שאַרפזיניגקייט זיינער ווערען צוגעשריבען אַ מענגע גלייכווערט-ליך; ער איז אויך דער העלד פון פיעל הומאָריסטישע עפיואָדען און געשיכטען, וועלכע שילדערן איהם פאַר אַ מענשען, וואָס איז געווען געטריי איבערגעגעבען דעם בעקאַנטען דריילינג-ווייב, וויין און געזאַנג. — דאָס ערשטע פערעפענטליכטע געדיכט עהרענקראַנצס, געשריבען אין העברעאיש, איז געדרוקט אין „כוכבי יצחק", XII, ווינ, 1848. זיין פאָלגענ-דעס ווערק, „חזון למועד", אַ סאטירע אויף די חסידים, אויך אין העברעאיש, איז ערשיענען אין יאַססי, 1855. זיינע יודישע ליעדער זענען צוערשט פערעפענטליכט געוואָרען אין רוסלאַנד (f), און דרוקענדיג זיי צום צווייטען מאל אין גאַליציען, האָט ער זיי געמוזט אַרויסגעבען צוזאַמען מיט אַ העברעאישער איבערזעצונג. זיי זענען ערשיענען אין 4 טייל אונטערן אַלגעמיי-נעם נאָמען „מקל נעם" (פאָלקסליעדער אין פאָלניש-יודישער מונדאַרט מיט העב-רעאישער איבערזעצונג. לעמבערג, I טייל, 1860 (ערשטע אויסגאַבע — ווינ, 1865); II — 1868; III — 1873; IV — 1878). אַ נייע אויסגאַבע פון די דאָזיגע ליעדער מיט לאַטיינישער טראַנסקריפציע איז אַרויסגעגעבען אין בראַילא, רומעניען, 1902, פון ד"ר י. סאַטעק. אייניגע פון זיי ווערען אויך געבראַכט אין דאַלמאַנס „Jüdisch - deutsche Volkslieder aus Galizien und Russland" (f. 29—42, בערלין, 1891). אַ זאַמלונג פון 4 סאַטירען זיינע (אויך מיט העברע-אישער איבערזעצונג) איז אַרויס אין יאָהר 1869 אונטערן טיטעל „מקל חובלים". אויסערדעם האָט ער פערעפענטליכט איי-

50-גער יאָהרען האָט עהרענקראַנץ אָנגע-
 הויבען צו ערשיינען אין די שענקען,
 גאַסטהייזער, אויף פּערשידענע שמחות
 און פּערווילונגען, וואו ער פּלעגט פּאַר-
 זינגען אָדער דעקלאַמירען זיינע יודישע
 ליעדער, כּמעט שטענדיג אויפ'ן אָרט אימ-
 פּראָווירטע, צוזאַמען מיט די נגונים צו
 זיי, אונטער דער ווירקונג פון דעם אויס-
 געטרונקענעם ווין, און דאַן ערשט פּער-
 שריבענע דורך אייניגע פון זיינע צוהע-
 רער. יאָהרענלאַנג האָט ער געוואַנדערט
 איבער רומעניען און דרום-רוסלאַנד אַלס
 ברחן, הגם ער איז אין אַלע הינזיכטען,
 סיי אין בילדונג, סיי אין ענטוויקלונג,
 סיי אין גייסט און פּאַעטישען שוואונג
 ווייט אַריבערגעשטיגען זיינע פּאַרענע-
 גער—די אַלע פּאַרשטעהער פון דער דאָ-
 זיגער אייגענטימליך-יודישער בדחנים-
 קונסט. גאָר אין אַ קורצע צייט איז עה-
 רענקראַנץ געוואָרען זעהר פּאַפּולער, און
 זיינע ליעדער האָט מען אומעטום געזונ-
 גען—אין רומעניען, גאַליציען, דרום-רוס-
 לאַנד. די לעצטע יאָהרען פון זיין לעבען
 האָט עהרענקראַנץ זיך אַרומגעטריבען אין
 די וויענער גאַסטהייזער. איינמאַל האָט
 ער געווידמעט אַ געדיכט דעם קיזנער,
 האָט אָבער געצויגען די אויפּמערקזאַם-
 קייט אויף זיין נישט-ניכטערן צושטאַנד,
 און איז אַריסגעשיקט געוואָרען פון וויען.
 געשטאַרבען איז ער פון אַ לונגען-אָנציי-
 דונג. אויף דעם יודישען בית-עולם אין
 גאַלאַטאָ איז איהם אויפגעשטעלט געוואָ-
 רען אַ הערליכע מצבה דורך זיין געליעב-
 טע, אַ בעקאַנטע שענהייט אין די קאַנס-
 טאַנטינאָפּאַלער עסטרייכיש-יודישע קריי-
 זען—די שענע מלכה'לע, וואָס האָט פּער-
 זיסט די לעצטע לעבענס-יאָהרען פון דעם
 דיכטער. עהרענקראַנץ זאָל האָבען אי-
 בערגעלאָזט אַ ביטעל שריפטען און אַ
 צוואה, וועלכע דאַרף פּערעפענטליכט ווע-

עֵהרענקראַנץ בנימין-וואָלף —
 דער פּאַפּולערסטער יודישער פּאַלקסדיכ-

טער אין גאַליציען,
 מעהר בעקאַנט אונ-
 טערן נאָמען וועל-
 וועל זבאַר (א) -
 זשער. געבאָרען
 אין יאָהר 1819 אין
 זבאַראָזש, געשטאַר-
 יען אין יאָהר 1884

(לויט אַנדערע ידיעות—אין יאָהר 1878)
 אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל. זיין פּאַטער איז
 געוועזען אַ שוחט, זעהר געשעצט אין
 שטאָדט פּאַר זיין פרומקייט און לומדות.
 עהרענקראַנץ האָט בעקומען אַ טראַדיציאָ-
 נעלע יודישע ערביהונג, פון קינדווייז אָן
 אַרויסווייזענדיג גרויסע פּעהיגקייטען און
 זעלטענעם שאַרפּזין. אונטערן איינפלוס
 פון די השכלה-שטרעמונגען, וואָס זענען
 געגאַנגען פון די שכנישע שטעדט בראַד
 און טאַרנאָפּאָל, די הויפט-פּעסטונגען פון
 די גאַליצישע משפּילים, האָט עהרענ-
 קראַנץ, פּערשטעהט זיך, בסודי סודות,
 אין די פּערבאַרגענסטע ערטער זיך אָב-
 געגעבען מיט די „אפיקורסישע“ העברע-
 אישע למודים און זאָגאַר גענאַשט ברעק-
 ליך אויך פון דער אייראָפּעאישער ביל-
 דונג. צו 19 יאָהר חתונה געהאַט,
 האָט ער באַלד פּערלאָזט זיין פּרוי
 און איז אַוועק קיין רומעניען, דאַמאַלס
 „דאָס גאַלרענע לאַנד“ פּאַר די יודען פון
 רוסלאַנד און גאַליציען. דאָ האָט ער זיך
 צוערשט געפרובט נעהמען צו מסחר, האָט
 אָבער נישט געהאַט קיין ערפּאָלג אין
 דעם, און ער איז געוואָרען אַ „דייטשער
 לעהרער“, ד. ה. אַ מלמד און אַ „שריי-
 בער“ צוגלייך; אָבער אויך דערפון,
 וואַהרשיינליך צוליעב די רדיפות פון די
 חסידים, האָט ער נישט געקענט האָבען
 זיין אויסקומעניש. אין אָנהויב פון די

עדעלשטאדט האָט אויך אָנגעשריבען איי-
ניגע סקיצען, וועלכע טראָגען דעמזעל-
בען האַראַקטער, וואָס זיינע ליעדער.
אויסער פּערשידענע זאַמלונגען פון עדעל-
שטאָדטס ליעדער און פּראָזאַאישע שריפ-
טען, געדרוקט אין אייראָפּאַ און אַמערי-
קאַ, איז אין יאָהר 1910 ערשיענען אין
דעם לאַנדאָנער פּערלאַג, אַרבייטערפּריינד-
אַ פּאַלשטענדריגע פּראַכטפולע אויסגאַבע
פון אַלע זיינע ווערק מיט אַ קריטיש-ביאָ-
גראַפישער איינלייטונג פון מ. קאַץ.

ע ה ר ל י ך ט ר ד י 5 — נאָוועליסט
געבאָרען אין יאָהר 1873 אין וועטקאַ,
מאָהלעווער גוב. געלערנט אין חדר און
ישיבות. שפּעטער זיך גענומען צו אַלגע-
מיינער בילדונג. פון 1897 ביז 1901 גע-
דינט אין מיליטער אין דאָמבראַוואָ,
לאַמזשער גוב. דאָן האָט ער זיך בעזעצט
אין וואַרשוי, און בעשעפטיגענדיג זיך
מיט העברעאישע לעקציעס, האָט ער פון
זייט צו זייט געדרוקט סקיצען און ער-
צעהלונגען אין פּערשידענע העברעאישע
און יודישע צייטשריפטען. זיינע ערשטע
סקיצען אין יודיש זענען ערשיענען אין „יוד“
פאַר דאָס יאָהר 1902. אין 1905 איז ער
אָוועק קיין אויסלאַנד און האָט זיך בע-
זעצט אין קראָקוי, וואו ער איז געווען
מיטערדאַקטאָר פון דער מאָנאַטסשריפט
„די יודישע צוקונפט“. די לעצטע יאָהרען
איז ער קאַרעספּאַנדענט פון דעם אַמערי-
קאַנער „פּאַרווערטס“ און וואַרשויער
„היינט“ און רעדיגירט אַ יודיש, וואַכענ-
בלאַט אין קראָקוי. זיינע ערצעהלונגען
זענען צושפּרייט איבער פּערשידענע רוס-
לענדישע און אַמעריקאַנער אויסגאַבען
(„יוד“, „יודישע פּאַמיליע“, „פּריינד“,
„וועג“, „פּאַלקסצייטונג“, „יודישע צו-
קונפט“, „פּרייע געזעלשאַפט“ א. אַנד.).

יודישער אַרבייטערמאַסע. צו דער צייט
געהערען זיינע ערשטע ליעדער אין יודיש,
וואָס זענען פּערעפּענטליכט געוואָרען אין
דער אַנאַרכיסטישער צייטונג „די וואַהר-
הייט“, אין דעם לאַנדאָנער „אַרבייטער-
פּריינד“ א. אַנד. אין יאָהר 1890 איז ער
אויסגעוועהלט געוואָרען פאַר'ן רעדאַקטאָר
פון דער אַנאַרכיסטישער וואַכענשריפט
„די פּרייע אַרבייטערשטימע“, וואָס ער
האַט רעדיגירט ביז אייניגע מאָנאַטען פאַר
זיין טויט. — אַלע עדעלשטאָדטס ליעדער
טראָגען אַ רעוואָלוציאָנער-אַנאַרכיסטישען
האַראַקטער. צווישען זיי איז נישטאָ קיין
איינציגס, וואָס זאָל נישט זיין טענדענ-
ציע; אַמאָל רופּען זיי די אַרבייטער צום
קאַמף מיט דער אומגערעכטער געזעל-
שאַפּטליכער אָרדנונג, אַמאָל בעזינגען זיי
די געפּאַלענע העלדען און אַמאָל שילדערן
זיי די שווערע ליידען פון דעם אַרבייטער-
קלאַס. אָבער נישט קוקענדיג אויף דעם,
וואָס אין זיי איז דאָ מעהר רעוואָלוציאָ-
נערע פּובליציסטיק, ווי ריינע פּאַעזיע,
נישט קוקענדיג אויך אויף זייער שלעכ-
טער אויסעראַליכער פּאַרם, ווי פּערדייטש-
טע שפּראַך, נישט-אויסגעהאַלטענער ריטם
א. ד. ג., מאַכען זיי דאָך אַנאָאינדרוק
אַדאַנק דעם שטאַרקען אויפריכטיגען גע-
פיהל פון פּראַטעסט געגען די אונטערדרי-
קער און דער ליעבע צו די גערודפטע און
דערנידעריגטע, מיט וועלכע די ליעדער
זענען דורכגעדרונגען. אַ געוויסע צייט זע-
נען עדעלשטאָדטס ליעדער געווען אונגע-
הייער פּאַפּולער צווישען די יודישע אַרביי-
טערמאַסען, און פיעל פון זיי ווערען נאָך
עד היום געזונגען אין די ברייטערע שיכ-
טען פון פּאַלק (נאַטור און מענש), אין
קאַמף, „מיין צואה“, „די אָווענד-גלאַק“,
אין דעם לאַנד פון פּיראַמידען“ א. אַז. וו.).

„היינט“, 1912; רב קצין, אין שלום-עליאס
 „יודישער פאלקסביבליאָטעק“, I, 313—319;
 יור.-ענג. ענצ. XI.

צום „יודישען פאלקסבלאט“, 1888; דערזעלבער,
 שטרם טשפט, בערדיטשעוו, 1888; ד. פרישמן,
 קונסט און קריטיק, 191—195; דערזעלבער, אין

ע.

ערדעלשטאדט דוד — דיכטער .
 געבאָרען דעם 9-טען מאַי 1866 אין קא-

לוגא, געשטאָרבען
 דעם 17-טען אָקטאָ-
 בער 1892 אין קאָ-
 לאַראַדאָ, אַמעריקא.
 זיין יודישע ערציי-
 הונג אין דער עכט-
 רוסישער שטאָדט
 איז געוועזען אַ קנא-
 פע. ער איז כריה אַריבער צו דער רוסי-
 שער שפראַך און איז אויפגעצויגען געוואָ-
 רען אויף דער רוסישער ליטעראַטור. צו
 9 יאָהר האָט ער שוין געשריבען ליעדער
 אין רוסיש און צו 12 — זיך געדרוקט אין
 דער אַרטיגער צייטונג. שפעטער איז ער
 אוועק קיין קיעוו. דאָרט איז ער געוועזען
 אַנאָפּטער איינגעהער אין דעם הויז פון
 ד"ר מ. מאַנדעלשטאַם, וועלכער האָט
 איהם זעהר מקרב געווען און איהם גע-
 וואָלט העלפען אָנצוקומען אין אוניווער-
 זיטעט. נאָר אונטערן רושם פון דעם
 קיעווער פּאָגראַם האָט ערדעלשטאָדט ענדע
 1882 אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקא און
 האָט זיך בעזעצט אין צינצינאָטי, וואו
 איהם איז אויסגעקומען זעהר שווער צו
 אַרבייטען. ענדע די אַכציגער-יאָהרען
 איז ער אַריבערגעפּאָהרען קיין ניו-יאָרק.
 צו נעהמען אַ דירעקטען אָנטייל אין דער
 אַנאַרכיסטישער בעוועגונג, וואָס האָט זיך
 אָנגעהויבען דאָן צווישען דער ניו-יאָרקער

ערדלין וויליאם — שריפטשטעלער
 און זשורנאַליסט. טעטיג אין אַמעריקא,
 וואוהין ער איז געקומען אין די ניינצי-
 גער יאָהרען פונ'ם פּאָריגען יאָהרהונדערט.
 ער האָט זיך בעטייליגט אין פּערשידענע
 אַמעריקאַניש-יודישע צייטשריפטען, האָט
 רעדאָירט אין יאָהר 1903 דעם טרעד-
 יוניאַניסטישען „קאַפּמאַכערס-זשורנאַל“ (אין
 יודיש און ענגליש) און איז די לעצטע
 צייט אַ מיטאַרבייטער פון דער „וואַרהייט“.
 אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע איז ערשיע-
 נען זיין בוך „וועלט-בעריהמטע אָפע-
 ראַס“ (אַרויסגעגעבען פון דער „היברו
 פּאַבלישינג קאָ.“, 1907), וואו עס ווערט
 דערצעהלט דער סיוזשעט פון די בע-
 ריהמטסטע איטאַליענישע, פּראַנצוזיזישע
 און דייטשע אָפּערן, וועלכע ווערען דער-
 ביי אויך קריטיש בעהאַנדעלט; אין בוך
 קומט אויך אַ פּאָררעדע, וואָס ענטהאַלט
 אַ קורצע אָפּהאַנדלונג איבער מוזיק און
 אָפּער. אונטער ערלינס רעדאַקציע איז
 אויך אַרויס די יודישע איבערזעצונג פון
 פּראַפעסאָר עלען טאַמאַסעס, געשיכטע פון
 די פּעראַייניגטע שטאַטען, אַרויסגעגעבען
 פון דער „דזשוואַיש פּרעס פּאַבלישינג
 קאָמפּאַני“, אין צוויי גרויסע בענד, צוזאַ-
 מען מיט'ן ענגלישען אַריגינאַל-טעקסט
 (ניו-יאָרק, 1912); אַלס ביילאָגען צום
 ווערק קומען: „די אונאַפּהענגיגקייטס-
 ערקלערונג“, „די קאָנסטיטוציאָן פון די
 פּעראַייניגטע שטאַטען“ א. אַנד.

ערשטע נומערן אָבגעטיילט און בעזונדער אַרויסגעגעבען די „וואָכענדיגע בלעטליך“. אין יאָהר 1899 איז ער געוואָרען אַ נאָ-הענטער מיטאַרבייטער פון דעם „יוד“, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אַ סך ער-צעהלונגען, צווישען וועלכע עס צייכענען זיך בעזונדערס אויס „קאַליקעס“, „אַ שטרייק פון קבצנים“, „ברילען“ א. א. ו. אין „יוד“ האָט ספּעקטאַר אונטערן פּסעוודאָנים „אמת“ געפּיהרט די אָבטיילונג „שטעדט און שטעדטליך“ — פעליעטאַנען אויס דעם לעבען פון דער יודישער פּראָ-זוינץ. אין די יאָהרען 1902—1903 האָט ער צוזאַמען מיט ד״ר ח. ד. הורוויץ רעדאגירט „די יודישע פּאָלקסצייטונג“ מיט דער „פרויענוועלט“. שפּעטער האָט ער גענומען אַנ׳אַנטייל אין „פּריינד“, „טאָג“, „וועג“, האָט רעדאגירט דאָס וואָ-מעלבוך „הילף“ (1903), דאָס ווילנער טאָגבלאַט „די צייט“ (1906), און אַרויס-געגעבען אין וואַרשוי אַ וואָכענבלאַט „פּריי-טאָג“ (1907). אין יאָהר 1907 איז ער געווען איינער פון די גרינדער און רע-דאַקטאָר (ביז 1909) פון דער צייטונג „אונ-זער לעבען“, אין 1909 — פון דעם טאָג-בלאַט „די נייע וועלט“. די לעצטע צייט איז ער אַ שטענדיגער מיטאַרביי-טער פון דער וואַרשויער צייטונג „דער מאָמענט“ — ספּעקטאַר איז איינער פון די בעדייטענדסטע יודישע שריפטשטעלער, וואָס האָבען מיטגעהאַלפּען צו שאַפּען די נייע יודישע ליטעראַטור. אַ שטרענגער רע-אַליסט, אַ קענער פּונם יודישען לעבען, האָט ער געגעבען אַרייה ריכטיג געשילדערטע געשטאַלטען און בילדער, דערהויפּט פון די יודישע קליינשטעדטליך; בעזונדערס צייכענען זיך אויס זיינע שילדערונגען פון די „קליינע מענשעליך“ — בעלי-מלאכות,

אַרבייטער, הענדלער, קרעמער א. ד. ג. ספּעקטאַר איז אויך געווען איינער פון די ערשטע שריפטשטעלער, וואָס האָט אַריינגעקוקט אין דאָס לעבען פון דער יודישער פּרוי און דעם יודישען קינד און האָט עס געשילדערט אין זיינע ראָמאַנען און קלענערע ערצעהלונגען. זיין סטיל, בכלל איינטעניג און נישט רייך אין פאַרבען, צייכענט זיך אויס מיט אַ געוויסער אָביעקטיוויטי און רוהיגקייט. דער מעלאַנג-כאַלישער טאָן, דאָס געפּיהל פון ליעבע און מיטלייד צו זיינע אַרימע העלדען, מיט וואָס זיינע ווערק זענען אָנגע-זאַפט, אינאיינעם מיט דעם גוטמוטיגען הומאָר, וואָס שוועבט איבער מאַנכע פון זיי, ווירקט מיט דעם שטאַרקען איינדרוק, וואָס זיי מאַכען אויפֿן לעזער. כמעט אַלע ספּעקטאַרס גרעסערע ווערק זענען אין פּערשידענע צייטען ערשינען אין בעזונ-דערע אויסגאַבען. אַ נייע אויסגאַבע פון זיי ווערט אַרויסגעגעבען פון פּערלאַג „צענטראַל“. (דערווייל זענען ערשינען 3 בענד: „טאָג און נאַכט“, „היימישע בילדער“ און „יום-טוב - ערצעהלונגען“). אין גיטלינס פּערלאַג איז ערשינען ספּעקטאַרס אַ בוך „מאַמענט-פּאָטאַגראַ-פיעס, — ווי אַזוי שרייבען יודישע שריפט-שטעלער“. אייניגע פון זיינע ערצעהלונ-גען זענען איבערזעצט געוואָרען אין פּער-שידענע אייראָפּעאישע שפּראַכען.

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 80; ל, וויענער, Yiddish Literature, אינדעקס; דר. מ. פינקס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, II, 171—177; דערזעלבער, Histoire de la littérature judéo-allemande (אויספיהרליכע ביבליאָגראַפיע פון ספּעקטאַרס ווערק); שלום-עליכם, „פרויען אין דער יודישער ליטעראַטור“, אין אַ ביילאָנג

פּאָלקסבלאָט", וואו ער האָט אויסער אַ גאַנצער רייה פעליעטאַנען, רייזע-בילדער און יום-טובדיגע ערצעהלונגען, פער-עפענטליכט פּאָלגענדע ווערק: ענינים ואביונים", רב טרייטעל", אַ שטומער גוטער יוד", "יודיש ו", אַ וועלט מיט קליינע וועלטעליך" א. אַנד. פון שטענדיג אָן אינטערעסירענדיג זיך מיט'ן יודישען פּאָלקלאָר, איז ספּעקטאָר געוועזן איינער פון די ערשטע, וואָס האָט אָנגעהויבען צו זאַמלען די יודישע שפּריכ־ווערטער און אַ טייל פון זיי פּערעפענטליכט אין פּאָלקס-בלאָט", 1885. אין יאָהר 1887, אַז ס'האָט זיך געענדערט די רעדאַקציע פון פּאָלקס-בלאָט", האָט זיך ספּעקטאָר בעזעצט אין וואַרשוי, וואו ער האָט אָנגעהויבען אַרויס-צוגעבען היסטאָריש-ליטעראַרישע זאַמעל-ביכער אונטערן נאָמען, הויזפּריינד" (ער-שיענען 5 בענד מיט צוויי בילאָגען פון פּאַמיליענפּריינד"). אין דעם, הויז-פּריינד" (זעה), וואָס האָט גרופּירט אַרום זיך די בעסטע שריפטשטעלער פון יענער צייט, האָט ספּעקטאָר פּערעפענטליכט איי-ניגע גרעסערע ווערק ("דריי פּאַרשויך", "יודישע טעכטער" א. אַנד.), צווישען וועלכע עס צייכענט זיך בעוונדערס אויס דער נישט-געענדיגטער היסטאָרישער ראָ-מאַן, דער בעל שם טוב", וואו עס ווערט געשילדערט די עפּאָכע, ווען ס'איז ענט-שטאַנען דער חסידים. דאָס איז געווען די ערשטע פּראָבע צו בעאַרבייטען בע-לעטריסטיש די לעבענסגעשיכטע פון דעם בעל-שם-טוב. אין די ערשטע צוויי בענד "הויזפּריינד" איז אויך ערשינען אַ קאָ-לעקציע פון 2056 יודישע שפּריכ־ווער-טער, געזאַמעלט מיטענעטיילס פון איגנאַץ בערנשטיין (זעה). אין יאָהר 1894 האָט ספּעקטאָר צוזאַמען מיט י. ל. פּרץ אָנגע-הויבען אַרויסצוגעבען די "יום-טוב-בלעט-ליך", פון וועלכע ער האָט זיך נאָך די

ספּעקטאָר מרדכי — בעוואוס-טער בעלעטריסט און זשורנאַליסט. גע-באָרען דעם 5-טען מאַי 1858 אין או-מאַן, קיעווער גוב., אין דער משפּחה פון אַ הייסען טאַל-נער חסיד, וועל-כער האָט געשטאַמט פון אַנאַגעזעהע-נער גאַליצישער פּאַמיליע חיות. די ערש-טע ערציהונג האָט ער בעקומען אין חסי-דישען גייסט ביי מלמדים און שפּעטער אין בית-המדרש. אין די יאָהרען 1874—1877 האָט ער געלערנט וועלטליכע למודים ביי אַ געוויסען געלעהרטען, אינזשעניער וו.—אַ טיפּ פון אַרוסישען אידעאַליסט פון די זעכציגער יאָהרען, וועלכער האָט געזוכט צו פּערשפּרייטען בילדונג צווישען די אומאַ-נער יודישע קינדער. אין יאָהר 1878, וואוי-נענדיג ביי זיין ברודער אין וויניצאַ, האָט ער זיך געטראַפּען מיט אליעזר-צבי הכהן צווייפּעל און האָט איהם געוויזען זיינע כתבים, וואָס ער האָט פון פּופּצעהן יאָהר אָן געשרייען אין יודיש. צווייפּעל האָט דערקענט אין איהם אַ טאַלענט און איהם אויפגעמונטערט צו שרייבען ער-צעהלונגען אין דער יודישער שפּראַך. אין יאָהר 1883 האָט ער פּערעפענטליכט אין צעדערבוים, "יודישען פּאָלקסבלאָט" זיין ערשטעס ווערק, אַ ראָמאַן אָהן אַ נאָמען". אין אַ יאָהר ארום האָט זיך אין דעמזעל-בען, "יודישען פּאָלקסבלאָט" אָנגעהויבען צו דרוקען זיין גרויסער ראָמאַן, דער יו-דישער מושיק", דורכגעדרונגען מיט די טענדענצען פון חבת-ציון און ישוב-ארץ-ישראל. דער ראָמאַן האָט געהאַט זעהר גרויס ערפּאָלג, און ספּעקטאָר איז גלייך איינגעלאָדען געוואָרען קיין פעטערסבורג פאַר'ן הילפּסרעדאַקטאָר פון "יודישען

516). ער וואוינט איצט אין פאריז. ווע-
 גען סענעאנס ארבייטען איבער יודיש
 האָבען געשריבען ד"ר אלפרעד לאַנדוי
 (זעה), ד"ר ריכאַרד לעווע, אין דעם XVI
 באַנד פון "Anzeiger der indoger-
 manischen Sprachen" א. אַנד.

סערדאָצקי יענטע—שריפטשטע-
 לערין. געבאָרען אין קאָוונאָ אין די זי-
 בעציגער יאָהרען פון XIX יאָהרהונדערט.
 איהר ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט זי
 אָנגעהויבען אין יאָהר 1906 אין "וועג",
 וואו זי האָט פערעפּענטליכט אַ רייה נאָ-
 וועלען און מעשהלעך, מייסטענטיילס
 מאָדערניסטישע, וועלכע האָבען געצויגען
 אויף איהר די אויפמערקזאַמקייט פון די
 יודיש-ליטעראַרישע קרייזען. אין יאָהר
 1907 איז זי אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו
 זי האָט געדרוקט איהרע זאַכען אין פער-
 שידענע אויסגאַבען, ווי "צוקונפט", דאָס
 נייע לאַנד" א. אַנד.

ספיר יוסף — אַ טאָכטער פון ר' יעקב
 דובנאָ און דאָס ווייב פון ר' מרדכי רא-
 פּאָפּאַרט, די פערפאַסערין פון "תחנות
 אמהות" — צו זאָגען אין חדש אלול (וויל-
 נאָ, 1873).

ספיר יוסף, ד"ר — ליטעראַט און
 ציוניסטישער טוער. געבאָרען אין אָדעס. זיין
 בוך "Сionизмъ" — איבער די טעאָרעטי-
 שע יסודות און דעם פראַקטישען פראָגראַם
 פון ציוניזם — איז אויך ערשינען אין
 יודישער איבערזעצונג. ספיר איז געווען
 דער גרינדער פון דער "ציוניסטישער קאָ-
 פיקע-ביבליאָטעק", וואָס האָט אַרויסגע-
 געבען אין יודיש אייניגע צעהנדלינג
 פראַשורען איבער די פראַגען פון ציוניזם,
 ישוב-ארץ-ישראל א. ד. ג., צווישען זיי
 אייניגע געשריבען פון ספיר'ן אַליין.

ביבליאָגראַפיע: יוד. רוס. ענצ. XIII,

רים אויפגענומען געוואָרען פון דער יודי-
 שער קריטיק. — די לעצטע יאָהרען וואוינט
 סעגאַלאַוויטש אין לאָדז, וואו ער נעהמט
 אַ שטענדיגען אָנטייל אין "לאָדזער טאָ-
 געבלאַט" אַלס סקיצענשרייבער.

סענעאָן לאַזאַר (Shaineanu) —
 בעוואוסטער רומענישער פילאָלאָג. געבאָ-
 רען אין מיטען דעם XIX יאָהרהונדערט.
 זיינע אויסגעצייכענטע פילאָלאָגישע אַר-
 בייטען וועגען רומעניש (אַ רומענישע גראַ-
 מאַטיק, אַ רומעניש ווערטערבוך א. אַנד.)
 זענען פרעמירט געוואָרען פון דער רו-
 מענישער אַקאַדעמיע. ער האָט זיך אויך
 בעשעפטיגט מיט דער פאַרשונג פון דער
 יודישער שפראַך און האָט פערעפּענטליכט
 אין דעם ענין אייניגע זעהר וויכטיגע און
 גרינדליכע אַרבייטען, וועלכע געהערען צו
 די בעסטע און בעדייטענדסטע אויפ'ן גע-
 ביט פון יודישער שפראַך- וויסענשאַפט.
 בעקאַנט פון זיי זענען: "Stadiu dialectic-
 tologic asupra graiului evreo-
 german" (בוקאַרעשט, 1889) און "Essai
 sur le judéo-allemand et specia-
 lement sur le dialecte parlé en
 Valachie" אין די "Memoires de la
 societé de linguistique de Paris",
 1901, ב. XII, העפּטען 2-3 (נישט געענ-
 דיגט). אויסער אַ שטודיע וועגען דער
 פּאָנעטיק, דיאַלעקטאָלאָגיע און לעקסיקאָ-
 לאָגיע פון יודיש און אַנ'איבערבליק
 איבער דער יודישער ליטעראַטור (דער
 עלטערער), ברענגט די צווייטע אַרבייט
 אויך אַנ'אויספיהרליכע ביבליאָגראַפיע
 פון דער יודישער פילאָלאָגיע, טיילווייז
 איבערזעצט אויף יודיש פון א. גלאַנץ (צו
 דער געשיכטע פון דער יודישער פילאָלאָ-
 גיע", אין ת. זשיטלאָווסקיס, דאָס נייע
 לעבען", 1911, 7-8, 9). — מיט אַ גע-
 וויסער צייט צוריק איז סענעאָן אַריבער
 צום קריסטענטום (זעה יוד.-ענג. ענצ. X,

איז געשריבען אין אַ פריינדליכען אינטימען טאָן און אין זעהר אַ לייכטען קלאָרען סטיל אונגעהערט צו די פאָפּולערסטע ווערק פון דער אַלט-יודישער ליטעראַטור. גע- דרוקט צום ערשטען מאַל אין קראָקוי, אין יאָהר 1577, איז עס שפעטער זעהר פיעל מאַל אַרויסגעגעבען געוואָרען (מיר דער- מאָהענען די פּאָלגענדע אויסגאַבען: קראָ- קוי, 1585; באַזעל, 1602; האַנוי, 1627; אַמסטערדאַם, 1645; דעסוי, 1699; פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין, 1714; פירט, 1676 און 1795). דאָס ווערק איז אויך אי- בערזעצט געוואָרען אויף איטאַליעניש פון ר' יצחק בן אלחנן היילבראָן. אויסצוגען פון סלניקס „פרויען-ביכליין“ (נאָך דער באַזעלער אויסגאַבע פון 1602) ברענגט גרינבוים אין זיין חרעסטאָמאַטיע, ער רופט אָבער נישט אָן קיין מחבר. מיט סלניקס „סדר מצות הנשים“ דאַרף מען נישט צונויפמישען דאָס עהגליכע ווערק פון ר' שמואל שמעלקא (זעה) „סדר נשים“. ביבליאָגראַפיע: יוד.ענ. ענצ. XI, 408; בן-יעקב, אוצר הספרים, 148, 412; ס. גרינבוים, יודיש-רויטשע חרעסטאָמאַטיע.

סענאָלאַזניש וואסמאן—דיכטער. געבאַרען אין יאָהר 1885 אין ביאַליסטאָק אין דער פּאָמיליע פון אַ מיטעלען סוחר. האָט געלערנט אין פּריוואַטשולען און אין דער היים. שפעטער געדינט אויף פּערשי- דענע שטעלעס, געווען אויך אַנאַרבייטער אויף אַ קאָלעפּאַבריק. זיין ערשטעס גע- דיכט איז געדרוקט געווען אין „פריינד“, 1904. זייט דאַמאָלס האָט ער זיך בעטיי- ליגט אין פּערשידענע צייטשריפטען און זאַמעלביכער. אין 1909 איז אין פּערלאַג „השחר“ ערשינען אַ זאַמלונג ליעדער זיינע אונטערן טיטעל „שטילע טרוימען“, אין 1910—אַ באַלאַדע „דעם שוחדט טאָל- טער“, אין 1912—זיין בעסטעס ווערק, די פּאָעמע „קאַזשמערוזש“, וואָס איז וואַ-

שטאַמען פון סאַלאָניקי; אויף דעם שער- בלאַט פון דער איטאַליענישער איבערזע- צונג פון זיין בוך (זעה ווייטער) הייסט ער בנימין פון האַראָדנאָ (גראָדנאָ), נאָר עס בלייבט אונבעקאַנט, צי איז גראָדנאָ געווען זיין געבורטס-אָרט, אָדער ער האָט דאָרט נאָר געוואוינט. — אויף יודיש האָט סלניק אָנגעשריבען אַ מוסר-ווערק „סדר מצות נשים—אין שוין פּראַן בויכליין, נאך דער לענג בשיידן וויא זיך אין איקליכי פרוי זאל האלטן מיט נדה אונ' חלה אונ' דיא ליכט צו אן צינדן אן דיא שבתות אונ' ימים טובים“. אין דער הקדמה צום ספר, געשריבען אין געריימטער פּראָ- זע, זאָגט דער מחבר צווישען אַנדערן פּאָלגענדעס:

„...זא ווערט דאש ביכליין אונטר ווייזן דען רעכטן וועג, דרום איר ליבן רומן ווייבר זייד ניט טרעג. איר מעכט וואול דרינגן לייאן אונ' אין ערן האלטן, עש איז גידרוקט נאך דען אלטן, אונ' טוט עטליכי גראשן ניט שפארן, ווען (ווייל) גרונד אונ' לון דער מדות ווערט איר דינג דער פארן, בפרט וואש אנבעלאנגט חלה נדה הדלקה, אונ' וויא אייני זאל אום גין מיט אירי צדקה. אונ' ניט דאש איינר האט דאש ביכליין דער טראכט אדר העט עש אויס דעם קאפא גימאכט, גיארט גיקליבט אונ' אויש אלין ספרים ביקומן, אונ' פאר רשות פון רבנים גינומן, דאש מיר ניט טונין גרייזן, אונ' זאלטן איינן חס ושלום אונרעכט אונטר ווייזן... דאָס גאַנצע בוך (ענטהאַלט איבער הונדערט זיבען און דרייסיג קאַפיטלען).

סלוצקי דוב-בער — בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1879 אין אַ גוט ביי האַראָדישטשע, קיעווער גוב., אין אַ נאָר-מעגליכער פאַמיליע. אויף זײַן נײַנטען לע-בענס-יאָהר איז ער צוזאַמען מיט זײַנע על-טערן אַרויסגעשיקט געוואָרען פון גוט, און זײט דאַמאָלס האָט זיך פאַר זײ אָנגעהוי-בען אַ צײט פון דחקות און גױט. זײַן לי-טעראַרישע טעטיגקײט אין יודיש האָט סלוצקי אָנגעהויבען אין „פּריינד“, 1904. אַ געוויסען רושם האָט געמאַכט זײַן אָפּע-נער בריעף דאָרט „יודיש“ — אַנאָיפּפאַרע-רונג צו בויען די יודישע פּאָלקסשול אויפֿן גרונד פון דער יודישער שפּראַך. שפּעטער האָט ער אין פּערשידענע יודי-שע, ווי אויך העברעאישע, אויסגאַבען („פּריינד“, „הײנט“, יודישע וועלט“) פּערעפּענטליכט אַ רײה ערצעהלונגען, פעליעטאַגען, זשורנאַליסטישע אַרבייטען א. אַז. וו.

סלונק נחום, ד"ר — העברעאי-שער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1872 אין אָדעס. דעם טיטעל דאָקטאָר האָט ער בעקומען אין יאָהר 1903 פון דער פאַרײער אוניווערזיטעט אויפֿן גרונד פון זײַן דיסערטאַציע וועגען דער נײַער העברעאישער ליטעראַטור. סלונק האָט זיך אויך בעטייליגט אין אײַניגע יודישע צײט-שריפטען; אַזױ האָט ער פּערעפּענטליכט אין „אונזער לעבען“ אַ גאַנצע רײה אַר-טיקלען וועגען זײַן רײזע צווישען די יו-דען אין אַפּריקאַ, האָט גענומען אַ גאַנצע טען אָנטייל אין דעם „פאַרײער זשור-נאַל“, געשריבען אין „הײנט“ וועגען די מאַראַנען אין פאַרטוגאַל א. אַז. וו.

סלונק בנימין-אהרן בן אברהם — תלמודיסט און מחבר. געבאָ-רען אַרום 1550, געשטאַרבען נאָך 1610. שטײנשניידער לײענט זײַן נאָמען סאַלניק אָדער סלאַניק, וואָלף מאַכט איהם אָב-

גוב. אַז ער איז אַלט געוועזען צוויי יאָהר, האָבען זײַנע עלטערן אויסגעוואַנדערט קײן אַמעריקאַ, וואו זײ האָבען מײסטענטײלס געוואוינט אין טשיקאַגאָ. דאָ האָט סלאַניק געענדיגט „פּאָבליק סקוהל“ און גימנאַזיום און דאָן בעזוכט די אוניווערזיטעט. אין דער אײגענער צײט האָט ער געמאַכט אויך בעזוכען אין רוסלאַנד, וואו ער האָט אַ קורצע צײט געלערנט אין חדר. זײַן ליטעראַרישע טעטיגקײט האָט ער אָנגע-הויבען אין ענגליש, בעטייליגענדיג זיך אין פּערשידענע ענגלישע צײטונגען מיט געדײכטען און פּובליציסטישע אַרטיקלען. אונטערן אײנפלוס פון זײַן פּאָטער, אַ משכיל און אַ שפּראַכגעבילדעטען מאַן, וואָס האָט צו גלייכער צײט אויך זעהר ליעב געהאַט יודיש, האָט סלאַניק אָנגעהויבען צו שרייבען יודישע ליעדער, מיט וועלכע ער האָט דעבױטירט אין דער „יודישער וועלט“. שפּעטער האָט ער אינ-גאַנצען אויפּגעהערט ענגליש שרייבען און זיך אויסשליסליך געווידמעט דער יודי-שער ליטעראַטור. זײנע יודישע געדײכטען זענען ערשיענען אין די פּערשידענסטע יודיש-אַמעריקאַנישע צײטונגען און זשור-נאַלען. זײט 1906 איז ער אַ טעענדיגער מיטאַרבייטער פון דער „וואַרהײט“. ער איז אויך געוועזען אַ מיטערדאָקטאָר פון „יודישען קעמפּער“, „דאָס פּאָלק“ און די זאַמעלביכער „טרוימען און ווירקליכ-קײט“ און „ליטעראַטור“, I. אַחוץ ליע-דער האָט ער פּערעפּענטליכט אַ גאַנצע רײה קריטישע אַרטיקלען איבער יודישע און וועלטליכע דיכטער. ער האָט אויך פיעל געטאָן פאַר דער פּערשפּרייטונג פון דער יודישער ליטעראַטור און שפּראַך צווישען די אַסימילאַטאָרישע קרייזען און איז געוועזען אײנער פון די גרינדער פון דעם ערשטען יודישען ליטעראַטור-פּעראַיין אין ניו-יאָרק.

און כלל-טוער. געבאָרען אָנפאַנגס די זי-
 בעציגער יאָהרען אין מאַהלעוו- אין אַנ-
 אָנגעזעהענער יודישער פאַמיליע. בעקו-
 מען אַ יודישע ערציהונג, האָט ער געזע-
 דיגט דאָס גימנאַזיום אין מינסק און שפע-
 טער שטודירט אין אויסלאַנד. נעהמענדיג
 אַ טעטיגען אָנטייל אין דער ציוניסטישער
 בעוועגונג זייט איהר אָנפאַנג, איז ער גע-
 ווען איינער פון די ערשטע שפעצער פון
 דער ראַדיקאַלער שטרעמונג אין ציוניזם.
 אין יאָהר 1903 האָט ער געגרינדעט אין
 בערלין די ראַדיקאַל-ציוניסטישע גרופע
 „חרות“, וואָס האָט אַרויסגעגעבען אַנ-
 גאַן אויף יודיש, „דער המון“. אין בערלין
 האָט ער אויך פערעפענטליכט אַ זאַמלונג
 פובליציסטישע אַרטיקלען אין העברעאיש
 „השחר“, אונטערן פסעוודאָנים בן-אליעזר.
 שפעטער האָט ער מיטגעאַרבייט אין „דעם
 נייעם וועג“, „אונזער וועג“ און אַנדערע
 אויסגאַבען פון דערזעלבער ריכטונג.
 אַרויסגעשיקט אין יאָהר 1906 פון בערלין,
 האָט ער אַ געוויסע צייט געלעבט אין
 רוסלאַנד. אין יאָהר 1908 איז ער איינגע-
 לאַדען געוואָרען קיין אַמעריקאַ צו רעדן-
 גירען דעם טעריטאָריאַליסטישען אָרגאַן
 „דאָס פּאָלק“. ער האָט זיך אויך בעטיי-
 ליגט אין פערשידענע אַנדערע אויסגאַ-
 בען, ווי „די צוקונפט“, „דאָס נייע לע-
 בען“, „דאָס נייע לאַנד“ א. א. ו. אוי-
 סערדעם האָט ער גענומען אַנ-אָנטייל אין
 יודישע און אַלגעמיינע צייטשריפטען אויף
 רוסיש, דייטש און ענגליש. זיינע מיסטע
 אַרטיקלען זענען אויף יודיש-נאַציאָנאַל-
 לע און סאָציאַלע טעמעס. בעזונדער דאַרף
 דערמאָהנט ווערען זיין סעריע אַרטיקלען
 וועגען יודיש, פערעפענטליכט אין דעם
 „יוד“, 1900, נומ. 30—47.

סלאָנים (סלאָנימסקי) יואל —
 דיכטער און קריטיקער. געבאָרען אין
 יאָהר 1884 אין דראַגאַטשין, גראַדנער

ערשיענען זיינע „אידיליען און בילדער“
 (שימינס „וועלטביבליאָטעק“) און „אַ טי-
 כעל“ (שימינס „אוניווערזאַל-ביבליאָטעק“).
 בעזונדערס צייכענט זיך סטאַווסקי אויס
 מיט זיינע שילדערונגען פון שטוביגע
 בהמות, חיות און עופות, וואָס גיט איהם
 אַ בעזונדערן אָרט אין דער יונגער יודי-
 שער ליטעראַטור. סטאַווסקי האָט זיך
 אויך בעטייליגט אין דער העברעאישער
 ליטעראַטור און האָט אַרויסגעבען אַ פּאַר
 זאַמלונגען פון זיינע שריפטען אין העב-
 רעאיש. איצט וואוינט ער אין פּאַלעסטינאַ.
 ביבליאָגראַפיע: בעל-מחשבות, אין
 „פריינד“, 1910: 1—2, אין „לעבען און וויסענ-
 שאַפט“, 1909, IV.

סמופניצקי שאול-יצחק — זשור-
 נאליסט. געבאָרען אין בעלסק, גראַדנער גוב.,
 אין יאָהר 1876. האָט פערעפענטליכט אַ
 רייה סאָציאַל-פּאָליטישע און וויסענשאַפט-
 ליכע אַרטיקלען אין די פּועלי-ציוניסטישע
 אָרגאַנען. „דאָס נייע לעבען“, „די יודישע
 ווידקליכקייט“, „די יודישע צוקונפט“ א.
 אַנד. די לעצטע יאָהרען איז ער אַ מיטאַר-
 בייטער אין „היינט“.

סירקין משה-נחום — זשורנאַל-
 ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1878 אין
 בעלסק, גראַדנער גוב. בעקומען אַ יודישע
 ערציהונג, האָט ער שפעטער בעזוכט
 אַ רעאַלשול און האָט געענדיגט דאָס פּאָלי-
 טעכניקום אין וואַרשוי אַלס אינזשעניער-
 טעכנאָלאָג. אַ ציוניסטישער פובליציסט און
 מיטאַרבייטער פון העברעאישע און רוסיש-
 יודישע אָרגאַנען, האָט סירקין זיך אויך
 בעטייליגט אין יודישע צייטשריפטען, ווי
 „דער יוד“, „דער פריינד“, „די נייע
 וועלט“, מיט פובליציסטישע, פּאָפּולער-
 וויסענשאַפטליכע און ליטעראַריש-קריטי-
 שע אַרטיקלען. ער האָט אויך רעדאַגירט
 סאָקאַלאָווס סאָגבלאַט „דער טעלעגראַף“.

סירקין נחמן, ד"ר — פובליציסט

הספרים, 9: מ. גרינבוים, די יודיש-רויטשע ליטעראטור אין דויטשלאנד, פאלען אונד אמע-דיקט, 18—20 (ווערען געבראכט אויסצוגען פון דעם, אגרת בעלי חיים).

סג"ל יעקב בן יצחק — האָט גע-לעבט אין XVII יאָרהונדערט אין רע-טעלזע, פראַנקאָניען, וואו ער איז געווע-זען חזן. ער איז דער מחבר פון אַ ספר אין יודיש מיט'ן נאָמען „קהלת יעקב“ (פירט, 1672), אַ געריימטע פאַראַפראָזע פון דער תורה און די נביאים הראשונים, פערפלאַכטען מיט פערשידענע אגדות און פירושים פון תלמוד, מדרש און אפילו „ספר הישר“, רש"י א. א. וו., „אין דען גגון פון שמואל בוך גימאכט, אונ' היפש גיריימט אך גאנץ וואל ביטראכט...“ די פערזען פון דער דאָזיגער איבערזעצונג זענען ערטעררויז זעהר שען, ווי צום ביישפיעל יעקבס בעקלאַגען יוספ'ן: „עז איז מיר לייד אויף דיך מיין זון יוסף עז איז מיר זער אויף דיך לייד, וואו גאר בישטו בייא דען לעבן גיוועזן אויף מיך איין גרושה פרייד, אבער איצונד דו דוא בישט טוט האט זיך מיין פרייד צו גאל טאן פר קערן, אונ' מיין שמחה טושטו צו לייד פר שטערן... מיין זון מיין זון יוסף זוא בישטו אודר וואו איז דיין לייב, דר זועק דיך פון דיין ארט אונ' קום אונ' זיך (זעה) דיא צרות דאו איך אום דיך מיין זון יוסף טרייב...“ דאָס ווערק האָט אויסגע-האַלטען אייניגע אויפלאַגען.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודות-אשכנזית וספרותה, 34—35; בן-יעקב, אוצר הספרים, 518; פירסט, Bibl. Jud., II, 20; מ. גרינבוים, יודישע-רויטשע חרע-סטאָפאָטיע (ווערען געבראכט לענגערע אויסצו-גען פון „קהלת יעקב“).

סג"ל משה בן מתתיהו — האָט איבערזעצט אויף יודיש די מוסר-פאָעמע פון משה בן מרדכי זכותא, תפתה ערוך

(ערשיינען צוזאַמען מיט'ן העברעאישען אַריגינאַל-טעקסט אין מעץ, 1777).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 667.

סוכאַסטאָווער מרדכי — גאַליצי-שער השפלה-קעמפער און שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1790 אין בראָד, גאַ-ליציען, געשטאָרבען אין יאָהר 1880 אין זשיטאָמיר (וואו ער איז אַ געוויסע צייט געווען לעהרער פון פילאָזאָפיע אין דער ראַבינערשול). אין יאָהר 1829 האָט ער איבערזעצט אויף יודיש קרילאָאוס פאַבעל „דער וואוילער עצה-געבער“ („Совѣтъ мышей“), וואָס איז פערפענטליכט גע-וואָרען אין „יודישען פאָלקסבלאָט“ ערשט אין יאָהר 1885 דורך זיין פריינד א. ב. גאַטלאָבער.

ביבליאָגראַפיע: א. ב. גאַטלאָבער, זכרונות וועגען יודישע שרייבער, און שלום-עלישם, יודישער פאָלקסביבליאָטעק, I.

סמאָווסקי משה — בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1883 אין אַנטאָפּאָל, גראַדנער גוב. ביז 12 יאָהר האָט ער בע-זוכט אַ חדר און אַנאַפּאָנגסשול, דאָן אַ געוויסע צייט געלערנט אין בית-המדרש תלמוד, אָבערענדיג זיך צו גלייכער צייט מיט זעלבסטבילדונג. שפעטער האָט ער זיך בעשעפטיגט מיט תבואה-האַנדעל אין פערשידענע גרעסערע שטעט פון דרום-רוסלאַנד, ווי אויך אין דייטשלאַנד. זיין ערשטע ערצעהלונג איז ערשיינען אין יאָהר 1906 אין „וועג“, און זייט דא-מאָלס האָט ער זיך געווידמעט אויסשליס-ליך דער ליטעראַטור, בעטייליגענדיג זיך אין די פערשידענסטע יודישע צייטשריפ-טען און זאַמעלביכער. ער האָט אויך אַליין רעדיגירט אייניגע קלענערע זאַמ-לונגען („תשרי“, „לעבענסקלאַנגען“ א. אַנד.). אין בעזונדערע אויסגאַבען זענען

א רומענישער צייטונג און צייכענען זיך אויס מיט אַנ׳אייגענאַרטיגען הומאָר און ריין פּאָלקסטימליכער יודישער שפּראַך, קאָן מען דערמאָהנען: „וועל האַי“ (Jüdel Haj), „שיער-שיער נאָטאַר“ („Schier-schier Notar“), „יום-כפּור אין פּאַרט-אַרטור“, „די באַבע ליבע“ א. א. וו. ער איז אויך בעקאַנט אַלס פּאַרשער פון דער יודישער שפּראַך, איהר געשיכטע און פּילאָלאָגיע און, בעזונדערס, דעם אינפלוס אויף איהר פון אַנדערע שפּראַכען. האַלטענדיג, אַז יודיש קען דערהויבען ווערען ביז צו דער מדרגה פון אַנ׳איידיאָפּעאישער שפּראַך, נאָר ווען עס וועט געשריבען ווערען מיט׳ן לאַטייני-שען אַ-בע-צע. האָט ער עס געפרובט אויך דורכפיהרען אין לעבען און האָט דורכ-דעם געוואונען פּיעל נייע לעזער פאַר דער יודישער ליטעראַטור צווישען דער האַלב-אַסימילירטער יודישער אינטעליגענץ אין רומעניען, וואו ער איז געווען דער ער-שטער, וואָס האָט געאַרבייט פאַר די אַנערקענונג פון יודיש. אין יאָהר 1902 האָט סאָטעק פּערעפּענטליכט אין בראַילאַ (זיין וואוינ-אַרט) די ליעדער-זאַמלונג „מקל נעם“ פון דעם בעוואוסטען גאַליציש-יודישען פּאָלקסדיכטער וואָלף עהרענ-קראַנץ (וועלוועל זבאַרושער) אין לאַטיי-נישער טראַנסקריפּציע. אין יאָהר 1908 האָט ער זיך בעטייליגט אַלס דעלעגאַט פון רומעניען אין דער טשערנאָוויצער שפּראַך-קאָנפּערענץ, וואו ער האָט געהאַל-טען אַ פּאַרטראַג וועגען דער געשיכטע און פּילאָלאָגיע פון יודיש. איצט האַלט ער אין פּערענדיגען אַ וויסענשאַפּטליך ווערק וועגען דער יודישער שפּראַך.

סאלניק בנימין-אהרן — זעה סלניק בנימין-אהרן בן אברהם.

סאָקאָלאָוו נחום — בעריהמטער, זעהר פּראָדוקטיווער העברעאישער שריפט-שטעלער און זשור-נאַליסט, רעדאַקטאָר פון דער „הצפירה“. געבאָרען אין יאָהר 1860 (ה'שבת תר"ך) אין ווישאַגראַד, פּלאָצקער גוב. זיין ליטעראַרישע טע-

טיגקייט אין יודיש איז פּערבונדען דער עיקר מיט דער טעגליכער צייטונג, דער טעלעגראַף, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אין 1905 — 1906 אין וואַרשוי, הגם ער האָט זיך בעטייליגט אויך אין אַנדערע יודישע צייטונגען; בעזונדערס פּיעל אַרטיקלען האָט ער פּערעפּענטליכט אין דער לאַנד-דאָנער „יודישער וועלט“ (אַ ביילאָגע צו „Jewish World“). אין יאָהר 1912 האָט פ. קאַנטאַראָוויטש אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי אַ באַנד „אויסגעוועהלטע שריפ-טען“ סאָקאָלאָוו, האַלב אַריינגעל יודישע, האַלב איבערזעצטע פון העברעאיש. פון דעם אייגענעם פּערלענער איז אויך ערשיענען אַ בראַשור אין יודיש, נחום סאָקאָלאָוו“ (צום 50-יעהריגען יובילעאום פון „הצפירה“), וואָס ענטהאַלט זיין ביאָ-גראַפיע און חאַראַקטעריסטיק, געשריבען פון אַמעריקאַנישען שריפטשטעלער אַב. גאַלדבערג.

סג"ל הנוך בן צבי-הירש פון פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין — האָט אי-בערזעצט אויף יודיש דאָס בעוואוסטע מוסר-ספר „אגרת בעלי חיים“ (וואָס איז פּערפאַסט געוואָרען אין אַראַביש און אי-בערזעצט אין העברעאיש פון קלונימוס בן קלונימוס) און עס אַרויסגעגעבען אין האַנוי, 1718.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר

פון אַ מוסר-ספר אין העברעאיש (ביוז פרק י"ג) און יודיש (פון פרק י"ג ביזן סוף) אונטערן טיטעל „מרפא לנפש“ (ערשיענען אין פירט, 1692, לויט צעדנער — 1712). ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 373; פירסט, Bibl. Jud., III, 22.

ד

dish Literature, 216, 376.
 סאַטאַנאַוו שענעמאַן בן יצחק, ד"ר — דער אױטאָר פון אַ ווערק איבער כעמיע אין יודיש („כימיה אָדער שידע-קונסט“, בערלין, 1795).
 ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונזר הספרים, 239.
 סאַטאַנאַווער מענדעל — זעה לעפין מנחם-מענדעל.
 סאַטעק י. ד"ר — שריפטשטעלער און פאַרשער פון דער יודישער שפראַך. געבאַרען אין יאָהר 1861 אין באַקוי, רומעניען, אין אַ פאַמיליע, וואָס שטאַמט פון דעם רוסישען שטעדטעל בראַילאָוו. האָט שטודירט מעדיצין אין דער וויענער אוניווערזיטעט און איז געוועזען צווישען די גרינדער פון דעם ערשטען יודיש-נאַ-ציאָנאַלען סטודענטען-פּעראַיאַן „קדימה“. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט סאַטעק אָנגעהויבען אין יאָהר 1903 אין דער בו-קאַרעשטער צייטונג „Cronica Izraelita“ מיט אַנאַרטיקעל „אונזער לשון“ („Unser Luschon“), געשריבען מיט לאַטיינישע בולשטאַבען. אונטער דעם אייגענעם טיטעל האָט ער פּערעפּענט-ליכט אַ רייה הומאַריסטישע פעליעטאַנען, וואָס האָבען געהאַט גרויס ערפאַלג צווי-שען דער רומעניש-יודישער אינטעליגענץ און אויפגעוועקט ביי איהר אַ לעבע צו דער יודישער שפראַך. פון זיינע אַנדערע פעליעטאַנען, וואָס זענען ערשיענען אין

סאָבעל יעקב-צבי — העברע-איש-יודישער שריפטשטעלער. אויסער זיין העברעאישען ווערק „החווה חזיונות“ און אַ גאַנצער רייה אַרטיקלען אין פּער-שידענע העברעאישע צייטשריפטען, האָט ער אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1877 אין ניו-יאָרק אַ קליינע זאַמלונג יודישע ליע-דער אונטערן טיטעל „שיר זהב לכבוד ישראל הוקן“. די דאָזיגע זאַמלונג איז וואַהרשיינליך דאָס ערשטע יודישע בוך, וואָס איז ערשיענען אין אַמעריקאַ. די וועניגע ליעדער, געשריבען אין סטיל פון גאַלדפּאַדען, האָבען בלויו אַ היסטאָרישען ווערט; בעזונדערס אינטערעסאַנט איז צווישען זיי דער שיר „דער פּוילישער למדן אין אַמעריקאַ“, וואָס וואַרפט אַ שיין אויף די לעבענס-בעדינגונגען פון די יו-דען אין אַמעריקאַ פאַר די אַכציגער יאָהרען.
 ביבליאָגראַפיע: ל. ווענער, Yid-lish Literature, 216, 376; אלבום עברי, ניו-יאָרק, 1905, ז. 23.
 סאָבעל ש. — דער פּערפּאַסער פון אַ ווערק אין יודיש מיטן נאָמען „זיווגים אָדער די ויכוחים — צום לוסטיגען צייט-פּערטריבען“ (וואַרשוי, 1874), וואָס ברענגט אַ גאַנצע רייה מאַראַלישע סענ-טענצען, געשריבען אין דער פאַרם פון אַ דיספּוט אין אַ קרעפּטיגער אייגענטימלי-כער שפראַך.
 ביבליאָגראַפיע: ל. ווענער, Yid-

ש"אול" און איז שפעטער זעהר פיעל מאָל איבערגעדרוקט געוואָרען.

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 93.

נפתלי-הערץ בן יעקב פּוּיוּען (פּוּזוֹן) — האָט איבערוועצט אויף יודיש דאָס בעוואוסטע מוסר-ספר פון ר' יונה גירונדי, "אגרת התשובה" (ערשיענען צוזאָ-מען מיט'ן העברעאישען אַריגינאַל-טעקסט אין פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין, 1717).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 16.

נפתלי-הערץ פון לעמבערג — דער אַרויסגעבער פון "ספורי מעשיות למהר"ן", אין העברעאיש און יודיש (1815).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 423.

נפתלי בן ישעיה פון פירט — דער אויטאָר פון אַ קורצער אַריטמעטיק אין יודיש (?), וואָס איז ערשיענען אין פירט, 1799, אונטערן טיטעל "נפתלי אילה שלוחה". לויט פירטט איז די דאָזיגע אַריטמעטיק פערפאַסט אין העברעאיש.

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 401; י. פירטט, I, Bibl. Jud., 397.

נתן-נמע חזן פון פראַסטיין (פראַסניץ) — מחבר פון XVII יאָהרהונד-דערט. אויף יודיש האָט ער אַרויסגעגעבען אַ געבעטבוך "יום פפור קטן", וואָס ענטהאַלט תפלות און געבעטען אויף ערב ראש-חדש צו מנחה, ווי אויך פערשידענע אַנדערע ענינים (פראַג, 1692; שפעטער פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען), און די "תפלה לשבים" (דעסוי).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 216 — 217, 661; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה.

נתן בן שמואל — דער אויטאָר

(1912) איז אַרויס זיינע אַ לעידער-זאַמלונג "געזאַנג און געבעט". נסחרס שאַפונג האָט זיך נאָך נישט דעפינירט. ער ליידט צו פיעל פון נישט-קלאַרקייט אין דער פאַרם און אין די דרייטע געדאַנקען. אין מאַנכע זיינע ווערק אָבער איז פאַר-האַן אַ העכסט אייגענאַרטיגע יודישע שפראַך, פול מיט די אַריגינעלסטע אויס-דריקען און עפיטעטען, און זיין גאַנצער שטייגער שרייבען האָט אין זיך עפיס טיעף פערזענליכעס און נייעס.

נעמאנסקי א. — שריפטשטעלער און פובליציסט. האָט גענומען זעהר אַ נאָהענטען אַנטייל אין "וועקער", "פאַלקס-צייטונג", אין די אויסגאַבען פון פערלאַג "די וועלט" א. אַז. וו. אין בעזונדערע אויסגאַבען זענען ערשיענען זיינע פאַל-גענדע ווערק (אַלע אין פערלאַג "די וועלט"): "די געשיכטע פון דער פאַריווער קאָמונע"; "פראַפעסיאָנעלע פעראַיינען און זייערע אויפגאַבען"; "פאַרטייאישע אָדער נייטראַלע פראַפעסיאָנעלע פער-אַיינען".

נפתלי (הירש) בן אשר אַלמ-שול — תלמודיסט און מחבר. האָט גע-לעבט אין רוסלאַנד און פוילען, דערהויפט אין לובלין און זשיטאָמיר, אין סוף פון XVI און אָנפאַנגס XVII יאָהרהונדערט. אַלס ביילאָגע צו זיין פירוש אויף נביאים וכתובים, אַרויסגעגעבען אין 1593—1595 אין קראָקוי אונטערן טיטעל "אילה שלוחה", קומט אויך אַ יודישער גלאַסאַר.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד. ענג. ענג. I, 479; בן-יעקב, אוצר הספרים, 639; נ. קאר-פעלעס, די נעשויטע דער יודישען ליטעראַטור.

נפתלי-הירש בן דוד — האָט איבערוועצט אויף יודיש יוסף פון טראַפ-לאָוויצ'ס דראַמע אין 6 אַקטען "מלוכת ש"אול", וואָס איז ערשיענען אין לעמבערג, 1801, אונטערן טיטעל "גדולת דוד ומלוכת

די וועלטשפראַכע עספּעראַנטאַ" (צוערשט ערשיענען אין 1888).

ביבליאָגראַפֿיע: ספר זכרון, 75: יוד.-ענג. ענז. IX, 238: די פּאָררעדע צו כתבו הנ"ץ" (וואַרשוי, 1898).

ניסענבוים שלמה - ברוך — העברעאישער שריפטשטעלער, אַ געביר-טיגער פון לובלין, דער מחבר פון דער וויכטיגער מאָגאָראַפֿיע איבער די גע-שיכטע פון די יודען אין לובלין — לקורות היהודים בלובלין". אין יאָהר 1908 האָט ער אַרויסגעגעבען אויף יודיש זיין ווער-קעל „די געשיכטע דער יודען אין פוי-לען", וואָס, נישט קוקענדיג אויף דער שלעכטער שפראַך, האָט עס דאָן אַ געווי-סען אינטערעס אַלס די ערשטע אַרבייט אויף יודיש וועגען דעם דאָזיגען ענין.

דער נסתר (פסעוודאָנים) — די-5-טער. געבאָרען אין מיטען די אַכציגער יאָהרען פון XIX יאָרהונדערט אין וואָ-לין אין אַ פערמעגליכער חסידישער פאַמי-ליע. האָט דעביוטירט אין יאָהר 1907 מיט אַ ביכעל „געדאַנקען און מאָטיווען" (אַרויס-געגעבען אין ווילנאַ), וואָס האָט געצויגען אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט דורך זיין אונגרייפען, אָבער אייגענאַרטיגען סטיל און דער געוואַגטקייט פון די טעמעס. דאָן ועגען ערשיענען פון איהם אייניגע זאַכען אין די „ליטעראַרישע מאָנאַטשטריפטען" (פּויליש), „דער ערשטער שניי", „קלעאַ-פּאַטרע", אין „פריינד", „סוף זומער", „דער ליאָווער", „אליהו אין דער מדבר", אין גאָרעליקס „יודישען אַלמאַנאַך" און אין „שטראַהל" (פרייהלינג), אין פרזעס „יודיש" („אַ טאָגביכעל פון אַ פּערפיהרער") און אין נאָך אַ פּאַר אויסגאַבען. אין יאָהר 1910 האָט דער פּערלאַג „פּראָגרעס" אַרויסגעגעבען אַ זאַמלונג פון אייניגע זאַכען זיינע אונטערן נאָמען, העכער פאַר דער ערד". אין „קונסט-פּערלאַג" (קיעוו.

בעטייליגט ער זיך אויך אין דער העב-רעאישער און רוסיש-יודישער זשור-נאַליסטיק.

נייטאנאוויטש נפתלי-הערץ (בעקאַנט אויך אונטערן פסעוודאָנים הנ"ץ)

— שריפטשטעלער און פּעדאַגאָג. געבאָ-רען אין יאָהר 1843 (י"ב אדר תר"ג) אין יוזעפּאָוו, לובלי-נער גוב., געשטאַר-בען אין יאָהר 1898 (ט"ו אדר תרנ"ח)

אין וואַרשוי. ערצויגען אין זאָוויכאַסט, ראַדאָמער גוב., אונטער דער השגחה פון זיין פאָטער, אַ יוד אַ משפּיל און אַ גוטען העברעער, האָט ער זיך שפּעטער פּיעל אָבעגעגעבען מיט זעלבסט-בילדונג. וואוינענדיג אין לובלין, האָט ער זיך בעטייליגט אין פּערשידענע אַרטי-גע פּוילישע צייטונגען, ווי אויך אין דער „Israelita". זיין ליטעראַרישע טעטיג-קייט אין יודיש האָט ער אָנגעהויבען אין „דער וואַרשויער יודישער צייטונג" (1867). וואו ער איז געוועזען אַנאָפּטער מיטאַר-בייטער. אין יאָהר 1886 האָט ער זיך בעזעצט אין וואַרשוי, וואו ער האָט זיך בעזעפטיגט אַלס בוכהאַלטער און לעה-רער, מיטאַרבייטענדיג צו גלייכער צייט אין דער „הצפירה". אויף יודיש האָט ער אַרויסגעגעבען אַ זאַמלונג ערצעהלונגען פונ'ם יודישען לעבען („מין שבת", „טאַ-קי שוין", „די ביידע הערשעלס" א. אַנד.). אַנאָאיבערזעצטע ערצעהלונג „שולמית" און אַ רייה מעטאָדען אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען „דער הויזלעהרער", צו ערלערנען די העברעאישע, רוסישע, דייטשע און פּוילישע שפראַכען (ערשטע אויסגאַבע — 1889). אויסערדעם האָט ער איבערגע-אַרבייט אויף יודיש זאַמענהאַפּט ווערק

מעשיות" (אויף יודיש און העברעאיש, 1815; פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרן רען), וואָס ער פלעגט פערצעהלען פאַר זיינע תלמידים אויף יודיש, און אזוי זע-נען זיי אויך פערשריבען געוואָרען דורך זיין תלמיד ר' נתן בראַצלאַווער; ערשט פון יודיש זענען זיי איבערזעצט געוואָרען אין העברעאיש און, לויט'ן ווילען פון ר' נחמן, וואָרט אין וואָרט, אזוי אז דאָס העברעאיש פון די „ספורי מעשיות“ איז פול מיט יודישע אויסדרוקפאַרמען. נישט קו-קענדיג אויף דעם, וואָס מיט זיינע מעשה-ליך איז ר' נחמן אודאי אויסען געווען אויס-צודריקען געוויסע מאַראַלישע און רעלי-גיעזע רעיונות, זענען זיי נישט קיין טרו-קענע מוסר-ערצעהלונגען, נאָר, פער-קעהרט, וואונדערשענע, פאַנטאַסטישע און אָפטמאָל זעהר פאַעטישע לעגענדען, מיט אַ טיעף סימבאָלישען אַראַקטער. אַ בע-גייסטערטען אַרטיקעל וועגען ר' נחמנס מעשהליך האָט פערעפענטליכט זשיט-לאַווסקי אין „דער פּאָלקס-שטימע“, I. אין דייטש זענען די „ספורי מעשיות“ בעאַר-בייט געוואָרען דורך מאַרטין בובער אין זיין בוך „Die Geschichten des Rabbi Nachman, ihm nachder- zählt“ (אין בוך קומט אַנ'אויספיהרליכע איינלייטונג וועגען רב נחמנ'ען).

ניגער ש. — דער פסעוודאָנים פון דעם קריטיקער און פובליציסט שמואל טשאַרני. געפאַרען אין יאָהר 1884 אין דוקאַר, מינסקער גוב, אין אַ בעל-הבתישער חסידי-שער פאַמיליע. בע-קומען די ערשטע ערצהונג אין חדר איז ער שפעטער אַריבערגעפּאָהרען קיין מינסק, וואו ער האָט ביז 17 יאָהר גע-

לערנט גמרא, צו גלייכער צייט אָבגע-בענדיג זיך מיט זעלבסטבילדונג. זיין לי-טעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1906, אַלס נאָ-הענטער מיטאַרבייטער פון דעם ווע-כענטליכען אָרגאַן „דער נייער וועג“ (און זיינע פאַרזעצונגען אונטער די נע-מען „אונזער וועג“, „דאָס וואָרט“ און אַנד.). זיין דעביוט אין דער ליטעראַרי-שער קריטיק איז געוועזען דער אַרטיקעל „די טראַגעדיע פון גלות—געדאַנקען ווע-גען שלום אַשם „משיח'ס צייטען“ (אין „דאָס וואָרט“, 1907). אין יאָהר 1908 איז ער געוועזען איינער פון די אַרויסגעבער פון די „ליטעראַרישע מאָנאַטשריפטען“. שפעטער האָט ער זיך בעטייליגט אין פערשידענע יודישע צייטשריפטען און זשורנאַלען, ווי „דער טאָג“ (אין ווילנאַ), „דער פריינד“, „דאָס נייע לעבען“, די צוקונפט“, „דאָס נייע לאַנד“, די יודישע וועלט“, לעבען און וויסענשאַפט“ (אין דעם לעצטען זשורנאַל איז ער אין 1912 גע-ווען רעדאַקטאָר פון דער בעלעטריסטישער אָבטיילונג) און אַנדערע צופעליג אַרויסגע-געבענע זאַמעלביכער. אין די אַלע אויס-גאַבען האָט ער אויסער רעצענזיעס און פובליציסטישע אַרטיקלען, דערהויפּט אי-בער קולטורעלע פּראַגען, פערעפענטליכט קריטישע אַרבייטען וועגען די בעדייטענד-סטע יודישע שריפטשטעלער (מענדעלע מוכר ספרים, שלום עליכם, פּרץ, פינסקי, רייזען, נאָמבערג, אַש, ווייסענבערג, שאַ-פּיראָ, בערקאָוויטש, ר' יצחק בער לע-ווינזאָהן, ביאַליק, בעל-מחשבות, איינהאַן און אַנדערע). אַ טייל פון די קריטישע אַרטיקלען, אין אַ נייער בעאַרבייטונג, איז צוניפּעגזאַמעלט אין זיין בוך „וועגען יו-דישע שרייבער“, וואָס איז אַרויסגעגעבען אין צוויי בענד פון דעם פערלאַג ז. ש. שרעבערק. פון צייט צו צייט

לעבדן; ער האָט אויך געשריבען ליכע-
 ראַישע קריטיק. אין יאָהר 1911 האָט
 ער פּערלאָזען רוסלאַנד, און האָבענדיג
 פּערבראַכט אַ געוויסע צייט אין דייטש-
 לאַנד און דער שווייץ, איז ער ענדע
 דעמוזעלבען יאָהר אַוועק קיין אַמעריקאַ,
 פון וואָנען ער שרייבט אין „היינט“ זיינע
 „ניו-יאָרקער בילדער“. — אין דער נייער
 יודישער ליטעראַטור פּערנעעהמט נאָנאָבערג
 דער בעלעטריסט איינעם פון די בעדיי-
 טענדסטע ערטער. פון זיינע ערצעהלונ-
 גען זענען נאָר אייניגע געווידמעט דעם
 אַלטפּרענקישען יודישען לעבען („אין אַ
 פּוילישער ישיבה“, אַ פּלוצלונגע עלטער“);
 דערהויפּט אָבער שילדערן זיי אַ געוויסען
 טיפּ פון דער יודישער אינטעליגענץ, אָדער
 ריכטיגער געזאָגט—פון דעם יודישען אינ-
 טעליגענטען פּראַלעטאַריאַט. די העלדען
 פון זיינע מייסטע נאָוועלען—עקסטערנע,
 לעהרערס, קורסיסטינס—זענען אַלע איי-
 גענטליך וואַריאַציעס פון איין און דעם-
 זעלבען טיפּ מיט, צובראַכענע מענשען,
 אָהן קראַפט און אָהן ווילען, מענשען,
 וואָס האַלטען זיין איין גריבלען זיך און
 פּילאָזאָפּירען, נישט קוקענדיג אויף זייער
 אייגענטליכער גלייכגילטיגקייט צום לע-
 בען; העלדען פון פּאַסיווע ליידען, מיט
 בענקשאַפט אָנשטאַט ליעבע און פּערבי-
 טערסקייט אָנשטאַט האַס, געהען זיי
 עלענד אַרום איבער דער וועלט, אַזוי ווי
 לאַנג שוין געשטאַרבענע, און שטרעבען
 נאָר צו שטילער פּערגליווערטער רוה. טיע-
 פּער פּסיכאָלאָגישער אַנאַליז, געלאַסענער
 אָביעקטיווער טאָן און קלאַרער סטיל זע-
 נען די חאַראַקטעריסטישסטע סמנים פון
 נאָמבערג דעם ערצעהלער. אין דער שיל-
 דערונג פון זיינע אַרימע פּאַרשויענע פּיהלט
 זיך דער קיהלער קלוגער שמייכלע פון אַ
 סקעפּטיקער, וועלכער איז דאָך מאַנכמאַל
 דורכגעדרונגען מיט אַ שטילען ווייכען לי-

ריוס. אָט דער מידער ליריוס פּיהלט זיך
 אויך אין זיינע קינדער-ערצעהלונגען
 („אויגען“, „אלול“, „צווישען טאַטע-מאַ-
 מע“) און אין זיינע וועניגע ליעדער. זיין
 וויגיליעד „ס'לויפען, ס'יאָגען שוואַרצע
 וואַלקען“ ווערט געוונגען אין די ברייטע-
 רע פּאָלקשיכטען. דער הומאָר נאָמ-
 בערגס האָט זיין אייגענאַרטיגען אויסדרוק
 אין דער סעריע „שייקער און שלימזל“.
 נאָמבערגס בעלעטריסטישע ווערק זענען
 ערשיענען אין פּינף קליינע זאַמלונגען
 (אַרויסגעגעבען פון פּערלאַג „ביכער-פאַר-
 אַלע“). אויף העברעאיש זענען ערשיענען
 צוויי זאַמלונגען פון זיינע ערצעהלונגען.
 נאָמבערג האָט איבערזעצט אויף יודיש
 הויפטמאַנס דראַמע „פּוהרמאַן הענשעל“
 (שימינס פּערלאַג) און שעקספּירס „ראַמעאַ
 און יוליאַ“ (אין דער „טעאַטערוועלט“—
 נישט געענדיגט)

ביבליאָגראַפיע: ש. נינער, „אויף
 דער גרעניץ צווישען לעבען און מוים“, בעל-
 מחשבות, נעקליבענע שריפטען, I, 181—184;
 יוד.רום. ענז. XI, 778—779.

ר' נחמן בראשיתאָווער — בע-
 ריהמטער חסידישער רבי, איינער פון די
 בעדייטענדסטע פּאַרשטעהער פון דעם
 חסידזום, דעם בעש"טס אַנ'אייניקעל פון
 דער מוטערס צד. געבאָרען אין יאָהר
 1772 אין מעדזשיבאָזש, פּאָדאָליען, גע-
 שטאַרבען אין יאָהר 1811 אין אומאַן,
 קיעווער גוב. אין די אויגען פון ר' נחמן,
 אַזוי ווי פון אַנדערע גרויסע חסידים, האָט
 מאַמע-לשון געהאַט גאָר אַ בעזונדער
 ווערט. זיינע תּלמידים פּלעגט ער הייסען
 צוואַמענקלייבען זיך יעדען טאָג חאָטש
 אויף אַ שעה און דאווענען אין דער צייט
 נאָר אויף יודיש, פּדי פּריי צו קענען
 אויסגיסען זייערע געפּיהלען. די גייסטיגע
 וועלט ר' נחמנס האָט געפונען איהר
 אויסדרוק אין זיינע אייגענאַרטיגע „ספורי-

שטאנדן אונ' אין געזעץ דער שפאטר
 ניט ער איז גיזעשן" ...
 ביבליאָגראַפֿיע: א. שולזאַן, שנת-
 יהודית-אשכנזית וספרותה, 21.
 משה שוחט — דער אויטאָר פון
 אַ יודישער איבערזעצונג פון „שחיתות
 ובדיקות“, וואָס איז ערשיענען צוזאַמען
 מיט'ן העברעאישען טעקסט אין פראַג,

1695, און שפעטער זעהר פיעל מאל אי-
 בערגעדרוקט געוואָרען. (אַנ'עלטערע אַנאָ-
 נימע יודישע איבערזעצונג פון „שחיתות
 ובדיקות“ איז ערשיענען אין קראָוִי,
 1644, און איז אויך שפעטער פיעל מאל
 אַרויסגעגעבען געוואָרען).
 ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר
 הספרים, 571

נ

נאָמבערג הערש-דוד — בעיוואוס-
 טער יודישער און העברעאישער בע-
 לעטריסט און פוב-
 ליציסט. געבאָרען
 אין יאָהר 1876 אין
 אַמשינאָוו, וואָר-
 שויער גוב., אין אַנ'-
 אָנגעזעהענער חסי-
 דישער פאַמיליע.
 געבליבען אַ יתום,
 איז נאָמבערג אויפגעצויגען געוואָרען
 ביי זיין זיידען אין שטרענג-חסידישען
 גייסט און האָט ביז 18 יאָהר פער-
 בראַכט אין לערנען. שפעטער איז ער,
 אונטערן איינפלוס פון דער ניי-העברעאי-
 שער ליטעראַטור, געוואָרען אַ משכיל און
 האָט זיך אָנגעהויבען אָפצוגעבען מיט
 זעלבסטבילדונג. ער האָט אָבער צוליעב
 דעם געמוזט אינגאַנצען זיך צושיידען מיט
 זיין שטרענג אַרטאָדאָקסישער פאַמיליע.
 ענדע די ניינציגער יאָהרען איז ער גע-
 קומען קיין וואַרשוי, וואו ער האָט אָנגע-
 הויבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין
 יודיש און כמעט גלייכצייטיג אויך אין
 העברעאיש. זיינע ערשטע זאַכען אין פער-
 זען און פראָזע זענען ערשיענען אין ריי-
 זענס „צוואַנציגסטען יאָהרונדערט“ און
 אין „יוד“. אין דער לעצטער צייטשריפט

האַט ער פערעפענטליכט אַרייה נאָוועלען,
 וואָס האָבען געצויגען אויף איהם די אויפ-
 מערקזאַמקייט דורך זייער גאַנץ אייגענ-
 אַרטיגען טאָן און דעם נייען מין טיפען,
 וואָס ווערען געשילדערט אין זיי. ער
 האָט זיך אויך בעטייליגט אין פערשידענע
 אַנדערע אויסגאַבען, יודישע און העברע-
 אישע, און איז געוועזען איינער פון די
 נאָהענטסטע מיטאַרבייטער פון די העב-
 רעאישע צייטונגען „הצפה“ און „הבקר“.
 אַלס פובליציסט איז ער אויפגעטרעטען
 אויך אין דער יודישער שרעסע, נעהמענ-
 דיג אַ נאָהענטען אָנטייל אין „וועג“,
 „אונזער לעבען“, „היינט“. אין יאָהר
 1908 האָט ער זיך בעטייליגט אין דער
 טשערנאָוויצער יודישער שפראַך-קאָנפּע-
 רענץ. זייט דאָמאָלס איז זיין ליטעראַרי-
 שע טעטיגקייט הויפּזעכליך געווידמעט
 דער יודישער שפראַך. אין אָנהויב 1910
 איז ער געוואָרען אַ נאָהענטער מיטאַרביי-
 טער אין „פריינד“, וואָס האָט דאָן אָנגע-
 הויבען צו ערשיינען אין וואַרשוי. אין
 דער דאָזיגער צייטונג האָט ער זעהר פיעל
 געאַרבייט זשורנאַליסטיע, בעריהרענדיג
 אין אַרטיקלען און פעליעטאַנען, וואָס פלע-
 גען זיך דרוקען כמעט טעגליך, די פער-
 שידענסטע פראַגען פון יודישען קולטור-
 רעלען, געזעלשאַפּטליכען און פאָליטישען

צוזאמען מיט'ן העברעאישען טעקסט און אויך אָהן איהם.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 1951: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 59.

משה בן חנוך (הענוכ'ש) אַלט-נשול איש ירושלמי — איינער פון די עלטסטע און בעדייטענדסטע יודישע שריפטשטעלער, דער פּערפאַסער פון דעם בעוואוסטען מוסר-ספר „בראָנטשפיגעל“ (דער העברעאישער טיטעל פון דעם בוך איז „מראה השורפת“). אין דער הקדמה גיט דער אויטאָר צו פּערשטעהן, פאַרוואָס ער האָט זיין ווערק אָנגערופען „בראָנט-שפיגעל“ (ציטירט לויט דער לאַטיינישער טראַנסקריפציע פון גרינבויםס חרעסטאָ-מאַטיע): „איך האָב גיהיישין דאָס בוך בראָנט שפיגל, דאָש זיך דיא זעלביגן לייט קויפן צו שפיגלן שטעטיגליך דרי-נען ... אונ' דאש איכש הייש בראָנט שפי-געל, דרום דאש די שלעכטן שפיגל ווייזן איין זאך גאר קליין, דא וויל מן זיך ניט בעמירן אב צו וועשן, אָבר אין דיום בראנט שפיגל ווייזט עש זיך גראב, דא ווערט מענ'ש וועלן אב וועשן“. דאָס ווערק איז איינגעטיילט אין פּרקים (פון 68 ביז 76 אין פּערשידענע אויסגאַבען); אין פּיעל פון זיי ווערען בעהאַנדעלט די פּליכטען פון די פּרויען; אַנדערע קאַפיט-לען ברענגען אַלגעמיינע לעבענס-כללים און ווייזען אָן די וועגען, וואָס פּיהרען צו אַ פּרומען און גוטען לעבען; דערביי ווע-רען געבראַכט, אַלס אילוסטראַציעס, פּערשידענע מעשיות און משלים פון תּלמוד און מדרש. צום ערשטען מאל ערשיענען אין יאָהר 1602 אין באַזעל (און אפּשר נאָך פּריעהר), איז דער „בראָנט-שפיגעל“ געוואָ-רען זעהר פּאָפּולער, אויסהאַלטענדיג איי-ניגע אויפלאַגען און אַרויסרופּענדיג אַ רייה נאָכאַהמונגען, ווי „זיטענשפיגעל“.

„צירשפיגעל“, צוזאַמגעשטעלט און דער צו-לעצט ערשיענענער „קליינער בראָנט-שפי-געל“. אין העברעאיש איז דער „בראָנט-שפיגעל“ אַרויסגעגעבען געוואָרען פון דעמוזעלבען משה הענוכ'ש אונטערן נאָמען „ספר המראה“ (פּראָג, 1572).

ביבליאָגראַפיע: מ. גרינבוים, Jii-dischdentsche Chrestomatie, 280—238 (ווערען געבראַכט אויסגעגעבן פון בראַנט-שפיגעל); יוד-ענג. ענצ. I, 478; בן-יעקב, אוצר הספרים, 88.

משה בן יעקב — דער אויטאָר פון אַ גרויסען מעדיצינישען ווערק אין יודיש אונטערן טיטעל „שפיגל דער אַרצנייא“, איינגעטיילט אין בעזונדערע חלקים און קאַפיטלען. דאָס ווערק איז געבליבען נישט פּערעפּענטליכט און געפּינט זיך אין כתב-יד רד"א, V, № 1648.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 607.

משה ירושלמי — דער אויטאָר פון אַ ווערק אין יודיש אונטערן טיטעל „ידי משה“ — „איינע בעשרייבונג פון א"י אויך אלי כּפּרים ועיריות וקברי אבות“ א. א. ו. (1769).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 215.

משה מלמד בן בער ש"ק פון וויטען — דער אויטאָר פון „זמר נאה לפורים“, אין העברעאיש און יודיש.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 160.

משה בן מרדכי — דער אויטאָר פון אַ האַנדשריפטליכער תּהלים-איבער-זעצונג. דער כתב-יד פון איהר, וואָס געפּינט זיך אין דער קאָלעקציע פון דע-ראַסי, איז פון יאָהר 1516 און הויבט זיך אָן פּאָלגענדערווייז: „וואול דען מאן דש ניט ער אישט גיגנגין אין וועג דר רשעים אונ' רוט דער זוינדיגן ניט ער איז גי-“.

האָט ער געהאַט די ערלויבניש צו וואוי-
נען אין האַלע, פערמאַכט זיין דרוקעריי,
די ביכער קאָנפֿיסקירט און איהם אַליין
אַריינגעזעצט אין געפענגניש. איהם איז
אַבער געלונגען צו אַנטלויפען קיין אַמס-
טערדאַם, וואו ער האָט ווייטער געפֿיהרט
זיין אַרבייט אַלס אַרויסגעבער.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-ענג. ענג. IX,
61: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה,
X, 58: יוד.-רום. ענג. VI, 105: בן-יעקב,
אוצר הספרים, 217, 651.

משה בן אברהם מחוקק — האָט
איבערזעצט אויף יודיש די יוצרות אין
ריימען, מיט אַ בעזונדערן נגון צו זיי
(פּראָג 1860).

ביבליאָגראַפֿיע: א. שולמאַן, שפת
יהודית-אשכנזית וספרותה, 58: בן-יעקב, אוצר
הספרים, 219.

משה בן אַליהו — מחבר. ער איז
געוועזען אַ זוהן פון דעם בעוואוסטען
תלמודיסט ר' אליהו בר' שמואל פון לוב-
לין, דעם פערפאַסער פונ'ם ספר „יד
אליהו“, און האָט אָנגעשריבען אַ יודיש
ווערק מיט'ן נאָמען „מלאכי קדש“, וואָס
ענטהאַלט דעם „שיר היחוד להני משה“
און אַנדערע תפלות, ווי אויך אַבּהאַנדלונג-
גען איבער גוטע מדות, מוסר און דינים
(זשאַלקיעוו, 1745; ווילנאָ, 1840).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר
הספרים, 330.

משה דן בן הרב דרוקער —
האָט צוזאַמען מיט אברהם בן ליבערמאַן
ווילשט אַרויסגעגעבען אַ יודישע איבער-
זעצונג פון די „מעמדות“ („סדר מעמדות
אויף טייטש איבר זעצט“, — אַמסטערדאַם,
1740). אַ פּריהערע אָנאַנימע איבערזעצונג
פון די מעמדות איז ערשינען אין פּראָג,
אַרום 1661. שפעטער זענען זיי בכלל
זעהר פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען.

דיזי שינה ניאי תפלה פון אן פאנג ביז
צו ענד, האב איך גיזעצט אלי אותיות מיט מייני
איגני הענד, געלה בת הר"ר משה המדפיס ואמי מרת
פריידה בת הר"ר ישראל כ"ץ ז"ל,
דיא האט מיך צווישן צעהן קינדער גיבארן,
איך בין איין בתולה נאָך עטוואש אונטר
צוועלף יארין.

נעמט איך קיין חידוש, דאש איך מוז
ארבייטן, הרכה והענוגה בת ישראל זיצט אין גלות,
לאגני צייטן, איין יאר גיט אהין אונ' דאש אנדרי טוט
קומן,

אונ' מיר האבן פון קיינר גאולה נאך גיט
פר נומן, מיר שרייען אונ' מיר בעטין אן גאט
אלי יאר,

ער וואלט דאש אונזרי תפלות ביא השם
ית' זולטן קומן פאר,

וויא ווייל איך מוז שוויגן שטיל,
איך אונ' מיין פאטערש הויז טארין גיט
רידן פיל,

ווי עש כל ישראל ווירט דער גין,
אלזו זאל אונז אויך גישעהן,

דען דער פסוק טוט זאגן, עש ווערין זיך
פרייען אלי לייט,

דיא אויף דאש חורבן פון ירושלים האבן
גיטן (?) קלאגן,

אונ' דיא אויף דאש גלות האבן פר טריבן
גרופי לייך,

דיא ווערין מיט דער גאולה האבן גרוש
פרייד"...

דערפאַר וואָס משה בן אברהם האָט
אַריינגענומען אין זיין סדור-אויסגאַבע די
תפלה „עלינו“, וואָס איז געוועזען פּער-
באַטען דורך אַ קיניגליכען דעקּרעט, האָט
די האַלער אוניווערזיטעט, וואָס פון איהר

דער גאון ר' מרדכי זינגער, א בעוואוס-
טער קראָקווער ראש הישיבה. מרדכי בן
יעקב איז געוועזען דער אויטאָר פון דער
ערשטער געדרוקטער יידישער איבערזע-
צונג פון ספר משלי (קראָקוי, 1582;
פראָג, 1602; פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין,
1713) און פון ספר איוב (פראָג, 1597).
די איבערזעצונגען זענען נישט קיין ווערט-
ליכע, נאָר פערפלאַכטען מיט פערשידענע
פשוטים. שולמאַן ברענגט די פּאָלגענדע
שטעלען אַלס מוסטער: „צו ווישן קלוג-
הייט אונ' קעשיגונג אונ' צו פרוּבן זאג
דער ור שטענדיקייט. דען ווען זיך איינר
מויהט אין דער תורה דא ווערט ער קלוג
אונ' ווייש זיך צו האלטן נאך גוט ית'.
צו לערנען אונ' צו ור נעמען קעשטיגונג
קלוגקייט דז ער קאן טון צדקה ומשפט
אונ' צו צייטן מין אז דו משפט איז
ווייזט דז האשט רעכט ורטיג וועג דז ער
מיט זיין חבר זול איין פשרה גיין ווען
ערש שון וואז מין העט גיוואנן דעם דין
נאָך. הויר מיין זון קעשטיגונג דיינש
ואטר און ניט דו זולשט ור לושן די לער-
נונג דיינר מיטר, כלומר דו זולשט הלטן
דיא תורה דיא דיר האט גוט ית' געבן
דורך משה רבינו ע"ה שריפטליך אויף
בערג סני"...

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
יהודית-אשכנזית וספרותה, 26 — 27, 28;
בן-יעקב, אוצר הספרים, 643, 644; יור-ענני,
IX, 13.

מרמ"ק. — זשורנאַליסט. געפאַ-
דען ענדע די זיבעציגער יאָהרען פונ'ם
פאַריגען יאָהרהונדערט אין דער ליטאַ.
זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט האָט ער
אַנגעהויבען אין די לאַנדאָנער יודישע
צייטונגען. אין לאַנדאָן איז אויך ער-
שיענען זיין איבערזעצונג פון אַסקאַר-
אייילס, דע פראָפּונדיס" (מיט אַ פאַררעדע
פון בעל-מחשבות). שפעטער איז ער

אוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט גע-
נומען זעהר אַ שטאַרקען אַנטייל אין דער
פּועלי-ציוניסטישער בעוועגונג. אַ גע-
וויסע צייט האָט ער אויך רעדיגירט דעם
אַרגאַן פון די אַמעריקאַנישע פּועלי-
ציון „דער יודישער קעמפּפּער". ער האָט
זיך אויך בעטייליגט אין אַנדערע צייט-
שריפטען מיט פּובליציסטישע אַרטיקלען,
פעליעטאַנען א. אַנד.

משה בן אברהם אבינו גר
צדק — בעוואוסטער דרוקער און מחבר.
געפאָרען אין אַ קריסטליכער פאַמיליע אין
ניקאָלסבורג, געשטאַרבען אין אַמסטער-
דאַם אין יאָהר 1733 אָדער 1734. (לויט
וואָלף איז משה בן אברהם געוועזען אַ
געבירטיגער פון פראָג און האָט זיך מגיר
געווען אין אַמסטערדאַם). אין יאָהר 1677
האָט ער אַרויסגעגעבען אַ יודישע איבער-
זעצונג פון נתן-נטיע בן משה האַנאווערס
בעריהמטער היסטאָרישער חראַניק „יון
מצולה" (אייניגע מאָל איבערגעדרוקט
געוואָרען). אין יאָהר 1706 איז ער איינ-
געלאָדען געוואָרען פון דעם בעריהמטען
אַריענטאַליסט פראַפעסאָר יאָהאַן-היינריך
מיכאַעליס קיין האַלע, וואוהין ער האָט
אַריבערגעטראָגען זיין אַמסטערדאַמער דרו-
קעריי. צווישען די ביכער, וואָס ער
האָט געדרוקט אין האַלע, איז אויך געווען
זיין ווערק „תּלאות משה או וועלטבעשריי-
פונג", וואָס ברענגט ערצעהלונגען פון די
פיער וועלסטטיילען, פון די עשרת השבטים,
סמבטיון, גן-עדן א. אַז. וו., אַרויס-
גענומען פון פערשידענע קוועלען, הויפט-
זעכליך פון אברהם פאריסאל און גדליה
אבן יחיה. אין 1714 האָט משה בן אברהם
אַרויסגעגעבען אַ יודישע איבערזעצונג פון
סדור אונטערן נאָמען „תּפלת משה", מיט
אַ זעלטענעם שיר אַלס פאַררעדע פון זיין
טאָכטער געלע, וואָס האָט געאַרבייט
אין דעם פּאַטערס דרוקעריי:

קאנדיציעס, געבען לעקציעס, זוכען שטעלעס א. א. וו. אין 1904 האָט ער אָבערדוקט אונטערן פסעוודאָנים לעאָ מאַרגאַליסאָו אייניגע קריטישע און פוב-ליציסטישע אַרטיקלען אין א. רייזענס זאַמעלביכער. דאָן איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט פערבראַכט אַ פאָר יאָהר. פערנעהמענדיג זיך מיט פערשידענע מלאכות, האָט ער אין דער-זעלבער צייט געדרוקט אין אייניגע אַמע-ריקאַניש-יודישע צייטשריפטען ערצעה-לונגען, לעדער, קריטישע אַרטיקלען. האָט זיך אויך בעטייליגט זיין דער אויס-גאַבע פון זאַמעלבוך „יוגענד“ און אין דער גרינדונג פון דעם הומאַריסטישען וואָכענבלאַט „דער קיבעצער“. ענדע 1908 איז מרגלית צוריקגעקומען קיין רוסלאַנד, וואו דער פערלאַג „די וועלט“ האָט אין יאָהר 1909 אַרויסגעגעבען זיינע אַ זאַמלונג „ערצעהלונגען“. אין יאָהר 1912 איז ערשינען פון איהם אַ באַנד שריפטען „פון היינטיגער צייט“, וואו ס'קומט אויך אַריין אַ סאַטירישער ראָמאַן „פראַזעווקע“. מרגלית האָט איבערזעצט די מאָנאָגראַפֿיע פון פראַפּעסאָר לאַצאַרוס „ירמיהו הנביא“ (שימינס פערלאַג).

מרדכיִלע, רב — זעה טשעמע-רינסקיִ חיים.

מרדכי סבא בן יעקב פון טעפֿ-ליץ — איבערזעצער. האָט געלעבט אין קראָקוי אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVI יאָהרהונדערט. ער איז גע-וועזן איינער פון די בעריהמסטע גאונים אין זיין צייט, און האָט זיך אויסגעציי-כענט אויך מיט זיינע גרויסע קענטנישען אין אַזוינע ענינים, ווי נאַטורוויסענשאַפט, דקדוק, קבלה א. א. וו. (לויט דער אויפשריפט אויף זיין מצבה, — ממרדכי עד מרדכי לאַקס כמרדכי). נאָך אייניגע קוועלען איז ער נישט קיין אַנדערער, ווי

זעלבער צייט האָט זיך ביי זיין מיטווי-קונג אַרגאַניזירט אַ גרופֿע קיעווער יודישע סטודענטען אַרויסצוגעבען ביכער פאַר דער יודישער מאַסע און אינטעליגענץ, צווישען אַנדערן — איבערזעצונגען אויף יודיש פון פרעמדע שפראַכען. מרגליות האָט זיך אויך שפעטער בעטייליגט אין אייניגע יודישע אויסגאַבען, ווי אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקס-ביבליאָטעק“, אין „פריינד“, אין די אַדעסער יודישע צייטונגען א. א. וו.

מרגליות מרדכי בן אריה-לייב (יהודה) אשכנזי — מחבר. ער איז גע-ווען אַ תלמיד פון ר' אברהם רויגו און האָט געלעבט אין אַמסטערדאַם צווישען דעם XVII און XVIII יאָהרהונדערט. אויף יודיש האָט ער אָנגעשריבען אַ ווערק אונטערן טיטעל „מקוה ישראל“, וואָס ברענגט די דינים, רפואות און סגולות, וואָס זענען שייך צו מילה. אַרויסגעגע-בען צום ערשטען מאַל אין אַמסטערדאַם און בערלין, 1710, צוזאַמען מיט ר' דוד לידאַ בן אריה-לייבס „סוד ה'“, איז עס שפעטער ווער פיעל מאַל איבערגע-דרוקט געוואָרען.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד-ענג. ענג. IX, 14; פן-יעקב, אוצר הספרים, 416.

מרגלית ירדיה — בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1884 אין דאָרף פוס-טיקי, גראַדנער גוב., אין אַ פּאַמיליע, וואָס שטאַמט פון די ערשטע יודישע קאָ-לאָניסטען. פון זעקס יאָהר ביז 14 גע-לערנט אין אַ נאָהענטען שטעדטעל, דאָן אַריבערגעפּאָהרען צוזאַמען מיט די על-טערן קיין וואָלקאָוויסק. אונטערן איינ-פלוס פון די נייע אומשטענדען האָט ער געוואָרפען דאָס תלמוד-לערנען און גע-נומען זיך צו אַלגעמיינער בילדונג. צו-ליעב דעם האָט ער געמוזט אַוועק פון דער היים און אָנגעהויבען קנעלען אויף

געהערט מעסטעל צו די בעגאבטע פּאָר-
שטעהער פון דער יונגער גאַליציש-
יודישער פּאָעזיע.

מעריסאָן י. א. ד״ר — פּובלי-

ציסט און איבערזעצער. געבאָרען דעם
6-טען מאַי 1866 אין יעווע, ווילנער
גוב., אין אַנְגֶעזעזעהענער סאַמיליע,
וואָס פיהרט איהר יחוס פון רש"י. ביז 18
יאָהר האָט ער געלערנט גמרא אין גרוי-
סע ישיבות. אונטערן איינפלוס פון לי-
לענבלומס, הטאת נעורים" האָט ער זיך
אַנגעהויבען אָבזוגעבען מיט השכלה און
זעלבסטבילדונג און זיך בעשעפטיגט אַלט
העברעאישער לעהרער אין ווילנאָ און
אַנדערע ליטווישע שטעט. אין יאָהר
1887 איז ער אַוועק קיין ניו-יאָרק, וואו
ער האָט שטודירט מעדיצין אין דער או-
ניווערזיטעט און זי געענדיגט אין יאָהר
1892. זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט
האָט מעריסאָן אָנגעהויבען אין 1888 אַלט
נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דער אַנאַר-
כיסטישער צייטונג „די וואַהרהייט“, וואו
ער האָט צווישען אַנדערן פּערעפענטליכט
אַ פּאָלקטווערטערבוך—ערקלערונגען פון
נייטיגע אָבסטראַקטע פרעמדווערטער,
איינגעפלאַכטען אין ראַדיקאַלע אַרטיק-
לען. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין
אַנדערע יודיש-אַמעריקאַנישע צייטשריפ-
טען און האָט אַ געוויסע צייט רעדאַגירט
די „פּרייע אַרבייטער-שטימע“ (אונטערן
פּסעוודאָנים פ. א. פּראַנק) און „די פּרייע
געזעלשאַפּט“. אויסער פּערשידענע פּובלי-
ציסטישע אַרטיקלען און בראַשורען אויף
ראַדיקאַל-סאָציאַליסטישע טעמען אונטער
די פּסעוודאָנימען פ. פּריי, פּראַנק, דר.
מ.ן, האָט ער פּערעפענטליכט אונטער
זיין אייגענער אונטערשריפט אַנְעֶסיי
דער אַנאַרכיזם און די פּאָליטישע טעטיג-
קייט“ (1906), אַנְאַבּהאַנדלונג פון דעם
אַמעריקאַנישען דיכטער און דענקער היינרי

דייוויד טהאַראַ, די פּליכט פון אונגעהאָר-
זאַמקייט“ און אייניגע גרעסערע איבער-
זעצטע ווערק. ער איז געווען איינער פון
די ערשטע, וואָס האָט געפרובט אַריינצו-
ברענגען אין דער יודישער ליטעראַטור
וויסענשאַפּטליכע ווערק פון אייראָפּעאישע
דענקער און האָט צוליעב דעם צוועק גע-
געגעבען אַריגינאַל-טרייע איבערזעצונגען
פון דזשאָהן סטואַרט מיללס „פּרייהייט“
(צוזאַמען מיט'ן אויטאָרס ביאָגראַפֿיע;
אַרויסגעגעבען פון א. מ. עוואַלענקאָ, ניו-
יאָרק, 1909), הערבערט ספענסערס „ער-
ציהונג“ (פּערלאַנג מיזעל און קאָ. 1910)
און „די ערשטע פּרינציפּען פון אַ סיסטעם
פון סינטעטישער פּילאָזאָפֿיע“ (פּערלאַנג
„אינטערנאַציאָנאַלע ביבליאָטעק“), עלצ-
באַכערס גרויס ווערק „דער אַנאַרכיזם“
(דערזעלבער פּערלאַנג). די אַלע אַרבייטען
מעריסאָנס האָבען אויך אַ ווערט פאַר
דער יודישער שפּראַך, דורכדעם וואָס
זיי שאַפען אָדער פיהרען איין אין יודיש
נייע ווערטער און אויסדריקען פאַר כל-
ערליי אָבסטראַקטע וויסענשאַפּטליכע בע-
גריפּען. אין יאָהר 1912 האָט מעריסאָן
אַרויסגעגעבען אַ מעדיציניש האַנדבוך „מו-
טער און קינד“ (פּערלאַנג „מיזעל און
קאָ.“, וואו ער איז די לעצטע יאָהרען
רעדאַקטאָר פון דעם ליטעראַרישען טייל).

ביבליאָגראַפֿיע: ד״ר א. וואַלפּטאַראַח,
אין „דאָס נייע לעבען“, VIII, 1909; ד״ר
ה. זשימלאָווסקי, אין „דאָס נייע לעבען“, 1910,
V; ש. נויגער, „ספענסער אויף יודיש“, אין
אַ ביילאנגע צום „פּריינד“, 1910, נומער 175.

מרגליות מנשה — בעוואוסטער
כלל-טוער, שריפטשטעלער און יוריסט. גע-
באָרען אין יאָהר 1837 אין בערדיטשעוו,
געשטאַרבען אין יאָהר 1912 אין אָדעס.
נאָך אַלט סטודענט פון דער קיעווער אוני-
ווערזיטעט האָט ער פּערעפענטליכט אַר-
טיקלען אין דעם „קול מבשר“. צו דער-

רוסישע צייטשריפטען. אויף יודיש האָט ער פערעפּענטליכט אַ ווערק אונטערן נאָמען „קוואַלען זיך זעלבסט צו העלפען (אָדעס 1894), וואו ער האָט דער ערשטער געפרובט פּראָפּאָגאַנדירען צווישען דער יו-דישער בעפעלקערונג דעם געדאַנק פון קאָאָפּעראַטיוו-עקאָנאָמישע איינריכטונגען.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.רוס. ענצ. X.

878.

מענדעלע מוכר ספרים — זעה אַבראַמאָוויטש שלום-יעקב. **מעסטער יעקב** — דיכטער. גע-באָרען אין יאָהר 1884 אין זלאָטשאַוו, גאַליציען, אין דער פּאַמיליע פון אַ האַנדווערקער. ביז 12 יאָהר האָט ער געלערנט אין חדר, דאַן בעזוכט אַ פּאַלקס-שול. שפעטער איז ער אַוועק קיין לעמ-בערג, וואו ער האָט אין יאָהר 1905 געענ-דיגט אַ מיטעלשול און איז געוואָרען לעה-רער אין אַ פּאַלקסשול. אין יאָהר 1908 האָט ער געדינט אין וויען אין מיליטער און אַוואַנסירט צום קאָדעט, זייט 1910 איז ער שווישפּיעלער אינ'ם יודישען טעאַ-טער. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען מיט פּובליציסטישע און קריטישע אַרטיקלען אין ריכטערס, וואַהר-הייט (לעמבערג, 1903) און לעמבערגער טאָגבלאַט, וואו ס'איז אויך ערשינען אין 1906 זיין ערשטעס געדיכט. זייט דאָמאָלס שרייבט ער נאָר ליעדער, וואָס דרוקען זיך אין פּערשידענע גאַליציש-יודישע צייטשריפטען און זאַמעלביכער. עס איז אויך ערשינען צוויי בעזונדע-רע זאַמלונגען פון זיינע ליעדער — „פּערחלומטע שעה'ן" (לעמבערג, 1909) און „אַ לעבעס-ליעד" (קראָקוי, 1911). זיי זענען אונקלאָר, געשריבען אין אַ שווערער שפּראַך און בעאיינפלוסט פון דער פּוילישער און דייטשער ליריק. דאָך

„וועקער“, „פּאַלקסצייטונג“, „מאָרגען-שטערן“, אין די זאַמעלביכער „נייע צייט“, „צייטפּראָגען“, „לעבעס-פּראָגען“ א. אַנד. אַ געוויסע צייט האָט ער זיך אויך בעטייליגט אין „פּריינד“ און האָט געדרוקט אַרטיקלען אויף יודישע טעמען אין פּערשידענע אויסגאַבען אויף רוסיש און דייטש. ער האָט געשריבען איבער די פּראָגען פון נאַציאָנאַליזם, עמיגראַציע, פּראָלעטאַריאַציע, איבער דער יודישער אַרבייטער-בעוועגונג, איבער דער שפּראַך-פּראָגע (פון יודישיסטישען שטאַנדפּונקט) א. אַז. וו.

מעליר לייב בן יוסף — איבער-זעצער. האָט געלעבט אין דעם סוף פון דעם XVI יאָהרהונדערט. ער איז געווען דער אויטאָר פון „לאַנג מגלה“ (מגלה ארוכה), אַ יודישע איבערזעצונג פון מגלת אסתר (—דיא מגלה אין לה"ק אונ-טייטש מיט אלי מדרשים, אונ' פשוטים אונ' חידושים אונ' שיני מעשים אונ' גאר לאַנג-גי שטראף דיא מן דינן (דרינען) האָט גימאַכט"....) — צוזאַמען מיט דער איבער-זעצונג פון תּרגום שני (קראָקוי, 1590; שפעטער אייניגע מאָל איבערגעדרוקט געוואָרען).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 639, 673; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 30, 32. (נירנבוים ברענגט און ווין חרעסטאָמאַטיע אַ לענגערן אויסצוג פון אַנאָנימער יודישער איבערזעצונג פון מגלת אסתר, וואָס איז אויך ערשינען אין קראָקוי, 1590; הי עס חייט אום, זענען די ראָויגע בידע איבערזעצונגען אידענטיש).

מענדל'ין וואַלף-יעקב — שריפט-שטעלער איבער עקאָנאָמישע פּראָגען. געבאָרען אין יאָהר 1842 אין מאָהלעוו-אויפ'ן-דניעפּער. ער איז געוועזען אַ מיט-אַרבייטער אין העברעאישע און יודיש-

הספרים, 450.

מנחם מן בן שלמה הלוי - זעה אמעלאנדער.

מנחם-מענדעל בן אהרן פון קאמטניץ - דער אויטאָר פון אַ היסטאָ-רישען ווערק „קורות העתים לישורון בארץ ישראל“, וואָס ענטהאַלט די גע-שיכטע פון די יודען אין פּאַלעסטינאַ אין יאָהר 1834 און די בעשרייבונג פון דעם פּאַגראָם און די אונרוהען פון יאָהר 1837. אויף יודיש איז דאָס ווערק ערשיענען אין וואַרשוי, 1841.

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 527.

מנשה בן יוסף איריער (בן-פורת) - בעריהמטער תלמודיסט און שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1767 אין סמאָרגאָן, ווילנער גוב, געשטאָרבן פון דער האַלערע-מגפה אין יאָהר 1831 אין איליע, דערזעלבער גוב. אַנאָיבערציג-טער אָנהענגער פון די ראַציאָנאַליסטיש-הומאַניטאַרע אידעען פון XVIII יאָהר-הונדערט, אַ שאַרפער געגנער פון פּלפול, קבלה און מיסטיק בכלל, האָט ער זיין לע-בענסזיעל געזעהן אין דער אַרבייט פאַרן טובת הכלל, און אין אַ גאַנצער רייה ווערק אין העברעאיש האָט ער געקעמפט פאַר רעפּאָרמען אין יודישען מאַטעריעלען און גייסטיגען לעבען, איז אַרויסגעטרע-טען געגען אַזוינע אוננאָרמאַלע זאַכען, ווי פריהע חתונות, פּעראַכטונג צו פיזי-שער אַרבייט, שטאַרעריי-פּרנסות, אונווי-סענהייט, אַבערגלויבען א. ד. ג. דיזעלבע אידעען האָט ער געפרובט אויך פּערשפּריי-טען צווישען דעם פּראָסטען עולם; צו דעם צוועק האָט ער אַרויסגעגעבען אין העב-רעאיש און יודיש זיין ווערק „סמא דחיי“ אָדער „לעבין מיטטעל“ (יאָהר און אָרט פון פּערעפּענטליכען פּעהלען; 1818 אָדער 1823) און דערמיט געמאַכט דעם ערשטען און אין

זיין צייט איינציגען פּרוב אויפצוקלערען דאָס פּאָלק אין זיין שפּראַך וועגען פּער-שידענע ערנסטע לעבענספּראָגען. אָבער די רעפּאָרמאַטאָרישע אויפטוען פון מנשה איליער האָבען אַרויסגעוועפּען אַ שטאַרקע התנגדות ביי די קאָנסערוואַטיווע מנהיגים פון יענער צייט און האָבען נישט געהאַט קיין ערפּאָלג. פון זיין ווערק „סמא דחיי“, וואָס האָט געזאָלט אַרויסגעהן פּעריאָדיש (אַלע וואָך אַ דרוקבויגען), זענען ער-שיענען נאָר צוויי העפטען, פון וועלכע ס'איז געבליבען בלויז אַ פּאַר עקזעמ-פלאַרען (איינער געפינט זיך אין דער ווילנער סטראַשון-ביבליאָטעק; פאַרהאַן אויך אַן עקזעמפּלאַר אין דער וואַרשויער סינאַגאָג-ביבליאָטעק).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.רוס. ענד. X, 855 - 857.

מערעם וולאדמיר - פּובליציסט. געבאָרען דעם 10-טען יולי 1879 אין דער פּאַמיליע פון אַ מיליטער-אַרצט פון יודי-שער אַבשטאַמונג. ערצויגען געוואָרען אין מינסק, וואו ער האָט געענדיגט דאָס גימ-נאַזיום. שפּעטער האָט ער שטודירט אין דער קיעווער אוניווערסיטעט, אָבער פאַר זיין אַנטייל אין דעם סטודענטען-שטרייק איז ער אין יאָהר 1899 אויסגעשלאָסען געוואָרען און האָט אַ פּאַר יאָהר געלעבט אין מינסק. אין 1901 איז ער פּערמאַנענט געוואָרען צום פּערשיקט ווערען קיין מורח-סיביר, ער איז אָבער אַוועק קיין אויס-לאַנד, וואו ער לעבט אויך איצט (אין וויען). - מערעם האָט גענומען זעהר אַ שטאַרקען אַנטייל אין דער יודישער אַר-בייטער-פּרעסע, און האָט פּערעפּענטליכט אַ גרויסע מענגע אַרטיקלען כּמעט אין אַלע אַרבייטער-אַרגאַנען, ווי אין דעם בערשטער-אַרגאַן „דער וועקער“ (1900), אין „מינסקער אַרבייטער“ (1900), אין „יו-דישען אַרבייטער“, „אַרבייטער-שטימע“.

דער ניי-געגרינדעטער יודישער קאלאָניע קלאַראַן (אַמעריקאַ), וואו ער בערנעקומט זיך מיט ערד-אַרבייט.

מנחם — דער פסעוודאָנים פון דעם דיכטער און זשורנאַליסט מנחם גאַלדבערג. געבאָרען אין יאָהר 1888 אין בריסק, גראָדנער גוב. אויפגעצויגען געוואָרען אונטער דער השגחה פון זיין פאָטער, אַ העברעאישען לעהרער. שפע-טער האָט ער בעזוכט אַ שטאָדט-שול און געווען אויך עקסטערן. אין יאָהר 1905 איז ער געקומען קיין וואַרשוי, וואו ער האָט דעביוטירט מיט אייניגע ליעדער אין „דעם וועג“ (1906). זיינע ליעדער און געדיכטען זענען אויך ערשינען אין פער-שידענע אַנדערע יודישע צייטשריפטען און זאַמעלביכער, ווי „ליטעראַישע מאַ-נאַטשריפטען“ („תפלות פון אַ שוואַכען“), „די יודישע יוגענד“, „גאַלדענע פונקען“, „יודישעס וואַכענבלאַט“, „יודיש“ („שלמה“ — אַנאַפאָנג פון אַ גרויסער פאָעמע „שלמה המלכ'ס טויט“) א. אַנד. אַ געוויסע צייט האָט ער געדינט אין מיליטער, וואָס האָט איהם געגעבען מאַטעריאַל פאַר זיי-נע בילדער פון סאָלאַטען-לעבען (גע-דרוקט אין „היינט“ און „פריינד“). די לעצטע פאַר יאָהר האָט ער מיטגעאַרבייט אין „היינט“, וואו ער האָט געשריבען פערשידענע אַרטיקלען און פעליעטאָנען, דערהויפּט וועגען טעאַטער (אונטערגע-שריבען „מ—ס“).

מנחם בן אליקים פון בוננא — דער אויטאָר פון אַ לעקסיקאָן אונטערן טיטעל „ערוך גרן“, וואָס ענטהאַלט אַלע שווערע ווערטער פון משנה און תלמוד, געאַרדענט לויט'ן אַלף-בית און ערקלערט אין יודיש. דאָס ווערק איז געבליבען נישט פערעפּענטליכט און געפינט זיך אין כתב-יד, רד"א, D, № 195.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונט

טאַנען, ערצעהלונגען א. אַנד. ער האָט אויך אָנגעשריבען אייניגע טעאַטערשטיק.

מינין טיכאל — זשורנאַליסט און טעאַטער-דירעקטאָר. געבאָרען אין יאָהר 1858 אין בריסק, געשטאַרבען אין יאָהר 1912 אין ניו-יאָרק. געענדיגט גימנאַזיום, איז ער צוזאַמען מיט זיין ברודער ד"ר מאָזעס מינין אַוועק קיין פּאַלעסטינאַ אַלס איינער פון דער חברה ביל"ו. ער איז דאָרט אָבער לאַנג נישט פערבליבען און האָט באַלד אויסגעוואַנדערט קיין אַמע-ריקאַ. אין טשיקאַגאָ האָט ער געגרינדעט די גרויסע טעגליכע צייטונג „יודישער קוריער“. שפעטער האָט ער אַרויסגעגע-בען אין ניו-יאָרק דעם וועכענטליכען „פּאַלקס-אָדוואָקאַט“ און טעגליכען „יודי-שען הערפּאָלד“, וואָס איז ערשינען ביו 1906. ער איז געווען פּערהייראַט מיט דער בעקאַנטער יודישער אַרטיסטין מאַ-דאַם ליפּצין און אַלס דירעקטאָר פון דעם „ליפּצין-טעאַטער“ האָט ער פיעל געטאָן אום אויפצוהויבען די יודישע ביה-נע פון איהר נידעריגען מצב. צוליעב דעם פינאַנציעלען קרויס אין זיין טע-אַטער האָט מינין זיך דערשאַסען אין פריהלינג 1912.

מלכוד מ. — סקיצענשו ייבער. גע-באָרען אין יאָהר 1881 אין אונגעני, בע-סאַראַביען (ביי דער רומענישער גרעניץ). ביז 13 יאָהר געגאַנגען אין חדר, דאָן זיך אָנגעהויבען צו לערנען סטאָלעריי. אין יאָהר 1905 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין פּילאַדעלפּיאַ, וואו ער האָט זיך בעשעפּ-טיגט מיט זיין מלאכה און פון צייט צו צייט אויך געשריבען — סקיצען, ערצעה-לונגען און בילדער אין פּערשידענע יו-דיש-אַמעריקאַנישע צייטשריפטען („פאַר-ווערטס“, „וואַרהייט“, „צוקונפט“, דאָס נייע לעבען“ א. אַנד.), ווי אויך אין „דעם פריינד“. איצט געפינט ער זיך אין

מילך יעקב -- שריפטשטעלער .
 צעבאָרען אין יאָהר 1860 אין וואַרשוי ביי
 פרומע עלטערן. ביו
 11 יאָהר געגאַנגען
 אין חדר, וואו ער
 האָט געלערנט גמרא
 מיט פוסקים, דאָן
 אָבגעגעבען געוואָ-
 רען צו אַ שניצער ;
 גלייכצייטיג זיך בע-
 שעפטיגט מיט זעלבסטבילדונג. געענדיגט
 דעם מיליטער-דינסט, איז ער אין יאָהר
 1891 אַוועקגעפאָהרען קיין אַמעריקא. אַ
 געוועזענער חובב-שפת-עבר און חובב-ציון,
 האָט ער אין ניו-יאָרק אָנגעהויבען צו
 אַרבייטען אין דער אַרבייטער-און סאָציאַ-
 ליסטישער בעוועגונג און איז געווען סע-
 קרעטער אין די פעראייניגטע געווערק-
 שאַפטען. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין
 יודיש האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר
 1891 אין דער „אַרבייטערצייטונג“ מיט אַ
 סאַטירע אויף די אַנאַרכיסטען. אין דער
 דאָזיגער צייטונג האָט ער געשריבען אַלע
 וואָך אַרטיקלען איבער צייטפראַגען און
 פעליעטאָגען אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען
 „געדאַנקען פון אַ פראָסטאַק“, פאַפּולאַ-
 ריוזירט די ווערט-טעאָריע פון מאַרקס,
 פערפענטליכט אַ גרעסערע אָבּהאַנדלונג
 „פון וואַנען שטאַמען רעליגיאָנען“. א. אַז.
 זו. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין אַנדע-
 רע צייטשריפטען און איז געווען מיטאַר-
 בייטער און שפעטער, אין 1907, אויך רע-
 דאַקטאָר פון דער „צוקונפט“, וואו ער
 האָט פערפענטליכט אַ סעריע אָבּהאַנדלונג-
 גען וועגען מאַרקסיוזם, טעריטאָריאַליזם,
 ציוניזם און אַ רייה קריטישע אַרטיקלען
 וועגען פּרץ, ראַזענפעלד, שמואלזאָהן א. א.
 אַנד. ער האָט געשריבען אויך אין „פאַר-
 ווערטס“, אַרויסגעגעבען צוויי זאַמעלבי-
 כער, די נייע וועלט“ און האָט איבער-

זעצט אייניגע גרעסערע ווערק, ווי פּרץ
 כמאַלענסקינס „קבורת חמור“, הויפטמאַנס
 „די וועבער“ א. אַנד. ער האָט זיך בע-
 טייליגט אויך אין ענגלישע צייטשריפטען
 מיט אַ רייה הומאַריסטישע סקיצען
 א. אַז. וו.

מילרער לואים — בעקאַנטער
 זשורנאַליסט. געבאָרען אין די זעכציגער
 יאָהרען פונ'ם פאַריגען יאָהרהונדערט
 אין ווילנאָ, האָט ער אין דער זיגענד
 אויסגעוואַנדערט קיין ניו-יאָרק, וואו
 ער האָט געענדיגט זיין שטודיום אַלס
 יוריסט. שפעטער האָט ער אָנגעהויבען
 צו נעהמען אַנאַנטייל אין דער יודיש-
 אַמעריקאַנישער אַרבייטער-פרעסע אַלס
 נאָהענטער מיטאַרבייטער פונ'ם „פאַר-
 ווערטס“, פון וועלכען ער איז אַ גע-
 וויסע צייט אויך געווען דער רעדאַק-
 טאָר. אין יאָהר 1905 האָט ער געגרינד-
 דעט צו אַייניגע טעגליכע צייטונג, די
 וואַרהייט“, אַ האַלב-ראַדיקאַלע און
 האַלב-נאַציאָנאַלע. מיללער האָט פער-
 עפענטליכט אין בוכפאַרם אַ סעריע ריי-
 זע-בילדער אונטערן אַלגעמיינעם נאָ-
 מען „דאָס אַלטע און דאָס נייע פאַ-
 לעסטינאַ“ (ניו-יאָרק, 1912).

מיניקעס הנן — ליטעראַט. געבאָ-
 רען אין יאָהר 1857 אין ווילנאָ. אין די
 ניינציגער יאָהרען פונ'ם פאַריגען יאָהר-
 הונדערט איז ער געקומען קיין ניו-יאָרק,
 וואו ער גיט אַרויס זייט 1897 זיינע „יום-
 טוב-בלעטער“ און זאַמעלביכער, וואָס גע-
 הערען צו די פאַפּולערסטע יודישע אויס-
 גאַבען אין אַמעריקאַ, אַדאַנק דער רייכ-
 קייט און פערשידענאַרטיגקייט פון זייער
 אינהאַלט, הגם פיעל זאַכען, וואָס קומען
 דאָרט אַריין, זענען איבערגעדרוקט. אין
 די דאָזיגע זאַמלונגען, ווי אויך אין איי-
 ניגע אַנדערע אויסגאַבען האָט מיניקעס
 געדרוקט פערשידענע אַרטיקלען, פעליע-

1593 אין קראָקוי, אַבער נאָך אין יאָהר
 1544 (1543 ?) איז ערשיענען אַנ'עהנלי-
 כע געריימטע יודיש-דייטשע בעאַרביי-
 טונג פון ספר שמואל אין אויגסבורג דורך
 חיים בן דוד שוואַרץ (?) און איז איבער-
 געדרוקט געוואָרען אַרום 1562 אין מאַנ-
 טואַ; אָט מיט דער אויסגאַבע האָט זיך
 עס בענוצט פוילוס עמיליוס אין זיינע
 „Zwei ersten Bücher der König“
 וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אין יאָהר
 1562 אין אינגעלשטאַדט (זעה עמיליוס).
 (פילייכט איז דער מחבר פון „שמואל-בוך“
 יוסף בן יקר, ווי מען קען עס שליטען פון
 זיין נאָכוואַרט צו זיין סודר-איבערזעצונג
 (זעה יוסף בן יקר). עס איז דאָ אַ גרונד
 צו מיינען, אַז אַלס יסוד פון דעם „שמואל-
 בוך“ האָט געדינט דער כתב-יד, וואָס
 געפינט זיך אין דער האַמבורגער ביבליאָ-
 טעק און ענטהאַלט אַ פּאַעטישע בעאַרביי-
 טונג פון די געשיכטען וועגען דוד המלך,
 ווי אַזוי זיי ווערען איבערגעגעבען אין
 ספר שמואל. דער ערשטער ברענגט דעם
 דאָזיגען כתב-יד וואָלף אין זיין Bibl.
 Hebr., IV, 201, און שרייבט איהם
 צו אַ געוויסער פרוי ליטא פון רע-
 גענסבורג, וועלכע האָט לויט צונאָך
 געלעבט נאָך אין דער תקופה פון מיטעל-
 אַלטער. דורך די נייסטע פאַרשוונגען פון
 משה שטיינשניידער, א. קאָהוט, ג. קאַר-
 פעלעט און ד״ר פעליקס פאַלק איז אויפ-
 געוויזען, אַז דער אויטאָר (אָדער איבער-
 שרייבער) פון דעם האַמבורגער מאַנוס-
 קריפט איז נישט אַ פרוי ליטא פון רע-
 גענסבורג (דער נאָמען ליטא קומט גאָר
 נישט פאַר ביי די דייטשע יודען), נאָר אַ גע-
 וויסער ליטא פון רעגענסבורג (דעם
 נאָמען ליווא בעגעגענט מען גראָד זעהר
 אָפט ביי די יודען פון יענער תקופה).
 דער טעות איז פאַרגעקומען צוליעב דעם,
 וואָס אייניגע אותיות אין דער האַנדשריפט

זענען אין פערלויף פון די הונדערטער
 יאָהרען אָבערריבען געוואָרען. — דאָס
 „שמואל-בוך“ איז איינס פון די אינטערע-
 סאַנטסטע ווערק פון דער אַלטער יודי-
 שער ליטעראַטור. דער אונבעוואוס-
 טער אויטאָר האָט אַרויסגעוויזען גרויס
 טאַלענט ווי אין אויסנוצען דעם טעקסט
 פון תנ"ך, אַזוי אויך אין דער קרעפטיגער
 פאַעטישער שפראַך פון די וואונדערליכע
 קלינגעדיגע פערזען. אין זיין צייט איז
 דאָס „שמואל-בוך“ געווען זעהר פאַפּולער
 און פלעגט געוונגען ווערען מיט אַ בעזונ-
 דערן נגון, וואָס איז בעקאַנט געווען אַלס
 דער „שמואל-בוך-נגון“ און פלעגט זעהר
 אָפט צוגעפאַסט ווערען אויך צו אַנדערע
 ליעדער, געריימטע בעאַרבייטונגען פון
 תנ"ך א. א. אַז. וו. אויסער די אויפגעדער-
 מאָהנטע אויסגאַבען פון „שמואל-בוך“,
 זענען נאָך דאָ אויסגאַבען פון פראַג,
 1609, באַזעל, 1612, א. אַנד.

ביבליאָגראַפיע: חאָלף, Bibl.
 Hebr., II, 456, IV, 200; מ. שטיינ-
 שניידער, אין „Serapeum“, 1869, ו.
 152; דערזעלבער, אין „Die Volkslite-
 ratur der Juden“; א. שולמאַן, שפת
 יהודית-אשכנזית וספרותה, 17—19 (ווערען
 געבראַכט אויסגעגען פון „שמואל-בוך“); ג.
 קארפעלעס, ליטמע פאַן רעגענסבורג, אין
 דער „Festschrift zum 70. Geburts-
 tage A. Berliners“, פראַנקפורט-אויפן-
 טאין, 1903; ד״ר פעליקס פאַלק, די ביכער
 סאַמעליס אין דויטשען ניבעלונגען-ספראַכען
 דעם XV יאָרהונדערט, אין די „Mittei-
 lungen zur jüdischen Volkskunde“,
 1908 (די דאָזיגע זעהר גרינגליכע און היכטיגע
 אַרבייט איז געבליבען נישט געענדיגט); לאַם-
 צע, צור יודיש-דויטשען ליטעראַטור; בן-
 יעקב, אוצר הספרים, 99, 640.

מֵיכְלִוְיָהוֹן מ. — זעה רובינא.

שׂטײַן מײַסל.

נישט קיין שום שימח צו לוסערס פיי- בעל-איבערזעצונג, ווי דאָס מיינט וואָלף אין זיין "Bibl. Hebr.", IV, 108. אין דער זעהר לאַנגער הקדמה דערקלערט דער אויטאָר די מאָטיווען, פאַרוואָס ער האָט זיך גענומען צו דער אי- בערזעצונג פון דער תורה אויף טייטש: זינטמאל וויר זעהן דאָ דאָ די הערצן בון (פון) טאג צו טאג מינדרן אין דעם ור שטאַנד (פערשטאַנד) אונ' אין דער וויסיהייט ... צו דעם דאָ וויר זעהן דאָ די קהלות בעונות הרבים אויך אימיר דר אפנעמען אונ' צרשטערט ווערדן דורך וילפאלטיג גירושים, דו וואו מן בור (פאַר) צייטן הט צעהן קהלות גיבונדען (געפונדען) גיבינט מן איצונדר קום אייני בער'ה, אונ' דורך זולכי גרושים ווערדן די בעלי בתים גינטיגט אויף דען דורפן צו זיצן, אונ' איז אבר ניט אין איינש איטליכן ור מיגן (פערמעגען) דו ער קאָן איין מלמד האלטן דער אים זייני קינדר לערנט, דא דורך דען גרושי עם הארצים דר וואכסן. דארום ויין וויר בוועגט ווארדן דו וויר דו תומש ... צו דויטש גטריקט הבן, וויא די זעלביגי איטליכי גלערטי יהודים אונ' רבנים אויש לשון הקדש אונ' לשון אשכנז ור דויטשט הבן" ... אין סוף פון דער הקדמה זענען געבראַכט אייני- גע גראַמאַטישע פללים פון ר' אַנשעלס (זעה), מרכבת המשנה, ווייל, ניט איין איטליכר דען דקדוק קאן, זו האט אונש ביי'ר גוט אן געזעהן איין קורצי אנציי- גונג אונ' (פע)ריכט צו געבן, וויא די ווארט נאָך דער דקדוק זאלן אונ' מיגן ור דויטשט ווערדן" ... די איבער- זעצונג איז געמאַכט וואָרט אין וואָרט נאָכ'ן אַריגינאַל: „בראשית אידן ער האט דר שאפן גוט (גאָט) די הימל אונ' די ערד; אונ' די ערד אש (איז געווען) וואישט אונ' לער אונ' וינשטוי-

ניש אויף אן גויכט דש אבגרונדש אונ' (ווינד) גוטש שוועבט אויף גויכט דער וואשרן: אונ' ער שפראך גוט עש זול זיין ליכט אונ' עש וואר ליכט: אונ' ער זאך גוט דש ליכט דש עש גאונט וואש אונ' ער מאכט שידן גוט צווישן דעם ליכט אונ' צווישן דר וינשטוי- ניש: אונ' ער רופט גוט צום ליכט טאג אונ' צו דר וינשטויניש האט ער גרופט נאכט אונ' עש וואר אבנט אונ' עש וואר מארגן טאג איינר" ... אייניגע ווערטער ווערען ביי דער זייט פערטייטשט אויך אויף אַ צווייטען אופן. — אדם האָט אויך איבערזעצט אויף יודיש דעם בעוואוסטען ספר „יוסיפון" פון ר' יוסף בן גוריון הבהן (צום ערשטען מאל פערעפענטליכט מיט אויסגעצייכענטע בילדער אין טעקסט אין ציריך, 1546; שפעטערדיגע אויסגאַבען — פראַג, 1607, אַמסטערדאַם, 1661), וואָס איז געוואָרען איינס פון די פּאָפּולערסטע יודישע פּאָלקסביכער.

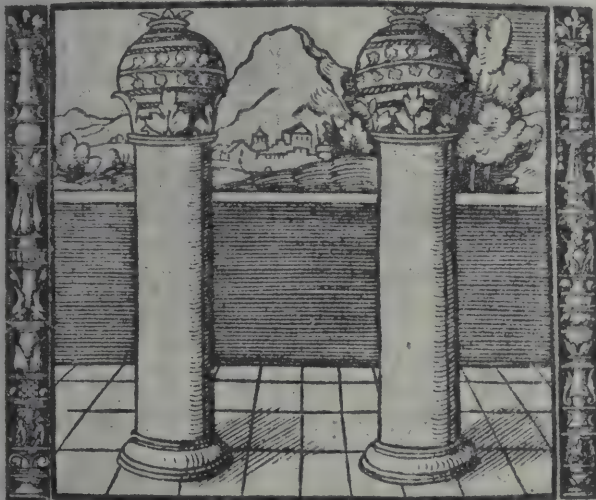
ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה: 6—0, ג. קארפעי- לעס, געשיכטע דער יודישען ליטעראַטור, II, 1007; בן-יעקב, אוצר הספרים, 218.

מיכלבאך נתן בן אליעזר — דער אַרויסגעבער פון דעם בעריהמטען „שמואל-בוך", וואָס שטעלט פאַר אַ פּאָע- טישע בעאַרבייטונג פון ספר שמואל אין יודיש-טייטשע פערזען, אויף דער אַרט פון דעם בעריהמטען דייטשען עפאָס „גי- בעלונגען-ליעד". די פראַגע, ווער איז דער מחבר פון דעם „שמואל-בוך", האָט שטאַרק בעשעפטיגט ווי די דייטשע גער- מאַניסטען (צאַרנאָק, גאַשע, הילדעבראַנד, קרייצענאַך, לאַטצע א. אַנד.), אַזוי אויך די יודישע ליטעראַטור- היסטאָריקער. אַלעפּאָלס איז מיכלבאך נישט דער מחבר: דאָס „שמואל-בוך", וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען, איז געדרוקט אין יאָהר-

יוסיפוז פרק כה רנא

עש בוינדלט אוב אירי זוויען דיא ווארן בון עלד נריבלעט א
 אוב אירי טרובן אוב איר דערבליין אוב (אירי קורבליין) דיא א
 ווארן בון אידלן נישטייבן ווירדיגן אוב נאכז אוב נאר ניאאכט בון
 ווערק איישר שאכט אוב בון ווערק נטויסעלט .

פריש אוב נישטאלט דער זיילן דיא ער בנט לאסן וואסן דער
 קונץ מורוזס אין דעם בית הקדש :

אוב דיא זעלבין וויין רעבן דיא וואר וואונדר בארליך בור דען א
 אויגן אלער אירר זעהר אוב זיא וואר אין ורייד איס הערנן זו
 אלען דעבן דיא זיא אן לונטן אוב איר עלד דש וואר אלעש לויטר
 עלד אוב סיל בון דען שרייברן דער רוזייס דיא האבן ביזויקט
 דש זיא האבן ניעהן דיז וויין רעבן זו ירושלים אין דער ור ש
 שטורבונג דיש בית הקדש אוב אלנו האב איך אויך ביזויקט
 איך יוסף דער זון צריון הכהן אין דעם בוך דש איך האב ז
 נשרבן זו איבן באך דעם וזנט אירר שרייברן .
 ריעש . אוב ער האכט דען בור שוסף דען אונדרשטן אוב
 ער נאכ אין בור דיא ברייעי דיש הויז אוב ער בויאט זו בור א

דיג אין פערשידענע לאַנדאָנער און ניו-יאָרקער אויסגאַבען. אונטער זיין רע-דאַקציע איז אויך ערשיענען אַ סאַציאַל-דעמאָקראַטישער אָרגאַן, די נייע צייט און אייניגע אַנדערע צייטשריפטען. זייט 1908 איז ער רעדאַקטאָר פון דער לאַנג-דאַנער טעגליכער צייטונג, דער יודישער זשורנאַל. ער האָט אויך אַרויסגעגעבען אַ פּאַר בראַשורען. פון זיינע איבערזע-צונגען זענען אין בוכפּאַרם ערשיענען: „די קאָקעטקעס“ פון מאָליער, „וואָס איז גליק“ פון בערטאָלד אויערבאַך, „דער בלויער פויגעל“ פון מאַריס מעטערלינג, „משה אָדער דאַרווין“ פון אַ. דאָדעל, א. אַנד. עס דאַרף אויך ערשיינען זיין אי-בערזעצונג פון אַסקאַר אואיילדס ראָמאַן „דער פּאַרטערע פון דאָריאַן גריי“.

מיכל אדם — דער אויטאָר פון דער ערשטער יודישער געדרוקטער תורה-איבערזעצונג. ער איז געוועזען אַ געטויפ-טער יוד און האָט געלעבט אין דער ערשטער העלפט פון XVI יאָרהונדערט אין צי-ריך. דורך זיינע קעטנישען אין דער העברעאישער שפּראַך איז ער בעפריינדעט געוואָרען מיט דעם בעוואוסטען קריסטלי-כען געלעהרטען פעלליקאַן, וועלכער האָט איהם רעקאָמענדירט אַלס מיטהעלפער דעם בעקאַנטען אויטאָר פון דער ציריכער ביבעל-איבערזעצונג לעאָ יודאָ (אויך אַ קריסט). פאַלש איז אַלואָ די מיינונג פון פערלעס, קאַרפּעלעס און אַנדערע, אַז מיכל אדם און לעאָ יודאָ איז איין און דיזעלבע פּערזאָן. זיין אויבען-דערמאָהנטע איבערזעצונג — די אַווי גערופענע קאַנס-טאַנצער איבערזעצונג (אַרויסגעגעבען אין קאַנסטאַנץ אין יאָהר 1544) — ענטהאַלט אויף יודיש די תורה מיט די הפטרות און פינף מגלות; אַ לאַנגע צייט האָט מען זי פאַלש געהאַלטען פאַר אַנאַ-ציר-בייט פון ר' אליהו בחור. זי האָט אויך

היהודית) און האָבען אַרויסגערופען אַ פּאַלעמיק מיט סאַקאָלאָווען, דעם רעדאַק-טאָר פון „הצפירה“. אויף דער טשער-נאָויער יודישער שפּראַך-קאָנפּערענץ האָט מ'זעט געהאַלטען אַ וויסענשאַפּטלי-כען פּאַרטראַג וועגען יודיש, וואָס האָט אין זיין צייט געמאַכט אַ גרויסען רושם. אין יאָהר 1910 האָט ער פּערעפּענטליכט אַנאַרטיקעל אין דריטען בוך „העתידי“ (לשאלת הלשון היהודית), וואו ער טרעט אַרויס געגען אַחד-העמים יודיש-פיינדליכע מיינונגען. ער פּערנעהמט זיך אויך מיט דער פּאַרשונג פון דער יודישער שפּראַך, און די לעצטע צייט האָט ער אויך אָנגעהויבען צו שרייבען יודיש. זיין ערשטע וויסענשאַפּטליכע אַרבייט אין יודיש איז ערשיענען אין פּראָסטיגס „קאַ-לענדער“ (מיט וואָס פאַר אותיות זאָלען מיר שרייבען יודיש?). אויסערדעם האָט ער פּערעפּענטליכט אייניגע אַרטיקלען אין דעם סאַנאַקער „פּאַלקספריינד“ (דאָרט איז אויך געדרוקט פון איהם אַנאַ אויטאָ-ביאָגראַפישע נאָטיץ) און אין אַנדערע אויסגאַבען.

בייער מאַריס — זשורנאַליסט און איבערזעצער. געבאָרען אין יאָהר 1870 אין דאַרף דאַרמאַנעשטי, באַקויער דיסטריקט, רומעניען. האָט בעקומען אַ שטרענג רעליגיעזע ערציהונג און געלערנט תלמוד און קבלה-ספרים. ער האָט אויך געענדיגט אַ רומענישע עלעמענטאַרשול און אַ געוויסע צייט בעזוכט דאָס גימנאַ-זיום. זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין רומענישע צייטשריפ-טען. יודיש האָט ער אָנגעהויבען שריי-בען אין 1901, אַלס רעדאַקטאָר פון דעם ציוניסטישען וואָכענבלאַט „דגל מחנה יהודה“. אין 1902 איז ער אַזעק קיין לאַנדאָן, וואו ער איז געוואָרען אַ פּראָ-פּעסיאָנעלער זשורנאַליסט, מיטאַרבייטענ-

טען און אין אייניגע יודישע אויסגאבען, ווי „קול מבשר“, „יודישען פאָלקסבלאָט“, „הויזפריינד“, „וויזנער וואָכענבלאָט“ קראָקויער „פאָלקסבלאָט“ א. אַנד. אוי-סער זיינע ווערק אין העברעאיש, האָט ער פערפאַסט, איבערזעצט אָדער בעאַר-בייט איבער 200 קליינע פאָפולער-וויסענ-שאַפטליכע און היסטאָרישע ביכלעך צו 32 זייטליך, צעהנדליגער קליינע פאָלקס-מעשיות און אייניגע גרעסערע ווערק, ווי „שבט יהודה“ אין 12 טייל, „שארית ישראל“, „מסעי הצלב“, „עלילת דם“, „ספורי ישורן“ (מעשיות פון תלמוד און מדרש) און פיעל אַנדערע. מוזח האָט זיך בענוצט אין זיין פיעליעהריגער ליטעראַ-רישער אַרבייט מיט איבער 20 פסעוודאָ-נימען, ווי „של של ים“, „יחס על דל“, „אַרייזענדער אויף דעם ים“ א. אַז.וו.

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 63 ייִדו-ענג. ענג. IX, 441.

מיועס מתתיהו — שריפטשטע-לער און פילאָלאָג. געבאָרען אין יאָהר 1885 אין פשעמישל, גאַליציען. זיין פאָטער, אַ גרויסער משפּיל און קענער פון פיעל מאָדערנע און אַנטיקע שפראַכען, האָט געגעבען זיין זוהן אַ גוטע יודישע און וועלטליכע ערציהונג, אַזוי אַז צו 18 יאָהר האָט ער געקענט שוין ביז אַ צעהנד-לינג שפראַכען. מיועס שרייבט מייסטענ-טיילס אין העברעאיש (די לעצטע צייט אויך אין פּויליש; צווישען אַנדערן האָט ער אין פּויליש פערעפענטליכט אַ גרויס ווערק וועגען דעם, אַז די יודישע ראַסע איז אַ העכערע ווי די אַרישע); ער איז אַבער איינער פון די הייסטע פערטיידיגער פון דער יודישער שפראַך. זיינע ערשטע אַרטיקלען וועגען יודיש זענען פערעפענטליכט געוואָרען אין יאָהר 1907 אין „העולם“, (בזכות השפה היהודית) און „עוד מלים אחדים בדבר השפה

שע צייטשריפטען „פריינד“ און „דאָס לע-בען“. ער איז געוועזען דער ערשטער, וואָס האָט געשריבען אויף יודיש וועגען קונסט (מאַלעריי און סקולפּטור).

מוסקאט, געברידער יעקב און ישעיה — די מחברים פון אַ העברעאישער גראַמאַטיק אין יודיש אונטערן טי-טעל „קצור תורת לשון עברית“ (א פער-קירצונג פון שלמהו פהנ'ס ווערק; אַרויס-געגעבען אין וואַרשוי, 1853).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 535.

מוקרוני א. ד"ר — זעה קאפּעל אַלכסנדר.

מוזח זלמן — זשורנאַליסט, אַ זוהן פון יהושע מוזח. געבאָרען אין יאָהר 1873 אין דווינסק. אין יאָהר 1891 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין ענגלאַנד און אין אייניגע יאָהר אַרום—קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך בעזעצט אין פילאַדעלפּיאַ. ער האָט זיך בעטייליגט אין „יודישען פאָלקסבלאָט“, „שולמית“ (לאַנדאָן, 1894), ניו-יאָרקער „פאָלקס-אָדוואָקאַט“, האָט רע-דיגירט די פילאַדעלפּיער „פאָלקסשטימע“ (1905—1907) א. אַז. וו. אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגעבען אַ בעזונדער ווערק „דער נייער בעל-תשובה“ (אַנ'איבערוזע-צונג; וואַרשוי, 1889).

מוזח יהושע הלוי — העברעאיש-יודישער מחבר. געבאָרען אין יאָהר 1834

אין ניי-זאָגער, קאָוו-נער גוב. זיין לי-טעראַרישע טעטיג-קייט האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1861 אין דער העב-רעאישער וואָכענ-שריפט „הכרמל“.

זייט דאָמאָלס האָט ער זיך בעטייליגט אין אַ גרויסער צאָהל העברעאישע צייטשריפ-

צער. געבאָרען אין די זעכציגער יאָהרען פונ'ם פאָריגען יאָהר הונדערט אין פאָס-טאָוו, קיעווער גוב. האָט שטודירט אין דער קיעווער אוניווערזיטעט. ער האָט איבערזעצט אויף יודיש טאָלסטאָיס דראַמע „דער פח פון פינסטערניש“ און אייניגע אַנדערע ווערק, וואָס זענען ערשינען אין דעם מינסקער פערלאַג „קולטור“ (אָוודאָטיע און רבקה“ פון טאַן, דאָס אייז געהט“ פון אייזמאַן א. אַנד.).

מאַרק-ערלבאַף (מרקירליבף) מיכאָל בן אברהם הפהן — האָט אַרויס-געגעבען אין יאָהר 1718 אין ווילמערס-דאָרף דעם סדור צוואַמען מיט אַ ווערט-ליכער יודישער איבערזעצונג („דיא תפלה מיט לה"ק אונ' מיט טייטש אנגילייגט וואָרט פיר וואָרט“).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 58; בן-יעקב, אוצר הספרים, 662.

מאַרשאַק דניאַל — שריפטשטע-לער. געבאָרען אין יאָהר 1872 אין טוקום, קורלאַנד. זיין ערשטע ערצהלונג איז ערשינען אין יאָהר 1905 אין „דעם פריינד“. שפעטער האָט ער פערעפנט-ליכט אייניגע סקיצען, ערצהלונגען און געדיכטען אין פערשידענע אויסגאַבען („פריינד“, „לעבען און וויסענשאַפט“, „דאָס נייע לעבען“ א. אַנד.). לויט זיין פראָפּעסיע איז ער אַנאָיינפאַכער אַרבייטער.

מגיד דוד — שריפטשטעלער. גע-באָרען אין יאָהר 1862 אין ווילנאַ. האָט געענדיגט די פעטערבורגער קונסט-אַקאָ-דעמיע און אויך די אַריענטאַלישע פאַקול-טעט פון דער פעטערבורגער אוניווערזי-טעט. נעהמענדיג אַנאָגטייל אין דער העברעאישער און יודיש-רוסישער ליטע-ראַטור און פרעסע, האָט ער אויך פערע-פענטליכט אַ רייה אַרטיקלען אין די יודי-

365: טלבוט עברי, ניו-יאָרק, 1905. **מאַרינאָוו יעקב** — אַמעריקאַניש-יודישער דיכטער און הומאַריסט. געבאָ-רען אין יאָהר 1870 אין סערניק, מינס-קער גוב. האָט זיך אָנגעהויבען צו דרו-קען אין דער ניו-יאָרקער „אַרבייטערזיי-טונג“. זיך בעטייליגט אין ווינטשעווסקיס „אַמת“ (1899), „צוקונפט“, „פאָרווערטס“ און אַנדערע אויסגאַבען. איצט איז ער רעדאַקטאָר פון דער הומאַריסטישער וואָ-כענשריפט „דער גרויסער קונדס“.

מאַרעק פ. — רוסיש-יודישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1862

אין שאַדאַוו, קאָוו-נער גוב. האָט גע-ענדיגט די יודי-טע פאַקולטעט פון דער מאַסקווער או-ניווערזיטעט. זיין ליטעראַרישע טע-טיגקייט האָט ער

אָנגעהויבען אין יאָהר 1888 אין „Восходъ“ אין יאָהר 1901 האָט ער צוואַמען מיט שאול גינבורגען (זעה) אַרויסגעגעבען די בעוואוסטע זאַמלונג פון „די יודישע פאָלקסלידער אין רוס-לאַנד“. נעהמענדיג אַ שטאַרקען אָנטייל אין דער יודיש-רוסישער פרעסע, וואו ער האָט זיך צווישען אַנדערן אָפגעגעבען אויך מיט דעם יודישען פאַלקלאָר (זאַמעל-בוך „Пережитое“, II), האָט מאַרעק גע-שריבען אויך אין יודיש. בעזונדערס ציי-כענט זיך אויס זיין גרעסערע היסטאָרי-שע ערצהלונג פון דער צייט פון יעקאָ-טערינאַ II — „צוויי גורות“ (צוערשט פער-עפענטליכט אין „פריינד“, 1908, אין דעמועלבען יאָהר ערשינען אויך אין אַ בעזונדער אויסגאַבע).

ביבליאָגראַפיע: יוד. רוס. ענג. XI. **מאַרקאָוו א.** דיר — איבערזע-

„jüdisch-polnische Jargon“.
 בייבליאָנראַפּיע: א. לאַנדוי, Bib-
 liographie des Jüdisch-Deutschen,
 אין נאַגלס „Deutsche Mundarten 1897,
 ב. I, ה. 2, ו. 132.

מאַסטיבויים יואַל — בעלעטריסט.
 געבאַרען אין יאָהר 1882 אין מעזריטש,
 סעדלעצער גוב. בעקומען אַ טראַדיציאָ-
 נעלע יודישע ערציהונג אין חדר. צו פופ-
 צעהן יאָהר איז ער אַוועקגעגעבען געוואָ-
 רען פאַר אַ מאַלער. אין דער ליטעראַ-
 טור האָט ער דעביוטירט אין יאָהר 1906
 אין „וועג“, און ווייט דאַמאַלס האָט ער
 זיך בעטייליגט אין פּערשידענע צייט-
 שריפטען און זאַמעלביכער. אַ זאַמלונג פון
 זיינע „סקיצען און בילדער“ איז ערשיע-
 נען אין יאָהר 1912 אין שימינס פּערלאַג.
 פּמעט אַלע ערצעהלונגען מאַסטיבוימס זע-
 נען איבערזעצט אויך אין העברעאיש.
 מאַסליאַנסקי צבי-הירש — בע-
 וואוסטער מטיף. געבאַרען אין סלוצק,
 מינסקער גוב., אין

יאָהר 1855. אין
 אָנהויב פון די ניין-
 ציגער יאָהרען איז
 ער אַרומגעפּאָהרען
 איבער פּערשידענע
 שטעטט אַלס ציוניס-
 טישער פּריידיגער.
 אין יאָהר 1894 איז ער אַוועק קיין ענג-
 לאַנד און פון דאָרט קיין ניו-יאָרק, וואו
 זיינע דרשות, מיסטענטיילס אויף יו-
 דיש, האָבען נאָך עד-היום גרויס ערפּאָלג.
 מאַסליאַנסקי אין געווען איינער פון די
 גרינדער (אין יאָהר 1902) פון דער טעג-
 ליכער יודישער צייטונג „די יודישע
 וועלט“ (זעה). אין יאָהר 1909 האָט ער
 פּערפּענטליכט זיינע יודישע און העברע-
 אישע דרשות אין דריי טייל.

בייבליאָנראַפּיע: יור.ענג. VIII,

אַרויסגעגעבען אייניגע ווערק אויף יודיש,
 ווי „מעשה נסים“ (לעמבערג, 1851) א. אַנד.
 בייבליאָנראַפּיע: א. מ. מאַהרס אוי-
 טאַביאָנראַפּיע (אין „שבילי עולם“, III; יווע-
 פּאָז, 1880) סטאַטיסלאַטיק, אין „Хроника“
 „Восхода“, 1903, 9; בן-יעקב, אוצר הספרים,
 356.

מאיר בן צבי הירש פון דארמ-
 שטאָדט — דער אויטאָר פון „שחיטות
 ובדיקות“ אין יודיש, קאָמפּילירט פון
 מהר"י ווייל'ס „שחיטות ובדיקות“, פון
 „גבול בנימין“, „וזאת ליהודה“, „זבחי
 טוביה“, „עולת יצחק“ און אַנדערע ספרים
 (ערשיענען אין פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין,
 1720).

בייבליאָנראַפּיע: בן-יעקב, אוצר
 הספרים, 571.

מאירזאָהן אשר לעמעל בן
 מאיר — דער אויטאָר פון אַ יודישער מע-
 טאָדע, אויסצולערנען זיך די פּוילישע
 שפּראַך, אונטערן טיטעל „שפה ברורה“
 (ווילנאָ און האָראָדנאָ, 1834).

בייבליאָנראַפּיע: בן-יעקב, אוצר
 הספרים, 607.

מאַנדעלקערן שלמה — העברע-
 אישער שריפטשטעלער. געבאַרען אין
 יאָהר 1846 אין מלינאָוו, וואָליניער גוב.,
 געשטאַרבען אין יאָהר 1902 אין וויען.
 ער האָט אויך אָנגעשריבען אייניגע ער-
 צעהלונגען אויף יודיש. איינע פון זיי
 מיט'ן נאָמען „תחית המתים“ איז ערשיע-
 נען אין ווילנאָ אין יאָהר 1868.

בייבליאָנראַפּיע: י. ה. וואַנאַראַרסקי,
 ש. מאַנדעלקערנס ביאָגראַפּיע, אין „דער יודי-
 שער פּאָמיליע“, V.

מאַנש פ. דײַ — האָט פּערפּענט-
 ליכט אין דער לעמבערגער צייטשריפט
 „Der Israelit“, פאַר די יאָהרען 1860—
 1890 אַ גאַנצע רייה אַרטיקלען איבער
 דעם פּויליש-יודישען דיאַלעקט „Der

מ.

שידענע קאָמערציעלע טערמינען, — פער-
פאָסט פון מאָרסען בשותפות מיט צבי-
הירש שטשעברעשין און משה בענדין.
ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענז. ענז. VIII,
234; בן-יעקב, אוצר הספרים, 81, 195,
215, 668; א. שולמאן, שפת יהודית-משכנות
וכסרותה, 50.

מאָהר אברהם-מענדעל-העב-
רעאישער שריפטשטעלער און גרינדער
פון דער יודישער פרעסע אין גאַליציען.
געבאָרען אין יאָהר 1815, געשטאַרבן
אין יאָהר 1868 אין לעמבערג. בעת די
געשעהענישען פון 1848-סטען יאָהר, ווען
אין עסטרייך איז אָבגעשאַפט געוואָרען די
צענזור און ס'איז איינגעפיהרט געוואָרען
פרייהייט פון פרעסע, האָט מאָהר אַרויס-
געגעבען עטליכע פלוגבלעטער אויף יו-
דיש, וואו עס זענען בעריהרט געוואָרען
פערשידענע פראַגען פון מאַמענט. דער
גרויסער ערפאלג פון די פלוגבלעטער
(בראָשורען) האָט איהם בעוואויגען אַרויס-
צוגעבען זיי אין בעשטימטערע טערמינען,
און אַזוי איז ענטשטאַנען די ערשטע
יודישע פעריאָדישע אויסגאַבע אין גאַלי-
ציען — די וועכענטליכע, לעמבערגער יו-
דישע צייטונג, וואָס איז אַרויסגעאַנען
מיט גרויסערפאלג אין פערלויף כמעט פון
צוויי יאָהר, ביז ענדע 1849. אַז ס'איז פער-
עפענטליכט געוואָרען דאָס געזעץ, לויט
וועלכען יעדער רעדאַקטאָר האָט געמוזט
אַריינטראַגען 5000 גולדען ערבות-געלד,
איז מאָהר געצוואונגען געווען די אויסגאַבע
אַבצושטעלען. אין יאָהר 1854 האָט ער
ווידער געפרובט אַרויסגעבען אַ יודישע
צייטונג, נאָר זי האָט עקזיסטירט ניט
מעהר ווי 6 מאָנאַטען. מאָהר האָט אויך

מאָרסען (מאַרשן) יוכף בן
יעקב — מחבר, איבערזעצער און אַרויס-
געבער. האָט געלעבט אין אַמסטערדאַם
ענדע XVII און אָנפאַנג XVIII יאָהר-
הונדערט. ער האָט איבערזעצט און אַרויס-
געגעבען פאַלגענדע ווערק: „בעשרייבונג
פון די רעבעליריי צו אַמסטערדאַם“ (אַנ'-
איבערזעצונג פון אַ האָלענדישען בעריכט
וועגען דער מרידה, וואָס איז פאַרגעקן-
מען אין אַמסטערדאַם אין יאָהר 1696;
צום סוף קומט אַ מעשה פון פויער
גריל"ם. — אַמסטערדאַם, 1707); „חנוך
לנער" — אַ יודישער בריפשטעלער, מיט
אַ גלאַסאַר, וואָס ענטהאַלט איבער הונ-
דערט לאַטיינישע, פראַנצויזישע און
דייטשע ווערטער, און מיט איינגעכללים
פון דער אַריטמעטיק, פערפאַסט פון
מאָרסען און משה בענדינער און גע-
דרוקט מיט געשריבענע אותיות (אַמסטער-
דאַם, 1714 — 1715); „יהושע בן סירך" —
„אין מעכטיג שון ספר צו וועלכי גימאכט
האט יהושע בן יהוודק דער כהן גדול,
וועלכי גימעלט שטיט אין עשרים וארבע,
עש איז אין מעכטיג געטליך ספר פאר
אלי מענשן אום דרין צו לייאנן גלייך
אויב עש ביפינדן ווירד" ... (איבערזעצט
פון האָלענדיש; אַמסטערדאַם, 1712);
„שיינע אַרטליכע געשיכטען" — זיבען
ערצעהלונגען באַקאַטשיאַס, אויך איבער-
זעצט פון האָלענדיש (אַמסטערדאַם, 1719);
„תקון סוחרים ותקון חלופים" — אַ הילפס-
בוך פאַר קאָמעראַנטען, אין 40 קאַפיט-
לען, ענטהאַלט פאַרמען פון שטר-חובות,
מיט אַלע געזעצען וועגען דעם, תקנות פון
דער רעגירונג וועגען פערשידענע קאָמער-
ציעלע ענינים און ערקלערונגען פון פער-

געשיכטע פון די יודען אין רוסלאַנד (אָדעס, 1885) און האָט איבערעזעצט דעם ערשטען באַנד פון גרעצס, פּאָלקסטימלי-כֶּע געשיכטע דער יודען". אויף דער על-טער האָט ער זיך געטויפט. זיין פרוי מאַריע לערנער האָט אָנגעשריבען אַ פּיער-אַקטיגע דראַמע "די עגונה" (פּערעפענט-ליכט אין, הויזפריינד", II) און אייניגע אַנדערע ווערק. זיין זוהן, ניקאָלאַי לער-נער, איז בעוואוסט אין דער רוסישער ליטעראַטור מיט זיינע וויכטיגע פּאַרשונ-גען וועגען פּוּשקיןען.

ביבליאָגראַפּיע: ספר זכרון, 66; יוד-רוס. ענג. X, 173.

לעשטשינסקי יעקב — זשורנאַ-ליסט און שריפטשטעלער איבער עקאָנאָ-מישע פּראָגען. געבאָרען אין יאָהר 1876 אין האַראַדישטש, קיעווער גוב. האָט בע-קומען אַ שטרענג רעליגיעזע ערציהונג און ביז 18 יאָהר פּערבראַכט אין לערנען תּלמוד, אונטער דער ווירקונג פון דער השכלה-ליטעראַטור איז ער צו 20 יאָהר אַנטלאָפּען קיין אָדעס, וואו ער האָט זיך גענומען צו זעלבסטבילדונג, לעבענדיג ביי די שווערסטע מאַטעריעלע בעדינגונגען. אין אָדעס איז ער געוואָרען אַ אחד-העמיסט. שפּעטער איז ער געווען דעלע-גאַט פון וואַרשוער אַרבייטער-ציוניסטען אויפ'ן זעקסטען און זיבעטען ציוניסטען-קאָנגרעס, וואו ער איז צוגעשטאַנען צו דעם לינקען טעריטאָריאַליזם. זיין ליטע-ראַרישע טעטיגקייט האָט לעשטשינסקי אָנגעהויבען אין יאָהר 1904 אין, השלח". דאָן איז ערשינען זיין ערשטע ארבייט אין יודיש, די יודען אין לאַנדאָן" (אין

פּרעצס "יודישער ביבליאָטעק", 1904; אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע אונטערן נאָמען "דער יודישער אַרבייטער אין לאַנד-דאָן", 1906), וואו עס ווערט בעשריבען דער האַראַקטער פון דעם שוויץ-סיסטעם, אין וועלכען דער יודישער לאַנדאָנער אַר-בייטער איז מייסטענס פּערנומען, און די סבות דערפון. אין יאָהר 1906 האָט ער פּערעפענטליכט אַ גרעסערע אַרבייט, "דער יודישער אַרבייטער אין רוסלאַנד", אין וועלכער עס ווערט האַראַקטעריזירט, אויפ'ן גרונד פון דער רוסלענדישער פּאָלקסצעהלונג און די מאַטעריאַלען פון יק"א, די יודישע ווירטשאַפּט און אינ-דוסטריע און ס'ווערען געמאַכט געוויסע אויספיהרען אין צוזאַמענהאַנג מיט דער בעזונדערער לאַגע פון די יודישע אַרביי-טער. אַז עס האָט אָנגעהויבען אַרויסצו-געהן דער "היינט", איז ער געוואָרען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דער דאָזי-גער צייטונג, וואו ער פיהרט די אַבטיי-לונג, פון יודישען עקאָנאָמישען לעבען". ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין, נייעם וועג", "פריינד", "וואוהין", בעל-מחשבותעס, יודישער שטימע" און אַנדע-רע אויסגאַבען (אַרטיקלען וועגען דער שול-פּראָגע, וועגען נאַציאָנאַליזם און טע-ריטאָריאַליזם, וועגען שמד, וועגען פּרא-גען פון עקאָנאָמישען לעבען א. א. ז.ו.). אויסערדעם נעהמט ער אַ נאָהענטען אָנ-טייל אין "העולם" און אין דער יודיש-רוסישער פּרעסע. די לעצטע פּאַר יאָהר וואוינט ער אין ציריך, וואו ער שטודירט שטאַטס-וויסענשאַפּטען אין דער אַרטיגער אוניווערזיטעט.

אויך אין אנדערע רוסישע צייטונגען, און אלס קארעספאנדענט פון דער מאַסקווער צייטונג "Московскія Вѣдомости" האָט ער אין די יאָהרען 1883—1884 בעזוכט דייטשלאַנד און פראַנקרייך. אויסערדעם האָט ער פערעפענטליכט אייניגע ווערק אין רוסיש און העברעאיש. ער איז אָבער אויך געווען איינער פון די הייסטע און ערנסטסטע פערטיידיגער פון דער יודי-שער שפראַך און האָט גענומען אַ גרויסען אָנטייל אין דער יודישער ליטעראַטור. אין יאָהר 1868 האָט ער פערעפענטליכט אַ קריטיש ווערק „אויס רבי" (וועגען א. צווייפעלס „שלום על ישראל") און אַ בע-שרייבונג „די פאַמיליע ראָטשילד". אין דעמועלבען יאָהר האָט ער אַרויסגעגעבען אויף רוסיש אַ קריטישע אָבהאַנדלונג ווע-גען י. אַקסענפעלדס ווערק „Критиче-скій разборъ сочиненій П. Арсен-фѣльда") אין יאָהר 1880 האָט ער אונטערן איינפלוס פון דעם ערפאָלג פון גאַלדפאָדענס יודישען טעאַטער אין רו-מעניען, אָרגאַניזירט אַ יודישע טרופע אין אָדעס, און האָט אָנגעהויבען אויפצו-פיהרען אויף דער יודישער ביהנע פּיעסען אויך פון אייראָפעאישען רעפערטואַר, וועלכע ער האָט אַליין איבערוועצט אָדער בעאַרבייט (גוצקאָוס „אוריאל אַקאָסטאַ", סקריבס „די יודין", „חנופה", „יהודית", „מנחם בן ישראל", „דבורה"). ער איז אויך געוועזען איינער פון די ערשטע, וואָס האָט זיך פּעראינטערעסירט מיט די יודישע פּאָלקסליעדער, וועגען וועלכע ער האָט אָנגעשריבען זעהר אַ וואַרימען אַרטיקעל („די יודישע מוזע", אין „הויז-פריינד", II), וואו ער ברענגט אויך אייניגע מוסטערן פון זיי. אויסערדעם האָט ער אָנגעשריבען „די יודישע געשיכ-טע", זייט דער עפאָכע פון עזרא ביז אויף דעם היינטיגען טאָג, צוזאַמען מיט דער

און מעשה-ביכער, וואָס האָט אין פערלויף פון די יאָהרהונדערטער שטאַרק אָבגע-ווייכט פון דער אומגאַנגס-שפראַך, און איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט איי-געפיהרט אין דער ליטעראַטור די פּאָלקס-שפראַך, אַזוי ווי זי איז גערעדט געוואָ-רען צווישען די יודען אין די סלאַווישע לענדער; האָט ער האָט געקאָנט אויס-געצייכענט דייטש, דאָך זענען זיינע אי-בערזעצונגען פריי פון גערמאַניזמען; ער האָט נישט קיין מורא פאַר אַ פּראָס וואָרט, און טאַמער פעהלען איהם ווערטער, נעהמט ער זיי נישט פון דייטש, נאָר שאַפט זיי אַליין אין גייסט פון דער יודי-שער שפראַך.

ביבליאָגראַפיע; יוד.-ענט. VIII, 41: 5. יודישער „Yiddish Literature", 136—138; ד"ר מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 84—86: א. ב. נאָמלאָבער, זכרונות, אין שלום-עליכס, יודישער פּאָלקסביבליאָמעק", I, 251—252.

לערנער יוסף-יהודה — יודיש-העברעאיש-רוסישער שריפטשטעלער. גע-באָרען דעם 1-טען יאַנואַר 1849 אין בערדיטשעוו, געשטאַרבען אין יאָהר 1907. ביז 13 יאָהר האָט ער געלערנט יודישע למודים, און דאַן איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין זשיטאָמיר, וואו ער האָט בעזוכט דאָס גימנאַזיום. אין יאָהר 1866 האָט ער זיך בעזעצט אין אָדעס און איז אַ גע-וויסע צייט געוועזען אַ פרייצוהערער פון דער יודישער פּאָקלסטע אין דער אָר-טיגער אוניווערזיטעט. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אַלס שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דער אָדע-סער צייטונג „Одесскій Вѣстник". אין דער צייט פון דער רוסיש-טערקישער מלחמה האָט ער אַרויסגעגעבען אין בו-קאַרעשט אַ רוסישע צייטונג („Гражданина")

ער אינגעלאדען געוואָרען פון דעם פוי-
 לישען פירסט אַדאַם טשאַרטאַריסקי אין
 מיקאָלאָיעוו (טשאַרטאַריסקים אייגענטום)
 פאַר אַ לעהרער פון זיינע קינדער. מ.
 לעטערס האָט געזעהן אַנאַהאַנדלונג
 וועגען קאַנטס פּילאַזאָפּיע, געשריבען פון
 לעפּינען אין פּראַנצויזיש פאַר טשאַרטאַ-
 ריסקין. אין יאָהר 1816 (1817 ?) האָט
 לעפּין פּערעפּענטליכט אַ יודישע איבער-
 זעצונג פון ספר משלי און דערמיט גע-
 וואָלט מאַכען אַנאַהויב צו אַ פּאָלשטענ-
 דיגער יודישער תנ"ך-איבערזעצונג. זיין
 גרויסער פּלאַן אָבער האָט נישט געקענט
 אויסגעפיהרט ווערען צוליב דער שטאַר-
 קער התנגדות, וואָס ער האָט בעגעגענט
 ביי די משכילים (זעה בייק שמואל-יעקב);
 פון זיינע אַנדערע צוויי איבערזעצונגען,
 תהלים און קהלת, איז די ערשטע קיינ-
 מאָל נישט פּערעפּענטליכט געוואָרען, און
 די צווייטע איז אַרויסגעגעבען געוואָרען
 ערשט אין יאָהר 1873 דורך צבי הפּהן
 רייך. אויסערדעם דערמאָהנט גאָטלאָבער
 (זעה אין זיינע „זכריוֹת“ וועגען לעפּינס
 אַנאַריגינעל יודיש ווערק, דער ערשטער
 חסיד, וואָס איז אויך געבליבען נישט
 פּערעפּענטליכט. דאָך איז לעפּינס וויר-
 קונג אויף דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג
 פון דער יודישער ליטעראַטור געווען זעהר
 גרויס. ער איז געווען דער ערשטער צווי-
 שען די משכילים, וואָס האָט אָנגעהויבען
 שרייבען יודיש, און דורך זיין פּערזענלי-
 כען ביישפּיעל האָט ער געווירקט אין דעם
 פּרט אויך אויף אַנדערע שפּעטערדיגע
 פּאַרשטעהער פון דער השכלה-בעוועגונג
 (עטינגער, גאָטלאָבער). אָבער אויך די
 שפּראַך פון זיינע איבערזעצונגען האָט
 געמאַכט אַנעפּאָכע אין דער יודישער לי-
 טעראַטור. ער האָט געבראַכען מיט דעם
 טראַדיציאָנעלען עברי-טייטש פון די ביו-
 העריגע תנ"ך-איבערזעצונגען, מוסר-ספרים

קרוב א. אַז. וו. אַ גאַנצע רייה שאַרפּוי-
 זיגע פעליעטאַנען. געשריבען אין אַנאַיי-
 גענאַרטִיגען סטיל, אין אַ אינטימען האַר-
 ציגען טאָן, און רייך אין געדאַנקען און
 חקירות, זענען לעווינסקיס פעליעטאַנען
 געווען זעהר אָנגענומען ביי די יודישע
 לעזער. ער איז אויך געווען דער גרינדער
 פון דער ערשטער יודישער טעגליכער
 צייטונג אין אָדעס „גוט-מאָרגען“, וואו
 ער האָט גענומען אַ נאָהענטען אָנטייל.
 זיינע געזאַמעלטע שריפטען אין יודיש
 ווערען צוגערייט צום אַרויסגעבען אין
 דער פּערלאַנגסגעזעלשאַפּט „ליטעראַטור“.
 זיין ווערק „אָ רייוע קיין ארץ-ישראל
 אין יאָהר ת"ת“ איז איבערזעצט פון
 העברעאיש (פּערלאַנג „ציוניסטישע קאָ-
 פּיקע-ביבליאָטעק“). זיין ביאָגראַפּיע
 אויף יודיש האָט געשריבען ד"ר י.
 ספּיר און מ. קליינמאַן (דערזעלבער
 פּערלאַנג).

לעפּין (לעווינ) מנחם-מענדל
 (בעקאַנט אויך אונטער די ביינעמען ס א -
 ט א נ א ו ע ר און מי ק א ל א י ע ו ע ר) —
 בעוואוסטער העברעאישער שריפטשטעלער
 און דער שעפּער פון אַ נייער עפּאָכע אין
 דער יודישער ליטעראַטור. געבאָרען אין
 יאָהר 1741 אין סאַטאַנאָוו, פּאָדאָליען,
 געשטאַרבען אין יאָהר 1810 אין מיקאָלאָ-
 יעוו, אויך פּאָדאָליען. בעקומען אַ תּלמודי-
 שע ערציהונג, האָט ער שפּעטער פּער-
 בראַכט איינגיע יאָהר אין בערלין אין
 דער סביבה פון די דאָרטיגע משכילים,
 וואָס משה מענדעלסאָן איז געווען צווי-
 שען זיי די הויפּט-פּיגור. פון בערלין איז
 לעפּין אַוועק קיין בראַד, וואו אונטער זיין
 איינפלוס זענען געקומען אַזוינע פּאַרשטע-
 הער פון דער השכלה-בעוועגונג ווי פּערל,
 קראַכמאַל און אַנד. אַ געוויסע צייט האָט
 ער אויך געלעבט אין אוסטריע, מאָהלע-
 זוּער גוב., ביי יהושע צייטלין. דאָן איז

דארפן זיך נעהמען צוריק פאַר ערדאַרבייט. די „הפּקר-וועלט“, וואָס איז געשריבען געוואָרען נאָך אַרום 1828, איז אין פּער-לייף פון 60 יאָהר געבליבען נישט-פּער-עפּענטליכט, נאָר דער פּתב-יד איז זעהר פּיעל געלעזען געוואָרען צווישען לעוויג-זאָהנס פּריינד און בעקאַנטע און האָט גע-מאַכט אין יענער צייט זעהר אַ גרויסען איינדרוק. ערשט אין יאָהר 1888 איז „די הפּקר-וועלט“ געדרוקט געוואָרען אין שלום-עליכטס „יודישער פּאָלקסביבליאָ-טעק“, I, וואו ס'איז אויך ערשינען לע-ווינזאָהנס ביאָגראַפּיע, געשריבען דורך זיין פּלימעניק דובער נאַטאַנסאָן (געבאָ-רען אין סאַטאַנאָו אין יאָהר 1832). שפּע-טער איז עס צוזאַמען מיט לעווינזאָהנס לעבענסבעשרייבונג אַרויס אין אַ בעזונ-דער אויסגאַבע אין וואַרשוי. לעווינזאָהנס ביאָגראַפּיע אויף יודיש האָט אויך געשרי-בען מ. ד. הערמאַלין (אַרויסגעגעבען פון דער „אינטערנאַציאָנאַלער ביבליאָטעק“, ניו-יאָרק). אַ יודישער שיר לעווינזאָהנס ווערט געבראַכט אין דעם „ילקוט ריב"ל."

ביבליאָגראַפּיע: ר"ר מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, 88—91; א. ליטוויץ, י. ב. לעווינזאָהן און זיין צייט, אין „לעבען און וויסענשאַפּט“, 9—10; ש. ניגער, דער ריב"ל און יודיש, אין „פּריינד“, 1910, נומער 52.

לעווינזאָהן לודוויג—דראַמאַטורג. געבאָרען אין יאָהר 1842 אין זאַמאַשץ, געשטאָרבען אין יאָהר 1904 אין וואַרשוי, וואו ער האָט פּערנומען אַ שטעל אין דער יודישער געמיינדע-פּערוואַלטונג. ער האָט פּערפאַסט אַ קאָמעדיע אין גראַמען, די ווייבערשע קניפּלעך“ (אַ טעאַטערשפּיעל אין 5 אַקטען; ווילנאָ 1874; צווייטע אויס-גאַבע—1881). די פּיעסע שפּיעלט זיך אָב אין אַ חסידישער סביבה און איז רייך מיט קאַמישע סצענעס. אין איהר צייט

איז זי געווען זעהר פּאָפּולער. ביבליאָגראַפּיע: ל. זיגענער, „Yid- dish Literature“, 166—167; ר"ר מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער לי-טעראַטור, II, 203.

לעווינסקי אלהן-לייב — העב-רעאישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1858 (כ"ד אדר, תרי"ח) אין פּאָדערעויע, וויל-נער גוב. גע-שטאָרבען אין יאָהר 1910 (כ"ד תשרי, תרע"א) אין אָדעס. האָט בעקומען אַ טראַדיציאָנעלע יו-

דישע ערצינונג. צו 15 יאָהר האָט ער אָנגעהויבען צו דרוקען קאַרעספּאָנדענצען אין „הלבנון“. שפּעטער, אונטער דער ווירקונג פון די השפּלה-אידעען, האָט ער פּערלאָזט זיין געבורטסשטאָדט און איז אַוועק קיין קאַוונאַ, וואו ער האָט זיך בעשעפּטיגט אַלס העברעאישער לעהרער, אָבעבענדיג זיך צו גלייכער צייט מיט אַלגעמיינער בילדונג. אין יאָהר 1880 איז ער אָנגעקומען אין חאַרקאָווער אונג-ווערזיטעט אַלס פּרייזוהערער, נאָך אין פּאָלגענדען יאָהר, אונטערן רושם פון די פּאַגראַמען, איז ער צוזאַמען מיט דער גרופּע ביל"ו אַוועק קיין פּאַלעסטינאַ. קו-מענדיג צוריק קיין רוסלאַנד, האָט ער געגרינדעט אַ גאַנצע רייה פּעראַיינען פון „חובבי-ציון“; אויך שפּעטער האָט ער שטענדיג גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל אין אַלע ציוניסטישע אונטערנעהמונגען. לע-ווינסקי האָט זעהר פּיעל געשריבען אויך אין יודיש און האָט זיך בעטייליגט אין „יוד“, „פּריינד“ און אַנדערע אויסגאַבען. וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אונטער זיין אונטערשריפט, אונטערן פּסעוודאָנים רב

לעוויוואָהן יצחק-בער (ריב"ל) — בעריהמטער העברעאישער געלעהרטער

און שריפטשטעלער, דער פאָטער פון דער יודישער השכלה אין רוסלאַנד, דער אוי-טאָר פון די ווערק „תעודה בישראל“, „בית יהודה“, „ורובבל“, אפס

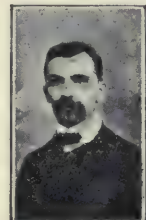
דמים" א. אַנד. געבאָרען דעם 2-טען סעפטעמבער 1788 אין קרעמעניץ, וואָלין, אין אַ רייכער אָנגעזעהענער פאַמיליע, גע-שטאָרבען אין יאָהר 1860 אויך אין קרע-מעניץ. נישט קוקענדיג אויף זיין פער-עכטליכע, פאַר אַלע משכילים חאַראַקטע-ריסטישע, בעציהונג צו דער יודישער שפראַך, אין וועלכער ער האָט נאָר געווען אַ „מיאוסען מישמאַש פון ביבלישע, פוילישע, דייטשע, רוסישע און אַנדערע ווערטער“ און וועלכע האָט, לויט זיין מיינונג, בע-סער געדאַרפט פערביטען ווערען אויף דייטש אָדער רוסיש, „די שפראַך פון אונ-זער פאָטערלאַנד, וואָס איז דערצו נאָך שער, רייך און האַרמאָניש“,—איז ער דאָך צו גלייכער צייט געווען איינער פון די ערשטע, וואָס האָבען אָנגעהויבען צו שאַ-פען אַ יודישע וועלטליכע ליטעראַטור. אין זיין איינציגען ווערק אויף יודיש, „די הפקר-וועלט“, געשריבען אין אַנ'איינפאַ-כער, ריין פאַלקסטימליכער, יודישליכער שפראַך, לאַכט לעוויוואָהן אָב (אין דעם צווייטען טייל) פון די חסידים און זייערע רביים; און אין דעם ערשטען טייל, וואָס איז געשריבען אין דער פאַרם פון אַ דיאַ-לאָג, קריטיקירט ער וועהר שאַרף די קהלס-לייט, די גבאים און בעל-טאַקסעס, וואָס דריקען די אַרײַמע לייט, און פיהרט דורך זיין ליעבלינג-געדאַנק, אַז יודען

גרעסערע פון זיי זענען; אברהם בן יוסף" און „אין שטורם" פון ל. לעוואַנדאַ (אַרויסגעגעבען פון דער פערלאַגט-געזעל-שאַפט „צענטראַל").

ביבליאָגראַפיע: מ. בערוטשעווסקי, אין „Eвр. Сем. Библи.", Agrin; ני-בער און בעל-טהשבות, אין „פריינד"; אַלנין, אין „לעבען און וויסענשאַפט", 1909, V.

לעווין שמריה (שמריהו הלוי) — בעוואוסטער ציוניסטישער טוער און העברע-

איש-יודישער פוב-ליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1867 אין סוויסלאַטש, מינ-סקער גוב. ביז 15 יאָהר האָט ער גע-לערנט אין חדרים און ישיבות; שפע-

טער געענדיגט די רעאַלשול אין מינסק און שטודירט אין די אוניווערזיטעטען פון קעניגסבערג און בערלין, וואו ער האָט בעקומען דעם טיטעל דאָקטאָר-פילאָזאָפיע. אין יאָהר 1904 איז ער אָנגעקומען אין ווילנאָ פאַר אַ פריידיגער; ער איז אויך געווען דעפוטאַט פון ווילנאָ אין דער ער-שטער רייכס-דומע. די לעצטע יאָה-רען וואוינט ער אין דייטשלאַנד און אין ארץ-ישראל, וואו ער נעהמט אַנ'-אַקטיווען אַנטייל אין דער ציוניסטישער בעוועגונג, ווי איינער פון איהרע פיהרער. אַלס פובליציסט האָט ער זיך בעטייליגט אויך אין יודישע צייטשריפטען, ווי „דער יוד“, „פריינד“, „די נייע וועלט"; אוי-סערדעם איז ער געוועזען מיטערדאָקטאָר פון דעם ציוניסטישען וואַכענבלאַט „דאָס יודישע פאַלק“, וואָס איז געגרינדעט גע-וואָרען לויט זיין אויפטו.

ביבליאָגראַפיע: לוח קדימה, הרע"ג, 88—91.

און כלל-טוער. געבארען אין יאָהר 1868 אין לובלין. זיין פאָטער איז געוועזן זון אין דעם מהרש"ל'ס שוהל. ביז 17 יאָהר האָט ער זיך אָבעגעבען מיט יודי-שע למודים, דאָן איז ער אָנגעקומען אין דעם זיבעטען קלאַס פון דעם ראַדאָמער גימנאַזיום און, אַז ער האָט'ס געענדיגט, האָט ער שטודירט מעדיצין אין דער וואַר-שויער אוניווערזיטעט. די לעצטע 10 יאָהר איז ער אַרדינאַטאָר פון דעם יודישען שפיטאַל אין וואַרשוי, וואו מען קען איהם אייך פאַר אַ כלל-טוער און פאַרזיצער פון דער ליטעראַריש-מוזיקאַלישער גע-זעלשאפט, "הזמיר" זייט איהר גרינדונג. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט לעווין אָנגעהויבען נאָך אַלס סטודענט מיט אייניגע בעלעטריטישע זאַכען אין פרצעס זאַמעלביכער. שפעטער האָט ער זיך בע-טייליגט אין פערשידענע יודישע און העברעאישע צייטונגען און זשורנאַלען, וואו ער האָט, אויסער אייניגע בעלעטריס-טישע זאַכען, פערעפענטליכט אַ גאַנצע רייה אַרטיקלען איבער מעדיצין און היגיע-נע (די גרעסערע פון זיי — אַלקאָהאָליזם ביי יודען) אין "שטראַהל", און אַ בראַשור וועגען שווינדזוכט). זיך בעטייליגט אין דער רוסיש-יאַפּאַנישער מלחמה, האָט ער פערעפענטליכט איינדריקען און בילדער פון דעם קריעג.

לעווין ליפמאן — העברעאיש-יו-דישער בעלעטריסט. געבארען אין יאָהר 1877 אין מאָהלעוו-

אויפ'ן-דניעפער אין אַ בעל-הבתישער פּאַמיליע. האָט בע-קומען אַ טראַדיצי-אָנעלע יודישע ער-ציהונג און האָט פריה געשמ'ט פאַר אַ וואַילערנער; צו 10 יאָהר פלעגט ער

שוין זאָגען דרשות פון דער בימה. שפע-טער האָט ער זיך אָנגעהויבען אָבזוגעבען מיט אַלגעמיינער בילדונג און האָט זעהר פיעל געלייענט, בעשעפטיגענדיג זיך צו גלייכער צייט מיט לעהרעריי. זיינע ערש-טע ליטעראַרישע פּראָבען זענען געוועזן אין העברעאיש. יודיש האָט ער אָנגע-הויבען צו שרייבען אונטער דעם איינ-פלוס פון דוד פינסקי. אין יאָהר 1900 איז ער געקומען קיין וואַרשוי, וואו ער האָט אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיג-קייט אין "יוד" מיט אַנ'ערצעהלונג "דאָס יתומ'ל". זייט דאָמאָלס האָט ער זיך אינגאַנצען אָבעגעבען דער ליטעראַטור, בעטייליגענדיג זיך אין די פערשידענסטע יודישע, ווי אויך העברעאישע צייטשריפ-טען און זשורנאַלען: "יוד", "פריינד" (וואו ער האָט אַ געוויסע צייט געאַרבייט אייך אין דער רעדאַקציע), "יודישע פּאָלקסצייטונג", "די וועלט", "השלח", "אחיאסף", "הזמן" און פיעל אַנד. אין יאָהר 1909 האָט ער רעדיגירט אין ווילנאַ די "יודישע צייטונג"; איצט איז ער רע-דאַקטאָר פון דעם "ווילנער וואָכענבלאַט". פון זיינע געזאַמעלטע שריפטען אין יודיש איז דערווייל נאָר ערשיענען דער ערש-טער באַנד (פערלאַג ש. שרעבערק); אַ צווייטער באַנד, ווי אויך די יודישע אי-בערזעצונג פון זיין ראָמאַן אין העברע-איש, באביב עלומים, ווערט צוגעגרייט צום אַרויסגעבען. אין זיינע ערצעהלונגען געלינגען איהם בעזונדערס די טיפען פון דער אַלטער יודישער וועלט, וועלכע ער שילדערט מיט פיעל לייענע און ווייכקייט, וואָס דערגעהט מאַנכמאָל ביז צו סאַנטי-מענטאַליטעט. וועניגער גיבען זיך איהם איין די געשטאַלטען פון דער איבער-גאַנגס-צייט, די געשטאַלטען פון זיין סעריע, "צווישען צוויי וועלטען". לעווין האָט אויך איבערזעצט אייניגע ווערק; די

לעאָנטיעוּן מ. — דער פסעוּדאָ-
 נים פון דעם קריטיקער מאַאיסי עיוו.
 געבאָרען אין די זיבעציגער יאָהרען פון
 דעם פאַריגען יאָהרהונדערט אין קיעוו.
 געענדיגט אין רוסלאַנד אַ מיטעלשול, איז
 ער אין די ניינציגער יאָהרען אַוועק קיין
 ניו-יאָרק, וואו ער האָט געענדיגט אַלס
 אינושעניער. איצט רעכענט ער זיך פאַר
 איינעם פון די בעסטע אינושעניערען אין
 אַמעריקא; ער האָט געבויט די נייע בריק
 צווישען ניו-יאָרק און ברוקלין, איז רע-
 דאַקטאָר פון אַ פאַך-אָרגאַן אין ענגליש
 א. א. אָן. — זיין ליטעראַרישע קאַריערע
 אין יודיש האָט ער אָנגעהויבען אַלס רע-
 דאַקטאָר פון דער אַנאַרכיסטישער מאַגאַז-
 שריפט, די פרייע געוועלשאַפט (1900) —
 (1902), וואו ער האָט פערעפענטליכט אַ
 רייה קריטישע אַרטיקלען וועגען די בע-
 דייטענדסטע פאַרשטעהער פון דער מאַ-
 דערנער אייראָפּעאישער ליטעראַטור. אין
 דעם זאַמעלבוך „ליטעראַטור“, I, איז גע-
 דרוקט זיינס אַנאַרטיקעל וועגען באַדלערן.
 לעבער יאָהאַן — אַ געטויפטער
 יוד. האָט אין יאָהר 1697 אָבגעקאָפּירט
 פאַר'ן בעקאַנטען העבראַאיסט וואַגענזיל
 (זעה) אַ פיעסע אונטערן טיטעל „אין
 שיין ניי פורים שפיל ווי עס איז צו גנגן
 אין דער וועלט צו אחשוּרוש צייטן“,
 וואָס קאָן גערעכענט ווערען פאַר איינעם
 פון די עלטסטע פערבליבענע פורים-שפיע-
 לען אויף יודיש. (נאָך עלטער איז דאָס
 יודישע סאַטירישע „שפיל פון טויב יעק-
 לייך מיט זיין ווייב, קינדליין אונד מיט
 צוויי זינליך פיין“, וואָס פלעגט, לויט דער
 פערזיכערונג פון אַ געוויסען אויטאָר פון
 XVI יאָהרהונדערט, געזונגען ווערען אין
 טאַנהויוזען אַלע פורים).

ביבליאָגראַפיע. יוד. רוס. ענא. XIII.

127—129.

לעווין גרשון — שריפטשטעלער

אין זשיטאָמיר, (1876), מיט זעהר אַ אינ-
 טערעסאַנטער הקדמה, געווענדט געגען
 די געגנער פון דער יודישער שפראַך.
 דאָס דאָזיגע ערשטע און איינאונאיינציגע
 יודיש-רוסישע ווערטערבוך האָט אַ בעדיי-
 טענדען לינגוויסטישען אינטערעס. אין
 אַ געוויסע צייט אַרום האָט ליפשיץ אַרויס-
 געגעבען דעם צווייטען, רוסיש-יודישען,
 טייל פון זיין ווערטערבוך. אויסערדעם
 האָט ער פערעפענטליכט אַ רייה נאַטור-
 וויסענשאַפטליכע אַרטיקלען אין דעם „קול
 מבשר“. אינטערעסאַנט איז צו בעמערקען,
 אַז מיט אַ פאַר יאָהר פאַר דער גרינדונג
 פונ'ם „קול מבשר“ האָט ליפשיץ זיך גע-
 פרובט קריגען אַנ'ערלויביג אויף אַרויס-
 צוגעבען אַ יודישע צייטונג, איהם איז אָבער
 נישט געלונגען די ערלובניש צו בעקומען.
 רעאָן (פסעוּדאָנים) — איבערזע-
 צער. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט
 ער אָנגעהויבען אין וואַרשוי אין יאָהר
 1905 אַלס מיטאַרבייטער פון פערשידענע
 יודישע צייטונגען און זשורנאַלען. דער-
 הויפט האָט ער זעהר פיעל איבערזעצט
 אויף יודיש פון אייראָפּעאישע שפראַכען,
 ווי דיקענסעס „צוויי שטעדט“ (אין „ראַ-
 מאַנציטונג“, נישט פערענדיגט אין
 דרוק), 2 בענדליך פון היינעס פראָזע
 (שימינס „וועלט-ביבליאָטעק“), קיפלינגס
 „בוך פון דער וויסטע“ (שימינס „וועלט-
 ביבליאָטעק“), אייניגע ראַמאַנען פון
 מאַפּאַסאַן („איוועטאַ“), האַמסון („דער
 רעדאַקטאָר“) א. א. א. און זעהר אַ
 גרויסע צאָהל קלענערע, מעהרסטעטיילס,
 בעלעטריסטישע ווערק אין „ראַמאַנציי-
 טונג“, „שטראַהל“ און אַנדערע יודישע
 אויסגאַבען. איהם געהערט אויך אַ פראָבע-
 איבערזעצונג פון תנ"ך (אַרויס גאָר ספר
 בראשית, אין פערלאַג „השחר“) און די
 יודישע איבערזעצונג פון פייערבערגס
 „וואוהין?“ (שימינס „וועלטביבליאָטעק“).

„ים-ליעדער“, אין וועלכע עס פיהלט זיך דער איינפלוס פון היינע און אנדערע. א פיעל שוואכערען איינדרוק מאכען זיינע פרייהייטס-און קאמפס-ליעדער. די לעצטע צייט איז די צייטונג „פארווערטס“ צו-געטרעטען ארויסצוגעבען וואלטס געזא-מעלטע שריפטען, וואס זענען צווייטה איבער די יודישע אויסגאבען פון אמע-ריקא און רוסלאנד.

ביבליאגראפיע: ס. ק. שנעפעל, אין „פריינד“, 1910; וולדעק, אין זאמעלבוך, לי-טעראטור, II, ניו-יארק, 1910.

ליפשיץ מרדכי-יהושע—שריפט-שטעלער און לעקסיקאגראף, יוגענדפריינד פון מענדעלע מוכר ספרים. האט געלעבט אין בערדיטשעוו אין דער צווייטער העלפט פון דעם XIX יאהרהונדערט. ער איז געוועזען איינער פון די ערשטע און ערנסטסטע פערטידיגער פון די רעכט פון דער יודישער שפראך. אין די ערשטע נומערן פון „קול מבשר“ (1862, נומער 9) האט ער פערעפענטליכט א ליעד „יודעל און יהודית“ (—דאס מיינט מען די יודען מיט זייער יודיש לשון—) אין דער פאָרם פון אַ דיאלאָג צווישען דעם יודישען פּאָלק און דער יודישער שפּראַך; די לעצטע קלאַנג זיך, וואָס מען האָט זי אַזוי פּערלאָזען, אין דער צייט וואָס זי האָט געקענט ברענגען דעם פּאָלק אַזוי פיעל נוצען און נחת. אין אַ רייה אַר-טיקלען אין דעמזעלבען „קול מבשר“ רעדט ליפשיץ וועגען דער בעדייטונג פון אַ שפּראַך בכלל און פון דער יודישער בפרט און ווייזט אָן ווי נויטיג עס איז זי צו קולטיווירען—צו שאַפען אַ יודישע גראַמאַטיק, אַ יודיש ווערטערבוך א. א. וו. צו דער לעצטער אַרבייט האָט ער זיך אַליין גענומען, און דאָס רעזולטאַט פון זיין לאַנגיעהריגער מיה איז געווען אַ יו-דיש-רוסיש ווערטערבוך (פּערעפענטליכט

אסימילאציע און קאמפאָליטיוז, האָט וואָלט שוין געוואָגט אָפען צו לאָזען הע-רען זיין יודישקייט. ער האָט געוואונען די סימפּאָטיעס פון אַ גרויסער מאַסע אַר-בייטער און אינטעליגענטען, פאַר וועלכע ער פלעגט האַלטען פּאָליטישע רעדעס און דעקלאַמירען זיינע פרייהייטס-און קאמפס-ליעדער. די דאָזיגע ליעדער, צווישען וועלכע עס האָבען זיך געפונען אייניגע פון זיינע בעסטע, ווי אַ טראַפען בלוט, „צוויי תפלות“, „אויפן ווייטען צפון“ און אנדערע, זענען געווען אונגעהייער פא-פולער און פלעגען מאַסענווייז פערשפרייט ווערען אין קליינע העקטאָגראַפירטע בי-כעליך. זיין ווייטערעס פערבליבען אין מינסק איז געוואָרען פאַר איהם אונמעג-ליך, און אין יאָהר 1897 איז ער אַוועק-געפאָהרען קיין ניו-יאָרק. דאָרט האָט ער ווייטער געפיהרט זיין סאָציאַליסטישע טעטיגקייט, זייענדיג איינער פון די אַנ-געזעהענסטע אַמעריקאַניש-יודישע פוב-ליציסטען און בעטייליגענדיג זיך אין דער „אַרבייטער-צייטונג“, אין „פאָרווערטס“, וואו ער איז די לעצטע יאָהרען אַ שטענ-דיגער מיטאַרבייטער, און אין אַנדערע סאָציאַליסטישע אָרגאַנען. אויסער זיינע גייסטרייכע און טעמפּעראַמענטפולע אַר-טיקלען, וואָס האָבען געהאַט אַ גרויסע זוירקונג אויף דער ענטוויקלונג פון דעם יודישען סאָציאַליזם אין אַמעריקאַ, האָט ער געשריבען אויך פיעל אַנדערע מאמרים און פעליעטאַנען. מיט זיינע לירישע ליעדער, אין וועלכע עס פיהלט זיך אַ שטילע רוהיגקייט און פערטראַכטקייט, האָט ער פערנומען אַ בעדייטענדען פלאַץ צווישען די יודישע ליריקער. זיינע שטאַר-קע, קלאַרע, אָבער קיהלע נאַציאָנאַלע ליעדער און באַלאַדען זענען געשריבען אין אַ ראַמאַנטישען טאָן („דער תנא און דער שטן“, „רבי עקיבא“, דער ציקל

אפילו דרייסט : עס ווערט דאָ אין לעבע-
דיגע און גאָר ניט קיין שלעכטע ריימען
געשילדערט דער גורל פון אַ יודישער גע-
פאלענער פרוי. אַ רעצענזיע אויף ליעווס
פאָעמע פון יוסף-יואל הערדנער איז ער-
שיענען אין דעם „קליינעם וועקער“ (אַ
זאַמעלבוך, אַרויסגעגעבען אין 1800 פון
אַדעסער גוטע פריינד פונ'ם יודישען
לשון); דאָרט איז אויך געדרוקט ליעווס
אַ ליעבעס-ליעד, געשריבען אין לייכטע
קלינגענדיגע פערזען.

ליעסין א. — דער פסעוודאָניס
פון דעם בעקאַנטען דיכטער און זשורנאַל-
ליכט אברהם וואַלט. געפאָרען אין
די זיבעציגער יאָה-
רען פונ'ם XIX
יאָרהונדערט. ער-
צויגען געוואָרען ביי
זיינע עלטערן אין
מינסק. האָט פון
קינדווייז אָן אַרויס-
געוויזען אונגעהיי-

ערע פעהיגקייטען און, לערנענדיג אין
דער וואַלאָזינער ישיבה, האָט ער געשמו'ט
פאַר אַנ'עלוי. אין מיטען די ניינציגער
יאָהרען האָט ער אָנגעהויבען צו געהמען
אַנ'אַנטייל אין דער סאָציאַליסטישער בע-
וועגונג, וואָס האָט זיך דאָן ערשט אָנ-
געהיבען צווישען די יודישע אַרבייטער.
נישט קענענדיג איינצאַמען זיין קאַמפ-
לוסטיגע נאַטור אין די ראַהמען פון אַ
פאַרטיי, האָט ער שוין אין יאָהר 1896
געגרינדעט אין מינסק די אַזוי גערופענע
„אַפאָזיציע“, וואָס האָט זיך אָבגעשפאַל-
טען פון דער אַלגעמיינער אַרגאַניזאַציע,
פון וועלכער עס איז שפעטער אויסגע-
וואַקסען „דער בונד“. און נאָך אין דער
צייט, ווען אין דער יודישער אַרבייטער-
בעוועגונג האָט געהערשט דער גייסט פון

פערלורען, גיט דער שרייבער אַ ברייט
בילד פון דעם חסידישען לעבען אין יע-
נער צייט. די חסידישע וועלט ענטפלעקט
זיך פאַר אונז מיט אַלע איהרע מדות און
מנהגים, אבערגלויבענישען און לעכער-
ליכקייטען. געשריבען אין אַ קרעפטיגער
שפראַך, רייך אין בילדער, איז דאָס
גאַנצע ווערק דורכגעדרונגען מיט אַ שאַר-
פען און בייסענדען, אָבער צו גלייכער
צייט אויך געוונדען און פרישען, עכט
פאָלקסטימליכען הומאָר, וואָס האָט פיעל
מיטגעוויירקט דעם אונגעהייערען ערפאָלג
פון דעם ווערק. צו דעם סיוועט פון
דעם פוילישען יונגעל' האָט זיך לינעצקי
אומגעקעהרט אויך אין זיינע שפעטערדי-
גע ווערק: זיינע נאָוועלען, דער האָרים
אין חריין (אין שלום-עליכעם, יודישער
פאָלקסביבליאָטעק, I — II) און, נישט
טויט — נישט לעבעדיג, אָדער דעם פויל-
שען יונגעלס זוהן (ווילנאָ, 1898) זענען
נאָר וואַריאַציעס אויף דעם ראַמאַן, וואָס
האָט איהם אַזוי בעריהמט געמאַכט.

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 59 —
60; א. ליטוין, אין „לעבען און היסטעריעס“,
V, 1909; לעא וועקער, Yiddish Lite-
rature, אינדעקס: ד"ר מ. פינגעס, די גע-
שיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 219 —
234; יוד. ענג. ענג. VIII, 94; יוד. רומ.
ענג. X, 220 — 221.

ליעוו מ. — דיכטער. געפאָרען אין
מיטען דעם XIX יאָרהונדערט. אין די
אַכציגער יאָהרען האָט ער זיך בעשעפ-
טיגט מיט אַדוואָקאַטור אין קישינעוו, פון
וואָנען ער האָט שפעטער אויסגעוואַנדערט
קיין ענגלאַנד. אין יאָהר 1888 האָט ער
פערעגענטליכט אין קישינעוו אַ פאָעמע
„האָדעל“, וואו עס איז סענטימענטאַל
און ריהרענד בעאַרבייט אַ סעמע, וואָס
איז פאַר יענער צייט געווען ניי און

ציט. אויך די צווייטע צייטונג „נא-ציאנאל“, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1886 אין באָטשאַני, רומעניע, האָט קיין ערפּאָלג נישט געהאַט. אויסער-דעם האָט ער געדרוקט לוחות און אַלמאַ-נאַכען מיט וויצען און גלייכווערטליך. אונטערן איינפלוס פון די געשעהענישען אין אָנהויב פון די אַכציגער יאָהרען איז ער געוואָרען אַ הייסער חובב-ציון און האָט אָנגעהויבען צו פּראָפּאָגאַנדירען אין אַרטיקלען און בראַשורען („אַמערי-קאַ צי אַרץ ישראל“, „אַהער אָדער אַהין“) די פּאַלעסטינאַפּאָלישע אידעען. ער האָט אויך אַרויסגעגעבען (אין יאָהר 1885) די „געאָגראַפיע פּאַלעסטינאַס“ און אַ לאַנדקאַרטע פון אַרץ-ישראל. ער האָט אָבער אין דעם קיין ערפּאָלג נישט געהאַט, אזוי ווי אויך אין זיינע איבעררעזעצונגען (דער ערשטער באַנד פון גרעסס יודישער געשיכטע 1883), פּיליפּסאָנס „יעקב טי-ראַדאָ“, לעטינגס „נתן דער חכמ“ (1880), דער ערשטער טייל פון בערנ-שטיינס נאַטורוויסענשאַפּטליכע ביכער). אין יאָהר 1891 האָבען זיינע פּריינד און פּערעהער אַרויסגעגעבען צו דעם 25-יעה-ריגען יובילעאום פון זיין ליטעראַרישער טעטיגקייט אַ בוך „לינעצקיס יובילעאום“. אין יאָהר 1900, צו זיין 70-רעהריגען יובי-לעאום האָט לינעצקי פּערעפּענטליכט זיין ווערק „אַראַב פּונ'ם יריד“, וואָס טראַגט אַנ'אויטאָביאָגראַפישען חאַראַקטער. — לי-נעצקיס שם און בעדייטונג פאַר דער יודישער ליטעראַטור שטיצט זיך דערהויפּט אויף זיין ווערק „דאָס פּוילישע יונגעל“, וואָס מאַכט איהם פאַר איינעם פון די גרעסטע יודישע סאַטיריקער און שטעלט איהם אין איין שורה מיט די בעדייטענד-סטע יודישע שריפּטשטעלער. שילדערנ-דיג די לעבענסגעשיכטע פון דעם פּויל-שען יונגעל „פון זיין געבוירען ביז זיין

סיג שטודירט רוסיש און דייטש. דאָן איז ער אַוועק קיין ברעסלוי, כדי אָנצו-קומען אין דעם דאָרטיגען ראַבינערסע-מינאַר, אָבער צוליעב די אינטריגעס פון זיינע עלטערן האָט ער געמוזט זיך אומ-קעהרען צוריק אין זיין געבורטסשטאָט. אין יאָהר 1892 איז ער אַנטלאָפּען קיין זשיטאָמיר און איז אָנגעקומען אין דער אַרטיגער ראַבינערשול, וואו עס האָט אויף איהם געהאַט אַ גרויסען איינפלוס א. צ. צווייפעל. אָבער אין אַ קורצע צייט אַרום האָט ער פּערלאָזען די ראַבי-נערשול, נישט קענענדיג אַריבערטראַגען די שפּעטעריי פון זיינע שול-חברים, 12 — 13-יעהריגע יונגליך. צו דער צייט געהערען זיינע ערשטע ליטעראַרישע אַר-בייטען אין יודיש: „דער בייזער מאַר-שעליק“ (אַ זאַמלונג סאַטירישע פּאַלקס-לידער, צוערשט פּערעפּענטליכט אין יאָהר 1869 און שפּעטער איינזע מאַל איבערגעדרוקט געוואָרען). זיך בעזעצט אין אָדעס. האָט לינעצקי אָנגעהויבען צו נעה-מען אַנ'אַנטיל אין צעדערבוים „המליץ“ און אין „קול מברש“, וואו ס'איז אין יאָהר 1868 ערשינען זיין בעסטעס ווערק „דאָס פּוילישע יונגעל“ (אַ ראַמאַן אין צוויי טייל). דער ערפּאָלג פון דעם דאָ-זיגען ראַמאַן איז געווען אַ אונגעהייערער, און ער האָט אויסגעהאַלטען אַ גאַנצע רייה אויפלאַגען. (אין די שפּעטערע אויס-גאַבען האָט לינעצקי איבערגעמאַכט דעם נאָמען פון זיין ראַמאַן אויף „דאָס חסידי-שע יונגעל“). די שפּעטערדיגע ווערק לינעצקיס זענען: „דער וועלט-לוח“ (1872), „משלחת“ (1874), „די פּריטשעפּע“ (1876), „דער סטאַטיק“ (1876), „כלבוניק“ (1877), א. אַנד. אין יאָהר 1875 האָט ער צוזאַמען מיט גאַלפּאָדענען אַרויסגעגעבען אין לעמבערג די צייטשריפּט „ישראליק“, וואָס האָט עקזיסטירט אַ קאַרג האַלב יאָהר

טעטיגקייט אויף יודיש אָנגעהויבען ענדע די 60-גער יאָהר אין „קול מבשר“, וואָס איז אַ געוויסע צייט ערשינענען אפילו אונטער זיין רעדאַקטירע. אין יאָהר 1887 האָט ער רעדיגירט דאָס זאַמעלבוך „דער יודישער וועקער“, וואָס איז געווען געוויי- מעט דער פּראָפּאַגאַנדע פון חבת-ציון. אין דעם דאָזיגען זאַמעלבוך האָט ער פּער-ע-פּענטליכט אַ פּינאַפּאַקטיגע דראַמע „זרובנל“, מיט אַ חבת-ציונישער טענדענץ. די איי-גענע טענדענץ האָבען אויך זיינע פּיעלע אַרטיקלען אין „יודישען פּאָלקסבלאַט“ און — אין פּיעל יאָהרען אַרום — אין „יוד“, „פּריינד“, „יודישען פּאָלק“ און אַנדערע יודישע אויסגאַבען. אין „פּריינד“ זענען אויך פּערעפּענטליכט אייניגע אַרטיק- לען זיינע וועגען דער שפּראַך-פּראַגע אין צוזאַמענהאַנג מיט דר. יוסף לוריאס אַרויסטרעטונג פאַר די רעכט פון דער יו-דישער שפּראַך אין די גלות-לענדער. אין דער ציוניסטישער „קאָפּיקע-ביבליאָ-טעק“ זענען אַרויס אייניגע בראַשורען זיי-גע וועגען ישוב-ארץ-ישׂראל. דערועלבער פּערלאַג האָט אויך אַרויסגעגעבען זיין ביאָ-גראַפּיע, געשריבען פון מ. קליינמאַן. אויף יו-דיש איז אויך איבערזעצט זיין רוסיש ווערק „פינף מאָמענטען אין משה רבינו'ס לעבען“. לינדא ברוך — דער אויטאָר פון „שיר חתונה“, אין העברעאיש און יודיש, לכבוד ר' יהודה בן ר' זלמן פון האַנאַווער. ביבליאָגראַפּיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 575.

לינעצקי יצחק-יואל — בעריה-מ-טער בעלעטריסט און סאַטיריקער. גע-באַרען אין יאָהר 1839 (ערב ראש השנה, ת"ר) אין וויניצא, פּאָדאָליען. זיין פּאָטער איז געוועזען אַ רב, דערצו אַ הייסער חסיד, האָט ער דעם זוהן זיינעם געגעבען אַ שטרענג רעליגיעזע ערציהונג אין חסידישען גייסט. נאָך אין

דער קינדהייט האָט לינעצקי אַרויסגע-וויווען אונגעווענהליכע פּעהיגקייטען און האָט גלשמ'ט פאַר אַנעלוי. צו זעקס יאָהר האָט ער געלערנט גמרא, צו צעהן-קבלה, צו זעכצעהן — שוין געהאַט סמיכות אויף רבנות. די בעקאַנטשאַפט מיט די שטעטעלשע משפּילים האָט אין איהם אויפגעוועקט אַ שטאַרקען חשק צו ביל-דונג, און ער האָט זיך אָנגעהויבען אָבצו-געבען בסודי סודות מיט השפּלה. דער פּאָטער האָט דאָך בעמערקט די פּערענ-דערונג, וואָס איז פאַרגעקומען אין די רעיונות און דער הנהגה פון זיין זוהן, האָט ער, כדי צו מאַכען אַ סוף צו זיין אפיקורסות, איהם חתונה געמאַכט צו פּערצעהן יאָהר מיט אַ צוועלפּפּעהריג מיידעלע. דאָס האָט אָבער אויף לינעצקי געהאַט אַ קנאַפע פּעולה; נאָכמיהר — איהם איז געלונגען איבערצוריידען זיין יונגע פרוי, זי זאָל זיך האַלטען פאַר די-זעלביגע מיינונגען, וואָס ער. דאָן האָט איהם דער פּאָטער גענויט איהר געבען גט און איהם חתונה געמאַכט צום צוויי-טען מאָל מיט אַ טויבער האַלב-אידיאָטי-שער פרוי, די דאָזיגע גוואַלד-טאַטען האָבען געמאַכט אויף דעם 16-יעהריגען לינעצקי אַ שרעקליכען איינדרוק, און ער איז אַרויס אין אַנ'אַפּענעם קאַמף געגען דעם ווילדען פּאַנאַטיזם, און איז געוואָרען פאַר די חסידים מיט אַנ'אַמת געפּעהרליך. זענען זיי דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז זיי האָבען איהם געפּרובט אומ-ברענגען, און נאָר אַזאַנק דער הילף פון פּאָליציי איז איהם געלונגען זיך אַרויסצו-ראַטעווען פון זייערע הענד. לויט דער עצה פון די „אַקציוניקעס“, וואָס ער איז געווען מיט זיי, אַלס מיט משפּילים, אין נאָהענטע בעציהונגען, איז ער אַוועק קיין אַרעס, וואו ער האָט געגעבען העברעאיש-שע שטונדען און צו גלייכער צייט פליי-

אישט אונזר הייזר אונ' טהארן, אוי ווי
 זיישט אונז גיווארען, מיר זיין גיגליכן
 צו יוזמים אן פאטר און חדש אב קלאגין
 אונזרי מוטר, אוי וויא שרייאין מיר צו
 גאָט מאַך אונז דאש גלות פטור."

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאן, שפת
 יהודית-אשכנזית וספרותה, 59, 60; בני-יעקב,
 אוצר הספרים, 528.

לייב פון דריווען — דער אויטאָר
 פון אַ יודישער איבערזעצונג פון ר' יונה
 נירנדיס מוסר-ווערק, "ספר היראה", וואָס
 איז ערשינען אין פרייבורג, 1583, און
 צום צווייטען מאל אַרויסגעגעבען געוואָרן-
 רען אין פראַנקפורט-אויף-דער-אָדער,
 1616.

דיווערסאָוויטשאַ. י. — העברעאיש-
 יודישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין
 יאָהר 1883. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט
 האָט ער אָנגעהויבען איינצייטיג אין העב-
 רעאיש און אין יודיש (אין דעם פעטער-
 בורגער, "טאָג"). שפעטער איז ער געווע-
 זען איינער פון די נאָהענטסטע מיטאַר-
 בייטער אין "דער צייט" (1906), "ראַמאַנ-
 צייטונג" (1908) ריגאַער, יודישער שטי-
 מע", אונזער לעבען"; אין די דאָזיגע
 צייטונגען, ווי אויך אין אייניגע אַנדערע
 יודישע אויסגאַבען, האָט ער פערעפענט-
 ליכט, אונטער זיין אייגענער אונטער-
 שריפט און אונטער די פסעוודאָנימען אי-
 זידאָר לאַזאַר, אַבי-ווער און אַנד., אַ
 גאַנצע רייה פובליציסטישע און קריטישע
 אַרטיקלען, פעליעטאַנען, ליעדער א. א. וו.
 ער האָט אויך צוזאַמענגעשטעלט נאָך
 גרעץ און אַנד. דעם ערשטען באַנד פון
 דער "יודישער געשיכטע", אַרויסגעגעבען
 פון ב. שימין.

ליכטענשטיין הלל (לי"ש) —
 בעוואוסטער אונגאַרישער רב און פערפאַ-
 סער פון אייניגע אויסגעצייכענטע מוסר-
 ספרים אויף העברעאיש און יודיש. געבאָ-

רען אין יאָהר 1815, געשטאַרבען אין יאָהר
 1892 אין קאָלאָמעאַ. ער האָט געלערנט
 אין דער ישיבה פון ר' משה סופר און איז
 שפעטער געווען רב אין קלודענבורג,
 מאַרגאַרעטען און קאָלאָמעאַ. אַ שטרענג-
 גער אַרטאָדאָקס און הייסער חסיד, האָט
 ער אין וואָרט און שריפט געקעמפט גע-
 גען די לייכטסטע ענדערונגען פון יודישע
 דינים און מנהגים, איז שאַרף אַרויסגע-
 טרעטען געגען די יודען, וואָס פערביי-
 טען זייערע נעמען אויף קריסטליכע און
 געוועזען אפילו געגען דער שטרעבונג פון
 די יודען צו גלייכפערעכטיגונג, ראַטענ-
 דיג געדולדיג צו וואָרטען אויף דער
 גאולה. פון זיינע ווערק, אין וועלכע
 ער פיהרט דורך זיינע עקסט-אַרטאָדאָק-
 טישע מיינונגען, צייכענען זיך בעזונ-
 דערס אויס: "משפיל אל דל" (לעמבערג,
 1877), "עת לעשות" (דאָרט, 1881) און
 "אבקת רוכל" (דאָרט, 1883). געשריבען
 מיט פיעל טעמפעראַמענט, געהערען זיי
 צו די פאַפולערסטע ווערק פון דער יודי-
 שער חסידישער ליטעראַטור.

ביבליאָגראַפיע: הירש העלער, בית
 הלל, מונקאַטש, 1893; יוד.-ענץ. ענץ, VIII,
 79 — 78.

לייב פון משה-לייב — בע-

ריהמטער העברעאישער שריפטשטעלער
 און פלל-טוער. גע-
 באָרען אין יאָהר
 1843 אין קיידאַן,
 קאָוונער גוב., אין
 דער פאַמיליע פון אַ
 בעל-מלאכה, גע-
 שטאַרבען דעם 30-
 סטען מערץ 1910

אין אָדעס. איינער פון די בעדייטענדסטע
 פאַרשטעהער פון דער משכילישער און אויך
 פון דער נאַציאָנאַליסטישער ליטעראַטור
 אויף העברעאיש; האָט ער זיין ליטעראַרישע

טע פון די יודען אין פאָדאָליין (אין שלום-עליכמס „יודישער פאָלקסבייליאַ-טעק“, I, אין ספעקטאָרס זאַמעלביכער „הויפּרריינד“, אויך אין העברעאיש). לייטעס מרדכי בן ישעיה — דער אויטאָר פון אַ רייזעבעשרייבונג אויף יודיש אונטערן טיטעל „תוצאות ארץ ישראל“ (אַמסטערדאַם, 1649), וואו עס ווערען בעשריבען אַלע לענדער און ער-טער, וואָס ליגען אויפֿן וועג קיין פּאַ-לעסטינאַ .

ביבליאָגראַפֿיע: זונץ, נעומסעלעט שריפטען, ב. I, ז. 187; בן-יעקב, אוצר הספרים, 628.

לייב (אריה) בן זכריה — פּוילי-שער רב. געבאָרען אין קראָקוי אַרום 1620, געשטאָרבען דאָרט אין יאָהר 1671. זייענדיג נאָך גאָר אַ יונגער מאַן, איז ער גערופען געוואָרען פאַר אַ רב קיין וויען, וואו ער האָט פערבראַכט פינף יאָהר. דאָן איז ער געוואָרען רב אין פּשעמיסל און פון יאָהר 1665 ביז'ן טויט איז ער געווען רב אין זיין געבורטסשטאָט. ער האָט אָנגעשריבען אַ מוסר-ספר אויף יו-דיש „תקוני תשובה“ (קראָקוי, 1666; שפּעטער זעהר פּיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען).

ביבליאָגראַפֿיע: יודע-עננ. ענז. VIII, 146; בן-יעקב, אוצר הספרים, 870.

לייב סופר בן חיים חזן פון פּוילען — איבערזעצער. ער האָט איבער-זעצט אויף יודיש די סליחות (אַמסטער-דאַם, 1698) און קינות אין ריימען (דעסוי, 1698). אַלס מוסטער פון זיין קינות-איבער-זעצונג ברענגט שולמאַן די פּאָלגענדע שטעל: „גידענק גאט וואש צו אונש איז גיווען, ליג אונ' זיך (זעה) אונור לעשטרן אונ' אונור ווען, איז ווי אישט אונז גי-ווען. אונור ארבייל אישט צו פרעמדן פר ערבט גיווארן, אונ' צוא דיא אומות

גער יאָהרען האָט ער אין ווילנער פּערלאַג פון גאַסעלניק פּערזעפּענטליכט אונטערן פּסעוודאָנים חיה-זעלדעס אַ סעריע פּאַפּו-לער-וויסענשאַפּטליכע געשפּרעכען מיט'ן נאָמען „ווינטער-אָווענדען“. שפּעטער האָט ער אָנגעהויבען צו נעהמען זעהר אַ טעטיגען אַנטייל אין פּערשידענע אַרביי-טער-אַרגאַנען. ער האָט זיך בעטייליגט אין „וועקער“, „פּאָלקסזייטונג“, „מאַרגענ-שטערן“, אין די אויסגאַבען פון פּערלאַג „די וועלט“, ווי „די נייע צייט“, „צייט-פּראָגען“ א. א. וו. אין יאָהר 1908 האָט ער רעדיגירט אין ווילנאַ אַ וואַכענבלאַט „דער טאָג אויף שבת“. זיינע מייסטע אַרטיקלען זענען אויף אַלגעמיין-פּאָליטי-שע און יודיש-געזעלשאַפּטליכע טעמען. ליטוויין א. — זעה ה'ר'ו'י'ץ שמואל.

לייטניסקי מנחם-נחום — העברע-איש-יודישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין וויניצא, פּאָדאָליען, אין יאָהר 1853, געשטאָרבען אַרום 1900. זיין ליטעראַ-רישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין פּערשידענע העברעאישע צייטשריפּ-טען. אין די זיבעציגער יאָהרען איז ער אַוועק קיין רומעניען, וואו ער איז גע-וואָרען הויפטמיטאַרבייטער אין דער יו-דישער צייטשריפּט „היועץ“, וואָס איז ער-שיענען אין בוקאַרעשט אונטער דער רע-דאַקציע פון עזיאל. פון יאָהר 1877 האָט לייטניסקי אַרויסגעגעבען אַ יודישען זשור-נאַל אונטערן נאָמען „שבת-אויבס“, מיט אַ העברעאישער ביילאַגע „ההלך“. אַחוץ דעם האָט ער פּערזעפּענטליכט פּאָלגענדע ווערק אין יודיש: „קוקיריקי“ (סאַטירישע הומאָריסטישע, מאָראַלישע און קריטישע פּאָלקס-ליעדער, אָדעס, 1883); „דער טאַנץ צום טויט“; „דאָס רוסישע קינד“; „דער בטלן“; „די הגדה“ א. א. וו. ער האָט אויך געשריבען איבער דער געשיכ-

סקיצען און ערצעהלונגען, וואָס זענען ערשיענען אין דער „אַרבייטער-צייטונג“, האָבען געלאָזט מערקען אין איהם אַ טאָלענט, און זייט דאָמאָלס האָבען זיך זיינע זאָכען געדרוקט אין פּערשידענע אמערי-קאַניש-יודישע ראַדיקאַלע צייטשריפטען, מעהרסטענטיילס אין „פּאַרווערטס“. פון דער גאַנצער מאַסע ערצעהלונגען ליבינס זע-נען אין בעזונדערע אויסגאַבען ערשיענען נאָר דריי זאַמלונגען: „יודישע סקיצען“, (1902), אַ זאַמלונג סקיצען, אַרויסגעגע-בען פון דער „אינטערנאַציאָנאַלער ביבליאָ-טעק“ און אַ באַנד „געקליבענע שריפטען“ (אַרויסגעגעבען פון דער „היברו פּאָבלי-שינג קאַמפּאַני“, 1910; 100 ערצעהלונ-גען). אין דער לעצטער צייט איז דער פּערלאַג „פּאַרווערטס“ צוגעטרעטען אַרויס-צוגעבען דריי נייע בענד פון זיינע סקי-צען. — ליבין געהערט צו די בעדיי-טענדסטע פּאַרשטעהער פון דער אַמערי-קאַניש-יודישער ליטעראַטור. אין זיינע הונדערטער סקיצען און ערצעהלונגען ווערט געשילדערט, וואָהרהאַפטיג און אָהן קונצען, דאָס טרויעריגע לעבען פון די יודישע אַרבייטער, וואָס שמאַכטען אין די סוועטשעפּער פון דעם ענגעל-ניו-יאַרקער גהעטאָ. ווייל דאָס לעבען פון דעם יודישען ניו-יאַרקער אַרבייטער — שרייבט ליבין אַליין אין זיין אויטאָביאָ-גראַפיע — איז דאָס לעבען, וועלכעס איך ווייס אַמבעסטען. דאָס איז דאָס לעבען, וועלכעס האָט זיך פעסט צוזאַמענגעגאַסען מיט מיין אייגענעם לעבען. אין פינסטערן סוועטינג-שאַפּ איז געפּאַרען געוואָרען מיין מווע, נעבען דער וינגערמאַשין האָט זיך דערהערט איהר ערשטער שמערצליכער אויסגעשריי; אין די פינסטערע טעגע-מענט-קברים האָט זי זיך ערצויגען. ליבין איז אויך בעקאַנט אַלס דראַמאַ-טיקער. אין זיינע פּיעסען געהט ער אין

דעם וועג פון זיין רבין יעקב גאָרדין. כמעט אָהן קיין שום זעלבסטשטענדיגקייט, אויבענאויפּג און פרימיטיוו אין זייער אינהאַלט, האָבען ליבינס דראַמאַטישע ווערק אַ קנאַפען ווערט פון קינסטלערישען שטאַנדפונקט, הגם זיי ווערען מיט ער-פּאָלג אויפגעפיהרט אויף דער יודישער ביהנע אין אַמעריקאַ און איראַפּאַ. בע-זונדערס בעקאַנט איז זיין לעבענסבילד „געבראַכענע הערצער“, אין 4 אַקטען. ביבליאָגראַפיע: מאַטעריאַלען פאַר מיין ביאָגראַפיע, אין ליבינס געקליבענע שריפטען, 3 — 10; יוד.-רוס. ענג. X, 192; י. ראַמבראָ, די זשאַרגאַנישע ליטעראַטור אין אַמעריקאַ, אין Восходъ, X, 1899, 57 — 68; יוד.-ענג. ענג. VI, 506; בעל-חשבות „העולם“, 1911, № 15; דור פינסקי, דאָס יודישע דראַמאַ, 36 — 39, 47.

ליבערמאן אליעזר סופר בן לייב רופא דרשן — האָט אַרויסגעגעבען אין אַמסטערדאַם, 1716, דעם „מענה לשון“ צוזאַמען מיט אַ רייה אַנדערע תּחנות, מאַנכעס אויך מיט יודישער אי-בערזענג. אַ פּולשטענדיגע איבערזע-צונג פון „מענה לשון“ איז ערשיענען אין אַמסטערדאַם, 1723, פּראַנקפורט-אויפן-מאַין, 1726, וואַנסבעק, 1732, און שפּעטער זעהר פּיעל מאָל אַרויסגע-געבען געוואָרען, צוזאַמען מיטן העב-רעאישען טעקסט, ווי אויך אָהן איהם.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 352.

ליטאָ פון רעגענסבורג (באמת ליוואַ פון רעגענסבורג — זעה מי 5 ל- באַך נתן בן אליעזר.

ליטוואַק א. (פּסעוודאָנים) בע-קאַנטער פּובליציסט. געבאָרען אין די זיבציגער יאָרען אין ווילנאַ. האָט בע-קומען אַ יודישע ערציהונג און געלערנט אין די ווילנער ישיבות. ענדע די ניינצי-

האַרץ פון מענשן צו מקיים זיין ווש ער זעהט". דער ליבאַװישער האָט אויך אַנגעשריבען אַ בעזונדער ווערק אויף יודיש וועגען דעם ענין פון תפלה, עס איז אָבער געבליבען נישט געדרוקט און עס צירקולירט אין געוויסע חסידישע קרייזען אַלס כתב-יד.

ליבין ז. — דער פסעוודאָנים פון דעם אַמעריקאַניש-יודישען בעלעטריסט און דראַמאַטיקער ישראל הורװיץ, אַ ברודער פון דעם בעוואוסטען שריפט-

שטעלער - עקאָנג-מיסט ד"ר ח. ד. הורװיץ. געבאָרען אין יאָהר 1872 אין האַרקי, מאַהלעווער גוב., אין דער פּאַ-מיליע פון אַנאַרי-מען מלמד. זיינע

קינדער-יאָהרען זענען אַריבער אין דחקות און אין נויט. ביז 13 יאָהר האָט ער געלערנט ביים פּאָטער אין חדר. די ערשטע אַלגעמיינע בילדונג האָט ער בעקומען פון זיין על-טערען ברודער, שפּעטער געלערנט אויך ביי אַנדערע לעהרער. ביי אויסגעצייכענטע פּעהיגקייטען, האָט ער אָבער געהאַט אַ קנאַפען חשק צום לערנען, און צו זעלב-צעהן יאָהר איז ער אָנגעקומען אין אַנאַ-אַפטיק-קראַם, אין יאָהר 1892 איז ער אַװעק קיין לאַנדאָן, וואו ער האָט פּער-בראַכט זיבען מאָנאַטען און איז זיך זעהר פּיעל אויסגעשטאַנען. דאָן האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט דריי יאָהר שווער געאַרבייט ביי אַ היטעלמאַכער, אַ געוויסע צייט איז ער גע-ווען אויך אַ צייטונגסטרעגער. אין אַמע-ריקאַ האָט ליבין, װאָס האָט נאָך אין רוסי-לאַנד געפרובט שרייבען אַרטיקלען אויף רוסיש, אָנגעהויבען זיין אייגענטליכע ליטעראַרישע טעטיגקייט. זיינע ערשטע

פּערשיעדענע בריעפע, זיטטענלעהרע, געשעפטס בריף אונד רעכנונגען" (צווייטע אויסגאַבע — װילנאַ, 1857).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 84.

ליאָקומאָװיש'ש יוסף—איבערזע-צער. געבאָרען אין יאָהר 1850. האָט געענדיגט די מעדיצינישע פּאַקולטעט פון דער קיעווער אוניווערזיטעט. פּראַקטי-צירט פריהער אין שפּאַלע, איצט אין האַראָזישטש. אויסער אַ גאַנצער רייה פּאַפּולערע נאַטורוויסענשאַפּטליכע און מע-דיצינישע אַרטיקלען, װאָס זענען ערשיע-נען אין „דער יודישער פּאָלקס-צייטונג“, „פּריינד“, „דאָס לעבען“ און אין בעזונ-דערע אויסגאַבען, האָט ער פּערעפענט-ליכט אייניגע אויסגעצייכענטע איבערזע-צונגען פון רוסישע שריפטשטעלער, ווי „שייקע“ פון סטאַניוקאָװיש (פּערלאַג נייע ביבליאָטעק), „די שטומע צונג“ („Безъ Языка“) פון קאַראַלענקאָ (אין „דאָס לעבען“), „אַברהם דער איינבינ-דער“ פון א. יאַבלאָנאָװסקי (אין „פּריינד“) א. א. וו.

ליבאַװישער דוב-בער בן שניאור-זלמן — בעריהמטער חסידישער רבי און חסידיש-קבלהשער שריפטשטע-לער. געבאָרען אין יאָהר 1770, געשטאָר-בען אין יאָהר 1834. אויסער זיינע חסידיש-קבלהשע ווערק אין העברעאיש, האָט ער פּערפאַסט אויך אַ מוסר-ספר אויף יודיש מיט'ן נאָמען „פּקח עורים“ (אַרויסגעגע-בען אין פּיעל בעזונדערע אויסגאַבען און אַלס ביילאָגע צו אייניגע סדורים-אויס-גאַבען), װאָס איז בעשטימט „פאַר די מענטשן, װאָס קענען ניט לשון הקודש“. אָבער „אגב, זאָגט דער מחבר אין דער הקדמה, איז דש איין פעולה אפילו פאַר דעם למדן װייל עש איז גיזאָגט אויף מוטר שפּראַך, דרום דרוועקט זיך די

טישע איבערזיכטען. ער האָט אויך פיעל מיה אָבגעגעבען דער אָבטיילונג פאַר שענע ליטעראַטור און האָט געזאָרגט צו געבען אַנאַרט יעדען ניי-אויפקומענדיגען טאַלענט. בעת אין פעטערסבורג האָט זיך געגרינדעט „דער פריינד“, האָט לוריא פערקויפט איהם „דעם יוד“ און איז אַריין אין דער רעדאַקציע פון דער נייער ציי-טונג, דער ערשטער יודישער טעגליכער צייטונג אין רוסלאַנד, וואו ער איז גע-ווען רעדאַקטאָר פון דער ליטעראַרישער אָבטיילונג. אויסער די שטענדיגע פּאָלי-טישע אַרטיקלען האָט ער פון צייט צו צייט געשריבען אין „פריינד“ אויך לייט-אַרטיקלען. פון זיינע גרעסערע אַרבייטען אין „פריינד“ צייכענט זיך אויס אַרייה אַרטיקלען מיט'ן נאָמען „יודיש — און איהר נאַציאָנאַלער ווערט“ (אין יאָהר 1912 איבערגעדרוקט אין דער יובילעאום-ביי-לאַגע פון „פריינד“, נומ. 48, 49). אין וועל-כע ער ווייזט אָן אויף דעם גרויסען נאַ-ציאָנאַלען און פּאָליטישען ווערט פון דער יודישער שפּראַך אין די גלות-לענדער, און וואָס האָבען אין זייער צייט אַרויס-גערופען אַ הייסע פּאָלעמיק אין דער גאַנ-צער יודישער פרעסע. אין איינעם פון די דאָזיגע אַרטיקלען האָט ד"ר לוריא אָפּען אַרויסגעזאָגט, אַז „מיר האָבען צוויי נאַציאָנאַלע שפּראַכען“. אין יאָהר 1906 איז לוריא איינגעלאָדען געוואָרען פאַר אַ רע-דאַקטאָר פון דעם ציוניסטישען וואַכען-בלאַט „דאָס יודישע פּאָלק“, וואָס האָט דאָן אָנגעהויבען אַרויסצוגעהן אין ווילנאַ. אין דעם נייעם זשורנאַל האָט ער זיך גע-שטעלט דאָס ציעל צו בעלויכטען דעם ציוניזם פון אַ ברייטערען און פרייערען שטאַנדפונקט, צו שטעלען די ציוניסטישע אַרבייט אין צוזאַמענהאַנג מיט דער אַל-געמיינער יודיש-נאַציאָנאַלער און פּאָלי-טישער אַרבייט אין רוסלאַנד און צוזאַמען

מיט דעם אויך צו העלפען דער ענטוויק-לונג פון דער יודישער ליטעראַטור אַלס אַ וויכטיגער נאַציאָנאַלער קראַפט, ער האָט אָבער נישט בעקומען קיין הסכּם דערצו פון די אָפיציעלע ציוניסטישע קריי-זען, און דאָס פּראָגראַם פון „דעם יודי-שען פּאָלק“ איז מיט כּעס און האָס בע-געגענט געוואָרען אויף דער פּערוואַלונג פון די רוסישע ציוניסטען אויף דעם האַזאָגער קאָנגרעס. מען האָט לוריאַן פּאַרגעלעגט אַרויסצוגעבען „דאָס יודישע פּאָלק“ אָהן בעלעטריסטיק. ער האָט זיך אָבער אָבגעזאָגט דערפון און איז אַוועק-געפּאָהרען קיין פּאַלעסטינאַ, וואו ער איז לעהרער אין דעם העברעאישען גימנאַזיום אין יפו. פון ארץ-ישראל האָט ער גע-שריבען בריף, בילדער פון פּאַלעסטינער נאַטור און אַנדערע אַרטיקלען אין העב-רעאיש און יודיש. אין אַנאַרטיקעל, וואָס ער האָט פּערפעקטליכט אין דעם זאַמעל-בוך „פּאָלק און לאַנד“, איז אויסגעדריקט זיין שטאַנדפונקט בנוגע צו די אויסזיכ-טען פון יודען אין פּאַלעסטינאַ.

לוריא יצחק בן עובדיה — האָט געלעבט אין דעם XVIII יאָהרהונדערט אין ווילנאַ. ער איז געווען דער אויטאָר פון אַ ווערק אין יודיש אונטערן טיטעל „אין גאָטעספורכטיג ליעד לכבוד דיא-וויבער אונ' מאידען“.

ביבליאָגראַפיע: מ. שטיינשניידער, Cat Bod., יוד. רוסי. ענינ., 385.

ליאנדאר יהודה-ליוב — פּערפאַ-סער פון „נייעם קינסטליכען ברעפּשטעל-לער“, וואָס אויסער בריף ברענגט ער אייניגע פּללים פון דער אַריסטעטיק (וויל-נאַ, 1826; שפּעטער פיעל מאַל אַרויסגע-געבען געוואָרען). זיין זוהן הירש ליאַנ-דאָר האָט אַרויסגעגעבען אַנעהנליך בוך „בריף-לעהרע, אָדער נייער בריע-פּענשטעללער, אינהאַלט: אַלער האַנד

טעטיגקייט האָט ער מיט אַ רייה סקיצען, פערפענטליכט אונטערן פסעוודאָנים דאָן-לאַזאַר אין דער יודישער ציוניסטישער וואַכענשריפט „די וועלט“ (וויצען, 1900). אין יאָהר 1903 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ. זייט 1908 איז ער אַ שטענ-דיגער מיטאַרבייטער פון דער ניו-יאָרקער צייטונג „די וואַרהייט“. ער בעטייליגט זיך אויך אין אַנדערע יודישע אויסגאַבען, דערונטער אין „פריינד“.

לוי (לעוו) אברהם - רייזענדער, געבאַרען אין האָרן, פירסטענטום ליפּפע, אין יאָהר 1702, געשטאַרבען אין אַמ-סטערדאַם אין יאָהר 1785. ער האָט דורכ-גערייזט דייטשלאַנד, בעהמען, מעהרען, אונגאַרן און גאַנץ איטאַליען און האָט בעשריבען זיין רייזע אויף יודיש (פער-פענטליכט ביי רעשט אין „Isr. Letter“, 148, X, bode).

ביבליאָגראַפֿיע: יודענג. קנז. VIII, 22.

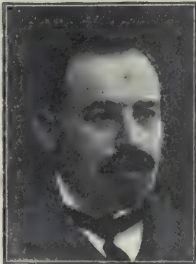
לוי-יצחק בערדימשעווער — איינער פון די בעריהמסטע פיהרער פון די וואָלינער חסידים. געבאַרען אין זאַ-מאַשץ (אונגעוואוסט ווען), געשטאַרבען אין יאָהר 1809 אין בערדיטשעוו, וואו ער האָט געלעבט זייט די 80-גער יאָהרען פונ'ם XVIII יאָהרהונדערט. לויט הלל צייטלינס אַ השערה, זאָל ר' לוי-יצחק זיין דער מחבר פון דער זעהר פאַפּולע-רער יודישער תפלה „גאָט פון אברהם“. אַלענפאַלס איז די דאָזיגע תפלה געוועזען זעהר בעליעבט ביי איהם, און אין דעם נוסח, ווי ער פלעגט זי זאָגען, איז זי נאָך עד היום פערשפרייט אין וואָלין און אט-קראַינאַ. זי ווערט אויך געבראַכט אין איינעם פון די אַרטיקלען פון הלל צייטלין „דער אַלטער רבי“ (מאָמענט, 1912). וועגען לוי-יצחק ווערט אויך דערמאָהנט

אין צייטלינס סעריע „גאַנץ בערדיטשעוו“ („מאָמענט“, 1911).

לוריא אפרים-אהרן— דער מחבר פון אַ ווערק אין יודיש אונטערן טיטעל „סולת למנחה“ (פראַנקפורט, 1789) — אַ יודישע איבערזעצונג פון דער תורה, גע-מאַכט אויף דער אַרט פון „צאינה וראינה“. דאָס דאָזיגע ווערק האָט קיין ערפאַלג נישט געהאַט און איז פערלאָרען געגאַנגען. אַזוי אַז עס ווערט געבראַכט נאָר אין דעם „אוצר הספרים“ פון בן-יעקב (ז. 418).

ביבליאָגראַפֿיע: א. שולמן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 38.

לוריא יוסף, ד"ר — בעוואוסטער זשורנאַליסט. געבאַרען אין פאַמפּיאַן,

קאָוונער גוב., אין יאָהר 1871. אויפגע-צויגען געוואָרען אין דאָמען און געענ-דיגט די אַרטיגע רעאַלשול. שפעטער האָט ער שטודירט געשיכטע און פי-לאָזאָפֿיע אין דער בערלינער אוניווערסי-טעט, וועלכע ער האָט געענדיגט מיט'ן טי-טעל דאָקטאָר. בעקענט זיך אין די סטודענ-טישע יאָהרען מיט אייניגע יודישע ווערק. האָט ער אָנגעהויבען צו חלומען וועגען אַ יודישער צייטונג. וואוינענדיג שפעטער אין וואַרשוי, וואו ער האָט געפיהרט דעם חדר מתוקן „החנוך“, איז ער געקומען אין פערקעהר מיט יודישע שריפטשטעלער, און אין יאָהר 1899 האָט מען איהם איבער-געגעבען דעם צווייזעכענטליכען זשורנאַל „דער יוד“ (זעה), וואָס האָט אונטער זיין רעדאַקציע אָנגעהויבען צו ערשיינען זע-כענטליך. אין „יוד“ האָט לוריא געשריבען אַרטיקלען וועגען פערשידענע פראַגען פון יודישען לעבען און די שטענדיגע פאַלי-

ער איז געוועזען א זוהן פון דעם בעריהמ-טען רב יחזקאל לאנדוי (וועלכער האָט אין יודיש פערפאַסט א „דרוש הספד“ — אויף דעם טויט פון דער קייזערין מאַריע טערעזאַ; פּראָג, 1781). ישראל לאַנדוי האָט איבערזעצט אויף יודיש דעם רמב"ם „ספר המצות“ און האָט עס אַרויסגעגעבען, צוזאַמען מיט אַ קצור פון דעם רמב"ם הגהות, אונטערן טיטעל „חק לישראל“, אין פּראָג, 1798.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד. עננ. ענצ. VII, 860; בן-יעקב, אוצר הספרים, 190.

לאַנדאָן שלמה-זלמן בן משה-רפאל — מחבר און אַרויסגעבער. האָט געלעבט אין נאַוואָגראַדאָק, מינסקער גוב., אין דער ערשטער העלפט פון דעם XVII יאָרהונדערט. צווישען די פּערשידענע ווערק, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען, זענען דאָ אויך אייניגע אין יודיש: א יודישע איבערזעצונג פון יונה גירונדיס בעריהמטען מוסר-ספר „אגרת התשובה“ (ערשינען צוזאַמען מיט'ן העברעאישען אַריגינאַל, אַמסטערדאַם, 1742) און פון „אורחות צדיקים“ (אויך צוזאַמען מיט'ן העברעאישען אַריגינאַל; אַמסטערדאַם, 1735); אַנאָיבערזעצונג פון ספר טוביה און יהודה מכבי (אַמסטערדאַם, 1517); אַנאָיבערזעצונג פון ר' אברהם הלוי הזקנ'ס „תקוני שבת“ (וולצבאָך, 1762); זעהר פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען); אַ קליין העברעאיש-יודיש ווערטערבוך מיט'ן נאָמען „הנוך קטן“ (אַמסטערדאַם, 1744); פיעל מאָל איבערגעדרוקט געוואָרען אַלס ביילאָגע צו לאַנדאָנס ספר „קהלת שלמה“, וואָס איז אין אַ צייט אַרום-ערשינען אויך אין אַ יודישער איבערזעצונג (פּראָנקפורט-אויף-דער-אַדער, 1790 און 1799).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד. עננ. ענצ. VII, 170; א. שולסאָן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה,

51; בן-יעקב, אוצר הספרים, 126, 518, 670. **לאַפּין ב.** — דיכטער און איבער-זעצער. געבאָרען אין יאָהר 1888 אין אַ דאָרף ביי וואָלאָקאוויסק, גראַדנער גוב. ווען ער איז אַלט געווען 6 יאָהר, האָבען זיינע עלטערן אויסגעוואַנדערט קיין אַר-גענטינאַ, אָבער אין אייניגע יאָהר אַרום האָבען זיי צולעב אַ גרויסען פאַמיליען-אומגליק צוריקגעקעהרט קיין מורח-אייראָ-פּאָ. פון 13 יאָהר אָן האָט לאַפּין געלעבט אין פּערשידענע שטעטט און שטעדטליך פון רוסלאַנד. אָנגעהויבען דרוקען האָט ער זיך אין יאָהר 1903. זייט דאָמאָלס האָט ער פּערעפּענטליכט אַ רייה לעדער אין פּערשידענע יודישע צייטשריפטען און זאַמעלביכער. ער האָט אויך אַרויסגעגע-בען אַ בעזונדערע זאַמלונג פון זיינע ליע-דער מיט'ן נאָמען „אומעטיגע וועגען“ (פּערלאַג „די וועלט“). אין יאָהר 1909 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט גענומען אַנאָנטייל אין „דעם נייעם לעבען“ און אין אַנדערע אויסגאַ-בען. דערנאָך איז ער ווידער אַוועק קיין אַרגענטינאַ, וואו ער געפינט זיך אויך איצט. לאַפּין האָט פיעל איבערזעצט פון רוסישע דיכטער (פּושקין, לערמאַנטאָוו, פעט, פּאָלאָנסקי, באַלאַמאַנט). צוזאַמען מיט מ. וואַרשע האָט ער געמאַכט די אי-בערזעצונג פון האַמטונס „וויקטאָריע“ און ל. אַנדרייעווס „דאָס לעבען פון אַ מענ-שען“ (אַרויסגעגעבען אין ניו-יאָרק).

לאַץ אברהם-משה בן דוד — דער אויטאָר פון דעם „שרפה ליד“, ווע-גען דער שרפה אין פּראָג אין יאָהר 1764 (אַרויסגעגעבען אין פּראָג, 1754).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 610.

לאַקסאָן אליעזר-דניאל — זשור-נאָליסט. געבאָרען אין יאָהר 1872 אין קאָוונאַ. אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע

„Bibliographie des Ii. — גאַמאַטיק — „disch-deutschen“ אין דיזעלביגע „Deutsche Mundarten“ 1897; אַ גראַמאַטישע אָבהאַנדלונג און גלאַסאַר פון גליקעל פון האַמעלנ'ס שפּראַך „Die Sprache der Memoiren Glückels von Hameln“ אין די „Mitteilungen zur jüdischen Volkskunde“ העפּט 7. 1901; אויספיהרליכע בעשפּרעכונג פון גערצאַנס ווערק „Die jüdisch-deutsche Sprache“ און סענעצאַנס „Essai sur le judéo-allemand“ אין דער „Zeitschrift für die deutsche Philologie“ 36, 1904. אין יאָהר 1911 האָט לאַנדוי צוזאַמען מיט ד"ר ב. וואַכשטיין פּערעפּענטליכט אַ זאַמלונג פּריוואַטבריוו אין יודיש פון דעם יאָהר 1619 „Privatsbriefe aus dem Jahre 1619“ אַרויסגענומען פון דעם וויענער מלוכה-אַרכיוו, און האָט זיי אַרויסגעבען, מיט קולטור-היסטאָרישע און פּילאָלאָגישע ער-קלערונגען, מיט אַ גלאַסאַר פון די איי-גענאַרטיגע ווערטער און רעדענסאַרטען, צוזאַמען מיט אַ לאַטיינישער טראַנסקריפּ-ציע פון דעם טעקסט פון די בריוו. די דאָזיגע בריוו, אויסער זייער גרויסען קולטור-היסטאָרישען אינטערעס, האָבען אויך אַ וויכטיגע בעדייטונג פאַר דער געשיכטע פון דער יודישער שפּראַך און אַרטאָגראַפּיע. אַחוץ אַ גאַנצער רייה אַר-טיקלען וועגען יודישען פּאָלקלאַר, וואָס לאַנדוי האָט פּערעפּענטליכט אין די „Mitteilungen“, גרייט ער איצט צום אַרויס-געבען אינאיינעם מיט ד"ר ש. וויסענבערג אַנאָבהאַנדלונג וועגען דער יודישער מליזמר-שפּראַך.

לאַנדוי ישראל הלוי — מחבר.
האָט געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVIII יאָהרהונדערט אין פּראָג.

אין „Gosches Archiv für Literaturgeschichte“, I, 1870, 90 — וואו ער ברענגט אויסזאגען פון „שמואל-בוך“ און פון „צוכטשפיגעל“ און זאָגט אַרויס די איבערצייגונג, אַז די פּאַר-שונג פון יודיש איז זעהר וויכטיג אי פאַר דעם לינגוויסט, אי פאַר דעם, וואָס גיט זיך אָב מיט ליטעראַטור און קולטור-געשיכטע.

לאַנדא מ. ד"ר — זשורנאַליסט.
האָט געענדיגט די מעדיצינישע פּאַקול-טעט פון דער קיעווער אוניווערזיטעט, די לעצטע יאָהרען וואוינט ער אין ניו-יאָרק, וואו ער איז אַ נאָהענטער מיטאַר-בייטער פון דער סאָציאַליסטישער מאַנאַט-שריפט „די צוקונפט“.

לאַנדוי אַלפּרעד, ד"ר — פּילאַ-לאַג און פּאָלקלאַריסט. געבאָרען אין יאָהר 1860 אין בראָדי אין אַ פּאַמיליע, וואָס שטאַמט פון דעם בעריהמטען פּראָ-גער רב' יחזקאל לאַנדוי. האָט געענ-דיגט די אוניווערזיטעט אין וויען, וואו ער וואוינט זייט 1865. ער געהערט צו די בעדייטענדסטע פּאַרשער פון דער יו-דישער שפּראַך, סיי דער אַלטער סיי דער נייער. אַ טיעפער קענער פון יודיש בפרט און פון דער דייטשער דיאַלעקטאַ-לאַגיע בכלל, האָט ער צונויפגעזאַמעלט אַ רייכען מאַטעריאַל פאַר דער יודישער לעקסיקאָגראַפּיע און גראַמאַטיק. פון זיי-נע וויכטיגע רע אַרבייטען אויפ'ן געביט פון יודישער שפּראַך-וויסענשאַפט איז צו דערמאָהנען אַנאָנטערזוכונג וועגען דעם פּערקלענערונגסוואָרט אין דעם גאַליציש-יודישען דיאַלעקט — „Das Deminiti- vum der galizisch-jüdischen Mund-arten“, I, 1896; די ביבליאָ-גראַפּיע פון די שריפטען איבער יודישע

5

שפעטער, צו 17 יאָהר, אָנגעהויבען אָהן זייטיגער הילף צו לערנען נייע שפראַכן. דער קאַמף צווישן חסידים און מתנגדים, וואָס האָט אויסגעבראַכען אין זיין גע- בורטשטאָדט אין יאָהר 1876, האָט איהם געגעבען די געלעגענהייט אָנצושרייבען צוויי דראַמען — „דער פאַנאַטיזמוס“ און „דער רבוק“, וועלכע האָבען געהאַט אַנ- אונגעהייערען ערפאָלג. אין יאָהר 1884 איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין אַמעריקאַ און זיך בעזעצט אין ניו-יאָרק, וואו ער וואוינט ביז אויף דעם היינטיגען טאַג. ער האָט אָנגעשריבען מעהר ווי הונדערט טעאַטערשטיק, דערהויפּט מעלאָדראַמען, וואָדעווילס, קאָמישע אָפּערעטען, היס- טאָרישע אָפּערעטען א. ד. ג. זיי געהע- רען אָבער אַלע צום ערגסטען מין שונד, פול מיט די ביליגסטע קלאָאונישע שטיק און מיט נבול-פה. פון די מעהר בעקאַנטע שטיק לאַטיינערס קען מען דערמאָהנען: „דאָס פינפטע געבאַט“, „בלימעלע“, „חורבן ירושלים“, „אשה רעה“, „בת שבע“, „דוד'ס פידעלע“, „חינקע-פינקע“, „פּבוד אב“, „מאַמאָן“, „דער מאַן אונטערן טיש“, „די סדר-נאַכט“, „עזרא דער איי- ביגער יוד“, „שלמה גאַרגעל“ זון פיעל אַנדערע.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.ענג. ענג. VII, 627; מ. וויפּערט, די געשיכטע פון דעם יו- דישען טעאַטער, און זאַמעלבוך, די יודישע ביהנע, I.

לאַטען הערמאָן — בעוואוסטער דייטשער פּילאָזאָף, אַ קריסט (1817 — 1881). ער האָט פּערעפּענטליכט אַנ'אויפ- זאַץ וועגען דער יודישער ליטעראַטור „Zur jüdisch-deutschen Literatur“

לאַטען אליהו בן משה — בע- וואוסטער מקובל (1564 — 1636). אויף יודיש האָט ער אָנגעשריבען „ויכוח יין עם המים“ (זעה פּראַנקפורט עקיבא) — אַ פּאָ- פולער-געוואָרען ליעד (צו זינגען מיט'ן ניגון פון „דיטריך פון בערן“), וואו ביידע געטראַנקען דיספּוטירען וועגען זייערע מעלות, סומך זייענדיג זיך אויף פּסוקים פון תנ"ך. אינאיינעם מיט העברעאישען טעקסט איז עס אַרויס אין באַזעל, 1599; בעזונדער איז עס אַרויסגעגעבען געוואָרען אין אַמסטערדאַם, 1757.

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 149; נ. קארפּעלעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, 1026.

לאַטען (לואנק) שלמה-זלמן — האָט איבערזעצט אויף יודיש די אַכאָקרי- פּישע „מעשה יהודית“ (אַמסטערדאַם, 1715).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 355.

לאַז, די פרוי פון יעקב בן מרדכי פון פּוילאַ — די איבערזעצערין, און לויט בן-יעקב („אוצר הספרים“, 669) די פּערפאַסערין פון „תקון שלשה משמורות“ (1689), וואָס בעשטעהט פון תּפלות אויף די דריי משמורות פון דער נאַכט, מיט אַ פּאַררעדע אין אָנהויב פון דער איבערזע- צונג און מיט בילדער אין טעקסט.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.ענג. ענג. VII, 39; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכּנזית וספרותה, 64.

לאַטיינער יוסף (יאָזעף) — טע- אַטערשרייבער. געבאַרען אין יאַססי, ר- מעניען, אין יאָהר 1853. יונגעלווייז האָט ער געלערנט תּלמוד אין אַ ישיבה;

פון די בעקאנטסטע גאליצישע משכילים. געבאָרען אין יאָהר 1827 אין לעמבערג, געשטאָרבן אין יאָהר 1908. ער האָט אויך אַרויסגעגעבען צוויי יודישע צייט-שריפטען, „דער יודענפריינד“ און „די ניי-עסטע נאַכריכטען“ (1866), נאָר זיי האָ-בען קיין ערפאָלג נישט געהאַט.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד-רוס. ענצ. IX, 731 — 732.

כהנא משה בן מאיר—דער אוי-טאָר פון אַ וועג-בוך „דרך משה“, וואָס ענטהאַלט מוסר און הנהגות פאַר רייזענדע, אַ קצור פון „שומרים לבקר“ און „דברים שבקדושה“ — אַ טייל פון דעם אַלעם אי-בערזעט אויך אין יודיש אין סוף פון דעם ווערק (אַמסטערדאַם, 1699).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 118.

כ"ץ יחיאל-מיכל בן אברהם פון פירט — דער אויטאָר פון אַ יודישער ווערטליכער תהלים-איבערזעצונג, וואָס איז ערשינען אין ווילמערסדאָרף, 1725 (צווייטע אויסגאַבע—1732).

ביבליאָגראַפֿיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 23; בן-יעקב, אוצר הכשרים, 642.

כ"ץ שלמה בן יעקב—דער אוי-טאָר פון אַ יודישער איבערזעצונג פון דער אַפאָקריפישער שריפט „אלפא ביתא דבן סירא“ (אַמסטערדאַם, 1660; איבער-געדרוקט אָהן דעם איבערזעצערס הקדמה אין פירט, 1695, און אַפּענבאַך, 1717).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 79.

כ"ץ חנה — אַלט-יודישע שריפט-שטעלערין. האָט געלעבט אין דעם XVII יאָהרהונדערט. זי איז געווען אַ טאָכטער פון יהודה-לייב „כ"ץ און אַנאַלמנה פון ר' יצחק אשכנזי, און האָט אָנגעשריבען אין יודיש אַ „דרשה“ אין ריימען, וואו

צום סוף קומט אַ „תפלה“, אַנאַיבערע-צונג פון „מה טובו“ און אַ „געבעט אויף ראש חודש אלול“ (אַמסטערדאַם, אַרום 1700).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 121.

כ"ץ מ. — זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1885 אין דאָקשיץ, מינסקער גוב. געענדיגט גימנאַזיום אַלס עקסטערן מיטגעאַרבייט אין דעם „נייעס וועג“ און אַנדערע אָרגאַנען פון דערזעלבער ריכ-טונג, רעדיגירט דאָס וואָכענבלאַט „פראַ-פעסיאָנעלע בעוועגונג“; וואוינענדיג אין קאַזאַרָאָ (מצרים). מיטגעאַרבייט אין דער דאָרטיגער יודישער צייטונג „די צייט“.

אין די יאָהרען 1910—1911 האָט ער זיך בעטייליגט אין „פריינד“. ער האָט אויך פּערעפּענטליכט אייניגע ערצעהלונגען און איבערזעצטע ליעדער פון היינע, דעה-מעל און אַנד. (אין דער „איראָפּעאישער ליטעראַטור“ און אַנדערע אויסגאַבען).

בתריאל — דער פּסעוודאָנים פון דעם פּובליציסט און פּלל-טוער לעאָן חאַזאַנאָוויטש. ער האָט זיך בעטייליגט אין פּערשידענע פּועלי-ציונישע אויסגאַבען. אין יאָהר 1908 איז ער אַוועק קיין גאַ-ליציען, וואו ער האָט אַ געוויסע צייט רעדיגירט דעם אָרגאַן פון די עסטריי-כישע פּועלי-ציון „דער יודישער אַרביי-טער“ און אַנטייל גענומען אין דער טשער-נאָוויצער שפּראַך-קאַנפּערענץ. דאָן האָט ער אַ פּאָר יאָהר פּערבראַכט אין אַרגענטי-נאַ, וואו ער האָט אויסגעפאַרשט די לאַגע פון די יודישע קאָלאָניסטען אין די קאָ-לאָניעס פון יקאַ. צוריקגעקומען אין 1910 ווידער קיין איראָפּאַ, האָט ער פּערעפּענטליכט די רעוולוטאַטען פון זיינע פּאַרשונגען אין אַ בעזונדערער אַרבייט אויף יודיש. איצט געפינט זיך חאַזאַנאָוויטש אין קאַנאַדאַ, וואו ער רעדיגירט אַ יודיש בלאַט „די פּאַלקסצייטונג“.

כ

כהן יהודה-לייב — פאלקלאַריסט. וואוינענדיג אין וואַרשוי, וואו ער איז געווען אַ זייגעראַמאָלער, האָט ער זיין פרייע צייט אָפגעגעבען דעם יודישען פּאָלקלאָר. ער איז געקומען אין דער נאָ- הענטסטער בעריהרונג מיט די ברייטסטע קרייזען פון דער יודישער בעפעלקערונג אין וואַרשוי, און זייענדיג צווישען זיי אַנ- אייגענער היימישער מענש, איז איהם געלונגען צונויפצוקלייבען אין די יאָהרען 1896 — 1901 אַ בעדייטענדע קאָלעקציע פון יודישע פּאָלקסליעדער צוזאַמען מיט די מעלאָדיען צו זיי. אין ענגלאַנד און אַמעריקא, וואוהין ער האָט שפעטער אויסגעוואַנדערט, האָט ער די דאָזיגע קאָלעקציע פּערגרעסערט מיט ליעדער, וואָס שטאַמען פון ליטאָ, פּאָדאָליען, גאַ- ליציען און רומעניען. אין יאָהר 1912 האָט די ניו-יאָרקער פּערלאַגס-געזעלשאַפֿט „אינטערנאַציאָנאַלע ביבליאָטעק“ אַרויס- געגעבען כּהנ'ס פּאָלקסליעדער-זאַמלונג אין צוויי פּראַכט-בענד (יודישע פּאָלקס- ליעדער מיט מעלאָדיען, אויס דעם פּאָלקס-מויל געזאַמעלט). די דאָזיגע אויסגאַבע — איינס פון די בעדייטענדסטע ווערק אויף דעם געביט פון יודישען פּאָל- קלאָר — ברענגט 331 ליעדער און 171 מעלאָדיען צו זיי, גענוי פּערצייכענט פון דעם ניו-יאָרקער יודישען מוזיקער רוסאָ- טאָ. דאָס ווערק איז אויך פּערזעהן מיט דעם זאַמלערס אַנ'אויספיהרליכער איינ- לייטונג, וואָס איז צום טייל שוין געוועזען געדרוקט אין דעם זאַמעלבוך „ליטע- ראַטור“, II, 1910. כּהן איז אויך געווען איינער פון די גרינדער פון דעם „יודישען ליטעראַטור-פּעראַיין“ אין ניו-יאָרק (1905).

וואָס האָט פּראָקלאַמירט יודיש אַלס נאַצי- אַנאַל-שפּראַך.

כהן מרדכי בן הלל — העברע- אישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1856 אין מאָהלעוו אויפ'ן- דניעפּער אין אַ פּער- מאָהלעוו- פּאַמי- ליע. בעקומען אַ יו- דישע ערציהונג, האָט ער זיך שפּע- טער אָנגעהויבען

אַבצוגעבען מיט זעלבסטבילדונג און „השכלה“. אין יאָהר 1879 האָט ער זיך בעזעצט אין פּעטערבורג, וואו ער האָט אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען אין „Paa- CBETB“ און אָנטייל צו נעהמען אין דער חבת-ציון-בעוועגונג. ער האָט אויך גענומען אַ שטאַרקען אָנטייל אין דער יודישער פּרעסע. אַזוי האָט ער אין „דעם יוד“ פּערזענטליכט אַ רייה סקיצען און בילדער פון דעם ליטוויש-יודישען לעבען אונטערן פּסעוודאָנים „גוט מאָרגען“; שפּעטער האָט ער געפיהרט די אַבטיילונג „קהלשע געשעפטען“ אין „דעם פּריינד“, וואו ער פּלעגט פון צייט צו צייט אויך דרו- קען וויציגע פעליעטאַנען איבער פּערשי- דענע טאַג-פּראַגען. ער האָט זיך אויך בע- טייליגט אין אייניגע אַנדערע יודישע אויסגאַבען, ווי „דאָס יודישע פּאָלק“ א. א. וו. זייט 1907 געפינט זיך מרדכי בן הלל כּהן אין פּאַלעסטינאַ.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רום. ענז. IX.

98.

כהן-צדק יוסף — העברעאישער שריפטשטעלער און פּריידיגער, איינער

יון, אונ' ווארום האט הקב"ה די לבנה בשפין, ער ווייטט מיר דיא צווייא ליכט לייקינט איינש דו אנדריי, נאך גלויבען דיא אומות העולם דריין, מכל שכן ווען איינש ווער בישפין ווארדן דו זיא מעכטן דריין גלויבן" ... (אויס זיין איבערזעצונג פון די מדרשים), — אין גיכען איז אָבער ר' יצחק בן שמשונס טייטש-חומש אינ-גאַנצען אַרויסגעשטויסען געוואָרען דורך ר' יעקב בן יצחקס (זעה), „צאינה וראינה", וואָס האָט אפילו זיין נאָמען געירשנט. און אַז איינער פון ר' יצחק בן שמשונס אוראייניקליך, וואָס האָט גראָד אויך געהייסען יצחק בן שמשון, האָט גע-וואָלט ווידער אַרויסגעבען דעם טייטש-חומש, איז איהם ערשט נאָך גרויס מיה געלונגען צו בעקומען איין עקזעמפלאַר פון איהם. די דאָזיגע דריטע אויסגאַבע פון דעם טייטש-חומש, אינגאַנצען אויף דאָס ניי איבערגעאַרבייט, האָט ענטהאַל-טען בלויז די חומשים בראשית און שמת און איז ערשינען אין פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין, 1691: „דז חומש ... צום דריטן מאָל אויף טייטש אין דרוק געבראַכט מן אונ' ווייבר אונ' אידר מן צו גוטן נוץ מיט פיל קעשטליכי פשטים אונ' זכין אונ' פיל אנדרי ספרים אונ' נייאי גישיכטי, אלץ נאך אנדר ביישיידליך אונ' וואיל בריכט".

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 160.

ישראל גר-צדק — האָלענדישער מאָנאָך פון XVIII יאָרהונדערט, וואָס האָט אָנגענומען דעם יודישען גלויבען. ער איז דער מחבר פון אַ פאַלעמישען ספר אויף יודיש מיט'ן נאָמען „בוך דער פערצייכונג" — צו פערטיידיגען דאָס יודענ-טום פון אָנפאַלען מצד די קריסטען; צו-ליעב דעם דאָזיגען צוועק ווערען אַנאָ-ליזירט די ביבלישע נביאות אין צוואַמענ-האַנג מיט אויסצוגען פון עוואַנגעליום. דאָס בוך איז אַרויסגעגעבען פון יצחק יעקב בן שלמה-אברהם פון מינדען (יצחק-יעקב בן שאול אשכנזי?) אין אַמסטער-דאַם, 1696. — ישראל גר-צדק איז, ווי עס ווייזט אויס, דערזעלביגער, וואָס ישראל בן אברהם אבינו, דער מחבר פון אַ קורצער העברעאישער גראַמאַטיק אויף יודיש אונ-טערן טיטעל „מפתח לשון הקדש" (אַמ-סטערדאַם, 1713), אַ טייל פונ'ם פעדאָ-גאַגישען בוך „הנוך קטן".

ביבליאָגראַפיע: יוד-רום ענצ. VIII,

בן-יעקב, אוצר הספרים, 67, 360.

ביבליאָגראַפיע: א. שולטאן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 10 — 12; יוד-רום. ענצ. VIII, 282 — 283; בן-יעקב, אוצר הספרים, 635.

ווערק, די יודיש-דויטשע ליטעראטור אין דויטשלאנד, פאלען אונד אמעריקא, ז. 5—6.

ביבליאָגראַפֿיע: בן־יעקב, אונד הספרים, 170.

יצחק בן שמשון הכהן — בע-וואוסטער בעהמישער תלמודיסט און רבני-שער שריפטשטעלער, דער מחבר פון דעם אייגענטליכען „טייטש-חומש“. גע-באָרען אין פראָג, איז ער געווען אַנ־איי-דים פון דעם בעריהמטען גאון מהר"ל פון פראָג. אַ געוויסע צייט איז ער געוועזען רב אין ניקאָלסבורג און דאָן אין וויען. שפעטער איז ער אויפגענומען געוואָרען פאַר אַ ראש-הקהל אין זיין געבורטס-שטאָדט, וואו ער איז אויך געשטאַרבען אין יאָהר 1624. אין יאָהר 1608 האָט ער פערעפּענטליכט אין פראָג אַ יודישע אי-בערזעצונג פון דער תורה מיט אַ קצור פון פירוש רש"י און פערשידענע מדרשים.

די דאָזיגע איבערזעצונג, וואָס איז בע-קאַנט געוואָרען אונטערן נאָמען „טייטש-חומש“, איז אין איהר צייט געווען זעהר פאָפּולער ביים עולם. אַ צווייטע אויפ-לאַגע פון איהר איז ערשינען דורך דעם דרוקער משה בן בצלאל (פראָג, 1610).

אין פּערגלייך מיט די ערשע תורה-איבער-זעצונגען (פון מיכל אדם און פוילוס עמי-ליוס) איז יצחק בן שמשון איבערזעצונג סיי אין אויסלעגען (צום ביישפּיעל: פּינשטרניש, פּר, עש זאָב — טאָב-שטאָט וינשטרניש, ור, עז זייט), סיי אין שפראַך געהענטער צו דעם יודיש פון דער שפעטערדיגער תקופה: „הקב"ה אייניגט ניט זיין נאמן אויף דעם ריון אז דער פסוק זאָגט, אונ' ער רופט גאָט צו דעם ליכט יום אונ' צו דער פינשטרניש רופט ער לילה, אונ' שטיט ניט אויך בייא דער פינשטר גאט אז בייא דען ליכט... עש לייכט נישט מיין אין עולם אז דיא

יצחק בן אשר פון פוילען — דער אויטאָר פון אַ ריטואל-ווערק אין יו-דיש אונטערן טיטעל „פּקודי ה'" (אַמסטער-דאָם, 1690).

ביבליאָגראַפֿיע: בן־יעקב, אונד הספרים, 492.

יצחק בן בער צורף פון ניקאָלס-בורג — דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר „משיב חמה“ מיט אַ יודישער איבערזעצונג אונטערן טיטעל „מנהגי אשת חיל“ (בראָנק-פורט-אויפֿן-מאַין, 1715).

ביבליאָגראַפֿיע: בן־יעקב, אונד הספרים, 375.

יצחק בן חיים — האָט איבער-זעצט אויף יודיש ישראל בן יוסף הכהנ'ס פּילאָזאָפּיש ווערק „שאלות בענין הנשמה“ אָדער „שאלת הנשמה“ (פראָג, 1598). וואָס ענטהאַלט אַ געשפרעך וועגען דער נשמה אין דער פאָרם פון פראָגען און אַנטוואָרטען.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד. ענג. ענג. VIII, 51; בן־יעקב, אונד הספרים, 561; אירוש, I, Bibl. Jud., 182.

יצחק בן מנחם — דער מחבר פון אַ געריימטער ערצהלונג אין העברעאיש און יודיש אונטערן טיטעל „גאולת ישראל“ (וואַהרשיינליך — פראָג, 1696), וואו עס ווערט בעשריבען דער נס, וואָס איז די יודען געשעהן בשעת'ן בלוט-בלבול אין פּוילען אין יאָהר 1696.

ביבליאָגראַפֿיע: בן־יעקב, אונד הספרים, 91.

יצחק בן משה-ישראל — האָט איבערזעצט אויף יודיש דאָס בעריהמטע ווערק פון רבינו בחיי הזקן, חובות הלבבות (ערשינען צוזאַמען מיט'ן העב-רעאישען טעקסט אין אַמסטערדאַם, 1716, און שפעטער זעהר פּיעל מאָל איבערגע-דרוקט געוואָרען). אַנאָויסצוג פון זיין איבערזעצונג ברענגט גרינבוים אין זיין

רונטער רב יצחק בן אברהם עקריש'ס
„מעשה בית דוד“, פראָג (?), 1686 און
(1705).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים,
98: יוד.-עננ. עננ. VI, 620.

יצחק בן אליקים פון פויווען —
שריפטשטעלער-מאַראַליסט פון XVII
יאָהרהונדערט, דער מחבר פון דעם בע-
קאַנטען מוסר-ספר „לב טוב“. אויפ'ן
שער-בלאָט פון דעם דאָזיגען ווערק ווענדט
זיך דער מחבר מיט פּאָלגענדען צורוף צו
די לעזער: „איר אלי מאנן אונ' פרויאן
אונ אל דיא פון בישעפר זיינן גיהויאן,
דיא דא יעני וועלט וועלן בויאן קומט אל
דאז הערליך בוך אן צו שויאן: אין
צוונציג פרקים אויו גשפרייט דריינן גי-
פינט מן דיא גאנץ יודישקייט ווערש
ווערט דאָרך לייאן דר ווערט זיך זיין
הערץ דר פרייאן אבר פר אל דינג וויל
איך ענק ווישן לאן (לאָזען) אם לייאנן
ליגט נישט נייארט אן הלטן אונ' טאן אלי
דעז מענשן דינים וויא מן זיך האלט פון
זיינר גיבורד ביז ער גאָר פר אלט אונ'
אלי הנהגות אין אלר גשטלט (עולם הבא)
ווערט איר מיט פר דינן גרוש ער אונ'
רייכטום ווערט אייך נימר אנטרינגן מיט
גוטר עלטר ווערט איר שייצן פון הינן:“
(דיהרנפורטער אויסגאַבע, 1691). — ער-
שיענען צום ערשטען מאָל אין אַלט-ווילצ-
באָך (דאָס יאָהר איז נישט אָנגעגעבען; די
צווייטע אויסגאַבע איז אַ פּראָגער, פון
1620), איז דער ספר געוואָרען זעהר פּאָפּו-
לער און האָט אין אַ בערך קורצע צייט אויס-
געהאַלטען אַ גאַנצע רייה אויפלאַגען.
בעזונדערס פיעל מאָל איז עס געדרוקט
געוואָרען צוזאַמען מיט חיים בן יעקב
אַרביך דרוקערס „לב חכמים“.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים,
254: מ. גרינבוים, די יודיש-דייטשע ליטע-
ראַטור אין דויטשלאַנד, פּאָלען אונד אַמעריקאַ.

סליחות (קראָקוי, 1594): „דאָרין וועט איהר
גיפּינדן עברי אונ' וואל ור טויטשט בון
סליחות אונ' פּזמונים אַך בון מחזור, וואש
איטליכֶן בר ישראל הן איש או אשה איז
מחויב צו זאגן“... יצחק בן אהרן האָט
אויך בדעה געהאַט אַרויסצוגעבען אַ יו-
דישע איבערזעצונג פון גאַנץ תנ"ך, „כדי
ווייבער און קינדער זאָלען איהם קענען
לייענען אָהן דער הילף פון אַ לעהרער“.
דעם דאָזיגען פּראָיעקט איז אָבער בע-
שערט געווען צו פּערווירקליכט ווערען
ערשט מיט אַ יאָהרהונדערט שפעטער
דורך די איבערזעצונגען פון בליץ און
וויצענהויזען.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
יהודית-אשכּנזית וספרותה, IX — X, 15, 20,
59, 62; ש. דובנאָו, אין דער Еврейская
Старина, 1909, II.

יצחק בן אליעזר — שריפטשטע-
לער-מאַראַליסט. ער איז געווען אַ תלמיד
פון רב משה בן אליעזר הדרשן און האָט גע-
לעבט אין וואָרמס אין דער צווייטער העלפט
פון דעם XV יאָהרהונדערט. ער האָט
פערפאַסט אַ מוסר-ספר אין יודיש-דייטש
וואָס איז צום ערשטען מאָל ערשיענען
אונטערן נאָמען „ספר הגן“ אין קראָקוי,
אַרום 1580; דאָס „ספר הגן“ ענטהאַלט
שטראַפרייד און דינים, און איז איינגע-
טיילט לויט די זיבען טעג פון דער וואָך.
אויף העברעאיש איז דאָס ווערק פיעל
מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען אין דער
איבערזעצונג פון משה שערטעלס. פון
העברעאיש ווידער איז עס איינגע-
איבערזעצט געוואָרען אויף יודיש („דאָס
הויך געלויבטע ספר הגן“, האַנוי, 1620,
פּראָג, 1637); „דאָס איז דער דייטש
ספר הגן“, אין אַ עטוואָס פּערענדערטען
סטיל, צוזאַמען מיט די „תּהנות מעשרה
הרוגי מלכות“ און משלים, פירט, 1602;
דאָן צוזאַמען מיט איינגע מעשיות, דע-

יצחק-אייזיק בן יהודה-לייב
מים הלוי — דער איטאָר פון אַ יודישען
ווערקעל אונטערן טיטעל „מאירות עינים“
(פירט, 1730), וואָס רעכענט אויס די
תרי"ג מצות, צוזאמען מיט אַ קורצען
פירוש.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים,
278.

יצחק בן אהרן פון פראַסמיץ
(פראַסניץ, אין מעהרען) — בעוואוס-
טער אַרויסגעבער און איבערזעצער. האָט
געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון
דעם XVI יאָרהונדערט אין קראָקוי,
וואו ער האָט געהאַלטען אַ גרויסע דרוקעריי.
אויסער אַ גאַנצער רייה פערשידענע
ספרים, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען
אין יודיש, האָט ער אויך אַליין זיך בע-
שעפטיגט מיט איבערזעצונגען אויף יודיש.
אַזוי האָט ער אין יאָהר 1583 (ניט 1604,
ווי עס איז על פי טעות אָנגעגעבען ביי
שולמאַן) פערעפענטליכט אין קראָקוי אַ
געריימטע יודישע איבערזעצונג פון ספר
מלכים און פון ספר יהושע; ער איז
אויך געווען דער איטאָר פון דער ער-
שטער געדרוקטער איבערזעצונג פון ספר
דניאל אין ריימען, מיט אַ הקדמה און
אייניגע הוסכות צום ענדע (קראָקוי, 1598):
„דא דער קויניג יהויקים זיין קניגרייך הט
דראַי יאר ביזעשן, אונ' מיט פיל פון ישראל
גוטש (גאטס) דינשט האט פר געשן, דא
שיקט גוט ית' נבוכדנצר אויש ווייטן לנדן,
ציהן (צעהן) טג אים מינט טבת ווארד דער
קריק פרהאנדן. ירושלים טעט ער בלעגערן
מיט איינם גרושן הער, עש וואש גרוש
הונגר דש ווש לידר צו שווער, דיא
שטאט ווארד גיוואנן דז בית המקדש
ווארד רופרנט, ישראל ווארדן ורטריבן
אין פרעמדי לנד... אויסערדעם האָט
יצחק בן אהרן איבערזעצט אויף יודיש די
„פרקי אבות“ (קראָקוי, 1586) און די

אַבהאַנדלונגען אין פערשידענע רוסישע
אויסגאַבען. די לעצטע צייט נעהמט ער
אַ נאָהענטען אָנטייל אין „פריינד“, וואו
ער שרייבט פובליציסטישע אַרטיקלען, גע-
המעט א. יפה, פ. א. אַנד.

יפה ל. — דיכטער און זשורנאַל-
ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1876 אין גראָד-
נאָ. האָט שטודירט פילאָזאָפיע אין די
אוניווערסיטעטען פון היידעלבערג, לייפציג
און פרייבורג. ער האָט גענומען אַנאַקטיווען
אָנטייל אין דער ציוניסטישער בעוועגונג,
האָט זיך בעטייליגט אַלס דעלעגאַט אין
אַלע ציוניסטישע קאָנגרעסען, געווען
אויך אויסגעוועהלט אין צענטראַל-קאָמיטעט
פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין
רוסלאַנד, אין אַקציענס-קאָמיטעט א. אז. וו.
זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנ-
געהויבען אין יאָהר 1892 מיט רוסישע
שירים, פערעפענטליכטע אין פערשידענע
רוסיש-יודישע זשורנאַלען (אַ זאַמלונג פון
זיינע רוסישע געדיכטען איז ערשיענען
אין 1902 אונטערן טיטעל „Грядущее“);
האָט אויך געשריבען אין העברעאיש. זיינע
יודישע געדיכטען, וואָס זענען דורכגעדרונ-
גען מיט דער אידעע פון דער יודישער אויפ-
לעבונג אין פאַלעסטינאַ, זענען ערשיענען
אין „יד“, „פריינד“, „דאָס יודישע פּאָלק“.
אין דעם לעצטען אָרגאַן האָט ער גענומען אַ
בעזונדערס נאָהענטען אָנטייל און האָט איהם
רעדיגירט נאָך דר. יוסף לוריאס אַוועק-
געהן ביז זיין פערמאַכען זיך. אויסער אַ
רייה פראָזע-ליעדער אונטערן נאָמען „היי-
מאַטס-קלאַנגען“, האָט ער אין „דעם יו-
דישען פּאָלק“ געשריבען פערשידענע אַר-
טיקלען אונטער די פסעוודאָנימען ל. י.
און Dreamer. אין יאָהר 1908 איז אונטער
זיין רעדאַקציע ערשיענען אין דער ציו-
ניסטישער „קאָפּיקע-ביבליאָטעק“ אַ זאַמ-
לונג פון יודיש-נאַציאָנאַלע „ליעדער פאַרן
פּאָלק“.

דרום תם וישר וויל עש פון בריאת עולם
 אן רעכט פערטיג אלי מעשים דער ציילט,
 אויך איז דאָבייא גישטעלט וואָרדן פאַר
 יעדרי פרשה איין רעגישטר וואש אין דער
 פרשה פאַר אַ מעשים שטענין, נאָך דער
 פרשה איין שין דברי מוסר וואש פון דער
 פרשה אב צו נעמין איזט. דיא מעשים
 זיינן גאר שין וואונדר בארליך צו לייאנן...
 צום סוף קומען אייניגע מעשיות פון אברהם
 זכותא'ס, ספר יוחסין און אליעזר אוכר'ס
 „ספר חרדים“, אויך פערשידענע תפלות
 און תחנון. דער „תם וישר“ האָט געהאַט
 גרויס ערפאָלג און איז אייניגע מאָל אי-
 בערגעדרוקט געוואָרען מיט פערשידענע
 שונים. יעקב הלוי האָט אויך איבערזעצט
 אויף יודיש יגל'ס קאַטעכיזיס, לקח טוב
 אונטערן נאָמען „תורת לקח טוב“ (אַמסטער-
 דאַם, 1658; 1675; 1680; ווילמערס-
 דאָרף, 1714; יעסניץ, 1719).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.ענ.ענ. VII,
 34; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית,
 וספרותה, 40; בן-יעקב, אוצר הספרים, 233,
 269.

יעקב פון פּוּזען — דער אויטאָר
 פון אַ „טרויערשפּיל“ אונטערן טיטעל „ער-
 רעטונג דער יודען דורך מרדכי און אסתר“
 (אַמסטערדאַם, 1800).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר
 הספרים, 451.

יפה אברהם — פובליציסט. גע-
 באַרען אין יאָהר 1681 אין אופּנאַ, קאָוו-
 נער גוב. ערצויגען געוואָרען אין קאָוו-
 נאָ, וואו ער איז געגאַנגען אין חדר און
 בעזוכט אויך אַ רעגירונגסשול. שפעטער
 האָט ער שטודירט פּילאָזאָפּיע, געשיכטע
 און סאָציאַלע וויסענשאַפטען אין די אונג-
 ווערויטעטען פון בערלין, בערן א. אַנד.
 שרייבען האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר
 1905 אין קוויטסקיס „גייע צייט“. ער האָט
 אויך פּערעפּענטליכט אַ רייה פּילאָזאָפּישע

אויך וואיל גיהאָלטן, יעקב ספרים טרעגיר
 בין איך גינגט, מן קענט מיך אין גנץ
 טויטש לנט. איך האף איך ווער איין שכר
 מצוה דער פון האבן, מן האט אין אלה
 ישובים נאך מיר טון פרעגין, ווען וועט
 דער ספרים טרעגיר קומן הער, אז ער
 מעכט אונז ספרים ברענגין מער. דען
 דער היים האב איך ניט גיהאט בעוה"ר
 צו ברעכין, נוך צו רייסן, ווען איך בין
 שוין גיזעשין אין רייסן...
 ביבליאָגראַפֿיע: א. שולמאַן, שפת
 יהודית-אשכנזית וספרותה, VII (איינלייטונג),
 60.

יעקב בן אליהו הלוי פון טעפּ-
 לייץ — בעוואוסטער רבנישער געלעהר-
 טער. האָט אַרויסגעגעבען אַ יודישע
 איבערזעצונג פון די סליחות כּמנהג פּוילען
 (פּראָג, 1602; פּראַנקפורט-אויף-דער
 אָדער, 1693).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר
 הספרים, 421.

יעקב-יוסף בן מאיר סופר —
 דער אויטאָר פון אַ העברעאישער גראַ-
 מאַטיק, געשריבען אויף העברעאיש און
 יודיש און אַרויסגעגעבען אונטערן טיטעל
 „אבן ישראל“ אין 2 חלקים אין מעץ, 1766.
 יעקב בן יצחק — זעה אשכנזי
 יעקב בן יצחק.

יעקב בן ירמיהו מתתיהו הלוי —
 איבערזעצער. האָט געלעבט אין דעם
 XVII יאָרהונדערט. ער האָט איבער-
 זעצט אויף יודיש דעם בעוואוסטען „ספר
 הישר“ פון יוסף בן גוריון הכהן, וואָס
 ענטהאַלט די ביבלישע געשיכטע פון אדם
 הראשון ביז דער תקופה פון די שופטים,
 און האָט עס אַרויסגעגעבען אונטערן טי-
 טעל „תם וישר“ (פּראַנקפורט-אויפֿן-מאַין,
 1684, מיט בילדער אין טעקסט), צוגע-
 בענדיג צו יעדען קאַפיטעל דעם קצור פון
 איהם און דעם מוסר השכל („דש היסט

אויך אונטער די פסעוודאָנימען דוד פעלי-טאָן און ש. מאָהילענסקי.

יעיטעלעס משה-וואָלף בן אהרן-בער — סעקרעטער פון דער חברה קדישא אין פראָג, דער אויטאָר פון „זכרון ליום אחרון“, וואָס ברענגט די דינים און הנהגות אויפ'ן בית-הקברות, ווי אויך תפלות און תחנונות פון „מענה לשון“, און די גע-שיכטע פון דער פראָגער קהלה זייט איהר גרינדונג אין יאָהר 1664 (ערשיענען צו-זאַמען מיט אַ יודישער איבערזעצונג אין פראָג, 1830, און שפעטער פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען).

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. VIII, 584 — 585; בן-יעקב, אונזר הספרים, 158.

יעקב בן אברהם — דער אויטאָר פון אַ יודישער איבערזעצונג פון „מגלת אנטיוכוס“ (ערשיענען אין אַמסטערדאַם, אין XVII יאָהרהונדערט).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וזכרותה, 50.

יעקב בן אברהם פאָקענטרע-גער פון פוילען — דער אַרויסגעבער פון דער ערשטער יודישער איבערזעצונג פון „ברכת המזון“ (באַזעל, 1600) מיט פאַל-גענדער הקדמה, וואָס איז אינטערעסאַנט פון קולטור-היסטאָרישען שטאַנדפונקט: „איך יעקב בר' אברהם ז"ל דר שרייבר, אלי ורומי ווייבר, הב דש טייטש בענשין אין דרוק גיבראַכט, דרום ליבה ווייבר האט אויף מיר אכט, אונ' טוט מירש בלט אב קויפן, אז איך בלד צו מיינס ווייב אונ' קינדל טון לויפן. דען איך בין גי-וועזן דרייא יאר אין טויטש לנט, איך האף צו גאט מיין קינדל ווערין האבן דער פון קיין שנט, דען איך האב ספרים אויש גיטראגן, איך האף מן ווערט מיר קיין ביז ניט נאך זאגן, איך האב מיך אויך ווייט פון דרייבן האַלטן, מן האט מיך אביר

צו שטעדטעל, איז ער אָנגעקומען ענדליך קיין קיעוו, וואו ער האָט פערבראַכט עטליכע יאָהר. דאָן איז ער אַוועק נאָך זוייטער צו דרום און האָט אַ געוויסע צייט געלעבט אין די שטעדטליך פון קיע-ווער און פּאָלטאַווער גוב, שפעטער בעת מען איז געוואָהר געוואָרען, אַז ער שרייבט אין די „אפיקורסישע“ בלעטער, האָט ער זיך געמוזט אומקעהרען צוריק אין דער ליטאָ און איז געוואָרען אַ העברעאישער לעהרער — פריהער אין קאַידאַנאָו, דערנאָך אין מינסק. זיינע ערשטע העברעאישע פעליעטאַנען זענען געדרוקט געווען אין דאָדקינסאָנס „הקול“, וואָס איז ערשיענען אין קעניגסבערג אין די יאָהרען 1877 — 1880. זיין ערשטע זאָך אין יודיש איז גערעפּענטליכט געוואָרען אין צעדערבוים „יודישען פּאָלקסבלאַט“ אונטערן נאָמען „דער פּאָלאָמענט אין בית-המדרש“. זייענדיג אין קיעוו, איז ער בעקאַנט גע-וואָרען מיט שלום-עלימער, וואָס האָט דאָן אַרויסגעגעבען „די יודישע פּאָלקס-ביבליאָטעק“, און יפּנה"ז האָט דאָרט פּערע-פענטליכט „בריעף פון ליטאָ קיין אַמערי-קאַ“. דאָן איז ער איינגעלאָדען געוואָרען פון דעם רעדאַקטאָר פון „יודישען פּאָלקס-בלאַט“ ה' לעווי פאַר אַ שטענדיגען מיט-אַרבייטער. אין דעם „יודישען פּאָלקסבלאַט“ האָט ער אָפּגעדרוקט זיין גרעסטע ערצעה-לונג „די שטאַדטוועלטער“ און נאָך אַ סעריע „בריעף פון ליטאָ קיין אַמעריקאַ“. שפע-טער האָט ער גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל אין איש-יהודים „בלעטער“, וואו ער האָט כמעט אין יעדער נומער געדרוקט אַנ'ער-צעהלונג. אויסערדעם האָט ער זיך בעטיי-ליגט כמעט אין אַלע יודישע צייטונגען, זוי „יוד“, „פריינד“, „סאָג“, „צייט“, „וועג“, „טעלעגראַף“, „היינט“, „אונזער לעבען“, „די נייע וועלט“ און אַנד. איי-גי געפּעליעטאַנען זיינע זענען ערשיענען

יחזקאל — דער אויטאָר פון „אין
 נייא קלאָג ליד“, וואָס ער האָט פּערפאַסט
 פאַר'ן טייט אין יאָהר 1719. די סטראָפּען
 פון דעם „ליד“ זענען געאַרדענט נאָך
 דעם אלף-בית און צוגעפאַסט צום ניגון
 פון „שוכני בתי חומר“. דאָס „ליד“ ווערט
 געבראַכט אין דער „Zeitschr. für hebr. Bibliogr.“
 1810, 1. 188.

יהואל בן שלום רופא פון
 ירושלים — האָט געלעבט אין מיטען פון
 דעם XVI יאָרהונדערט. איהם ווערט
 צוגעשריבען אַ יודישע איבערזעצונג פון
 ספר משלי אונטערן נאָמען „פירוש על
 משלי“, געשריבען אין יאָהר 1569,
 וואָס געפינט זיך אין כתב-יד. ער זאָל
 אויך זיין דער אויטאָר פון אַ האַנדשריפט-
 ליכער איוב-איבערזעצונג, וואָס שטאַמט
 פון דער אייגענער צייט.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שנת
 יהודית-אשכנזית וספרותה, 26, 28.

יבנה"ז — דער פּסעוודאָנים פון
 דעם העברעאיש-יודישען פעליעטאַניסט
 און בעלעטריסט ישעיה-ניסן הכהן
 נאָלדבערג. געבאַרען אין יאָהר 1857 אין

מאָהילנאָ - אויפ'ן-
 ניעמאַן, מינסקער
 גוב. די עלטערן זיי-
 גע זענען געווען
 אַזוי אַרים, אַז ער
 האָט זיך געלערנט
 שרייבען מיט קויה-
 לען אויף סטרוזש-

קעס און ברעטליך און מיט געזעצטע פענעס
 אויף שטיקליך פאַקפאַפּיר. אין דער יו-
 גענד האָט ער געלערנט אין די ישיבות
 פון נעסוויש און מינסק. זייענדיג פון
 קינדווייז אויף אַ קונציגער בעל-מגיה,
 פלעגט ער אַרויסגערופען ווערען פון פּער-
 שידענע שטעדטליך איבערצוזעהן ספרי-
 תורות. אומפאָהרענדיג אַזוי פון שטעדטעל

גאט דעם הערן וואלן מיר דאָנקן,
 דער דא מאַכט גיזונד דיא קראַנקן,
 אונ' גיבט דען מידן שטערק,
 דאש וי קונית פול ענדן איר ווערק.
 ווער איז איין גאט אז ער,
 ער האט אונז גיהאלפן ביז הער,
 דאש די תפלה האט איין ארט,
 נון וויל איך ניט מינר מאַכן מיין וואָרט,
 איך האָב זיא אום איין קרונית דער לויבט,
 אבר איך שווער ביי מיינס הויבט,
 זיא איז איר וואל ווערט צעהן,
 איר ווערט עש זעלבשט וואל זעהן,
 ווען איר אנדרי תפילות ביזעכט דרבייא,
 מן מאג וואל זאגן ורייא (פריי),
 עש איז אזא גרושר אונטר שאייד,
 אז צווישן איינס אלטז וויבא אונ' איינר
 יונגן מאייד;

איך האב זיא זעלבשט ניט אזוי גוט גישעצט,
 אז איך זי איצונד זיך אם לעצט.

נון וואלן מיר ביטן גאט,
 דער אונז ביז הער גיהאלפן האט,
 דאש ער אונז ווייטר זאל שטערקן וויא
 די ליבן (לייבען),
 צו דעם שמואל בוך. דאש מיר אן היבן,
 דאש מיר עש באלד פול ענדן,
 אונ' זאל אונז דאש יאר משיח זענדן.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שנת
 יהודית-אשכנזית וספרותה, 55 — 56; מ. גרוינ-
 בוים, Jüdisch-deutsche Chrest. (לעני-
 גערע אויסצוגען); מ. שטיינשנידער, אין „המזמר“,
 1871, 1. 127.

יהואל-מיכל פון קאלוואריע —
 דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר אין פּערזען
 אויף העברעאיש און יודיש אונטערן טי-
 טעל „ספר מרגניתא“ (צוואַמען מיט דער
 צוואה פון ר' יהודה החסיד אין העברעאיש
 און יודיש, פּירט, —1791; שקלאָוו, 1801;
 ווילנאָ, 1803).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר
 הספרים, 372.

געדרוקט אין ווענעדיג, 1548). זיין אויבענ-
דערמאָהנטע איבערזעצונג איז ערשינען
אין יאָהר 1549 אין איכענהויזען, אָהן
דעם העברעאישען טעקסט, אונטערן פּאָל-
גענדען צורוף צו די קונים: קומט הער
איר ורומי ורויאן דאָ ווערט איר הויפּש
דינג לויאן, איר ווערט עש וואול גיוואר,
איין תפלה בום (פון) גאַנץ יאר, וואול
בור (פאר) טייטשט אונ' בשיידליך, דרום
קומט אונ' קויפט וויידליך, איר ווערט
זיא זונשט בור זוימן, דען זי ווכשין ניט
אויף דען בוימן, אויך איז זי ניט צו
טוייער, אום איין קרומן איז זי אוי-
ער" . . . אין דער הקדמה, געשריבען
אין געריימטער פּראָזע, זאָגט דער מחבר,
אַז ער האָט זיך גענומען צום איבערזעצען
די תּפּלוֹת אין „טויטשר שפּראַך“, ווייל
צווישען די וואָס „אַרן“ (דאַוונען) אין
לה"ק איז „אונטר טויענטן וינט (געפינט)
מן קוים איינן, דאש דא ווייש וואש זיא (די
תּפּלוֹת) מיינן" . . . „דרום האבן מיר גי-
מאַכט איין מסכּנה, צו דרוקן די תּפּלה
אין טויטשר שפּראַך, אונ' אנדרי
ספרים מעהר דער נאָך" . . . יוסף בן
יקרס איבערזעצונג ברענגט אויסער די
תּפּלוֹת, אויך די פרקי אבות און אַ גע-
ריימטע איבערזעצונג פון דער הגדה, וואָס
הויבט זיך אָן מיט די פּאָלגענדע, שפּעטער
פּאָפּולער געוואָרענע ריימען: „אונ' דאש
איז אויך פון פסח דער סדר, דען איט-
ליכר יוד מאכט אין זיינם חדר, קורץ
בגריפּן אין זולכר גישטאלטן, דאש מן
אין לייכט מאג אוישן ווענדיג ביהלטן.
זעץ דיך צו דעם טיש אונ' מאך קידוש
ביהענד, אונ' אז באלד דער נוך וועש
דיא הענד. דען נים עפּיך אונ' אין עסיג
טונק, איין איקליכש וויניג איז גינוק" . . .
אינטערעסאַנט אין זיין נאָכוואָרט צום סוף
פון דער איבערזעצונג (ציטירט לויט
גרינבוים):

יונתן בן יעקב—מקובל און שריפט-
שטעלער. האָט געלעבט ענדע דעם XVII
יאָהרהונדערט אין בודא (אָפען). אין יאָהר
1688, ווען דאָס עסטרייכישע מיליטער האָט
איינגענומען די שטאָט בודא, איז יונתן
גענומען געוואָרען אין געפאַנגענשאַפט,
ער איז אָבער פּאַלד אויסגעלייזט געוואָרען
דורך די ניקאָלסבורגער יודען. אויסער אַ
רייה קבלה-ספרים אויף לשון-קודש, האָט
ער אָנגעשריבען דאָס „נייא מעשה בוך“
— אַ זאַמלונג ערצעהלונגען אין יודיש
(אַרויסגעגעבען אין דיהרנפורט, 1637).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד. ענצ. VII,

235; בן-יעקב, אוצר הספרים, 398.

יוסף בן אליעזר. חלפּן פון איז-
נאָ — דער אויטאָר פון אַ געבעטבוך אין
יודיש אונטערן טיטעל „טייטש אורח חיים“
(פּאַזעל, 1602), וואָס ברענגט דעם תקון
החודש, פּערשידענע ברכוֹת א. א. אַז. וו.
ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר
הספרים, 49; א. שולמאַן, שפּת יהודית-אשכּנזית
וספרותה, 65.

יוסף בן זלמן שניאור — דער
אויטאָר פון אַ יודישער איבערזעצונג פון
דער אָפּאָקריפּישער שריפט „ספר טוביה“
(פּירט, 1691; זעהר פּיעל מאָל אַרויסגע-
געבען געוואָרען).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר

הספרים, 205; א. שולמאַן, שפּת-יהודית אשכּנזית
וספרותה, 51.

יוסף בן יקר — דער אויטאָר פון
דער ערשטער געדרוקטער יודישער סדור-
איבערזעצונג. האָט געלעבט אין דער ער-
שטער העלפט פון XVI יאָהרהונדערט.
ער איז געוועזען דעם בעוואוסטען דרוקער
חיים שוואַרצס אַנ'איידיים און, ווי עס
שיינט, האָט ער פּערנומען די שטעל פון
אַ קאַרעקטאָר אין אַ ווענעציאַנישער דרו-
קעריי (אַזוי, צום ביישפּיעל, האָט ער
קאַריגירט דעם פּירוש רש"י, וואָס איז

און אין דער העברעאישער ליטעראַטור און אַ גוטער שפּראַכקענער. אין יאָהר 1871 האָט ער זיך בעזעצט אין ניו-יאָרק, וואו ער האָט עטליכע יאָהר גאַכאַנאַנד רעדיגירט הירש בערשטיינס „הצופה בארץ החדשה“, די ערשטע העברעאישע ציי-טונג אין אַמעריקאַ, מיטאַרבייטענדיג צו גלייכער צייט אין „המליץ“; אין העב-רעאיש האָט ער אויך פּערפאַסט די גע-שיכטע פון די פּעראייניגטע שטאַטען („דברי ימי ארצות הברית“, 1893). ווען זיין שוואַגער פּתריאל-צבי שרהוואָהן האָט גע-גרינדעט אין 1874 די וועכענטליכע „יודישע גאַזעטען“, איז יהלמשטיין געוואָרען זייער רעדאַקטאָר. אין 1875 איז אונטער זיין רעדאַקציע געגרינדעט געוואָרען (אויך דורך שרהוואָהן) די ערשטע יודישע טעג-ליכע צייטונג „יודישעס טאַגעבלאַט“, וואָס ער האָט רעדיגירט ביז זיין טויט.

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענג. VII; אוצר ישראל, V, 78.

יואל מלמד—האָט אין יאָהר 1687 פּערעפּענטליכט אין פּראָג „אין ניא תרגום שני ליד“, וואָס איז בלויז אַנ-איי-בערדרוק פון אַנאַנאָמימער יודישער גע-ריימטער איבערזעצונג פון תרגום שני, וועלכע איז ערשיענען אין אַמסטערדאַם, 1649, און הויבט זיך אָן מיט פּאַלגענדע פּערזען: „עש וואר איין קיניג אין דער וועלט, דער האט זיין האנדל וואיל גי-שטעלט, פון געלט פון גוט פון לנד פון לייט“.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודות-אשכנזיות וספרותה, 32.

יואל ש"ץ—דער אויטאָר פון אַ מליצה-און-מוסר-ספר פאַר חזנים אין העברעאיש און יודיש אונטערן טיטעל „ריח נוח“ (ערשיענען אין פּירט, 1724).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר החפרים, 546.

דער ליטעראַטור האָט זי דעביוטירט אין יאָהר 1907 אין „פריינד“ מיט דער ער-צעהלונג „אַ ווינטער-שבת“. שפּעטער האָט זי פּערעפּענטליכט אין פּערשידענע אויס-גאַבען אַ רייה לירישע ליעדער, אַ פּאַר קאַפיטלען פון אַ ראָמאַן „אַנאַינאַקטיגע פּיעסע „ביי דער אַרבייט“ (דאָס נייע לע-בען“, 1909, IV) און אַ דראַמאַטישע סצענע „אין אונזערע טעג“ (דאָס נייע לעבען“, 1911, VII—VIII), וואו עס ווערען אויסגעדריקט די מאָדערנע רעלי-גיעזיע שטימונגען פון דער יודישער אינטעליגענץ.

יהל"ל — דער פּסעוודאָנים פון דעם העברעאישען שריפטשטעלער און דיכטער יהוד-הלייבלעווין געבאָרען אין יאָהר 1844 אין מינסק. יודיש האָט ער געשריבען וועניג. זיין ערשטער אַרטיקעל „צי בע-דאַרף מען שרייבען העברעאיש?“ איז גע-ווען געדרוקט אין דער לעמבערגער צייטונג „ישראליק“ (אַרויסגעגעבען פון א. גאַלד-פּאָדען און י. י. ליבעצקי, 1875—1876); אויפווייזענדיג, אַז פּדי צו בילדען דעם המון, מוז מען מיט איהם ריידען אויף זיין לשון, זאָגט ער זיך אין דעם דאָזיגען אַרטיקעל אַרויס געגען דער פּערדייטשטער שפּראַך פון אייזיק-מאיר דיק (זעה יהל"ל „זכרון בסמר“, 46). שפּעטער האָט ער פּערעפּענטליכט צוויי סאַטיריש-פּובליציס-טישע פעליציטיאַנען „עולם הבא“ און „אַרץ-ישראל-ערד“ אין שלום-עליכמס „יודישער פּאַלקסיביליאַטעק“, I און II, אַנאַרטי-קעל „משיח געהט“ אין „דעם יוד“, 1890, № 9, און אַנאַרטיקעל „וואו זענען די מלאכים?“ אין אַ זאַמעלבוך „פּונקען“, 1908. יודלמשטיין מרדכי — אַמעריקאַ-נישער העברעאיש-יודישער זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1835 אין סובאַלקי, געשטאַרבען אין יאָהר 1897 אין ניו-יאָרק. ער איז געווען אַ גרויסער בקי אין תלמוד

דער יוד.רוס. ענין. VIII, 545 — 546: י. ענטין, אין „צוקונפט“, 1903, XI — XII: אב. נאָלדבערג, אין „דאָס נייע לעבען“, 1910, I — II: אַגנין, בעל-הסיון, נאָמבערג, אין „פריינד“.

יהודה בן יהוקאל (לייב שוחט פון אַסטראָג) — דער אויטאָר פון „סדר הניקור“ אין העברעאיש און יודיש, אַרויס-געגעבען צוזאַמען מיט די „דיני בדיקה“ אין יודיש (צווייטע אויפלאַגע—קראָקוי, 1644).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 412.

יהודה בן יעקב פון הענטשין — דער אויטאָר פון אַ מעדיצינישען ווערק (איבער קינדער-היגיענע) אין יודיש און-טערן טיטעל „מציל נפשות“ (ערשיינען אין פראַג און אין אַמסטערדאַם אין יאָהר 1651).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 363.

יהודה-לייב בן משה חזן — דער אויטאָר פון „שירי יהודה“ (אַמסטער-דאָם, 1697) — אַ זאַמלונג שירים צו זינגען ביי די סעודות, מיט אַ פירוש אין העברע-איש און יודיש.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 580.

יהודה-לייב פון פירט — דער אויטאָר פון אַ וועגווייזער אויף העברע-איש און (בעזונדער) אויף יודיש אונטערן טיטעל „שיח השדה“ (פירט, 1737), וואָס ברענגט צווישען אַנדערן די דינים און הנהגות, וועלכע זענען שייך צו די, וואָס געפינען זיך אונטערוועגענס.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 572.

יהודית — דער פסעוודאָנים פון דער שריפטשטעלערין רחל בערנשטיין. געבאָרען אין מינסק אין יאָהר 1869. אין

דיגע פרום-פאָטריאָראַלישע יודישע לעבען מיט זיינע נאָאיווע און טיעפע גלויבונגען וואַלען אויף אין אַלע זייערע פּאָנטאָסטישע פּאַרמען, זענען איינציג אין דער נייער יו-דישער פּאָעזיע. שוואַכער זענען די מאָטי-ווען פון דער ווייטער פּערגאַנגענהייט, פון „ביבעל און תלמוד“; געלונגען זענען נאָר די דראַמאַטישע פּראַגמענטען „שאל“, „הורקנוס“, „מצורעים“. גאָר שוואַך זענען זיינע פּאָליטישע ליעדער, אויסער די אַ-טירישע, וואָס פּערמאַגען אַ פּיינעם שפּיע-לענדיגען הומאָר. זיין פרוב פון ס'ניי צו איבערזעצן אין יודיש די ביבעל האָט ווי אַ ערנסטער פרוב אַ גרויסע בעדייטונג, הגם אין די איבערזעצונגען פון תנ"ך, וואָס ער האָט פּערזענטליכט ביז איצט, איז ער ניט שטענדיג טיעף גענוג אַריינגעדורונגען אין דעם גייסט פון אַריגינאַל און פון דער יודישער שפּראַך, בעזונדענדיג זיך צו אַפט מיט פּרעמדע ווערטער, קאָנסטרוקציעס און אויסדריקען. די דאָזיגע פּעהלערן איז אויך צו מערקען אין דער איבערזעצונג פון לאַנגפּעללאַס „היאָוואַטהאַ“, וואָס איז בכלל דאָך פּיעל בעסער און גיט ריכ-טיג איבער דעם ריטם און קאָלאָריט פון אַריגינאַל. דאָס שוין אויבענדערמאָהנטע „אידיש ווערטערבוך“ האָט, אויסער אַ לינגוויסטישען אינטערעס, אויך אַ גרויסען פּראַקטישען ווערט אַלס הילפּסבוך פּאַר די, וואָס קענען נישט קיין העברעאיש. די לעצטע צייט נעהמט יהואש אַנאַנטילל אין די פּערשידענסטע אַמעריקאַנער יו-דישע אויסגאַבען, אויך אין דער הומאַ-ריסטישער פּרעסע. פון זיינע נישט-בע-לעטריסטישע אַרבייטען איז צו דערמאָהנען אַ רייה אַרטיקלען וועגען „נאַטורשילדע-רונג אין דער יודישער ליטעראַטור“ („צו-קונפט“, 1911). ער איז אויך בעקאַנט אַלס ענגלישער דיכטער.

ביבליאָגראַפיע: ש. צינבערג, אין

פריהלינג, דער צויבער פון א זומערנאכט מיט איהרע אומרוהיגע, אונקלאָרע חלומות; די בילדער פון שטילען בין-השמשות, פון אַנקומענדיגען פריהמאַרגען, פון דער וויי-סער רוהיגער איינזאַמקייט אין ווינטער, — זענען איבערגעגעבען ביי איהם אין טע-נער פון קרעפטיגער שענקייט, אין אַ פאַסי-גען ריטם און אַנְאייגענאַרטיג רייכער שפראַך. אין דער מאַעסטעטישער רוה פון דער נאַטור אָבער זוכט דער דיכטער אומ-זיסט צו פּערגעסען זיין טרויעריג געמיט, ווייל אין דער טיעף פון דער נשמה — קלאַגט דער דיכטער — „ליגט פּערמויערט יענער גייסט, וואָס אייביג טרויערט, יענער שמערץ, פאַר וועלכען פריהלינג ברענגט קיין באַלאַנס ניט, קיין שטילונג“ ... טרוי-ער און בענקשאַפט זענען די גרונדמאָ-טיווען פון יהואשעס שאַפונג. זיינע לייעבע - ליעדער, אין וועלכע עס פיהלט זיך דער איינפלוס פון היינע, בעזיג-גען זעהר זעלטען די לוסט און פרייד פון לייעבע, אָפּטער פאַר אַלץ — די ליי-דען פון אָבענאַרטע האַפּנוגען. דעם דיכ-טערס פּערזענליכע שווערע איבערלעבונג-גען האָבען אויף זיין שאַפונג געלעגט אַט דעם שטעמפעל פון ענטטוישונג און מרה-שחורה. דער קוואַל פון דעם דיכטערס פּע-סימיזם ליגט אויך אין דעם נאַציאָנאַלען טרויער, מיט וועלכען עס זענען דורכ-געדרונגען זיינע יודיש-נאַציאָנאַלע געזאַנג-גען. צו אַ גרויסער קראַפט דערגרייכט ער, ווען ער פּלוצט אין מעכטיגע פּערזען די אָבטרייניגע פון פּאַלק („דאָס ערגסטע פון דער תּוֹכחה“). אַ בעזונדער אָרט אין זיין שאַפונג פּערנעהמען זיינע „יודישע לעגענדען“, וואָס מאַכען איהם פאַר איי-נעם פון די בעדייטענדסטע פאַרשטעהער און שעפּער פון דעם ראַמאַנטיזם אין דער יודישער ליטעראַטור. זיינע באַלאַדען און פּאַלקס-לעגענדען, וואו דאָס פּערגעהענ-

צום גוטען, די לאַנגיעהריגע אָבערריסענ-קייט דעם דיכטערס פון דער לעבעדיגער יודישער שפראַך. דורכדעם ליידען די ליעדער זיינע ערטערווייז פון נישט-גע-לונגענע פּרעמדע אויסדריקען, האַרטער שפראַך, אונזאָוואַילקלינגענדיגע ריימען. די דאָזיגע פּעהלערן פון דער אויסערלי-כער פאַרם פון יהואשעס ליעדער זענען נאָך בולטער דערפאַר, וואָס דער דיכטער בענוצט אין זיין ליריק בעגריפּען, וואָס פאַר זיי פּעהלען נאָך ווערטער אין דער יודישער שפראַך און וואָס ער מיהט זיך זיי צו שאַפען. אָבער דער טיעפּער איג-האַלט פון זיין פּאַעזיע שטעלט איהם אין איין שורה מיט די גרעסטע יודישע דיכ-טער פון אונזער צייט. די בעדייטונג זיינע פאַר דער יודישער פּאַעזיע איז, וואָס ער האָט אין איהר אַריינגעבראַכט פיעל טיע-פע וועלט-מאָטיווען, געדאַנקען און ביל-דער. כּמעט אַלע זיינע ליעדער זענען אָנגעזעטיגט מיט אידעען, און נישט אומ-זיסט זאָגט דער דיכטער (אין זיין געדיכט „ווי עס ווערען ליעדער פּערפאַסט“), אַז „שענע פאַרבען, וועלכע בלאַנקען, קע-נען קיינמאָל שטאַט געדאַנקען ניט בע-שאַפען אַ געדיכט“. דאָס ציטירטע ליעד ווייזט אויך די גרויסע קראַפט יהואשעס צוצוקלייבען ווערטער, וואָס זאָלען אויך לויט זייער קלאַנג זיך פאַסען צום איג-האַלט. אַנְאויסגעצייכענטער פּיזאָזשיסט, מיט אַ טיעפען און פיינעם חוש פאַר די פאַרבען און קלאַנגען פון דער נאַטור, האָט ער געגעבען אַ ציקל נאַטורשילדע-רונגען, וואָס האָבען נישט, לויט זייער קינסטלערישער קראַפט, זייער גלייכען אין דער יודישער ליטעראַטור. בעזונדערס גיבען זיך איהם איין געמעלען פון דעם שטילען און נעבעלהאַפטען; דער דונקע-לער טרויער פון פּערגעהענדיגען הערבסט, דער צאַרטער ציטער פון אומפּאַכענדיגען

א נאָהענטען אַנטייל אין „פריינד“, זייט
„דער פריינד“ איז געגרינדעט געוואָרען.
אויסערדעם בעטייליגט ער זיך אין פער-
שירענע רוסישע אויסגאבען.

יהואש — דער פסעוודאָנים פון
דעם בעוואוסטען דיכטער שלמה
בלומגארטען. געבאָרען אין יאָהר

1870 אין ווערוש-
באָלאָוואָ, סובאַל-
קער גוב., אין אַנ-
אָנגעזעהענער פאַ-
מיליע. ביז 18 יאָהר
האַט ער אַחוץ העב-
רעאיש געלערנט
פיעל תלמוד און צו

גלייכער צייט בשתיקה זיך אָבעגעבען
מיט דער השכלה-ליטעראַטור ביי דער מיט-
ווייקונג פון זיין עלטערער שוועסטער,
וואָס האָט געלעזען מיט איהם די ווערק פון
סמאָלענסקין, גאָטלאַבער א. א. וו. דאָן
האַט ער זיך גענומען צו אַלגעמיינער ביל-
דונג, געלערנט דייטש און רוסיש און זעהר
פיעל, אָהן יעטוידער סדר, געלייענט. אין
יאָהר 1885 האָט איהם דער פאָטער אַוועק-
געשיקט אין דער וואָלאָזינער ישיבה.
נישט בעפרידיגט פון די ישיבהשע למודים,
האַט יהואש אין אַ קורצע צייט אַרום פער-
לאָזען די ישיבה-באַנק און גענומען שטודי-
רען פרעמדע שפראַכען און זייערע ליטעראַ-
טורען, צו וואָס ער האָט פון שטענדיג אָן
געהאַט אַ שטאַרקע נויגונג. צו דער צייט
געהערען זיינע ערשטע ליטעראַרישע פּראָ-
בען אין יודיש. זיין שוואַגער, דער העב-
רעאישער שריפטשטעלער בן-אביגדור,
האַט בעמערקט זיין טאַלענט, און אַדאַנק
דעם איז אַ רייה ליעדער יהואשעס ערשיע-
גען אין דער „יודישער ביבליאָטעק“ פון
י. ל. פּרץ, וועלכער האָט וואַרים בע-
גריסט דעם יונגען דיכטער. אַ פאַר ליע-
דער זיינע זענען אויך פערעפענטליכט

געוואָרען אין ספעקטאָרס „הויזפריינד“.
אין יאָהר 1890 איז יהואש אַוועק קיין
אַמעריקאַ. נישט גלויבענדיג שטאַרק אין
זיין דיכטערישען בערוף, האָט ער זיך פון
שרייבען כמעט אינאנצען אָבעגעהאַלטען
און איז געוואָרען אַ געשעפטסמאַן. אין
יאָהר 1900 איז ער געפעהרליך קראַנק גע-
וואָרען און איז אַוועקגעפאָהרען קיין דענ-
ווער, אין קאָלאָראַדאָ, וואו ער האָט ווידער
אָנגעהויבען צו שרייבען און איז געוואָרען אַ
נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דער „צו-
קונפט“. אין יאָהר 1907 האָט די ניו-יאָרקער
„אינטערנאַציאָנאַלע ביבליאָטעק“ אַרויסגע-
געבען זיינע „געזאַמעלטע ליעדער“,
וואָס האָבען אויפגעלעבט זיין נאָמען אויך
אין רוסלאַנד. אין יאָהר 1910 האָט ער גע-
גרינדעט אין ניו-יאָרק דעם פערלאַג
„יהואש“, וואו עס זענען ערשיענען זיינע
צוויי בענד „נייע שריפטען“ (ס'רוב ליע-
דער), פיער בענד איבערזעצונגען — ישעיה;
איוב, שיר השירים, רות, קהלת; פרקי
אבות; לאָנגפעללעאַס פּאָעמע „היאָוואַטהאַ“
(מיט אַ פּאַררעדע פון ד"ר זשיטלאָווסקי);
אַ „אידיש ווערטערבוך — צוזאַמענגעשטעלט
פון ד"ר חיים ספיוואַק און יהואש, ענט-
האַלט אַלע העברעאישע און כאַלדעאי-
שע ווערטער, אויסדרוקען און אייגענ-
געמען, וועלכע ווערען געברויכט אין
דער יודישער שפראַך, מיט ביישפיע-
לען פון ווערטליך און שפריכווערטער,
וואו זיי קומען פאַר, און מיט אַנ'איינליי-
טונג פון נויטיגע כללים און בעמערקונג-
גען, — און אַ באַנד „פאַבלען“, טיילווייז
איבערזעצטע פון עזאָפ, לאַפּאַנטען, לע-
סינג, דאָס רוב אָבער אַריגינעלע. —
אויף דער אויסערליכער פאַרם פון יהוא-
שעס ליעדער פיהלט זיך שטאַרק דער
איינפלוס פון דער דייטשער און דערהויפט
ענגלישער ליטעראַטור. אויך האָט גע-
וירקט אויף איהר, און פערשטעהט זיך ניט

לאַנגע צייט געווען אַ וויכטיגער מקור אין דעם ענין.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, די נע- שיכטע פון דער זשאַראַן-ליטעראַטור. ל. סענעאן, יאַצקאָן שמואל-יעקב — העב- רעאיש-יודישער זשורנאַליסט. געבאַרען אין יאָהר 1874 אין וואבאַלנעק, קאַוו- נער גוב. האָט גע- לערנט אין חדרים און ישיבות און צו אַכצעהן יאָהר בע- קומען סמיכות אויף רבנות. זיין זשור- נאַליסטישע טעטיג- קייט האָט ער אָנגע-

געהויבען אין „המליץ“, וואו ער האָט אין משך פון עטליכע יאָהר געשריבען טעג- ליכע פעליעטאַנען אונטערן פסעוודאָנים „אבי דוד“. שפעטער איז ער געוואָרען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דער „הצפירה“. אַז די הצפירה“ האָט זיך פער- מאַכט (אין יאָהר 1905), האָט ער אַ געוויסע צייט אַרויסגעגעבען אַ זומאַריסטישע ווע- כענטליכע צייטונג „די ביהן“. אין יאָהר 1906 האָט ער צוזאַמען מיט נ. פינקעל- שטיין געגרינדעט אין וואַרשוי די ערשטע ביליגע (קאַפיקענע) יודישע צייטונג „יודי- שעס טאַגעבלאַט“ און אין אַ קורצע צייט אַרום — „דאָס יודישע וואַכענבלאַט“. זייט 1908 איז ער רעדאַקטאָר-אַרויסגעבער פון דער זעהר פערשפרייטער טעגליכער ציי- טונג „היינט“ (זעה), וואו ער שרייבט פון צייט צו צייט אויך פובליציסטישע אַר- טיקלען.

יאָשונסקי י. (בעקאַנט אונטערן פסעוודאָנים בן-חיים) — זשורנאַליסט. געבאַרען אין אָנהויב פון די אַכציגער יאָה- רען אין גאַרדנאָ. האָט געענדיגט ד' פּי- זיקאַ-מאַטעמאַטישע פאַרקולטעט כּון דער פעטערסבורגער אוניווערזיטעט. ער נע זמט

אין 1906 האָט ער געמאַכט אַ פרוב אַרויסצוגעבען אַ טעגליכע אַנאַרכיסטישע „אבענדצייטונג“, הויפטזעכליך אויף צו קעמפּען געגען דעם געלען זשורנאַליזם, זי איז אָבער גיך אונטערגעגאַנגען צו- לייעב מאַנגעל אין מיטלען און מענשען. אַ קורצע עקזיסטענץ האָט אויך געהאַט זיין מאַנאַטשריפט, פרייע געזעלשאַפט“. אוי- סער אַרטיקלען איבער צייטשראַגען און פערשידענע טעאָרעטישע אָבאַהאַנדלונגען איבער סאָציאַליזם, אַנאַרכיזם א. אַז. וו., איז יאָנאַווסקי בעקאַנט אַלס שריפטשטעלער איבער ליטעראַטור און טעאַטער. פון זיינע בעדייטענדערע אַרבייטען איז צו דער- מאַהנען: „בריה איבער סאָציאַליזם און אַנאַרכיזם“, „די פּרינציפּען און מעטאָ- דען פון אַנאַרכיזם“, אַנאַבאַהאַנדלונג איבער גאָט א. אַנד. אין בופאַרם זע- בען ערשינען נאָר אייניגע דורך איהם געמאַכטע איבערזעצונגען, ווי פעליקס האַלענדערס ראָמאַן „די זוכער פון אמת“, מיכליעס „גלויבען און פערנונפט“ א. אַנד.

יאָסמט יצחק-מרדכי — דער גרינ- דער פון דער מאָדערנער יודישער היס- טאָריאָגראַפיע. געבאַרען אין יאָהר 1793 אין בערנבורג, דייטשלאַנד, געשטאַרבען אין יאָהר 1860 אין פראַנקפורט-אויפן- מאין. אַזוי ווי אַלע אָנהענגער פון דער „בערלינער“ השפּלה, האָט ער זיך אויך בעצויגען פּינדליך צו דער יודישער שפּראַך, הגם אין זיין שפעטערדיגען זוּערק, געשיכטע דעס יודענטומס אונד זיינער סעקטען איז ער שוין מודה אין איהרע גרויסע פערדינסטען פאַר דער מאַראַלישער ערציהונג פונ'ם פּאַלק. זיין אַרטיקעל „יודען-טייטש“ אין ערש און גרובערס „אַללגעמיינע ענציקלאָפּעדיע פיר וויסענשאַפטען אונד קינסטע“, 1850, B. XXVII, איז פול מיט פעלהערן. נאָר גישט קוקענדיג אויף דעם, איז ער דאָך אַ

טעק", ספעקטאָרס, הויפּרריינד", "יוד",
 "יודישע פּאַמיליע" א. אַנד.) אַ רייה
 אויסגעצייכענטע פּאַפּולערע אַרטיקלען אי-
 בער מעדיצין און היגענע.

יאַוּזוּאַהן ב. — דער פּסעוודאָנים
 פּון דעם פּאַפּולערען פעליעטאַניסט אין
 בעלעטריסט מ. יוסטמאַן. געבאָרען אין

יאָהר 1889 אין
 וואַרשוי אין אַ חסי-
 דישער פּאַמיליע.
 האָט ביז 18 יאָהר
 געלערנט אין חדרים
 און ישיבות. נאָך
 אַלס ישיבה - בחור
 האָט ער אָנגעשרי-

בען זיינע ערשטע זאַלען, וואָס זענען
 געדרוקט געוואָרען אין יאַצקאָנס, יודישען
 וואָלענבלאַט". שפעטער האָט ער זיך בע-
 טייליגט אין די צייטונגען "די נייע
 וועלט", "אונזער לעבן" און אייניגע
 אַנדערע. די לעצטע פּאַר יאָהר איז ער
 גאַנצערמיטער מיטאַרבייטער פּון דער
 וואַרשויער טעגליכער צייטונג "דער
 מאָמענט". ער האָט געשריבען סקיצען,
 הומאָרעסקען, פּובליציסטישע אַרטיקלען
 א. א. וו. בעזונדערס פּאַפּולער אָבער איז
 ער דורך זיינע אַריגינעלע פּאָליטישע
 פעליעטאַנען אונטערן אַלגעמיינעם טיטעל
 "איבערגענומענע פּאָליטישע בריעף".
 יאַוּזוּאַהן האָט אויך פּערפּאַסט צוויי ראָ-
 מאַנען פּונם פּויליש-חסידישען לעבען —
 "אין רבינס הויף" (פּערלאַג ב. שימין)
 און "אפיקורסים" (פּערלאַג א. גיטלין).

יאַנאַווסקי ש. — זשורנאַליסט און
 שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1864
 אין פינסק אין דער פּאַמיליע פּון אַ חזן.
 ביז 13 יאָהר געלערנט אין חדר און אין
 תּלמוד-תּורה; דאַן זיך אָנגעהויבען אָב-
 צוגעבען מיט אַלגעמיינער בילדונג און
 זיך בעשעפּטיגט אַלס לעהרער אין פינסק
 און אין ביאַליסטאָק. צו 20 יאָהר האָט
 ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו
 ער האָט די ערשטע צייט געאַרבייט אַלס
 קאַפענמאַכער. געקומען אונטערן איינפּלוס
 פּון דער אַנאַרכיסטישער בעוועגונג, איז
 ער געווען איינער פּון די גרינדער פּון
 דער אַנאַרכיסטישער צייטונג "די וואַר-
 הייט". מיט אַ פּאַר יאָהר שפעטער איז ער
 איינגעלאָדען געוואָרען קיין לאַנדאָן אַלס
 מיטאַרבייטער פּונ'ם "אַרבייטערפּריינד",
 וועלכען ער האָט שפעטער אויך רעדאַ-
 גירט אין פּערלויף פּון פּערטהאַלבען
 יאָהר. דאַן האָט ער אויך אָנגעשריבען
 די בראַשור, וואָס ווילען די אַנאַרכיס-
 טען? וואָס איז איבערזעצט געוואָרען
 אויף דייטש, פּראַנצויזיש, פּלעמיש, צו-
 ריקגעקעהרט קיין אַמעריקאַ, האָט יאָ-
 נאַווסקי אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אַנ-
 אַנאַרכיסטישע וואָלענשריפט, פּרייע אַר-
 בייטער-שטימע, וואָס געהט אַרויס עד
 היום און פּערנעהמט אַ אָנגעזעהען אַרט
 אין דער יודיש-אַמעריקאַנישער פּרעסע.

דער וויסענשאפטליכער פאָרשונג פון דער יודישער שפראַך; אין דעם זאַמעלבוך, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען פון דער רעדאַקציע „פריינד“ לכבוד דעם 75-יעה-ריגען יובילעאום פון מענדעלע מוכר ספרים, האָט ער פּערפּענטליכט אַ אינ-טערעסאַנטען פּילאָלאָגישען אַרטיקל אי-בער „יודישע גראַמאַטיק ביי מענדעלין“. משערנאָוויטש שמואל (פּסעוו-דאָנים אין העברעאיש „ספּוג“) — העברעאישער זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1880 אין סעבעזש, וויטעבסקער גוב., אין דער פּאַמיליע פון אַ רב. בע-קומען די ערשטע ערציהונג אין חדר, האָט ער שפּעטער געלערנט תּלמוד אין קאָוונאָ ביזן יאָהר 1897. אין דעמועל-בען יאָהר האָט ער אויך אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אין „המליץ“; איצט איז ער איינער פון די נעהנטסטע מיטאַרבייטער פון דער „הצפּירה“. אַלט פּובליציסט האָט זיך טשערנאָוויץ אויך בעטייליגט אין דער „וועלט“ (1900), „טאָג“ (1904), „יודישע צייטונג“ (1909), יודישע וואָך“ (1912), „ניו-יאָרקער טאַגע-בלאַט“ און אַנדערע יודישע אויסגאַבען. אויסערדעם האָט ער אָנגעשריבען אויף יודיש אַ פּאָפּולערע בראַשור וועגען ציו-ניזם (1902).

משערני יעקב — שריפטשטעלער איבער מעדיצין און היגיענע, פריינד און שול-חבר פון א. גאַלדפּאָדען. געבאָרען אין דער ערשטער העלפט פון דעם XIX יאָהרהונדערט אין בערדיטשעוו; האָט גע-וואוינט אין בעלאַיאַ-צערקאָוו, וואו ער האָט פּראַקטיצירט אַלס אַרצט; דאָרט איז ער אויך געשטאַרבּען אַרום 1906 (?). אַ ליעבהאַבער און קענער פון דער יודישער שפּראַך, האָט ער פּערפּענטליכט אין פּערשידענע יודישע צייטשריפטען (ווי שלום-עליכמס, יודישע פּאַלקסביבליאָ-

אין לערנען גמרא און פוסקים, אָבגעבען-דיג זיך צו גלייכער צייט אויך מיט וועלט-ליכער בילדונג. אַ צייט לאַנג האָט ער זיך פּערנומען מיט מסחר אין איינער פון די דרום-רוסישע שטעט. שפּעטער האָט ער אָנגעהויבען צו פיהרען אַ וואַנדער-לעבען, וואוינענדיג פּעריאָדענווייז אין אָדעס, קיעוו, חערסאָן, מאַסקווע, פע-טערסבורג א. אַנד. אין דער ליטעראַטור האָט ער דעביוטירט ערשט אין יאָהר 1904 מיט אַ רייה פּאַבלען, נאָכגעאַהמט מיט-טענטיילס קרילאָווען (פּערפּענטליכט אין „פריינד“, „טעלעגראַף“ א. אַנד.), וואָס צייכענען זיך אויס מיט אַזאַ אייגענאַרטיג פּעריודישטען סטיל און אַריגינעלער שפּראַך, אַז זיי האָבען נישט זייער גליי-כען אין דער יודישער ליטעראַטור, האָטש זיי זענען ערטערווייז צוזויגען אַ ביסעל. אַ גרינדליכער קענער פון יודיש, פון זיי-נע פּערבאַרגענסטע שפּראַך-אוצרות, האָט ער אין זיין איבערזעצונג פון וויקטאָר הוגאַס ראָמאַן „אַ מענש וואָס לאַכט“ (פריינד, 1911) געשאַפּען אַ רייך מאַ-טעריאַל פאַר דער לעקסיקאָגראַפיע פון דער יודישער שפּראַך, אויסנוצענדיג איהר גאַנץ ווערטער-פערמעגען און איינפיה-רענדיג נייע, אַפט גאַנץ געלונגענע וואָרט-בילדונגען. איהם געהערט אויך, מיט קליינע אויסנאַהמען, די איבערזעצונג פון דעם ערשטען באַנד „יודישע אגדות“, אַרויסגעגעבען פון ח. נ. ביאַליק און י. ח. ראָווינצקי (פּערלאַג „מוריה“, אָדעס, 1912). אין יאָהר 1906 האָט ער רעדאַ-גירט די טעגליכע יודישע קיעווער ציי-טונג „דאָס יודישע פּאַלק“. שפּעטער איז ער געוואָרען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון „פריינד“, וואו ער האָט פּערפּענט-ליכט צווישען אַנדערן אַ רייה סאַטירישע ליעדער און פּובליציסטישע אַרטיקלען. טשעמערינסקי פּערנעהמט זיך אויך מיט

דער מיר, מינסקער גוב, אין אַ אינטעלי-גענטער, אָבער אַרימער פאַמיליע, גע-שטאַרבען נאָך צוויי יאָהר שווערער קראַנק-הייט אין בערלין אין יאָהר 1910 (1911?). נאָך יונגעלווייז האָט טשאַרני אַרויסגע-ווירזען גוטע פעהיגקייטען צום מאָלען, און מיט דער שטיצע פון פירסט סוויאַ-טאַפּאַלק-מירסקי (אייגענטימער פון שטעד-טעל מיר, געוועזענער רוסישער אינערן-מיניסטער) איז ער אַוועק קיין ווילנאַ לערנען זיך צייכענען; דאָן האָט ער שטו-דירט מאָלעריי אין וויען און אין מינכען ביים בעריהמטען דייטשען מאָלער פּראַנץ שטוק. געענדיגט דאָס שטודיום, איז טשאַרני געקומען קיין וואַרשוי, וואו ער האָט זיך אָנגעהויבען אָבצוגעבען מיט קינסטלערישער אַרבייט אַלס אילוסטראַ-טאָר, הויפטזעכליך פון העברעאישע לעהר-ביכער, און אויך מיט דער יודישער ליטע-ראַטור, בעטייליגענדיג זיך מיט אייניגע ערצהלונגען אין „יוד“. אין יאָהר 1907 איז ערשיענען אין פּערלאַגס-ביוראָ טשאַרניס אַ דריי-אַקטיגע קאָמעדיע „נאַכץ שטרייק“. אַ זאַמלונג פון זיינע ערצעה-לונגען אין איין באַנד איז אַרויסגעגעבען געוואָרען שוין נאָך זיין טויט פון דעם פּער-לאַג „ביכער-פאַר-אַלע“.

ביבליאָגראַפיע: דאָס פּאָרוואָרט פון די אַרויסגעבער צו טשאַרניס געזאַמעלטע שריפטען. טשעמערניסקי היים (בעקאַנט אויך אונטערן פּסעוידאָנים ר' מרדכי לע)

— שריפטשטעלער, זשורנאַליסט און אי-בערזעצער. געבאָ-רען אין יאָהר 1862 אין מאָטעלע, גראַד-נער גוב. האָט בע-קומען אַ טראַדי-ציאָנעלע יודישע ערציהונג און האָט פּעיל יאָהרען פּערבראַכט

עליכמס „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, האָט טרובניק אַרויסגעגעבען פּאָלגענדע ווערק: „זשאַרגאָן - לעהרער“ (וואַרשוי, 1886; צווייטע אויסגאַבע — 1888; רעצענזירט פון רבי-קצין אין „דער יודישער פּאָלקס-ביבליאָטעק“, I); „פּרעמדווערטער-בוך“; „עמק האַרזים“ (אַ בעאַרבייטונג פון אַגי-לאָרס בעקאַנטען ראָמאַן); „די אומגליקליכע מרים“ (ראָמאַן אין צוויי טייל, ווילנאַ, 1888, איבערזעצט); „די שנעע יהודית, אָדער יהודית די צווייטע“ (איבערזעצט פון זאַכאַר-מאַזאַכס אַ היסטאָרישען ראָמאַן); „אַסתר המלכה“ (בערדיטשעוו, 1889; אי-בערזעצט פון קאַרל-עמיל פּראַנצאָז); „די בעשרייבונג פון ארץ ישראל“ א. אַנד.

ביבליאָגראַפיע: נעקראָלאָג פון י. פּאַס אין „דער יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, II. טרונק יחיאל ישיעיה — בעלע-טריסט. געבאָרען אין יאָהר 1888 אין דאָרף אָסמולסק, ביי לאָוויטש, וואַרשויער גוב, אין דער פאַמיליע פון אַ רייכען גוטסבעזיצער. האָט פּערעפּענטליכט איי-ניגע סקיצען און בילדער אין פּרעסס „יודי-שער וואַכענשריפט“, אין די זאַמעלביכער „יודיש“, „דאָס בוך און דער לעווער“ (פּער-לאַג גיטלין) און אין אַנדערע אויסגאַבען. טרעביטש אברהם בן ראובן-חיים — מחבר. געבאָרען אין טרעביטש, מעהרען, אַרום 1760, געשטאַרבען אין ניקאָלסבורג אין דער ערשטער העלפט פון דעם XIX יאָהרהונדערט. ער האָט פּער-פּאַסט צוזאַמען מיט אברהם-צבי בן יצחק-מנחם אַ ספר „רוח חיים“ (ניקאָלסבורג, 1785; פּראַנקפורט-אויפֿן-אָדער, 1799) — אַ מעשה פון אַ גלגול, וואָס האָט זיך בע-זעצט אין אַ יונגעמאַן.

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענג.ענד. XII, 238; בן-יעקב, אוצר הספרים, 544. טשאַרני ג. — מאָלער און בעלע-טריסט. געבאָרען אין יאָהר 1875 אין

ers Abende, Märchen und geschichten aus grauer Vorzeit" (פראג-פורט אויפ'ן-מאין, 1856). זיינע, שפריכ-ווערטער אונד רעדענסאָרטען" האָבען אַ בעזונדערס גרויסען ווערט פאַר'ן שטו-דיום פון דער יודישער שפראַך און פאָלקלאָר.

מערמאָן ב. — שריפטשטעלער איבער סאָציאלע פראַגען, דער אויטאָר פון אַ מאָנאָגראַפיע, רעליגיאָן און קלאַסען-קאָמפּף" (ערשייענען אין פערלאַג, די וועלט", 1906, און שפעטער אויך איבערזעצט אויף רוסיש). די לעצטע יאָהרען וואוינט טערמאָן אין ניו-יאָרק, וואו ער איז אַ נאָהענ-טער מיטאַרבייטער פון דער סאָציאַליס-טישער מאָנאָטשריפט, צוקונפּט".

מראַכטמאָן - יעקב - שמואל — שריפטשטעלער. געבאָרען אין אַוורוטש, וואָלינער גוב., אין יאָהר 1830. ער האָט געשריבען אין העברעאיש, רוסיש און דייטש. אויף יודיש האָט ער פערפאַסט אייניגע דראַמען; דאָס צווייטע ווייב אָדער דער טרייער קנעכט", דינה", "קדוש לבנה".

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 46.

מרובניק יונה - ווידערל - שריפט-שטעלער, פּעדאַגאָג און איבערזעצער. גע-באָרען אין ליטין, פאָדאָליען, געשטאָרבען אין יאָהר 1888 אין זשיטאָמיר. בעקומען אַ שטרענג יודישע ערציהונג, איז ער שפעטער בעקאַנט געוואָרען מיט דער ניייער העברעאישער ליטעראַטור און האָט זיך אָנגעהויבען אַבזוגעבען מיט "השכלה" און זעלבסטבילדונג, פאַרוואַס ער האָט גע-האַט גענוג אויסצושטעהן פון די שטעד-טעלדיגע פאַנאַטיקער. ער האָט זיך בע-זעצט אין זשיטאָמיר, וואו ער האָט זיך בעשעפטיגט אַלס העברעאישער לעהרער. אויסער אַ פאַר פאָפּולער-וויסענשאַפּטליכע אַרטיקלען אין "הויזכריינד" און שלום-

אַרט געמעס אינפּלעקטירטע ווערטער מיט איהרער וואָהרען בעדויטונג ווי אויך זאָג-דערבאַרען רעדענסאָרטען, שפריכווער-טעין א. דגל, דערען זיך די יודען, אום פאָן דען קריסטען ניכט פערשטאַנדען צו ווערדען אונטער איינאַנדער צו געברויכען פּפּלעגען, נעבסט אייניגען בייגעפיגטען ערקלערונגען איהרען פערשידענען גע-ברייכע, פאַסט-אונד פעסט-טאַגע, מאָ-נאַטע א. דגל. ענטהאַלטען זינד". פאַר דער יודישער לעקסיקאָגראַפיע האָט דער דאָזיגער "האַנדלעקסיקאָן" אַ בעדייטענ-דען ווערט. אין זיין צייט איז ער אַפנים געוועזען זעהר פאָפּולער, דען ער האָט אַרויסגערופען אַ גרויסע צאָהל אויסגאַבען, וועלכע זענען אָבער ערשייענען אַלע אונ-טער אַנדערע טיטלען.

ביבליאָגראַפיע: שווע-לאַלעמאַנט, III. Das deutsche Gaunerthum, Bibliographie; א. לאַנרוי, 224-223. 129-128 des jüdisch-deutschen, מעליר יששכר-בער בן יהודה-לייב פון פראַג — דער אויטאָר פון אַ מעדיצינישען ווערק אין יודיש אונטערן טיטעל, "באר מים חיים", וואָס איז ער-שיענען מיט'ן בילד פון מחבר אין פראַג (1650?).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הכפּרים, 64. מענדלוי אברהם — יודיש-דיי-טשער פאָלקלאָריסט. האָט אַרויסגעגעבען אַ רייכע זאַמלונג שפריכווערטער און אידאָ-מען פון די דייטשע יודען — Sprichwörter und Redensarten deutsch-jüdischer Vorzeit" (פראַנקפורט-אויפ'ן-מאין, פערלאַג פון י. קופּמאַן) און צוויי ווערק וועגען יודישע זאָגען און לעגענדען — "Das Buch der Sagen und Legenden jüdischer Vorzeit" (2-טע אויפ-לאַגע — שטוטגאַרט, 1845) און Fellmei-

מייטש משה — בעקאנטער דיכ-
 טער און בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר
 1843 אין דאָרף וואַרטאָצי, ווילנער גוב,
 אויף די ברעגען פון דער וויליע. ער-
 צוגען געוואָרען אין וואַרניאַן, וואו ער
 איז געגאַנגען אין חדר. שפעטער האָט
 ער אַ געוויסע צייט שטודירט אין דעם
 ווילנער לעהרער-אינסטיטוט. שרייבען
 האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1903.
 זייט דאָמאַלס האָט ער זיך בעטייליגט
 פּמעט אין אַלע יודישע צייטונגען, זשור-
 נאַלען און זאַמעלביכער. אין 1910 האָט
 שימינס פּערלאַג אַרויסגעגעבען 3 בענד-
 לייך פון זיינע געזאַמעלטע שריפטען,
 פּאָעזיע און פּראָזע. טייטש דער ליריקער
 בעזינגט הויפּטזעכליך די נאַטור, און זי
 נאַטור-ליעדער זענען אויך די שענסטע
 אין זיין פּאָעזיע, הגם אָפּט מאַכען זיי
 דעם איינדרוק פון קאַלט און אַזוי ווי
 גרינג געשריבענע. אין זיינע ערצעה-
 לונגען, ווי אין די רעאַליסטישע, אַזוי
 אויך אין די „מאָדערניסטישע“, איז ער
 וועניג אַריגינעל. די לעצטע צייט האָט
 טייטש פּמעט אינגאַנצען זיך אָפּגעגע-
 בען דער זשורנאַליסטיק. אין די יאָה-
 רען 1909—1910 איז ער געווען אַ שטענ-
 דיגער מיטאַרבייטער פון „דער נייער
 וועלט“. דערנאָך האָט ער געאַרבייט אין
 די אָדעסער יודישע צייטונגען. טייטש
 האָט אויך אַרויסגעגעבען צוויי קליינע זאַמ-
 לונגען ליעדער פון יודישע דיכטער, ביי
 דער אַרבייט (1905) און „ליעבע“ (1906) און
 האָט איבערזעצט ביאַליקס ערצעהלונג
 „אריה בעל-גוף“ (שימינס פּערלאַג).
 מייקים גדריה בן מנחם-
 אברהם — שריפטשטעלער-מאַראַליסט פון
 דעם XVIII יאָרהונדערט, דער מחבר
 פון אַ גאַנץ פּאָפּולערען מוסר-ספר אויף
 העברעאיש און יודיש אונטערן טיטעל
 „אמונת ישראל“ (ערשינען צום ערשטען

מאָל אין אַמסטערדאַם, 1764, און שפּע-
 טער פּיעל מאָל איבערגעדרוקט געוואָרען).
 אַ סברה, אַז ער איז אויך דער פּערפּאַסער
 פון „באר תורה“ — אַווערטליכע יודישע
 איבערזעצונג פון דער תורה מיט די פינף
 מגלות און הפטרות, אַרויסגעגעבען צוזאַ-
 מען מיט'ן אַריגינאַל אין אַמסטערדאַם,
 1758.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 42,
 635; א. שולמאַן, שפת יהודית-משכנות
 וספרותה, 48.

מיקמינער רבקה בת מאיר —
 אַלט-יודישע שריפטשטעלערין און איבער-
 זעצערין. האָט געלעבט אין דער ערשטער
 העלפט פון דעם XVI יאָרהונדערט אין
 פּראָג, געשטאַרבען דאָרט אין יאָהר 1550.
 זי האָט אָנגעשריבען צוויי ווערק אין יו-
 דיש — „מינקת רבקה“ (פּראָג, 1609;
 קראָקוי, 1608) און „שמחת תורה ליד“
 (פּראָג); וועגען „מינקת רבקה“ — אַ מוסר-
 ספר, איינגעטיילט אין זיבען „שערים“,
 וואָס פּערנעמען זיך מיט די מצוות פון די
 פרויען און ברענגען פּערשידענע מעשיות
 פון דער גמרא און מדרשים, — האָט אַ
 ראַסטאַקער פּראָפּעסאָר אָנגעשריבען אַ
 ספּעציעלע דיסערטאַציע. אויסערדעם האָט
 טיקטינער איבערזעצט אויף יודיש דאָס בע-
 ריהמטע ווערק פון רבינו בחיי הזקן „חובות
 הלבבות“ (ערשינען אין יאָהר 1609).

ביבליאָגראַפיע: יוד-ענג. ענצ. XII,
 246; ג. קארפּעלעס, די נעשוכטע פון דער
 יודישער ליטעראַטור, 1017; בן-יעקב, 325.
 טירש ל. — לעקסיקאָגראַף. האָט
 פּערעפּענטליכט אין דער צווייטער העלפט
 פון דעם XVIII יאָרהונדערט אין פּראָג אַ
 „Handlexicon der jüdisch-dent-
 schen Sprache“, אין וועלכעס אַללע
 דען יודען ענטוועדער אייגענע אָדער אויס
 דער העברעאישען אונד ראַבבּינישען
 שפּראַכע ענטלעהנטע, דער דויטשען מונד-

צער ראייה האָט ער נישט געקענט געהן וויי-
טער אין דער מאַלערייקונסט און האָט זיך
אַנגעהויבען אָבזוגעבען מיט דער יודישער
ליטעראַטור. אין יאָהר 1901 זענען צום
ערשטען מאל ערשינען אין „יוד“ אַרייה
פּאָלקסטימליכע ליעדער זיינע, און זייט
דאָמאָלס האָט ער פּערפּענסליכט ליעדער,
פעליעטאַנען, הומאָרעסקען אין פּערשי-
דענע יודישע צייטשריפטען. אין יאָהר
1906 איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו
ער האָט געגרינדעט (אין 1908) דאָס אילוס-
טרירטע וויצבלאַט „דער קיבעצער“ און
שפּעטער — „דעם גרויסען קונדס“ (ביידע
וויצבלעטער האָבען געהאַט גרויס ערפּאָלג
און עקזיסטירען אויך איצט). געקומען אין
יאָהר 1910 צוריק קיין רוסלאַנד, האָט
טונקעל זיך אָנגעהויבען צו בעטייליגען
אין די וואַרשויער טעגליכע צייטונגען,
און זייט 1911 איז ער אַ שטענדיגער מיט-
אַרבייטער פון דעם „מאָמענט“. אין דעם-
זעלבען יאָהר האָט ער פּערפּענסליכט
אונטערן פּסעוודאָנים „דער טונקעלער“ אַ
זאַמלונג פּאַראָדיען אויף די מאָדערנע יודי-
שע שריפטשטעלער; די דאָזיגע אויסגאַבע
(„דער קרומער שפיגעל“, פּערלאַג שימין)
האָט געהאַט זעהר גרויס ערפּאָלג. אַ
צווייטע זאַמלונג פון טונקעלס פעליעטאַ-
נען, סאַטירישע ליעדער, פּאַראָדיען א.
אַ. וו. איז אַרויס אונטערן נאָמען „דער
גרינער פּאַפּוגאַי“; אַ דריטע — רופט זיך
„פלעדערמיז“ (פּערלאַג א. גיטלין, 1912).

**טייטעלבוים משה אברהם או-
העל** — דער אויטאָר פון אַ ווערק אין יו-
דיש אונטערן טיטעל „מען טהור“ (קראָ-
טאַשין, 1846), וואָס ענטהאַלט די
דינים פאַר פרויען (פיעל מאל אַרויסגע-
געבען געוואָרען).

ביבליאָגראַפיע: בן יעקב, אוצר
הספרים, 350.

כלל-טוער און קעמפּער פאַר די אָנערקע-
נונג פון דער יודישער שפּראַך. געבאָרען אין
יאָהר 1863 אין טשערנאָוויץ (?) אין אַ פּא-
מיליע פון גרויסען יחוס. שוין אין די ערשטע
דורך איהם געגרינדעטע יודישע אַרגאַנען —
„יודישע פּאָלקסצייטונג“ און „פּאָלקס-
פּריינד“ (ביידע ערשינען אין קאָלאָמיע, א.
1890) האָט ער אָנגעוויזען אויף די יודי-
שע שפּראַך ווי אויף דאָס איינציגע ריכ-
טיגע מיטעל, וואָס קאָן פיהרען צו דער
אָנערקענונג פון דער יודישער נאַציאָנאַ-
ליטעט אין עסטרייך און האָט פאַר דעם
דאָזיגען געדאַנק געקעמפט אין פּערלויף
פון זיין גאַנצער צוואַנציג-יעהריגער לי-
טעראַרישער און געזעלשאַפּטליכער טע-
טיגקייט. ער האָט אויך אַרויסגעגעבען אַ
ציוניסטישען און נאַציאָנאַל-יודישען אַר-
גאַן „דאָס יודישע וואַכענבלאַט“, וואָס
האָט עקזיסטירט 3 יאָהר און פיעל מיט-
געווירקט דער ענטוויקלונג פון דער ניי-
סטער יודישער ליטעראַטור און זשורנאַל-
ליסטיק אין גאַליציען. טוביבש האָט זיך
בעטייליגט אין דער טשערנאָוויצער יודי-
שער שפּראַך-קאָנפּערענץ, אַלס פּאַרשטע-
הער פון די אַרטיגע יודען.

ביבליאָגראַפיע: ביאָגראַפישע נאָטי-
צען אין „פּאָלקס-פּריינד“, סאַנאָק, 1911.

טונקעל יוסף — הומאָריסט און
פאַראָדיענשרייבער. געבאָרען אין יאָהר
1881 אין באָברויסק.

מינסקער גוב. האָט
אין דער יוגענד
אַרויסגעוויזען פּע-
היגקייטען צו מאַ-
לעריי און איז אויפן
זעכצענטען לע-
בענסיאָהר אָנגעקו-
מען אין דער צייכנונגסשול אין ווילנאַ. גע-
ענדיגט זי אין צוויי יאָהר אַרום, איז ער
אַוועק קיין אָדעס. אָבער צוליעב זיין קור-

טשיקאגאָ. זייט 1892 וואוינט ער ווי-
 דער אין ניו-יאָרק, וואו ער איז דער איי-
 גענטימער פון דעם יודישען „פייפּלס-טע-
 אַטער“ און איז בעקאנט אַלס איינער פון
 די בעסטע יודישע אַרטיסטען. טאַמאַשעוו-
 סקי איז דער פּערפּאָסער פון אַרייה טעאַ-
 טערשטיק, זיי געהערען אָבער אַלע צום
 געווענהליכען שונד-רעפּערטואַר. בעזונ-
 דערס אומגעלומפּערט, זאָגאַר גראָב
 איז ויין אָפּערעטע, דאָס פּינטעלע יוד,
 וואָס האָט דאָך געהאַט אַ גוואַלדיגען ער-
 פּאָלג אויף דער נידעריג טעעהענדיגער
 יודישער ביהנע. צו דעמזעלבען מין גע-
 הערט אויך איינע פון זיינע לעצטע (1912)
 אָפּערעטען „די נשמה פון מייין פּאָלק“.
 טאַמאַשעווסקי האָט אויך פּערעפּענטליכט
 אַ זאַמלונג דיאָלאָגען אין „טעאַטער-זשור-
 נאַל“, 1903—1905. די לעצטע יאָהרען
 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ פּראָפּעסיאָנעלען
 זשורנאַל „די יודישע ביהנע“ (1).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד. ענג. ענג. XII,
 140: מ. זויפּערט, די נעשיכטע פון יודישען
 טעאַטער, אין זאַמעלבון, די יודישע ביהנע,
 ניו-יאָרק, 1897.

טאָנענבוים אבנר — זשורנאַליסט,
 איבערוזעצער און פּאָפּולאַריזאַטאָר. גע-
 באָרען דעם 1-טען

מערץ 1848 אין
 שירווינד, מזרח-
 פרייסען. בילדונג
 האָט ער בעקומען
 אין קאַמעניץ-פּאָ-
 דאָלסק און דאַן אין
 קישינעוו, וואו ער

האַט בעזוכט דאָס גימנאַזיום. פאַר זיינע
 היסטאָרישע און געאָגראַפֿישע אַרבייטען
 איז ער בעלוינט געוואָרען מיט אַ דיפּלאָם
 פון דער קיזערליכער אוניווערזיטעט אין
 אָדעס. שפּעטער איז ער געוועזען קאָמער-
 טאַנט און פּערוואַלטער פון אַ גרויסען

ביבליאָגראַפֿיע: יוד. ענג. ענג. XII,
 54: אַלבוים עברי,
 טויביש לייבעל — זשורנאַליסט,

ישראל קומן זיין ביז דש ביהמ"ק איז חרב גיווארדן און וויא מן עש ווידר גיבט הוט" ... און דאָס איז ווירקליך נישט קיין פשוטע איבערזעצונג פון די נביאים און כתובים, נאָר אַ פרייע בעאַרבייטונג, דורכגעפלאַכטען „מיט אַלי מפרשים אונ' מדרשים ... אַלש ווען איינר שמועה נוך אננדר זאָגט" ... דאָס גאַנצע ווערק איז געשריבען אין אַליינטער שפראַך און צייכענט זיך אויס מיט דער אַנגענעהמער ערצהולונגס-אַרט. די אייגענע מעלות האָט אויך זיין „ספר המעשים" — אַנ'איבערזע-צונג פון מעהרערע אַפאָקריפישע ביכער: דש זיין ניין ספרים דו ספר יהודית און צווייא ספרים פון יודא מלכ'י. אך דו ספר טוביה און ספר ברוך בן נריה. אונ' דר בריב דען ירמיה הנביא זעלברט הוט צו דען יהודים קען בבל פון וועגן די עבודה זרות, אונ' דו ספר פון די עבודה זרה פון בל און דער טראַכ'י (דראַכען) צו בבל

אונ' דש ספר שושנה אונ' דיא תפלה פון מלך מנשה" ... ביידע ווערק זיינע זענען אייניגע מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען. אַ פערקריצטע אויסגאַבע פון דעם „טייטש עשרים וארבע" איז ערשינען אין פראַג, 1674. ס'איז אויך דאָ אַנ'אויסגאַבע פון ביידע ווערק צוזאַמען (האַנוי, 1630).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 44—45, 52; בן-יעקב, אוצר הספרים, 359, 640; ס. גרינבוים, Jüdisch - deutsche Chrestomatie (אנ'אויסצוג פון חיים בן נתנם איבערזעצונג פון ספר יהודית).

חיים בן שמחה אשכנזי הלוי פון שוואַבסען — דער אויטאָר פון איינער פון די עלטסטע תחנות-זאַמלונגען „תחנות ובקשות", באַזעל, 1609).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 67.

ט

טאַוויאַוו. ח. — העברעאישער שריפטשטעלער און פעדאָגאָג. געבאָרען אין יאָהר 1865 אין ווילנער גוב. אַ פערבי-סענער געגנער פון דער יודישער שפראַך, געגען וועלכער ער איז אייניגע מאָל אַרויסגעטרעטען מיט זלוזלים און אונפאַ-סיגע רייד, וואָס האָבען אין זייער צייט אַרויסגערופען אַ שאַרפען ענטפער אין דער יודישער פרעסע, — האָט ער זיך דאָך אַליין בעטייליגט אין דער יודישער זשור-נאַליסטיק, און איז געווען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דער טעגליכער צייטונג „די צייט", וואו ער האָט געדרוקט פעליע-טאָנען, פובליציסטישע אַרטיקלען א. אַז. וו. ער האָט זיך אויך אַבגעגעבען מיט

דער וויסענשאַפטליכער פאָרשונג פון דער יודישער שפראַך, ספעציעל פון איהרע העברעאישע עלעמענטען, און האָט אַ קליינעם טייל פון די רעזולטאַטען פון זיי-נע אַרבייטען אויף דעם דאָזיגען געביט פערעפענטליכט אין די זאַמעלביכער „הומן" (פעטערבורג, 1903; ווילנאָ, 1905).

טאָמאַשעווסקי באַרים — בע-וואוסטער שוישפיעלער און אַפערטעזען-שרייבער. געבאָרען אין יאָהר 1866 אין קיעוו. אין יאָהר 1881 האָט ער אויסגע-וואַנדערט קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט אַרגאַניזירט אַ יודישע טרופע. דאָן איז ער אין פערלויף פון אייניגע יאָהר געווע-זען דירעקטאָר פון אַ יודישען טעאַטער אין

פאָלקס-בלאַט" און, הויזפריינד" און האָט פערעפענטליכט אַ בעווונדערע זאַמלונג פון זיי אונטערן טיטעל „ליעדער פונ'ם הער-צען" (קראָקוי, 1898); אין אייניגע פון די דאָזיגע ליעדער געפינען אַנאָפּקלאַנג די יודישע פּאָראַגמען. געשריבען אין אַ שלעכטער פּאָרם, האָבען זיינע ליעדער קיין שום ליטעראַרישען ווערט נישט, הגם אין זיין צייט איז חאָשקעס געוועזען גאנץ פּאָפּולער.

ביבליאָגראַפֿיע: לעף ווינער, *Yid. dish Literature*, 106—107; ש. ווינער, ביבליאָגראַפֿישער רעניסער, V (ביילאגע צו נינובורג און סאַרעקס, יודישע פּאָלקסליעדער און רוסלאַנר); ד"ר מ. פינעס, *Histoire de la littérature judéo-allemande*, ביבליאָגראַפֿיע.

היים בן מנחם פון גלאָגוי — דער אויטאָר פון אַ מעטאָדע פאַר פרויען אין יודיש (אפשר אין דייטש?) אונטערן טיטעל „מראה הכתב" צום אויסלערנען זיך שרייבען, מיט ערקלערונגען פון ראשי תיבות.

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אונזר חספּרים, 370.

היים בן נתן — איינער פון די פּאָפּולערסטע אַלט-יודישע שריפטשטעלער. האָט געלעבט אין דער ערשטער העלפט פון דעם XVII יאָרהונדערט. ער איז געווען דער אויטאָר פון צוויי ווערק אין יודיש: „טייטש עשרים וארבע" (באַזעל, 1612) און „ספר המעשים" (באַזעל, 1625). דאָס ערשטע ווערק איז אַ איבערזעצונג פון די נביאים הראשונים, דניאל, עזרא, נחמיה און צום טייל אויך פון דברי הימים, „היפּש ור טייטשט מיט אלי מדרשים אונז' מיט אלי מפרשים גר לוטטיג צו לייאן, נוצליך ואר ווייבר אונז' מאנן, דש איקליט'ר צו ווישן קאן וויא דען גאנגן איז צו אונזון עלטערן פון עז מאל אן דז ישראל אין ארץ

און ווערט נאָך עד היום זעהר אָפט אי-בערגעדריקט (די ערשטע אויפלאַגע פון איהם איז ערשינען אין פּראַנקפורט-אויפֿן-מאַין, 1711; מיר בעזיצען די לוב-לינער אויסגאַבע פון 1893). — ווי האָטש זאָגט, האָט ער דאָס ווערק בלויז איבער-זעצט, דער מחבר פון איהם איז זיין זיי-דע רב אביעזר זעליג אב-בית-דין דק"ק קורב. דער צוועק פון דעם ספר איז אַראָפּצוברענגען די גאולה — דען דיא גאולה קאן נישט אנדרש קומן או דורך דיא קבלה אונז' דער זוהר איז גיגליכן צו דיא תבת נח, דש אלרלייא מינים זיין דרינן גיוועזן, אַזוי איז דער זוהר אלש כולל פון אלי נשמות אונז' אורות".... (נאָך דער אויסגאַבע פון 1711).

ביבליאָגראַפֿיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 38—39; בן-יעקב, אונזר חספּרים, 396.

חאָשקעס משה (מ. דאַנציג) — שריפטשטעלער. געבאָרען אַרום 1840 אין ווילנאַ, געשטאָרבן אַרום 1908 אין פע-טערבורג. אין יאָהר 1863 האָט ער פער-עפענטליכט אין פּרעסבורג אַ ווערקעל „אל העדרים — אויפרוף אן אַלע טרייע יודי-שע קינדער", מיט אייניגע יאָהר שפע-טער אַ צווייטען טייל פון איהם („ספר אל העדרים השני" — דער צווייטער אויפרוף אן יודישע קינדער; דאָס ספר איז געשריבען דאָמיט דער יוד זאָל וויסען זיך און זיינע קינדער מציל צו זיין פון די גוישע פיה-דונג"; לעמבערג, 1869). דאָן האָט ער אַרויסגעגעבען צוויי ליעדער-זאַמלונגען — „דער ליטוואַק" (אָדעס, 1869) און „די ליטוועטשקע" (אָדעס, 1870) און אַנ'ער-צעהלונג (?) „אָדעסער וואוילע יונגען אָדער צעהן מייל פון אָדעס ברענט דער גיהנם" (אָדעס, 1872). אין די אַכציגער יאָהרען, וואוּינענדיג אין פעטערסבורג, האָט ער געדרוקט שירים אין „יודישען

פילאָזאָפיע. לכבוד דעם יובילעאום זענען אויך אַרויס 4 בענד פון זשיטלאָווסקיס געקליבענע שריפטען.

ביבליאָגראַפיע: אויטאָביאָגראַפישע נאָטיצען; יוד.-רוס. ענצ. VII; י. לעווין, ראָסנייע לעבען, 1910 (אויספיהרליכע רעצענזיע איבער זשיטלאָווסקיס „פילאָסאָפיע“); די יודישע פרעסע פאַר דעצעמבער, 1912, און יאנואַר, 1913.

צווישען די פערשידענסטע יודישע קרייזען פון רוסלאַנד און מערב-אייראָפּאַ; הונדערטער טעלעגראַמען און בעגריסונגען האָבען אויסגעדריקט די גרעסטע פערעהרונג דעם שעפער פון דער יודישער נאַציאָנאַל-דעמאָקראַטישער בעוועגונג, דעם קעמפער פאַר די יודישע שפראַך און קולטור, דעם ערנסטסטען אַרבייטער אויפ'ן פעלד פון דער יודישער ליטעראַטור און

ה.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 151. האַזאַנאָוויטש לעאַן — זעה בתריא 5.

האַטש צבי-הירש בן ירחמיאל פון קראָקוי — בעוואוסטער דרשן פון XVII-XVIII טען און אָנהויב XVIII טען יאָהר-הונדערט, דער מחבר פון דעם זעהר פאַ-פולערען ספר „טייטש זוהר“ אָדער „נחלת צבי“. דאָס ווערק איז צוזאַמענגעשטעלט לויט דעם אייגענעם סדר ווי דאָס בע-ריהמטע „צאינה וראינה“: די פסוקים פון דער תורה און די פינף מגלות ווערען דאָ אויסגעטייטשט אין גייסט פון דער קבלה; דערביי ווערען געבראַכט אין יודישער איבערזעצונג פערשידענע מוסר-ענינים און ספורי-מעשיות פון דעם „זוהר“, און דאָס גאַנצע בוך איז פול מיט דער קבלהשער טערמינאָלאָגיע, וואָס ווערט דאָ צום ער-שטען מאָל אַריינגעברענגט אין יודיש. הגם דער „טייטש זוהר“ איז סיי אין זיין שווערען, געפלאַנטערטען סטיל סיי אין זיין נעבעלהאַפטען אינהאַלט ווייט פון זיין מוסטער „צאינה וראינה“, איז ער דאָך אונגעהייער פערשפרייט געוואָרען צווי-שען די ברייטסטע יודישע פּאָלקס-שיכטען

האיימאָוויטש מ. י. — בעלעט-ריסט. געבאַרען אין דער מיר, מינסקער גוב., אין יאָהר 1881. האָט געלערנט אין חדר און תלמוד-תורה און שפעטער אין דער אַרטיגער ישיבה. אין יאָהר 1902 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ. ער האָט דעביוטירט אין דער ליטעראַטור מיט אַנ'ערצעהלונג „בלאָנזשענדיג“ אין דער „פרייער אַרבייטערשטימע“ און שפעטער זיך בעטייליגט אין פערשידענע צייט-שריפטען, ווי „דער יודישער קעמפער“, „דאָס יודישע פּאָלק“, „צוקונפט“, „דאָס נייע לאַנד“ און אַנד. ער איז אויך געווען מיטרעדאַקטאָר פון די זאַמעלביכער „יו-גענד“ און „ליטעראַטור“ (ערשטעס בוך), וואו ער האָט פערעפענטליכט אייניגע רע-צענזיעס איבער יונגע יודישע שריפטשטע-לער. אין אַ בעוואַנדערער אויסגאַבע זענען ערשינען זיינע „צוויי ערצעהלונגען“ (דאָס געבורטשטעטעל“ און „אין גרוי-ען ליכט“, אַרויסגעגעבען פון גרייזעל און קאַמפּ, ניו-יאָרק, 1911).

האַניו יעקב בן שמואל — דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר אין העברעאיש און יודיש אונטערן טיטעל „זבד טוב“ ווילנאָ, 1837).

יוגענד אין דער שווייץ, ווי אויך אין די
 ערשטע יודישע אַרבייטער-אָרגאַנען. אין
 יוריש האָט ער דעביוטירט מיט אַ ליעד
 „דער חלום פון אַ ליידינגעהער“ (בעאַר-
 בייט נאָכ'ן פּראַנצויזישען), וואָס איז גע-
 דרוקט געווען אין יאָהר 1891 אין'ם לאַג-
 דאָנער זשורנאַל „די פרייע וועלט“. אין
 יאָהר 1903 האָט ער (אונטערן פּסעוודאָנים
 נ. גאַדאַראָוו) פּערעפּענטליכט אין „פּריינד“
 אַ רייה אַרטיקלען אונטערן נאָמען „דאָס
 יודישע פּאָלק און די יודישע שפּראַך“,
 וועלכע האָבען געמאַכט גרויס אויפּזעהן
 און געהערען עד היום צו די גלענצענד-
 סטע אַרטיקלען, וואָס זענען געשריבען
 געוואָרען צו פּערטיידיגען די רעכט פון
 יודיש אַלס שפּראַך. נאָכ'ן מאַניפעסט פון
 17-טען אָקטאָבער 1905 איז זשיטלאָווסקי
 צוריקגעקומען קיין רוסלאַנד, וווּ ער
 האָט אָנגעהויבען צו בעטיידיגען זיך אין
 פּאָליטישען לעבען פון לאַנד. אַלס איינער
 פון די גרינדער פון דער יודישער סאָציאַ-
 ליסטישער אַרבייטערפּאַרטיי („סיימס-
 טען“), האָט ער גענומען אַ נאָהענטען
 אַנטייל אין די פּאַרטיי-אויסגאַבען „Серьп“
 און „פּאָלקשטימע“, וואו ער האָט אַחוץ
 פּובליציסטישע אַרטיקלען פּערעפּענטליכט
 אַ רייה אַרבייטען איבער סאָציאַל-עקאָנאָ-
 מישע פּראָגען. אין יאָהר 1907 איז ער
 אַוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ, וואו ער
 האָט אָנגעהויבען צו פיהרען אַ מינדליכע
 און שריפטליכע פּראָפּאַגאַנדע פאַר די אי-
 דעען פּונ'ם דעמאָקראַטישען יודישען נאַצי-
 אָנאַליזם און איז אין גיכען בעקאַנט געוואָ-
 רען אַלס איינער פון די גלענצענדסטע
 יודישע רעדנער און פּאָרטרעטער. ער
 האָט אויך גענומען אַ שטאַרקען אַנטייל
 אין אָרגאַניזירען די שטערנאָוויצער קאַג-
 פּערענץ, וואו ער האָט זיך בעטייליגט
 אַלס פּאָרטעהער פון אַמעריקאַ. שטעהענ-
 דיג אויפ'ן גרונד פון די פּרינציפען, וואָס

זענען אויף דער קאָנפּערענץ פּראָקלאַמירט
 געוואָרען, האָט ער אין דעצעמבער 1908
 געגרינדעט אין ניו-יאָרק אַ מאָנאַטליכען
 זשורנאַל „דאָס נייע לעבען“, וואו ער
 האָט פּערעפּענטליכט אַ גאַנצע רייה אַר-
 טיקלען וועגען אַלגעמינע און יודישע
 פּראָגען; די בעדייטענדסטע צווישען זיי
 זענען: „היסטאָרישע אידעען-פּערבינדונ-
 גען“; „די געשיכטספּילאָזאָפיע און דער
 ענדציעל“; „די נאַציאָנאַל-פּאָעטישע ווי-
 דערגעבורט פון דער יודישער רעליגיע“;
 „אַ פּאָר ווערטער וועגען אינטעליגענץ
 און עם-האַרצות“; „דער אַנטיסעמיטיזם
 און די יודישע פּאַרטייען“; „יודיש און העב-
 רעאיש“; „דער צלם“ און „די קריסטענ-
 טום-שאלה פאַר געבילדעטע יודען“. די
 לעצטע צוויי אַרטיקלען האָבען אָנגעמאַכט
 אַ רעש און געפיהרט צו אַ הייסער פּאָלע-
 מיך אין דער גאַנצער יודישער פרעסע.
 זשיטלאָווסקי האָט זיך אויך בעטייליגט
 אין פּערשידענע רוסישע, דייטשע און יו-
 דישע צייטשריפטען אונטער פּערשידענע
 פּסעוודאָנים (בן-אהוד, נ. גאַדאַראָוו,
 ש. האַסין, גריגאָראָוויטש און אַנד.). האָט
 איבערזעצט אויף יודיש ליעדער פון היינע,
 הערווערג און, אויסער זיינע ווערק אין
 רוסיש און דייטש, האָט ער אַרויסגעגעבען
 אויף יודיש: „דער סאָציאַליזם און די
 נאַציאָנאַלפּראָגע“ (פּערלאַג „אינטערנאַ-
 ציאָנאַלע ביבליאָטעק“, 1907) און „די
 פּילאָסאָפיע, וואָס זי איז און ווי זי
 האָט זיך ענטוויקעלט“ (צוויי בענד;
 פּערלאַג מ. מיזעל, ניו-יאָרק, 1910)
 — דער ערשטער פּרוב צו געבען אויף
 יודיש אַ סיסטעמאַטישע געשיכטע פון
 דער פּילאָסאָפיע, אין דעצעמבער 1912
 איז אין ניו-יאָרק געפיערט געוואָרען דאָס
 25-יעהריגע יובילעאום פון זשיטלאָווסקיס
 ליטעראַריש-געזעלשאַפּטליכער טעטיגקייט.
 די פייערונג האָט אויך געפונען אַן אָבאָקלאַנג

דעם, סאָציאַליסטענעזעצין, האָט ער זיך בעזעצט אין דער שווייץ. דאָרט האָט ער שטודירט פרייהער אין דער ציריכער, דאָן אין דער בערנער אוניווערזיטעט, וועלכע ער האָט אין יאָהר 1892 געענדיגט מיט'ן טיטעל דאָקטאָר-פּילאָזאָפּיע אויפ'ן סמך פון אַ דיסערטאַציע וועגען דעם ראב"ד הראשון (אברהם אבן דוד הראשון). שריי-בען האָט זשימלאָוסקי אָנגעהויבען זעהר פריה, אין העברעאיש, יודיש און רוסיש. צוערשט זענען געדרוקט געוואָרען, אָהן זיין וויסען, זיינע רוסישע לייערער אין דער צייטונג "Свѣтъ". אין יאָהר 1887 איז ערשינען זיין ערשטעס ווערק אין רוסיש "Мысли объ историческихъ судьбахъ еврейства", גערופען אַלגעמיינע אויפמערקזאמקייט, איז גוט רעצענירט געוואָרען אין דער רוסישער פּרעסע און שטאַרק אַרונטערגע-ריסען געוואָרען פון דובנאַווען אין "Восходъ" איינער פון די גרינדער פון דער פאַרטיי סאָציאַליסטען-רעוואָלוציאָנערען (וואָס זייער פּראָגראַם איז צום ערשטען מאל פאַרמולירט געוואָרען אין זשימלאָוו-סקים ווערק "Социализмъ и борьба за политическую свободу", ליכט אין יאָהר 1898 אונטערן פּסעוודאָנים С. גריגאָראָוויטש), איז ער צו גלייכער צייט געווען אויך איינער פון די ערשטע קעמפער פאַר דעם יודיש-נאַציאָנאַלען גע-דאַנק. נאָך אין יאָהר 1885 האָט ער אַר-גאַניזירט אַ יודישע סאָציאַל-רעוואָלוציאָ-נערע גרופע מיט'ן נאָמען "תּשועת ישראל", צו קעמפען פון איין זייט געגען דעם חבט-ציון און צו פריידיגען פון דער אַנ-דער זייט די אידעע פון אַ פּראָגרעסיוו-יודישען נאַציאָנאַליזם אויף סאָציאַליסטישע יסודות מיט יודיש אַלס נאַציאָנאַלשפּראַך. שפעטער האָט ער דיזעלבע אידעען פּראָ-פּאַגאַנדירט צווישען דער שטודירענדער

פּערלאַג, ביכער-פאַר-אַלע, וואו ס'איז אויך ערשינענען פּערדינאַנד לאַסאַלס ביאָ-גראַפּיע, פּערפאַסט פון זעצער). אין 1912 איז זעצער אַוועקגעפאַהרען קיין אַמעריקאַ. זרובבב'ס ח. — יודיש-העברעאישער פובליציסט און פּלל-טוער. זיין זשורנאַ-ליסטישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין די אויסגאַבען פון דעם ווילנער פּועלי-ציונישען פּערלאַג, "דער אַמער" אין יאָהר 1907. ער האָט אויך פּערעפּענטליכט אייני-גע קריטישע אַרטיקלען אין דער "ראַמאַנ-צייטונג" און אַנדערע אויסגאַבען. דאָן איז ער אַוועק קיין גאַליציען, וואו ער האָט רע-דאַגירט, "דעם יודישען אַרבייטער" און גענומען אַ טעטיגען אַנטייל אין דער פּועלי-ציונישער בעוועגונג אין גאַליציען. די לעצטע פאַר יאָהר וואוינט ער אין פּאַלעס-טינאַ, וואו ער רעדאַגירט דאָס ירושלימער וואַכענבלאַט "האחדות".

זשימלאָוסקי חיים — בעריהמ-טער שריפטשטעלער און פובליציסט. גע-באַרען אום אסרו-חג פסח 1865 אין אושאטי, וויטעב-סקער גוב., אין אַ סוחרישער פאַמי-ליע. ביז 11 יאָהר האָט ער געלערנט אין חדר, דערנאָך מיט אַ רבין אין דערהיים. צו 13 יאָהר איז ער אָנגעקומען אין דריטען קלאַס פון וויטעבסקער גימנאַזיום. אין אַ פאַר יאָהר אַרום האָט ער פּערלאָזט דאָס גימנאַזיום און איז אַוועק קיין קאַלוגאַ און סולאַ, וואו ער האָט זיך אָנגעהוי-בען צו בעטייליגען אין דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג. אין יאָהר 1888 האָט ער עמיגרירט צוליבע פּאַליטי-שע סבות קיין בערלין, נאָך ער האָט פון דאָרט געמוזט אַוועקפאַהרען צוליבע

כאָרגעזעצט זיין שטודיום פון אלט-עגיפ-
טיש און אנדערע אַריענטאַלישע שפראַכען
און גלייכצייטיג פערנומען זיך נט שורנא-
ליסטיק, בעטייליגענדיג זיך אין „המליץ“,
„המגיד“ א. א. ו. נאָך אַ קורצער רייזע
איבער טערקיי און איטאַליען, האָט ער
אין יאָהר 1887 אויסגעוואַנדערט קיין
אַמעריקאַ, וואו ער האָט די ערשטע צייט
פערנומען די קאַטעדרע פון עגיפּטאַלאָגיע
אין דער פּענסילוואַניער אוניווערזיטעט אין
פּילאַדעלפּיאַ. דאָן איז ער צוליעב פאַמיליען-
אַנגעלעגענהייטען אַריבער קיין ניו-יאָרק,
וואו ער איז געוואָרען אַ פּראָפּעסיאָנעלער
יודישער זשורנאַליסט. ער האָט רעדיגירט
אַ סך יודישע צייטונגען (ווי „דער פּאָלקס-
אַדוואָקאַט“, „דער יודישער הערפּאָלד“,
„יודישע אַבענד-פּאָסט“, „טעגליכע פּרעסע“
און פּיעל אַנדערע) און האָט גענומען אַ
נאָהענטען אַנטייל אין דעם „יודישען
טאַגעבלאַט“, וואו ער איז ביז אויף היינטי-
גען טאָג אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער. ער
האָט געשריבען פּובליציסטישע און וויסענ-
שאַפּטליכע אַרטיקלען, פּעליעטאַנען, שי-
רים א. א. ו. אונטער דעם אייגענעם
נאָמען און אונטער די פּסעוודאָנימען
„דער ליטווישער פּילאָזאָף“, „סמבטיון“
„וחלקלקות“ און פּיעל אַנד. אויסערדעם
האָט ער פּערפּאַסט אַ רייה סענסאַציאָנעלע
העכטס אינטערעסאַנטע ראָמאַנען פאַר
אַמעריקאַנער יודישע פּערלעגער. ער האָט
אויך געשריבען העברעאיש, פּראַנצויזיש
און ענגליש און האָט פּערפּענטליכט אין
די דאָזיגע שפּראַכען אייביגע ווערק („צוירי
מסע“, „Di-“, „Secol des hebreux“,
„Dawn vision mystique du temps“,
„of egyptian civilization“ און אַנד.
— פאַר דער יודישער זשורנאַליסטיק אין
אַמעריקאַ האָט זעליקאָוויטש געוויסע
פּערזינסטען. ער איז געוועזען איינער
פון די ערשטע, וואָס האָט איינגעפּיהרט

אין דער יודיש-אַמעריקאַנישער פּרעסע
דאָס ריינע נישט-פּערדייטשטע יודיש און
האָט פּיעל מיטגעוויירקט אויסצואַרבייטען
אַ לייכטען פּליסיגען יודישען צייטונגס-
סטיל. — אין דעצעמבער 1912 האָט זיך
אין ניו-יאָרק געגרינדעט אַ קאַממעט,
וואָס זיין אויפגאַבע איז צו אַרגאַניזירען
די פּייערונג פון זעליקאָוויטשעס פּופּציג-
יעהריגען יובילעאום.

ביבליאָגראַפּיע: אויסגאַבן אַראַפּישע
נאָטיין אין מיניקעס, ימים-נוראים-און סכות-
בלאָט, ניו-יאָרק, 1901; אַנעהנליכע נאָטיין
אין „צוירי מסע“ (פּערלאַט „תּושיה“); יוד. רוס.
ענצ. VII, 720.

זעצער צביון הירש—העברעאיש-
יודישער זשורנאַליסט און איבערזעצער.
געבאָרען אין יאָהר 1880 אין נאָווגאָראַד-
וואָלינסק. יודיש שרייבען האָט ער אָנגע-
הויבען אין דער „יודישער פּאַמיליע“,
1902, וואו ער האָט, צווישען אַנדערן,
פּערפּענטליכט די ביאָגראַפּיע פון ר' יהודה
הלוי (ערשיענען אויך אין אַ בעזונדער
אויסגאַבע אין פּערלאַט „ביכער-פאַר-אַלע“).
שפּעטער האָט ער זיך בעטייליגט אין
פּערשידענע יודישע צייטונגען און זשור-
נאַלען (ווי „טעלעגראַף“, „וועג“, „יודישע
צוקונפּט“, „דאָס יודישע פּאָלק“, „אונזער
לעבען“, „היינט“ א. אַנד.), וואו ער האָט
געדרוקט פּובליציסטישע און קריטישע
אַרטיקלען, פּעליעטאַנען א. ד. ג., גע-
חמעט מיט זיין אייגענעם נאָמען, ווי אויך
מיט די פּסעוודאָנימען ז. ש. צ., ש. מואל-
זאָהן, ש. צ. זשיטאַמירסקי א. אַנד. אי-
בערזעצט האָט זעצער אויף יודיש פּאָלגענ-
דע ווערק: יהודה שטיינבערגס „חסידישע
מעשהליך“, מיט אַ קריטיש-ביאָגראַפּישען
אַרטיקעל וועגען אויטאָר (שימינס פּערלאַט),
צערוואַנטעסעס, דאָן-קיכאַט, אַחד-העמס
אויסגעוועהלטע שריפטען אין 3 בענד,
מאַפּאַסאַנס ערצעהלונגען (אַלע ביכער אין

אין זיין „ביבליאָגראַפֿיע דעס יודיש-דויט-שען“ ברענגט אויך אַ דריט ווערק פון זעליג — וועגען יודישע רעדענסאַרטען — וואָס געפינט זיך אין זיין בעזיץ.

ביבליאָגראַפֿיע: אַרע. לאַלעסאַנט, III Das deutsche Gaunerthum, 229—226

זעליגסאָן מאַקס — אַריענטאַ-ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1865 אין רוסלאַנד. איינער פון די רעדאַקטאָרען און הויפטמיטאַרבייטער פון דער יודיש-ענג-לישער ענציקלאָפּעדיע (Jewish Ency- clopaedia) האָט ער, צווישען אַנדערן, פּערעפּענטליכט דאָרט אייניגע אַרטיקלען וועגען יודישע שריפטשטעלער, עלטערע און מאָדערנע.

זעליקאוויטש געזעל — בעוואוס-טער זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1863

עין ריטאַוואָ, קאָוו-נער גוב. האָט בע-קומען אַ טראַדיציאָ-נעלע יודישע ערצי-הונג און פאַר זיין גרויס בקיאות אין תלמוד האָט ער שוין צו 13 יאָהר געשט

אַלט „דער ריטאַווער צעלוו“ די מוטער זיי-נע, אַ געבילדעטע פרוי, האָט געלערנט מיט איהם העברעאיש, רוסיש און דייטש. אין יאָהר 1879 איז ער אַוועק קיין פאַרין, וואו ער האָט שפּעטער טהודירט אַריענטאַלישע שפּראַכען אין דער סאָרבאַנע. אין יאָהר 1885 האָט ער זיך בעטייליגט אַלס אַראַ-ביש-ענגלישער דאָלמעטשער אין דער ענג-לישער עקספּעדיציע, וואָס איז געשיקט געוואָרען קיין עגיפּטען צו בעפרייען דעם גענעראַל גאַרדאַן, פאַר וואָס ער האָט בע-קומען דעם ראַנג פון „עהרען-לייטענאַנט“ (honorary lieutenant). געקומען אין אַ יאָהר אַרום צוריק קיין פאַרין. האָט ער

קליין-און מיטעל-בורזשאַווע אין אַמעריקאַ און האָבען אַ בעדייטענדען עסנאַגראַפֿישען אינטערעס. זעוויין האָט אויך געשריבען ערצעהלונגען אין העברעאיש (אין זשור-נאַל „העבריי“), און אין די לעצטע יאָה-רען זענען זיינע ערצעהלונגען ערשיענען אויך אין אייניגע ענגלישע אויסגאַבען. אין יאָהר 1912 האָט ח. י. מיניקעס אַרויס-געגעבען „תּשר“ קס בעסטע ערצעהלונגען“ אין 4 בענד.

ביבליאָגראַפֿיע: י. ה. מיניקעס, אין „מיניקעס סוכות-און ימים-נוראים-בלאט“, 1901; יוד.רום. ענצ. VII, 772; בעל-חשבנות, אין „פריינד“, נאָוועמבער, 1912.

זעליג גאָטפֿריד — פּילאָלאָג. האָט געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון XVII יאָרהונדערט אין דייטשלאַנד, ער איז געוועזען אַ געטויפטער יוד און האָט פּערפאַסט אין דייטש אייניגע ווערק ווע-גען דער יודישער שפּראַך. אַזוי האָט ער נאָך אין יאָהר 1767 פּערעפּענטליכט אין לייפציג אַ „קורצע אונד גרינדליכע אַנליי-טונג צו איינער לייכטער ערלערנונג דער יודיש-דייטשען שפּראַכע“. וויכטיגער איז די שפּעטערדיגע פּיעל פּערגרעסערטע אויסגאַבע פון דער „אַנלייטונג“, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אונטערן פּסעו-דאָנים „Lector Publicus“, אין לייפ-ציג אין יאָהר 1792 מיט'ן פּאָלגענדען טיטעל: „לעהרבוך צור גרינדליכען ער-לערנונג דער יודיש-דויטשען שפּראַכע פיר בעאַמטע, געריכטס-פּערוואַנדטע, אַדוואָקאַטען און בעזאָנדערס פיר קויפ-לייטע, מיט איינעם פּאָלשטענדיגען העב-רעאישען אונד יודיש-דויטשען ווערטער-בוך“. נישט קוקענדיג אויף דער אונפאַל-שטענדיגקייט און אונגרינדליכקייט פון דעם „לעהרבוך“, ווייזט דאָך דער אויטאָר אַרויס קענטנישען אין דעם ענין; בעזונדערס וויכטיג איז דאָס ווערטערבוך. א. לאַנדוי

שטעדטעל דרייבין, וואו ער איז ערצוי-
 גען געוואָרען אין חדר. שפעטער האָט
 ער געלערנט ש"ס און פוסקים און
 אין דערוועלבער צייט זיך אָבגעגעבען
 אויך מיט וועלטליכער בילדונג אין העב-
 רעאיש און רוסיש. אין יאָהר 1889
 איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין ניו-יאָרק,
 וואו ער האָט זיך גענומען פאַר פעד-
 לעריי. אין יאָהר 1893 האָט ער אָנגע-
 הויבען מיטצואַרבייטען אין דעם „יו-
 דישען טאַגעבלאַט“, מיט אַ יאָהר שפּע-
 טער — רעדאָגירט די וועכענטלעכע „יו-
 דישע פרעסע“ אין פּילאַדעלפּיאַ, אָבער
 אין אַ קורצע צייט אַרום האָט ער זיך אומ-
 געקעהרט צוריק קיין ניו-יאָרק, וואו ער
 איז ווידער אַריינגעטרעטען אַלס נעהענט-
 סטער מיטאַרבייטער אין „יודישען טאַגע-
 בלאַט“, און איז איצט איינער פון זיינע רע-
 דאַקטאָרען. ער שרייבט זעהר פּיעל איבער
 פּערשידענע אַלגעמיינ-פּאָליטישע פּראַ-
 גען, אויף ליטעראַרישע טעמען, וועלענע-
 טליכע מאמרים אונטערן אַלגעמיינעסטיטעל
 „טינט און פעדער“ א.א.וו. אָבער אַ נאָ-
 מען האָט ער בעקומען דורך זיינע הומאַ-
 ריסטישע ערצעהלונגען, וואו עס ווערט
 געשילדערט דאָס לעבען פון די יודישע
 איינגעוואַנדערטע, די נאָך נישט אינגאַנ-
 צען אַמעריקאַניזירטע הענדלער, פעד-
 לער א. ד. ג. אין יאָהר 1910 האָט די
 „היברו פּאַבלישינג קאָמפּאַני“ אַרויסגע-
 געבען אַ פּאַנד פון זעווינס „געקליבענע
 שריפטען“, וואָס בעשטעהט פון 119 ער-
 צעהלונגען, איינגעטיילט אין פיער סער-
 יעס לויט די נעמען פון די הויפטהעלדען:
 „חיים דער קאָסטאַמער פעדלער“, „דזשאָ
 דער ווייטער“, „שמחה דער שמש“ און
 „בערל דער בוטשער באַי“. די שילדערונ-
 גען פון די דאָזיגע טיפען, אין אַ פּריינדלי-
 כען הומאַריסטישען טאָן, וואַרפען אַ שיינ
 אויף דעם חאַראַקטער פון דער יודישער

און אין נח פּרילוצקיס זאַמלונגען פון יודישע
 פּאָלקסלידער. אויך נעהמט ער זעהר אַ
 שטאַרקען אָנטייל אין פּערשידענע אַלגע-
 מיינע אויסגאַבען, האָט געשריבען אַ
 בראַשור געגען דעם יודישען שונא-ישראל
 טהעאָדאָר לעסינג, אַ סעריע אַרטיקלען
 וועגען די טעאָריען פון פּראָפּעסאָר זאַמ-
 באַרט א. א. וו.

זאַציסטי מהעאָדאָר — דייט-
 שער דיכטער און פּובליציסט. געבאָרען
 אין די זיבעציגער יאָהרען פון דעם XIX
 יאָהרהונדערט. האָט געשפּיעלט אַ בעדיי-
 טענדע ראַלע אין דער ענטוויקלונג פון דער
 יודיש-נאַציאָנאַלער און ציוניסטישער בע-
 וועגונג אין דייטשלאַנד. אין יאָהר 1910 האָט
 ער פּערפּענסטליכט (אין בערלינער פּער-
 לאַג פון ווינץ עט קאָמפּ.) צוויי בענד דורך
 איהם איבערזעצטע ערצעהלונגען פון דער
 נייער יודישער ליטעראַטור אונטערן אַלגע-
 מיינעם נאָמען „Aus einer stillen
 Welt“ (אַבראַמאָוויטש, פּרץ, ברודעס
 אַש, ספּעקטאָר; פּינסקי, ווייסענבערג,
 רייזען, שלום-עליכט, נאָמבערג, אנלי),
 צוזאַמען מיט אַנאָיסיפּהרליכער הקדמה,
 וואו עס ווערט געגעבען אַ קריטישער
 איבערבליק איבער דער געשיכטע פון דער
 יודישער ליטעראַטור.

זעווין ישראל-יוסף (בעקאַנט אויך
 אונטער די פּסעוודאָנימען ת ש ר ק און
 יודקאָוויטש) — שריפטשטעלער -
 הומאַריסטאון זשור-
 נאַליסט. געבאָרען
 אין יאָהר 1872 אין
 האָרקי, מאָהלעווער
 גוב., אין אַ פּער-
 מעגליכער חסידי-
 שער פּאַמיליע. ווען
 ער איז אַלט געווען
 זעקס יאָהר, האָבען זיך די עלטערן זיינע
 איבערגעקליבען אין דערבייאַגען קליינ-

רעאישער גראמאטיק אויף יודיש; זי איז ערשינען אין יאָהר 1718 אין קעטען און האָט אַרויסגערופען אַ רייה נאָכאַהמונגען.

ביבליאָגראַפיע: ג. קארפּעלעס, די געשיכטע פון דער יודשער ליטעראַטור, 1028.

ועגל בנימין (זאב-וואָלף) —

שריפטשטעלער און פּאָלקלאָריסט. גע-

באָרען אין יאָהר 1876 אין דעם דאָרף

לאָפּושנאָ, ביי רָהאַטין, גאַליציען. גע-

קומען אַ טראַדיציאָנעלע יודישע ערציהונג,

האָט ער שפּעטער שטודירט אין לעמבערג

און אין בערלין נאַטורוויסענשאַפטען, פי-

לאָזאַפּיע און קונסטגעשיכטע. ער האָט

זעהר פּיעל געשריבען אין פּויליש, דייטש,

פראַנצויזיש; אין יודיש און העברעאיש—

נאָר אייניגע אַרטיקלען. פון יונגווייז אויף

אַבגעבענדיג זיך מיט זאַמלען יודישע

פּאָלקסליעדער, שפּריכווערטער, פּאָלקס-

מעשיות א. א. וו., האָט ער אונטער פּער-

שידענע פּסעוודאָנימען פּערעפּענטליכט אַ

גרויסע מענגע אַרטיקלען און אַרבייטען

אויפֿן געביט פון יודישען פּאָלקלאָר אין

די צייטשריפטען „Gloбус“ (1891—1892),

„Am Urquell“ (1891—1894), „Wis-

la“ (1894), „Archives Israélites“, און

פּיעל אַנדערע. פון זיינע וויכטיגערע אַר-

בייטען איז צו דערמאָהנען די געדרוקטע

אין דעם XVII באַנד פון „Zbiór wia-

domości do antropologii krajo-

wej“ אונטערן טיטעל „Materyaly do

etnografii Żydów wschodnio-gali-

cyjskich“, וואָס ענטהאַלט אַ גרעסערע

זאַמלונג פון יודישע פּאָלקס-מעשיות, ליע-

דער, סגולות ורפואות א. ד. ג. אייניגע

הונדערט יודישע שפּריכווערטער און

פּאָלקס-מעשיות האָט ער אויך פּערפּענט-

ליכט אין „Ost und West“, און „Izrae-

lita“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין

איגנאַץ בערנשטיינס גרויסער אַרבייט, יו-

דישע שפּריכווערטער און רעדענסאַרטען

פון דײַם יודישען טעאַטער. זייט 1905 איז זייפּערט אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער (אַלס בעלעטריסט) פון דעם ניו-יאָרקער „יודישען טאַגעבלאַט“.

זיַלבורג משה — העברעאיש-יודי-

שער בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1884

אין מאָלאָדעטשנאָ, ווילנער גוב. אָנגעהוי-

פען שרייבען אין העברעאיש (אין „הזמן“),

האָט ער זיך שפּעטער אָבגעגעבען דער יו-

דישער ליטעראַטור, און פּערעפּענטליכט

עטליכע ערצעהלונגען, אין מאָדערניסטישען

גייסט, אין פּערשידענע יודישע אויסגאַ-

בען, ווי „דאָס יודישע פּאָלק“, „יגענד-

שטימע“, ליטעראַרישע מאָנאַטשריפטען,

די נייע צייט“ א. א. וו.

וילבערשטיין חיים (יאָאָכים) —

רוסיש-פּוילישער ושווראַליסט און פּילאָלאָג.

געבאָרען אין יאָהר 1845 אין וואַרשוי,

געשטאַרבען אַרום 1907 אויך אין וואַרשוי.

האָט געלערנט אין דער זשיטאָמירער

ראַבינערשול און שפּעטער שטודירט יוריס-

פּרודענץ אין דער פּעטערבורגער אוני-

ווערזיטעט. אויף יודיש האָט ער פּער-

עפּענטליכט אין יאָהר 1887 אַ ווערקעל

אונטערן נאָמען „דער דאָרן“ (אַ היסטאָ-

רישע אַלעגאָריע“, אין גראַמען).

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 42.

זינגער אברהם — העברעאישער

בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1864

אין קאַפּוליע, מינסקער גוב. זייט 1888

וואוינט ער אין וואַרשוי. ער האָט גע-

שריבען אויך אין יודיש און האָט פּער-

עפּענטליכט אין פּערשידענע יודישע צייט-

שריפטען, ווי „דער יוד“, „דער טאַג“,

„אונזער לעבען“ א. א. אַנד., ערצעהלונגען,

פּובליציסטישע אַרטיקלען א. א. וו.

זיסקינד אלכסנדר בן שמואל

זיינווער — מדקדק און מַזבֿל. געבאָרען

אין מען ענדע דעם XVII יאָהרהונדערט.

ער איז דער מחבר פון דער ערשטער העב-

ליטעראַטור. שפּעטער האָט ער געלערנט פּעלדשעריי אין ווילנאָ, און אז ער האָט גע- ענדיגט, האָט ער פּראַקטיצירט אין שטעד- טעל שטויבן, מינסקער גוב, אין פּערלויף פון 28 יאָהר. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען צו 23 יאָהר מיט קאָרעספּאָנדענצען אין „הכרמל“. ער האָט זיך בעטייליגט אין „המליץ“, „הפּוֹכֵכִים“ און „המגיד“. שפּעטער איז ער געוועזן אַנאַפּטער מיטאַרבייטער פון ראָדקינסאָנס „הקול“ און „אספת חכמים“, ווי אויך פון די יודישע-רוסישע צייטשריפּטען פון יענער צייט. זיין ערשטעס ווערק אויף יודיש איז געוועזן דער ראָמאַן „אהבה בתענוגים אָדער בלומען און דערנער“, וואָס איז ערשינען אין יאָהר 1880. אין רוסלאַנד זע- נען אויך אַרױס זײנע שפּעטערדיגע ראָמאַ- נען „צווישען ליעבע און עהרע“ (ווילנאָ, 1889) און „איטעלע און גיטעלע“, זיי האָבען אָבער ניט קיין ליטעראַרישען ווערט. אין יאָהר 1885 איז זײפּפּערט אַװעקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ און האָט זיך בעזעצט אין ניו-יאָרק, וואו ער האָט זיך אינגאַנצען אָבעגעבען דער ליטע- ראַרישער אַרבייט, אַלס שטענדיגער מיטאַרבייטער פון די יודישע טעגליכע און וועכענטליכע צײטונגען, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אַרייַה ראָמאַנען, אָהן אַ שיער פּעליעטאַנען, פּובליציסטישע אַר- טיקלען, ערצעהלונגען, הומאַריסטישע סקיצען, ער האָט אויך פּערפּאַסט דראַמען און מעלאָדראַמען פאַר דעם יודישען טע- אַטער און האָט „בעאַרבייט“ אין יודיש עטליכע קלאַסישע טעאַטער-שטיק. בעזונ- דער דאַרף דערמאָהנט ווערען זײַן גרע- סערע אַרבייט „די געשיכטע פון יודישען טעאַטער“, וואָס איז געדרוקט געווען אין דעם זאַמעלבוך „די יודישע ביהנע“, אַרױסגעגעבען אין ניו-יאָרק, אין יאָהר 1897, צום צוואַנציג-יעהריגען יובליעאום

יאָהר 1882 האָט ער געגרינדעט אין דרעָ- האָביטש די „דראָהאַביטשער צײטונג“, וואָס געהט אַרױס ביז איצט און ווערט סובסידירט פון דער עסט-ײכישער רעג- יונג. אין צוזאַמענהאַנג מיט דער ביי זיין מיטוורקונג געגרינדעטער אַנסטאַלט צו לערנען יודישע קינדער האַנדווערקע- ריי, האָט ער פּערעפּענטליכט אַנער- צעהלונג, פּאַם חדר צור ווערקשטעטע“ (דראָהאַביטש, 1884). מען דאַרף אָבער בעמערקען, אַז יודיש אין זײַן וואָכענ- בלאַט און אין זײַן ערצעהלונג זענען נאָר די אותיות; די שפּראַך איז ריין דײטש.

זיבענבערג יצחק בן דוד — פּעדאַגאָג און איבערזעצער. געשטאַרבּען אין וואַרשוי אין יאָהר 1879. ער האָט איבערזעצט אויף העברעאיש און יודיש פּאָלגענדע אַפּאָקריפּישע ווערק: „חיי טוביה“ (וואַרשוי, 1839), „מגלת יהודית“ (וואַרשוי, 1840), „ספר ברוך“ (וואַרשוי, 1841), „כפרי מכבי“ (וואַרשוי 1843). אויסערדעם האָט ער אַרױסגעבען אַ עלע- מענטאַר לעהרבוך פון העברעאיש מיט העברעאישען און יודישען טעקסט און- טערן נאָמען „מעגל ישר“ (וואַרשוי, 1848); און אַ העברעאיש-יודיש-דײטשען לעקסיקאָן צו תנן און משנה אונטערן נאָמען „אוצר השרשים הפללי“ (וואַר- שוי, 1848-62).

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענד. XI, 329; בן-יעקב, אוצר הספרים.

זײפּפּערט ב. — זשורנאַליסט און בעלעטריסט. געבאָרען דעם ערשטען מאַי 1854 אין ווילקאַמיר, קאַװנער גוב. בע- קומען די ערשטע ערציהונג אין חדר, האָט ער אַ געוויסע צײַם געלערנט אין דער וואַלאָזינער ישיבה און איז שױן אין דער פּריהסטער יוגענד בעקאַנט געוואָ- רען מיט דער דעמאָלטיגער העברעאישער

איו אָבער געבליבען נישט פּערעפּענטליכט. ערשט אין דרייסיג יאָהר אַרום נאָך איהר פּערפאַסען איז אַ קליינער טייל פון איהר אויסגענוצט געוואָרען אין אייניגע אַרטיקלען לען אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען „פּראָבען פון אַ יודישער גראַמאַטיק“ פון דר. X (אין דעם זשורנאַל „לעבען און וויסענשאַפֿט“, I, VII, IX). אין די דאָזיגע אַרטיקלען איז אויך געשטעלט געוואָרען די פּראָגע וועגען פּערבייטען דעם העברעאישען אַלף-בית אויף דעם לאַטיינישען, וואָס זאָל, לויט זאַמענהאַפּט מיינונג, זיין מעהר צוגעפאַסט צו יודיש. די אַנקעטע, וואָס דער זשורנאַל „לעבען און וויסענשאַפֿט“ האָט גע-מאַכט וועגען אָט דער פּראָגע צווישען זיינע לעזער, האָט געגעבען אין רעזול-טאַט אַ נעגאַטיווען ענטפּער.

זאקס א. ש. — זשורנאַליסט און שריפטשטעלער איבער פּראָגען פון נאַצי-אַנאַל-עקאָנאָמיע. געבאָרען אין יאָהר 1879 אין זאַגער, קאָוונער גוב. ביז 15 יאָהר האָט ער געלערנט תּלמוד אין דער שאַוועלער ישיבה. אונטערן

איינפּלוס פון דער העברעאישער ליטעראַטור האָט ער אויפגעהערט צו לערנען גמרא און זיך אָנגעהויבען אַבצוגעבען מיט אַלגעמיינע למודים. אינטערעסירענדיג זיך דערהויפּט מיט עקאָנאָמישע פּראָבלעמען, איז ער געווען איינער פון די ערשטע טיילנעמהער אין דער יודישער אַרבייטער-בעוועגונג, וואָס האָט זיך דאַן אָנגעהויבען. אין יאָהר 1899 האָט ער אַבגעגעבען עקאָמען אויף לעהרער ביים שאַוועלער גימנאַזיום און איז אַוועק קיין וואַרשוי. דאָ האָט ער פּערע-פּענטליכט אין פּערלאַג „פּראָגרעס“, די עקאָנאָמישע לעהרע“ (אַנאיבערזעצונג פון

באַגדאַנאָוו) און אַ גאַנצע רייה אַרטיקלען וועגען קולטורעלע און נאַציאָנאַל-עקאָנאָ-מישע פּראָגען אין „דער יודישער פּאָלקס-צייטונג“, 1902. אין יאָהר 1903 איז ער אַוועק קיין בערלין, וואו ער האָט שטודירט נאַטור-וויסענשאַפֿטען אין דער קעניגליכער לאַנדווירטשאַפֿטליכער הויכשול און נאַצי-אַנאַל-עקאָנאָמיע און פּילאָזאָפּיע אין דער בערלינער אוניווערזיטעט. פון 1905 ביז 1907 האָט ער שטודירט אין דער אוניווער-זיטעט פון יענאַ ביי די פּראָפּעסאָרען הע-קעל, דעטמער, שטאַהל און אַנד. ענדע 1907 האָט ער אַבגעגעבען עקאָמען אויף אַגראַנאַם און איז אַוועק קיין אַמעריקאַ, אויף דער איינלאַדונג פון מאָריס ווינטשעוו-סקי צו נעהמען אויף זיך די רעדאַקציע פון דער וויסענשאַפֿטליכער אַבטיילונג אין דער „צוקונפֿט“, וואו זאקס איז שוין פריה-הער געווען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער. פון 1908 ביז 1910 איז ער געווען רעדאַק-טאָר פון דער טשיקאַגאָער וועכענטליכער צייטונג „די יודישע אַרבייטוועלט“. ענדע 1910 איז ער אויסגעוועהלט געוואָרען פאַר אַ רעדאַקטאָר פון דער „צוקונפֿט“. אויסער די אויבענדערמאָהנטע, האָט זאקס פּער-עפּענטליכט אין בוכפאַרם די פּאָלגענדע ווערק: „פּריוואַט-אייגענטום“ (פּערלאַג „ביכער-פאַר-אַלע“), „דער היסטאָרישער מאַטעריאַליזם“ (פּערלאַג „די וועלט“), „פּאָליטישע עקאָנאָמיע“ (3 טייל; פּערלאַג „היברו פּאָבלישינג קאָמפּ“, ניו-יאָרק, 1911).

זבאָרושער וועלוועל — זעה עהרענקראַנץ בנימין-וואַסיל. זופניק אהרן-צבי — שריפטשטע-לער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1843 אין סאַמבאָר, גאַליציען. בעקומען אַ יודישע ערציהונג, האָט ער זיין זשור-נאַליסטישע טעטיגקייט אָנגעהויבען אין פּערשידענע העברעאישע צייטשריפטען. אין

זאָלֶטקאָף לעָן — ושוּרנאַ - ליסט. געבאָרען דעם 15-טען מאַי 1866 אין ווילנאַ. בעקומען אַ גוטע יודישע ערצהונג, האָט ער אַ גבויע צייט געהאַט בעזוכט די ווילנער רעאַל-שול. שפּעטער איז ער צוועק קיין פּאַריז, וואו ער האָט פּערבראַכט דריט-האַלבן יאָהר און געהערט אויך לעק-ציעס אין דער סאָרבאַנע. אָנגעהויבען נאָך יונגעלווייז צו שרייבען פעליטעאַ-נען אין „המליץ“ און „הצפירה“, האָט ער אין 1886 געאַרבייט אין דער רעדאַקציע פון דעם „היום“ (מיסטעענטיילס אונטערן פּסעוו-דאָנים „זקף גדול“). אין אַ יאָהר אַרום איז ער אַוועקגעפּאַהרען קיין אַמעריקאַ און האָט זיך בעזעצט אין טשיקאַגאָ, וואו ער האָט געענדיגט די יודישע פּאַקולטעט פון דער אָרטיגער אוניווערזיטעט; אין גיכען איז ער בעקאַנט געוואָרען אַלס אויסגעצייכענטער פּאָליטישער רעדנער און אַדוואָקאַט; אַ געוויסע צייט האָט ער אויך פּערנומען די שטעלע פון אַ פּראָקאָראָר. אין טשיקאַגאָ האָט ער רעדיגירט אַ רייה יודישע צייטשריפטען, ווי „דער יודישער קוריער“, „טשיקאַגאַער יודישער טאַגע-בלאַט“, „דער יודישער רעקאָרד“ א. אַנד. אין 1911 איז ער אַריבערגעפּאַהרען קיין ניו-יאָרק, וואוהין ער איז איינגעלאָדען געוואָרען פאַר אַ רעדאַקטאָר פון דער איינפלוסרייכער צייטונג „יודישעס טאַגע-בלאַט“ — זאָלֶטקאָף איז אויך בעקאַנט אַלס פּערפּאַסער און איבערזעצער פון סענסאַ-ציאָנעלע ראַמאַנען, ווי „די וועלט-באַנדי-טען“, „די שוואַרצע האַנד“, צווישען ליעבע און מיליאָנען“ א. אַז. וו.

זאַמאַלשטיין פּרטיאַר — דיכטער און שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1851 אין אָדעס ביי פּערמעגליכע עלטערן, געשטאַרבען אין יאָהר 1909 אין וויען. ער האָט געענדיגט אַ קאַמערצשול און

שטודירט אַרכיטעקטור אין בערלינער פּאַ-ליטעכניקום, העברעאיש האָט ער גע-לערנט ביים בעוואוסטען שריפטשטעלער פּרין סמאַלענסקין. צוליעב דעם פּאַטערס שלעכטע געשעפטען, האָט ער זיין שטוד-יום אין בערלין נישט געענדיגט און זיך אומ-געקעהרט צוריק קיין אָדעס, וואו ער איז געווען טעטיג אַלס אַרכיטעקט, אָבגעבענ-דיג די פרייע צייט דער ליטעראַטור. זיינע אַרטיקלען און שירים האָבען זיך געדרוקט ווי אין העברעאישע אַזוי אויך אין יודישע צייטשריפטען (אין „קול מבשר“, „וואַר-שעווער יודישער צייטונג“, „ישראליק“). נאָך אַ לאַנגער פּסקה אין זיין ליטעראַרי-שער טעטיגקייט, האָט ער ענדע די אַכציגער יאָהרען ווידער זיך אָנגעהויבען צו בעטיי-ליגען אין יודישע אויסגאַבען, ווי אין „דעם יודישען וועקער“, „פאַמיליען-פריינד“, „הויזפריינד“ (וואו עס צייכענען זיך בעזונ-דערס אויס זיינע גאַנץ געלונגענע „בילדער פון לעבען“), „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“ („נאָר אַ דאָקטאָר“ — אַ קאָמעדיע אין איין אַקט, אין גראַמען). שפּעטער האָט ער אויך געדרוקט אייניגע ליעדער אין „יוד“. אין די לעצטע יאָהרען פון זיין לעבען האָט ער זיך מעהר נישט בעוויזען אין דער ליטעראַטור און איז כמעט אינגאַנצען פּער-געסען געוואָרען.

ביבליאָגראַפֿיע: — ספר זכרון, 40 יוד.רוס. ענצ. VII; רבי קצין, אין דער „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, I.

זאַמענהאַף לאַזאַר (צודווינג) — בעוואוסטער פּילאָלאָג, דער ערפינדער פון דער בעריהמטער וועלטשפּראַך „עס-פּעראַנטאַ“. געבאָרען אין יאָהר 1859 אין ביאַליסטאָק. אַ הייסער ליעבהאַבער און אַמאָל אויך אַנאָנהענגער פון יודיש, האָט ער אין דער יוגענד זיך אָבגעגעבען מיט דער יודישער שפּראַך און האָט אָנגעשריבען אַ יודישע גראַמאַטיק. זי

וואו זאָלאָטאָראַון פאָטער, אַ מיטגליד פון דער אָדעסער גרופע „עם עולם“, האָט געהאַט בדעה צו גרינדען אַ יודישע קאָמוניסטישע קאָלאָניע. אין יאָהר 1892 האָט זאָלאָטאָראַון געענדיגט די מעדיצינישע פאָקולטעט פון דער ניו-יאָרקער אוניווערזי-טעט און אָנגעהויבען צו פראַקטיצירען אַלט אַרצט אין ניו-יאָרק. ער האָט זיך בע-טייליגט אין פּערשידענע יודישע, דער-הויפּט אָנאַרכיסטישע צייטשריפטען, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אַ גאַנצע רייה ליטעראַריש-קריטישע שטודיען, טעאָרע-טישע אַרטיקלען וועגען האַציאלע פראַגען און אייניגע מאָנאָגראַפיען (וועגען פּרוואַן, ניצשע, ביערנסטערנע - ביערנסאָן און אַנד.). די לעצטע צייט אין ער געוועזען אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער פון די אָנאַר-כיסטישע אויסגאַבען „פרייע אַרבייטער-שטימע“ און „פרייע געזעלשאַפט“, הגם זייט דעם קישינעווער פּאַגראַם, נאָך וועל-כען ער איז אַרויסגעטרעטען מיט אַ בראַך-שור אונטערן נאָמען „ערנסטע פראַגען“ געגען די קאָסמאָפּאָליטיש-אַסימילאַטאָרישע טונדענצען, האָט ער אָנגעהויבען אַלץ מעהה צו סימפּאָטיזירען מיט'ן ציוניזם. אין 1912 איז ער געוואָרען אַ נאָהענטער מיטאַרביי-טער פון ד"ר זשיטלאָווסקיס „דאָס נייע לעבען“. אין דער מאָנאַטסשריפט „די צו-קונפּט“ האָט זיך געדרוקט דער ערשטער טייל פון זיין „סאָציאַלאָגיע“, וואָס איז בע-רעכענט אויף דריי בענד. זאָלאָטאָראַון איז אויך בעקאַנט אַלס בעלעטריסט און אין יאָהר 1909 האָט ער אונטערן פּסעוודאָנים האַרדי-טשעו פּערעפּענטליכט אַ זאַמלונג ערצעה-לונגען פון דעם יודישען לעבען אין אַמערי-קאָ— „אין שטראָם פון לעבען“. אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגעבען אַ בראַשור „בצלאַל— די יודישע קונסט-שול אין ירושלים“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס.עניצ. VII, 819—820.

איינציגער זוהן פון י. ל. פּרץ. די נאָ-הענטקייט צו פרצעס הויז האָט איהם גע-בעבען די געלעגענהייט און מעגליכקייט אָנצושרייבען אַ ביאָגראַפישען אַרטיקעל און האַראַקטעריסטיק פון דעם גרויסען יודישען שריפטשטעלער (אין „אחיאסף“, תרס"ג). אָנגעהויבען זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט אין „המגיד“, „המליץ“ און „הצפירה“, וואו ער איז שפּעטער אין משך פון יאָהרען געוועזען אַ נאָהענטער מיטאַר-בייטער, האָט זאָגאַראַדסקי זיך אויך בעטיי-ליגט אין פּערשידענע יודישע אויסגאַבען, ווי „יודישעס פּאָלקסבלאַט“, „הויזפריינד“, „יודישע פּאָלקסביבליאָטעק“, „יוד“, „יודי-שע פּאַמיליע“, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אַ רייה ביאָגראַפיען פון יודישע בעריהמ-טע לייט. אין 1902 איז ער געוועזען רע-דאַקטאָר און ערשטער מיטאַרבייטער פון דער צווייטער קליינער אויסגאַבע פון „דעם יוד“. אין 1909 האָט ער צוזאַמען מיט ספּעקטאָרען געגרינדעט די טעגליכע ציי-טונג „נייע וועלט“. אַזוי האָט זיך פּערמאַכט, איז ער געוואָרען אַ שטענדיגער מיטאַר-בייטער אין דעם „מאָמענט“. זאָגאַראַדסקי האָט איבערזעצט אויף יודיש „פאַריז“ פון עמיל זאָלאַ „די אייביגע שטאָדט“ (אונ-טערן נאָמען „דער אָנאַרכיסט“) פון האַל-קעין און אייניגע אַנדערע ווערק, אויף וועלכע ער האָט נישט אָנגעגעבען זיין נאָ-מען אַלס איבערזעצער.

זאָלאָטאָראַון ה.—שריפטשטעלער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1865 אין יעליסאָוועגראַד. זיין פאָטער, אַ שניידער, איז געווען איינער פון די ערשטע מיטגלידער אין יעקב גאַרדינס „דוכאַוונאַ-ביבליאָסקאָיע בראַטסטוואָ“. זאָלאָטאָראַון האָט בעווילט אַ רעאַלשול, האָט זי אָבער נישט געענדיגט, ווייל זיין פּאַמיליע האָט נאָך די פּאַגראַמען אין יאָהר 1881 אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאָ,

טעראטור אין דייטשלאנד, פאָלען אונד צמערקא", ז. 12—13.

ביבליאָגראַפיע: וואָלף, Bibl. Hebr., IV, 983, 1972; בן-יעקב, אוצר הספרים, 200.

ווערמעל שמואל — רוסיש-יודי-שער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1860 אין שקלאָוו. האָט געענדיגט די מעדיצינישע פאָקולטעט פון מאָסקווער אוניווערזיטעט. אויף יודיש האָט ער אַרויסגעגעבען אַ בראַשור „אַנאַלטע פראַגע". אויסערדעם האָט ער פיער געשריבען וועגען יודיש. איהם געהערט אויך די פאַררעדע צו דער רוסישער אויסגאַבע פון ד"ר מ. פינעסעס, געשיכטע פון דער יודי-שער ליטעראַטור."

ווערניקאָווסקי יצחק — שריפט-שטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1877 אין סקאַנים, גראַדנער גוב. בעקומען אַ יודישע ערציהונג, איז ער אין יאָהר 1898 אַוועק קיין אויסלאַנד, וואו ער האָט געענדיגט די היידעלבערגער אוניווערזיטעט מיט'ן טיטעל דאָקטאָר-פילאָזאָפיע. אַלס סטודענט נאָך האָט ער אָנגעשריבען אויף יודיש די ביאָגראַפיע פון פראַפעסאָר ד"ר הערמאַן שאַפיראָ. בעקומען שפעטער קיין ניו-יאָרק, האָט ער זיך אָנגעהויבען צו בע-טייליגען אין פערשידענע יודישע צייטונג-גען. ער האָט אויך געשריבען אין העב-רעאיש און דייטש.

ביבליאָגראַפיע: „אלבום עברי", ארום-געגעבען פון ש. דרוקערמאַן, ניו-יאָרק, 1905.

ז

זאב-וואָלף בן יוסף — דער אוי-טאָר פון אַ מוסר-ספר אין העברעאיש און יודיש אונטערן נאָמען „דרישת הזאב", בעשטימט פאַר'ן המון און פאַר פרויען (בערלין, 1740).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 115.

זאַביעווענסקי בער-איסר — העב-רעאיש-רוסישער שריפטשטעלער און פוב-ליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1860 אין וועליזש, געשטאָרבען אין יאָהר 1900 אין וויטעבסק. אין יאָהר 1882 (1887?) האָט ער אַרויסגעגעבען אַ ראָמאַן אין יודיש אין פיער טיילען „די שווערע צייט", וואו עס ווערען געשילדערט די פאָלגען פון די פאָגראַמען אין די אַלציגער יאָהרען. גע-שריבען אין אַ שלעכטער שפראַך, פול רוסי-ציזמען און גערמאַניזמען, און שטעהענדיג לויט'ן אינהאַלט זעהר נאָהענט צו די

ווערק פון שמר און קאָ. האָט דער דאָזיגער ראָמאַן קיין שום ליטעראַרישען ווערט נישט. אַ צווייטע אויפלאַגע פון איהם איז אַרויס אין יאָהר 1901 אין וואַרשוי.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רום. ענין. VII.

זאָגאָראַדסקי ישראל-חיים — העברעאיש-יודישער זשורנאַליסט און לי-טעראַט. געבאָרען אין יאָהר 1865 אין פאָ-האַסט-זאָגאָראַדסקי, מינסקער גוב., אין אַ רבנישער פאַמיליע. בעקומען די ערשטע ערציהונג אונטער דעם פאָטערס השגחה, איז ער יונגעלויזט אַוועק קיין דובנאָ, וואָלין, וואו ס'איז דאָן געווען אַ צענטער פון משפּילים מיט גאָטלאַבערן בראש, און אונטער זייער איינפלוס האָט זאָגאָראַדסקי זיך אָנגעהויבען אַבצוגעבען מיט השפּלה. שפעטער איז ער געווען לעהרער פון העב-רעאיש אין זאַמאַשין, וואו צווישען זיינע תלמידים איז געווען אויך לוציאָן פּרץ, דער

אלע צייטשריפטען, ווי אויך אין צופעליגע זאמעלביכער, האָט ווענדראָף פּערפּעענט-ליכט אונטער פּערשידענע פּסעוודאָנימען ערצעהלונגען, פעליעטאָנען און אַרטיק-לען. זייט 1909 איז ער אַ שטענדיגער מיט-אַרבייטער פון „היינט“, וואו ער דרוקט פעליעטאָנען און הומאַרעסקען אונטער די פּסעוודאָנימען ז. ווענדראָף און וו. נ. דרעף. אין בעווידערע אויסגאַבען זענען ערשיע-נען פּאָלגענדע ווערק זיינע: „הומאַרעסקען און ערצעהלונגען“ (שמינס פּערלאַג, 1910); די סעריע פּאָפּולערע ערצעהלונגען אויס דעם לעבען פון די יודען אויסערן תּחום אונטערן אַלגעמיינעם טיטעל „פּראָוואָזשיטעלסטוואָ“ (2 בענד; פּערלאַג „היהודיה“, 1912; פּאַרהאַן אויך אין רוסי-שער איבערזעצונג) און אַ סעריע בילדער „בעקאַנטע פּאַרשוינען“ (דערזעלבער פּער-לאַג). ווענדראָף נעהמט אויך אַנְאַַטיל אין אייניגע רוסישע אויסגאַבען.

וועזלאַר יוסף בן יעקב - דער אויטאָר פון אַ תּורה-איבערזעצונג, וואָס איז געמאַכט געוואָרען אין יאָהר 1544 פּאַר אַ געוויסע פּרוי אטלן בת ר' נפתלי לוי. די דאָזיגע איבערזעצונג איז געבליבען נישט פּערפּענטליכט און געפּינט זיך אַלס כתב-יד אין דער קאַלעציע פון רד"א.

ביבליאָגראַפּיע: א. שולמאַן, שפת יהוה-תּאשכּוּת וּספרותהּ, 22-23.

וועזלאַר שלמה-זלמן בן שמעון פון פּירט - שריפּטשטעלער-מאַראַליסט. האָט געלעבט אין אָנהויב פון XVII יאָהר-הונדערט. ער האָט אָנגעשריבען אַ מוסר-ספר אין יודיש אונטערן נאָמען „חקירת הלב“, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען אין 17 יאָהר אַרום נאָכ'ן פּערפּאַסען דורך ר' זלמן לאַנדאָן (אַמסטערדאַם, 1731). אויסצוגען פון איהם ווערען געבראַכט אין גרינבוים ווערק „די יודיש-דייטשע לי-

נען געבליבען פון וועבערן אַ גאַנצע רייח נישט-פּערפּענטליכטע כתבים.

ביבליאָגראַפּיע: יוד.רום. ענצ. V, 361; ספר זכרון, 40.

וועזער (וויזל) משה-מאיר - דער אויטאָר פון אַ מליצה-בוך אין ארמיש און יודיש אונטערן טיטעל „אגרתא רהטא חשביא“ (קאַרלסרוהע, 1773):

ביבליאָגראַפּיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 16.

ווענדראָף ז. (פּסעוודאָנים) - זשור-נאָליסט און בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1880 אין

סלוצק, מינסקער גוב., אין אַנְאַַי-טעליגענטער אַרטיק-דאָקסישער פּאַמי-ליע. ביז 14 יאָהר האָט ער געלערנט אין חדר, דערנאָך

ויך אָנגעהויבען אַבזאָגעבען מיט אַלגע-מיינער בילדונג. אויסגעוואַנדערט קיין ענגלאַנד, האָט ער אָנגעהויבען צו שריי-בען אין „יוד“ קאָרעספּאָנדענצען. אין יאָהר 1902 איז ער געוואָרען אַ גאָהענטער מיטאַרבייטער פון דער „יודישער ציי-טונג“, וואָס איז ערשיענען אין גלאָגוי, שאָטלאַנד, צוערשט וועכענטליך, דערנאָך טעגליך, אין פּערלויף פון אַנדערטהאַל-בען יאָהר. שפּעטער האָט ער מיטגעאַרבייט אין דעם פּועלי-ציוניסטישען וואַכענבלאַט „דער לאַנדאָנער יוד“ און אין אַנדערע ראַדיקאַלע יודישע צייטונגען און זשור-נאַלען. אין יאָהר 1907 איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט אָנגעהויבען צו נעהמען אַ שטאַרקען אַנְאַַטיל אין די ניו-יאָרקער צייטשריפטען „דער אַמעריקאַנער“, „מאַרגענזשורנאַל“, „פּאַסטאָנער אַדוואָקאַט“ און פּיעל אַנדערע אויסגאַבען. אין די

zählungen aus dem Heldenalter
teutscher Nationen" (דאנציג, 1780,
I. 375—509).

ביבליאגראפיע: א. שולמאן, שפה
יהודית-אשכנזית וספרותה, 43—47: יוד.-רוס.
ענצ. III, 389—391 (מיטאס יוסף בן אברהם);
ג. קארפעלעס, די געשיכטע פון דער יודישער
ליטעראטור, 1008—1009: בן-יעקב, 357;
ל. פּרענקעל, אין דער „אללגעמיינע דויטשע
ביאגראפיע“, ב. 43, 668—665 (דאָרט ווערט
אויך געבראכט זעהר אויספיהרליך די ביבליאָ-
גראפיע וועגען וועגענהויבענס „מעשה“).

חירטה מיכל - דיכטער און
זשורנאליסט. געבאָרען אין יאָהר 1877
אין לעמבערג. בעקומען די ערשטע ער-
ציהונג אין חדר, האָט ער שפעטער בע-
זוכט דאָס גימנאַזיום און געענדיגט זיין
שטודיום אין דער לעמבערגער אוניווערזי-
טעט אַלס יוריסט. חירטה געהערט צו די
פּיאָנערען פון דער נייער יודישער ליטע-
ראַטור אין גאַליציען. דורך אַרייה פּאָר-
לעוונגען, וואָס ער האָט געהאַלטען אין
פּערשידענע שטעטט איבער מענדעלע מוכר
ספרים, שלום-עליכם, פּרץ (פון וועלכען ער
האַט אויך פּיעל איבערזעצט אויף פּויל-
יש) א. אַנד., האָט ער דער ערשטער
בעקאַנט געמאַכט גאַליציען מיט די מאַ-
דערנע יודישע שריפטשטעלער. זיין ליטע-
ראַרישע טעטיגקייט האָט חירטה אָנגעהוי-
בען נאָך אַלס גימנאַזיסט מיט קאָרעס-
פּאַנדעצען אין די יודישע אויסלענדישע
צייטונגען. שפעטער האָט ער פּערעפּענט-
ליכט געדיכטען, נאָוועלען און אויסגע-
צייכענטע סאַטיריש-הומאַריסטישע פעליע-
טאַנען אין „דעם יוד“, „דער וועלט“, „דעם
פּריינד“, באַדערס „פּאָלקסקאַלענדער“
און אַנדערע אויסגאַבען. ער איז אויך
געוועזען איינער פון די גרינדער פון דעם
לעמבערגער „טאַגבלאַט“. פּיעל פון זיינע

זאַכען זענען איבערזעצט אויף דייטש,
ענגליש, העברעאיש און רוסיש. די לעצטע
יאָהרען טרעט ער מעהר נישט אויף אין
דער ליטעראַטור.

ווראָדעק - דער פּסעוודאָנים פון
דעם ליטעראַט ברוד - נחמן טשאַרני.
געבאָרען אין דוקאַ, מינסקער גוב., אין
יאָהר 1886. האָט מיטגעאַרבייט אין דער
„פּאָלקסצייטונג“, אין די זאַמעלביכער
„נייע אייט“, „אין טאַג“, „ראַמאַנצייטונג“
און אַנדערע אויסגאַבען, וואו ער האָט
פּערעפּענטליכט אונטער פּערשידענע פּסעווד-
דאָנימען (ב. ברכות, ב. שוואַרץ און אַנד.).
פּובליציסטישע און קריטישע אַרטיקלען,
פעליעטאַנען, ערצעהלונגען, ליעדער א.
אַ. וו. אין יאָהר 1908 איז ער אַוועק קיין
אַמעריקאַ, וואו ער נעהמט אַ שטענדיגען
אַנטייל אין „פּאַרווערטס“, „צוקונפט“ און
אַנדערע צייטשריפטען.

וועבער מיכל - שריפטשטעלער
איבער נאַטור-וויסענשאַפטליכע פּראַגען
אין יודיש און העברעאיש. געבאָרען אין
וואַרקאַ, וואַרשויער גוב., אין יאָהר 1859.
געשטאַרבען אין יאָהר 1907 אין וואַרשוי.
דורך זעלבסטבילונג איז ער בעקאַנט גע-
וואָרען מיט די נאַטורוויסענשאַפטען.
אויסער זיינע אַרבייטען אין העברעאיש,
האַט ער פּערעפּענטליכט אַ גאַנצע רייה
פּאָפּולערע נאַטורוויסענשאַפטליכע אַרטיקל-
לען אין פּערשידענע יודישע צייטשריפט-
טען („הויפּריינד“, „יוד“, „יודישע פּאָ-
מיליע“ און אַנד.). אין בעזונדערע אויסגאַ-
בען זענען ערשינען אין יודיש פּאָלגענדע
ווערק זיינע: „דער יודישער פעלאַראַביי-
טער“ (וועגען אַגריקולטור, 1891), „אַ סוף
פון דער וועלט“ (אַ פּאָפּולערע אַסטראָ-
נאָמיע, אָנגעשריבען געגען פּאַלבס נביאות
וועגען דעם אונטערגאַנג פון דער וועלט),
„דער הויזדאָקטאָר“ (1895). אַחוץ דעם זע-

גאר גוט זיינן דייני גיצעלט יעקב וויא דייני וואונגען ישראל. גלייך אז וויא בעך ברייטן זיא זיך אויש, גלייך אז וויא דיא גערטן בייא דעם באך" ... דער גרושי אדילאר, גרוש פון פליגלן לאנגי פעטיך פיל פון פערדן דער אלירלייא פארבן האט, איז גיקומן צו דעם לבנון אונ' ער האָט גי-נומן דען הוכן צווייג פון דעם טענין בוים. די שפיץ פון זייני יונגי צווייגן האָט ער אב גיפפליקט. ער האט אין גיבראכט אין דאש לאנד פון קויף האנדל" ... וואול דעם מאן דער דא ניט איז גיגאנגן אין דעם ראט פון דען בוזוויכטר אונ' ער איז ניט גישטאנדן אין דעם וועג פון דען זינ-דיגר, אונ' ער איז ניט גיזעשן אין דעם גיזש פון דען שפעטיר. נייאירט זיין בי-גערן איז אן דער תורה פון גאָט אונ' אין זינר (אייגיני) תורה טוט ער טאג אונ' נאכט טראכטן" ... איין זאטיר לייב צו טרעט זיסיגהייט, אבר איין הונגריגר לייב דעם איז אל דאש ביטרי זיש. (דרום) גלייך אז וויא איין פאגיל דער דא פאר-וואגילט פון זיינס נעשט (נאך זינר שפיז) אזו איז איין מאן דער דא פאר וואגילט פון זינר שטאט (נאך זינר שפיז) — אויסצוגען פון וויצענהויווענס משלי-אי-בערועצונג ווערען געבראכט אויך אין גרינבוים יודיש-דייטשער חרעסטאָמאָ-טיע, 202—220. פון די אַנדערע אַרבייטען וויצענהויווענס איז בעקאנט אַ געריימטע יודישע בעאַרבייטונג פון דער בעוואוסטער מעשה פון קיניג אַרטוש הוף" (פראַג, 1683; פיעל מאָל איבערגעדרוקט געוואָ-רען). דער טעקסט פון דער מעשה, וואָס איהר יסוד איז דאָס בעריהמטע דיי-טשע פּאַלקסבוך "Wigalois" פון ווירנט פאָן גראַפּעבערג (אַנפאַנג פון XIII יאָהר-הונדערט), ווערט געבראַכט אין וואַגענ-זיילס "בעלעהרונג", ז. 157—302, און פון דאָרט איבערגעדרוקט אין די "Er-

פון דעמוזעלבן, ועד ארבע ארצות" און זאָגאַר פון אייניגע רבנים, וואָס האָבען שוין געגעבען זייערע הסכמות אויף בליצס איבערועצונג. די דאָזיגע פערפלאַנטערטע געשיכטע האָט געבראַכט צו אַ סקאַנדאַליע-זען ליטעראַרישען פּראָצעס, וואָס האָט זיך געענדיגט מיט גאַרנישט, הגם עס איז קלאָר, אַז גערעכט איז געווען בליץ—וויצענהוי-זענס איבערועצונג איז ערשיענען אין יאָהר 1670. אין אָנהויב פון דעם זעהר שען גע-דרוקטען גרויסען באַנד קומען, אַזוי ווי אין בליצס אויסגאַבע, די פּריווילעגיעס און הסכמות, אַ הקדמה פון אַרויסגעבער און אַ "התנצלות" פּונ'ם איבערועצער, וואו ער רעקלאַמירט זיין איבערועצונג און פאַלט אָן מיט שפּאַט און געלעכטער אויף זיין געגנער בליצען. דאָך מוז מען מודה זיין, אַז וויצענהויווענס איבערועצונג איז בעסער פאַר בליצס, און זי האָט זאָגאַר זוכה געווען אַריינגענומען צו ווערען אין יאָהר 1711 אין דער "Biblia pentala", אַלס די "יו-דיש-דייטשע", צוגלייך מיט דער קאַטוי-לישער, רעפּאָמירטער, לוטהערישער און האַלענדישער איבערועצונג. מיר ברענגען די פּאַלגענדע שטעלען פון וויצענהויווענס איבערועצונג, צו פּערגלייכען זיי מיט די-זעלבע בליצס: "בראשית אין דעם אן פאנג האט. גאט בישאפן דיא הימל אונ' דיא ערד. אונ' דיא ערד איז גיוועזן ווישט אונ' לעהר אונ' פינשטרניש אויף דעם אב גרונד אונ' דיא נבואה פון גאט שוועפיט אויבער דען וואשרן ... אונ' עש וואר אובינט אונ' עש וואר מארגן איין טאג" ... "אונ' ער הוב זיין בייא שפיל אויף אונ' שפראך: ער שפריכט בלעם דער זון פון בעור אונ' ער שפריכט דער מאן דעם דאש אויג גיעפינט איז. ער שפריכט דער דא הערט גאטש ריד דער דא זיכט דען שיין פון דעם אלמעכטיגן גאט, דער דא פאלט אונ' דיא אויגן ווערדן אים גיעפינט. וויא

יודישען טעקסט (אין לאטיינישע בוך-שטאבען) און מיט אַ גלאַסאַר „Songs from the Ghetto“, באַסאַטן, 1898; אַ פּערגרעסערע אויפלאַגע אין ערשיע-נען אין 1900). די דאָזיגע איבערזעצונג האָט זעקאַנט געמאַכט ראָזענפעלדס נאָ-מען אויך אין דער נישט-יודישער וועלט. וויענערן געהערט אויך דער אַרטיקעל וועגען דער יודישער שפּראַך אין דער יודיש-ענגלישער ענציקלאָפּעדיע, VII, 304—309. אויסערדעם האָט וויענער אין פּערשידענע פּאָלקלאָריסטישע אָרגאַנען, ווי „מיטטיילונגען“, „אַם אורקוועל“ א. אַנד., פּערעפּענטליכט זאַמלונגען פון יודישע שפּריכווערטער, פּאָלקסמעשיות א. אַ.וו.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-רוס. ענצ. V, 604; מ. ג. סירקין, זין, יוד., 1900, №7; אַלעקסאַנדער האַרקאָהי, אין „דעם צוואַנציגסטען יאָרהונדערט“, ניו-יאָרק, 1900.

ווערניק פון — שריפטשטעלער און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1865 אין ווילנאַ. בעקומען אַ געווענה-ליכע יודישע ערציהונג אין ריגאַ, קאָוו-נאָ און שפּעטער ביי זיינע עלטערן אין ביאַליסטאָק, וואו זיין פאָטער האָט מיט איהם געלערנט תלמוד און די רבנישע ליטעראַטור. אין די וועלטליכע למודים איז ער געווען אַן אויטאָדידאַקט. אין יאָהר 1895 איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ און האָט זיך בעזעצט אין טשיקאַגאָ, וואו ער איז פריהער געווען מיטאַרבייטער און שפּעטער רעדאַקטאָר פון „יודישען קוריער“. צו בלייבער צייט האָט ער זיך בעטייליגט אין דעם ניו-יאָרקער „יודישען סאַגע-בלאַט“ אונטערן פּסעוודאָנים „אבי הצרון“. אין יאָהר 1898 איז ער אַריבערגעגאַהרען קיין ניו-יאָרק און געוואָרען מיטאַרבייטער אין דעם „סאַגעבלאַט“. זייט 1905 איז ער רעדאַקטאָר פון דעם „מאַרגענזשורנאַל“. ער איז געווען אויך מיטאַרבייטער אין דער

ענגליש-יודישער ענציקלאָפּעדיע, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אַנאַרטיקעל וועגען דער יודישער ליטעראַטור און וועגען אייניגע יודישע שריפטשטעלער. ווערניק האָט אַרויסגעגעבען פּאָלענדע ווערק: „די אַלגעמיינע געשיכטע פון די יודען“, (ניו-יאָרק, 1901), די ביאָגראַפיען פון רב סעדיה גאון און דעם ווילנער גאון (פער-לאַג „אינטערנאַציאָנאַלע ביבליאָטעק“, ניו-יאָרק) און „די געשיכטע פון די יודען אין אַמעריקאַ“ (דערווייל אַרויס בלוזי אויף ענגליש).

ביבליאָגראַפיע: יוד.-רוס. ענצ. XII, 517; טיניקעס יום-טוב-בלעטער פאַר דאָס יאָהר 1901.

וויצענהויען יוסף בן אלכסנדר (וויצן הויזן יוולץ) — איבערזעצער. האָט געלעבט אין XVII-טען יאָרהונדערט אין אַמסטערדאַם, וואו ער איז געווען אַ זע-צער אין דער בוכדריקעריי פון דעם בע-וואוסטען אַרויסגעבער יוסף עטיאַש (אַטיאַס). בעת דער אַמסטערדאַמער דרוקער אורי פייביש האָט בעפּאָלמעכטיגט יקותיאל בלי-צען (זעה) צו איבערזעצן אויף יודיש גאַנץ תנ"ך און האָט אויסגעגעבען אויף דער דאָזיגער אונטערנעמונג זיין גאַנץ פּערמעגען, האָט וויצענהויען געכאַכט אַנ-אייגענע איבערזעצונג, און יוסף עטיאַש האָט זיך אונטערגענומען זי אַבזודרוקען, נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס אַלע האָ-בען איהם מתרה געווען, ער זאָל נישט קאָנקורירען מיט בליצען און פייבישען, וואָס האָבען געהאַט פּריווילעגיעס פון יאָן סאַביעסקי און „ועד ארבע ארצות“ און הסכמות פון פּערישדענע רבנים. עטיאַש האָט אויסגענוצט זיין גאַנצען איינפלוס און בעקאַנטשאַפטען און האָט בעקומען פאַר זיין אויסגאַבע פון תנ"ך נישט נאָר אַ פּרי-ווילעגיע פון דער האָלענדישער און זע-לאַנדישער רעגירונג, נאָר אויך הסכמות

שידענסטע פראפעסיעס אין ניו-ארלאַנאָן און קאָנאָס, געווען אויך אַ פשוטער טאָג-אַרבייטער. שפעטער איז ער בעשטימט געוואָרען פאַר אַ פראָפּעסאָר אין דער קאָנאָסער אוניווערזיטעט, און פון דאָרט האָט מען איהם איינגעלאָדען פאַר אַ פראָפּעסאָר פון סלאַווישע שפראַכען אין דער האַרוואָרד-אוניווערזיטעט אין קעמברידזש. וויענער האָט פערעפענטליכט אַ מענגע פילאָלאָגישע אַרבייטען אין די ספעציעלע זשורנאַלען פון אַמעריקאַ, ענגלאַנד, דייטשלאַנד, רוסלאַנד און עסטרייך, האָט איבערזעצט אין ענגליש די רוסישע קלאַסי-קער א. א. וו. דערהויפט אָבער איז ער בעוואוסט מיט זיינע פיעלע אַרבייטען, וואָס האָבען דעם צוועק בעקאַנט צו מאַכען די ניט-יודישע וועלט מיט דער יודישער שפראַך און ליטעראַטור. צווישען די דאָזיגע אַרבייטען צייכענען זיך אויס: אַ יודישע גראַמאַטיק (אין דעם באַלטימאָרער ענגלישען "Journal of Philology", פאַר דאָס יאָהר 1894); די פּאָלקספּאָעזיע פון די רוסישע יודען (Russian Jews in the Nineteenth Century, New-York, 1899). זיין וויכטיגסטע ווערק—די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור אין דעם XIX יאָרהונדערט (The History of Yiddish Literature in the Nineteenth Century, New-York, 1899). שטע מעהר אָדער וועניגער פּאָלשענדיגע אַרבייט וועגען יודישער ליטעראַטור-געשיכטע, איז דאָס דאָזיגע ווערק נישט פריי פון חסרונות. דאָך איז זיין ווערט נישט קליין. געשריבען אין אַ פּאָפּולערער פּאַרם. האָט עס אויפגעוועקט דעם אינטערעס צו דער יודישער שפראַך און ליטעראַטור. אויסערדעם האָט וויענער אַרויסגעגעבען די ליעדער פון מאָריס ראָזענפעלד אין ענגלישער איבערזעצונג צוזאַמען מיט

פון, וועג". אין יאָהר 1907 האָט ער פּער-עפענטליכט אייניגע ערצעהלונגען און גע-דיכטען אין דער "ראַמאַנצייטונג". אין יאָהר 1908 איז ער אַוועק קיין גאַליציען, וואו ער האָט זיך אינגאַנצען אָפּגעגעבען דער ליטעראַרישער אַרבייט. בעקומען די פרעמיע אין דעם ליטעראַרישען קאָנקורס פון דעם ניו-יאָרקער "יודישען וואָכענ-בלאַט" פאַר זיין ערצעהלונג "דער בעל-תשובה", האָט ער אָנגעהויבען צו בעטייליגען זיך אין פּערשידענע אַמעריקאַניש-יודישע צייטונגען און זשורנאַלען. אין יאָהר 1911 איז ער אַריינגעטראַטען אין דער רעדאַקציע פון דער קראָקווער ציי-טונג "דער טאָג", וואו ער איז אַ געוויסע צייט געוועזען רעדאַקטאָר פון דער לי-טעראַרישער אָפּטיילונג. אין בעזונדערע אויסגאַבען זענען ערשיענען פון איהם אַ באַנד ערצעהלונגען "הימעל און ערד" (פּערלאַג "רביבים", לעמבערג, 1910), אַ באַנד געדיכטען "ליעבשאַפט" (פּערלאַג "שולמית", קראָקוי, 1911), און אַ בוך באַלאָדען, 1912. אין דעם אייגענעם 1912-טען יאָהר האָט ער אין בערלין אַרויסגעגעבען אַ ליטעראַרישען זשורנאַל "דאָס בוך" (אַרויס נאָך 2 העפטען), וואו עס האָט זיך אָנגעהויבען צו דרוקען זיין ראַמאַן "דער מתבודד". נישט פּרופּענט-ליכט איז נאָך זיין פּיעראַקטיגע דראַמע "אין דער טיעפער נאַכט". — איצט גע-פינט זיך וויעוויאָרקא אין אנטווערפען וויענער לעא — פילאָלאָג און היסטאָריקער פון דער יודישער ליטעראַ-טור. געבאָרען אין יאָהר 1862 אין ביאַליס-טאָק. האָט שטודירט אין די גימנאַזיוםס פון מינסק און וואַרשוי, אין דער וואַרשויער אוניווערזיטעט און אין בערלינער פּאָליטעכ-ניקום. דערנאָך האָט ער אויסגעוואַנ-דערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך עטליכע יאָהר בעשעפטיגט מיט די פּער-

נער, *Yiddish Literature*, 123—124, 226—227; ש. עפשטיין, אין אַ ביילאָגע צום „פריינד“, 1912.

ווינער שמואל — העברעאיש-יודישער ביבליאָגראַף. געבאָרען אין יאָהר 1860 אין באַריסאָוו, מינסקער גוב. פון זיינע אַרבייטען, וועלכע האָבען אַ שייכות צו דער יודישער ליטעראַטור, זענען בע-קאַנט: אַ ביבליאָגראַפישער אינדעקס פון אַלע אויסגאַבען יודישע ליטעדער, וועלכע געפינען זיך אין דעם אַזיאַטישען מוזעאום פון דער קייזערליכער אַקאַדעמיע (ביילאָגע צו גינבורגס און מאַרעקס „יודישע פּאָלקסליעדער אין רוסלאַנד“), און שוין כמעט אַ פּערענדיגטער, נאָך נישט פּער-עפּענטליכטער פּאָלשטענדיגער ביבליאָגראַפישער אינדעקס פון אַלע ווען עס איז ערשיענענע יודישע און העברעאישע בי-כער. אין זיין רייכער ווערטפולער ביב-ליאָטעק געפינען זיך 3000 ווערק אויף יו-דיש. אויסערדעם האָט ווינער צונויפגע-קליבען אַ קאָלעקציע פון איבער 4000 יודישע און העברעאישע פּלוגבלעטער, וואָס איז איינציג אין איהר אַרט.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. V, 606.

וועוואַרקא אברהם — די-טער און בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1887 אין באַביאַק, קאַלישער גוב., אין אַ חסידישער פּאַמיליע. אין דער יוגענד האָט ער געלערנט תּלמוד און זיך געגרייט צו רבנות, שפּעטער זיך אָנגעהויבען אָבצוגעבען מיט בילדונג; אָבער אונטערן איינפלוס פון דער פּריי-הייטסבעוועגונג איז ער אַריינגעצויגען געוואָרען אין דעם פּאָליטישען לעבען. און איז געוואָרען אַ טוער אין דער פּועלי-ציוניסטישער פּאַרטיי. שרייבען האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1906. זיין ערשטע זאַך איז געדרוקט געווען אין אַ ביילאָגע

און ווערען געזונגען צווישען די אַרביי-טערמאַסען, ווי צום ביישפּיעל „דער פּריי-הייטסטיסט“ — די יודישע מאַרסעליצע. פון זיין פּראָזע צייכענען זיך בעזונדערס אויס זיינע אַריגינעלע פּאָליטישע און קול-טור-געזעלשאַפטליכע סאַטירען, וועלכע ער האָט פּערעפּענטליכט אונטערן אַלגע-מיינעם נאָמען „צושלאָגענע געדאַנקען פון אַ משוגענעם פּילאָזאָף“ (ערשיענען אויך אין בוכפּאַרם). אַ גרויסען היסטאָרישען אינטערעס האָבען זיינע „זשורנאַליסטישע ערינערונגען“ („צוקונפט“, 1906, 1907, 1908, 1909; יעקב מילכס „נייע וועלט“, II; דאָס נייע לעבען“, 1910, VII—X). אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגעבען „אַ טאָג מיט יעקב גאַרדין“ (מייוועלס פּער-לאַג, 1909), לכּבוד דעם אָנדענקען פון זיין חבר און פּריינד, דעם בעוואוסטען יודישען דראַמאַטורג. ווינטשעווסקי האָט אויך איבערזעצט אַ גאַנצע רייה ווערק, ווי וויקטאָר הוגאָס „Les Miserables“, איבסענס „נאָראַ“ (מייוועלס פּערלאַג) און אַנד. — דער שפּעטער פון דעם יודישען סאַציאַליזם, איז ווינטשעווסקי ביז צום היינטיגען טאָג טריי געבליבען זיינע סאַצי-אַלע אירעאַלען; זיין בעצהוונג אָבער צו דער נאַציאָנאַלער פּראָגע האָט זיך מיט דער צייט שטאַרק געענדערט: אַ הייסער אָנהענגער פון דער אַסימילאַציאָנס-אידעע ענדע די 70-גער יאָהרען, איז ער ביס-ליכווויז איבערגעגאַנגען צו דער אָנערקע-נונג און הייסער פּערטיידיגונג פון די יו-דישע קולטור-נאַציאָנאַלע אינטערעסען.

ביבליאָגראַפיע: ק. פּרוטין, אין „פּאָלקסצייטונג“, 1906, № 131; ש. צינבערג, אין דער יוד.רוס. ענצ. V, 625—626, און אין דעם ערשטען באַנד פון „Пережитое“, ק. פּאַרנבערג, אין „צוקונפט“, 1906, VII; ס. הינטשעווסקי, זשורנאַליסטישע ערינערונגען; ס. ק. שנעקסאַל, אין „פּריינד“, 1910; ל. וויע-

אז אויך זי איז אונטערגעגאנגען, האָט ער אָנגעהויבען צו בעטייליגען זיך אין די יודי-שע אויסגאבען פון אַמעריקא, וואוהין ער האָט אויסגעוואַנדערט אין יאָהר 1894. אין דעם פּאָלגענדען יאָהר האָט ער אָנגע-הויבען אַרויסצוגעבען אין באַסטאָן „דעם אמת“ — אַ וועכענטליכעס פּאַמיליענבלאַט פאַר ליטעראַטור און אויפקלערונג — וואָס איז ערשיענען אַ קאָרג יאָהר צייט ביי דער מיטווריקונג פון די בעסטע ליטעראַ-רישע קרעפטען. ער האָט אויך גענומען אַנאַנטייל אין דער גרינדונג פון דעם „פאַרווערטס“, האָט זיך שפּעטער בעטיי-ליגט אין דער „וואַרהייט“ און איז אַ געוויסע צייט געוועזען רעדאַקטאָר פון דער „צוקונפֿט“. אין די אַלע אָרגאַנען, וואָס ער האָט אַליין רעדיגירט, און אין אַ גאַנצער רייה אַנדערע אויסגאַבען, האָט ווינטשעווסקי געשריבען פּובליציסטיק, ערצעהלונגען, געדיכטען, פעליעטאָנען, פּאַבלען, עפיגראַמען א. א. וו. זיין פּאָ-פּולאַריטעט צווישען די יודישע אַרביי-טערמאַסען איז זעהר גרויס. ער איז נישט נאָר דער גרינדער פון דער יודישער לי-טעראַטור אין די ענגליש-ריידענדע לענדער, — ער איז אויך דער ערשטער יודיש-פּראָלעטאַרישער דיכטער, דער שעפּער פון דעם יודישען פעליעטאָן און דער אַריגי-נעלסטער יודישער סטיליסט אין אַמערי-קא. זיינע ליעדער (ערשיענען אין אַ בע-זונדערער פּאָלשטענדיגער אויסגאַבע אין מייועלס פּערלאַג, ניו-יאָרק, 1910), בע-זינגען מיסטענטיילס די ליידען פון דעם אַרבייטסמאַן און רופּען צום קאַמף מיט די אומגערעכטע געזעלשאַפטליכע אָרדנו-גען. זיי זענען טענדענציעז, אָבער זיי מאַכען אַ שטאַרקען איינדרוק אַדאַנק זיי-ער אונמיטעלבאַרקייט און טיעפּער ליעבע צום אַרבייטערפּלאַק, וואָס פיהלט זיך אין זיי. מאַנכע פון זיי זענען זעהר פּאָפּולער

געניש איז ער אַרויסגעשיקט געוואָרען פון פּרייסען. דאָן איז ער אַוועק קיין דענעמאַרק, אָבער אין קאָפּענהאַגען איז ער ווידעראַמאָל אַרעסטירט געוואָרען. אַרויסגעהענדיג פון דעם דענישען גע-פּענגעניש איז ער דורך לאַנדאָן אַוועק קיין פאַריז, נאָר צוליעב מאַטעריעלע סבות האָט ער זיך ענדע 1879 געמוזט אומקעהרען צוריק קיין לאַנדאָן, וואו ער האָט אָנגעהויבען צו פיהרען אַ סאָציאַליס-טישע אַגיטאַציע צווישען די יודישע אַר-בייטער, אָבער אָהן איבעריגען ערפּאָלג. אום צו ווירקען אויף די אַרבייטער דורך דעם געדרוקטען וואָרט, האָט ער צוזאַמען מיט דעם געוועזענעם מיטערדאַקטאָר פון „אספת חכמים“ — א. ראַבינאָוויטש גע-גרינדעט אין יאָהר 1884 די ערשטע יודי-שע סאָציאַליסטישע צייטשריפט „דער פוי-לישער יודעל“, וואָס האָט עקזיסטירט אַנַ'ערך אַ יאָהר. אין דערזעלבער צייט האָט ער פּערעפּענטליכט אַ סאָציאַליסטי-שע בראַשור „יהי אור!“ (צווייטע אויס-גאַבע — נעוואַרק, 1890), וואָס האָט גע-זאָלט זיין די ערשטע פון אַ גאַנצער רייה אויסגאַבען אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען „יודישע סאָלסקביבליאָטעק“. אין יוני 1885 האָט ער צוזאַמען מיט נאָך אייניגע חברים אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אַ ראַ-דיקאַלע מאָנאַטששריפט „דער אַרבייטער-פּריינד“ (וואָס איז שפּעטער געוואָרען אַ וועכענטליכע אויסגאַבע). אין אַפּריל 1891, ווען אין דעם „אַרבייטערפּריינד“ האָט גע-זיעגט די אַנאַרכיסטישע ריכטונג, איז ווינטשעווסקי צוזאַמען מיט נאָך אייניגע אַרויס פון דער רעדאַקציע און געגרינדעט אַ שטרענג סאָציאַליסטישען מאָנאַטליכען זשורנאַל „די פּרייע וועלט“, וואָס איז ערשיענען ביי אַ יאָהר צייט. דאָן האָט ער אייניגע מאָנאַטען אַרויסגעגעבען אַ וועכענטליכע צייטונג „דער וועקער“, און

דער פון אַ געוויסער פירמע און איז גע-
שעפּטליך געפּאָהרען קיין אַרְיָאָל, וואו ער
איז דורך אַ רוסישען סעמינאַריסט בעקאַנט
געוואָרען מיט דער דעמאָלטיגער ראַדי-
קאַל-סאַציאַליסטישער ליטעראַטור. צוריק-
געקומען אין יאָהר 1875 קיין קאָוונאָ, האָט
ער גערטראָפּען דאָרט ליבערמאַנס
סאַציאַליסטישען מאַניפעסט, אדא שלומי
אמוני ישראל". אונטער דעם שטאַרקען
איינדרוק, וואָס דער מאַניפעסט האָט אויף
איהם געמאַכט, האָט ער בעשלאָסען זיך
צו נעהמען פאַר פּראַקטישער געזעלשאַפּט-
ליכער אַרבייט, און צוזאַמען מיט אַ פּאַר
חברים האָט ער געגרינדעט אַ פּעראַיין צו
פּערשפּרייטען מלאכות צווישען אַרמע
יודישע קינדער. אין יאָהר 1877 האָט ער
פּערלאָזען רוסלאַנד און איז אַוועק קיין
קעניגסבערג, וואו ס'איז צו יענער צייט
געוועזען אַ גרויסע יודיש-רוסישע סטודענט-
טענקאַלאַניע, וואָס איז געווען נוטה צום
סאַציאַליזם. דאָרט האָט זיך געפונען אויך
דער רעדאַקטאָר פון דעם העברעאישען
סאַציאַליסטישען זשורנאַל, האמת" — ליבער-
מאַן, און ווינטשעווסקי איז אַריין מיט איהם
אין פּערזענליכע און ליטעראַרישע בעצ-
הונגען. נאָך ליבערמאַנס אַרעסט האָט ווי-
נטשעווסקי געגרינדעט ביי ראַדקינסאָנס
„הקול" אַ העברעאישע סאַציאַליסטישע
מאַנאַטשריפט „אספת חכמים", וואו ער
האָט אַליין גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל
אונטער די פּסעוודאָנימען „בן-נץ", „יגל
איש הרוח" און אַנד. צו דער צייט געהערט
אויך זיין אָנהויבען צו שרייבען יודיש אין
ראַדקינסאָנס „קול לעם". אין אַקטאָבער
1878, ווען אין דייטשלאַנד איז פּער-
עפענטליכט געוואָרען דאָס „סאַציאַליס-
טען-געזעץ", איז ווינטשעווסקי אַרעסטירט
געוואָרען אַלס בעשולדיגטער אין דער
„סאַציאַליסטיש-ניהיליסטישער פּערשווע-
רונג", און נאָך אייניגע מאַנאַטען געפּענ-

דער" און „יודישע שפּריכווערטער", אין
„Globus", ב. 77; דאָס פּוריס-שפּיעל",
אין די „Mitteilungen zur jüdischen
Volkskunde", העפּט 13; „שפּריכווער-
טער און רעדענסאַרטען פון רוסישע יודען",
אין „Anthropoph.", ב. 7—8, א. א. וו.
איצט דרוקט זיך אַנאַרבייט פון וויסענ-
בערג און א. לאַנדוי (זעה) וועגען דער
יודישער כליזמר-שפּראַך, וואָס וועט ער-
שיינען אין די „Mitteilungen der
anthropologischen Gesellschaft in
Wien".

וינטשעווסקי מאַרים (פּעטוודאָ-)

נים פון 7. בענעדיקט) — בעוואוסטער

זשורנאַליסט און
דיכטער, דער ש-
פּער פון דער יודי-
שער ראַדיקאַל-סאַ-
ציאַליסטישער לי-
טעראַטור. געבאָרען
דעם 9-טען אייגוסט
1856 אין יאַנאָוואָ,

קאָוונער גוב., אין אַ פרומער אַנגעזעהענער
פאַמיליע. ערצויגען געוואָרען אין קאָוונאָ,
וואוהין זיינע עלטערן האָבען זיך איבער-
געקליבען, ווען איהם איז געוועזען 7 יאָהר.
ער האָט געלערנט גמרא און גלייכצייטיג
בעזוכט אויך אַ פּאַלקסשול. אין יאָהר
1870 איז ער אַוועק קיין ווילנאָ צוצוגריי-
טען זיך פאַר דער ראַבינערשול. אין ווילנאָ
האָט ער זיך זעהר פלייסיג אַבגעגעבען
מיט זעלבסטבילדונג. פון די שריפטשטע-
לער, וואָס ער האָט געלעזען, האָט אַ
בעזונדער שטאַרקען רושם אויף איהם גע-
מאַכט — בערנע. אין אַפּריל 1873 האָט זיך
אַבגעדרוקט זיין ערשטער אַרטיקעל אין
דער העברעאישער צייטשריפט „המגיד",
וואו ער האָט מיט אַ יאָהר שפּעטער פּער-
עפענטליכט אַ גאַנצע רייה שירים. אין דעם-
זעלבען יאָהר איז ער געווען אַנגעשטעל-

איז עס דאָס געלעכטער פון דער געזונדער-
ניט-פערשפיצטער און גאַנצער פערזענליכ-
קייט איבער דער סאַנטימענטאַליטעט און
צוקראַכענקייט פון די יודישע האַלב-איז-
טעליגענטען, פון „די לייט, וואָס קענען
גוט אין די ביכער“ („שמעריל און בע-
ריל“). אין זיינע ערשטע דראַמאַטישע
סצענעס („דבורהלע“, „ר' יואל“) האָט
וויסענבערג אַרויסגעוויזן אויך אַ דראַ-
מאַטיש טאַלענט. זיינע שפּעטערדיגע
דראַמען אָבער („קנאה און תּאוה“,
„קאַספּער“—אַרויסגעגעבען פון פּערלאַג
„פּראָגרעס“), געשריבען אונטער פרעמדע
ווירקונגען און פון פרעמדען, ניט-יודי-
שען לעבען, זענען קינסטלעריש און סצע-
ניש נישט געלונגען.

ביבליאָגראַפיע: בעל-מחשבות, נע-
קליבענע שריפטען, I, 203—212; ש. נוגער,
אין „לעבען און וויסענשאַפט“, 1909, III—IV;
דערזעלבער, אין „פּריינד“, 1911; בעל-מחשבות,
דריי שטעטליך, אין „פּריינד“, 1911; נח
פּרילוצקי, אין זאַמעלבוך, דער יונגער נישט-
ש. צינבערג, אין דער יוד. רוז. ענז. V, 386—
387.

וויסענבערג שמואל, ד"ר —
אַנטראָפּאָלאָג און פּאָלקלאָריסט. געבאָרען
דעם 4-טען דעצעמבער 1867 אין יעליסאָ-
וועטגראַד. האָט געענדיגט די אַרטיגע
רעאַלשול און דאַן שטודירט אין היידעל-
בערג מעדיצין. צו פּערשידענע צייטען
האַט ער צוליעב אַנטראָפּאָלאָגישע אויס-
פּאַרשונגען בעזוכט טערקיי, מצרים, ארץ-
ישראל, סיריען, טורקעסטאַן, קאַווקאַז,
קרים. אויסער זעהר פּיעל אַרבייטען אי-
בער די פיזישע אַנטראָפּאָלאָגיע פון יודען,
האַט וויסענבערג אַ סך געשריבען וועגען
יודישען פּאָלקלאָר און עטנאָגראַפיע,
הויפטזעכליך — אין דרום-רוסלאַנד. פון
זיינע אַרבייטען וועגען יודישען פּאָלקלאָר
איז צו דערמאָהנען: „יודישע פּאָלקסליע-

טער פינקטליכקייט די פרטים פון די זא-
לען, דערפון אָבער ליידיט זעלטען די
גאַנצקייט פונ'ם בילד: ער ווייס אויך דער-
ביי צו געבען דאָס חאַראַקטעריסטישסטע.
אַ זעלטענע אין דער יודישער ליטעראַטור
קינסטלערישע אָביעקטיווקייט, וואָס איז
פּעראַייניגט מיט אַ שטילען, פּערבאַרגע-
נעם, אָבער טיעפען ליריום, און אַ פּאַנאָ-
טיש פּערליעבט-זיין אין דער קונסט פּיהלט
זיך אין וויסענבערגס שרייבען. פון זיינע
ווערק וועהט מיט קראַפט און איינגעהאַל-
טענער ליידענשאַפטליכקייט. ס'פּעהלען
איהם אָבער אויך נישט קיין וויכע, שטי-
לע טענער. מיט דערזעלביגער קינסטלע-
רישער קענשאַפט מאַלט ער אַ פיגורען פון
פּרימיטיווע געזונדע פּאָלקס-יודען מיט
פּערגרעבטע מחות, אָבער גאַנצע נשמות,
שטאַרקע ליידענשאַפטען און לעבעדיגע
געפּיהלען („אַ טאַטע מיט בני'ם“); אַי
טיפען פון פּרויען אין די פּערשידענסטע
פּערוויקעלטע אינווייניגסטע צושטאַנדען
זייערע („חנהלע“, „אַ וואַלד-מידעל“,
„די משוגענע אין דאַרף“, „אַ שלעכטע
פּרוי“, „קריינדעלע“, דאָס לעבען“); אַי
דעם שטילען עלענד פון מענשען, וואָס
שוואַרצען אָב זייער לעבען אין דעם
ביטערען קאַמף פאַר דאָס שטיקעל ברויט
(„דור הולך ודור בא“, „אַנ'איידיים אויף
קעסט“). ער האָט אויך אַנ'עכטען, נאַטיר-
ליכען סטיל פאַר פּאָלקסטימליכע מעשה-
ליך („דער בעל-תּשובה“, „דריי שוועסטער-
ליך“, „נישט בעשערט“, וואָס קען טרע-
פען“), פאַר דער שטימונגסמאַלעריי („אין
דער שטיל“), אַ טיפּע פּערשטענדניש און
געפּיהל פאַר דער שטומער נאַטור. וויסענ-
בערג פּערמאַגט אַחוץ דעם אויך אַנ'איי-
גענאַרטיגען הומאָר, וואָס ערטערווייז איז
ער שטיל און פּערבאַרגען, אין מאַנכע
פון זיינע ערצעהלונגען אָבער קלינגט ער
אַרויס מיט אַ הילכיגען געלעכטער; אַפט

און ביז 25 יאָהר הויט ער זיך פּערנומען מיט פּערשידענע מלאכות אין וואַרשוי און לאַדז. אין דער ליטעראַטור האָט ער דעביי-טירט אין יאָהר 1904 מיט צוויי ערצעהלונג-גען „דער קיטעל“ און „דור הולך ודור בא“ (פּערפּענטליכט אין י. ל. פּרזעס „יודישער ביבליאָטעק“), וועלכע האָבען פּעראַינטערע-טירט מיט איהם די ליטעראַרישע קרייזען. נאָך אַ גרעסערן ערפּאָלג האָט גייהאַט זיין דריטע ערצעהלונג „די משוגענע אין דאָרף“ (צווערשט געדרוקט אין רייזענס וואָכענ-שריפט „דאָס יודישע וואָרט“, שפּעטער אַרויסגעגעבען בעזונדער פון פּערלאַנג, די וועלט“). וויסנשאַפֿטער האָט געלאָזען די אַרבייט און אָבעגעבען זיך דער ליטע-ראַטור, בעטייליגענדיג זיך אין די פּער-שידענסטע צייטונגען, זשורנאַלען און זאַ-מעלביכער. אַ בעזונדערן אינטערעס האָט אַרויסגערופען זיין גרעסערע ערצעהלונג „אַ שטעדטעל“ (צווערשט ערשינען אַלס ביילאָגע צום „וועג“, 1906; אין 1909 איבערגעדרוקט פון פּערלאַנג „פּראָגרעס“) — אַ ברייט געשילדערטעס בילד פון אַ יודיש-פּוילישען קליינשטעדטעל אין דעם שטורם-און-דראַנג-פּעריאָד פון דער פּרייהייטס-בעוועגונג. זיינע געקליבענע שריפטען זענען אַרויס אין די פּערלאַנגען פון שימין שרעבערק, פּראָגרעס און גיטלין. — ווי-סענבערג פּערנעהמט איינעם פון די אָנגע-זעהענסטע ערטער אין דער נייערער יודי-שער ליטעראַטור. די אינדיווידועלסטע איי-גענשאַפט פון זיין טאַלענט, וואָס צייכענט איהם אויס צווישען דעם גרעסטען טייל יודישע שריפטשטעלער, איז די פּלאַסטישע שילדערונגס-אַרט: זיינע געשטאַלטען זע-נען ווי פון שטיין אויסגעהאַקט, און דער-ביי זענען זיי פול מיט לעבען און בעווע-גונג. אַ רעאַליסט דורך און דורך, מיט אַ שאַרף אויג פאַר דער קאָנקרעטער, ממשות-דיגער וועלט, מאַלט ער מיט דער גענויס-

סעפּאַראַט-אַנדרויק, אַרויסגעגעבען פון מ. קויפּמאַן, לייפּציג; זעהר אויספיהרליך רעצעזירט אין דער „Monatschrift für V. 1911 Wissenschaft des Judentum“, ווי אויך אין אַנדערע צייטשריפטען. אויפ'ן גרונד פון דער דאָזיגער אַרבייט האָט וויסנשאַפֿטער בעקומען פון דער לעמבערגער אוניווערזיטעט דעם סטעל דאָקטאָר-פּי-לאָזאַפּיע. דאָ איז אויך צו דערמאָהנען אייניגע סעריען, יודישע שפּריכווערטער אונד שווענקע אויס גאַליציען, וואָס ער האָט פּערפּענטליכט אין די פּאָלקלאָריס-טישע זאַמעלביכער „Der Urquell“ (וויזען און ליידען, 1893 — 1897).

וויסנשאַפֿט און שפּטח — העברע-אישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין זאָלי-גען, גאַליציען, אין יאָהר 1840, גע-שטאַרבען אין וויזען אין יאָהר 1892. אין יאָהר 1872 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ יודישע מאָנאַטסשריפט „די יודישע פּרייע פּרעסע“ (מיט אַ העברעאישער ביילאָגע „הקהלת“), פון וועלכער ס'איז ערשינען נאָר דריי נומערן.

וויסנשאַפֿט מרדכי-חיות — העברעאישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין טאַרנאָוו אין יאָהר 1831. אין יאָהר 1874 האָט ער אַרויסגעגעבען אין וויזען אַ יודישע וואָכענשריפט „וויזענער יודישע צייטונג“, וואָס האָט עקזיסטירט דריי יאָהר.

וויסנשאַפֿט יצחק מאיר — בעזאָוסטער בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1881 אין זשע-לעכאָו, סעדיליעזער גוב., אין אַנ'אָרי-מער פּאַמיליע. בע-קומען די ערשטע ערציהונג אין חדר, איז ער אין דער פּרייהער יוגענד אַב-געגעבען געוואָרען פאַר אַנ'אָרייטער,

182—121, XII, 1896 ringens, בייבליאָגראַפיע: א. לאַנדוי, Bibliographie des Jüdisch-Deutschen. ווייסבערג יצחק-יעקב — העב-רעאישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1641 אין פּאָלאָנקי, מינסקער גוב., געשטאָרבן אין יאָהר 1904 אין קיעוו. ווייסבערג האָט אויך געשריבען אויף יו-דיש און זיך בעטייליגט אין פּערשידענע צייטשריפטען און זאַמעלביכער, ווי ספּעק-טאָרס „היופּריינד“, שלוב ע' יכּמס „יודי-שער פּאָלקסביבליאָטעק“, „יוד“ א. אַז. וו. אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגעבן אויף יודיש אַ בעזונדער ווערק „די פּרויענפּראַ-גע לויט דעם תּלמוד“ (1890) — אַנ'אייבערזע-צונג פון זיין העברעאישען „שאלת הנשים על פי התלמוד“.

ווייסבערג מאַקס (מאיר) — לי-טעראַטור - היסטאָריקער. געבאָרען אין 1856 אין שטעדטעל בוקאַסטשאַווצע, בע-צירק ראָהאַטין, אין גאַליציען. ביז 1868 געלערנט אין חדר, דאָן דריי יאָהר אין אַ פּאָלקסשול. נאָכ'ן ענדיגען דאָס גימנאַזיום אין טשערנאָוויץ אין יאָהר 1880, שטודירט פּילאָזאָפּיע און פּילאָלאָגיע אין די אונג-ווערויטעטען פון וויען און לעמבערג. זייט 1903 איז ווייסבערג פּראָפּעסאָר אין דעם גימנאַזיום אין סטאַניסלוי. ער האָט פּערע-פּענטליכט אַ גאַנצע רייה אַרטיקלען אין העברעאישע, דייטשע און פּוילישע צייט-שריפטען, הויפּטזעכליך איבער די געשיכ-טע פון דער העברעאישער און יודישער ליטעראַטור און קולטור אין גאַליציען; צווישען זיי צייכענט זיך בעזונדערס אויס זיין מאָנאָגראַפּיע וועגען דעם יודישען פּאָלקסדיכטער בנימין-וואָלף עהרענקראַנץ „Wölwel Zbarazer, der fahrende Sängler des galizisch-jüdischen Humanismus“ אין די „Mitteil. zur Volkskunde“ 1909 (פּאַרהאַן אויך אַ

דער היינטיגער יודישער אינטעליגענץ. ווייל יעקב בן אברהם — תּלמודיסט. האָט געלעבט אין קאַרלסרוהע. וואו ער איז געשטאָרבן אין יאָהר 1851. ער איז געווען דער מחבר פון אַ ספר אויף העברעאיש און יודיש מיט'ן נאָמען „תּורת שבת“ (קאַרלסרוהע, 1880), וואָס ענטהאַלט די דינים וועגען שבת. זיין צווייטער ספר „תּורת יום טוב“ — וועגען די דינים, וואָס זענען נוגע די יום-טובים, אויך אויף העב-רעאיש און יודיש, איז געבליבען נישט-פּערעפּענטליכט.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-רוס. ענצ. V, 381.

ווייל יעקב בן משולם (יעקב בּזור בן העדערהיים) — דער אוי-טאָר פון אַ ווערק אין יודיש אונטערן נאָמען „ישועות ונחמות“, געקליבען פון „אבקת רוכל“ און אַנדערע ספרים (האַנוי, 1620; אַמסטערדאַם, 1649; פּירט, 1691). בייבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 232.

וויינער מ. — פּילאָלאָג. געבאָ-רען אין 1890 אין פּאָלטאַוואַ. שטודירט איצט אין דער וואַרשויער אוניווערזיטעט. ער האָט פּערעפּענטליכט אייניגע אַרטיק-לען וועגען יודישער פּילאָלאָגיע אין „לע-בען און וויסענשאַפּט“, 1912, אין פּרי-לוצקיס „זאַמעלביכער פּאַר יודישער פי-לאָלאָגיע, פּאָלקלאָר און קולטורגעשיכטע“ א. אַנד. אויסערדעם האָט ער אַרויסגעגע-בען אַ בראַשור וועגען דער פּראַגע פון רעפּאָרמירען דאָס יודישע אלף-בית.

ווייס ק. מ. — האָט פּערעפּענט-ליכט אייניגע אַרטיקלען וועגען דעם יו-דישען דיאַלעקט, וואָס ווערט גערעדט אין „Das Elsässer Judendeutsch“ „Judendeutsch“ איז געדרוקט אין די „Jahrbücher für Geschichte, Sprache und Literatur Elsass-Loth-

דרוגען מיט יודישען בטחון: ד"ר יוד
 אין זיינע ליעדער איז אַנאַפּטימיסט; די
 ליידען זיינע זענען נישט אימסטאַנד צו
 דערשטיקען אין איהם דעם טיעפען גלוי-
 בען אין אַ בעסערע צוקונפט, דאָס שטאַר-
 קע פריידיגע לעבענסגעפיהל, וואָס „ליידט
 און זינגט ליעדער“. אין וואַרשאַווסקיס
 האַרציגער, תּיממתדיגער פּאַעזיע פּיהלט
 זיך אַ ריהערענדיגע ליעבע צו דעם
 יודישען פּאָלקסלעבען. נאָר אַט די טיע-
 פע ליעבע קאָן אונז געבען צו פּערשטעהן,
 ווי אַזוי אַ מאָדערנער קולטור-מענש האָט
 זיך געקאַנט אַראָבלאָזען אָדער, ריכטיגער,
 אויפהויבען זיך ביז צו דער מדרגה פון
 אַנאַמתען פּאָלקספּאַעט. די שפּראַך פון
 זיינע ליעדער איז פונקט אַזוי עכט און
 איינפאַך, ווי זייער אינהאַלט. דאָס איז די
 אמתע פּאָלקסשפּראַך, אַזוי ווי זי ווערט
 גערעדט אין וואָלין. די פּערזען-מאַס פון
 די ליעדער איז נישט שטענדיג אויסגע-
 האַלטען, אויך די גראַמען זענען נישט
 תּמיד גלאַט, אָבער פּאָלקסטימליך. די ש-
 נע האַרציגע נגונים זענען דורכאויס צוגע-
 פּאַסט צו די מאַטיווען פון דעם טעקסט,
 און דאָס האָט אויך מיטגעאַלפּען דער
 פּערשפּרייטונג פון די ליעדער. אויסער
 דער אויבענדערמאָהנטער זאַמלונג וואָר-
 שאַווסקיס, וואָס איז איצט שוין אַ ביבליאָ-
 גראַפּישע זעלטענהייט, זענען פּערבליבען
 זעהר פּיעל ליעדער נישט-אַרויסגעגעבען,
 און אונטער דער השגחה פון שלום-עליכם
 גרייט זיך איצט צום דרוק אַ נייע פּאָל-
 שטענדיגע וואַרשאַווסקי-אויסגאַבע.

ביבליאָגראַפּיע: ביאַנאַפּישע נאָטי-
 צען, מיטגעטיילט פון וואַרשאַווסקיס פּרוי: שלום-
 עליכם פּאַרדעז צו די „יודישע פּאָלקסליעדער“;
 נח פּרילונקוי, אין דער יוד. רוב. ענז. V, 340.
 וויטמונט משה — האָט איבער-
 זעצט אויף יודיש דאָס „ספר בן סירא“
 און עס אַרויסגעגעבען אין אַמסטערדאַם.

1616, אונטערן טיטעל „ארחות יוסף“.
 ביבליאָגראַפּיע: בן-יעקב, אוצר
 הספרים, 629.

ווייטער א. (פּסעוודאָנים) — דראַ-
 מאַטיקער און זשורנאַליסט. זיין ליטעראַ-
 רישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אַלס
 מיטאַרבייטער פון פּערשידענע רוסישע
 צייטשריפטען. שפּעטער האָט ער זיך אָב-
 געגעבען אינגאַנצען דער יודישער ליטעראַ-
 טור. זיינע ערשטע יודישע אַרטיקלען און
 סקיצען זענען ערשינען אין יאָהר 1906
 אין דער „פּאָלקסצייטונג“. צו דעזעלבער
 צייט האָט ער פּערלאַג „די וועלט“ אַרויס-
 געגעבען זיינס אַ פּאָפּולער-היסטאָריש-בי-
 כּעל „דאָס 48-סטע יאָהר אין פּראַנקרייך“
 אונטערן פּסעוודאָנים „דע“. אין יאָהר 1908
 האָט ער צוזאַמען מיט ש. גאַרעליק און ש.
 ניגער געגרינדעט אין ווילנאַ די „ליטע-
 ראַרישע מאַנאַטסשריפטען“, וועלכע האָבען
 אין זייער צייט אַרויסגערופּען אַ געוויסע
 אויפּלעבונג אין דער יודישער ליטעראַטור
 מיט דעם גאַנץ נייעם טאָן פון דער אויס-
 גאַבע. שפּעטער האָט ווייטער אָנגעהויבען
 צו נעהמען אַנאַנטייל אין דעם „פּריינד“,
 וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אונטער פּער-
 שידענע פּסעוודאָנים אַרייַה פּובליציס-
 טישע אַרטיקלען און פעליעטאַנען אויף
 יודיש-קולטורעלע און געזעלשאַפּטליכע
 טעמעס. אַ חוץ אייניגע קריטישע און
 בעלעטריסטישע זאַכען, געדרוקטע אין
 פּערשידענע אויסגאַבען, האָט ער אָנגע-
 שריבען די האַלב-סימבאָליסטישע דראַ-
 מע „פּאַרטאַג“ (אַ דראַמאַטישע פּאַעמע
 אין פּערזען, 4 אַקטען; פּערלאַג „די
 וועלט“, 1907; צווייטע פּערבעסערטע
 אויסגאַבע—1911); „אין פייער“—אַ דראַ-
 מע אין 3 אַקטען (פּערלאַג „די וועלט“,
 1910), „דער שטומער“, אַ דראַמע אין
 4 אַקטען (נאָך נישט פּערעפּענטליכט).
 די אַלע דראַמען זענען מונ'ס לעבען פון

וואַרשאַווסקי מאַרק — בעוואוס-
 טער פּאָלקסדיכטער. געבאָרען דעם 14-
 טען נאָוועמבער 1848 אין אָדעס (אין
 דער יודיש-רוסישער ענציקלאָפּעדיע איז
 פּאַלש אָנגעגעבען זשיטאָמיר אַלס זיין
 געבאָרטס-אָרט און 1845 אַלס זיין גע-
 בורטס-יאָהר), אין אַנאָנגעזעהענער אינ-
 טעליגענטער פּאַמיליע, געשטאָרבען אין
 יאָהר 1907 אין קיעוו. אייניגע יאָהר
 האָט וואַרשאַווסקי בעזוכט די ראַבינער-
 שול אין זשיטאָמיר, וואוהין זיינע על-
 טערן זענען אַריבערגעפּאָהרען, אַז ער
 איז נאָך געוועזען אַ קינד. (דרך אגב
 בעמערקט, פלעגט צו זיי אין הויז אין
 זשיטאָמיר פערקעהרען אברהם גאַלדפּאָ-
 דען, וואָס איז געבליבען וואַרשאַווס-
 קיס אַ פריינד ביז זיינע לעצטע טעג).
 דערגרייכט דעם 4-טען קלאַס פון דער
 ראַבינערשול, איז וואַרשאַווסקי אַריבער
 אין גימנאַזיום און נאָכ'ן ענדיגען עס
 האָט ער אַ יאָהר צייט שטודירט אויף
 דער יודישער פּאַקולטעט פון דער
 אָדעסער אוניווערזיטעט. זיין שטודיום
 אַלס יוריסט האָט ער געענדיגט אין
 דער קיעווער אוניווערזיטעט. אין יאָהר
 1875. אין יאָהר 1879 האָט ער חתונה
 געהאַט מיט זיינס אַ שוועסטערקינד און
 זיך בעזעצט אין קיעוו, וואו ער איז
 אין משך פון צעהנדליגער יאָהרען גע-
 וועזען טעטיג אַלס געשוואָרענער אַד-
 וואָקאַט און געאַרבייט ביים קרייז-גע-
 ריכט און געריכטס-פּאַלאַטע. אַדאַנק
 זיינע הויכע גייסטיגע מעלות, איז ער
 געוועזען זעהר געליעבט און געאַכט פון
 אַלע זיינע חברים. אין די יאָהרען
 1903—1905 האָט ער געלעבט אויף די
 גלאָז-הוטעס וואָס אויפ'ן דאָן, וואו ער
 האָט פּערנומען דעם פּאַסטען פון אַ יו-
 ריס-קאַנסולט. דאָרט איז ער אין פעב-

וואַר 1905 קראַנק געוואָרען און איז
 צוריקגעפּאָהרען קיין קיעוו, וואו ער
 איז אין 2 יאָהר אַרום געשטאָרבען פון
 אַנאַפּאַפּלעקסיע. — אין דער פרייער צייט
 פלעגט וואַרשאַווסקי ליעב האָבען צו
 זינגען פאַר זיך יודישע ליעדער, וואָס
 ער פלעגט אַליין פּערפאַסען גלייכציי-
 טיג מיט די נגונים צו זיי. נישט רע-
 כענענדיג, אַז זיי זאָלען האָבען אַ לי-
 טעראַרישען ווערט, פלעגט ער זיי נישט
 פּערשרייבען. ערשט אין יאָהר 1900
 האָט אַ ציוניסטישע גרופּע אַרויסגעגע-
 בען אַ זאַמלונג פון 25 ליעדער זיינע
 אונטערן טיטעל „יודישע פּאָלקס-ליע-
 דער“, מיט אַ הקדמה פון שלום-עליכם,
 וואָס איז געווען דער אויפטוער פון דער
 אויסגאַבע. אין אַ געוויסע צייט אַרום זע-
 נען אויך אַרויס נאָטען צו די „יודישע
 פּאָלקסליעדער“. די זאַמלונג פון די דאָ-
 זיגע ליעדער האָט געהאַט גרויס ערפּאָלג;
 פיעלע פון זיי זענען געוואָרען זעהר פּאָ-
 פולער און ווערען געזונגען ווי אמתע
 פּאָלקסליעדער (צום ביישפּיעל, „דער
 אלף-בית“, „אַ בריף פון אַמעריקאַ“,
 „שרה און רבקה“, „דער זיידע מיט דער
 באַבע“, „דאָס ליעד פּונ'ם ברויט“). איינ-
 פאַך און טיעף דורכגעלעבט, זענען זיי
 זעהר נאָהענט צום גייסט פון דער יודי-
 שער פּאָלקספּאַעזיע. זיי זענען צוזאַמען-
 געקניפט מיט דעם לעבען פון פּאָלק. מיט
 זיינע ליידען און פריידען. אין זיי פיהלט
 זיך דער אַבקלאַנג פון יודישע טרעהרען
 („צום בעדעקענס דער כלה“), פון יודי-
 שען גלות און פּאַגראַמען („אַ יודיש ליעד
 פון רומעניען“, „פּסח“), פון יודישען
 דלות („נעבען קלייזעל“), פון יודישען
 וואַנדערער („אַ בריף פון אַמעריקאַ“, „די
 שיף“). די דאָזיגע אומעטיגע מאַטיווען
 זענען אָבער ביי וואַרשאַווסקי דורכגע-

סט. -לואי (סט. -לואיזער גאַזעטען) האָט צוליב טעכנישע סבות קיין ערפאלג נישט געהאַט. אין יאָהר 1895 האָט ער זיך בעזעצט אין טשיקאַגאָ, וואו ער איז געוואָרען אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער אין פערשידענע יודישע אָרטיגע צייטונגען, וואָס אייניגע פון זיי זענען אויך ער- שיענען אונטער זיין רעדאַקציע. פון 1906 ביז 1909 איז ער געווען רעדאַקטאָר פון דער סט. -לואיזער טעגליכער צייטונג „דער פאָרשטעהער“. איצט איז ער אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דעם „טעגליכען יודי- שען קוריער“ אין טשיקאַגאָ. פון זיינע אַרבייטען איז צו דערמאָהנען אַ גרויס ווערק מיט אויספיהרליכע לעבענסבע- שרייבונגען פון „בעריהמטע יודישע פרויען“.

וואָרטסמאָן אַפריים-לייב — דיכ- טער. געבאָרען אין יאָהר 1870 אין ריגאַ, ליפלאַנד. אין יאָהר 1889 האָט ער אויסגע- וואַנדערט קיין אַמעריקאַ. ער האָט געשרי- בען אין „פאָרווערטס“, „נייעם גייסט“ „אַרבייטער-פריינד“ און אין הומאַריסטישע צייטשריפטען אונטער פערשידענע פסעו- דאָנימען. אויסערדעם האָט ער איבערזעצט אואיטמאַנס פּאָעמע „די פרוי וואָס וואַרט אויף מיר“ (ערשינען אין דער „פרייער אַרבייטער-שטימע“).

וואָרטסמאָן יחזקאל — זשורנאַ- ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1878 אין חוּב- ניץ, פּאָדאָליען, אין אַ פערמעגליכער פאַמיליע. בעקומען אַ היימישע ערציהונג, האָט ער שפּעטער שטודירט אין דער שווייץ (אַ קורצע צייט אויך אין דער שטראַסבורגער אוניווערזיטעט) טעכניק, פּילאָזאָפּיע און סאָציאַלאָגיע און האָט גע- ענדיגט די באַזעלער אוניווערזיטעט מיט'ן טיטעל דאָקטאָר-חעמיע. שרייבען האָט ער אָנגעהויבען נאָך אַלס סטודענט אין דעם

יוד". דערנאָך האָט ער מיטגעאַרבייט אין פערשידענע יודישע צייטונגען פון רוס- לאַנד, גאַליציען און רומעניען. אין יאָהר 1902 איז אין לאַנדאָן אַרויס זיין אַרבייט „וואָס ווילען די ציוניסטען?“ אין יאָהר 1904 האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אין לאַנדאָן אַ ראַדיקאַל-ציוניסטישע מאַג- נאַטסשריפט „די יודישע צוקונפט“, דער- נאָך אַריבערגעטראַגען די רעדאַקציע קיין וואַרשוי. אין וואַרשוי איז ער געוועזען אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער אין סאָפּאַ- לאָווס „טעלעגראַף“. צוליב אַ פרעסע- פּראָצעס האָט ער געמוזט פּערלאָזען רוס- לאַנד, און אין אָנהויב 1907 איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ. דאָ האָט ער צווישען אַנ- דערן אַרויסגעגעבען אַ זאַמעלבוך „אַמע- ריקאַ“ מיט דער בעטייליגונג פון בלוז אַמעריקאַנער שרייבער און נייע 8 העפ- טען פון זיין מאַנאַטסשריפט „די יודישע צוקונפט“. אַ געוויסע צייט איז ער געווען אויך רעדאַקטאָר פון אַ טעגליכער צייטונג אין באַסטאָן און פון דעם ציוניסטישען וואַכענבלאַט „דאָס יודישע פּאָלק“, און האָט מיטגעאַרבייט אין דעם „יודישען קעמפּפּער“. שפּעטער האָט ער אין פּער- לויף פון כּמעט אַ יאָהר רעדאַגירט אַ ווע- כּענטליכע צייטונג „דער יודישער שטערן“ אין אַטלאַנטאַ, שטאַט דזשאָרדזשיאַ (דרום- אַמעריקאַ). דאָן איז ער אַ געוויסע צייט געווען דער הויפּטרעדאַקטאָר פון דער טעגליכער צייטונג „דער קענעדער אָד- לער“ אין מאַנטרעאַל, קאַנאַדאַ. — וואָרטסמאָן האָט פּיעל גערייזט, געאַרבייט אַלס חעמיקער אין דייטשלאַנד און אין איטאַליען; זיך בעטייליגט אַלס ראַדיקאַ- לער ציוניסט אין אייניגע קאָנגרעסען. זיי- גע פּסעוודאָנימען זענען: בן-אדם, בעל- דמיונות, דער שוואַרצער יונגעראַנטשיק, איש-אמת, י. וו.

ביבליאָגראַף . געבאָרען אין יאָהר 1683 אין ווערניגעראָדע , געשטאָרבען אין יאָהר 1739 אין האַמבורג . אין זיין בעריהמטען ווערק „Bibliotheca Hebraica“ (4 בענד; האַמבורג , 1715—1733) , ווערען אויך געבראַכט כמעט אַלע עלטערע יודישע אויסגאַבען און כתב-ידען . צווישען אַנדערן רעכענט ער דאָרט אויס אויך די אַרבייטען פון די קריסטליכע געלעהרטע , וואָס האָ-בען זיך בעשעפטיגט מיט דער יודישער שפראַך .

וואַלף פון קראָקוי — דער אוי-טאָר פון „אורח חיים“ — איין געטליך ליד (ערשיענען אין פירט צווישען 1694 אין 1698) .

ביבליאָגראַפיע : בן-יעקב , אוצר הספרים , 49 .

וואַלפוזאָן יעקב-מרדכי — זשור-נאָליסט און שריפטשטעלער . געבאָרען אין יאָהר 1867 אין אַלעקסאַנדריאַ , וואַלי-נער גוב . זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין צעדערבוים „יודישען פאָלקסבלאַט“ מיט פעליעטאָנען און ערצעהלונגען (איינע פון זיי , די אונגליקליכע מוטער“ איז שפעטער אַרויס אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע פון צע-דערבוים דרוקעריי . אין „יודישען פאָלקס-בלאַט“ האָט ער אויך פערע-פענטליכט אַרייַה רעצענזיעס , דערונ-טער — וועגען שמרס ראָמאַנען , ווע-גען אַפאָטעקערס ליעדער - זאַמלונ-הבל“ און אַנדערע . אין יאָהר 1892 האָט וואַלפוזאָן אויסגעוואַנדערט קיין סט.-לואי , אַמעריקאַ , פון וואָנען ער האָט אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען אין די ניו-יאָרקער „אַרבייטער-צייטונג“ און „אַבענדבלאַט“ און אין דער פילאַדעל-פיער „יודישער פרעסע“ . זיין פרוב אַרויסצוגעבען אַ יודישע צייטונג אין

געבען אַ יודיש קאָמפּענדיום פון זיין פאָטערס מעדיצינישען ווערק „ספר רפואות“ מיט'ן נאָמען „דמיון הרפואות“ אָדער „Harmonia Walichis medica ani-mae et corporis“ צוזאַמען מיט זיינער אַנ'אייגענער אָבהאַנדלונג וועגען פיבער-קראַנקהייט ביי קינדער . ער האָט אויך אָנגעשריבען אַ „דאָנקעסט“ (אין דייטש , מיט העברעאישע בוכשטאַבען) לכבוד דער געבורט פון דעם עסטרייכישען ערצהער-צאָג לעאָפאָלד (פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין , 1716) .

ביבליאָגראַפיע : יוד.רום . ענצ . V , 286 .

וואַלף משה בן אליעזר — אַלט-יודישער פאַבעלשרייבער . האָס געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVII יאָרהונדערט . אין יאָהר 1687 האָט ער אַרויסגעגעבען אין פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין דאָס „ספר משלים“ — אַ זאַמלונג פאַבלען אויף יודיש , אַרויסגענומען פון ברכיה הנקדנס „משלי שועלים“ און יצחק בן שלמה אבן סהולאָס „משל הקדמוני“ (די דאָזיגע ביידע ווערק זענען אויך איבערזעצט אויף יודיש און פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָ-רען) . וואַליכס „ספר משלים“ איז פערזעהן מיט זעהר פיעל בילדער — פון פאַבעלשריי-בער און אַנדערע בעריהמטע לייט . לויט מ. שטיינשניידער (זעה „ספרות ישראל“ , 404) און בן-יעקב , איז דאָס „ספר משלים“ אידענ-טיש מיט'ן בעוואוסטען „קוא-בוך“ פון אברהם בן מתתיהו (זעה) . דאָגעגען , דער אויטאָר פון דעם אַרטיקעל אין דער יוד.-ענג . ענצ . האַלט , אז דאָס זענען צוויי בע-זונדערע ווערק .

ביבליאָגראַפיע : יוד.ענג . ענצ . XII , 461 ; יוד.רום . ענצ . V , 287 ; בן-יעקב , אוצר הספרים .

וואַלף יאָהאָן קריסטאָפאָר — בעוואוסטער קריסטליכער העברעאָיסט און

דרוקט וועהלאמאנס אנטערצעהלונג „ר' מאנ-דעל". — זיין גאנץ לעבען האָט וועהלאמאן פערבראַכט אין מינסק, וואו ער איז גע-שטאַרבען אין אָנהויב פון יאָהר 1913 אין יודישען שפיטאַל .

וואַלט אברהם — זעה ליעסיין א. וואַליך אייזיק בן משה -

אברהם — אַלט-יודישער דיכטער. האָט געלעבט אין וואַרמס- צווישען XVI און XVII יאָרהונדערט (געשטאַרבען אין יאָהר 1632) און איז געוועזען פרנס אין דער געמיינדע פון די וואַרמסער יודען. ער האָט געזאַמעלט די ווערק פון פערשי-דענע דיכטער און האָט אַליין אָנגעשריבען אַ ביכעל ליעדער. אין דער באַדלעיאַנאַ-ביבליאָטעק אין אַקספּאָרד געפינט זיך אַ מאַנוסקריפט, וואָס ענטהאַלט אַ זאַמלונג פון יודיש-דייטשע ליעדער, וועלכע איז, ווי עס ווייזט אויס, צוזאַמענגעשטעלט געוואָ-רען דורך אייזיק וואַליך, ווייל דאָס שלוס-ליעד איז געחטמעט מיט זיין נאָמען. ווע-גען דער דאָזיגער זאַמלונג, וואָס בע-שטעהט פון 1 שוישפּיעל און 54 ליעדער (צווישען זיי זענען 12 פון יודישע מחברים, די איבעריגע — דייטשע פּאָלקס-און געזעל-שאַפטס-ליעדער), האָט פעדיקט ראָזענ-בערג אָנגעשריבען אַ דיסערטאַציע „Ueber eine Sammlung deutscher Volks- und Gesellschaftslieder in hebräischen Lettern“, ברלין 1888.

ביבליאָגראַפיע: יוד. רומ. ענצ. V, Zeitschrift für Geschichte der 286 II, Juden in Deutschland, 232 — III, 14; י. ל. בון, איינלייטונג צו ווי-גע, יודישע פּאָלקסליעדער, ניו-יאָרק, 1912.

וואַרליך יהודה בן אברהם — מחבר. האָט געלעבט אין פּראַנקפורט-אויפֿן-מאַין צווישען XVII און XVIII יאָרהונ-דערט. אין יאָהר 1700 האָט ער אַרויסגע-

סקיצען, ליעדער, פעליעטאַנען (אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען „שטיקליך און ברעק-ליך“ פערעפענטליכט אין „יודישען קעמ-פּער“; אַ טייל פון זיי איז אין יאָהר 1911 אַרויס אין בוכפּאַרם אונטערן טי-טעל „גיפט און גאַל“, פערלאַג גרייזעל, ניו-יאָרק), און בעטייליגט זיך אין דעם הומאַריסטישען וואָכענבלאַט „דער קונדס“. אין רוסלאַנד איז וועהלינער בעקאַנט מיט זיינע „לאַז-גרוסען פון אַמעריקאַ“, וואָס ער האָט פערעפענטליכט פריהער אין דעם פּועלי-ציוניסטישען אָרגאַן „דער פּראָלעטאַרישער געדאַנק“, שפּעטער — אין „דעם פּריינד“.

וועהלאמאן ישראל-מאיר — העב-רעאיש-יודישער שריפטשטעלער. געבאָ-רען אין יאָהר 1821 אין מינסק. יודישע למודים האָט ער געלערנט אונטער דער השגחה פון זיין פאָטער, אַ יוד אַ למדן, וואָס האָט אויס ליעבע צו פּראָסטער אַר-בייט געוואָרפּען דאָס מלמדות און געוואָ-רען אַ וואַסער-טרעגער. שפּעטער האָט וועהלאמאן זיך אָנגעהויבען אַבזוגעבען מיט „השכלה“ און וועלטליכער בילדונג, פאַר-וואָס דער עולם האָט איהם שטאַרק גע-רודפּט. אויף יודיש האָט וועהלאמאן גע-שריבען בערך וועגיג. אייניגע יודישע ערצעהלונגען זיינע זענען געדרוקט גע-וואָרען אין די זיבציגער יאָהרען (?) אין ווילנאַ. איינע פון זיי זאָל הייסען „דער לעבעדיגער מת“. אין ש. ווינערס ביבליאָ-גראַפישען רייסטער, וואָס קומט צו גינז-בורג און מאַרעקס „יודישע פּאָלקסליעדער אין רוסלאַנד“ ווערען געבראַכט די פּאָל-גענדע ליעדער צוזאַמלונגען וועהלאמאנס: „ליעדער פאַר גוטע ברידער“ (פערפאַסט פון מיו"ם; ווילנאַ, 1875) און „ספורי ימי קדם“ — אַ זאַמלונג איבערזעצטע ליע-דער (ווילנאַ, 1877). אין דעם „מינסקער אַלמאַנאַך“ פאַר דאָס יאָהר תרע"ג איז גע-

מוסר-ספרים, מעשה-ביכער א. און וו. וואגענוויל האָט אויך אַרויסגעגעבן אין דייטשער שריפט די בעוואוסטע יודישע תהלים-איבערזעצונג פון ר' משה שטענ-דאל (זעה) אונטערן פּאָלגענדען טיטעל: „Rabbi Moses Stendals nach jüdischer Redeart vorlängst in Reimen gebrachte Psalmen Davids“ (לייפציג, 1700).

ביבליאָגראַפיע: אַזעלעטמאַנט, III Das deutsche Gaunerthum, Essai sur le judéo-allemand; 217—218: ל. סענעאן, פּאַלק, אין די Mitteilungen zur jüdischen Volkskunde, 1908.

וואָהלינער א. — דער פסעוודאַ-נים פון דעם זשורנאַליסט און פעליעטאַ-ניסט ל. לאַנדוי. געבאָרען אין יאהר 1877 אין אַלט-קאָנסטאַנטין. יודישע למודים האָט ער געלערנט אין חדר און אינדערהיים. דערנאָך איז ער געווען אַנ'עקסטערן און געלעבט אין זשיטאָמיר. אין יאהר 1902 איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט די ערש-טע צייט געאַרבייט אין אַ שאַפּ און שפּע-טער געוואָרען אַ פּראָפּעסיאָנעלער זשור-נאַליסט. ער האָט זיך בעטייליגט אין דער „פרייער אַרבייטער-שטימע“, געווען רעדאַקטאָר פון דער ליטעראַרישער אַב-טיילונג אין „פּאָרווערטס“ און גלייכציי-טיג אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער און שפּע-טער — אַ געוויסע צייט — אויך רעדאַק-טאָר פון „דעם יודישען קעמפּפּער“; האָט רעדאַגירט צוזאַמען מיט וואָרטסמאַנען אַ טעגליכע צייטונג „דער באַסטאַנער אַד-וואָקאַט“ און דערנאָך דעם „קענדעדר אַד-לער“ אין מאָנטרעאַל. ער האָט געשריבען

וואגענוויל יאהאן קריסטאָ-פאָר — בעוואוסטער קריסטליכער העבראַ-איסט. געבאָרען אין יאהר 1633 אין נירענבערג, געשטאָרבן אין יאהר 1705 אין אַלטראָפּ. צווישען זיינע צאָהלרייכע ווערק געפינט זיך אויך אַנ'אַבאָהנדלונג וועגען דער יודישער שפּראַך מיט'ן נאָמען „Belehrung der Jüdisch-Teutschen Red- und Schreibart“ (צווייטע אויס-גאַבע — קעניגסבערג, 1699). דער גראַמאַ-טישער טייל פון דער דאָזיגער אַרבייט האָט נישט קיין שום ווערט. דעם אויטאָרס מיינונגען וועגען יודיש זענען לחלוטין פאַלש. אינטערעסאַנט איז, ווי אַזוי וואָגענ-זייל חאַראַקטעריזירט די יודישע שפּראַך: „צו קיין לשון האָבען זיך די יודען נישט פּערהאַלטען אַזוי לעסטערדיג, ווי צו אונזער דייטשער שפּראַך. זיי האָבען איהר גע-געבען אַ גאַנץ אַנדערן קלאַנג און אַקצענט, די גוטע דייטשע ווערטער האָבען זיי צו-קריפעלט, צוברעקעלט און צודרעהט, אויסגעקלערט נייע אומבעקאַנטע ווערטער, ווי אויך אַריינגעמישט אין דער דייטשער ספּראַך אַ סך העברעאישע ווערטער און אויסדרוקען, אַזוי אַז ווען עמיצער הערט זיי ריידען דייטש, מיינט ער נישט אַנ-דערש, אַז זיי ריידען דורכאויס העברעאיש, ווייל קיין איין וואָרט איז איהם נישט פּערשטענדליך.“ דער וויכטיגסטער טייל פון וואגענווילס ווערק איז די חרעסטאָמאַטיע, וואָס ענטהאַלט אייניגע מוסטערן פון דער עלטערער יודישער ליטעראַטור, ווי פסח-ליעדער („חד-גדיא“, „אחד מי יודע“ א. אַנד.), „דאָס וינץ האַנץ ליעד“ (זעה העלן אַלחנן), „אין שוין מעשה פון קיניג ארטוש הוף“, „איבונגען פון דעם טייטש-העברעאישען דיאַלעקט“, געזאַמעלט פון

העקשור שמואל בן מאיר — דער אויטאָר פון אַ קלאַגליעד אויף העב-רעאיש און יודיש אונטערן טיטעל „מספד מר“, אויף דער גרויסער שרפה אין אַלטאַנאַ (האַמבורג, 1712—7).

ביבליאָגראַפיע: בן-יטקב, אוצר הספרים, 347.

הערמאַלין רוד-משה — זשורנאַ-ליסט, איבערזעצער און פּאָפּולאַריזאַטאָר. געבאָרען אין יאָהר 1865 אין וואַסלוי, רומעניען. ביז 12 יאָהר איז ער געגאַנגען אין חדר, שפּעטער האָט ער זיך אָנגעהויבען אָבזוגעבען מיט וועלטליכער בילדונג און שטודירט שפּראַכען. צו 16 יאָהר איז ער אַנטלאָפּען פון זיינע על-טערן קיין בוקאַרעשט, וואו ער איז פּערבליבען ביז זיין 20-סטען לעבענס-יאָהר. אין יאָהר 1885 האָט ער אויס-געוואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען אין דער יודישער פּאָלקסזייטונג, וועלכע איז אַרויסגעגאַנגען אונטער דער רעדאַקציע פון מינץ און בראַסלאַווסקי. אַגעוויסע צייט האָט ער געלעבט אין מאָנטרעאַל, קאַנאַדאַ, וואו ער האָט זיך בעשעפּ-טיגט אַלס לעהרער פון העברעאיש. אומגעקעהרט זיך קיין ניו-יאָרק, האָט ער אָנגעהויבען צו נעהמען אַ שטאַרקען אַנטייל אין פּערשידענע יודיש-אַמערי-קאַנישע צייטשריפטען. ער האָט געשרי-בען פּיעסען, ראָמאַנען, פּילאָזאָפּישע אָבאַהאַנדלונגען, היסטאָרישע אויפּזאַצען, פּובליציסטישע אַרטיקלען און האָט גע-מאַכט אַ גאַנצע רייה איבערזעצונגען, פּערקירצונגען און בעאַרבייטונגען פון זאָלאַ, טאַלסטאָי, באַקאַטשיץ א. א. וו., אָבער פּיעל דערפון — אין גייסט פון דער אַמעריקאַנער „געלער“ ליטעראַטור. פון

זיינע איבערזעצונגען און אַרבייטען, וואָס זענען ערשינען אין בוכפּאַרם, איז צו דערמאָהנען: „אינדיען-בעשרייבונג“, אַ ריזיגע צום זיד-פּאַל“, סוויפטס קליינע מענשעליך“ און „די ריווען“, דער טער-קישער משיח“ (שבתי צביס לעבענסבע-שרייבונג), „ישוע הנוצרי“, מחמד, זיין לעבען און רעליגיאָנסלעהרע“, די ביאָ-גראַפיע פון ר' יצחק-בער לעווינזאָהן, „אַנאַ קאַרענינאַ“ (פּערקירצט), אָבאַהאַ-דלונגען וועגען גאַטהייט, פרייע לייע-בע, „שפּאַניש-אַמעריקאַנישער קריגע- (סענאַציאָנעלער ראָמאַן) „שעקס-פּירס אויסגעוועהלטע שריפטען“, איבער-געגעבען אין דער פּאַרם פון קליי-נע נאָוועלען, און פּיעל אַנדערע. און יאָהר 1912 האָט די „היברו פּאַבלישינג קאָ.“ אַרויסגעגעבען אין בוכפּאַרם הער-מאַלינס, זשורנאַליסטישע שריפטען“ און 4 בענד דורך איהם איבערזעצטע „גע-קליבענע שריפטען“ פון געטהע, וואו ס'געהט אויך אַריין „פּויסט“, אָבער אין אַ העכסט אונגעפּרידיגענדער איבערזע-צונג. די לעצטע צייט איז הערמאַלין אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דעם ניו-יאָרקער טאַגבלאַט „די וואַרהייט“.

ביבליאָגראַפיע: אויטאָביאָגראַפּישע נאָטיצען, אין מיניקעס יום-טוב-בלעטער, 1901. הערץ יוסף — דער פּערפּאַסער פון אַ פּיעסע „אַסתר אָדער די בעלאָה-טע טוגענד“ — אין 4 אָבשניטען, אין יו-דישדייטשער מונדאַרט (פּירט, 1828). אַ צווייטע אויפלאַגע פון דעם ווערק צו-זאַמען מיט אייניגע שירים איז אויך דאַרט ערשינען אין יאָהר 1854.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעב, 46. הערשעלע — זעה דניאל ע-וויטש ה.

הענא זלמן — האָט איבערזעצט אויף יודיש די בעוואוסטע היסטאָרישע האַראַניק „צמח דוד“ פון דוד בן שלמה גאַנז (פראַנקפורט-אויפֿן-מאַין, 1889).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, 510.

הענדעס פרידריך — לוטעראַני-שער מיסיאָנער (1797 — 1838). זיך גע-ווידמעט דער אידעע צו פריידיגען דאָס קריסטענטום צווישען יודען, איז ער אין יאָהר 1823 געשיקט געוואָרען דורך דער „געזעלשאַפט צור בעפערדערונג דעס קריסטענטומס אונטער דען יודען“ אין די פּויליש-פּרייסישע פּראָווינצען. ער האָט אָבער קיין שום ערפּאָלג נישט גע-האַט אין זיין שליחות, הגם אין זיינע „טאַגעביכער“ דערצעהלט ער פון דער וואַרימער און גאַסטפּריינדליכער אויפ-נאַהם, וואָס ער פלעגט געפינען ביי די יודען. הענדעס האָט פּערעפּענטליכט אַנאָפּהאַנדלונג אויף יודיש אונטערן טי-טעל „דאָס פּסח-לאַם אָדער פּסח-בעלעה-רונגען פיר יודישע קינדער“.

ביבליאָגראַפֿיע: בעלינג, פּר. העי-דעס, אין די Schriften des Institutum Judaicum, בערלין, 1894. העקשיר איציק — דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר אין יודיש אונטערן טיטעל „ליבעס בריף“ (געבליבען נישט פּערעפּענט-ליכט און געפינט זיך אין כתב-יד, רח"ם, № 364).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 262.

העקשיר נתן נטע בן שמועז — האָט איבערזעצט אויף יודיש דאָס ספר „ראשית חכמה“, ענדערנדיג דעם טיטעל אויף „לב חכמה“. די דאָזיגע איבערזעצונג איז נישט פּערעפּענטליכט געוואָרען און געפינט זיך אין כתב-יד, רח"ם, № 359.

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 254.

„III digkeiten, 0-36. דער העברע-אישער טעקסט ווערט געבראַכט אין דעם „צמח דוד“ פון דוד גאַנז.

ביבליאָגראַפֿיע: ש. צינבערג, יוד. רוס. ענז. V, 624-625; ש. שטיינשניידער, Geschichtsliteratur der Juden; ש. ווינער, אין „המליץ“, 1894, № 39; טויערלאַלעמאַנט, Das deutsche Gau-nerthum, III, 413-414.

העלמאן (הילמאן) היים-מאיר — געבאָרען אין יאָהר 1846 אין לעפעל, וויטעבסקער גוב. זיין ווערק „בית רבי“ איז ערשינענען פּערקירצט און מיט הספּות אויך אין יודישער איבערזעצונג, אין 2 טייל (פּערלאַג ש. שרעבערק, ווילנאָ, 1904) און ענטהאַלט די געשיכטע פון דער חסי-דישער בעוועגונג און די ביאָגראַפֿיעס פון איהרע וויכטיגסטע פּאַרשטעהער (רב שניאור זלמן פון ליאַדי, רב דוב בער און רב מנחם מענדעל בעל צמח צדק פון ליבאַוויץ).

העלער יום-טוב ליפּמאַן — דער בעריהמטער מחבר פון „תוספות יום טוב“. געבאָרען אין יאָהר 1579 אין ווא-לערשטיין, בייערן, געשטאָרבען אין יאָהר 1654 אין קראָקיי. אויף יודיש האָט ער איבערזעצט רבינו אשרס מוסר-ספר „ארחות חיים“ (פּראָג, 1626; מעץ, 1767; דאָס ווערק איז אויך שפּעטער פּיעל מאָל גע-דרוקט געוואָרען) און אַרויסגעגעבען די דינים פון פלייש-זאַלצען אונטערן טיטעל „ברית מלח“. אין דער זאַמלונג יודישע פּריוואַטברייף פון יאָהר 1619, אַרויסגע-געבען אין יאָהר 1911 דורך דר. א. לאַנ-דוי און דר. וואַכשטיין, איז דאָ אויך אַ בריף פון ר' יום-טוב ליפּמאַן העלער. זיין ביאָגראַפֿיע אין יודיש האָט געשריבען י. ח. זאָגאַראַדסקי (אין דער יודישער פּא-מיליע, 1902).

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, 50, 86.

דאס אין יאָהר 1848, אונטערן פּאָלגענדען
טיטעל אַלס פּראָלאָג:

איין שיין ליד היבש אונ' בישידליך
פר ווייבר אונ' מיידליך
צו ארקענין גאָטש קראַפט און מאַכט
וויא דער שומר ישראל האָט ביי אונז
געוואַכט.

דרום טוט השם יתברך לובן
דער אונז האָט גנידרט אונ' ווידר
דער הובן
מגלת וינץ זאָל מן דען שיר היישין
איבראַל
איז און פיל אז מגילת אנטיוכס אין
(דער צאל *)

האָב איך איין ניגון דרויף גיטראַכט
אַז וויא פון פאַביאָ איז די שלאַכט,
און זאָגט אלהן איין זון אברהם ז"ל.
די דאָזיגע פּאָעמע, וואָס גיט אַ
גענוי און ריכטיג בילד פון אַ וויכטיגען
מאָמענט אין דער געשיכטע פון די פּראַנק-
פורטער יודען, צייכענט זיך אויס, איבער-
הויפט אין יודישען טעקסט, מיט אַ בעדיי-
טענדער פּאָעטישער קראַפט און מאַכט ער-
טערווייז אַ שטאַרקען איינדרוק. אין איהר
צייט איז זי געוועזען זעהר פּאָפּולער און
פּלעגט געזונגען ווערען מיט אַ בעזונדער
ניגון („בניגון דיא שלאַכט פון פאַביאָ“;
וועגען דעם דאָזיגען ניגון זעה די Mit-
teilungen des Vereins für Ge-
schichte und Altertumskunde in
„(540, 1879, Frankfurt-am-Main“,
דעם יודישען טעקסט פון דער פּאָעמע
לויט דער אַמסטערדאַמער אויסגאַבע האָט
איבערגעדרוקט וואַגענזייל אין זיין „Be-
lehrung der Jüdisch-Teutschen
Rede- und Schreibart“ (1899) און
שודט אין זיינע „Jüdische Merkwür-“

(* לויט דער אַריטמעטישער נוממריא טרעפט
זיך, מגילת וינץ, און „מגילת אנטיוכס“ צו 639.

הויבען די קינסטלערישע ווערדע פונ'ם
יודישען טעאַטער און זיין רעפערטואַר.
די דאָזיגע ערשטע פּראָצע פון אַ קינסט-
לערישען יודישען טעאַטער האָט זיך, צו-
ליעב פּערשידענע סבות, דערהויפּט מאַ-
טעריעלע, נישט איינגעגעבען; אין יולי
1910 איז זיך די טרופּע צופאַלען. הירש-
בין איז איצט אין אַמעריקאַ.

הירשקאן צבי — בעלעטריסט.
געפאַרען אין יאָהר 1886 אין דאַשניק,
וויטעבסקער גוב. האָט פּיעל גערייזט
איבער איראַפּאַ און אַמעריקאַ. דעבי-
טירט האָט ער מיט ערצעהלונגען אין
יאָהר 1908 אין פּערשידענע צייטשריט-
טען, ווי „דאָס נייע לעבען“, „דער
שטראַהל“ און אַנדערע. אויפזעהן אין
די יודיש-ליטעראַרישע קרייזען האָט
געמאַכט זיין גרויסע ערצעהלונג, צוויי
וועלטען (פּערזעפּטליכט אין פּרזעס
זאַמעלביכער „יודיש“, I — II).

הנץ — זעה נייטאָנאָוויטש.
העלן (העלען) אַלהן בן אברהם,
ווערטהיימער — אַלט-יודישער דיכטער,
דער אויטאָר פון דער זעהר פּאָפּולערער
פּאָעמע „וינץ הנץ ליד“ („וינץ-האַנס-
ליעד“) אָדער „מגילת וינץ“. ער האָט
געלעבט אין פּראַנקפורט-אויפֿן-מאַין אין
אַנפאַנג פון דעם XVII יאָהרהונדערט און
האַט בייגעוואוינט דעם פּאַגראָם און
גירוש פון די פּראַנקפורטער יודען אין
יאָהר 1614, לויט דעם אויפטו פון דעם
נייעם יודישען „המן“, דעם לעקע-בע-
קער ווינצענץ פעטמילך; די דאָזיגע טרוי-
עריגע געטעהענישען האָבען עס איהם
געגעבען שטאָף פאַר זיין „ליד“, וואָס
איז געשריבען אין יודיש און העברעאיש.
פון דער ערשטער אויסגאַבע פון דער
פּאָעמע (פּראַנקפורט, 1816) איז נישט
געבליבען קיין איין עקזעמפּלאַר. די צוויי-
טע אויפלאַגע איז ערשינען אין אַמסטער-

האָט ער שפּאַטער זיך אויך אָנגעהויבען אָב-
 צוגעבען מיט וועלטליכער בילדונג. פון זיין
 צוואַנציגסטען לעבענסיאָהר אָן פּערנעהמט
 ער זיך מיט פּעדאַגאָגישער טעטיגקייט אין
 שולען. שרייבען האָט ער אָנגעהויבען אין די
 פּריהסטע יאָהרען. צום ערשטען מָאָל האָט
 ער זיך אָבגעדרוקט אין „הצופּה“, 1903,
 דאָן אין רוסישען „Восходъ“. אויף יו-
 דיש האָט ער אָנגעהויבען צו שרייבען
 ערשט אין 1906 און זיך בעטייליגט אין
 דער „פּאָלקסצייטונג“, „יודישען פּאָלק“,
 „פּאָלקסשטימע“ און אַנד. אין יאָהר 1909
 איז אין פּערלאַג ש. שרעבערק אַרויס אַ
 באַנד היילפּערנס „ערצעהלונגען“. אוי-
 סערדעס האָט ער אָנגעשריבען אַ אָנ-
 פּאַנגסביכעל צו לערנען יודיש און האָט
 פּערעפּענטליכט אין פּערשידענע צייט-
 שריפטען אַ רייה פּובליציסטישע אַר-
 טיקלען.

הירשביין פרץ — בעקאַנטער
 דראַמאַטיקער. געבאָרען אין יאָהר 1880
 נישט ווייט פון דעם
 שטעדטעל קלעש-
 טשעל, גראָדנער
 גוב., אין דער פּאָ-
 מיליע פּון אַנאָרי-
 מען מילנער. זיי-
 נע קינדער-יאָהרען
 האָט ער פּערבראַכט
 אין איינזאַמקייט ביי די עלטערן אין
 מיהל. שפּעטער האָט ער ביז 20 יאָהר
 געלערנט תּלמוד אין די פּערשידענע
 שטעדטלעך אַרום זיין געבורטסאָרט. אין
 דער ליטעראַטור האָט ער זיך בעוויזען
 אין יאָהר 1905 מיט אַ רעאַליסטישער
 דראַמע אין העברעאיש („מרים“ — אין
 דעם זשורנאַל „הזמן“). זייט דאָמאָלס
 האָט ער אָנגעשריבען פּאָלגענדע דראַמען
 (די מייסטע אין יודיש): „ווייטע און נאָ-
 הענטע“, „דער אינטעליגענט“, „די נבלה“.

אויף יענער זייט טייך, „איינזאַמע וועל-
 טען“, „ביי דעם ברייטען וועג“, „קברים-
 בלומען“, „אין דער פינסטער“, „דעמע-
 רונג“, „די ערד“, „דער תקיעת כּף“,
 „יואל“, „אויפֿן שיידוועג“, „ביים ברעג“,
 „דער לעצטער“ (די לעצטע דריי זענען
 ערשיענען אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען
 „פון וועג צו וועג“). אַחוץ „די נבלה“
 און „ווייטע און נאָהענטע“, זענען כּמעט
 אַלע הירשביינס דראַמען געשריבען אין
 אַ פּרעטענציעז-סימבאָליסטישען גייסט. זיי
 זענען כּמעט אַלע פּול מיט רעטאָריק און
 געשאַפען אונטער אַ פּרעמדען איינפּלוס
 (בעזונדערס מעטערלינקס). די בעסערע
 און אויפריכטיגערע פּון זיי זענען דאָך אַ
 שריט פּאָרווערטס אין דער ענטוויקלונג
 און פּערטיעפּונג פון דער יודישער דראַ-
 מע. זייער גרונדמאָטיוו איז די איינזאַמ-
 קייט פּונ'ם מענשען און זיינע אייביגע
 אונבעשטימטע וועקנישען. נעהענטער צום
 רעאַלען און צום יודישען לעבען און
 דערפאַר אויך ועלבסטשטענדיגער און ניט
 אַזוי אונקלאָר זענען „אַחוץ „די נבלה“
 און „ווייטע און נאָהענטע“, אויך טייל-
 ווייז „יואל“ און „דער תקיעת כּף“. די
 לעצטע ווי אויך אַ פּאַר אַנדערע פּיעסען
 הירשביינס זענען אַרויס אויך אין רוסי-
 שער איבערזעצונג. אַחוץ דראַמען, האָט
 הירשביין פּערעפּענטליכט אין פּערשידענע
 אויסגאַבען אַ רייה ליעדער אין פּראָזע
 („וואַנדערער-טרוימען“ — אין די „ליטע-
 ראַרישע מאָנאַטששריפטען“, I, II; „פון
 מיין אַלבוים“ — אין די זאַמעלביכער „יו-
 דיש“, אין „שטראַהל“, אין „דעם נייעם
 לאַנד“ א. א. וו.). ער האָט אויך איבער-
 זעצט אַ באַנד געקליבענע שריפטען פּון
 לעזי טאָלסטאָי (אַרויסגעגעבען פּון ש.
 שרעבערק). אין אָנהויב 1908 האָט ער
 אַרגאַניזירט אין אָדעס אַ טרופּע פּון יונ-
 גע יודישע שוישפּיעלער מיט'ן צוועק צו

אמעריקא, וואו ער וואָט געאַרבייט אין אַ שוּכפּאַבריק, געווען אַ צייטונגסטרעגער און צו גלייכער צייט געהאַט אויך בע-שעפטיגונג אין אַ ניו-יאָרקער ראַדיקאַלער צייטונג. ענדע יאָהר 1905 האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק קיין רוסלאַנד. — זיין ליטעראַרישע אַרבייט האָט ער אָנגעהויבען מיט אייניגע ליטעווער אין רוסישען זשורנאַל "Родина". דערנאָך האָט ער זיך בעטיי-ליגט אין פּערשידענע רוסישע צייטונגען און געשריבען אויך אין העברעאיש. אויף יודיש איז זיין ערשטע זאַך געווען געדרוקט אין "יוד" (ארץ-ישראל און איהרע העל-דען). שפעטער האָט ער זיך בעטייליגט אין ניו-יאָרקער פּראַגרעסיווע צייטונגען און זשורנאַלען; האָט געשריבען שירים, סקיצען, נובליציסטישע, קריטישע און פּאָפּולערע וויסענשאַפּטליכע אַרטיקלען, אי-בערהויפּט פון יודישער געשיכטע. אין יאָהר 1910 האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצו-געבען אין ווילנאָ דעם פּאָפּולערע וויסענ-שאַפּטליכען זשורנאַל "לעבען און וויסענ-שאַפּט", וואו ער האָט אויסער אייניגע איבערזעצונגען (פון ביאַליק, בייראָן, שעללי, לאַנגפּעלע א. א. אַנד.) און אַ גאַנצער רייה פובליציסטישע אַרטיקלען און איבער-זיכטען, פּערזענליכט האַראַקטעריסטי-קען פון די עלטערע יודישע שריפטשטע-לער, ווי אייזיק מאיר דיק, י. ב. לעווינ-זאָן, שמר, י. י. לינעצקי. אין די יאָהרען 1911-1912 האָט ער געדרוקט אין "פריינד" אַ סעריע אינטערעסאַנטע אַרטיקלען פון יו-דישען עקאָנאָמישען לעבען אונטערן אַל-געמיינעם נאָמען "נאַטיצען פון אַ רייזע-דען איבער פּוילען". אין בעזונדערע אויס-גאַבען זענען ערשינען (אין פּערלאַג די וועלט) פּאָלגענדע הורוויצעס ווערק: "פון חרשען פּנסק", "אין דער נייער היים", "פון אַרבייט און נויט" (ליטעווער), "אין פּאָדריאַד" (אַ פּאָעמע).

היידא משה בן יוסף — מאַטע-מאַטיקער. האָט געלעבט אין האַמבורג צווישען XVII און XVIII יאָהרהונדערט. ער האָט אָנגעשריבען אַנאַריטמעטיק אין יודיש אונטערן נאָמען "ספר מעשה חרש וחושב" (פּראַנקפורט-אויפן-מאַין, 1711).
ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 354; יוד. ענג. ענג. VI, 155.

היילבראָן יוסף בן אַלחנן — געלעהרטער פון XVI יאָהרהונדערט. האָט געלעבט אין פּוילען. די ערקלערונגען אין זיין העברעאישער גראַמאַטיק פאַר קינ-דער "אם הילד" (פּראַג, 1597; פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען) זענען געשריבען אין יודיש.
ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 39; יוד. רוס. ענג. VI, 264.

היילבראָן יוסף בן יהודה — דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר אין יודיש "יודישער שטאַם" (1713).
ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 216.

היילבראָן יעקב בן אַלחנן — רב און מאַטעמאַטיקער פון דעם XVII יאָהרהונדערט. האָט געלעבט אין דייטש-לאַנד און אויף דער עלטער זיך בעזעצט אין פּאַרוואַ. אויף יודיש האָט ער אָנגע-שריבען אַ ספר וועגען די דינים פון פלייש-זאַלצען, פאַר פּרויען ("סדר מליחה", ווענעדיג, 1602).
ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 411; יוד. רוס. ענג. VI, 264.

היילפען פאַרק — העברעאיש-יודישער בעלעטריסט און פּעדאַגאָג. געבאָרען אין יאָהר 1876 אין נעסוויזש אין דער פּאָמיליע פון אַ גערטנער. האָט אַ צייט געלעבט אין דאָרף צווישען פּוילע-רים און בכלל זיך אויפגעהאָדעוועט אין דער סביבה פון פּאָלקסמענשען — בעלי-מלאכות, גערטנער א. ד. ג. בעקומען אַ יודישע ערציהונג אין חדר און ישיבות.

ליצעאום, האָט ער אָנגעהויבען צו נעה-
מען אַ שטאַרקען אָנטייל אין דער אָרגאַ-
ניזירונג פון סאָציאַליסטישע קרייזליך צווי-
שען די מינסקער יודישע אַרבייטער.
פערמישט אין דעם בעוואוסטען פראָצעס
וועגען די פאַרזער באַמבעס, וואָס איז
אָרגאַניזירט געוואָרען דורך דעם פראָוואָ-
קאָטאַר לאַנדאייזען, איז ער אין יאָהר
1890 אַוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ, וואו
ער האָט אַ געוויסע צייט רעדיגירט די
רוסישע צייטונג „פראַגרעס“. אין יאָהר
1893 האָט ער אָבעגעגעבן עקזאַמען אויף
דאָקטאָר-פּילאָזאָפּיע; זיין דיסערטאַציע
איז געווען וועגען דער עקאָנאָמישער לאַ-
גע פון דעם רוסישען דאָרף, און אין
איהר צייט האָט זי אָנגעמאַכט אַ רעש אין
דער רוסישער מאַרקסיסטישער ליטעראַ-
טור. אין די יאָהרען 1893—94 איז ער גע-
ווען פּריוואַט-דאָצענט אין דער טשיקאַגאָ-
ער אוניווערזיטעט, וואו ער האָט פערנו-
מען די קאָטעדורע פון סטאַטיסטיק, ער
האָט אָבער געמוזט אַרויסטרעטען פון דאָר-
טען פאַר זיין בעטייליגען זיך אין דער
אַמעריקאַנישער „פּאָפּוליסט“-בעוועגונג.
ביז יאָהר 1900 האָט ער זיך בעשעפּטיגט
מיט אַדוואָקאַטור אין ניו-יאָרק, דערנאָך
איז ער אָנגעקומען אין וואַשינגטאָן אויף
אַ רעגירונגסשטעלע פאַר אַ סטאַטיסטיקער,
וועלכע ער פערנעהמט ביז אויף היינטי-
גען טאָג. אין דער צייט פון דער פריי-
הייטסבעוועגונג איז ער געקומען קיין
רוסלאַנד און קאָנדידירט אין מינסק פאַר
אַ דעפּוטאַט אין די צווייטע גאָסדאָרסט-
ווענע דומע. איהם איז אָבער נישט גע-
לונגען אויסגעוועהלט צו ווערען, און ער
האָט זיך אומגעקעהרט קיין אַמעריקאַ.
אין אָנהויב האָט הורוויץ מיטגעאַרבייט אין
דער רוסישער און ענגלישער פרעסע; שטע-
הענדיג אויפ'ן אַסימילאַטאָרישען שטאַנד-
פונקט, האָט ער זיך נישט אינטערעסירט

מיט'ן יודישען לעבען און ליטעראַטור.
ערשט אין יאָהר 1897 האָט ער, צום
צוועק פון סאָציאַלדעמאָקראַטישער פראָ-
פּאָגאַנדע, אָנגעהויבען צו בעטייליגען זיך
אין דער יודישער סאָציאַליסטישער פרע-
סע פון אַמעריקאַ, און אַזוי איז ער ביס-
ליכווייז געוואָרען אַ יודישער פּובליציסט.
אין דער יודישער סאָציאַליסטישער בע-
וועגונג איז ער געווען דער ערשטער טע-
אָרעטיקער פון דעם רעוויזיאָניזם. זיין
סטיל אין יודיש איז זעהר אָנ'איינפאַכער,
אַ פּאָפּולערער, אַזוי אַז זיינע אַרבייטען,
אפילו איבער ריין טעאָרעטישע פראָגען,
זענען פערשטענדליך פאַר די ברייטסטע
יודישע לעזער-קרייזען. אָבער האָטש ער
איז פּאָפּולער, האָט ער דאָך וועניג אָנ-
הענגער.

ביבליאָגראַפיע: ס. ווינטשעווסקי,
אין דער יוד. רוס. ענג. VI, 844—845.
הורוויץ פייבעל סג"ל — דער
אויטאָר פון „אָנפאַנגסגרינדע דער אַר-
מעטיק“ (טהעאָריע דער צאהלען-רעכ-
נונג, נ-טער אָבשניט, 1-טען טהיילש, —
אַמסטערדאַם, 1791).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 45.
הורוויץ שמואל — (בעקאַנט
אויך אונטערן פּסעוודאָנים א. ליטוויץ) —
שריפטשטעלער און זשורנאַליסט. געבאָ-
רען אין יאָהר 1862 אין מינסק ביי זעהר
אַרימע עלטערן. ביז 12 יאָהר געלערנט
אין חדר, האָט ער זיך שפעטער אָנגעהוי-
בען אָבצוגעבען מיט זעלבסטבילדונג. אין
דער יוגענד איז ער פריהער געווען אַ לעה-
רער אויף קאָנדיציעס, נאָר ליעב האָבענדיג
פראַסטע פיזישע אַרבייט, איז ער אַנטלאָ-
פען פון די קאָנדיציעס, צוגעשטאַנען צו
ברוקירער אין גאַס, געאַרבייט סטאַלעריי,
שניצעריי, געווען אַ זעצער, אַ פריקאַז-
טשיק, אַ בוכהאַלטער, אַ פּעדלער. אין
יאָהר 1901 איז ער אַוועקגעפּאָהרען קיין

(„שלום-עליכמס וועלטעל“, אין אַ רייה נומערן פון „צוקונפֿט“, 1911) פון אַ גרעסערער אַרבייט, סאַציאַל-עקאָנאָמישע טיפּען אין דער יודישער ליטעראַטור. פון 1912 אָן איז ער אַ נאָהענטער מיטאַרביי-טער פון דעם נייגעגרינדעטען זשורנאַל „די יודישע וועלט“, וואו ער גיט אַ מאַנאַט-ליכען איבערבליק איבער דעם יודישען לעבען. זיינע גרינדליכע קענטענישען אין די עקאָנאָמישע וויסענשאַפטען און דער לייכטער קלאַרער יודישער סטיל מאַכען איהם פאַר אינעם פון די בעסטע יודישע שפּריטשמעלער-עקאָנאָמיסטען, און דער פּסעוודאָנים „אַ סוחר“, וואָס איז אונטער-געשריבען אונטער די מייסטע אַרטיקלען זיינע וועגען עקאָנאָמישע פּראָגען, איז זעהר פּאָפּולער ביים יודישען עולם.

ביבליאָגראַפֿיע: אויטאָביאָגראַפֿישע נאָטיצען; יוד.-רום. ענג. VI, 848.

הורוויץ היים הייקעל — איינער פון די ערשטע משכילים אין רוסלאַנד, דער איבערזעצער פון קאמפעס, ענטדע-קונג פאָן אַמעריקאַ. געבאָרען אין או-מאַן, קיעווער גוב., אונגעפעהר אין יאָהר 1750. געשטאַרבן, אויך אין אומאַן, אין יאָהר 1822. זיין אויבענדערמאָנטע אי-בערזעצונג, וואָס איז ערשינען, מיט דער הספּמה פון דעם זעלווער מגיד, אין בערדיטשעוו אין אָנפאַנג פון דעם XIX-טען יאָרהונדערט, אונטערן נאָמען „קאַלאָמ-בוס“, האָט געהאַט אַנאָנגעהויערן ער-פּאָלג. דאָס ספר איז אַזוי פּערברייטעט געוואָרען, — שרייבט דער בעוואוסטער העברעאיש-יודישער דיכטער גאַטלאָבער אין זיינע „זכרונות“ — אַז כמעט אַדע יו-דען האָבען עס געלעזען; פון ווייבער האָט מען נישט וואָס צו ריידען: זיי האָ-בען פּערבוֹיגען דעם „צאינה וראינה“ מיט די תּחינות, אפילו די „בבא-מעשה“, און מען האָט נאָר געלייענט דעם „קאַלאָמ-“

בוס“. ביז יענער צייט האָבען נאָך זעהר וועניג יודען געוואוסט, אַז עס געפינט זיך אַיין אַמעריקאַ אויף דער וועלט... הורוויצעס בוך האָט געהאַט, אין אַ גע-וויסער מאָס, אַ שעדליכע ווירקונג אויף דער ענטוויקלונג פון דער יודישער ליטע-ראַטור, שאַפענדיג דעם פּרעטענציעזען פּערדייטשמערישטען סטיל, ביי וועלכען עס איז פּערלאָרען געאַנגען דער איי-גענטליכער גייסט פון יודיש. נישט קו-קענדיג אויף דעם גרויסען ערפּאָלג, וואָס „קאַלאָמבוס“ האָט געהאַט אפילו ביים פרו-מען קלאַס לעזער, האָבען דאָך די פּאַרצייטי-גע יודען הורוויצען זעהר פּיינט געהאַט פאַר זיין „אַפּיקורסות“, און נאָך זיין טויט איז אַרויס אַ שם, אַז ער בלאַנדזשעט אַרום אינ'ם עולם התּהוּ.

ביבליאָגראַפֿיע: א. ב. נאָטלאָבער, „זכרונות“, אין „דער יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, I, 255—256; יוד.-רום. ענג. IX, 848—849; דר. מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יו-דישער ליטעראַטור, I, 86—88; לעאָ וויענער, Yiddish Literature, אינדעקס (ועה אויך נינצבוּרג סדרכי אהרן).

הורוויץ יצחק (בעקאַנט אונטערן נאָמען יצחק אייזיק בן אריה צבי הלוי) — זשורנאַליסט און נאַ-ציאָנאַל-עקאָנאָם. געבאָרען אין ווילנא אין יאָהר 1860. אַלס סטודענט פון דער פּעטערבורגער אוניווערזיטעט איז ער אין יאָהר 1879 אַרעסטירט געוואָרען און אַדמיניסטראַטיוו פּערשיקט קיין סיביר, וואו ער האָט געמאַכט אויס-פּאַרשונגען וועגען דער פּויערים-איינ-וואַנדערונג און די רעזולטאַטען פון זיינע פּאַרשונגען האָט ער פּערעפּענט-ליכט אין אַ בעזונדער בוך, וואָס איז ערשינען אין יאָהר 1888 אין מאָסק-ווע. אַבגעגעבען אין יאָהר 1887 דעם עקזאַמען ביים דעמידאָווער יודישען

יודישע פאלקסצייטונג" און „די פרויען-וועלט", וואו ער האָט געדרוקט זעהר אָפט אַרטיקלען אונטער זיין אייגענער אונטער-שריפט און פערשידענע פסעוודאָנימען. פון וואַרשוי איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין פעטערסבורג, וואו ער איז אַריינגערטעטען אין דער רעדאַקציע פון „פריינד". אין „פריינד" האָט ער פערעפענטליכט (כמעט אין יעדער נומער) רעדאַקציעלע פובלי-ציסטישע אַרטיקלען און האָט געשריבען איבער עקאָנאָמישע און פינאַנציעלע פראַגען אונטערן פסעוודאָנים „אַ סוחר", ווי אויך אָהן אַנ'אונטערשריפט. פון די וויכטיגערע אונטערגעשריבענע אַרטיקלען זיינע איז צו דערמאָהנען: „קאַרל מאַרקס'ס לעהרע", „די סאָציאַליסטישע פאַרטייען און רוס-לאַנד", „אַ בריעף צו דובנאַוין", „די יו-דישע עקאָנאָמישע לאַגע אין רוסלאַנד" (אין „דאָס לעבען", 1905—I—II) און אַנד. אין יאָהר 1906 איז הורוויץ אַרויס פון דער רעדאַקציע „פריינד", פערבלייבענדיג אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דער דאָזי-גער צייטונג ביזן מיטען 1911; זייט דאָ-מאָלס האָט ער אַ שטעלע אין „יקא", וואו ער איז אינספּעקטאָר פון די יודישע לייה-און שפּאַר-קאַסעס. אַחוץ דער בראַשור „זעלבסטהילף פאַר האַנדווערקער", האָט ער לויט דעם פאַרשלאָג פון „יקא" אָנגעשרי-בען אַ רייה בראַשורען וועגען פראַגען פון די יודישע קרעדיט-קאָאָפּעראַציעס. (העלפט זיך אַליין", „ווער איז שולדיג", „אין טאָג אין יאָהר", „צום מאָמענט", „פאַראַ-יאָהרען און היינט" א. א. וו.) אין אַ גרעסער ווערק „די פראַקטיק פון די לייה-און שפּאַר-קאַסעס", וואָס דינט פאַר אַ וועגווייזער בנוגע צו יודישע קאָאָפּע-ראַטיווע קרעדיט-אַנשטאַלען. הורוויץ האָט זיך אויך בעטייליגט אין דער אַמערי-קאַנער „צוקונפט", וואו ער האָט צווישען אַנדערן פערעפענטליכט דעם ערשטען טייל

האָט ער שטודירט פילאָזאָפּיע אין דער ווענער אוניווערזיטעט און סאָציאַלע ווי-סענשאַפּטען, הויפטזעכליך נאַציאָנאַל-עקאָ-נאָמיע, אין דער בערלינער אוניווערזי-טעט, וועלכע ער האָט געענדיגט אין יאָהר 1901 מיט'ן טיטעל דאָקטאָר (זיין דאָק-טאָר-אַרבייט — „די ענטוויקלונג פון די מענשליכע בעדערפנישען און די סאָציאַלע דיפערענצירונג פון דער געזעלשאַפּט" — איז שפעטער פערעפענטליכט געוואָרען אין פראַפעסאָר שמאַלערס זשורנאַל פאַר סאָצי-אַלע וויסענשאַפּטען און איז זעהר וואַרים אויפגענומען געוואָרען אין דער וויסענ-שאַפּטליכער וועלט). נאָך אַלס סטודענט האָט זיך הורוויץ בעטייליגט אין פערשידע-נע רוסישע צייטשריפטען. שפעטער, אונ-טערן איינפלוס פון אַחד-העם און בערדי-טשעוואַקי, מיט וועלכע ער איז בעקאַנט געוואָרען אין בערלין, האָט ער אָנגעהוי-בען צו שרייבען העברעאיש, און האָט פערעפענטליכט, אויסער אַ סעריע פובלי-ציסטישע אַרטיקלען אין „הצפירה", אַ גאַנצע רייה סקיצען און ערצעהלונגען אין „השלח", „לוח אחיאסף", „ספר השנה", „האשפול", ווי אויך איינגע וויסענ-שאַפּטליכע אַרבייטען אין „ממורה ומערב", „השלח" און אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע פון „תושיה" („המנון", 3 בענדליך). שריי-בען יודיש האָט ער אָנגעהויבען אין „דעם יוד", 1899, וואו ער האָט פערעפענטליכט אַנ'ערצעהלונג „דרייפוס". צו דער צייט האָט ער זיך אויך בעטייליגט אין די לאַנ-דאָנער יודישע צייטונגען. געענדיגט די אוניווערזיטעט, איז ער געקומען קיין וואַרשוי און, נישט קענענדיג צוליעב מאַטעריעלע אומשטענדען זיך אָבגעבען מיט זיין בערוף צו וויסענשאַפּטליכער אַר-בייט, איז ער געוואָרען אַ פראַפעסיאָנע-לער זשורנאַליסט און האָט אַ געוויסע צייט רעדאַגירט צוזאַמען מיט מ. ספעקטער, די

וואו עס ווערט וויסענשאפטליך בעוויזען, און יודיש איז א שפראך אזוי ווי אלע קולטור-שפראכען, מיט א גענויער גראמאטיק און לעקסיקאָגראַפיע, איז זעהר וואַרים בעגריסט געוואָרען פון דעם בעוואוסטען יודישען געלעהרטען ד"ר ישראל מיכל ראַבינאוויטש, וועלכער האָט וועגען דעם פערעפענטליכט אַנאַרטיקעל אין דער פראַנצויזיש-יודישער וואָכענשריפט „אַרשיוו איוראַעליט“ (יאַנאַר, 1886) און דערמיט געצויגען אויף האַרקאוויס אַרבייט די אויפמערקזאָמקייט פון דער יודישער פרעסע אין פערשידענע שפראַכען. אויסער „שפת יהודית“ האָט האַרקאווי אָנגעשריבען נאָך אַנדערע אַרבייטען וועגען דער יודישער שפראַך, וועלכע זענען ערשיענען אין פערשידענע העברע-אישע און יודישע צייטשריפטען („המגיד“, „הצטייה“, „היום“, „צוקונפט“, Montreal Gazette א. א. וו.). בעזונדער איז צו דערמאָהנען זיין אַרטיקעל „לשאלת שפת יהודית מדוברת“, אין דער „הצפירה“, 1888. פון זיינע אַנדערע ווערק זענען בע-זונדערס וויכטיג זיינע ווערטערביכער (יודיש-ענגליש און ענגליש-יודיש; צו-ערשט געדרוקט אין 1872 און שפעטער פיעל מאָל אין פערשידענע פאַרמאָטען אַרויסגעגעבען), וועלכע האָבען נאָך דער-נייל נישט זייער גלייכען אין דער יודישער לעקסיקאָגראַפיע, הגם זיי זענען נישט פריי פון זעהר וויכטיגע פעהלערן, ווי דאָס צו פיעל בענוצען זיך מיט דייטש, די נישט-אויסגעהאַלטענקייט אין דער אַר-טאָגראַפיע א. א. וו. ער האָט אויך פער-פאַסט אַ גאַנצע רייה לעהרביכער פון דער ענגלישער שפראַך אויף יודיש, רוסיש און העברעאיש, וועלכע האָבען אויס-געהאַלטען זעהר פיעל אויפלאַגען (דער ענגלישער לעהרער, 1891; ענגליש אין אַמעריקאַ, 1894; ענגלישעס לעזעבוך, 1894 אַלענדאָרפס מעטאָדע; דער אַמע-

ריקאַנישער לעהרער, 1897; דער אַמע-ריקאַנישער בריעפּשטעלער, 1899; די יודיש-אַמעריקאַנישע שולע, 1900; קליי-נער ענגלישמאַן א. אַנד.). אויסערדעם האָט ער פערפאַסט „די ענטדעקונג פון אַמעריקאַ“, 1892, „וואַשינגטאָנס ביאַ-גראַפיע“, 1892, „די קאָנסטיטוציאָן פון די פּעראַייניגטע שטאַטען“, 1897, און האָט איבערזעצט פון שפּאַניש צערוואַנטעסעס „דאָן קיכאָט“ (1897). ער האָט אויך גע-נומען אַנאַטייל אין דער יודיש-אַמעריקאַ-נישער זשורנאַליסטיק און האָט אַליין רע-דאַגירט די פּאָלגענדע יודישע צייטשריפט-טען: „דער נייער גייסט“, „דער יודיש-אַמעריקאַנישער פּאָלקסקאַלענדער“, „דער יודישער פּראָגרעס“, „דאָס צוואַנציגסטע יאָרהונדערט“ א. אַנד. אין יאָהר 1911 האָט די „היברו פּאַבלישינג קאָ.“ אַרויס-געגעבען האַרקאוויס „געאָגראַפיע אָדער בעשרייבונג פון דער ערד“ — אַ גרויס ווערק אין 3 טייל.

ביבליאָגראַפיע: האַרקאוויס אויסאָביאָ-גראַפיע, אין „הלאומ“, 1903, IX—XII; יוד. ענז. ענז. VI, 234; יוד. רוסי. ענז. VI, 183—184; יודישעס פּאָלקסבלאַט, 1886, № 5; מיניקעס יאָהרבוך, תרס"ז, 126.

הורוויץ חיים דוב (בעקאַנט אויך אונטערן פּסעוודאָנים „א סו חר")

בעוואוסטער זשור-נאַליסט און נאַציאַ-נאַל-עקאָנאָם. גע-באָרען אין יאָהר 1865 אין האַרקי, מאָהלעווער גוב. אין דער פאַמיליע פון אַ מלמד. האָט בעקו-מען אַ יודישע ערציהונג און געלערנט אין חדר און ביים האַרקער רב. אין די יאָה-רען 1881—1887 האָט ער בעזוכט די אַר-טיגע רעאַל-אַגראַנאָמישע שול. שפעטער

מאָטאָס צו זיי קען מען שליכען, אז זייער אוימאָר איז געווען בעקאנט נישט נאָר מיט דער רוסישער און העברעאישער ליטעראַ-טור, נאָר אויך מיט דער דייטשער און פראַנצויזישער. צווישען זיינע געדיכטען איז אויך דאָ שיללערס, דאָס יונגעל ביים טיך" אין אַ געלונגענער איבערזעצונג. האָרנ-שטיין האָט זיך אויך בעטייליגט אין ספּעק-טאָרס, "הויפּרדינד".

הארקאוו אלעקסאנדער — שפראַכפּאַרשער, פעדאָגאָג און איבערזע-צער. געבאָרען אין יאָהר 1863 אין נאָ-וואַגרוואָק, מינס-קער גוב. פריז, גע-בליבען אַ יתום, איז ער אויפגעצויגען גע-וואָרען ביי אַרימע קרובים. ער האָט

זעקומען אַ טראַדיציאָנעלע יודישע ערצ-יונג; דערנאָך האָט ער זיך מיט גרויס התמדה גענומען צו זעלבסטבילדונג; מעהר ווי אַלץ האָט ער זיך בעשעפטיגט מיט לערנען שפראַכען, דערהייבט כעמיטישע. ער האָט זעהר פריה אַרויסגעוויזען אַ נייגונג צו ליטעראַטור: צו 13 יאָהר האָט ער שוין פערפאַסט שירים אויף העב-רעאיש און אַרויסגעגעבען אַ געשריבע-נעם זשורנאַל. אין יאָהר 1878 איז ער אַריבערגעפּאָהרען קיין ווילנאָ, וואו ער איז אָנגעקומען אין ראָמס דרוקעריי פאַר אַ בוכשטאַבען-שליפּער. אין דער פריי-ער צייט האָט ער נישט אויפגעהערט זיך צו לערנען און מיט אַ בעזונדערן פלייס שטודירט די אַלטע שפראַכען. צו דער צייט געהערען זיינע ערשטע ליטעראַרישע פראָבען אין יודיש: „על נהרות בבל" און קאָנטאַרסקע סצענעס". אין יאָהר 1882, ווען צווישען דער יודישער אינטעליגענץ איז שטאַרק געווען די שטרעבונג צו עמיג-

רירען קיין אמעריקא און פאַלעסטינא, האָט האַרקאוו זיך אַוועקגעלאָזט אין די פּעראייניגטע שטאַטען מיט אַ גרופּע חברים צו פּערזענלעך זיך דאָרט מיט ערדאַרבייט. אין זיין אויטאָביאָגראַפיע (פּערזעפּענטליכט אין יאָהר 1903) שטעלט ער זיך אַב בפרטיות אויף די ענויים און גלגולים, וואָס ער האָט געהאַט אויסצושטעהן אין דעם „גאַל-דענעם לאַנד", וואו ער האָט געליטען שרעקליכע נויט און אייניגע צייט געאַרבייט שווערע טאָגאַרבייט. אין יאָהר 1885 איז ער אַריבערגעפּאָרען קיין פאַריז, שפּע-טער אָבער האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק קיין ניו-יאָרק, וואו ער וואוינט ביז אויף דעם היינטיגען טאָג. אַ געוויסע צייט האָט ער פּערזענלעך אַ פּאָסטען אויף דער „עליס-איילאַנד". — האַרקאוו האָט זעהר גרויסע פּערזענלעכע פאַר די יודישער שפראַך אַלס איינער פון איהרע ערשטע ערנסטסטע פאַרשער און וואַרימסטע פּערטיידיגער; זיינע צאָהלרייכע פּילאָלאָגישע אַרבייטען הײַבען פּיעל מיטגעהאַלפּען אָבצושאַפּען די פּעראַכטונג, מיט וועלכער מען האָט זיך צו איהר פּערהאַלטען. זיין ערשטע אַרבייט וועגען דער יודישער שפראַך איז געווען דאָס נאָך נישט-פּערזעפּענטליכע העברעאי-שע ווערק „שפת יהודית" (פּערפאַסט אין יאָהר 1886 אין פאַריז) — אַ פּילאָלאָגישע אָבּהאַנדלונג, וואו דער אויטאָר גיט אַ היסטאָרישען איבערבליק איבער דער יודי-שער שפראַך, פאַרשוונגען וועגען איהרע ווערטער און אַ יודישע גראַמאַטיק. די איינלייטונג צו דעם דאָזיגען ווערק און-טערן טיטעל „היש משפט לשון לשפת יהודית" איז צוערשט ערשינען אין דער העברעאישער מאָנאַטסשריפט „נר המערב" און איז אין 1896 אַרויס אין אַ בעזונדער בראַשור (אין מיניקעס יאָהרבוך פאַר דאָס יאָהר 1906 איז עס איבערזעצט פּונ'ם אויטאָר אויף יודיש). דאָס „שפת יהודית",

„דער פאַלשער פעטער“, די ירושה“;
 „דער בשרער קרבן“ און אַנד. שפּעטער
 איז ער אַוועק קיין אַרגענטינאַ (7), וואו
 ער האָט געגרינדעט די ערשטע יודישע
 צייטונג.

ביבליאָגראַפֿיע: ספר זכרון, 30
 יוד. רומ. ענז. VI, 736.

האַרװיץ בערָאָ (אַדער בערָאָ
 חזן) — אַלט-יודישע שריפּשטעלערין. זי
 איז געוועזן אַ סאַכטער פון ר' בער בן
 חזקיה האַרװיץ, וואָס איז אומגעקומען
 אויף קדוש השם, און די פרוי פון ר' יוסף
 בן חיים חזן, געשטאַרבען אין יאָהר 1713
 אין פּראָג. אין יאָהר 1705 האָט בערָאָ
 האַרװיץ פּערעפּענטליכט אַ היסטאָריש
 ווערק „געשיכטע דעס הויזעס דוד“. אוי-
 סערדעם האָט זי צוזאַמען מיט רחל רויס-
 טיץ, דער פרוי פון לייב פּאַרגעס, אָנגע-
 שריבען די פריהסטע, מייסטענטיילס לע-
 גענדאַרישע, געשיכטע פון די פּראָגער
 יודען — „איינע שנעע געשיכטע, זאָ איזט
 געשעהן, עהע נאָך יהודים צו פּראָג גע-
 וואָהנט“. האַרװיץ האָט אויך אָנגעשריבען
 אַ „תּחנה“.

ביבליאָגראַפֿיע: קיווערלינג, Die
 „jüdischen Frauen“, 153; יוד. ענז.
 ענז. VI, 472.

האַרנשטיין צבי-הירש — שריפּט-
 שטעלער. אין יאָהר 1891 האָט ער אונ-
 טערן פּסעוודאָנים „ישראל חסר-כּח“ אַרויס-
 געגעבען אין בערדיטשעו אַ „קריטיש-
 פּאַנטאַסטישע ערצעהלונג, פּערפּאַסט פון
 אַ מגיד אין חלום“, מיט'ן טיטעל „זלידניעפּ-
 קער לעבענדע פּאַטאַגראַפֿיע אָדער אַ חלום
 אין חלום“, און אַ זאַמלונג פּערשידענע
 טאַניש-מעטרישע געדיכטע „כּנור הצבי-
 די האַרפּע“. געשריבען אין אַ גאַנץ ריינער
 יודישער ייִפּראָך און לייכטען פּליסיגען
 סטיל, האָבען די דאָזיגע ווערק אַ געוויסען
 ליטעראַרישען אינטערעס. פון די פּיעל

אַמעריקאַנישע אויסגאַבען, ווי דאָס לעמ-
 בערגער „טאַגבלאַט“, „יודישער קעמפּ-
 פּער“, „פּרייע אַרבייטערשטימע“, „לי-
 טעראַטור“, „יוגענד-קלאַנגען“ א. אַז. וו.
 די לעצטע צייט האָט ער אָנגעהויבען צו
 נעהמען אַ טעטיגען אָנטייל אין דער הו-
 מאַריסטישער אַמעריקאַניש-יודישער פּרע-
 סע, מייסטענטיילס אונטערן פּסעוודאָנים
 העל-פּען.

האַנאָווער נתן נטע בן משה —
 בעריהמטער העברעאישער מחבר און מקובל
 פון XVII יאָרהונדערט, דער אויטאָר
 פון דער זעהר וויכטיגער היסטאָרישער
 חראָניק „יון מצולה“ (די יודישע איבער-
 זעצונג איז פּיעל מאָל אַרויסגעגעבען גע-
 וואָרען). זיין פּיערשפּראַכיגער גלאָסאַר
 „שפה ברורה“ (פּראָג, 1660), וואו ביבלי-
 שע און תּלמודישע ווערטער, געאַרדענט
 לויט די ענינים, אין 29 קאַפיטלען, ווע-
 דען פּערטייטשט אויף יודיש-דייטש, איטאַ-
 ליעניש און לאַטייניש, האָט אַ געוויסען
 אינטערעס פאַר דער יודישער לינגוויסטיק,
 ברענגענדיג פּיעל זעלטענע אַלט-יודישע
 ווערטער (צום ביישפּיעל, קלב שאַרץ-אַנ-
 שטאַט פּלעדערמיון, מולט וואָרף — אַנ-
 שטאַט מילוואורף א. אַז. וו. עס איז צו
 בעמערקען, אַז דאָס העברעאישע גבות
 ווערט דאָ איבערזעצט מיט ברעס, און
 עפּעפּים — מיט אויגברעס).

ביבליאָגראַפֿיע: מ. גרינבוים, Jü-
 — disch-deutsche Chrestomatie,
 519; בן-יעקב, אוצר הספרים.

האַפּמאַן ב. ד"ר — זעה צביון.
 האַפּמאַן נחמיה — העברעאיש-יו-
 דישער שריפּשטעלער. געבאָרען אין יאָהר
 1857 אין האַוור, קאָווער גוב. אויף יו-
 דיש האָט ער, אויסער אייניגע וויסענ-
 שאַפּטליכע אַרטיקלען (אין ספּעקטאָרס
 „הויזפּריינד“), אָנגעשריבען אַ רייה ער-
 צעהלונגען: „די ברידערליכע ליעבע“,

זעצונג פון מנשה בן ישראלס בעריהמטען ווערק „מקהה ישראל“.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 366.

דרייזיין י: — לעקסיקאָגראַף. גע- באַרען וואַהרשיינליך אין מינסק, איז ער אַ געוויסע צייט געוועזען לעהרער פון יודי- שער רעליגיאָן אין אַ גימנאַזיום. שפעטער האָט ער זיך געטויפט. ער האָט פערפאַסט אַ רוסיש- יודיש ווערטערבוך (אַרויסגעגעבען פון נ. ג. זאַקס אין וואַרשוי, 1887; אין יאָהר 1909 איז ערשינענען די פינפטע אויפלאַגע). נישט קוקענדיג אויף די שרעקליכסטע קלערונג פון די ווערטער. סיי אין דער ער- אַרטאָגראַפיע, האָט דרייזייןס ווערטערבוך געהאַט ערפּאָלג אַלס אַ מעהר אָדער וועני- גער פּאָדשטענדיג רוסיש-יודיש ווערטער- בוך.

דרויאַנאָוו רעדאַקטאָר פון דעם ציוניסטי- שען אַרגאַן „העולם“.

רוק דוד — זשורנאַליסט. גע- באַרען אין יאָהר 1883 אין קרייצבורג, וויטעבסקער גוב. זיין זשורנאַליסטישע אַר- בייט האָט ער אָנגעהויבען אין „וועג“; ער האָט זיך בעטייליגט אויך אין אַנדערע וואַרשויער יודישע און העברעאישע („היום“) צייטונגען. איצט איז ער אַ שטענ- דיגער מיטאַרבייטער פון דער טעגליכער צייטונג „דער מאָמענט“. דרוק האָט איבער- זעצט אויף יודיש בעלאַמיס ראָמאַן „איבער הונדערט יאָהר אַרום“ (פערלאַג „די וועלט“, 1905).

רוקער חיים בן יעקב — זעה אַר בײַך חיים בן יעקב. רוקער מרדכי בן משה — דער אויטאָר פון דער ערשטער יודישער איבער-

ה.

וואָס דערמאָהנט פון איין זייט די יודישע גנבים-שפראַך (ביי סענעאַן l'arget bohémien-juif) פון דער אַנדערער-דעם אַנגליזירטען דיאַלעקט פון די דייטשען אין צפון-אַמעריקאַ, נאָר עס שטייגט זיי נאָך אַריבער סיי מיט דער פערשידענאַרטיג- קייט פון זיינע גרונד-עלעמענטען סיי מיט דעם פערשפאַטען די וויכטיגסטע פּללים פון אונזער שפראַך, וועלכע זענען נאַטירליך שווער פאַר די פרעמדע“.

ביבליאָגראַפיע: לאזער סענעאַן,

Essai sur le judéo-allemand.

האַלפערן משה לייב — דיכטער. געבאָרען אין יאָהר 1886 אין זלאָטשעוו, גאַליציען. שפעטער האָט ער אויסגעוואַנ- דערט קיין אַמעריקאַ. ער האָט פערעפּענט- ליכט אַ רייה ליעדער אין גאַליצישע און

האַאַרצוגע — אַ געטויפטער יוד, וועלכער האָט אין יאָהר 1640 פערעפּענט- ליכט אַ יודישע איבערזעצונג פון דעם עוואַנגעליום.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, די

געשיכטע פון דער זשאַרגאַן-ליטעראַטור, 121.

האַגען פרידריך דיינריך, פאָן דער- בעוואוסטער גערמאַניסט, אַ קריסט. געבאָרען אין יאָהר 1780 אין שמידבערג, געשטאָרבען אין יאָהר 1856 אַלס פּראַ- פעסאָר אין בערלין. ער האָט אויך פער- עפּענטליכט אַנְאויפּזאַץ וועגען יודיש, ער ווייזט אָבער אין איהם אַרויס זעהר אַ קנאַפע בעקאַנטשאַפט מיט דער דיאַלעקטאַ- לאַגיע. אַזוי למשל דריקט ער זיך אויס וועגען יודיש אויף פּאָלגענדען אופן: „יו- דיש איז אַ קוידערוועלש און אַ זשאַרגאַן,

גײט ער אויך אָב אַ בעוונדער קאַפּיטעל
דאָס זיבצעהנטע) דער יודיש-דייטשער
ליטעראַטור.

דעמביצער שלמה (סאַלאַמאָן)
— דיכטער. געבאָרען אין יאָהר 1888 אין
קראָקוי. ער האָט פּערעפּענטליכט אַ גאַנ-
צע רײה ליעדער אין פּערשידענע גאַליציש-
יודישע אויסגאַבען און (מיט לאַטיינישע
אותיות) אין אייניגע צײטונגען פון דײטש-
לאַנד און עסטרייך. אין יאָהר 1910 האָט
ד״ר פּראַנץ לעדערמאַן אין בערלין אַרויס-
געגעבען אַ זאַמלונג פון דעמביצערס יודי-
שע ליעדער מיט לאַטיינישער טראַנס-
קריפּציע אונטערן נאָמען Verloirene
Welten (מיסטענטיילס פון הויזירער-
לעבען).

ביבליאָגראַפּיע: דעם אַרויסגעבערס
פּאַרוואָרט צו די "Verloirene Welten".
דרויאַנאָוו אַלטער — העברעאיש-
יודישער זשורנאַליסט און פּאַלקלאָריסט.
געבאָרען אין דרויאָ, ווילנער גוב. האָט
געלערנט אין ישיבות און שפּעטער זיך
אַנגעהויבען אָבזוגעבען מיט וועלטליכע
למודים. אַ געוויסע צײט איז ער אויך
געווען אַ סוחר; דאַן האָט ער זיך אינגאַנ-
צען געווידמעט דער זשורנאַליסטיק. אויף
יודיש האָט ער אויסער פּובליציסטישע אַר-
טיקלען געשריבען אויך פעליעטאַנען און-
טערן פּסעוודאָנים, אבגד האדרעי", בע-
טייליגענדיג זיך אין "יוד", "פריינד" א:
אַנד. ער בעשעפטיגט זיך אויך מיט זאַמ-
לען די ווערק פון יודישען פּאַלקלאָר, און
צוזאַמען מיט י. ה. ראָוויצקי גרייט ער
צו צום אַרויסגעבען אויף יודיש און העב-
רעאיש זײערע זאַמלונגען פון יודישע ווי-
צען. אויסערדעם האָט דרויאָנאָוו אין די
ביילאָגען צום "פריינד", 1912, פּער-
עפּענטליכט אַ פּאַר הונדערט דורך איהם
פּערשריבענע יודישע שפּריכווערטער און
רעדענסאַרטען. — די לעצטע יאָהרען איז

געווען אויפּזעהער אין דער משכילישער
שוהל "טהרת הקודש". שפּעטער האָט ער
געלעבט פון זײן ליטעראַרישער אַרבייט,
בעקומענדיג אין ראָמס דרוקעריי 3 ר-
בעל פאַר אַנדערטהאַלבען דרוקבויגען יע-
דע וואָך.

ביבליאָגראַפּיע: ל. קאַנטאַר, אין, דאָס
לעבען", I: א. ליטוין, אין זאַמעלבוך, לעבען
און היסטענטיילס, 1911; מ. פינקס, די נעשי-
טע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 140—146;
ל. ווענער, Yiddish Literature, 169—
172; האסיף, VI, 163; יוד. ענג. ענג. IV,
1576; יוד. רוט. ענג. VII, 129—191.

דניאלעוויטש'ס ה. — דיכטער. גע-
באָרען אין יאָהר 1882 בײַ מלאָוואַ,
פּלאָצקער גוב. בעקומען די ערשטע
ערציהונג אין חדר, איז ער שפּעטער גע-
ווען אַרבייטער אין לאַדז. אין יאָהר 1909
איז ער אַוועק קיין גענף, וואו די שווערע
מאַטעריעלע בעדינגונגען האָבען איהם אָב-
געריסען פון דער ליטעראַטור. ער האָט
דעבײטירט אין יאָהר 1907 מיט אַ זאַמלונג
הערשעלעס ליעדער, וואָס נישט קוקענ-
דיג אויף זײער פּרימיטיווע פּאַרם און סטיל,
פּערמאַגען זײ דאָך אַ אונמיטעלפּאַרען, עכט-
פּאַלקסטימליכען טאָן און מאַכמאַל אויך
אַ לײכטען גוטמוטיגען הומאָר. שפּעטער
האַט ער אין פּערשידענע אויסגאַבען פּער-
עפּענטליכט אונטערן פּסעוודאָנים, הער-
שעלע" אַרײה ליעדער, וועלכע שטעהען
אין דעם פּרט פון קינסטלערישער פּאַרם
שוין אַ ביסעל העכער ווי זײנע ערשטע
ליטעראַרישע פּראָבען.

דעליטש פּראַנץ — בעריהמטער
קריסטליכער העבראַאיסט און ליטעראַטור-
היסטאָריקער. געבאָרען אין לייפּציג אין
יאָהר 1818, געשטאַרבען אין דערזעלבער
שטאָט אין יאָהר 1890. אין זײן בעקאַנ-
טען ווערק "Zur Geschichte der
jüdischen Poesie" (לייפּציג, 1836)

ענט זיינע מעשה-ביכליך. געשריבען אין אַ איינפאַכען, גוטמוטיגען, פּאָטערליכען טאָן, האָבען זיי שטענדיג געמאַכט אויף זיינע לעזער און לעזעריןס דעם געוויינטען רושם. זיי האָבען פיעל מיטגעהאַלפּען דער קולטורעלער אויפּוואַכונג פון די ליטווישע יודען און האָבען עד היום נאָך זעהר אַ גרויסען ליטעראַטור-היסטאָרישען און עט-נאָגראַפישען ווערט, ריכטיג אַבשפּיגלענע-דיג דאָס גייסטיגע און סאָציאַלע יודישע לעבען אין דער ערשטער העלפט פון דעם פּאַריגען יאָרהונדערט. טיעף אַריינגע-דרונגען אין אַלע ווינקעליך פון דעם פּאָלקסלעבען, איז דיק געוועזען איינער פון די ערשטע, וואָס האָט זיך פּעראינטע-רעסירט מיט דעם יודישען פּאָלקלאָר און האָט זיך אַבגעגעבען מיט זאַמלען יודישע פּאָלקסמעשיות און וויצען, וועלכע ער האָט אַרויסגעגעבען גרופענווייז אין קליינע זאַמלונגען (אַלטע יודישע זאַגען), „ספורי מוסר“, „יהודית די צווייטע“, 1875, „גר צדק“ (פ"י), „וויצען און שפּיצען אָדער אַנעקדאָטען“, 1873, „וויצען איבער ווי-צען“, 1874, און פיעל אַנד.). אויסער זיינע אַריגינעלע ווערק, צווישען וועלכע עס זענען דאָ פּאַנטאַסטישע ראָמאַנען, רעאַליסטישע און היסטאָרישע ערצעהלונגען (דאָס זעהר פּאָפּולערע „שבעים-מאָל צייט“, „די שענע מינצע“, „דער יודישער פּאַס-לאַניק“), ביאָגראַפיען פון בעריהמטע מענער, האָט דיק פיעל איבערזעצט און בעאַרבייט פון א. בערנשטיין, ביטשער-סטאַאו, באָרן, לעוואַנדאַ און אַנדערע. ער איז געווען זעהר געליעבט און געאַכט אין קרייז פון די משכילים און האָט געהאַט אַ נאָמען פאַר אַ שאַרפּווינגען און וויציגען גע-שפּרעכפיהרער. אין דער יוגענד איז ער געווען אַ לעהרער, אַ קורצע צייט — אויך אין דער ראַבינערשול. דערנאָך האָט ער זיך בעשעפטיגט מיט סרסוריי, איז אויך

דער יודישער ליטעראַטור, און מען קאָן איהם רעכענען פאַר איינעם פון איהרע גרינדער. ער האָט איינגעפיהרט אין דער יודישער ליטעראַטור די רעאַליסטישע, ווי אויך די היסטאָרישע ערצעהלונג, די הומאַריסטישע סקיצע און דעם פּאַנטאַזיע-ראָמאַן און האָט געשאַפען אַ גרויסען קרייז לעזער צווישען די ברייטסטע שיכטען פון פּאָלק. אין אַלע זיינע ווערק איז ער, ווי געזאַגט, פריהער ווי אַלץ מאַראַליסט און לעהרער, וואָס וויל נוצליך זיין דעם פּאָלק. ער בעגונגענט זיך נישט מיט דעם מוסר-השכל, וואָס מען קען אַרויסדרינגען פון זיין ספור-המעשה גופא; אין זעהר לאַנגע אַבווילונגען, וואָס פּערנעהמען אָפט נישט וועניגער ווי אַ דריטעל בוך, גיט ער איבער זיינע רעיונות וועגען פּער-שידענע פּראַגען פון גייסטיגען און מאַ-טעריעלען לעבען: וועגען ערציהונג, ווע-גען דער ניצליכקייט פון בילדונג, פון שפּראַכענקענטניש, וועגען משפּחה-לע-בען. ער טרעט אַרויס געגען די פריהע חתונות, געגען דער גרויסער צאָהל ליי-דיגעהער, וועלכע האָבען אין יענער צייט פּערפלייצט די יודישע ליטווישע שטעדטליך, און געגען אַנדערע פעהלערן פונ'ם יודישען לעבען. אַ גוטער קענער און שאַרפּער בעאַבאַכטער פון דעם יודי-שען שטייגער לעבען, האָט ער אין איי-ניגע פון זיינע ערצעהלונגען געגעבען וואָהרהאַפטיג און זעהר הומאַריסטיש גע-שילדערטע טיפען, וואָס זענען געוואָרען אַ שם-דבר, ווי צום ביישפּיעל די העלדען פון זיינע, אין זייער אַרט קלאַסישע ערצעה-לונגען „חייציקעל אַליון“, „יעקעלע גאָלד-שלעגער“, „ר' שמעיה גוט-יום-טוב-ביטער“ און אַנד. דיק איז געוועזען אונגעוויינער פאַ-פולער אין דער ליטאַ. נישט נאָר דער פשוט-ער עולם, אויך די, וואָס האָבען שטאַלצירט מיט זייער לשון-קודש, האָבען גערן געליי-

פיערפענדיגער, וועלט-געשיכטע" (ער-
 שיענען אלס ביילאגע צום "יוד", 1900).
 פון זיינע אַנדערע נישט-בעלקטריסטישע
 אַרבייטען איז צו דערמאָהנען: "די יודישע
 שפראַך און איהרע שרייבער" (אין "היו-
 פריינד", I), אַרייַה אַרטיקלען וועגען
 יודישען טעאַטער און נאָך נישט פער-
 עפענטליכטע מעמואַרען.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-רוס. ענצ. VII;
 בעל-מחשבות, נעקליבענע שריפטען, I: י. ל. פּרין,
 אין דעם VII באַנד פון ווינע ווערק — אויסזאָגען
 און פעליטשאַנען; ד"ר מ. פּינסק, די נעשיכטע פון
 דער יודישער ליטעראַטור, II: לעאָ ווענער,
 Yiddish Literature אינדעקס.

דיק. אייויק-מאיר (אמ"ד) —
 בעריהמטער שריפטשטעלער. געפאָרען

אין יאָהר 1807 אין
 ווילנאָ, געשטאָר-
 בען אין דערזעלבער
 שטאָדט אין יאָהר
 1893. זיין פאָטער,
 אַ חזן, האָט איהם
 געגעבען אַ טראַדיצ-
 יאָנעלע יודישע ער-

ציהונג און האָט איהם פריה חתונה גע-
 מאַכט. וואוינענדיג אין נעסוויזש, מינס-
 קער גוב., ביי די שוויגער-עלטערן אויף
 קעסט, איז ער בעקאַנט געוואָרען מיט אַ
 קאַטוילישען גלח, וואָס האָט מיט איהם
 בשתיקה געלערנט דייטש. שפעטער איז
 ער מיט זיין פאַמיליע ווידער אַריבערגע-
 פאָהרען קיין ווילנאָ און האָט זיך מיט
 גרויס התמדה גענומען צו בילדונג. דאָ
 איז ער נאָהענט בעקאַנט געוואָרען מיט די
 משפּילים און איז געוועזען צווישען די
 גרינדער פון דעם ערשטען געהיימען פער-
 איין פון די "חשכלה-פריינד". שטאַרק גע-
 אַרבייט אין דער השכלה-בעוועגונג, האָט
 ער, ווי דאָס רוב משפּילים, צוגעגעבען
 זעהר אַ גרויסע בעדייטונג די רעפאָרמען

פון דער רעגירונג און האָט זיך אפילו
 דורכגעשריבען מיט דעם דעמאָלטיגען
 בילדונגס-מיניסטער וועגען דער יודישער
 שולרעפאָרם. אליין אַנאָיסגעצייכענטער
 העברעאיסט, אַ גרויסער למדן און אַ נאָ-
 הענטער פריינד פון די בעסטע העברעאי-
 שע שריפטשטעלער פון זיין צייט, האָט
 דיק דעפּוּטירט אין העברעאיש מיט דער
 בעזחרייבונג פון משה מאָנטעפּיאָרעס פּאָר-
 וויילען אין ווילנאָ און האָט אויך שפעטער
 פערעפענטליכט אַרטיקלען און אַ פּאָר גע-
 לונגענע ערצעהלונגען אין דער דאָזיגער
 שפראַך. אָבער זיין גאַנצע שריפטשטע-
 לערישע, כמעט פּופציגעהריגע אַרבייט,
 האָט ער אָנגעגעבען דער יודישער ליטע-
 ראַטור, אומגעאַכט אויף דעם, וואָס ער
 האָט, אַזוי ווי דאָס רוב משפּילים, גע-
 קוקט אויף יודיש ווי אויף אַ פּערדאָרבע-
 נעם זשאַרגאָן. זיין צוועק איז געווען —
 צו בילדען דעם המון, אויסצובעסערן זיי-
 נע מדות, בעקאַנט צו מאַכען איהם מיט
 דער וועלט און אַפּאָרייניגען זיינע רע-
 ליגיעזע השגות פון אַפּערגרויבען און נאָ-
 רישקייטען. ער האָט אָבער פּאַרשטאַנען,
 אַז ווירקען אויף דאָס פּאָלק קען מען
 נישט מיט טרוקענעם מוסר, אויך נישט
 מיט פיינע לשון-קודשדיגע מליצות, נאָר
 דורך ערצעהלונגען און מעשיות, געשרי-
 בען אויף זיין מוטערשפראַך. און אָט
 אַזעלכע ערצעהלונגען און מעשיות האָט
 דיק געשאַפּען אין די הונדערטער. נישט
 קוקענדיג אויף דעם, וואָס נאָר אַ קליי-
 נער טייל פון זיי האָט אַ קינסטלערישען
 ווערט און וואָס זייער (בכלל גאַנץ פּאַלקס-
 טימליכער) סטיל איז אָפט פּערדאָרבען
 דורך די פיעל אַריינגעבראַקטע דייטשע
 און אויך רוטישע ווערטער מיט זייערע,
 אָפטמאָל קאָמישע ערקלערונגען אין קלאַ-
 מערן, האָבען דיקס ווערק דאָך זעהר
 פיעל מיטגעוויקט דער ענטוויקלונג פון

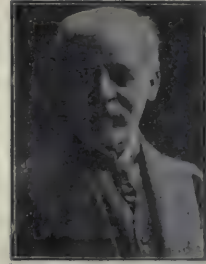
אָנהויבענדיג פון די ניינציגער יאָהרען ווערט דינעוואָהנס שאַפּען קינסטלערישער נאָך פּאָלקאָמענער. פון גרויסע ראָמאַנען איז ער אַריבער צו ערצעהלונגען און בילדער, געשריבען אין ווייכע און צאַרטע טענער. די ליעבלינגס-העלדען זיינע זענען פשוטע יודישע פרויען און אַרימע יודישע קינדער. דעם גורל פון אַנ'אומגליקליכען עלענדען יתום בעשרייבט זיין שענסט ווערק „יוסע-לע“ (1899). פון קינדערלעבען זענען אויך: אַ גרעסערע ערצעהלונג „אַלטער“ (אין „פריינד“, 1903), די סעריע „קינדערשע נשמות“ (אין „פריינד“, 1905) און אַ נאָך נישט פערעפנטליכטער קינדערשער ראָמאַן. אויסערדעם האָט דינעוואָהן געדרוקט אין פערשידענע יודישע אויסגאַבען („יוד“, „יודישע פּאָלקסצייטונג“, „פריינד“ און אַנד.). אַ גאַנצע רייע נאָוועלען, צווישען וועלכע עס צייכענען זיך אויס: „פּאַלעק און זיין הויז“ (אין „פריינד“, 1904), „יוסעל אַלגעבראַניק“ (אין דער אַמעריקאַ-נער „צוקופט“) א. א. וו. אַ באַנד אויסגע-וועהלטע נאָוועלען זיינע אונטערן נאָמען „גלות-בילדער“ ווערט צוגעגרייט צום אַרויסגעבען אין פערלאַג „פּראָגרעס“. — אויך די נייערע ווערק דינעוואָהנס זענען נישט אינגאַנצען פריי פון אַ ראָמאַנטישען סענ-טימענטאַליזם. אָבער דער עכטער האַרצי-גער ליריזם און די צאַרטע ריהרענדע ליעבע צו מענשען, וואָס פיהלען זיך אין אַלץ, וואָס דינעוואָהן האָט אָנגעשריבען, גיבען צו זיינע ערצעהלונגען אַ גאַנץ בע-זונדער הן, און זיין ווייכע, פרויענהאַפטע בעגאַבונג פערנעהמט גאָר אַ בעזונדערן אָרט אין דער יודישער ליטעראַטור. — דינעוואָהן האָט אויך איבערזעצט גרעצס „פּאָלקסטימליכע געשיכטע דער יודען“ (אויסערן ערשטען באַנד, וואָס איז איבער-זעצט דורך י. י. לערנער), און האָט בעאַרבייט דעם ערשטען באַנד פון דער

מאַנטשיק“, אַזוי ווי אויך דער פּאָלגען-דער ראָמאַן דינעוואָהנס „אבן נגף, אָדער אַ שטיין אין וועג“ (אַ ראָמאַן אין פיער טייל, וואַרשוי, 1890) זענען געשריבען אין אַ סענטימענטאַלען טאָן; דער מחבר איז פריהער ווי אַלץ אַ מאַראַליסט און אַ זיטען-קריטיקער; זיין הויפטצוועק איז אויפצוקלערען די פשוטע לעזער, וועקען אין זיי גוטע געפיהלען, ליעבע און רחמנות צו די שוואַכע, אַכטונג פאַר אַ ליעבענדיג האַרץ. פון דער אַנדער זייט זוכט ער צו פערמאוסען ביים פּאָלק אין די אויגען די שלעכטע און פאַלשע מענ-שען, שילדערנדיג זיי אין שוואַרצע פאַר-בען (דער שוואַרצער יונגעראַנטשיק). ערצויען אויף די אידעאַלען פון דער השפּלה-בעוועגונג, פערטיידיגט ער פאַר זיינע לעזער דעם רעיון פון בילדונג און רעליגיעזער טאַלעראַנץ, אויך מיהט ער זיך זיי צו ערקלערען די ערשיינונגען פון דער אַרומיגער נאַטור א. ד. ג. דער שניט און שטייגער דינעוואָהנס אין זיינע ערשטע ראָמאַנען איז אַ ביסעלע פרימיטיוו, די שילדערונג פון די הויפטהעלדען צו מגוזמדיג, אָבער גראָד דערפאַר איז ער צוגענגליך און פערשטענדליך געווען פאַר דעם פשוטען לעזער, און ער איז גע-וואָרען זיין בעליעבסטער שרייבער. אי-בעריגענס זענען אפילו אין די דאָזיגע ראָ-מאַנען די שילדערונגען פון די נעבען-פער-זאָנען, ווי אויך אייניגע בילדער פון קהלשען און חסידישען לעבען, קינסטלע-ריש דורכאויס געלונגען. דינעוואָהנס מעלות זענען נאָך קענטיגער אין זיין דריטען ראָ-מאַן „הערשעלע“ (צווערשט פערעפנטליכט אין דער „יודישער ביבליאָטעק“, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען צוזאַמען מיט זיין נאָ-הענטען פריינד י. ל. פּרין), וועלכער שטעהט שוין אין דעם פּרט פון רעאַליסטישער שילדערונג אויף אַ העכערער מדרגה. —

נאָך חברים פון מאָהלעווער יוגענד גע- האַלטען אַלס פרייוויליגער לעהרער אין דער מאָהלעווער תלמוד-תורה און אייניגע פון זיי שפעטער פערעפּענטליכט „דונער און בליץ“, „רעגען און שניי“ און אַנד.). האָט ער אָנגעשריבען אַ גרויסען ראָמאַן „בעון אבות“, וואו ער שילדערט די טראַג- געדיע פון אַ יודיש מיידעל, וואָס קומט אום צוליעב דער אונוויסענהייט און דעם פאַנגאַטיום פון די עלטערן (גענומען פון ווירקליכען לעבען). בעקאַנט געוואָרען מיטן ראָמאַן אין כתב-יד, האָבען די אַנג- געזעהענסטע ווילנער משפּילים, ווי פּין, אייויק-מאיר דיק און אַנד., זעהר וואַרים בעגעגענט דעם יונגען שריפטשטעלער, און די בעוואוסטע פּערלאַנגספירמע „האלמנה והאחים ראָם“ האָט ביי דינעוואָהנען אָב- געקויפט דעם מאַנסקריפט און בעצאָהלט דעם העכסטען האַנגאַראַר, לויט די דע- מאַלטיגע אומשטענדען, אַזוי פּיעל, ווי- פּיעל אייויק-מאיר דיק האָט בעקומען. ד. ה. צוויי רובל פאַר אַ דרוקבויגען. דער ראָמאַן איז אָבער פּערבאַטען געוואָ- רען פון דער צענזור און איז קיינמאָל נישט פּערעפּענטליכט געוואָרען. אום צו דעקען דעם האַנגאַראַר, וואָס ער האָט געקרי- גען פאַר דעם פּערבאַטענעם „בעון אבות“, האָט דינעוואָהן איןפּערלויהן פון זעקס וואָכען, פון פּסח ביז שבועות, פאַרטיג געמאַכט זיין צווייטען ראָמאַן „דער שוואַרצער יונגער- מאַנטשיק“ (1877). דער ערפּאָלג פון דעם ווערק, מיט וועלכען דער אויטאָר אַליין איז געבליבען אונצופרידען, איז געווען אונגע- הויער. אין אַ קורצער צייט איז זיך דער ראָמאַן צוגאַנגען אין דער נישט געוועהנ- ליכער צאָהל פון 10.000 עקזעמפּלאַרען, אויסהאַלטענדיג אייניגע אויפלאַגען. זיי- נע גוטע-אין-פרומע העלדען און העלדינס זענען זעהר פּאָפּולער געוואָרען ביי דעם יודישען עולם. „דער שוואַרצער יונגער-

דינעוואָהן יעקב — בעוואוסטער בעלעטריסט, דער שפּעטער פון דעם יודי-

שען סענטימענטאַל- לען ראָמאַן. געבאַ- רען אין יאָהר 1856 (ניט 1858) אין ניי- וואַגער, קאָוונער גוב., אין אַ פּער- אָרימטער יחוס-פאַ- מיליע. ערצויגען

געוואָרען אין מאָהלעוו-אויפן-דניעפּער ביי זיינעם אַ פּעטער אייויק עליאַשעוו, וואָס איז געווען בעקאַנט אין שטאָדט פאַר אַנג- אויסגעצייכענטען מאַטעמאַטיקער. בעקו- מען די ערשטע ערציהונג אין חדר, האָט דינעוואָהן שפעטער געלערנט תלמוד אין בית-המדרש, אָבערבענדיג זיך צו גלייכער צייט מיט דער העברעאישער שפּראַך. אַ גרויסען איינפלוס אויף זיין גייסטיגע ענטוויקלונג האָט געהאַט די געביידעטע מאָהלעווער פאַמיליע הורעוויץ (בעזונג- דערס די פּרוי באַגדאַנע הורעוויץ—די על- טערע שוועסטער פון דער בעוואוסטער דרוקערין אלמנה דבורה ראָם), וואו ער איז אַ געוויסע צייט געווען לעהרער פון העב- רעאיש. ביי די הורעוויצעס אין שטוב האָט דינעוואָהן בעקומען זיין ערשטע וועלטליכע בילדונג און איז בעקאַנט גע- וואָרען מיט דייטש און רוסיש. זיינע ערשטע ליטעראַרישע פּראָבען זענען גע- ווען אין העברעאיש און, אויסער אַ רייה בריף אין „המגיד“ און „המליץ“, האָט ער פּערעפּענטליכט אַ פאַר אַרטיקלען אין סמאָלענסקינס „השחר“. דער פּערלאַנג אויפצוקלערען די פּאָלקסמאַסע, וואָס פּער- שטעהט נישט קיין העברעאיש, האָט איהם בעוואויגען איבערצוגעהן צו דער יודי- שער שפּראַך. נאָך אַ סעריע נאַטורווי- סענשאַפּטליכע לעקציעס, בעאַרבייט נאָך בערנשטיין, וועלכע ער האָט פּריהער מיט

דאָם אין דער ערשטער העלפט פון דעם XVII יאָרהונדערט. ער איז געווען דער אויטאָר פון אַ יודיש ווערק „מזמור לתודה“ (אַמסטערדאַם, 1640; לויט אַנדערע קווע- לען — 1644), וואָס בעשטעהט פון אַ פריי- ער געריימטער איבערזעצונג פון אייניגע שטעלען פון דער תורה און פון די מגלות אויסער איכה: „וואל גיטראַכט, פון בראשית ביז ואלה המשפטים אויף טייטש גימאַכט, אין פאַפיר אונ' אותיות גר בישידליך, פד ווייבר אונ' יונגן מיידליך דר דרינגן ווערט טון לייאן ווערט זיך גאַטש דינשט דר מייאן (פרעהען)“... און אויפ'ן צווייטען שער: „טייטש גימאַכט אויף פיר מגלות, מאג זיך באווייזן אין אלי קהלות, זונדר איכה הוט ער דוון שטיין אויף אבויט, פון וועגן עש בעט פון לייך אונ' טרוי- ארקייט...“ מאַנכע פערזען פון דער דאָזי- גער איבערזעצונג צייכענען זיך אויס מיט זייער פאַעטישער שפראַך און שענע וואויל- קלינגענדיגע ריימען. דוד בן מנחם האָט אויסערדעם איבערזעצט אין יודיש די תפלות אויף ראש-חדש (האַנוי, 1626).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 33—34; יוד. ענג. ענג. IV, 466; נ. קארפעלעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, 1013.

דינגאַל ס. — זשורנאַליסט און בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1886. האָט בעקומען בילדונג אין ווילנאַ און דאַן אין בערן. די לעצטע יאָהרען וואוינט ער אין לאַנדאָן, פון וואָנען ער אַרבייט מיט אין „פריינד“, ווי אויך אין אַנדערע יודי- שע אויסגאַבען פון רוסלאַנד, גאַליציען און אַמעריקאַ. אויסער קאָרעספּאָנדענצען האָט דינגאַל געשריבען אויך ערצעהלונג- גען, בריף וועגען ליטעראַטור א. אַז. וו. אַחוץ דעם האָט ער פערעפּענטליכט אין לאַנדאָן אייניגע איבערזעצונגען אונטערן פּסעוודאָנים ז. האָזעס.

ראַפיע וועגען דעם ביי מ. פינעס אין זיין „געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור“, (I, 28) און קומט צום אויספיהר — אַז יו- דיש. דובנאַווס פרינציפיעלע מיינונגען איבער יודיש זענען אויך אַרויסגעוואָגט געוואָרען אין פערשידענע בריף פון זיי- נע Письма о старомъ и новомъ еврействѣ. זיין גרויסע פיערענדיגע „אַלגעמיינע יודישע געשיכטע“, וואָס איז אָנגעשריבען אין רוסיש, איז ערשיענען אויף יודיש אין דער איבערזעצונג פון ה. קלמנאוויטש (פערלאַג „הד הזמן“), מיט אַ הקדמה פון דעם פערפאַסער פאַר דער יודישער אויסגאַבע.

דוד בן אברהם פון פראַג — דער אויטאָר פונ'ם ספר „לשון למודים“ — אַ יודישע איבערזעצונג פון פרק, וואָס איז ערשיענען אין יאָהר 1795 אין פראַג.

ביבליאָגראַפיע: פירסט, Biblio- theca Judaica, III, 164.

דוד בן :הרן דרוקער — דער אויטאָר פון אַ יודישען פירוש אויף „קהלת“ (ערשיענען אין פראַג, 1708).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 478.

דוד בן אריה לייב פון לידא — תלמודיסט. איז געוועזען רב אין לידא, מאַינץ, אַמסטערדאַם א. אַנד. געשטאַרבען איז ער אין לעמבערג אַרום 1690. אויף יודיש האָט ער אָנגעשריבען אַ ספר „ברית ה'“ (וועגען מילה; 1684), וואָס איז אייני- גע מאָל געדרוקט געוואָרען אַלס הוספה צו זיין העברעאישען ווערק „סוד ה'“.

דוד יהודה לייב בן צבי הירש פון אייבשיץ — דער אויטאָר פון אַ ווערק אין העברעאיש און יודיש אונטערן טיטעל „לקט טוב“, וואָס ברענגט תחנונות, בקשות, מנהגים און דינים, געקליבען פון פערשי- דענע ספרים (פראַג, 1731).

דוד בן מנחם הבהן — אַלט-יודי- שער מחבר. האָט געלעבט אין אַמסטער-

ביבליאָגראַפיע: יוד.-רום. ענז. IV, 370—371; בן-יעקב, 563.

דובנאוו שמעון — בעוואוסטער יודיש-רוסישער היסטאָריקער און פובלי-ציסט. געבאָרען אין יאָהר 1860 אין מסטיסלאַוו, מאָהלעווער גוב. יודיש האָט דובנאָוו געשריבען נאָר אייניגע מאָל (אַרטיקלען אין „פריינד“, פעברואַר 1857, וועגען דער דורך איהם געגרינדעטער „פאָלקס-פאַרטיי“, און אין דער פעטער-בורגער מאָנאַטסשריפט „די יודישע וועלט“, 1912, וואָס ערשיינט ביי זיין נאָהענטער מיטוירקונג), דערפאַר אָבער האָט ער פיעל געשריבען וועגען יודיש; ער איז געוועזען איינער פון די ערשטע, וואָס האָט אָנגעוויזען אין דער יודיש-רוסי-שער פרעסע אויף די גרויסע בעדייטונג פון אַ ליטעראַטור אויף יודיש, און האָט איהר געווידמעט אַ גאַנצע רייה אַרטיקלען אונ-טערן פּסעוודאָנים „קריטיקוס“ (О жаргонной литературы вообще и некоторы́х новейшихъ ея произведеніяхъ въ частности“ („Восходъ“, 1888, кн. X); „Новости жаргонной литературы.“ („Восходъ“, 1889, кн. VII); „Народная и простонародная литература“ („Восходъ“, 1890, кн. IX) און אויסערדעם זעהר פיעל רעצענזיעס איבער פערשידענע יודישע ווערק אין „Восходъ“ פאַר די יאָהרען 1885—1891). ער האָט אויך פּערעפּענטליכט אַ ספּעציע-לע אַרבייט וועגען דער יודישער שפּראַך (אין דער „Еврейская Старина“, 1909), וואו ער פּערנעהמט זיך מיט דער פּראָגע, צי האָבען די ליטוויש-פוילישע יודען אין XVI און XVII יאָהרהונדערט גערעדט יודיש אָדער סלאַוויש, קריטיקירט דערביי שטאַרק די מיינונגען פון אברהם הרפכי (אין זיין ווערק „היהודים ושפת הסלונים“, וויל-נאָ, 1867) און אַנדערע (זעה די ביבליאָ-

ציטונגען און זשורנאַלען, ווי „פאָרווערטס“, „צוקונפט“, „צייטיגייסט“, „דאָס נייע לע-בען“, די וויצבלעטער „קונדס“, „קיבע-צער“, א. א. וו. ער איז געווען אויך מיטערדאָקטאָר פון „טעאָטערזשורנאַל“ און „די יודישע ביהנע“, וואו ער האָט פּער-עפּענטליכט אַ רייה אַרטיקלען איבער טע-אַטער און קונסט. אין אַ בעזונדער אויס-גאַבע איז ערשינען זיינע אַ גרעסערע ערצעהלונג „אין שטראָם פון רעוואָלוציאָן“ (אַרויסגעגעבען פון דער „היברו פאָבלישינג קאָמפּאַני“).

דאַרמ'שטאָדט יוסף בן מאיר-צבי—דייטשער תלמודיסט פון דעם XVIII יאָהרהונדערט, דער מחבר פון ספר „עץ יוסף“ (חדושים אויף אייניגע מסכתות). אין יודיש האָט ער איבערזעצט דעם „אלשיך על התורה“ (קאַרלסרוהע, 1770; בלויז אויף ספר בראשית). די דאָזיגע איבערזע-צונג, וואָס צייכענט זיך אויס מיט פיעלע ווערטער פאַר אַבסטראַקטע בעגריפען, האָט קיין ערפאָלג נישט געהאַט.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 39—40.

דבורה — די פרוי פון ר' נפתלי אין פאָלעסטינאַ, די פּערפאַסערין פון דער „ארץ ישראל תחנה“ (ווילנאַ, 1875).

דוב בער בן שמואל שוחט — חסידישער שריפטשטעלער. האָט געלעבט אין פוילען אין סוף פון דעם XVIII יאָהר-הונדערט. ער איז געווען דער אויטאָר פון דעם בוך „שבחי הבעש"ט“—אַ זאַמלונג ער-צעהלונגען און לעגענדעס אויס דעם לע-בען פון דעם גרינדער פון חסידים ר' ישראל בעל שם טוב,—וואָס האָט אַ גרויסען היסטאָרישען ווערט אַלס די איינציגע קווע-לע כמעט איבער די געשיכטע פון חסידים אין זיין ערשטער תקופה. דאָס בוך איז זעהר פיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען אויך אין יודיש.

איבערזעצט אונטערן נאָמען „אגרת הקדש“, וואָס האָט אויסגעהאַלטען פיעל אויפלאַגען.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. VI, 427; בן-יעקב, 97; דר. מ. פינקס, די גע- שיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I.

ד

דאָלידאָנסקי י. ל. 5. — זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1868 אין אַ יודישער קאָלאָניע פון ווילנער גוב. געלערנט אין ווילנאָ. האָט זיך אין פּערשידענע צייטען בעטייליגט אין „המליץ“, „המגיד“, „הצבי“, „יוד“ און אַנדערע צייטשריפטען. אין די יאָהרען 1896 — 1904 האָט ער רעדאָגירט „דעם יודישען עקספרעס“, וועלכער איז ערשינען פריער אין לידס און דערנאָך אין לאַנדאָן. אין יאָהר 1904 האָט ער גע- גרינדעט אין לאַנדאָן „דעם יודישען זשור- נאַל“, וועלכען ער האָט רעדאָגירט ביז 1906. זייט 1906 איז ער אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דעם ניו-יאָרקער „יודי- שען טאָגעבלאַט“.

דאָליצקי מנחם-מענדל — העב- רעאישער דיכטער און בעלעטריסט. גע- באָרען אין יאָהר 1836 אין ביאַליסטאָק. אין יאָהר 1892 נאָכ'ן גירוש פון די יודען פון מאַסקווע, וואו דאָליצקי האָט גע- וואוינט זייט 1882, האָט ער אויסגעוואָנ- דערט קיין אַמעריקא און האָט דאָרט אָנ- געהויבען צו נעהמען אַנאָנטיל אויך אין דער יודישער ליטעראַטור. אין די יאָהרען 1897 — 1898 האָט ער אַרויסגע- געבען אַ מאַנאַטליכען צייטונג פון זשור- נאַל „די נייע צייט“. אין פּערשידענע אַמע- ריקאַנער יודישע צייטונגען, ווי אויך אַלס בעזונדערע אויסגאַבען, האָט ער פּער- עפענטליכט אַ רייה סענסאַציאָנעלע ראַ- מאַנען, ווי „דער געבילדעטער מערדער“, „שטאַרקער פון איווען“, „יודישע היידען“.

א. אַז. וו. ער האָט אויך געשריבען יודישע ליעדער, וועלכע זענען ערשינען אין פּערשידענע רוסלענדישע און אַמעריקאַ- נישע אויסגאַבען.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. VI, 285.

דאָלמאַן גוסטאַוו הערמאַן — קריסטליכער העבראַאיסט, געוועזענער פּראָפּעסאָר פון עקזעגעיטיק אין דער לייפ- ציגער אוניווערזיטעט. געבאָרען אין יאָהר 1855. צווישען זיינע צאָהלרייכע אַרביי- טען געפינט זיך אַ ווערק מיט'ן נאָמען „Jüdisch-deutsche Volkslieder aus Galizien und Russland“ (צווייטע אויפלאַגע — בערלין, 1891), וואָס ברענגט אַ רייה ליעדער פון די פּאָפּולערסטע יודישע פּאָלקסדיכטער (גאַלדפּאָדען, בערזשטיין, צונזער, עהרענקראַנץ און אַנד.). דאָס ווערק האַראַקטעריזירט דאָס, וואָס ווערט געוונגען צווישען פּאָלק; עס האָט אָבער קיין טום שייכות נישט צום יודישען פּאָלק- לאַך, דען עס האָט נישט צו טון מיט עכ- טע פּאָלקסליעדער.

דאָנצים מרדכי — שריפטשטעלער, געבאָרען אין יאָהר 1885 אין מעזשירעוו, פּאָדאָליען. שרייבען האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1904, דעביוטירענדיג מיט איי- ניגע סקיצען אין גאַליציש-יודישע צייט- שריפטען, אין 1905 האָט ער אויסגעוואָנ- דערט קיין אַמעריקא, וואו ער האָט זיך אָנגעהויבען צו בעטייליגען מיט ערצעה- לונגען און ליעדער אין די פּערשידענסטע

ענטפער דינעוואָהנען. — גרעצס, פּאָלקס-טימליכע געשיכטע דער יודען" איז אייניגע מאָל אויך בעאַרבייט געוואָרען אויף יו-דיש. די לעצטע בעאַרבייטונג, ביי וועל-כער ס'זענען אויך אויסגענוצט געוואָרען די אַנדערע נייערע קוועלען פון דער יו-דישער היסטאָריאָגראַפיע, איז אַרויס אין יאָהר 1912 אין שימינס פערלאַג („יודישע געשיכטע“, אין 7 בענד, בעאַרבייט פון לייזער אַוויטש, ב. קי און א. ר. ס.).

גרשון בן אליעזר הר"וי יודעליש פון פּראָג—רייזענדער פון דער ערשטער העלפט פונ'ם XVII יאָהרהונדערט, דער אויטאָר פון „גלילות ארץ ישראל“ אויף יודיש (איצט אַ גרויסע ביבליאָגראַפישע זעלטענהייט), וואו עס ווערען בעשריבען פערשידענע מאַרשרוטען קיין ירושלים און די רייזע זיינע דורך סאַלאָניק, אַלעק-סאַנדריען, מעקאַ א. אַז. וו., ביז צו די ברעגען פון דעם טייך סמבטיון. גרשון בן אליעזר דערצעהלט דאָרט וועגען די משונהדיגע חיות, וואָס ער האָט געזעהן אויף זיין נסיעה, די מענשען אָהן קעפּ א. ד. ג. צו דעם ספר איז געשריבען אַ הסכמה פון דעם בעוואוסטען ר' יואל סירקיס. די ערשטע אויפלאַגע, וועלכע איז ערשיענען אין לובלין אין 1635, איז עפענטליך פערברענט געוואָרען אין וואַר-שוי אויף דעם בעפעהל פון די יעזואיטען. אין אַ צייט אַרום איז דאָס בוך אייניגע מאָל איבערגעדרוקט געוואָרען (פירט, 1691, אַמסטערדאַם, 1705, פּראָג, 1824; אונטערן טיטעל „קורצע בעשרייבונג פון ארץ ישראל“ איז עס אַרויסגעגעבען געוואָרען צוזאַמען מיט'ן „מעשה-בוך“ אין אַמסטערדאַם, 1723). אַ גרויסער אויסצוג פון איהם איז אַריין אין אייזענמענגערס ווערק „ענטדעקטעס יודענטום“. אויף העברעאיש איז „גלילות ארץ ישראל“

פון דער דאָזיגער אַרבייט איז זעהר קליין. ביבליאָגראַפיע: א. לאנדוי, Biblio-graphie des Jüdisch-Deutschen; Essai sur le judéo alle-mand.

גרמיווא יהודה לייב בן דוב בער—זער אויטאָר פון „שירי נעיומות“—ליעדער אין העברעאיש און יודיש (וויל-נאָ, 1842), און פון „מאיר נתיב“ (וויל-נאָ, 1835)—אַ לעקסיקאָן פון די העברעאישע וואָרצעל-ווערטער מיט זייער ערקלערונג אין יודיש און רוסיש (צוויי טיילען).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 278, 580. גרעץ היינריך—דער בעריהמט-סטער יודישער היסטאָריקער (1817—1891). אין זיין „געשיכטע דער יודען“ האָט ער אינגאַנצען אינגאָרירט די מרח-יודען, און האָט זיך פיינדליך בעצויגען אויך צו זייער שפּראַך. זיין פּעראַכטונג צו יודיש איז געגאַנגען אזוי ווייט, אַז ווען אייניגע יודישע שריפטשטעלער האָבען געבעטען ביי איהם אַנ'ערלויבניש צו איבערזעצען זיין געשיכטע אויף יודיש, האָט ער גע-ענטפערט, אַז ער ערלויבט די איבערזע-צונג אין אַלע שפּראַכען, נאָר נישט אין דעם „פּערפלוכטען זשאַרגאָן“, וועלכען ער רופט אָן „האַלב-טיערישע שפּראַך“. אַזא פּעהאַלטען זיך צו דער לעבעדיגער שפּראַך פון דעם יודישען פּאָלק האָט אַרויס-גערופען אַ שאַרפען ענטפער פון יעקב דינע-זאָהן אין זיין אַרטיקעל „פּראָפעסאָר גרעץ און דער יודישער זשאַרגאָן, אָדער ווער מיט וועמען דאַרף זיך שעמען“ (אין אַ ביילאַגע צו דעם „יודישען פּאָלקסבאַט“, 1888); פאַר גרעצס כּבד האָט זיך אָנגענומען דער רעדאַקטאָר פון „פּאָלקסבאַט“ דר. י. ל. קאַנטאָר, וועלכער האָט וועגען דעם פּערעפענטליכט אַ פאַר אַרטיקלען אַלט

דער גרויסער ווערט פון דער הרעסטאָ-
מאַטיע, וועלכע קאָן מיט רעכט גערעכענט
ווערען פאַר דעם ערשטען ערנסטען פרוב
אויסצופאַרשען די אַלט-יודישע ליטעראַטור,
ווערט פערמינערט דורך איהר לאַטיינישער
טראַנסקריפציע און ליטעראַריש-מאַדערני-
זירטער אַרטאָגראַפיע, וואָס צוליעב דעם
איז אונגעגליך זיך צו מאַכען אַ בעגריף
וועגען דער פּאָנעטיק פון יודיש, און דורך
די ניט שטענדיג ריכטיגע דאַטען. אין זיין
זווייטען ווערק *Die jüdisch-deutsche
Litteratur in Deutschland, Polen
und America* (טריער, 1894; אַבדרוק
פון ווינטער און ווינטעס „*Jüdische
Litteratur seit Abschluss des Ka-
non's*“ (III) ווערען געבראַכט אויסצוגען
פון „ספר מדות“ (1542), „חובות הלבבות“
(1716), „שבט מוסר“ (1790), „לב טוב“
(1765), „קב הישר“ (1825), „חקירת הלב“
(1731), „ספר מראה המוסר“, „אגרת בעלי
חיים“, „אבן בוהן“ (1705), „בן המלך
והנזיר“, „תורת לקח טוב“ (1714) און פון איי-
גיגע אַנדערע ספרים, געדרוקטע אין דייטש-
לאַנד. דאָן קומען אויסגעגען פון אַרייה
ווערק, וואָס זענען געדרוקט אין רוסלאַנד,
זווישען זיי — דיקס, שמרס, זייפערטס,
זווייפעלס א. אַז. וו. און פון פערשידענע
אַמעריקאַניש-יודישע צייטשריפטען.

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענג. VI;
Essai sur le judéo-alle-
mand.

גרינוואַלד מ. — דער אויטאָר פון
אַנ'אַרטיקעל וועגען יודיש, פערעפענט-
ליכט צוערשט אין דער וואָכענשריפט „*Der
ungarische Israelit*“ און דאָן אַרויס-
געגעבען אַלס בעזונדער בראַשור (בודא-
פעשט, 1876; פּראָג, 1888) אונטערן טיטעל
„*Über den jüdisch-deutschen Jar-
gon, vulgo Kauderwelsch ge-
nannt*“ דער וויסענשאַפטיליכט, ווערט

שפעטער האָט ער פערעפענטליכט אַרטיק-
לען וועגען ציוניזם און נאַציאָנאַליזם אין
„דעם יודישען פּאָלק“. ער האָט זיך פון
צייט צו צייט אויך בעטייליגט אין די העב-
רעאישע „הדור“, „השלח“, „העולם“ (וואו
ער איז אַ געוויסע צייט געווען אויך רע-
דאַקטאָר) און האָט רעדיגירט די ציוניס-
טיש-פּוילישע צייטשריפטען „*Glos Ży-
dowski*“, „*Wschód*“, „*Życie Ży-
dowskie*“ די לעצטע צייט האָט ער גענו-
מען אַ נאָהענטען אַנטייל אין „פריינד“,
וואו ער האָט פיעל געשריבען וועגען די
פּויליש-יודישע בעציהונגען.

גרינבוים מאַקס (מאיר) —
אַריענטאַליסט און ליטעראַטור-פּאַרשער.
געבאָרען אין יאָהר 1817 אין זעליגענ-
שטאַדט, העסען, געשטאַרבען אין יאָהר
1898 אין מינכען. פּילאָזאָפּיע און פּילאָ-
לאָגיע האָט גרינבוים שטודירט אין די
אוניווערזיטעטען פון גיסען און באָן. שפע-
טער האָט ער אין פערלויף פון אַרייה יאָה-
רען געלעבט אין ניו-יאָרק, פון וואָנען ער
האָט זיך אין יאָהר 1870 אומגעקעהרט קיין
אייראָפּאַ, זיך בעזעצענדיג אין מינכען. —
גרינבוים האָט זיך אויך בעשעפטיגט מיט
דער פּאַרשונג פון יודיש, און זיינע צוויי
גרויסע ווערק, וואָס פערנעהמען זיך מיט
דער יודישער ליטעראַטור און שפּראַך,
געהערען צו די בעדייטענדסטע אַרבייטען
וועגען יודיש. זיין „*Jüdisch-deutsche
Chrestomathie*“ (לייפציג, 1882) ברענגט
מעהר אַדער וועניגער אויספיהרליכע אויס-
צוגען פון אַרייה עלטערע יודישע ווערק
(פון פערשידענע תורה-איבערזעצונגען,
סדורים און מתורים; מוסר-ספרים, ווי דער
בראַנטשפּיעל, שמחת הנפש, ספר חסידים;
היסטאָרישע ווערק, ווי דער יוסיפון, שבט
יהודה; ערצעהלונגען, ווי יהודית, מעשה-
בוך) און איז פערזעהן מיט זעהר פיעל
פּילאָלאָגישע פירושים און הגהות. אָבער

אָדער בעדייטונג, פון די נידערהויכדייט-
שע דיאלעקטען.

ביבליאָגראַפיע: פאָבווס שך, אין
דעם "יוד", 1902: א. א. לאַנדוי, אין רי-
Mit- teilungen der Gesellschaft für
jüdische Volkskunde, 1912.

גערשאַני הירש (הענרי) — העב-
רעאיש-יודיש-ענגלישער שריפטשטעלער
און זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר
1844 אין ווילנאָ, געשטאָרבען אין יאָהר
1897 אין ניו-יאָרק. געלערנט אין דער
ווילנער ראַבינערשול, איז ער שפעטער
אָוועקגע- פּאָררען קיין פעטערבורג
צו ערפּאָלקאָ- מען זיך אין בילדונג.
דאָ האָט ער זיך געטויפט, נאָר
האָט חרטה געהאַט און איז אָוועק
קיין בערלין און פון דאָרט קיין
לאַנדאָן, וואו די מיסיאָנערען
האַבען איהם מקרב געווען. אין אַ
יאָהר אַרום האָט ער געלאָזען
די מיסיאָנערען, איז אָוועק קיין
פאַריז און האָט פּערעפענט- ליכט
אין „המגיד“ (1868) אַנאַרטיקעל,
וואו ער איז זיך מודה אין זיין
אַבטריינג- קייט און זאָגט, אַז ער
איז ווידער געוואָ- רען אַ גלויביגער
יוד. דאָן איז ער איבער- געפּאָהרען
קיין אַמעריקא, וואו ער איז אַ
געוויסע צייט געווען רב אין אַטלאַנט-
טאָ און טשיקאַגאָ. שפעטער האָט
ער זיך אָבגעגעבען אינגאַנצען
דער ליטעראַטור און אויסער זיין
בעטייליגונג אין פּערשי- דענע
ענגלישע, יודישע און העברעאישע
צייטשריפטען, האָט ער רעדאַגירט
אַ יו- דישע וואַכענשריפט „די
יודישע פּאָסט“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רום. ענז. VI,

388 — 389.

גראַסגליק שלמה — געבאָרען
אין יאָהר 1861 אין וואַרשוי אין אַ
חסיד- שער פּאָמיליע. ער פּערנעהמט
אַ שטעל אין דער וואַרשוער
יודישער גמינע-פּערוואַל- טונג.
זייער ערשטע אַרטיקלען האָבען
זיך גע- דרוקט אין „העברי“,
„המליץ“ און „הצפירה“.

דאָן האָט ער פּערעפענטליכט
אייניגע זרייג- נעלע ערצעהלונגען,
ווי אויך איבערזע- צונגען
פון פּויליש אין פּרזעס אויסגאַבען
„די יודישע ביבליאָטעק“,
„ליטעראַטור און לעבען“,
„בלעטליך“, אין רייזענס
„צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט“
א. אַנד. ער האָט אויך מיטגעאַרבייט
און פּוילישע ציי- טונגען.

גרונוואַלד מאַקס — היסטאָריקער
און פּאָלקלאָריסט. געבאָרען
אין יאָהר 1871 אין זאַברושע,
גאַליציען. איצט איז ער
ראַבינער פון דער איוואַליטישער
קול-טוסגעמיינדע אין וויען.
זייט 1898 גיט ער אַרויס די
„Mitteilungen der Ge- sellschaft für
jüdische Volkskunde“ געווידמעט
דעם יודישען פּאָלקלאָר, עטנאָ- גראַפיע א. ד. ג. (די לעצטע
יאָהרען הייסט „Mitteilungen zur jüdi-
schen Volkskunde“). אויסער
זעהר פיעל מאַטעריאַל וועגען
יודישען פּאָלקלאָר, זענען אין די
„מיטטיילונגען“ צווישען אַנ- דערן
אויך ערשינענע צאָהלרייכע
און וויכ- טיגע אַרבייטען וועגען
יודישע שפּראַך-על- טערע
ליטעראַטור א. אַז. וו.

גרינבוים יצחק — פּובליציסט.
געבאָרען אין יאָהר 1870 אין
וואַרשוי אין אַנאַגעזעעהענער
פּאָמיליע. ערצוי- גען געוואָרען
אין פּלאָנסק, וואו ער האָט
די ערשטע בילדונג בעקומען
אין דער יודישער רעגירונגס-
שול. שפעטער האָט ער בעזוכט
דאָס גימנאַזיום אין פּלאָצק,
וואו ער האָט אַלס שילער פון אַכ-
טען קלאַס אָנגעהויבען זיין
ציוניסטישע אַרבייט. זיין
בילדונג האָט ער פּערענדיגט
אין דער וואַרשוער אוניווערזיטעט,
צו- ערשט אויף דער מעדיצינישער
פּאָקולטעט און דאָן אויף
דער יודישער. אויסגע- לערנט
זיך יודיש ערשט אין די סטודענ- טען-
יאָהרען, האָט ער זיין זשורנאַליסטי-
שע טעטיגקייט אָנגעהויבען
אין „יוד“.

טער און פובליציסט. אויף יודיש האָט ער פערעפענטליכט אין פרצעס „יודישער ביבליאָטעק“ אַנ'אויסגעצייכענטע פּאָעמע „יוסעל בערס און יוסעל שמעיה'ס“ און דאָס פּאָפּולער געוואָרענע ליעד „אַ יוד איז געבאָרען“. — לעצט וויענער אין זיין „געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור“, און נאָך איהם די יודיש-ענגלישע ענציקל-לאָפּעדיע, ווייזט נישט-ריכטיג אָן אויף י. ל. גמזו ווי אויף פרצעס אַ פּסעו-דאָנים.

גערצאן יעקב — פּילאָלאָג. גע-באָרען אין די זיבציגער יאָהרען פון דעם פּאָריגען יאָהרהונדערט אין קעלן. אַלס סטודענט פון דער היידעלבערגער אוני-ווערזיטעט האָט ער אונטער דעם דירעק-טען איינפלוס פון דר. טהעאָדאָר זלאָציסטי (זעה) זיך פּעראינטערעסירט מיט דער ביז דאָן איהם אינגאַנצען אונבעקאַנטער יודי-שער שפּראַך און האָט איהר געווידמעט אַ בעזונדערע דיסערטאַציע, וואָס האָט איהם געגעבען דעם טיטעל דאָקטאָר-פּי-לאָזאָפּיע. אין דער דאָזיגער אַרבייט, איינער פון די וויכטיגסטע אויפ'ן געביט פון יודישער שפּראַך-פּאַרשונג (אַרויסגע-געבען אין יאָהר 1902 פון י. קויפּמאַן, פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין, אונטערן טיטעל „Die jüdisch-deutsche Sprache, eine grammatisch-lexikalische Untersuchung ihren deutschen Grundbestandes“ פּערזענעמט זיך דער אויטאָר הויפטזעכליך מיט דעם ליטווישען יודיש אין זיין בעציהונג צו די דייטשע דיאַלעקטען. צום סוף פון דעם ווערק קומט אויך אַ בעזונדער קאַפיטעל וועגען וואָרטשאַך פון דער יודישער שפּראַך, וואָס ברענגט 424 אייגענטימליכע יודי-שע ווערטער און ווענדונגען, וועלכע קומען שוין מעהר נישט פאַר אין דייטש אָדער ווייכען שטאַרק אָב, אין פאַרם

(טיילס) האבען נעביך אל דאו איהריגע פאר קופין (פערקויפט) הויו אונ' הויף אונ' אליש גיהופט (געהאפט) דאו זיא אלי יום זולין ערליזט ווערדין, חמי ע"ה האט צו האמיל געוואוינט עוקר דירה גי-וועזין אונ' הויף ופלי בית מלאים פל טוב שטעהן לאזין אונ' איזט לק"ק הילדסהיים גיצאגין. אונ' האָט אונז לפאן האמבורג צוויי גרוישי פעסיר מיט ליינין צייג גי-שיקט, אליר האנד עסין שפייו דען דער גוטי מאן עליו השלום האט געדאכט פפשוטה מן האמבורג גלייך לארץ הקדושה פאריין" ... (ציטירט נאָך גרעץ). די קינ-דער און קינדסקינדער גליקעלס האָבען אָבערהיט די מעמואַרען ווי אַ פאַמיליען-אוצר. דער זוהן איהרער משה האַמעלן, רב אין בייערסדאָרף, האָט געלאָזט אַראָב-נעהמען אַ קאַפּיע פון דער מוטערס כתב-יד, און זי איז איבערגעאַנגען בירושה פון דור צו דור. אין יאָהר 1896 האָט דער בעוואוסטער געלעהרער פּראָפּ. ד"ר דוד קויפּמאַן פערעפענטליכט די מעמואַרען (לויט מערצבאַכערס כתב-יד) אונטערן טיטעל „זכרונות מרת גליקל האַמיל משנת ת"ז עד תע"ט“.

ביבליאָגראַפיע: ס. ווישניצער, אין דער יוד.רום. ענז. VI, 594—595; רוד קויפּמאַנס פּאַרוואָרט צו די „מעמואַרען“; ש. שע-טער, The memoirs of a jewess of the XVII century, אין דעם צווייטען באַנד פון ויינע „Studies in judaism“, 1908, „Geschichtsliteratur“, 1905; וועגען דער שפּראַך פון די מעוואָרען האָט געשריבען א. לאַנדוי אין „Mitteilungen der Gesellschaft für jüdische Volkskunde“, VII, 1901, זעה אויך דעם אַרטיקעל פון ס. קליין, די יודישע שפּראַכלעהרע, אין די „ליטעראַרישע מאַ-נאַטששריפטען“, 1908, III.

גמזו י. ל. — העברעאישער דיכ-

ארען זענען די איינציגע קינסטלערישע שילדערונג פון דעם יודישען לעבען אין דער צווייטער העלפט פון XVII יאָהר-הונדערט און אין דעם ערשטען פערטעל פון דעם אַכצעהנטען. וואָס אָנבעלאַנגט דער שפראַך פון גליקעלס מעמואַרען, געהען אין איהר אַרײַן זעהר פּיעל העב-רעאישע ווערטער און מליצות, דורך וועלכע די פּערפאַסערין בעמיהט זיך צו-צוגעבען איהר ווערק אַ מעהר ליטעראַריש פנים, ווי עס איז צו זעהן פון דעם פּאַל-גענדען אויסצוג, וואו עס ווערט בעשרי-בען דאָס התעוררות, וואָס האָט געהערשט צווישען די האַמבורגער יודען אין דער צײַט פון שבתאי צבי (1666—1669): „אין דער זעלביגן צײַט האָט מאן אן גיפּאָנגין צו רידן פון שבתאי צבי, אָבער איז נא לנז כי הטאנו... ווען איך גידענק אן דער תשובה וואָס פון יונג אונ' אלטי איז גי-שעהן איזט דאז ניט צו ערשרייבן... אלזו מיין גרויזר גאָט אל דיין ליבה קנעכטי אונ' קינדר האבין זיך זעהר גי-מיט מיט תשובה תפילה וצדקה... דאז זיא ב' ג' שנים זיינין אין גיוון שטול (ישבו על המשבר), וויזט דאס נאך ניקש אליש ווינט הרויז גיקומין (וילדו רוח)... דיא שמחה וואז איזט גיוועזין ווען מאן פתבים האט גיקראגין, דאז איזט ניט צו בי-שרייבן, די מיינשטי פתבים האבין די ספרדיים ביקומין, זוא זענין זיא אלי צײַט אין איר בית הפנסת גיגאנגין אונ' גיליאניט. טייטשי יונג אונ' אלטי לייט אויך אין איר בית הפנסת גיגאנגין. די פורטיגיון יונגי גיועלין האבין זיך אין איר בעשטי קליידר אן גיטאן איין גרינין זידין פאנד אום זיך גיבונדין, דאז איזט שבתאי צבי זיין ליבריא (ליוורעע) זענין זיי אלי בתופים ובמחולות אין איר בה"כנ גיגאנגין מיט שמחה כשמחת בית השואבה אונ' דאָרט דיא פתבים גיליאניט, טייליש

לעגענדען, און זעהר אָכט פּערגעסט זי זיך אין זײ, שילדערנדיג איהר אייגען לעבען אָדער דאָס לעבען פון איהרע נאָ-הענטע. זי בעזיצט די פּעהיגקייט צו פּאָ-עטיזירען דאָס, וואָס זי האָט איבערגע-לעבט. איהרע מעמואַרען זענען אַ קינסט-לעריש ווערק; ס'איז נישט קיין טאָגבוך, וואו ס'ווערען פּערצייעכענט טרוקענע גע-שעהענישען, — דאָס זענען לעבעדיגע זכרונות פון דער פּערגאַנגענהײט, געשרי-בען מיט גרויס איינפאַכקייט און תּמימות און דורכגעדורנגען מיט אַ טײַעפּען פּאָעטישען געפיהל. אויסערדעם גיבען זיי רײַך מאַ-טעריאַל אויף צו בעקענען זיך מיט דעם גע-זעלשאַפּטליכען און קולטורלעך לעבען פון די יודען אין יענער עפּאָכע און האָ-בען אַ גרויסען היסטאָרישען ווערט פּאַר דער געשיכטע פון די יודישע קהלות אין אַ גאַנצער רײַה שטעדט פון דײַטשלאַנד. אַדאַנק איהרע ברייטע פּאַמיליען-פּער-בינדונגען (איהרע קינדער האָבען זיך מתחתן געוועזען מיט די אָנזעזעהענסטע משפחות) איז גליקעל געשטאַנען אינ'ם מרכז פון דעמאָלטיגען יודישען לעבען, און איהרע מעמואַרען נעהמען אַרום די גע-שיכטע פון פּיעלע פּערזאָנען אין די פּער-שידענסטע מדינות און שטעדט. דאָס גאַנ-צע לעבען כּמעט האָט זי פּערבראַכט אין האַמעלן, האַמבורג און מעץ, זי האָט אָבער אויך בעזוכט אַנדערע שטעדט, און אַדאַנק איהר לעבעדיגער תּפּיסה און גו-טען זכרון, האָט זי אויפגענומען דאָס גאַנצע רײַכע מאַטעריאַל, וואָס דאָס דאַ-מאָלסדיגע יודישע לעבען האָט געגעבען, און עס אויסגענוצט אין איהרע זכרונות. פּיעל זײַטען פון דעם דעמאָלטיגען לע-בען — ווי קינדער-ערזיהונג, משפּחה-פּעהרעלטנישען, עקאָנאָמישע טעטיגקייט—ווערען אין איהרע מעמואַרען זעהר אינ-טערעסאַנט בעלויכטען. די דאָזיגע מעמו-

און פערצווייפלונג, איז איהר איינגעפאָ-
לען אַ געדאַנק צו בעשרייבען פאַר איהרע
קינדערס וועגען דאָס לעבען פון זייער
פאָטער און בעקאַנט מאַכען זיי מיט זייע-
רע מיוחסדיגע אורעלטערן. אין יאָהר
1691 האָט זי אָנגעהויבען אויסצופיהרען
איהר פלאַן. זי האָט געהאַט בדעה אָנצו-
שרייבען זיבען ביכער, אָבער זי האָט
אָנגעשריבען בלויז אַ טייל דערפון. זי
האַט געוואָלט אַוועקפאָהרען קיין ארץ-
ישראל, האָבען זי די קינדער אָבגעהאַל-
טען דערפון. אין יאָהר 1700 האָט זי
חתונה געהאַט צום צווייטען מאָל מיט אַ
באַנקיר פון מעץ סערף לוי — פּרנס פון
דער אָרטיגער קהלה. זי האָט אָבער ווע-
ניג גליק גענאָסען אויך פאַר'ן צווייטען
מאַן: ער האָט אין יאָהר 1702 פּערלאָרען
זיין גאַנץ פערמעגען. נאָך זיין טויט (אין
יאָהר 1712) האָט זי זיך ווידער גענומען
צו איהרע מעמוואַרען און האָט זיי פּערענ-
דיגט. זיי האָבען זעהר אַ גרויסען היס-
טאָריש-ליטעראַרישען ווערט: זיי גיבען
אַ ברייט געמאַלטעס בילד פון דעם יודי-
שען לעבען אין יענער צייט. גליקעל איז
אַ טיפישע יודישע פרוי, מיט זעהר הויכע
גייסטיגע מעלות. זי צייכענט זיך אויס מיט
אַנ'אמתדיגען, טיעף רעליגיעזען געפיהל
און הייסער ליעבע צו דער פאַמיליע.
„אין איהרע זכרונות — שרייבט קויפּמאַן —
ווייזט זיך אַרויס די גאַנצע רייניקייט פון
איהר נשמה, די גאַנצע גליהענדיגע אויפ-
ריכטיגקייט פון אַ שטאַרקען חאַראַקטער.“
איבערראַשענד זענען אויך איהרע גייסטי-
גע פעהיגקייטען. די יודישע אָרט דענ-
קען, די יודישע מאָראַל איז מיט איהר
איינגאַנצען צוזאַמענגעוואַקסען. מיט אונ-
געוועהנליכער בקיאות ציטירט זי די ווער-
טער פון די הייליגע חכמים; זי איז אָבער
אויך בעקאַנט מיט דער רייכער פאַנטאַס-
טישער וועלט פון יודישע מעשיות און

צובויען די יודישע ליטעראַטור, וועלכע איז
געהאַט פּמעט אינגאַנצען אונטערגעגאַנגען
נאָך דעם שטורם פון מענדעלסאָנס השכלה.
גינצבורגס פאַררעדע ברענגט אויך אייני-
גע ידיעות פון דער מאַטעמאַטישער געאָ-
גראַפיע. די שפּראַך פון זיין יודישען ווערק
איז אפילו אַ ביסעל פּערדייטשט, אָבער
דאָך זעהר לייכט און געשריבען אין דעם-
זעלבען איינפאַכען, נאַטירליכען סטיל, מיט
וועלכען עס צייכענען זיך אַזוי אויס זיינע
העברעאישע ווערק. — מען דאַרף נישט
צונויפמישען (ווי דאָס טוט לעאָ וויענער)
גינצבורגס „דיא ענטדעקונג פאַן אַמעריקאַ“
מיט דעם עהנליכען ווערק פון חיים חייקעל
הורוויץ. וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען
מיט אייניגע יאָהר פריהער אין בערדיט-
שעוו אונטערן טיטעל „קאָלאָמבוס“.

גליקעל פון האַמעלן — די פּער-
פאַסערין פון זעהר אינטערעסאַנטע מעמו-
ואַרען, געשריבען אין יודיש, געבאַרען
אין האַמבורג אין יאָהר 1645. איהר פאַ-
טער לייב פינקערלע, פּרנס פון דער
האַמבורגער יודישער קהלה, וואָס האָט
זעהר פיעל געטאָן פאַר די אומגליקליכע
קרבנות פון באַגדאַן המעלניצקי (האַט
איינגעאַרדענט פון זייערטוועגען אַ שפי-
טאָל ביי זיך אין הויז א. ד. ג.), איז, ביים
גאַנצען פּרום-פאַטריאַרכאַלען שניט פון
זיין הויז, געווען אַ וועלטליכער מענש און
האַט געגעבען זיינע קינדער נישט בלויז
אַ יודישע, נאָר אויך אַ וועלטליכע ער-
ציהונג. גליקעל איז געגאַנגען אין חדר
און האָט געלערנט תנ"ך. צו 14 יאָהר
האַט זי חתונה געהאַט מיט איינעם חיים,
וועלכער האָט געלעבט אין דעם שטעד-
טעל האַמעלן. דערנאָך האָט זי זיך בע-
זעצט מיט'ן מאַן אין האַמבורג. צו 44
יאָהר איז איהר דער מאַן אַוועקגעשטאַר-
בען און זי איבערגעלאָזט מיט 12 קינ-
דער. אין די שלאָפּלאָזע נעכט, פול יאוש

גײנצבורג מרדכי אהרן — בע-
 ריהמטער העברעאישער שריפטשטעלער,
 דער שעפער פון
 דעם נייעם העברע-
 אישען פראָזע-סטיל.
 געבאָרען אין יאָהר
 1795 אין טאַלאַנט,
 געשטאַרבען אין
 יאָהר 1846 אין וויל-
 נאָ. זיין פאָטער
 יהודה אשר (1765—1823) איז געווען איי-
 נער פון די ערשטע משכילים אין רוסלאַנד
 און האָט אָנגעשריבען אייניגע ווערק אי-
 בער דקדוק, אַלגעבראַ א. אַז. וו. דעם
 ווהן זיינעם האָט ער ערצויגען, אַזוי ווי
 מען פלעגט בכלל דאָן ערציהען יודישע
 קינדער אין ליטאָ און פוילען, ער האָט
 אָבער אויך געזעהען איהם צו געבען
 גרינדליכע ידיעות אין העברעאיש און תנ"ך,
 צו 4 יאָהר איז גינצבורג אָנגעקומען אין
 חדר, צו 7 האָט ער שוין געלערנט תלמוד,
 צו 13 צופעליג איבערגעלייענט אייניגע
 היסטאָרישע ווערק, ווי „צמח דוד“,
 „שארית ישראל“ א. אַז. וו. און אונטער
 זייער ווירקונג אַליין אָנגעהויבען צו שריי-
 בען העברעאישע מליצות; דעם פאָטער
 זענען זיי נישט געפעלען געוואָרען און
 ער האָט געראַטען דעם ווהן זעהן שרייבען
 וואָס איינפאַכער און קלאָרער. צו 15 יאָהר
 האָט גינצבורג חתונה געהאַט און זיך בע-
 זעצט ביים שוועהר אין שאָוולי. שפעטער
 האָט ער אויך געלעבט אין פאַלאַנגען,
 וויען, מעמעל, ליבוי א. אַז. וו., וואו ער
 האָט זיך בעשעפטיגט אַלס מלמד, געגע-
 בען אויך דייטשע שטונדען און זאָגאַר
 געפרובט האַלטען אַ שענק, אָבער מאַ-
 טעריעל אַלץ שטאַרק געליטען. אין די
 צוואַנציגער יאָהרען פון דעם פאַריגען
 יאָהרהונדערט האָט ער זיך בעזעצט אין
 ווילנאָ, וואו עס האָט זיך אָנגעהויבען זיין

ליטעראַרישע טעטיגקייט. ווי בעקאַנט איז
 זיין ערשטע ליטעראַרישע אַרבייט געווע-
 זען אַ העברעאישע איבערזעצונג פון קאַמ-
 פעס „Entdeckung von Amerika“,
 וואָס איז ערשינען אין ווילנאָ אין יאָהר
 1823 (תקפ"ג), אונטערן טיטעל „גלות
 הארץ החדשה“. אַזוי ווי אין ווילנאָ איז
 דאַמאָלס נישט געוועזען קיין יודישע דרו-
 קעריי, האָט ער געמוזט עקסטראַ קויפען
 פאַר זיך יודישע שריפט, פון וואָס ער
 האָט געהאַט גרויס היזק. אין דער אייגע-
 נער צייט כמעט איז דאָסזעלבע בוך אַרויס-
 אויך אויף יודיש אונטערן טיטעל „דיא
 ענטדעקונג פאַן אַמעריקאַ“, אין 3 טייל
 (ווילנאָ, תקפ"ד; אַנ'עקועמפלאַר פון איהם
 געפינט זיך אין דער וואַרשויער סינאַגאַגאַ-
 ביבליאָטעק). צום ווערק קומט אויך אַ
 „פאַר ריידע“, וואו דער איבערזעצער,
 נישט דערמאָהנענדיג זיין נאָמען אין
 דעם אָנציען בוך, זאָגט אָבער אויסדריק-
 ליך, אַז „דיזע איבערזעצונג דער ענט-
 דעקונג פאַן אַמעריקאַ האָב איך פאַן
 מיינע עברעישע איבערזעצונג אויף איי-
 נען ריינען גרינגען אידיש טייטש אי-
 בער גישריבן אָהן דעם מיט מאַש פאַן
 לשון קודשע, פוילישע, רוסישע, טער-
 קישע ווערטער וואָס מאַן זונסט אין דער
 אידישין שפראַך צו זאַמען מיטש, איך
 האָף דאָס דיא וואָס קענען קיין גיברויך
 מאַכן פאַן דיא שיינע עברעאישע איבער-
 זעצונג ווירדין גיוויס דיזעס בוך קויפן און
 ווירדין דארין מעהר בילעהרונג נוטצען און
 פאַרגינגען געפינדען אַלס אין דיא אָבגיש-
 מאַקטע ליגינאהאַפטע היסטאָריעס פאַן טוי-
 זענד און איין נאַכט“. ס'איז אַלואַ קלאָר,
 אַז דער אויטאָר פון דער יודישער איבערזע-
 צונג איז געווען גינצבורג, זייענדיג אויף-
 אַזא אויפן איינער פון די ערשטע שריפט-
 שטעלער-משכילים, וואס האָבען אויך גע-
 שריבען אויף יודיש און מיטגעהאַלפּען אויפ-

זאמען מיט ש. ראָפּאָפּאַרט (דעם איצטיגען אַרויסגעבער פון „פריינד“) אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען די ערשטע טעגליכע יודישע צייטונג אין רוסלאַנד — „דעם פריינד“, וואָס האָט געהאַט די גרעסטע ווירקונג אויף דער ענטוויקלונג פון דער יודישער פרעסע און ליטעראַטור. רעדאַקטאָר פון „פריינד“ (וואו ער האָט אויך שטאַרק מיטגעאַרבייט אונטערן פסעוודאָנים ש. פריידעס) איז גינזבורג געוועזען ביז אָקטאָבער 1908. זייט דאָן איז ער אין דער יודישער פרעסע זעהר זעלטען אויפגעטרעטען, אַבגעבענדיג זיך דער-הויפט מיט שטודירען די געשיכטע פון די יודען אין רוסלאַנד. אַלס נאָהענטער מיט-אַרבייטער און מיטערדאַקטאָר פון דער פעטערבורגער מאָנאַטשריפט „די יודישע וועלט“, 1912, האָט ער דאָרט פּערפּעט-ליכט אַ פּאַר היסטאָרישע אַרטיקלען ווע-גען די רוסישע יודען אין דער מלחמה פון 1812 — „מיט הונדערט יאָהר צוריק“ — קאַפיטלען פון זיינעם אַ גרויסען ווערק, וואָס איז ערשינען אויף רוסיש.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-רוס. ענצ. VI, 522; א. לאנדוי, אין די Mitteilungen der Gesellschaft für jüdische Volkskunde, 1902 (א רעצענזיע איבער „די יודישע פּאָלקסליעדער אין רוסלאַנד“); ש. גינזבורג, די ענטשטעהונג פון „פריינד“, אין „פריינד“, 1912, ביילאגע, № 2.

גינזבורג דוד, באַראָן-אַריענ-טאַליסט, שריפטשטעלער און כלל-טוער. געבאָרען אין יאָהר 1857 אין קאַמעניץ-פּאָדאָלסק, געשטאַרבן אין יאָהר 1910 אין פעטערסבורג. זיין בעציהונג צו דער יודישער שפּראַך איז אויסגעדריקט אין אַנאַרטיקעל, וואָס איז פּערפּעטליכט אין „Восходъ“ פאַר דאָס יאָהר 1903 („О пользѣ книгъ на „исковерканномъ нарвчии“, именуемомъ еврейско-нѣмецкимъ“).

גינזבורג יוסף — מחבר. געבאָרען אין טשויסי, מאָהלעווער גוב. ער האָט אַרויסגעגעבען אַ ווערק וועגען יודישען לוח „עתים לבינה“ (וואַרשוי 1887), וואו עס קומען טאַבעלען און ערקלערונגען אויך אין יודיש.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-רוס. ענצ. XI, 622.

גינזבורג שאָל — זשורנאַליסט און היסטאָריקער. געבאָרען אין יאָהר 1866 אין מינסק אין אַ

רייכער פּאַמיליע. האָט בעזוכט דאָס מינסקער גימנאַזיום און שפּעטער געענט-דיגט די יודישע פּאָקולטעט פון דער פעטערבורגער אונט-

זערויטעט. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען מיט קריטישע אַר-טיקלען אין „Восходъ“, 1892. זיך בע-זעצט אין פעטערבורג אין יאָהר 1897, איז גינזבורג געוואָרען איינער פון די הויפט-מיטאַרבייטער פון „Восходъ“, וואו ער איז הויפטזעכליך אויפגעטרעטען אַלס קריטיקער און ליטעראַטור-היסטאָריקער (אויך אונטערן פסעוודאָנים „הקורא“). אין יאָהר 1901 האָט ער צוזאַמען מיט פ. מאַ-רעק (זעה) אַרויסגעגעבען אַ זאַמלונג פון 376 יודישע פּאָלקסליעדער (Еврейскія народныя пѣсни въ Россіи אין יודישער און לאַטיינישער שריפט), מיט אַנ-אינלייטונג פון די אַרויסגעבער אין רו-סיש. די דאָזיגע אויסגאַבע האָט געשאַפען אַנפּפּאַכע אין דער געשיכטע פון דעם יו-דישען פּאָלקלאָר, הגם אין איהר איז אַריין נאָר אַ קליינער טייל פון די יודישע פּאָלקס-ליעדער; אַזוי, צום ביישפּיעל, פּעהלען במעט אינגאַנצען פּאָלקסליעדער פון פּו-לען. אין יאַנואַר 1903 האָט גינזבורג צו-

די הונדערטער, זענען נאָר אייניגע אַרויס אין בעזונדערע אויסגאַבען, ווי „די גע- שמיסענע“ (1897), „מוזיקים“, „בן-יחיד“, „מוסרים“ (1899), דער ראָמאַן „שפרה“ (אַרויסגעגעבען פון ש. דרוקערמאַן, 1910). וואו דער אויטאָר שילדערט די איבער- לעבונגען פון אַ בעל-הבתיש מיידעל, וואָס ווערט פערפיהרט פון אַ פאַבריקאַנט. גוידאָ האָט אויך געשריבען פאַר'ן טעאַטער (אַ פיעראַקטיגע דראַמע, דאָס ווילנער בעל- הביתל“, וועלכע האָט נישט קיין שייכות צו די לעגענדען וועגען דעם אמתען וויל- נער בעל-הביתל (1898); „ברוך שפינאָזא“ (1902); „די לעבעדיגע קייטען“ (1910). ער האָט אויך רעדאַגירט אַרייה צייט- שריפטען: דאָס פילאַדעלפיער וואָלענבלאַט „שטאַטסצייטונג“ — 1895; דעם מאָנאַט- ליכען זשורנאַל „דער נייער גייסט“ — 1898; דעם צווייטענליכען „טעאַטער-זשור- נאַל“ — 1901—1903; די מאָנאַטשריפט „דער יודישער פאַרמער“ — 1908. פון זיינע גרעסערע זשורנאַליסטישע אַרביי- טען צייכענען זיך אויס: „דער יודישער וואַנדערער אין דעם גאַלדענעם לאַנד“ („פריינד, 1904); „די ענטוויקלונג פון דער יודישער דראַמע אין אַמעריקאַ“; „די ענטוויקלונג פון דער וועלט-דראַמע“; „די געשיכטע פון דער יודישער פערמערריי אין אַמעריקאַ“, און צונד. די לעצטע יאָהרען נעהמט גוידאָ אַנאָטייל אויך אין דער ענגלישער פרעסע, וואו ער דרוקט אַריגי- נעלע און איבערזעצטע ערצעהלונגען און קריטיק.

ביבליאָגראַפיע: אויטאָביאָגראַפישע נאָטיצען; יוד. רוס. ענז. VI, 620; לעאָ וויענער, Yiddish Literature, אינרעקס. גידעמאן מאָריץ — בעוואוסטער יודישער געלעהרטער. געבאָרען אין יאָהר 1835 אין הילדעסהיים. איצט איז ער אוי- בערראַבינער אין דער וויענער יודישער

געמיינדע. זיין בעריהמט ווערק „Go- schichte des Erziehungswesens und der Kultur der abendländischen Juden“ (3 בענד, 1880—1888; אי- בערזעצט אויף העברעאיש פון א. ש. פרידבערג) ברענגט אויך פיעל אינטערע- סאַנטע ידיעות וועגען דער יודישער שפראַך און ליטעראַטור און זייער איינפלוס אויף דאָס יודישע לעבען אין די פּעראַגאַנענע לעצטע יאָהרהונדערטער.

גייער מאַיר — זשורנאַליסט. גע- באָרען אין יאָהר 1876 אין לעמבערג. ערצויגען אין שטרענג יודישען גייסט, אויף תלמוד און דער העברעאישער לי- טעראַטור, האָט ער אין דער יוגענד זיך אָנגעהויבען אַבזאָגעבען מיט אַלגעמיינער בילדונג. שפעטער האָט ער שטודירט טעאַ- לאָגיע, פילאָזאָפיע און אַריענטאַלישע שפראַכען אין דער וויענער אוניווערזי- טעט, וועלכע ער האָט געענדיגט מיט דעם טיטעל דאָקטאָר. ער האָט אויך פער- עפענטליכט אייניגע ווערק אין דער דיי- טשער שפראַך. די לעצטע צוויי יאָהר איז ער אַ נאָעהענטער מיטאַרבייטער פון דעם לעמבערגער „טאָגבלאַט“.

גינזבורג א. ד"ר — בעקאַנטער זשורנאַליסט און שריפטשטעלער. וואוינט איצט אין ניו-יאָרק, וואו ער נעהמט אַנ- אָטייל אין דער ראַדיקאַלער יודישער פרעסע. אין יאָהר 1910 האָט ער געמאַכט אַ רייזע איבער טערקיי און פאַלעסטינאַ און האָט פערעפענטליכט אַ רייה רייזע- בילדער אין „פאַרווערטס“. ער האָט אויך געשריבען וועגען פראַגען פון יודישער וויסענשאַפט. אין אַ בעזונדערער אויס- גאַבע איז ערשינען זיין מאָנאָגראַפיע „דער תלמוד“, — זיין ענטשטעהונג און ענטוויקלונג“ (אין שימינס, וועלט-ביב- ליאָטעק“).

זיך אָנגעהויבען צו בעטייליגען מיט ער-
 צעהלונגען און ליעדער אין פערשידענע
 צייטשריפטען. אונטער די פסעוודאָנימען
 „דער לעבעדיגער“, „חיימקע“, „נאַפּאַלע-
 אָן דער V א. אַנד. האָט ער פּערעפּענט-
 ליכט פעליעטאָנען, פּאַראַדיען, ליעדער,
 הומאָריסטישע סקיצען א. אָ. וו. אייניגע
 יאָהר איז ער אויך געווען רעדאַקטאָר פון
 דעם ניו-יאָרקער הומאָריסטיש-סאַטירישען
 וואַלענבלאַט „דער קיבעצער“. בעזונדער
 איז צו דערמאָהנען זיין סעריע סאַטיר-
 שע פעליעטאָנען אין 75 קאַפיטלען, אַזוי
 האָט גערעדט פּאַמפּאָדור“ און אַ גרויסע
 ערצעהלונג, „איינער פון די צוריסענע“.

גוטמאן שמחה-אלטער (בעקאַנט
 אונטערן פסעוודאָנים בן-ציון ש.) —
 העברעאישער שריפטשטעלער און פּעדאַ-
 גאָג. געבאָרען אין יאָהר 1870 אין טע-
 לענעשטי, בעסאַראַיען. אין דער ליטע-
 ראַטור האָט ער דעביוטירט מיט דער יו-
 דישער ערצעהלונג „מין חבר“, פּער-
 עפּענטליכט אונטערן פסעוודאָנים ש. ציון-
 זאָהן אין דער „יודישער ביבליאָטעק“,
 II, פון י. ל. פּרץ, וועלכער האָט איהם
 אויפגעמונטערט צו ווייטערדיגער ליטע-
 ראַרישער אַרבייט. שפּעטער האָט ער זיך
 אויך בעטייליגט אין דעם „יוד“, וואו
 עס צייכענט זיך בעזונדערס אויס זיי-
 גע אַ גרעסערע היסטאָרישע ערצעהלונג
 „יהודית“.

גוידא יצחק — שריפטשטעלער
 און זשורנאַליסט (בעקאַנט אויך אונטער
 די פסעוודאָנימען בערנאַרד גאַרין, א.
 לעבענסאָן, א. ראָזענשטיין און אַנדערע).
 געבאָרען אין יאָהר 1868 אין לידאַ,
 ווילנער גוב. האָט געלערנט ביי פּרי-
 וואַסע לעהרער אַלגעמייגע למודים. זיין
 ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט ער אָנגע-
 הויבען אין יאָהר 1891 מיט דער ערצעה-
 לונג „שכנא און שרגא“ אין דעם ערשטען

באַנד פון פּרצעס „יודישער ביבליאָטעק“.
 אין יאָהר 1892 זענען אַרויס אין בן-
 אביגדורס פּערלאַג זיינע צוויי העברע-
 אישע ערצעהלונגען — „הנגר הנאור“ און
 „העגונה“. אין יאָהר 1893 האָט ער אָנגע-
 הויבען אַרויסצוגעבען אַ סעריע בייליגע
 יודישע ביכליך אונטערן אַלגעמיינעם נאָ-
 מען „קליינע ערצעהלונגען“. אין דער דאָ-
 זיגער אויסגאַבע זענען ערשינען זיינע
 אייגענע ערצעהלונגען „דער נייער פּראָ-
 צענטניק“ און „פון זאָוואָד אין באָד“,
 וועלכע האָבען געהאַט ערפּאָלג אַדאַנק
 זייער געזונדען רעאַליזם. זיינע גאַר אי-
 גע אַרבייט „דער סאָוועט פּערפּאַלען“ (אי-
 בערוזעצט), י. ל. פּרצעס, יוסעל ישיבה-
 בחור“ און דוד פינסקיס „אַראַב דער יאָך“.
 צוליב צענוור-שטערונגען האָט גוידאָ גע-
 מוזט אָבשטעלען די דאָזיגע אויסגאַבע און
 אין יאָהר 1894 איז ער אַוועקגעפּאַהרען
 קיין אַמעריקאַ. דאָרט האָט ער זיך אינ-
 גאַנצען געווידמעט דער ליטעראַרישער
 אַרבייט און איז געוואָרען אַ שטענדיגער
 מיטאַרבייטער פון די סאַציאַליסטישע
 צייטשריפטען „אַרבייטער-צייטונג“ און
 „אַבענד-בלאַט“, וואו ער פּלעגט יעדע וואָך
 פּערעפּענטליכען אַ צוויי-דריי סקיצען און
 ערצעהלונגען. אין דער מאָנאַטשריפט
 „די צוקונפּט“ האָט ער געדרוקט אַ רייה
 אַרטיקלען וועגען דער יודישער ליטעראַטור
 און דעם יודישען טעאַטער. ער האָט זיך
 בעטייליגט אויך אין פּיעל אַנדערע יודישע
 אויסגאַבען, וואו ער האָט געדרוקט קרי-
 טישע און פּובליציסטישע אַרטיקלען, טע-
 אַטער-רעצענזיעס, אַריגינעלע און איבער-
 זעצטע ערצעהלונגען. ער האָט זעהר פּיעל
 איבערזעצט פון טשעכאַוו, מאָפּאַסאַן,
 דיקענס, זאָלאַ, טאַלסטאָי, אוינערבאַך און
 אַנד. פון זיינע אַריגינעלע סקיצען און ער-
 צעהלונגען (מיסטענס פון דעם אַרבייטער-
 לעבען), וועלכע ער האָט אָנגעשריבען אין

פּערט, די געשיכטע פון יודישען טעאטער; ער-
 גערונגען פון יעקב גאָרדין, אין „דער יודישער
 ביהנע“, ניו-יאָרק, 1897; דר. מ. פינגס, די
 געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, II,
 210; די יודישע פרעסע פאר די מאָנאטען יוני
 און יולי 1909.

גאָרין בערנארד — זעה נוי דאָ
 יצחק.

גאַרנפערד אַרקאָדי — בעקאַנ-
 טער רוסישער קריטיקער. געבאָרען אין
 יאָהר 1867. ער האָט פּערפּענטליכט אויך
 אייניגע אַרטיקלען וועגען דער יודישער
 ליטעראַטור אין פּערשידענע יודיש-רוסישע
 אויסגאַבען. בעזונדערס אינטערעסאַנט איז
 זיין אַרטיקל „Жаргонная литература на
 русскомъ книжномъ рынкѣ“ (אין
 „Еврейскій Миръ“, 1909, I), וואו ער
 זאָגט אַרויס דעם געדאַנק, אַז די שטרע-
 בונג פון יודישע שריפטטעלער איבער-
 זעצט צו ווערען אויף אייראָפּעאישע שפּראַ-
 כּען קאָן האָבען אַ שעדליכע ווירקונג אויף
 דער ענטוויקלונג פון דער יונגער יודישער
 ליטעראַטור, אָבשוואַכענדיג איהרע אינדי-
 ווידועלע שטריכען.

גאַרעליק שמריהו — פּובליציסט
 און קריטיקער. געבאָרען אין יאָהר 1877
 אין לאַווויץ, פּאָלאַטאווער גוב. בעקומען אַ
 טראַדיציאָנעלע יודישע ערציהונג, איז ער
 צו 13 יאָהר אַוועק קיין ווילנאַ, וואו ער
 איז געווען בעשעפטיגט אין פּערשידענע
 קאַנטאָרען, אָבגעבענדיג זיך גלייכצייטיג
 מיט זעלבסטבילדונג. זייט ענדע די ניין-
 ציגער יאָהרען האָט ער זיך אינגאַנצען
 געווידמעט דער ליטעראַרישער טעאַ-
 קייט, וועלכע ער האָט אָנגעהויבען אַלט
 רוסישער זשורנאַליסט. זיינע ערשטע אַרטיק-
 לען אויף יודיש זענען ערשיענען אין דעם
 ציוניסטישען וואָכענבלאַט „דאָס יודישע
 פּאָלק“, וואו ער האָט גענומען אַנאָהענ-
 טען אָנטייל און וואו ער האָט, אויסער

אַלגעמיינע פּובליציסטישע מאַמרים און
 ליטעראַרישער קריטיק, פּערפּענטליכט
 אַ רייזע „בריעף צו אַ פּריינד“, געשריבען
 אין אַ ליריש-סענסטימענטאַלען טאָן (שפּע-
 טער זענען זיי אַרויסגעגעבען געוואָרען
 אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע). אין יאָהר
 1908 איז גאַרעליק געווען איינער פון די
 אַרויסגעבער פון די „ליטעראַרישע מאָנאַטע-
 שריפטען“. אין יאָהר 1910 איז אונטער
 זיין רעדאַקציע אַרויס „דער יודישער
 אַלמאַנאַך“ (אַרויסגעגעבען פון „קונסט-
 פּערלאַג“, קיעוו). ער האָט זיך אויך בע-
 טייליגט אין פּערשידענע צייטשריפטען און
 זאַמעלביכער ווי „דער יודישער קעמפּ-
 פּער“, „דאָס יודישע פּאָלק“, „פּריינד“,
 „אונזער לעבען“, „די נייע וועלט“, „פּאָלק
 און לאַנד“, פּרעסע „יודיש“, די העברעאיש-
 שע „השלה“, „העולם“ און „הד הזמן“, דעם
 רוסישען „Развѣтъ“, א. א. א. וו. וואו ער
 האָט, צווישען אַנדערן, פּערפּענט-
 ליכט אַ רייזע קריטישע אַרטיקלען וועגען
 די בעדייטענדסטע פּאַרשטעהער פון דער
 מאַדערנער אייראָפּעאישער ליטעראַטור
 (ערשיענען אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע
 אונטערן נאָמען „ליטעראַטור-בילדער“ אין
 דעם פּערלאַג פון ב. שימין; פּאַרהאַן אויך
 אויף העברעאיש). די לעצטע צייט האָט ער
 געדרוקט אויך בעלעטריסטישע זאַכען, ווי
 „די ליעבע פּראָווינץ“ (אין „פּריינד“;
 אַרויס אויך אין אַ דייטשער איבערזעצונג
 אינ'ם „יודישען פּערלאַג“) און אַנד.

ביבליאָגראַפיע: אויטאָביאָגראַפישע
 נאָטיצען א. קארטאָזשינסקי, אין „פּריינד“, 1912.
 גוטמאַן חיים — שריפטטעלער-
 הומאַריסט. געבאָרען אין יאָהר 1885 אין
 פּעטריקאָוו, מינסקער גוב. בעקומען אַ
 ריין יודישע ערציהונג, האָט ער אָנגעהוי-
 בען שרייבען צו 12 יאָהר אין העברע-
 איש. אין יאָהר 1906 האָט ער אויסגע-
 וואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט

און קאָ. האָט גאָרדין דער ערשטער גע-
 פרובט אַרױפֿפֿיהרען אויף דער יודישער
 ביהנע ערנסטע רעאַליסטישע זאַכען, מיט
 לעבעדיגע ווירקליכקייטס-טרייע טיפּען,
 מיט וואָהרהאַפּטיגע בילדער פֿון דעם יודי-
 שען לעבען. אַנ'אויסגעצייכענטער קענער
 פֿון דער סצענע, אַ בריה אויף אַ לעבע-
 דיגען דיאַלאָג, האָט ער מיט זיינע פּיעסען
 געשאַפּען אַ שול, וואו די יודישע אַרטיס-
 טען האָבען געקענט אויסבילדען און ענט-
 וויקלען וויערע פּעהיגקייטען. פּערבסעערט
 אַ ביסעל דעם געשמאַק פֿון יודישען פּוב-
 ליקום און צוזאַמען דערמיט אויך אויפּגע-
 הויבען די מאָראַלישע ווערדע פֿון דעם
 יודישען טעאַטער, האָבען גאָרדינס פּיעסען,
 אַזאַנק די לעבענספּראָגען, מיט וועלכע
 זיי פּערנעהמען זיך, געהאַט אויך אַ געוויסען
 ערציהערישען ווערט פֿאַר די ברייטע שיק-
 טען פֿון דער יודישער מאַסע; פֿון דער
 אַנדערער זייט אָבער, רעכענענדיג זיך
 מיט דעם נידעריגען געשמאַק פֿון דעם
 שטענדיגען יודישען טעאַטערבעזוכער,
 וועלכער איז נאָך נישט דערוואַקסען גע-
 ווען צו אַנ'אַמתער קונסט-דראַמע, האָט
 גאָרדין אַריינגעבראַכט אין זיינע פּיעסען
 מעלאָדראַמאַטישע עלעמענטען, שטאַר-
 קע סצענישע עפעקטען, וואָס פֿון זיי זע-
 נען נישט פּריי אפּילו די בעסטע דראַמעס
 זיינע. דער קרייז אידעען און פּראָבלע-
 מען, ווי אויך זייער בעלייכטונג איז ביי
 גאָרדינען בעגרענצט. די העלדען פֿון זיי-
 נע דראַמען און וויערע אידעאַלען הויבען
 זיך מייסטענטיילס נישט אויף העכער פֿון
 דער געווענהליכער מיטעלמעסיגער קליינ-
 בירגערליכקייט. די מאָדערנע פּראָבלעמען
 פֿון דער יודישער יוגענד, פֿון דער יודישער
 אינטעליגענץ און אַרבייטערשאַפּט געפינען
 נישט קיין אָבקלאַנג אין זיינע פּיעסען,
 אין וועלכע ער איז שטענדיג כּמעט דער
 אויבערפלעכליכער משכיל פֿון די זיבע-

ציגער יאָהרען. בלויז אין אייניגע דראַ-
 מען (גאַט, מענש און טיוועל, „אלישע
 בן אבויה“, „דער אונבעקאַנטער“) פרובט
 ער צו בעטראַכטען טיעפּערע פּילאָזאָפּישע
 טעמען. די לעצטע צייט זענען אייניגע
 זיינע פּיעסען אַרויס אין רוסישער איבער-
 זעצונג און מיט גרויס ערפּאָלג גע-
 שפּיעלט געוואָרען אויף דער רוסישער
 ביהנע. אויסער פּיעסען, האָט גאָרדין
 פּערעפּענטליכט אין פּערשידענע יודיש-
 אַמעריקאַנישע אויסגאַבען פּובליציסטישע
 אַרטיקלען, סקיצען און ערצעהלונגען. אַ
 באַנד פֿון זיינע בעלעטריסטישע שריפּטען
 איז אַרויס אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע
 אין דער ניו-יאָרקער „אינטערנאַציאָנאַלער
 ביבליאָטעק“. אויסערדעם האָט די, היברו
 פּאַבלישינג קאָ. אַרױסגעגעבען אייניגע
 בענד פֿון זיינע פּערשידענע בעלעטריס-
 טישע, פּובליציסטישע און קריטיש-ליטע-
 ראַרישע אויפזאַצען און אַרטיקלען. צווי-
 שען די ניו-יאָרקער יודען איז גאָרדין גע-
 וועזען אונגעהייער פּאָפּולער. אַ מענש
 מיט אַ שטאַרקען און אַקטיווען חאַראַקטער,
 האָט ער געשפּיעלט אַ וויכטיגע ראָלע אין
 דער קולטורעלער ענטוויקלונג פֿון די ניו-
 יאָרקער יודישע פּאָלקסמאַסען. זיין וויר-
 קונג האָט זיך געלאָזט פּיהלען ווייט אַרום
 אין דער געזעלשאַפּט, צווישען וועלכער
 ער האָט געדעבט. זיין לוייה אין ניו-יאָרק,
 וואָס האָט צוגעצויגען פּיעלע צעהנדליגער
 טויזענדער מענשען, איז געווען אַ גראַנד-
 יעזע פּראָצעסיע. עס עקזיסטירט אַ קאָמי-
 טעט, וואָס זיין אויפגאַבע איז צו זוכען
 מיטלען אויף צו שטעלען גאָרדינען אַ
 דענקמאַל.

ביבליאָגראַפּיע: יוד.רום. ענז. VI,
 687—689; לעבען און וויסענשאַפּט, 1909,
 II; ד. פינסקי, דאָס יודישע דראַמאַ; דר. א.
 מוקדוני, אין זאַמעלבוך „יודיש“, II; מ. ווינ-
 טשעווסקי, אַ מאָג מיט יעקב גאָרדין; מ. וויט-

טונג און האָט אויך אָנגעהויבען צו נעהמען אַנאַנטייל אין דער סאַציאַליסטישער פרע-סע. בעקאַנט ווערענדיג מיט די בעווואוס-טע יודישע אַרטיסטען אַדלער און מאָגו-לעסקאַ, האָט זיך גאָרדין פּעראינטערע-סירט מיט'ן יודישען טעאַטער און האָט אָנגעשריבען זיין ערשטע דראַמע, „סיביר-יען“ (אויפגעפיהרט אין יאָהר 1892). דער גרויסער ערפּאָלג איהרער האָט געהאַט אַנ'ענטשיידענע ווירקונג אויף זיין גאַנצע ווייטערדיגע ליטעראַרישע אַרבייט. ער איז געוואָרען אַ דראַמאַטיקער און פּלעגט יעדעס יאָהר אָנשרייבען און איבערזעצען אָדער בעאַרבייטען אַרום פיער פּיעסען, אַזוי אַז אין פּערלויף פון זיין אַכצעהנ-יעהריגער טעטיגקייט אַלס דראַמענשריי-בער האָט ער בעווויזען צו פּערפאַסען פון 70 ביז 80 פּיעסען. דער גרעסטער טייל פון זיי, נישט האָבענדיג קיין דויערנדען ווערט, איז קיינמאַל נישט פּערעפּענטליכט געוואָרען. כּמעט אַלע זיינע פּיעסען זע-נען אָדער געשריבען אויף וואַריאירטע, פון ערגיץ גענומענע סיזשעטען, אָדער זיי זענען פּעריודישטע בעאַרבייטונגען פון אייראָפּעאישע דראַמען אָדער איינפאַכע איבערזעצונגען (ווי „ראַזאַ בערנט“ פון הויפטמאַן, „מעשטשאַניע“ פון גאַרקי, „דער פּאָטער“ פון סטרינדבערג, „מעדעאַ“ פון גרילפאַרצער און פּיעל אַנדערע פון וויקטאָר הוגאָ, שיללער, לעסינג, גאַגאַל און אַסטראָאָסקי). אָבער נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס גאָרדין איז נישט געווען קיין זעלבסטשטענדיג שאַפּענדיגער גייסט, האָט ער דאָך געעפּענט אַ ניי בלאַט אין דער געשיכטע פון דעם יודישען טעאַטער, און זיינע בעסערע פּיעסען האָבען געמאַכט אַנ'אַמתע איבערקערעניש אויף דער יודי-שער ביהנע. אָנשטאָט די גראַבע אומגע-לומפּערטע פּיעסען און „היסטאָרישע אַפּע-רעטען“ פון שמר, לאַטיינער, הורוויץ

טאָריש-ראַציאָנאַליסטישען שטאַנדפּונקט, האָט ער אָנגעהויבען צו טראַכטען וועגען רעפּאָרמירען דעם גאַנצען שניט פּונ'ם יו-דישען לעבען, וועגען מאַכען פון דער יודישער רעליגיע אַ ראַציאָנאַליסטישע עטיש-סאַציאַלע לעהרע אויפ'ן יסוד פּונ'ם ריינעם ביבלישען יודאאיזם און אומצו-קעהרען די יודישע מאַסען, וואָס פּער-נעהמען זיך מיט האַנדעל און לופטגעשעפּ-סען, צו פּיוזשער אַרבייט, הויפטזעכליך צו ערדאַרבייט. כּדי צו פּראַפּאַגאַנדירען די דאָזיגע אידעען, האָט גאָרדין צוזאַמען מיט אייניגע זיינע חברים געגרינדעט אין יאַנואַר 1880 די געוויסע „דוכאַוונאָ-ביב-לייסקאַיע בראַסטטוואָ“, וואו ער האָט אַליין גענומען דעם אַקטיווסטען אָנטייל אַלס אַרגאַניזאַטאָר און פּראַפּאַגאַנדיסט. נאָך די פּאָגראַמען פון 1881, ווען די „בראַסטטוואָ“, וואָס האָט פון אָנהויב אָן אַרויסגערופּען אַ שטאַרקע התנגדות אין די יודישע קרייזען מיט איהרע טענדענ-צען צו געפּינען אַ פּערבינדונגספּאַרם צווישען יודענטום און קריסטענטום, איז פּונאַנדערגעפאַלען און אייניגע פון איהרע מיטגלידער האָבען אָנגעהויבען צו אַגי-טירען פאַר אויסוואַנדערן קיין אַמעריקאַ, האָט גאָרדין אָנגעוויזען אויף די נויטיג-קייט צו בלייבען אין רוסלאַנד און שטרע-בען צו ערדאַרבייט, מיט וואָס ער האָט זיך אַליין אין משך פון אייניגע יאָהר בעשעפּטיגט. אָבער צוליבע פּאַליטישע אומשטענדען איז ער אויך געצוואונגען געווען צו פּערלאָוען רוסלאַנד, און אין יאָהר 1891 איז ער אַוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ מיט'ן געדאַנק צו גרינדען דאָרט אַ קאָלאָניע אויף קאָמוניסטישע יסודות. פון זיין פּלאַן איז גאָרנישט געוואָרען, און ער האָט די ערשטע צייט מאַטעריעל שטאַרק געליטען. ער האָט זיך געפרובט אַרויסגעבען אין ניו-יאָרק אַ רוסישע ציי-

וועלכע האָבען געהאַלטען, אַז, אמונה מיט חכמה איז דעם מענשען גאָר מוחיה — אמונה אָהן חכמה איז גאָר אַ ווילדע חיה". אין אַרייה ליעדער, וואָס צייכענען זיך אויס מיט זייער פייער גוטמוטיגער אי-ראַניע, איז גאַרדאָן אַרויסגעטרעטען געגען די „גוטע יודען" מיט זייערע חסידים. פון זיינע אַנדערע ליעדער צייכענען זיך בעזונדערס אויס זיינע לירישע געדיכטען און עלעגיען, וועלכע מאַכען נאָך איצט אַן-אַיינדרוק מיט זייער אויפריכטיגען טרויע-ריג-האַרטיגען סאָן. די ערשטע זאַמלונג פון גאַרדאָנס ליעדער איז אַרויס אַנגאַנים אין זשיטאָטיר אין יאָהר 1868 אונטערן טיטעל „די באַרד און דערצו נאָך אַנדערע שענע ליעדער, אַלע פון אַ גרויסען חסיד". אַ פּאָלשטענדיגערע אויסגאַבע פון זיי איז אַרויסגעגעבען געוואָרען פון י. אַלאָפּין אין וואַרשוי, 1880, מיט פּיעל אַנמעקונג-גען צום טעקסט, וועלכע זאָגען עדות אויף גאַרדאָנס טיעפען קענען די יודישע שפּראַך, וואָס איז ביי איהם איבערהויפט ליטוויש, אָבער דאָך מיט קעטיגע שפּורען פון דעם וואַלינער דיאַלעקט. פּיעל פון גאַרדאָנס ליעדער זענען געוועזען אין זייער צייט זעהר פּאָפּולער ביים פּאָלק; אייניגע פון זיי, ווי „די באַרד", „דער גט" און די טיעף פּאָלקסטימליכע „שטיפּמוטער", פון דער חופּה", „די משקה" א. אַנד. זענען געוואָרען פּאָלקסליעדער. — גאַרדאָן האָט אויך אָנגעשריבען אין יודיש די געשיכטע פון רוסלאַנד (פּערעפּענטליכט אין יאָהר 1869).

נאָרדין יעקב — בעריהמטער דראַ-מאַטיקער און רעפּאַרמאַטאָר פון דעם יודישען טעאַטער. געבאָרען אין יאָהר 1853 אין מירגאָ-ראָד, פּאָלשאַווער גוב., אין אַ פּער-מעגליכער פּאַמי-ליע, געשטאָרבּען דעם 10-טען יוני 1909 אין .-יאָרק. זיין בילדונג אין דעם הויז פון זיין פאָטער, אַ האַלבען משפּיל, אַ האַלבען חבדניק, איז נישט געווען קיין סיסטעמאַטיש. אָנגעהויבען זי פון דייטש, האָט ער הונדערט מאל איבערגע-לייענט טעלעמאַקען, אויסגעלערנט אויף אויסווייניג אַ צופּעליג געקראָגענעם ענג-לישען ראָמאַן פון ליטאַן און זיך פּלייסיג גענומען צו דער רוסישער ליטעראַטור. צו 19 יאָהר האָט ער חתונה געהאַט און שפּעטער, פּערלירענדיג דעם נדן, זיך געלאָזט וואַנדערן, געווען אַן ערדאַרביי-טער, אַן-אויס-און-אַנלאַדער פון שיכען אין אָדעסער פּאָרט, אַן-אַקטיאָר אין אַ וואַנדערטרופּע. דאָן איז ער געוואָרען אַ לעהרער און אין דערזעלבער צייט אָנגע-הויבען צו נעהמען אַן אַנטטייל אין דער ר-סישער זשורנאַליסטיק. אונטער פּערשי-דענע פּסעוודאָנימען (איוואַן קאָליוטשי און אַנד.) האָט ער מיטגעאַרבייט אין די פּראַווינציעלע רוסישע ליבעראַלע צייטונג-גען, ווי אויך אין דעם פּעטערבורגער זשורנאַל „Недѣля", וואו ער האָט גע-דרוקט ערצעהלונגען און בילדער פּונ'ם יודישען לעבען. אונטערן איינפלוס פון אַ געוויסען מיכאַלעוויטש, אַ שטונדיסט און סאָציאַליסט, איז ער געוואָרען אַ היי-סער חסיד פון טאָלסטאָיס רעליגיעזע און סאָציאַלע לעהרען; געקוקט אויף דאָס טראַדיציאָנעלע יודישקייט פון אַסימילאַ-

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענג. VI : יוד. רוס. ענג. VI, 696—697; דיר. מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 102—111; ל. ווענער, Yiddish Literature, אינדעקס; געקראָלאַג אין פּעקטאָרס „הוואַריונד", 1890, און אין פרעס „יודישער ביבליאָטעק", I.

אין בית-המדרש. שפעטער האָט ער זיך אָנגעהויבען אָבזאָגעבען מיט השכלה און האָט געשפּיעלט אַן אָנגעזעהענע ראָלע אין דעם קרייז פון די ווילנער משכילים; ער איז געוועזען אַ נאָהענטער פּריינד פון די העברעאישע שריפטשטעלער מ. לעבענסאָן, וו. קאַפּלאַן, ה. קאַצענעלענבויען און אַ שוואַגער פון דעם בעריהמטען העברעאי-שען דיכטער יהודה-לייב גאַרדאָן, אויף וועלכען ער האָט געהאַט אַ גרויסען אַייני-פלוס. נאָך דעם קרימער קריגע האָט זיך מ. גאַרדאָן בעזעצט אין פּאַלאַטאָוואַ. פון דאָרט איז ער אַריבער קיין קרעמענטשוג, וואו ער איז געוועזען אויף אַ שטעלע ביי יוסף גינזבערג. שפעטער איז ער איינגעלאַ-דען געוואָרען אַלס לעהרער צו די בראַדסקיס אין שפּאַלאַ און איז פּערבליבען ביי זיי ביז 1881. — שרייבען האָט גאַרדאָן אָנגע-הויבען פּריה, בעת ער האָט נאָך געלערנט אין בית-המדרש. זיין דעביוט האָט ער געמאַכט אין העברעאיש מיט אַנ'עלעגיע אויפ'ן טויט פון מ. א. גינזבורג. ער האָט זיך אויך שפעטער בעטייליגט אין פּער-שידענע העברעאישע צייטשריפטען און האָט אויסערדעם פּערעפּענטליכט אַ פּאַר ווערק אין העברעאיש. אָבער זיין גרויסע פּאַפּולאַריטעט האָט ער צו פּערדאָנקען זיי-נע יודישע ליעדער. ער איז איינער פון די ערשטע יודישע דיכטער, וואָס זייערע ליעדער זענען פּערשפּרייט געוואָרען צווי-שען די ברייטסטע שיכטען פון פּאַלק. דער גרעסטער טייל פון זיינע ליעדער געהע-רען צו דער טענדענציעז-משכילישער פּאַלקספּאַציע; אין זיי זענען אויסגעדריקט די אידעאַלען און שטרעבונגען פון דער השכלה-בעוועגונג. בעזונדערס תּאַראַקטע-ריסטיש אין דעם פּרט איז דאָס בעקאַנטע ליעד זיינס, שטעה אויף מיין פּאַלק" (נע-שריבען אין 1869), וואָס איז אַ מין אויפ-רוף און אַ פּראַגראַם פון די משכילים.

ליעדער, און זיי זענען דאָן ערשינען זיין וואַרשוי אונטערן טיטעל „שיחת חולין“ — ליעדער אין דער פּאַלקס-שפּראַכע (אין יאָהר 1900 זענען זיי אַרויס אין אַ פּער-טער אויפּלאַגע אין דעם ווילנער פּערלאַג פון מרדכי קאַצענעלענבויען, ביי וועמען עס זאָלען זיך אויך געפינען נאָך נישט פּער-עפּענטליכטע יודישע כתבים גאַרדאָנס). די דאָזיגע ליעדער, געשריבען אין אַ איינפּאַ-כער לעבעדיגער, האָטש קאַלטליכער שפּראַך, געהערען צו די בעסטע מוסטערן פון דער יודישער השכלה-ליטעראַטור. דער גרעסטער טייל פון זיי איז, ווי געווענהליך, סאַטיריש: עס ווערען ווי-ציג, האָטש גראַבליך אַ ביסעל, אויסגע-לאַכט די אַלט-פּרענקישע יודישע מנהגים און מנהיגים, — די רבנים, רביים און קהלס-לייט, וואָס בעעולה'נען דאָס פּשוטע פּאַלק און לאָזען דער יוגענד זיך ניט אָבגעבען מיט השכלה. דאָך זענען די ליעדער פּמעט אַלע געשריבען אין אַ גוטמוטיגען הומאָ-ריסטישען טאָן.

ביבליאָגראַפיע: י. ה. זאגאַרדסקי, יהודה-לייב נאָרדאָן (ביאָגראַפישער אַרטיקל), אין „דער יודישער פּאַמיליע“, 1902; ש. ציג-בערי, „Жаргонная литература“, אין „Восход“, 1903; ד"ר מ. פינקס, די גרש-טע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 111—119; לעאָזייענער, Yiddish Literature אינדעקס. גאַרדאָן טיכר — בעוואוסטער פּאַלקסדיכטער. געבאָרען דעם 4-טען נאָ-וועמבער 1823 אין ווילנאָ, געשטאָר-בען דעם 26-סטען דעצעמבער 1890 אין קיעוו. האָט בע-קומען אַ טראַדיציאָ-נעלע יודישע ערצי-הונג און געלערנט פּריהער אין חדר און דאָן אַליין פאַר זיך

פּריהער אין חדר און דאָן אַליין פאַר זיך

האָצמאַך, אַ שמענדריק אַ קונע-לעמעל זאָלען נישט זיין, טראָגען זיי דאָך אויף זיך דעם שטעמפעל פון עכטען פּאָלקס-הומאַר און זענען געוואָרען שם-דברס, בעגריפט-נעמען. — אין יאָהר 1910 האָט דער וויענער אַקאָדעמישער פּעראַיין „יו-דישע קולטור“ געגרינדעט אַ פּאָנד אויף גאָלדפּאָדענס נאָמען—אַרויסצוגעבען פרעם-יעס פאַר די בעסטע דראַמאַטישע ווערק. אין דער געשיכטע פון דער יודי-שער מוזיק פּערנעהמט גאָלדפּאָדען דעם אָרט פון דעם ערשטען פּאָלקסקאָמפּאָזי-טאָר. אַנאָיסגעצייכענטער קענער פון דער יודישער פּאָלקסמוזיק, האָט ער הייס געקעמפט פאַר די ריינקייט פון די יודי-שע נגונים; מיט זיין טיעפען קינסטלערי-שען אינסטינקט האָט ער געפיהלט, אַז זיינע ליעדער און אַפּערעטען קאָנען נאָר דאָן האָבען אַ ווערט, ווען זיי וועלען זיין דורכגעדרונגען מיט נאַציאָנאַלען גייסט. מיט אַ וועלטנעם מוזיקאַלישען זכרון, האָט ער געהאַט די פּעהיגקייט צוצופאַסען צו זיינע ליעדער עכטע פּאָלקסמעלאָדיען. ער איז געוועזען אויך אַ טאַלענטפולער קאָמ-פּאָזיטאָר. גאַנץ אונבעקאַנט מיט דער טע-אָריע און געשיכטע פון דער מוזיק, האָט ער דאָך געשאַפּען שענע מעלאָדיען, סיי לויט זייער פּאַרם, סיי לויט זייער שטי-מונג; זיי זענען מאַנכמאָל איינטעניג, אָבער אין אַלגעמיין זעהר ריהרענד און דורכגעדרונגען מיט נאַציאָנאַלען גייסט, וואָס האָט זיי געמאַכט אַזוי פּאָפּולער ביים פּאָלק (י. שקליאַר).

ביבליאָגראַפיע: ספר זכרון, 18; יוד-ענ. ענצ. VI, 23; ל. ווענער, *Yid. dish Literature*. אינדעקס: ד. פינ. סקו, דאָס יודישע דראַמאַ, 6—9; טעאַטער-זעלט. 1908, VII, א. קאָווער, אין „המליץ“, 1866, №№ 39—42; הוויפּריינד, I, 141—143; יוד-רום. ענצ. VI, 650—

652; דר. מ. פינעס, די נעשיכטע פון דער יו-דישער ליטעראַטור, I, 119—130, II, 202—205; מ. וויפּערט, די נעשיכטע פון יודישען טעאַטער, אין זאַמעלבונד „די יודישע ביהנע“, I; פּערקאָף, „ייניע טעמזאַרען און נאָלדאַט-דענס ברויעף“, לאָנדאָן, 1908.

גאַנצפּריד שלמה בן יוסף — אונגאַרישער רב (1890—886). האָט גע-לעבעט אין אונגוואַר. זיין קצור שלחן ערוך, אויף העברעאַיש און יודיש, איז פּיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען.

ביבליאָגראַפיע: יוד-רום. ענצ. VI, 165. גאַרדאָן יהודה-לייב (י"ל"ג) — בעריהמטער העברעאַישער דיכטער. געבאָ-רען אין יאָהר 1830 אין ווילנאַ, גע-שטאַרבען אין יאָהר 1892 אין פעטערס-בורג. איינער פון די בעדייטענדסטע אָנפיהרער פון דער השכלה-בעוועגונג, האָט גאַרדאָן, אַזוי ווי דער גרעסטער טייל משכילים פון יענער תקופה, זיך פּערהאַל-טען צו יודיש מוט פּעראַכטונג. אין אַ בריף צו שלום-עליכמען האָט ער גע-שריבען וועגען יודיש, אַז „דער דאָזיגער לשון איז די טרויעריגסטע ערשיינונג אין דעם היסטאָרישען לעבען פון דעם יודישען פּאָלק“, און האָט זיך געחדוּשט, וואָס שלום-עליכם, וועלכער קען רוקיש און לשון-קודש, שרייבט יודיש; ריידען „זשאַר-גאַן“ איז, ווי ער זאָגט אין דעם אייגענעם בריף, אַלץ איינס ווי „דורכגעהן זיך אי-בער אונזער נעווסקער פּראָספעקט אין אַ לייבסערדאַק“. נישט קוקענדיג אויף אַזאַ פּערהאַלטען זיך צו דער שפּראַך פון פּאָלק. האָט ער פון צייט צו צייט געשריבען אויך ליעדער אויף יודיש. נאָר האַלטענדיג פאַר אַנאָומכבוד צו דיכטען אין „דעם פּער-פּלוכטען זשאַרגאָן“, האָט ער זיי לאַנג נישט געוואָלט לאָזען דרוקען. ערשט אין 1886 האָבען זיינע פּריינד ביי איהם קוים געפּועלט צו פּערפּענטליכען זיינע יודישע

געפיהל און נאָך אַ טיעפערער ליעבע צום יודישען פּאָלק און זיין אַלטער קולטור, און מאַנכע פון זיי מאַכען נאָך אויך איצט אַ שטאַרקען איינדרוק (על נהרות בבל, „די האַלעוועשקע“, „אַזוי זאָגט גאָט אַצינד“, „פּעריאַמערט, פּערקלאַגט“ א. אַז. וו.). אויך זיינע אַנדערע ליעדער (לירישע, סאַטירישע, באַלאַדען), נישט פריי אפילו פון בדחנישע עלעמענטען, האָבען דאָך אין זיך שטעלען אמת-פּאָעטישע און זע-נען אַלע כמעט געשריבען אין אַ פּאָלקס-טימליכען טאָן. פיעל פון זיי זענען גע-וואָרען אמתע פּאָלקסליעדער, וואָס ווע-רען געוונגען צווישען די ברייטסטע פּאָלקס-מאַסען. אויסער די אויבענדערמאָהנטע ליעדערזאַמלונגען און די „יודישע נאַצי-אַנאַל-געדיכטע“ (קראָקוי, 1898), האָט ער פּערעפּענטליכט נאָך אַ גרויסע צאָהל ליעדער אין פּערשידענע צייטשריפטען און אויך אין בעזונדערע אויסגאַבען. עס איז נאָך צו דערמאָהנען זיין גרעסערע פּאָעמע „שבתאיאל“ — אַ ביטערע סאַטירע געגען דער אַסימילאַציע, געשאַפּען אונטערן רושם פון די פּאַגראַמען אין די 80-גער יאָהרען און פּערעפּענטליכט ערשט אין יאָהר 1896 אין קראָקוי. זיינע צאָהלריי-כע פּיעסען (איבער 25), האָטש אין קינסטלערישען זין שטעהען זיי פיעל ניי-דעריגער פון זיינע ליעדער, זענען זיי דאָך פּאָלקסטימליך און צוגעפאַסט צו דעם געשמאַק און צום שטייגער פיהלען פון די יודישע מאַסען. דער בעדייטענדסטער טייל פון זיי זענען די קופּלעטען, וועלכע האָבען פיעל מיטגעווירקט זייער גרויסען ערפּאָלג און האָבען אויך אַ געוויסען קולטור-היסטאָרישען און פּאָלקלאָריסטי-שען אינטערעס, ווייל אין זיי זענען פאַרהאַן פיעל עלעמענטען פון פּאָלקסשאַ-פונג. ווי פּאַלש און מגוזמדיג די קאַרי-קאַטוריטע און בדחנישע פיגורען פון אַ

14-טען טעכטעמעער 1893 איז דאָס יו-דישע טעאַטער אין רוסלאַנד פּערבאָטען געוואָרען און די אַקטיאָרען פון גאָלד-פּאַדעס טרופּע זענען זיך פּונאַנדערגע-פּאָהרען איבער די גרעסערע יודישע צענט-רען אין אויסלאַנד, הגם גאָלדפּאַדען האָט נאָך אַ קורצע צייט געפרובט שפּיעלען אין וואַרשוי, כלומרשט אויף דייטש. אין יאָהר 1887 איז גאָלדפּאַדען אוועק קיין ניו-יאָרק, אָבער די יודישע טרופּעס, וואָס האָבען דאָרט צו יענער צייט געשפּיעלט, האָבען איהם צו דער ביהנע נישט צוגעלאָזען. אַ געוויסע צייט האָט ער דאָרט אַרויסגע-געבען „די יודישע אילוסטרירטע צייטונג“ און שפּעטער זיך אומגעקעהרט צוריק קיין אייראָפּאַ, וואו ער האָט פּערבראַכט ביז 1903, וואוינענדיג מייסטענטיילס אין פּאַ-ריז און זעהר אָפט מאַטעריעל שטאַרק ליידענדיג. אין יאָהר 1903 האָט ער צום צווייטען מאַל אויסגעוואַנדערט קיין ניו-יאָרק, וואו ער איז פּערבליבען ביז זיין טויט. דאָרט האָט ער אויך געשאַפּען זיין לעצטע פּיעסע „בן עמי“. ביים פּאָלק איז ער געוועזען זעהר בעליעבט, און צו זיין לזיה אין ניו-יאָרק זענען געגאַנגען הונ-דערטער טויזענדער מענשען. — אַלס פּאָלקסדיכטער פּערנעהמט גאָלדפּאַדען זעהר אַ חשובען פּלאַץ אין דער יודישער ליטעראַטור. נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס ער האָט אָנגעהויבען צו שרייבען אין דעם שטורם-און-דראַנג-פּעריאָד פון דער השפּלה-בעוועגונג, געפּינען די משכילישע טענדענצען דאָך זעהר אַ שוואַכען אָבקלאַנג אין זיינע ליעדער; כּלל זענען זיי ביי איהם שטענדיג כמעט פריי פון דעם דיאָקטישען עלעמענט, וואָס פּערנעהמט אַזאָ וויכטיגען אָרט אין די ווערק פון די אַנדערע השפּלה-שריי-בער. זיינע נאַציאָנאַלע ליעדער זענען דורכגעדרונגען מיט אַ טיעפען פּאָעטישען

גאָלדפּאָדען אברהם — בעריהמ-
טער פּאָלקסדיכטער און גרינדער פון דעם
יודישען טעאַטער .
געבאָרען אין יאָהר
1840 אין אַלט-קאָנס-
טאָנטין , וואָלינער
גוב , געשטאַרבען
אין יאָהר 1908 אין
ניו-יאָרק . זיין פּאָ-
טער , ר' חיים-ליפּא
גאָלדענפּאָדעם , אַ זייגער-מאַכער , איז גע-
וועזען אַ יוד אַ משכיל און האָט איהם
אויסער תּלמוד און העברעאיש געלאָזט
לערנען אויך רוסיש און דייטש . גאָלד-
פּאָדען האָט בעזוכט די אָרטיגע רעג-
רוננסשול ; געענדיגט זי אין יאָהר 1857 ,
איז ער אָנגעקומען אין דער זשיטאַמירער
ראַבינערשול . שוין צו צעהן יאָהר האָט
ער פּערפּאָסט אַ שיר אויף לשון-קודש .
זיין ליטעראַרישע קאַריערע האָט ער אָנגע-
הויבען אין יאָהר 1863 מיט אַ רייה ליע-
דער אין "קול מבשר" . אין יאָהר 1865
האָט ער פּערעפּענטליכט אַ זאַמלונג העב-
רעאישע שירים , "ציצים ופרחים" , און אין
אַ יאָהר אַרום — אַ זאַמלונג יודישע ליע-
דער "דאָס יודעלע" , וואָס האָט , אַזוי ווי
אויך זיין ערשטע פּיעסע "די יו-
דינע" (1869) , געהאַט זעהר גרויס ער-
פּאָל . געענדיגט אין יאָהר 1866 זיין
שטודיום אין דער ראַבינערשול , איז ער
בעשטימט געוואָרען פּאַר אַ לעהרער אין
די רעגירונגסשולען , פּריהער אין סימפּע-
ראַפּאָל , דערנאָך אין אָדעס . אין יאָהר
1875 איז ער אוועק קיין גאַליציען און
האָט אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אין לעמ-
בערג צוזאַמען מיט י . י . לינעצקי אַ הו-
מאַריסטישע וואָלענשריפט "ישראל" ,
וואָס האָט אין אַ האַלב יאָהר אַרום אויפ-
געהערט אַרויסצוגעהן צוליעב דעם פּער-
באָט אַריינצוברענגען זי קיין רוסלאַנד .

אויך די צווייטע צייטשריפט , דאָס בוקאַ-
ווינער איזראַעליטישע פּאָלקסבלאַט" , וואָס
גאָלדפּאָדען האָט אַרויסגעגעבען אין יאָהר
1876 אין טשערנאָוויץ , האָט נישט געהאַט
קיין ערפּאָלג . אין דעמולבען יאָהר איז
גאָלדפּאָדען אוועק קיין יאַססי , וואו ער
האָט אָרגאַניזירט די ערשטע יודישע טרע-
פּע און געלעגט דעם גרונדשטיין פון דעם
יודישען טעאַטער . ער איז געוועזען נישט
נאָר רעזשיסער , דעקאָראַטאָר און דירעק-
טאָר פון דעם ניי-געגרינדעטען טעאַטער —
ער האָט אויך געשאַפּען פּאַר איהם דעם
רעפּערטואַר . די ערשטע פּאַרשטעלונגען
פון זיינע פּיעסען , "די רעקרוטען" , "די
באַבע מיט'ן אייניקעל" , "שמענדריק" ,
"די שטומע פּלה" , "קבצנזאָהן עט הונ-
גערמאַן" און אַנדערע , נישט קוקענדיג
אויף זייער נישטיגען ליטעראַרישען ווערט ,
האָבען געהאַט גרויס ערפּאָלג . מיט זיין
טרופּע האָט גאָלדפּאָדען געמאַכט אַ רייזע
איבער אייניגע רומענישע שטעט , וואו-
היין עס זענען זיך צונויפגעפּאָהרען דאָ-
מאָלס זעהר פּיעל יודען (פּראָוויאַנט-לי-
פּעראַנטען , מעקלער , סוחרים א . ד . ג) .
צוליעב דעם רוסיש-טערקישען קריעג . נאָך
דער מלחמה איז גאָלדפּאָדען איבערגעפּאָה-
רען קיין אָדעס , וואו די פּאַרשטעלונגען
פון זיין טרופּע האָבען געהאַט נישט קיין
קלענערן ערפּאָלג ווי אין רומעניען .
פון אָדעס האָט גאָלדפּאָדען געמאַכט אַ
רייזע מיט זיין טעאַטער איבער אַ רייה
גרעסערע רוסישע שטעט , ווי חאַרקאָוו ,
מינסק , מאַסקווע , פּעטערבורג און אַנדע-
רע . צו דער צייט האָט ער געשאַפּען
פּיעסען , וואָס שטעהען שוין העכער פּאַר
זיינע ערשטע טעאַטערשטיק . צווישען זיי
צייכענען זיך בעזונדערס אויס די היסטאָ-
רישע אַפּערעטען "בר-מוכבא" , "דאָקטאָר
אַלמאַסאָדאָ" און "שולמית" , וועלכע האָ-
בען געהאַט אַ אונגעהייערן ערפּאָלג . דעם

אויסער אַ גאַנצער רייה פובליציסטישע אַרטיקלען און קריטישע אַרבייטען (ווע-גען אחד-העם, דובנאָוו, נאָרדוי, משה העס, ליליענבלום, לעווינסקי, אַבראַ-מאָוויטש, שלום-עליכם, גאָלדפאָדען, יהואש, סאָקאָלאָוו, ר' נחמן בראַסלאָ-ווער, ברענער, בערשאַדסקי א. אַנד.), האָט ער פּערפּענטליכט אַ סעריע פעליע-טאָנען אונטער דער אונטערשריפט א. גי מ ל, אַ סעריע אַרטיקלען איבער די יו-דישע טיפּען אין דער ענגלישער ליטעראַ-טור א. א. אַז וו. ער האָט אויך גענומען אַנ-אַנטייל אין דער העברעאישער ליטעראַ-טור און פרעסע, ווי אויך אין איינגע-יודיש-ענגלישע צייטשריפטען.

גאָלדבערג אברהם — זשורנאַ-ליסט. געפאָרען אין יאָהר 1880 אין בריסק. זיין זשורנאַליסטישע אַרבייט האָט ער אַנ-געהויבען אין „הצפה“. שפּעטער האָט ער מיטגעאַרבייט אין „הצפירה“, דער „ביהן“ ספּעקטאָרס „פּרייטאָג“, און האָט אַרויס-געגעבען אין וואַרשוי די קאָפּיקע-בלעטער „מאָרגענזשורנאַל“ און „די לעצטע פּאַסט“. ער האָט אויך איבערזעצט אויף יודיש א. דימאָוס דראַמע „שמע ישראל“, לאַסאַלס „קאָנסטיטוציע“. זייט 1908 איז ער איי-נער פון די הויפט-מיטאַרבייטער אין „היינט“.

גאָלדענבערג ריבין פון בוקאַ-רעשט — האָט געלעבט אין דעם ערשטען פּערטעל פון XIX יאָהרהונדערט אין מאָהלעוו. ער איז געווען דער אויטאָר פון אַ פּולשענדיגער אַריטמעטיק אין יודיש אונטערן טיטעל „מלאכת מחשבת“ (בער-דיטשעוו, 1823, סעדעלקאָוו, 1834), גע-שריבען אין אַ פּאָלקסטימליכער, ריין יודי-שער שפּראַך און מערקווירדיג דורך איהר פּריינדליך-אינטימען טאָן.

געפאָרען אין יאָהר 1888 אין בריסק דלי-טאָ. אין יאָהר 1903 איז ער אַוועקגע-פּאָהרען קיין אַמעריקאַ. ער האָט דעביוטירט אין 1907 מיט אַ סקיצע „לילית“ (אין דער „צוקונפט“). זייט דאַמאָלס האָט ער פּער-עפּענטליכט אַ רייה סקיצען, ערצעהלונגען און איינאַקטערס אין פּערשידענע אַמערי-קאַניש-יודישע צייטונגען, זשורנאַלען און זאַמעלביכער.

גאָלדבערג אב. — שריפטשטע-דער און זשורנאַליסט. געפאָרען אין יאָהר 1883 אין יאַרמעלינעץ, פּאָדאָליער גוב. האָט ביז 18 יאָהר געלערנט תּלמוד. שפּעטער, וואוינענדיג אין בערדיטשעוו, וואו ער האָט זיך בעשעפּטיגט אַלס העברעאישער לעהרער, האָט ער זיך אויך אָנגעגעבען מיט אַלגעמיינע למודים. אין יאָהר 1901 איז ער אַוועקגעפּאָהרען קיין טשערנאָוויץ און פון דאָרט קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט אַ געוויסע צייט געאַרבייט אין אַ שאַפּ, געווען אַ צייטונגסטרענגער, געגע-בען שטונדען אין ענגליש. ער האָט אויך בעזוכט די אַרטיגע אַוניווערזיטעט און זי געענדיגט אַלס יוריסט. זיין ליטעראַ-רישע טעטיגקייט האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1903 אין דער „פּרייער אַרביי-טער-שטימע“, וואו ער האָט פּערפּענט-ליכט סקיצען, פובליציסטישע אַרטיקלען, קריטיקען א. אַז. וו. שפּעטער האָט ער רעדאַגירט די ציוניסטישע צייטשריפטען די „נייע שטימע“, „דער יוד“, „די יודישע וועלט“, געוועזען מיטערדאַקטאָר אין ד״ר נ. סירקיןס מאָנאַטשריפט „דאָס פּאָלק“ און איינער פון די הויפט-מיטאַרביי-טער אין דעם טעריטאָריאַליסטישען וואַ-כענבלאַט „דאָס פּאָלק“. זייט 1909 איז ער רעדאַקטאָר פון דער ציוניסטישער ווע-כענטליכער צייטונג „דאָס אידישע פּאָלק“.

צייט געווען אויך טעטיג אַלס כלל-טוער. אויסער פּערשידענע מעדיצינישע אַרטיקלען אין העברעאישע, יודישע און רוסישע צייטשריפטען, האָט גאָטליכע זייט 1891 אַרויסגעגעבען אין וואַרשוי אַ רייה בראַ-שורען אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען „זייט געזונד“, זייענדיג איינער פון די ערשטע, וואָס האָט געזוכט צו פּאָפּולאַריזירען פאַר די ברייטע יודישע פּאָלקשיכטען די פּראַגען פון מעדיצין און געזונד-פּערהיטונג. ער האָט אויך אַרויסגעגעבען אייניגע ווערק אין רוסיש, דערנעטער די ביאָגראַפיע פון פּרץ סמאָלענסקי, די לעצטע צייט איז ער אַ נאָהענטער מיטאַרבייטער פון דער וואַכענשריפט „דער יודישער הויז-דאָק-טאָר“.

גאָלאָמב הירש ניסן — העברע-אישי-יודישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1853 אין פּאָדזעלוו, קאָוונער גוב. האָט געלערנט תּלמוד אין דער וויל-קאָמירער ישיבה און דערנאָך זיך אָנגע-הויבען אַבזוגעבען מיט מוזיק. שפעטער איז ער אַריבערגעפּאָהרען קיין ווילנאָ, וואו ער איז געוואָרען קאָרעקטאָר אין ראָמס דרוקעריי. איינע פון זיינע ערשטע ליטעראַרישע אַרבייטען איז געוועזען אַ מוסר-ספר אויף יודיש „הלכות דעות“, איבערזעצט אויס דעם רמב"ם „יד החזקה“ (ווילנאָ, 1875). אויסערדעם האָט ער צו פּערשיידענע צייטען אַרויסגעגעבען אויף יודיש און העברעאיש מעשה-ביבליאָן און לעהרביכער (ווי אַ יונגע טויב פאַר אַ קרבן), „דער פּערבאָטענער ברית“, פּראַקטיקע איז אַ לעהרער“, מעגליכע און ווייבליכע נעמען, וועלכע ווערען בע-נוצט אין זשאַראָן א. א. ז. ו.), האָט גע-שריבען נאַטורוויסענשאַפּטליכע אַרטיקלען אין „הישראל“ און אַנדערע אויסגאַבען, אָבער הויפטזעכליך איז ער בעקאַנט אַלס פּערפּאָסער פון אייניגע ווערק איבער

מוזיק, ווי: „מנצח בניגונות“ (געזאַנג-מייסטער, 1883), אין העברעאיש און יו-דיש, צו ערלערנען מוזיק-טעאָריע, סאָל-פּערושטאָ און פידעלשפּיעלען; „זמרת יה“ (1885) — אַ לעהרבוך פון האַרמאָניע אויף יודיש און העברעאיש, מיט אַ מוזיקאַלי-שען ווערטערבוך און אייניגע קאָמפּאָזי-ציעס פון דעם בעריהמען „ווילנער בעל-הביתל“, ווי אויך אייניגע סקאַרפּאָווע יודישע גגונים („נוסחאות התפלה“); „קול יהודה“ (1887) — אַ זאַמלונג פון יודישע פּאָלקסטימליכע חתונה-ליעדער, בעאַרבייט פאַר סאָלאָ מיט פּאַרטעפּיאַן-בעגלייטונג. הגם גאָלאָמבס ווערק איבער מוזיק האָבען נישט קיין גרויסען וויסענשאַפּטליכען ווערט, זענען זיי דאָך אין אַ געוויסער מאָס אינטערעסאַנט, דען דאָס איז די ערשטע פּראָצע צו געבען די טעאָריע פון האַרמאָניע אויף יודיש און העברעאיש, וואו עס האָט אינגאַנצען געפּעהלט די מוזיקאַלישע טערמינאַליגע און מען האָט זי געדאַרפט בעשאַפען. אין יאָהר 1910 האָט גאָלאָמב אַרויסגעגעבען אַ ווערטער-בוך „מלים בלשוני“, וואו אַלע העברע-אישע ווערטער און אויסדריקען ווערען פּערטייטשט אויף יודיש; אַלס הוספה צום ווערק קומט „פתגמי אורייתא“, וואָס ענט-האַלט די אין יודיש געברויכטע תּלמודישע שפּריכווערטער, איבערזעצט אין יודישע גראַמען. דער ווערט פון דעם „מלים בלשוני“ איז נישט גרויס, צוליב דער שווערליכער שפּראַך און מאַכע צו גע-וואַנטע ערקלערונגען.

ביבליאָגראַפיע: יוד. רוסי. ענינ. VI, 638—639; ביבליאָגראַפישע רשימה פון נאָ-לאַמבס ווערק און אַרטיקלען, אַרויסגעגעבען אין ווילנאָ, 1904, צום 30-יעהריגען יובילעאום פון זיין ליטעראַרישער טעטיגקייט.

גאָלד הערמאָן — דער פּסעוודאָ-ניס פון דעם שריפטשטעלער הלל גורני.

בארען אין יאָהר 1878 אין גראָדזוסק, וואַרשויער גוב. אין יאָהר 1900 האָט ער גענומען אַ נאָהענטען אָנטייל אין דער לאַנדאָנער נישט-פּעריאָדישער צייטשריפט „דער אַרבייטער“, אַרויסגעגעבען פון דער פ. פ. ס. אין לאַנדאָן האָט ער אויך פּער-עפּענטליכט אונטערן פּסעוודאָנים י. האַרט-מאַן אַ רייזע איבערזעצטע און בעאַרבייטע בראַשורען און אַ זאַמלונג אַרבייטערליע-דער. אין יאָהר 1901 איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער איז געוואָרען אַ מיט-אַרבייטער פון „פאַרווערטס“. אין יאָהר 1903 האָט ער צוזאַמען מיט פּיליפּ קראַנץ אַרויסגעגעבען אַ וואַכענבלאַט „די אַר-בייטערזעלט“. אויסער פּערשיידענע אַר-טיקלען און אייניגע איבערזעצטע דראַמען (פון ווילהעלם פּעלדמאַן, פּשיבשעווסקי, גאַבריעלאַ זאַפּאַלסקאַ) פאַר דער יודישער ביהנע, האָט ער פּערעפּענטליכט אין „פאַרווערטס“ אַ רייזע ראַמאַנען (דעם רבינס טאַכטער“, „פון בידע וויטען ים“, „ביים שוועל פון גליק“, „דער חשד“ און אַנדערע; אייניגע פון זיי אויך אַרויס-געגעבען בעזונדער), זיי האָבען אָבער נישט קיין שום ליטעראַרשען ווערט.

נאַטטריעב מאיר — שריפטשטע-לער איבער מעדיצין און היגיענע, געבאַ-רען אין יאָהר 1866 אין מירסלאָוו, סובאַל-קער גוב. ביז 18 יאָהר האָט ער געלערנט תּלמוד, דאַן איז ער געקומען אונטערן אַיינפלוס פון דער השּכּלה-ליטעראַטור און זיך אָנגעהויבען אָפּצוגעבען מיט אַלגעמיי-נער בילדונג. געענדיגט דאָס סובאַלקער גימנאַזיום און אין יאָהר 1892 — די וואַר-שויער אוניווערזיטעט, האָט ער אַלס אַרצט אין משך פון פּיעל יאָהרען געאַרבייט אין דער וואַרשויער אוניווערזיטעטסקליניק ווי אויך אין וויענער קליניקען און האָט זיך בעטייליגט אין דער רוסיש-יאַפּאַנישער מלחמה. אין וואַרשוי איז ער אַ געוויסע

גען. שפּעטער האָט ער פּערעפּענטליכט אַ רייזע ליטעראַטור אין „קול מבשר“, „וואַר-שויער יודישער צייטונג“, „ישראליק“, „היועץ“ (דאָס פּאָפּולער-געוואָרענע ליטע-„דער עלענדער ישראליק“), „יודישען פּאָלקסבלאַט“, „יודישער פּאָלקסביבליאָ-טעק“, II („איש חסיד“) און אין אייניגע אַנדערע יודישע אויסגאַבען. אויסערדעם איז אַ גאַנצע זאַמלונג יודישע ליטעראַטור זיינע אונטערן טיטעל „פּעלדלומען“ פּער-לאַרען געגאַנגען דורך אַ פּאָסט-טרעגער אין וואַרשוי צוזאַמען מיט זיין ווערק „די פּערקעהרטע וועלט“. אין בעזונדערע אויס-גאַבען זענען ערשינען פּאָלגענדע גאַטלאַ-בערס ווערק: „דאָס ליטע פּונ'ם קוגעל“ (אַדעס, 1863) — זעהר אַ געלונגענע פּאָ-ראַדיע אויף שילערס „ליטע פּאָן דער גלאַקע“; „דער דעקטור אָדער 2 חופות אין איין נאַכט“ (אַרויסגעגעבען אָנאָנים פון יוסף ווערביליינסקי, וואַרשוי, 1876). — אַ קאָמעדיע אין 3 אַקטען, געשריבען אין יאָהר 1838 אונטערן איינפלוס פון דר. שלמה עטינגערס „סערקעלע“; „דער סיים אָדער די גרויסע אסיפה אין וואַלד, ווען די חיות האָבען אויסגעקליבען דעם לייב פאַר אַ מלך“ — אַ סאַטירישע פּאָעמע פון מעהר ווי טויזענד פּערזען; „דער גלגול — אַ הומאָריסטישע ערצעהלונג, אַרויסגעגע-בען פון דעם גבאים אייניקעל“ (1896). פּיעל פון גאַטלאַבערס ליטעראַטור, געשריבען אין אַריינער יודישער שפּראַך, זענען אין זייער צייט געוועזען זעהר פּאָפּולער ביים יודישען עולם און פּלעגען געזונגען ווערען אַלס פּאָלקסליטעראַטור.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. VI;

א. ב. נאַטלאַבער, זכרונות וועגען יודישע שריי-בער, אין שלום-עליזם, יודישער פּאָלקסביבליאָ-טעק, I; לעאָ הינענער, Yiddish Literature, אינדיקס.

נאַטטריעב לעאָן — ליטעראַט. גע-

מער טעות ווערט אויך איבערגעזעצט אין דער יוד.-רוס. ענצ. אין דעם ארטיקעל ווענען אליהו לעוויטא; יוד.-רוס. ענצ. V, 5-6.

יום אין פּערזאָן; פּונקט אזוי פּאַלש ווערט דאָרט צוגעשריבען מיטאל אדום איבערוועזונג (די קאָנסטאַנצער) אליהו לעוויטען; דער לעצ-

ג

איבער גאַליציען, האָט ער זיך בעקענט אין טאַראָנפּאַל מיט דעם געוויסען משכיל יוסף פּערל, און אונטער זיין איינפלוס האָט ער זיך גענומען מיט גרויס התמדה צו וועלטליכע למודים. דערפון איז גע- וואָהר געוואָרען זיין שוועהר, אַ הייסער חסיד, און דער אפיקורס גאַטלאָבער האָט געמוזט געבען דער פרוי זיינער גט; זייט דעם האָט ער געפיהרט אַ פּערוואָגעלט לעבען פון אַנאַרימען לעהרער. אין יאָהר 1861 האָט ער אויסגעהאַלטען עקזאַמען אויף לעהרער אין אַ ראַבינערשול און איז אַ געוויסע צייט געוועזען לעהרער אין די יודישע רעגירונגס-שולען. אין יאָהר 1866 איז ער געוואָרען דאָצענט פון תלמוד אין דער זשיטאָמרער ראַבינערשול. אַז מען האָט זי פּערמאַכט (1873), האָט ער זיך בעזעצט אין דובנאָ, וואו ער האָט גע- גרינדעט דעם העברעאישען זשורנאַל „הבוקר אור“. די לעצטע יאָהרען זיינע האָט דער אַלטער בלינד-געוואָרענער דיכטער פּערבראַכט אין ביאַליסטאָק. אַ פּערברענטער חסיד פון דער השכלה, האָט גאַטלאָבער דאָך, ווי אַנאַויסנאַהם כמעט פון אַלע אַנדערע משכילים, ליעב געהאַט די יודישע שפּראַך, אויף וועלכער ער האָט גאַנץ פּיעל געשריבען. נאָך אין יאָהר 1829, זייענדיג אין באָר, האָט ער אונטער דער השפּעה פון דעם בעוואוסטען משכיל מענדעל לעפּינס (זעה) כתבים אָג- געהויבען צו שרייבען שירים אויף יודיש; זיי זענען אָבער אַלע פּערלאָרען געגאַנ-

גאָבעל היינריך — עסטרייכיש- יודישער פּאָליטיקער און זשורנאַליסט. גע- באָרען אין יאָהר 1873 אין בוטשאַטש, גאַליציען, געשטאַרבען אין יאָהר 1910. בעשעפטיגט זיך זייט 1902 מיט אַדוואָקאַ- טור אין לעמבערג, איז ער אין 1907 אויסגע- וועהלט געוואָרען אַלס ציוניסט אין רייכס- ראַט, וואו ער איז אויך אַרויסגעטרעטען פאַר דער גלייכבערעכטיגונג פון דער יו- דישער שפּראַך. אַלס פּובליציסט האָט ער גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל אין דעם פּאַרטיי-אָרגאַן פון די גאַליצישע ציוניס- טען — דעם לעמבערגער „טאַגבלאַט“.

ביבליאָגראַפיע: לוח „קרימה“ אויף דאָס יאָהר תרע"ג, 64 — 66.

גאַטלאָבער אברהם-בער (אב"ג) — העברעאישער דיכטער און זשור-

נאַליסט. געבאָרען אין אַלט-קאָנסטאַנ- טין, וואָלינער גוב. אין יאָהר 1811, גע- שטאַרבען אין ביאַ- ליסטאָק אין יאָהר 1899. האָט געלערנט אונטער דער השגחה

פון דעם פּאָטער זיינעם, אָבער נישט בלויז תלמוד, נאָר אויך תנ"ך און דקדוק, וואָס איז אין יענע צייטען געוועזען אַ גרויסע זעלטענהייט. אין דער יוגענד האָט זיך גאַטלאָבער זעהר פּיעל אָבגעגע- בען מיט קבלה און חסידות. אין יאָהר 1828, מאַכענדיג מיט זיין פּאָטער אַרייזע

דאן א דריטען מאָל אַרויסגעגעבען מיט
נישט-וויכטיגע שנויים אין 1603, אויך אין
באַזעל, דורך יעקב בויליעט) האָט אַרויס-
גערופען פיעל נאַכאָהמונגען, און אַלע
שפעטערדיגע אויסגאַבען פון דער תורה
אויף יודיש פלעגען ערשיינען מיט שטיקער
רש"י, מדרשים און אגדתא און האָבען
ביסליכ־ווייז בעשאַפּען דעם טיפּ פון דעם ביז
אויף דעם היינטיגען טאַג זעהר פערשפריי-
טען טייטש-הומש. א. שולמאַן ברענגט
פאַלגענדע שטעל פון ברעש רש"י-איבער-
זעצונג: „ר' יצחק שפריכט, ווארום האט
אונזער הער גאט אן גיהויבן די תורה מיט
בראשית, ווארום האט ער ניט אן גיהויבן
מיט החודש הזה לכם, עש איז וואר די
ערשטי מצוה די אונזער הער גאט גיבאטן
צו ישראל. ער האט דארום מיט בראשית
אן גיהויבן ער וויל מיר זאגן זיין כח
מעשיו, דו ער האט צו גיזאגט זיינס וואלק
צו געבן איין לאַנד פון זיבן ועלקערן...
אין דעם סטיל איז געשריבען די גאַנצע
איבערזעצונג; גרעסערע אויסזאגען פון
איהר געפינען זיך אין גרינבוים חרעס-
טאַמאַטיע.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
יהודית-אשכנזית וספרותה, 9—10: ס. שטיינ.
שניידער, ספרות ישראל, אין פאַלמערס איבער-
זעצונג, 380 (לויט שטיינשניידער האָט ברעש
זיך בענוצט אין זיין אַרבייט נישט מיט דער
אויסבורגער תורה-איבערזעצונג, נאָר מיט דער
קאַנסטאַנצער); ס. גרינבוים, Jüdisch-deut-
sche Chrestomatie, 53 (גרינבוים און
נאָך איהם קארפּעלעס רעזענען 1540 אַלס דאָס
יאָהר פון דער קרעמאַנער איבערזעצונג, אזוי אז
ס'קומט אויס, דאָס די אויסבורגער איז איבער-
געדרוקט פון דער קרעמאַנער, וואָס ס'איז פאַלש
לויט דעם אַרשיקעל אין דער יוד.-ענצ. ענצ. III,
370, איז די קרעמאַנער איבערזעצונג אירענטיש
מיט דער אויסבורגער, וואָס ס'ברענגט צום
פאַלשען אויספיהר, אז ברעש און פוילוס עטיל.

ספר אונטערן נאָמען „דברי מוסר“ (פראָג,
1821).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים.
ברעש (אָדער ברעשמ) יהודה
לייב בן משה נפתלי — דער אויטאָר
פון דער ערשטער תורה-איבערזעצונג,
וואָס איז געמאַכט דורך אַ יודען (די ער-
שטע איבערזעצער פון דער תורה אויף
יודיש זענען געווען מיכאל אדם, דער
אויטאָר פון דער קאַנסטאַנצער איבערזע-
צונג, 1544, און פוילוס עמיליוס, דער
אויטאָר פון דער אויגסבורגער איבערזע-
צונג, אויך 1544, — ביידע משומדים).
געבאַרען אין פוילען אין דעם ערשטען
פערטעל פון דעם XVI יאָרהונדערט,
האָט ברעש שפעטער געלעבט אין דייטש-
לאַנד און דאָן אין איטאַליען. ער האָט
אינגאַנצען איבערגעאַרבייט די אויגס-
בורגער איבערזעצונג (פון די ערשטע
פיער חומשים מיט די הפטרות און פינף
מגלות), צוגעגעבען צו איהר דאָס ספר
דברים און אַ קצור פון פירוש רש"י. וועגען
דער דאָזיגער אַרבייט זיינער שרייבט
ברעש אין דער הקדמה פאַלגענדעס: „דאָ
הוּן (האָב) איך נוך טאג נוך נאַכט גירואט
ביז דש איך עז איבר זעהן האב אונ'
גירייניקט בין (פון) אַלי גרויז אונ' פע-
לירן אונ' דר נעבן גימאַכט דש פירוש אין
ויל (פיעל) אורטיר (ערטער) וואו עז נוט
גיטין“... ווייל אין דער איבערזעצונג,
וואָס ער האָט געהאַט פאַר זיך, זענען גע-
ווען זעהר גרויסע חסרונות: „עש היט
גימנגילט אופט אורטיר אונ' הלבי אונ'
גנצי שורות אונ' גאַנצי פסוקים אונ' אופט
איין ווארט אודר איין זאך ניט רעכט בור
טויצט (פערטייטשט)“. ברעש תורה-
איבערזעצונג (די אַזוי גערופענע קרעמאַ-
נער איבערזעצונג, ערשיענען צוערשט
אין קרעמאַנאָ, 1560, איבערגעדרוקט אין
1683 אין באַזעל דורך ישראל הזפּרוני און

לירישע געדיכטען און האָט אין סער-
שידענע אויסגאַבען פּערעפּענטליכט אי-
בערזעצונגען פון סלאָוואַצקי, לענוי,
יהודה הלוי א. אַנד.

ברכות רחל — אויסגעצייכענטע
שריפטשטעלערין. געבאָרען אין סווער-
זשען, מינסקער גוב., אין סוף פון די
זיבעציגער יאָהרען. ערצויגען געוואָרען
אין מינסק. איהר פאָטער, זעהר אַ בע-
גאַבטער מענטש, איז איהר פריה אוועקגע-
שטאַרבען, און זי איז אין איהרע יונגסטע
יאָהרען אָבגעגעבען געוואָרען צו אַ שניידע-
רין. פּערנעהמענדיג זיך אין דער פרייער
צייט מיט זעלבסטבילדונג, האָט זי מיט אַ
בעזונדערער התמדה געלערנט העברעאיש
און תנ"ך. שרייבען האָט זי אָנגעהויבען זעהר
פריה. אין דער ליטעראַטור האָט זי דע-
ביוטירט מיט אַנ'ערצעהלונג „ענקעלע“,
פּערעפּענטליכט אין „יוד“, 1899. שפּע-
טער האָט זיך אין „יוד“ און אין „פריינד“
געדרוקט אַ גאַנצע רייה איהרע ערצעה-
לונגען, וואו זי בעריהרט דאָס לעבען
פון דער יודישער פרוי („אַהיים“, אַ זומער-
נאַכט“, „אַראָב-באַרג“ — די לעצטע זאָך
אייניגע מאָל איבערזעצט אין רוסיש), פון
דעם יודישען קינד („ענקעלע“, „עטעלע“).
פון דער יודישער אַרבייטאָרין („נאָך דער
אַרבייט“, „איך ליבעקע“). איהרע צאָהל-
רייכע ערצעהלונגען זענען נאָך נישט
אַרויס אין אַ בעזונדער אויסגאַבע, און די
לעצטע צייט טרעט זי בכלל זעהר זעלטען
אויף אין דער ליטעראַטור.

ברענדער ישראל מאיר —
גאַליצישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין
יאָהר 1888 אין סטאַנסלוי, גאַליציען.
בעקומען אַ יודישע ערציהונג אין חדר,
האָט ער שפּעטער געענדיגט דאָס סטאַנס-
לויער גימנאַזיום און דאָן שטודירט יוריס-
פרודענץ אין דער קראַקווער אוניווערזי-
טעט. זיינע סקיצען און געדיכטען זענען

ערשינענען אין פּערשיידענע יודיש-פּוילישע
און יודישע צייטשריפטען אין גאַליציען.
אין 1911 האָט ער פּערעפּענטליכט אַ זאַמ-
לונג געדיכטען אונטערן אָלגעמיינעם נאָ-
מען „אין שטורם פון לעבען“ (פּערלאַג
„שולמית“), אין אַ יאָהר אַרום — אַ באַנד
פּראָזאַ אונטערן טיטעל „זומערנעכט“ (אין
דעם אייגענעם פּערלאַג)

ברענער יוסף חיים — בעוואוס-
טער העברעאישער בעלעטריסט. געבאָ-
רען אין יאָהר 1881 אין ניי-מלין, טשער-
ניגאָווער גוב. אין אַנ'אַרימער יודישער
פּאַמיליע. האָט געלערנט אין חדר און ישיבה
און אַ געוויסע צייט געדינט אין מיליטער.
שפּעטער האָט ער געלעבט אין גאַליציען
און אין לאַנדאָן. זייט 1908 וואוינט ער
אין פּאַלעסטינאַ. ברענער האָט געשריבען
אויך אין יודיש, בעטייליגענדיג זיך אין
פּערשיידענע יודישע צייטשריפטען און
זאַמעלביכער („פריינד“, אַמעריקאַנער
„צוקונפט“, גאַליצישע און לאַנדאָנער
אויסגאַבען א. אַז. וו.).

ברעסלער א. — איבערזעצער און
פּאַפּולאַריזאַטאָר. געבאָרען אין יאָהר
1867 אין שטויבץ, מינסקער גוב. אין אַ
רבנישער פּאַמיליע. אויסער אַ גאַנצער רייה
נאַטור-וויסענשאַפּטליכע בראַשורען, וואָס
ער האָט זייט 1895 אַליין איבערזעצט
אַדער בלוז אַרויסגעגעבען, האָט ער אָנגע-
שריבען די ביאָגראַפיען פון יוסף פּערל,
פּרץ סמאָלענסקין און ראַבערט אַאווען און
האָט פּערעפּענטליכט פּובליציסטישע אַר-
טיקלען, הויפטזעכליך וועגען קילטור-פּראַ-
גען, אין פּערשיידענע העברעאישע און
יודישע צייטשריפטען, ווי אויך אַלס
בעזונדערע בראַשורען, מייסטענטיילס אונ-
טער דעם פּסעוודאָנים א. יצחקי.

ברעסנער יצחק בן אריהו
הַלוי — מחבר. האָט געלעבט אין פּראָג.
אויף יודיש האָט ער אַרויסגעגעבען אַ מוסר-

פינט זיך א פירוש אויף משניות (נט' ראש השנה און יומא), דינים און פנהגים אויף יום כפור, א בעשרייבונג פון דער עבודה אין בית-המקדש, דער פלאן פון בית שני און א קאלענדער ביו צום ענדע פון זעקס-טען יאָהרטווענד (לויט יודישער צייט-רעכענונג).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-ענג. ענג. V, 385; בני-יעקב, 134—135.

ברכה משה — דיכטער. געבאָ-רען אין פּאָלאַצק, וויטעבסקער גוב., אין יאָהר 1865 אין דער פּאָמיליע פון אַ שוּחט. ערצויגען געוואָרען טיילווייז אין אַ דערביי-איגער יודישער קאָלאָניע, טיילווייז אין זיין געבורטשטאָט, וואו ער האָט געלערנט אין חדרים און בית-המדרש. שוין אין דער פריהסטער יוגענד האָט ער געשריבען העב-רעאישע שירים, נאָך צוליעב די נישט-גינס-טיגע מאַטעריעלע אומשטענדען האָט ער זיך זיין טאַלענט נישט געקענט נאָרמאַל ענט-וויקלען. ערשט אויף דעם פּערציגסטען לעבענסיאָהר האָט ברכה אונטער דעם דירעקטען איינפלוס פון אברהם רייזען גענומען שרייבען יודישע ליעדער; דאָס ערשטע איז ערשינען אין יאָהרבוך „פּראָגרעס“, 1905 (דאָרט איז אויך גע-דרוקט זיין בילד „יענקעל לעהרער“). פון דאָמאָלס אָן האָט ברכה זעהר פּיעל גע-שריבען, און זיך געדרוקט כמעט אין אַלע יודישע אויסגאַבען, ווי אין „פריינד“, „טעלעגראַף“, „היינט“, בעל-מחשבותעס „יודישער שטימע“, פּרצעס „יודיש“, אין דער „ראַכאַנצייטונג“ (אונטערן פּסעוודאָ-נים בר-מזל) א. א. אַז. וו. בעזונדערס צייכענען זיך אויס זיינע טיפען און בילדער פון דער יודישער גאַס, וועלכע ווייזען זיין שאַרף אויג און זענען גע-שריבען אין אַ לייכטער יודשליכער שפּראַך. ברכה האָט אויך געשריבען

דישער שפּראַך און ליטעראַטור („Beitrag zur Kenntniss der jüdisch-deut-„Jahrbü-chen für Jüdische Geschichte und Literatur“, פּראַנקפורט-אויפֿן-מאַין, 1877). צווישען אַנדערן ברענגט דער דאָזיגער אַרטיקעל אַ יודישען גלאַסאַר פון יאָהר 1556.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-רוס. ענג. V, 44; לואזר סעיטעס, Essai sur le judéo-allemand, 109.

בריל יחיאל — העברעאישער שריפטשטעלער און זשורנאַליסט, געבאָ-רען אין יאָהר 1836 אין טולטשין (לויט די ידיעות פון שמואל-יוסף פין — אין אינדיען), געשטאָרבען אין יאָהר 1886 אין לאַנדאָן. אויף יודיש האָט ער אַרויס-געגעבען אַ שטרענג אַרטאָדאָקסישע וואָ-לענשריפט „הישראלי“ (מאַינץ, 1873—1879) און שפּעטער אַ וועכענטליכע ציי-טונג „שולמית“ (לאַנדאָן, 1884).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-רוס. ענג. V, 10.

בריל נחמיה — דייטשער שריפט-שטעלער און פּילאָלאָג (1843—1891). צווישען אַנדערן האָט ער זיך אויך בע-שעפטיגט מיט דער פּאָרשונג פון דער יו-דישער שפּראַך און ליטעראַטור, און זיי-נע „Jahrbücher“, 1874—1890, ברענגען אייניגע אַרטיקלען וועגען יודיש.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-ענג. ענג. III, 402.

בריל עזריאל — אונגאַרישער רב. האָט געלעבט אין דער ערשטער העלפט פון דעם XIX יאָהרהונדערט אין פעשט, וואו ער איז געוועזען דיין. אין יאָהר 1827 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ ווערק אויף העברעאיש און יודיש אונ-טערן נאָמען „הדרת קדש“, וואו עס גע-

אַרויסגעגעבען אין גאַליציען די יודישע זשורנאַלען „כרמל“ און „דער וועקער“. אין יאָהר 1900 האָט ער רעדירט דאָס ציוניסטישע וואָכענבלאַט „די וועלט“; מיט אַ פּאַר יאָהר פריהער האָט ער געשריבען אַ פּאַררעדע צו גאַלפּאָדענס „יודישע נאַציאָנאַל-געדיכטע“ (קראָקוי, 1898). ער האָט אויך געשריבען בעלעטריסטיק אין יודיש, ווי „געמאַכט די פליטה“ (וויל-נאָ, 1895); זיין ערצעהלונג „דאָס אומ-גליק“ („הויזפריינד“, V) איז איבערזעצט געוואָרען אין דייטש פון זלאָציסטי (זעה).

ברוכאָו אהרן-מיכל — העברע-אישער פובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1869 אין ווילנאָ. האָט בעקומען אַ תלמודיסטישע ערציהונג אונטער דער השגחה פון זיין פאָטער, אַ רב. דערנאָך האָט ער געלערנט אין דער וואָלאָזינער ישיבה, און אין יאָהר 1893 בעקומען סמיכות אויף רבנות. אין יאָהר 1899 איז ער אַנגעקומען אין דער בערנער אוניווערזי-טעט, וואו ער האָט שטודירט פילאָזאָפיע, אָבער צוליעב די שווערע מאַטעריעלע אומשטענדען האָט ער זיין שטודיום נישט געענדיגט. אויף יודיש האָט ער געשרי-בען בערך וועניג. זיינע יודישע פובליציס-טישע אַרטיקלען זענען ערשיענען אין „יוד“, „וועלט“, „פריינד“ און אייניגע אַנדערע אויסגאַבען.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. עני. IV, 832—833.

ברוכאָוויטש יצחק-רייב — העב-רעאישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1873 אין טויראַגען, קאָוונער גוב. האָט געלערנט אין חדרים און ישיבות און שפּעטער שטודירט אין דער בערנער אוני-ווערסיטעט, וועלכע ער האָט געענדיגט אין יאָהר 1906. זיין ליטעראַרישע טעטי-גקייט אין יודיש האָט ער אָנגעהויבען אין „יוד“, 1900, מיט אַרייה אַרטיקלען ווע-

גען די „יודישע טיפען אין דער וועלט-ליטעראַטור“. אין דערזעלבער צייטשריפט און אין אייניגע אַנדערע יודישע אויסגאַ-בען האָט ער פּערפּענטליכט אויך אַרייה געדיכטען. אויסערדעם האָט ער אָנגעשרי-בען אויף יודיש ר' יהודה הלוי'ס ביאָגראַ-פיע און האָט איבערזעצט היינעס פּאָעמע „ר' יהודה בן הלוי“ (ערשיענען אין „דער יודישער פּאַמיליע“, 1902, VII—VIII).

בריינין ראובן — העברעאיש-יודי-שער שריפטשטעלער. געבאָרען אין ליאָדי

מאָהלעווער גוב. אין יאָהר 1863. זייט 1892 לעבט ער אין אויסלאַנד, די לעצ-טע יאָהרען — אין זאַמעריקאַ. ער האָט גענומען אַ שטאַר-קען אַנטייל אויך אין

דער יודישער פרעסע און האָט מיטגעאַר-בייט אין „יוד“, „וועג“, „אונזער לע-בען“, פּערשידענע אַמעריקאַנישע אויס-גאַבען א. אַז. וו., וואו ער האָט פּער-עפּענטליכט ערצעהלונגען, פּעליעטאַגען, קריטישע אַרטיקלען, ליטעראַרישע אַראַק-טעריסטיקען, קאָרעספּאָנדענצען א. ד. ג. אין יאָהר 1909 האָט דער פּערלאַג „השחר“ אַרויסגעגעבען אַ באַנד פון זיינע יודישע שריפטען. איצט איז ער רעדאַקטאָר פון דער יודישער טעגליכער צייטונג „דער קענדער אָדלער“, וואָס געהט אַרויס אין מאַנטרעאַל.

בריל אַדאָלף — דייטשער שריפט-שטעלער און פילאָלאָג. געבאָרען אין יאָהר 1846 אין קאָיעטיין, מעהרען. צווי-שען זיינע וויסענשאַפּטליכע אַרבייטען ווע-גען פּערשידענע צווייגען פון חכמת ישראל געפינט זיך אויך אַנאַבאָהאַנדלונג וועגען יודיש, וואָס ענטהאַלט מאַנאָעס אינטע-רעסאַנטעס מאַטעריאַל וועגען דער יו-

בעשענשטיין יאהאן — דייטשער העבראאיסט. געבאָרען אין יאהר 1472 אין עסלינגען. זיך עלעמענטארע גראַמאַטיק פון דער העברעאישער שפראַך, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אין יאהר 1514, ענטהאַלט אויך אַ קורצע אָנווייזונג צו שרייבען יודיש-דייטש. ס'איז פילייכט די ערשטע אַרבייט, וואָס פערנעהמט זיך מיט דער יודישער שפראַך. אַנ'עקזעמפלאַר פון דעם דאָזיגען זעלטענעם ווערק געפינט זיך אין דער היידעלבערגער ביבליאָטעק.

ביבליאָגראַפיע: א. לאַנדוי, Bibliographie des Jüdisch-Deutschen, אין טאָגל "Deutsche Mundarten", I, העפּט 2; יוד.-ענג. ענג. III, 284.

בראָדער אברהם — מחבר. האָט געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון דעם נינצעהנטען יאהרהונדערט אין ברע-זאָוו, אונגאַרן, וואו ער איז געוועזען רב. אויף יודיש האָט ער אָנגעשריבען אַ קורצען, פּאָפּולער-פערפאַסטען קאָמפּענדיום פון אַלע רעליגיעזע יודישע מנהגים, מיט'ן נאָמען "הליכות עולם" (אונגוואַר, 1872).

ביבליאָגראַפיע: יוד.-רוס. ענג. V, 21.

גער, פון אַ בעל-העגלה א. אָו. וו.) און הויבען זיך כמעט אַלע אָן מיט איין נוסח: „איך נעבעך בידנע פאַסטוך“, „איך נעבעך שינדעל-שלעגער“, „איך פינטערער בעל-העגלה“, „איך נעבעך זינדיגער מלמד“ א. אָו. וו. דער פּאָעטישער ווערט פון זיינע ליעדער איז זעהר אַ קנאַפּער.

ביבליאָגראַפיע: ל. וועינער, Yiddish Literature, 79-80.

בראַנדט ברוך — רוסישער שריפט-שטעלער און עקאָנאָמיסט. געבאָרען אין מאַכאָווקאַ, נעבען בערדיטשעוו, אין יאהר 1860, געשטאָרבען אין בערלין אין יאהר 1907. האָט געשריבען אויך אויף יודיש און פערעפּענטליכט אַ קולטור-היסטאָרי-שע סקיצע, צייטען בייטען זיך אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, II, און אייניגע אַרטיקלען אין „פריינד“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-רוס. ענג. IV, 901-903.

ברוידעס ראובן אשר — העב-רעאישער שריפטשטעלער, דער אויטאָר פון „הדת והחיים“.

געבאָרען אין יאהר 1851 אין ווילנאַ, געשטאָרבען אין יאהר 1902 אין וויען. אַ הייסער אָנהענגער פון דער יודישער שפראַך,

איז ער נאָך אין זי זיבעציגער יאהרען אַרויסגעטרעטען (אין גאָטלאָבערס, הַבּוקר אור) געגען סמאָלענסקינס פּינדליכער בעציהונג צו יודיש. ער האָט אויך גע-פרובט אין פערשידענע צייטען אַרויסצו-געבען יודישע צייטשריפטען, זיי האָבען אָבער נישט געהאַט קיין ערפּאָלג. אַזוי האָט ער אין יאהר 1882 געגרינדעט אין בוקאַרעשט אַ חובבי-ציונישען יודישען אַר-גאַן „יהודית“; אין יאהר 1894 האָט ער

בראָדער בערל — פּאָפּולערער בדחן אין גאַליציען פון מיטען XIX יאהר-הונדערט. אייניגע פון זיינע ליעדער זע-נען ערשט נאָך זיין טויט אַרויס אין אַ בעוונדער זאַמלונג אונטערן טיטעל „שירי זמרה“ (זשיטאַמיר, 1876; צווייטע אויס-גאַבע — וואַרשוי, 1882). ס'איז אָבער אָנצו-נעהמען, אַז נישט אַלע ליעדער פון דער דאָזיגער זאַמלונג זענען בראָדערס (דער וואַנדערער, צום ביישפּיעל, געהערט עהרענקראַנצען). בראָדערס ליעדער בע-זינגען מייסטענטיילס דאָס וויסטע פער-דאהטע לעבען פון די אַרימע מענשען (דאָס ליעד פון אַ פאַסטוך, פון אַנ'אַרי-מאַן, פון אַ שמש, פון אַ שינדעל-שלע-

בערשאַרסקי י. — דער פסעווי-
דאָנים פון דעם העברעאיש-יודישען שריפט-
שטעלער ישיעהו דאָמאָשעוויצקי.

נעבאַרען דעם 14-
טען אָקטאָבער 1871
אין אַ דאָרף ביי ניי-
מוש, גראָדנער גוב.,
ביי רייכע עלטערן,
געשטאַרבען דעם
26-סטען פעברואַר
1908 אין וואַרשוי.

ערצויגט געוואָרען אין דער היים; שפע-
טער געלערנט ביים ראָסער רב און דע-
רעטשינער רב. אין יאָהר 1887 האָט ער
זיך בעזעצט אין ביאַליסטאָק, וואו ער
האָט זיך בעשעפטיגט מיט העברעאישע
לעקציעס. אין יאָהר 1896 האָט ער אַ גע-
וויסע צייט געדינט אין אַ באַנק אין באַ-
קו. אין 1899 איז ערשיענען זיין ערש-
טער ראָמאַן „באין מטרה“, און דאַן אַ
ראָמאַן „נגד הורם“, „טשוסים וצללים“ און
אַ רייה סקיצען אין פערשידענע העברע-
אישע צייטשריפטען. אין יאָהר 1903 האָט
ער פערעפּענטליכט זיין ערשטע סקיצע
אין יודיש און זייט דאַן זיך געדרוקט אין
„פריינד“, „צייט“ און אַנד. אין דער
לעצטער צייטונג האָט ער אויך געשריבען
פובליציסטישע אַרטיקלען. די לעצטע צוויי
יאָהר פון זיין לעבען האָט ער געשריבען
כמעט אויסשליסליך יודיש (אין דער
„פאָלקשטימע“, „נייעס וועג“, דעם יו-
דישען פאָלק“, „פריינד“, אין די זאַמעל-
ביכער „די וועלט“, א. א. וו.). נאָר זיינע
יודישע ווערק (ביז אויף 20 דרוקבויגען)
זענען נאָך נישט ערשיענען אין אַ בעזונדער
אויסגאַבע (זיי ווערען צוגעגרייט צום אַרויס-
געבען אין דעם פערלאַג „ליטעראַטור“).

ביבליאָגראַפיע: ליטעראַרישע מאַ-
נאַטשריפטען, II, 1908; די יודישע פרעסע
כאר מערץ, 1908.

צווייט אין דער אַלטער העברעאישער
ליטעראַטור. שפעטער האָט ער זיך אָנגע-
הויבען צו בעשעפטיגען מיט שטונדען גע-
בען און זעלבסטבילדונג. בעזעצט זיך אין
לאָדז, האָט ער אין יאָהר 1903 אָנגעהוי-
בען זיין ליטעראַרישע קאַריערע מיט איי-
ניגע ערצעהלונגען אין „הצפה“. אין דעם-
זעלבען יאָהר האָט ער בעקומען די ערשטע
פרעמיע אין דעם ליטעראַרישען קאָנקורס
פון „הצפה“ פאַר זיין ערצעהלונג „משה-
קעלע חזיר“. זייט דאָמאָלס האָט ער זיך
אינגאַנצען אָבגעגעבען דער ליטעראַטור.
אין יאָהר 1905 איז ער אַוועקגעפאַהרען
צו זיינע עלטערן קיין ניי-יאָרק; ער איז
דאָרט אָבער נישט לאַנג פערבליבען, און
צוזאַמען מיט זיין שוועהר שלום-עליכס
האָט ער זיך אומגעקעהרט קיין אייראָפּאַ.
בערקאָוויטשעס ערצעהלונגען (צוזאַמען-
גענומען אין אַ באַנד „געזאַמעלטע שריפ-
טען“, פערלאַג „השחר“, וואַרשוי, 1910),
געשריבען אין יודיש און אין העברעאיש,
אין אַנאָבעקטיווען רעאַליסטישען טאָן און
ערטערווייז דורכגעדרונגען מיט אַנאָמע-
טיגען ווייכען הומאָר, צייגען זיין פיין אויג
און די טיעפּקייט פון זיין פּסיכאָלאָגישען
אַנאַליז. אַממייסטען ווערט ביי איהם גע-
שילדערט די גייסטיגע דראַמע פון מען-
שען, וואָס זענען אַרויסגעריסען פון זייער
סביבה און זענען נישט ביכולת צוזופאַסען
זיך צו די נייע פרעמדע בעדינגונגען (צום
ביישפּיעל, די ערצעהלונג „אָוערקעס“;
פאַרהאַן אויך אַ בעזונדערע אויסגאַבע).
אייניגע בערקאָוויטשעס ערצעהלונגען זע-
נען איבערזעצט אין פערשיידענע שפּראַ-
כען. ער איז אויך בעקאַנט אַלס אויטאָר פון
די אויסגעצייכענטע העברעאישע בעאַרביי-
טונגען פון שלום עליכס ווערק.

ביבליאָגראַפיע: יוד. רוט. ענין, IV,
243—244; בעל-מחשבות, אין „פריינד“, 1910;
ש. ניגער, אין דער „צוקונסט“, 1909.

רביים, איז דאָך אין גרעסטען טייל פון זיינע ליעדער נישט אויסען צו פראַפּאָ-גאַנדירען די אידעען פון דער השפּלה, אַזוי ווי זיין צייט-חבר גאַרדאָן; זיינע געדיכטען זענען דורכגעדרונגען מיט אַ גע-פיהל פון רחמנות צו זיינע ברידער, וועל-כֵּע ער פרובט צו טרייסטען. אייניגע פון זיינע ליעדער ווייזען אַרויס זיין בעקאַנט-שאַפט מיט דער דייטשער ליטעראַטור; אַזוי, צום ביישפּיעל, איז זיין זעהר פּאָפּולער ליעד „די פּאַלשע האָפּנונג“ געשריבען אינ'ם גייסט פון שיללערס „Die Hoff- nung“. זיינע אַנדערע ליעדער, אַחוץ די ריין בדחנישע, האָבען אין זיך אַנ'אַבקאַנג פון דער יודישער פּאָלקספּאַציע (צום ביי-שפּיעל „דאָס וויעגעלע“). בערענשטיין איז אין זיין צייט געוועזען זעהר פּאָפּולער, דערהויפּט אין דרום-רוסלאַנד און וואָלין, וואו זיינע ליעדער זענען געוועזען אונגע-הייער פערשפרייט און פלעגען געזונגען ווערען אַזוי ווי פּאָלקסליעדער. דערזעלבער בערענשטיין איז וואָהרשיינליך אויך דער פערפאַסער פון דער פּיעסע „ר' יאחצע דל גאה“ (אַ קאָמעדיע מיט אַ ראָמאַן אין פינף אַקטען; קישינעוו, 1884).

ביבליאָגראַפיע: ל. ווענער, *Yid. dish Literature*, 82—83, 85—88.

בערקאוויטש יצחק דוב — העב-רעאיש-יודישער בעלעטריסט. געבאָרען אין יאָהר 1885 אין טלוצק, מינסקער גוב. האָט בעקומען אַ טראַדיציאָנעל-יו-דישע ערציהונג און געלערנט תלמוד; אַ בעזונדערס שטאַר-קען איינדרוק אויף זיין יונגעלשע פאַנטאַזיע פלעגט מאַכען די מעשיות און לעגענדען, וואָס זענע

לעקציע פון 227 יודישע שפריכווערטער איבער *Erotica et Rustica*, וואָס האָט אַ עטנאָגראַפישען אינטערעס. — בערנ-שטיין איז געוועזען איינער פון די גרינדער פון דער וואַרשוער סינאַגאָג-ביבליאָטעק, וואו ס'געפינען זיך אויך אייניגע זעלטענע יודישע ווערק.

ביבליאָגראַפיע: יוד. רוסי. ענצ. IV, 229—230 ש. טנ—סקי, אין „Переклос“, I, (8 רעצענויע איבער בערנשטיינ'ס, יודישע שפריכווערטער און רעדענסארטען).

בערנשטיין הירש — העברעאיש-יודישער זשורנאַליסט. געבאָרען אין יאָהר 1846 אין וולאָדיסלאַוואָוו, סובאַלקער גוב. אין יאָהר 1870 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין ניו-יאָרק, וואו ער האָט געגרינדעט די ערשטע יודישע צייטשריפט אין אַמע-ריקאַ „די פּאַסט“, וועלכע האָט עקזיס-טירט אַ קורצע צייט, און די העברעאישע צייטונג „הצופה בארץ החדשה“, וואָס איז אַרויס ביז 1876.

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענצ. ענצ. III, 99.

בערענשטיין שרום — איינער פון די פּאָפּולערסטע יודישע פּאָלקסדיכטער אין רוסלאַנד. געבאָרען אין קאַמעניץ-פּאָדאָלסק אין דער ערשטער העלפט פון דעם XIX יאָרהונדערט, געשטאַרבען אין די זיבעציגער אָדער אַכציגער יאָהרען. אין יאָהר 1869 האָט ער פּערעפּענטליכט אַ זאַמלונג ליעדער אונטערן טיטעל „מאַגאַ-זין פון יודישע ליעדער פאַר דעם יודישען פּאָלק“ (זשיטאַמיר, תרכ"ט; אייניגע מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען). מיט אַ „הסכמה“ פון זיין פריינד מיכל גאַרדאָן, וואו דער לעצטער ערקלערט דעם אונטערשייד אין דער שאַפונג פון די ביידע פּאָלקסדיכטער. בערענשטיין, האָטש ער האָט אויך געשרי-בען אַ פּאַר ליעדער געגען די חסידישע

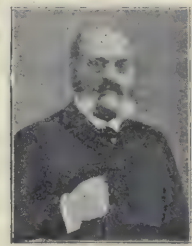
געגעבען אַ נייע בעאַרבייטונג פון „מכירת יוסף“.

ביבליאָגראַפיע: נח פּוילוצקי, אין „מעטערנאוועלט“, VII—VI, 1909; שמיני. שניידער, אין Serapeum, 1848, № 23; 146: דערנעבער, נזרים אונד פּאַרזייע, אין Monatschr. für Gesch. und Wiss. Das deutsche, 1903, 88; אוועלאלעמאנט, III, Gannerthum, 491—511; בן-יעקב, 326: יוד. רוט. ענינ. IV, 282.

בערנפעלד שמוען דר. — העב-רעאישער שריפטשטעלער, היסטאָריקער און פּובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1860 אין סטאַניסלוי, גאַליציען. האָט אויך מיטגעאַרבייט אַלס פּובליציסט אין אייניגע יודישע צייטשריפטען, בעזונדערס אין „דעם יוד“ און „דעם יודישען פּאָלק“. אויסערדעם איז בעקאַנט אויף יודיש זיין מאָנאָגראַפיע וועגען שפּיגאָזען (געדרוקט אין „דעם פּריינד“, 1904) און אַ פּאַר היסטאָרישע אַרטיקלען אין זשורנאַל „דאָס לעבען“ (1905).

בערנשטיין איגנאץ (יצחק) — בעוואוסטער ביבליאָפיל און פּאָלקלאָריסט.

געבאָרען אין יאָהר 1836 אין וויניצאַ, פּאָדאָליען, אין דער פּאַמיליע פון אַריי-כען באַנקיר, גע-שטאָרבען אין יאָהר 1909 אין בריסעל. זייט 1856 האָט ער

געוואוינט אין וואַרשוי, וואו ער האָט זיך גערעכענט פאַר איינעם פון די אַנגעזע-הענסטע יודישע גבירים און פּילאַנטראָפּען. זיינע גרויסע געלד-מיטלען האָבען איהם געגעבען די מעגליכקייט כמעט דאָס גאַנ-צע לעבען זיינס צו ווידמען דער עט-נאָגראַפיע; ער האָט געזאַמעלט די ווערק איבער פּאָלקאָר אין די פּערשיידענסטע

שפּראַכען, פּלעגט מאַכען צוליעב דעם אָפטע רייזען קיין אויסלאַנד, איז געשטאַ-נען אין פּערקעהר מיט די בעדייטענדסטע אייראָפּעאישע עטנאָגראַפּען; זיין פּאָל-קלאָר-ביבליאָטעק, וואָס ער האָט פּאַר'ן טויט אָבגעשריבען דער קראָקויער אַקאַ-דעמיע פאַר וויסענשאַפטען, האָט זיך גע-רעכענט פאַר די רייכסטע אין דער וועלט (ביז 7000 ביכער און מאַנוסקריפטען; קאַ-טאַלאָג פון יאָהר 1900). דאָס הויפטווערק פון זיין לעבען איז אָבער געווען די גראַנד-יעזע, פאַר דעם יודישען פּאָלקלאָר עפּאָ-כע-מאַכענדע אויסגאַבע פון „יודישע שפּריכווערטער און רעדענסאַרטען“, וואָס ער האָט אין אַ משך פון 35 יאָהר מיט דער גרעסטער ליעבע און איבערגעבען-קייט געזאַמעלט אין רוסלאַנד, פּוילען (מייסטענטיילס) און גאַליציען. אין דעם גרויסען, פּראַכטפול אַרויסגעגעבענעם (אין לייפציג, 1908), „דעם יודישען פּאָלק גע-ווידמעטען“ באַנד געהען אַריין 3993 שפּריכווערטער און רעדענסאַרטען (אַ טייל פון זיי פּערעפּענטליכט אין ספּעקטאַרס „הויפּרריינד“, 1889; אין דעמועלעבען יאָהר אויך ערשינען אין פּוילישער אי-בערזעצונג אין זשורנאַל „Wisła“), גע-אַרדענט אונטער שלאָגווערטער, פּערזע-הען מיט פיעל אָנמערקונגען אין טעקסט און מיט אַ אינדעקס פון די העברעאישע ווערטער אין סוף פון דעם ווערק. אין דער לייפציגער אויסגאַבע קומט דער יו-דישער טעקסט פּאַראַלעל מיט אַ לאַטייני-שער טראַנסקריפּציע. אַ פּאָלקסאויסגאַבע בלויז אין יודישער שריפט איז ערשינען פון דער רעדאַקציע „אונזער לעבען“, 1908, און שפּעטער איבערגעדרוקט פון פּערלאָג „צענטראַל“ (1912). אַלס הוספּה צו יענער גרויסער זאַמלונג האָט בערנ-שטיין פּערעפּענטליכט (1908) אין אַ בע-גרענצטער צאָהל עקזעמפּלאַרען אַ קאַ-

בערמאן (פסעוודאָנים) —

פובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1881 אין קיעוו. געענדיגט אַ מיטעלשול אין ריגאַ. איז ער פאַר אַ פּאָליטישע אַרויסטרעטונג אויסגעשלאָסען געוואָרען אין יאָהר 1901 פון ריגאַער פּאָליטעכניקום. אין 1903 האָט ער צוזאַמען מיט דר. נ. סירקין געגרינדעט אין בערלין די ראַדיקאַל-ציוניסטישע גרופּע „חרות“, וועלכע האָט אַרויסגעגעבען „דעם המון“. אויפ'ן שטוטגאַרטער סאָציאַליסטען-קאָנגרעס (1907) האָט ער פּערטיידיגט פאַר'ן אינטערנאַציאָנאַלען ביוראָ דעם „פּראָלעטאַרישען טעריטאָריאַליזם“. אין יאָהר 1908 האָט ער בעזוכט ניו-יאָרק אַלס מיטגליד פון אַ טעריטאָריאַליסטישער קאָ-מיסיע וועגען עמיגראַציאָנס-אַנגעלעגענ-הייטען. זיין ליטעראַרישע אַרבייט איז ענג פּערבונדען מיט זיין דעמאָקראַטישער כלל-טועריי. זיינע אַרטיקלען, מיסטענס געשריבען אַפּאָריטיש און מיט פּיעל טעמפּעראַמענט, זענען ערשינען אין די פּערשידענסטע ראַדיקאַל-טעריטאָריאַליס-טישע צייטשריפטען. ער האָט געשריבען אויך פּיעל וועגען עמיגראַציאָנס-פּראָגען אין דער איראָפּעאישער און אַמעריקאַני-שער יודישער פּרעסע. 1908—1911 איז ער געווען מיטאַרבייטער פון דעם „פּריינד“. בערליאַנד מלכוד — די פּערפאַ-סערין פון אַ מעדיצינישען ווערק אין יודיש אונטערן טיטעל „דיא גליקליכע מוטער“ — דיא געזונדהייט אין צייט פון שוואַנג-געשאַפט צוא פּעהיטען, — ווילנא, (1827).

ביבליאָגראַפּיע: כּויעקב, 98.

בערמאן יששכר פון לימבורג — אַרגאַניזאַטאָר פון יודישען פּאָלקס-טעאַ-טער אין דייטשלאַנד און וואַהרשיינליכער מחבר פון דעם פורים-שפּיעל „מכירת יוסף“. האָט געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVII יאָהרהונדערט אין פּרידבערג. אין יאָהר 1708 האָט ער אייב-

געאַרדענט אין פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין יודישע פּאַרשטעלונגען פאַר'ן פּאָלק, וואו מען האָט אויפגעפיהרט זיין טעאַטער-שטיק „מכירת יוסף“. שודט דערצעהלט אין זיינע „Jüdische Merkwürdigkeiten“, VI בוך, קאַפּ. 35, אַז דאָס „מכירת יוסף“ איז געשפּיעלט געוואָרען אין דער וואוינונג פון לייב וואַרמס זורך ישיבה-בחורים פון האַמבורג און פּראָג, מיט אויסערגעווענהליכע דעקאָראַציעס, מאַשינעריען און אַנדערע עפעקטען. די פּאַרשטעלונגען האָבען געהאַט זעהר גרויס ערפּאָלג ביים פּובליקום, צווישען וועל-כען ס'זענען אויך געווען קריסטליכע צו-שויער. בערמאַנען רופט שודט „אַבערדי-רעקטאָר פון טעאַטער“. ער האַלט איהם אויך פאַר'ן פּערפאַסער פון „מכירת יוסף“, וועלכעס ער ברענגט אין זיין דערמאָנה-טען ווערק, נאָך דער אויסגאַבע פון יאָהר 1713 (געדרוקט ביי יאָהאַן קעלנער אין פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין). שודט דערמאָנהט נאָך אַנ'עלטערע אויסגאַבע פון „מכירת יוסף“, אַרויסגעגעבען אויך אין פּראַנג-פורט פון לייב גינזבורג. — בערמאַנס „מכירת יוסף“, געשריבען אין גראַמען, שטעהט לויט איהר טאָן און האַנדלונג גאַנץ נאָהענט צו די דייטשע לוסטשפּיעלען. אַלס איינע פון די פּאָפּולערסטע פּיעסען פון דעם יודישען פּאָלקסטעאַטער, איז זי נאָך אין דער צווייטער העלפט פון XIX יאָהרהונדערט געשפּיעלט געוואָרען אין פּערשיידענע שטעט פון דעם יודישען תּחום. דינעזאָן גיט אין זיין ראַמאַן „הער-שעלע“ זעהר אַ אינטערעסאַנטע בעשריי-בונג פון אַ פּאַרשטעלונג פון „מכירת יוסף“. עס זענען דאָ זעהר פּיעל וואַרי-אַנטען פון „מכירת יוסף“, וואָס געהען אַרום צווישען פּאָלק אַלס ברודשטיקער פון פורים-שפּיעלען. אין דער נייערער צייט האָט אליקום צונער (זעה) אַרויס-

בערדיטשאַן דוד — בעלעטריסט. געבאָרען אין אָנהויב פון די אַכציגער יאָה- רען אין אַ שטעדטעל פון קיעווער גוב. האָט דעביטירט אין יאָהר 1909 מיט אַ גרויסער ערצהלונג פון סוחרישען לעבען „אַרום וואָקזאַל“ (פּערלאַג „פּראָגרעס“), וואָס האָט אַרויסגערופען בעגייסטערטע אַרטיק- לען אין דער פרעסע און אַוועקגעשטעלט דעם יונגען אויטאָר אין איין שורה מיט די טאַלענטפולסטע יונגע יודישע שריפט- שטעלער, אַדאַנק איהר אייגענאַרטיגער פאַרם און שטימונג. אַחוץ דעם האָט ער פּערפּענטליכט די ערצהלונגען „דער טויבער“ (אין גאַרעליקס, יודישען אַלמאַ- נאַך), „וואָווע פּורנעס“ (אין דער זאַמלונג „פון צייט צו צייט“, קיעוו) און אַנד. איצט דרוקט זיך אַ גרויסער ראַמאַן בערגעלסאַנס „נאַך אַלעמען“, וואָס וועט ערשיינען אין דעם ווילנער פּערלאַג פון ב. קלעצקין.

ביבליאָגראַפיע: ש. ניגער, אַינער, אין „פּריינד“, 1909; נחמן טיוועל, בעמערקונג- גען פון אַ לעזער, אין „יודישען אלמאַנאַך“; אין „לעבען און וויסענשאַפֿט“, 1909, V.

בערדיטשעווסקי מיכה יוכה — בעריהמטער העברעאישער שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1865 אין בערשאַד, פּאָדאָליען, אין דער פּאַמיליע פון אַ חסידישען רב. האָט בעקומען אַ טראַדיצ- יאָנעלע יודישע ערצהונג, דערנאָך גע- לערנט אין דער וואָלאָויער ישיבה, וואו ער האָט זיך פּיעל אָבגעגעבען מיט זעלבסטבילדונג. שפּעטער האָט ער שטו- דירט אין דער ברעסלאַווער אוניווערזיטעט. געענדיגט זי, — מיט'ן טיטעל דאָקטאָר, האָט ער זיך אָבגעגעבען אינגאַנצען דער ליטעראַטור. — בערדיטשעווסקי, איינער פון די אַריגינעלסטע און סיעפסטע מאַ- דערנע העברעאישע שרייבער, פּערנעהמט אויך אַ בעדייטענדען פּלאַץ אין דער יו- דישער ליטעראַטור. זיינע מעשיות און

ערצהלונגען אויף יודיש, געשריבען אין אַ אייגענאַרטיג-פּאָלקסטימליכען סטיל, וואָס צייכלענט זיך אויס מיט זיין נאַיווער, איינפּאַכקייט און נישט-געקניצעלסקייט, זענען צווייהט איבער פּערשיידענע יודי- שע אויסגאַבען, ווי „דער יוד“, „די יו- דישע פּאָלקסצייטונג“, „דאָס יודישע וואָרט“, „דער פּריינד“, „דאָס יודישע וואָכענבלאַט“ א. אַנד. ער האָט אויך אַרויס- געגעבען אַ סעריע בעזונדערע „קליינע ביכלעך“ פאַר'ן פּאָלק (וואַרשוי, 1903). אַחוץ דעם האָט ער פּיער געשריבען ווע- גען דער שפּראַכפּראַגע (אַ רייה אַרטיקלען אין דעם רוסיש-יודישען וואָכענבלאַט „Хроника Восхода“, אין א. רייזענס „יודישען וואָרט“; זעה אויך זיין העברע- אישע זאַמלונג „בשיחה ובלשון“). זיך בע- ציהונג צו דער יודישער שפּראַך, וועלכע ער האַלט פאַר „דעם וויכטיגסטען באַנד, וואָס קען צונויפּבינדען די תּפּוזות הגולה“, איז דורכגעדרונגען מיט אַ גע- פיהל פון סימפּאַטיע, האָטש ער האַלט נישט יודיש פאַר אַ ליטעראַטור-שפּראַך, וואָס קאָן זיך פּריי ענטוויקלען. אין יאָהר 1911 איז די פּערלאַגסגעזעלשאַפֿט „ליטעראַטור“ צוגעטרעטען אַרויסצוגעבען אַ פּאָלשטענדיגע זאַמלונג פון בערדי- טשעווסקיס „יודישע כתּבים“ אין 3 בענד, וואו עס קומען אַריין בעלעטריסטישע ווערק, פּובליציסטיק און אַרטיקלען ווע- גען יודיש, יודישע ליטעראַטור און יודי- שע שריפטשטעלער. דערווייל זענען אַרויס די ערשטע צוויי בענד: „פון אַמאָל און היינט“ און „אומעטיגסע און הייטערעס“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענין. IV; הלל צייטלין, די פּערשים פון דער פּאָלקס-נשמה, אין „פּאַמענט“, 1912; בעל מחשבות, אין „פּריינד“, 1912, ביילאגע XV.

בערדיטשעווער לוי יצחק — זעה לוי יצחק בערדיטשעווער.

שטעלער. יודיש האָט ער אָנגעהויבען צו שרייבען אין יאָהר 1907 אין דער פּאָלקס-שטימע אונטער די פּסעוודאָנימען נש"ף און בעל-דמיון. שפּעטער, וואוינענדיג אין פעטערסבורג האָט ער זיך בעטייליגט אין „פריינד“ מיט אַרייה אַרטיקלען אויף ליטעראַרישע און קולטורגעזעלשאַפּטליכע טעמעס. אייניגע זיינע אַרטיקלען זענען אויך ערשינען אין „דאָס נייע לעבען“, „היינט“ און אַנדערע אויסגאַבען. זיינע קריטישע אָבשעצונגען פון מאָריס ראָזענ-פעלד און אברהם רייזען (אין „דאָס נייע לעבען“, 1910, V, VI, VII) האָבען אין זייער צייט אַרויסגערופען אַ שאַרפען ענטפּער פון ה. ד. נאָמבערג (אין „פריינד“, יולי, 1910).

בער-מחשבות — ועה עליא-שעווויסידאָר.

בעלענקי הירש-שמריהו — יו-דיש-רוסישער זשורנאַליסט און פּלל-טוער. געבאָרען אין יאָהר 1878 אין וויטעבסקער גוב., געשטאָרבען אין יאָהר 1905 אין פעטערבורג. ער האָט זיך בעטייליגט אין דער „יודישער פּאָלקסצייטונג“, פּרויענ-וועלט“, „יוד“ און אויך אין „דער יודי-שער ענציקלאָפּעדיע“, פון וועלכער ס'איז אַרויס בלויז 4 העפּטען (אין דעם פעטער-בורגער פּערלאַג „ליכט“, 1904).

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. V, 163.

בערנמאַן מרדכי-שמואל — דער אויטאָר פון אַ פּאָלשטענדיגער יודישער תּנ"ך-איבערזעצונג, אַרויסגעגעבען אין לאַנדאָן אין יאָהר 1904. די דאָזיגע אי-בערזעצונג איז אפילו זעהר ווייט פון פּאָלקאָמענהייט, דאָך איז זי געמאַכט אין אַ גאַנץ ריינער פּאָלקסטימליכער שפּראַך און קען גערעכענט ווערען פאַר די בע-סערע צווישען די בעקאַנטע יודישע תּנ"ך-איבערזעצונגען.

דישע טעאָטערס אונטערן נאָמען „דער פּאָלשער כּהן-גדול“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענצ. ענצ. III, 42.

בן-פורת — ועה בוקאַנסקי. בן-ציון ש. — ועה גוטמאַן שטח-ה-א-ל-ט-ע-ר.

ב-סקי ב. — פּובליציסט. האָט גענומען אַ נאָהענטען אָנטייל אין דער אַרבייטערצייטונג „דער וועקער“ (שפּעטער פּאָלקס-צייטונג), אין פּערשיידענע אויס-גאַבען פון פּערלאַג „די וועלט“ א. א. וו. בעזונדער איז צו דערמאָהנען זיינע אַרטיק-לען וועגען „די יודישע פּאָלקסשול“ (אין זאַמעלבוך „די נייע צייט“, I) און וועגען „נאַציאָנאַלער ערציהונג“ (אין זאַמעלבוך „צייט-פּראַגען“, II).

בער-דמיון — דער פּסעוודאָנים פון דעם יודיש-רוסישען קריטיקער און פּובליציסט נחום שטיף. געבאָרען אין יאָהר 1879 אין ראָוונאָ, וואָלינער גוב. ביו 13 יאָהר האָט ער געלערנט יודישע למודים — העברעאיש, תּנ"ך און גמרא; דאָן האָט ער זיך אָנגעהויבען אָבזוגעבען מיט אַלגעמיינער בילדונג, דורכגעמאַכט די אַרטיגע רעאַלשול און אייניגע יאָהר שטודירט אין דעם קיעווער פּאָליטעכני-קום, פון וואָנען ער האָט אין 1903 גע-מוזט אַרויסטרעטען צוליבע אונגאַהענגי-גע סבות. שפּעטער האָט ער אַ געוויסע צייט געוואוינט אין דער שווייץ. זיין לי-טעראַרישע אַרבייט האָט בעל-דמיון אָנגעהויבען אין 1905 אין דער ציוניסטי-שער „Еврейская Жизнь“ מיט אַ פּאַר קריטיש-פּובליציסטישע אַרטיקלען, אונ-טערגעשריבען פון „Мечтатель“. אונטער דעמועלבען פּסעוודאָנים האָט ער אין די יאָהרען 1908—1909 פּערעפּענטליכט אין דעם „Разсвѣтъ“ אַ גאַנצע רייה אַרטיק-לען, מיסטענס וועגען יודישע שריפט-

בן-עמי — דער פסעוודאָנים פון דעם רוסיש-יודישען שריפטשטעלער מ. ראַבינאָוויטש. געבאָרען אין ווערסאָו-קאָ, פּאָדאָלער גוב., אין אַ פרומער יחוס-פאַמיליע. דער פאָ-טער איז איהם פריה אוועקגעשטאָרבען, און ער איז זיך יונגערהייט זעהר פיעל אויסגעשטאַ-נען. אַלס נייניעהריג יונגעל, געפינענ-דיג זיך ביי זיינעם אַ קרוב אַ קרעטש-מער (נישט ווייט פון אַקערמאַן), האָט ער געמוזט בעדיענען ביים שענקטישעל. דער-נאָך, אָבעלערנט צוויי יאָהר אין אַנאָדע-סער ישיבה, איז ער, אויפ'ן פערלאַנג פון זיינע קרובים, אָנגעקומען אין אַ האַלץ-געשעפט אין אַקערמאַן; שפעטער האָט ער געדיענט אין אַ געוועלבעל. נאָך אַדאנק זיין שטאַרקען חשק צו בילונג, איז איהם ענדליך געלונגען אַריינצוטורעטען אין גי-מנאָזיום. אַלס סטודענט פון דער אָדעסער אוניווערזיטעט האָט ער אין דעם פּאָגראַם-יאָהר 1881 שטאַרק אַגירט פאַר דער גרינדונג פון יודישע זעלבסט-שוך-פעראיי-נען. די לעצטע יאָהרען וואוינט ער אין גענף, וואו ער האָט שוין פריהער געלעבט אייניגע יאָהר (פון 1882 ביז 1887). בן-עמי האָט מעהרסטעניילס געשריבען אויף רוסיש, און זיינע רוסישע, מיט האַרץ און טעמפעראַמענט געשריבענע אַרטיקלען האָבען פיעל מיטגעהאָרפּען צו דער אויפּוואַכונג פון דעם נאַציאָנאַ-לען בעוואוסטזיין ביי דער יודישער אינ-טעליגענץ. זיינע ערשטע יודישע זאַכען זענען ערשיענען אין שלום-עליכמס יו-דישער פּאָלקסביבליאָטעק: (אין I באַנד — די קינדערשע יאָהרען) (בעזונדער אַרויסגעגעבען אונטערן טיטעל, די

ערשטע נאַכט חנכה, אָדעס, 1904), אין II — „בער דער שוטטער“. ער האָט זיך אויך שפעטער געדרוקט אין פערשידענע יודישע אויסגאַבען, איבערהויפט אָבער אין „דעם פריינד“, וואו עס זענען אויך ערשיענען זיינע לעצטערע ווערק — אַ נאַכט אין אַ קליינשטעדטעל“ (1900) און „אין פּאָדריאַד“ (1911). בן-עמי'ס בילדער און ערצעהלונגען פון דער אַלטער פּאַטריאַר-כאַלער יודישער וועלט און איהרע מענשען זענען דורכגעדרונגען מיט טיעפער ליבע, ווייכען, האַרציגען אומעט און לירישען, אָפטמאַל זאָגאַר סענטימענטאַלען געפיהל. אין 1912 האָט מען געפיערט אָס יובילע-אום פון זיין 30-יעהריגער ליטעראַרי-שער טעטיגקייט.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. IV, 142 — 143; די יודישע פרעסע פאַר יאָנאר 1912.

בנציון בענדריקס — אַרצט און יודישער מיסיאָנער. געבאָרען אין יאָהר 1839 אין גאַרנאָסטאַיפּאָליע, קיעווער גוב. פערבראַכט אייניגע יאָהר אין רומעניען, האָט ער אין יאָהר 1863 זיך געטויפט אין בערלין און דאָן שטודירט מעדיצין אין דער ווירצבורגער אוניווערזיטעט. שפע-טער איז ער געווען טעטיג אַלס מיסיאָנער און פּראַקטיצירענדער אַרצט אין רומענ-יען, אָדעס און לאַנדאָן. אין 1886 איז ער אַריבערגעפּאָהרען קיין קאָנסטאַנטינאַ-פּאָל, אין אייניגע יאָהר צורום — אין די פעראייניגטע שטאַטען. אויסער אייניגע ווערק אין העברעאיש, האָט ער איבער-זעצט אויף יודיש דאָס ווערק פון י. ה. אינגראַהאַם Prime of the house of David“ (ערשיענען אין אָדעס אין 1883 — 1886 אונטערן נאָמען „תפארת ישראל“) און סילוויוס פעליקאָס דראַמע „Ester d'Engedi“, וועלכע איז גע-שפיעלט געוואָרען אין די ניו-יאָרקער יו-

וויסע צייט האָט ער אויך שטודירט אין דער פּאַריזער סאַרבאַנע, ער האָט אָבער דאָס שטודיום דאָרט נישט געענדיגט. ער איז געוועזען איינער פון די גרינדער פון דער נאַציאָנאַל-ראַדיקאַלער גרופע "Возрождение", און האָט גענומען אַ נאָהענטען אַנטייל אין דער „פּאָלקשטי-מע“; ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין אַנדערע יודישע צייטשריפטען און זאַמעל-ביכער און איז געווען איינער פון די נעהענטסטע מיטאַרבייטער פון דער מאַ-נאַטסשריפט „וואוהין“. בעזונדער איז אַרויסגעגעבען זיין אַרטיקעל „שטאַרקע ווערטער — שוואַכע געדאַנקען“ (פערלאַג „קאַמפף“, ווילנא, 1906).

בן-אליעזר — דער פּסעוודאָנים פון דעם יודיש-העברעאישען שריפטשטע-לער משה גלעזמבאָצקי. געבאָרען אין שטוצין, ווילנער גוב., אין יאָהר 1882. זיין ליטעראַרישע אַרבייט אין יודיש האָט ער אָנגעהויבען אין „דעם יוד“ מיט אַ רייע ערצעהלונגען פון קליינ-שטעדטעלדיגע לעבען, אונטערן פּסעוודאָנים מ. לאַזאַרעו. אין יאָהר 1906 איז ער אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער איז גע-וועזען פּאַקטישער רעדאַקטאָר פון דער ציוניסטישער וואַכענשריפט „דאָס יודישע פּאָלק“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין דער מאַנאַטסשריפט „די צוקונפט“, און האָט דאָרט פּערעפּענטליכט אַ רייע קריטישע אַרטיקלען און ערצעהלונגען, אונטערגעשריבען פון מ. לאַזאַרסאָן. צו-ריקגעקומען קיין רוסלאַנד, האָט ער אָב-געדרוקט אַ רייע בילדער פון אַמעריקאַ-ניש-יודישען לעבען אין דער ריגאַער „יו-דישער שטימע“ און אין „פּריינד“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין אייניגע אַנדערע יודישע אויסגאַבען, ווי „אונזער לעבען“, „די יודישע וואַך“ א. א. וו.

בן-אריה י. ז. — זעה קרייער י. ז.

בן-חיים — זעה י. יאָשונסקי. **בנמינ בן דוד** פון קרייזס-היים — דער אויטאָר פון אַ געריימטער „מעשה מהומה“, אין העברעאיש און יודיש (בעשרייבונג פון אַנאָמגליק אין דער ווייבערשוהל אין מעץ דעם 2-טען טאָג שבועות, 1715, ווען ס'זענען געהרגעט געוואָרען 60 פּרויען).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 356. **בנימין וואָלף בן צבי-הירש** — יודישער מחבר. האָט געלעבט אין דער ערשטער העלפט פון דעם XVIII יאָהר-הונדערט אין דייטשלאַנד. ער איז געווען דער אויטאָר פון „ספר החשק“ — אַ זאַמל-לונג מעדיצינישע רעצעפּטען אויף יודיש (האַנוי, 1726).

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענג. ענג. III, 36; וואָלף, Bibl. Hebr., IV, 797. **בנימין בן עזריאָל** — דער אוי-טאָר פון אַ פּאָלשטענדיגער האַנדשריפט-ליכער סדור-איבערזעצונג; דער פּתב-יד געהערט צום יאָהר 1535 און געפינט זיך אין דער קאָלעקציע פון רד"א. — נאָך אַנעלטרע יודישע איבערזעצונג פון די תּפלות, וואָס שטאַמט פון דעם XV יאָהר-הונדערט, געפינט זיך אַלס פּתב-יד אין וואַטיקאַן.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-משננית וספרותה, 54—55; בן-יעקב, 666.

בן-יעקב יצחק-אייזיק — ביב-ליאָגראַף און שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1801 אין ראַמגאַלאַ, ווילנער גוב., געשטאָרבען אין יאָהר 1863 אין ווילנאַ. אין זיין וויכטיגסטען ווערק, דעם ביליאָגראַפישען לעקסיקאָן „אוצר הספרים“ (אַרויסגעגעבען פון זיין זוהן יעקב אין ווילנאַ, 1880), ווערען געבראַכט כמעט אַלע יודישע ווערק, די געדרוקטע (ביז 1863), ווי אויך די פּתב-ידען.

דאָש אונזרי גלערינטי ביז אל הער אונש
 ניט פער זאָרגט האבין מיט איין עשרים
 וארבע אין לשון אשכנז אייגנטליך אויש
 גליגט דען צוזאם פשט, ווארט פער
 ווארט מלשון הקודש ללשון אשכנז...
 חי נפשי הרבה פעמים עצמו מספר האָב
 איך גיהעריט דאש זיא שפרעכץ, וואָרום
 קאן מן אויש ספרי גוים איין הבנה האבין,
 אונ' אויש אונזרי ספרים קאן מן קיין בש-
 לום פון רידן גיפנדן אונ' די ריד אן זיך
 זעלבשט זיינן קינדיש... אלי טויטשי ספרים
 זיינן אין איר שרייבונג פער מיטש מיט
 אגדות זרות אונ' מדרשים אונ' די מלמדים
 האבן עש ווייטער דען פורם איבר ליפרט
 אן אירי תלמידים, דער מקרי דרדקי ווייש
 ניט וואש דרך פשוטה אונ' דרך דרש איז,
 דער ווייל ער אויך דען פאָר קערטן אירדר
 אויז גילערנט גיווארדן... דער אַרויסגע-
 בער פייביש קלאָגט זיך אויך אין דער
 הקדמה: „איך וויל נאר זאגן פון אַטייל
 ישראלים דיא דאָ פיל אום גינן מיט ערלים,
 מן טוט זיא צו צייטן אויש תורה ונביאים
 וכתובים וואש פראגין, דיא הערין צו גלייך
 אלש ווען אינן דער בעל הלום מעכט וואש
 זאגן... אַ בעגריף וועגען בליצט איבער-
 זעצונג קענען געבען פאָלגענדע אויסצוגען:
 „אונ' ער הוב אן זיין בייא שפיל אונ'
 שפראך עש רידט בלעם דער זון בעור,
 עש זאָגט דער מאן דעם דיא אויגן גיעפנט
 זיין, עש זאָגט דער דא העריט געטליכי
 ריד דער דען אלמעכטיגן שיין זיכט, דיא
 אויגן ווערדן געפנט אליש ער נידר פאָלט.
 ויא פיין זיין דיני היטן יעקב אונ' דיני
 וואונונג ישראל: גלייך ווי זיך דיא בעכי
 אויז שפרייטן ויא דיא גערטן אן דען
 וואשרן... „דער אדליר דער גרוש
 וואר פון פליגל לאַנג פון גלידער פיל פון
 פערדן דער פילערלייא פארבן האט דער
 קאם אויף דען לבנון אונ' ער נאם דען
 עבירשטן צווייג דעש טענין בויםיל ער

שניידט זייני יונגי צווייגן אב אונ' בראַכט
 אים אין לאַנד פון קויף מיין שאַפט...
 „דיא זעליקייט דאש מאנש איז דער זיך
 ניט פירט אין דען ראט דער ביזוויכטר
 אויך ניט שטיט אויף דען וועג דער זינדירש
 אונ' אויף דען זיך פלאץ דער שפערט זיצט
 ער ניט: נייעריט ער האט זיין בגעיר אין
 דיא לערנונג גאטש אונ' ער איביר טראכט
 זיין לערנין טאג און נאכט... „איין
 דערזעטיגט לייב פער שמעהט דיא זיים דז
 האניקש, אבר איין הונגריגש לייב איז אליש
 ביטרי זיס. גלייך איין פאגיל איז דער
 פון זיין נעשט פער וואגילט איז, איז איין
 מאן דער פון זיין פלאץ פער וואגילט
 איז... „צום סוף פון דעם ווערק קומען
 אויך אין יודישער איבערזעצונג די
 „תועלויות הרל"בג" צו יהושע, שופטים און
 שמואל— אויך פאָר די געשיכטע פון דער
 יודישער שפראַך האָט בליצט תנ"ך-איבער-
 זעצונג אַ בעדייטענדען אינטערעס. אַזוי,
 צום ביישפיעל, איז אין איהר שוין פאָר-
 האַן פיעל מעהר העברעאישע ווערטער,
 ווי אין די פאָריגע תורה-איבערזעצונגען
 (זיי קומען שטענדיג איינגעקלאַמערט); עס
 טרעפען זיך, הגם זעהר זעלטען, אייניגע
 האַלענדישע ווערטער און אויסדריקען.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאן, שפת
 יהודית-אשכנזית וספרותה, 42—47; ג. קאר-
 פעלעם, Geschichte der jüdischen Lite-
 Jüdisch-deut., m. גרייבוים, 1008, ratur
 sehe Chrestomatie, 102—106; פייסט,
 I, Bibl. Jud., 120—121; (ועה היצענ-
 תיווען).

בן-אדיר (פסעוודאָנים) — רוסיש-
 יודישער פובליציסט. געבאָרען אין יאָהר
 1879 אין אַ קליינשטעדטעל פון מאָהלע-
 ווער גוב. ער האָט שטודירט אין אַ רוסי-
 שער אוניווערסיטעט, אָבער פאָר זיין אָנ-
 טייל אין דער פאָליטישער בעוועגונג איז ער
 פון דאָרט אויסגעשלאָסען געוואָרען. אַ גע-

פריוילעגיע פון דעם פוילישען קעניג יאָ- האַן סאַביעסקי, וואָס האָט בעשטעטיגט זיינע רעכט אויף די דאָזיגע איבערזעצונג אין פוילען אויף 20 יאָהר. דאָך האָט עס נישט געהאָלפּען, און אין דער אייגענער צייט כמעט האָט דער בעוואוסטער דרו- קער יוסף עטיאש בעפאָלמעכטיגט איינעם יוסף וויצענהויזען, ער זאָל מאַכען פאַר זיין דרוקעריי אַנ'אַנדער איבערזעצונג פון גאַנץ תנ"ך. דורכדעם האָט פייביש זעהר פיעל שאַדען געליטען און האָט נישט געקענט ברענגען די אונטערנעהמונג צו ענדע, און נאָר אַדאַנק דער מאַטעריעלער הילף פון צוויי אָנגעזעהענע קריסטען, איז די אויסגאַבע פּערענדיגט געוואָרען. דער פּעראומגליקטער אַרויסגעבער זאָגט וועגען דעם אין זיין הקדמה: „וויא מיר דיזש נוערק איז אָן קומן אונ' וואָש איך האָב דר מיט אויש געשטאַנדין ווייש השי"ת וואול דאָש איך עש אויף צוואַנציג ביגין ניט קענט דר צילין"... בליצס איבערזעצונג, וועלכע איז דורכגעזעהן געוואָרען דורך דעם בעוואוסטען אַמסטערדאַמער גאון ר' מאיר שטערן, איז ערשיענען אין משך פון די יאָהרען 1676—1679 (תל"ו—תל"ט) אין איין גרויסען, שען אַרויסגעגעבענעם באַנד, געדרוקט אין דער ווייבער טייטש-שריפט, אָהן דעם העברעאישען טעקסט. אין אַ- הויב ספר קומט דעם איבערזעצערס אַ הקדמה אין העברעאיש, די „הספמה אונ' פריוילעגיום פון דען מלך יר"ה אין פולין יאָהנוס דער דריט" אין לאַטייניש און יודיש, דעם אַרויסגעבערס הקדמה אין יו- דיש, די הסכמות פון די גאונים ורבנים, און דאָן אַ לאַנגע יודישע הקדמה פון דעם איבערזעצער, וועלכע איז זעהר אינטערע- סאַנט אין קולטור-היסטאָרישער הינזיכט, וואַרפענדיג אַ שייך אויף דעם מצב פון דעם תנ"ך-אונטערריכט אין יענער תקופה: „אין דאָש גיט אום צו בקלאגן אונ' צו בווייגן

דאָקטאָר מאַכאָווער" אין אַנד. שטעהען שוין אין קינסטלערישען זין העכער פון די פריהערדיגע, נאָר עס פיהלט זיך אין זיי אַ פרעמדער איינפלוס. אין מייזעלס פּער- לאַג, ניו-יאָרק, ווערט צוגעגרייט צום אַרויסגעבען בלינקינס אַ באַנד שריפטען.

ביבליאָגראַפיע: אויסגאַבֶּראַפּישע נאָטיצען: י. ע. „רוהער טאלאַנט", אין זא- טעלבוך „ליטעראַטור", I: ס. ק. שנעעפּאל, אין „רעס נייע לעבען", V, 1909.

בליץ יקותיאל בן יצחק — דער אויטאָר פון דער ערשטער פּאָלשטענ- דיגער יודישער תנ"ך-איבערזעצונג. גע- באָרען אין וויטמונד, האָט ער אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVII יאָהר- הונדערט זיך בעזעצט אין אַמסטערדאַם, וואו ער- האָט פּערנומען די שטעל פון אַ קאַרעקטאָר אין דער דרוקעריי פון דעם בעוואוסטען אַרויסגעבער אורי פייביש בן אהרן הלוי. ער איז געוועזען אַ חשובער מאַן און אַ גרויסער למדן, וואָס ס'איז אויך אַרויסצוזהן פון די הסכמות צו זיין איבער- זעצונג. בעשלאַסען „איין עשרים וארבע צו דרוקן אויף טייטש גאַנץ כפשוטו פון פסוק אונ' ניט דארך מדרשים אודר דרשות רק דען פסוק כפשוטו וואול פר טייטשט", האָט אורי פייביש פּאַרגעשלאַגען בליצען צו מאַכען די דאָזיגע איבערזעצונג. אָבער אַזוי ווי אַזאַ אונטערנעהמונג איז געווען פּערבונדען מיט זעהר גרויסע הוצאות, האָט פייביש געזוכט צו פּערוואַרענען זיין אויס- גאַבע פון מעגליכער קאַנקורענץ, און האָט זיך פּערוואַרגט מיט זעהר פיעל הסכמות און אזהרות (פון „רעד ארבעה ארצות פולין", אין יאָהר 1671, און פון די ספרדישע און אַשכנזישע רבנישע אויטאָריטעטען אין אַמ- סטערדאַם, אין יאָהר 1675), וואָס האָבען פּערבאַטען אַרויסצוגעבען אַנ'עהגליכע אויסגאַבע אין משך פון 10 יאָהר. אויסער- דעם האָט ער אין יאָהר 1677 בעקומען אַ

וואָס עפעס דוקא יודיש? פון דר. היים זשיטלאָווסקי. אָבער צוליעב דער פיינד-ליכער בעציהונג צו יודיש מצד די דע-מאָלטיגע יודיש-סאָציאַליסטישע קרייזן האָט דער דאָזיגער אַרטיקל נישט גע-קענט ערשיינען אונטער אַ סאָציאַליסטי-שער פירמע, און „די מעשה“ איז אַרויס אָהן דעם אַרטיקל, וועלכער איז ערשט מיט עטליכע יאָהר שפעטער פּערעפענט-ליכט געוואָרען אין „פּאַרווערטס“. אין דערזעלבער צייט האָט בלומשטיין צוזא-מען מיט די מיטגלידער פון דער „ג. י. ס.“ דר. א—ז און דר. ס—ן איבערזעצט דעם מאָניפעסט פון קאַרל מאַרקס און פרידריך ענגעלס (שפעטער אויך אַרויס-געגעבען פון דעם ווילנער פּערלאַג „די וועלט“). אויסערדעם האָט ער בעאַרבייט און איבערזעצט אין יודיש אַ רייה אַרביי-טער-בראַשורען, ווי: „וואָס יעדער אַר-בייטער דאַרף וויסען און געדענקען“, „פון וואָס איינער לעבט“ א. אַנד. ער-האַט אויך גענומען אַנאָטייל אין דער לאַנדאָ-נער אַרבייטערצייטונג „די נייע וועלט“, אין „צוקונפט“, „פּאַרווערטס“, „יו-דישען אַרבייטער“, „אַרבייטערשטימע“, וואו ער האָט פּערעפענטליכט פּערשיידע-נע פּובליציסטישע, בעלעטריסטישע און נאַטורוויסענשאַפּטליכע אַרטיקלען. ענדע 1905 האָט בלומשטיין פּערלאָזען אויס-לאַנד און זיך בעזעצט אין ווילנאָ, וואו ער האָט גענומען דעם טעטיגסטען אַג-טייל אין דער רעדאַקציע פון „וועקער“ (שפעטער „פּאָלקסצייטונג“). די לעצטע יאָהרען האָט ער זיך אויך בעטייליגט אין „פריינד“, אין „לעבען און וויסענשאַפּט“ און אין אייניגע אַנדערע אויסגאַבען (אויך אונטער די אונטערשריפטען פ. בילין, אַ איד, רב קרוב א. אַנד.).

ביבליאָגראַפֿיע: אויטאָביאָגראַפֿישע נאָטיצען.

בלינקן מאיר — שריפטשטע-לער און איבערזעצער. געבאָרען אין ווע-ראָ, ליפלאַנד, אין יאָהר 1884. געענדיגט אין רוסלאַנד אַ פּעלדמעסט-שול, איז ער געפּאָהרען קיין איטאַליען, וואו ער האָט שטודירט מאַטעמאַטיק אין דער רוימישער אוניווערזיטעט. שפעטער האָט ער אַ גע-וויסע צייט געהערט לעקציעס אין דער פּאַ-ריזער סאָרבאָנע. ער האָט געלעבט אויך אין אַמעריקאַ, און אָנגעהויבען דאָרט זיין ליטעראַרישע קאַריערע מיט דער איבער-זעצונג פון בייראַנס „טשיילד האַראָלד“ (געדרוקט אין זשיטלאָווסקיס „נייעם לע-בען“ און רייזענס „איראָפּעאישער ליטע-ראַטור“). די לעצטע צייט אַרבייט ער אויף דער איבערזעצונג פון געטהעס „פּויסט“ (אַ שטיק דערפון געדרוקט אין „דער איי-ראָפּעאישער ליטעראַטור“). האָט אויך גע-שריבען אַריינגעלע געדיכטען און פּער-עפענטליכט רייזעבילדער, ערצעהלונגען, קריטיש-ליטעראַרישע אַרטיקלען אין „פריינד“, „דאָס נייע לאַנד“, „דאָס יודי-שע פּאָלק“ א. אַנד. אויסגאַבען. איצט גע-פינט זיך בלייכער ווידער אין אַמעריקאַ.

ביבליאָגראַפֿיע: אויטאָביאָגראַפֿישע נאָטיצען; ס. כ"ן, און דער „איראָפּעאישער ליטעראַטור“, XXXII.

בלינקן מאיר — בעלעטריסט. גע-באָרען אין יאָהר 1879 אין פּערעיאַסלאַוו, קיעווער גוב. ביז 10 יאָהר געלערנט אין דער אַרטיגער תּלמוד-תּורה. אַלגעמיינע בילדונג האָט ער בעקומען אין דער קיע-ווער האַנדעלשול. אין יאָהר 1901 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט דעביטירט מיט אַנערצעהלונג „דער יתום“ אין „צייטגייסט“, 1906. אין יאָהר 1908 איז ערשיענען זיין פּאָעמע „ווייבער“ (אַרויסגעגעבען פון ל. פּרידמאַן, לאַנדאָן). זיינע ווייטערדיגע ווערק „דער סוד“ (פּערלאַג ל. פּרידמאַן, לאַנדאָן, 1909).

מעטאָדע; האָט איבערזעצט אויף רוסיש דעם סודר און דעם מחזור, א. אָז. וו. ער האָט אויך צוזאַמענגעשטעלט אַ רוסיש-יודיש-העברעאיש-דייטשעס ווערטערבוך, וואָס איז געבליבען נישט פּערעפּענטליכט (דער מאָנסקריפט געפינט זיך אין רשות פון בלאָשטיינס פּערלעגער מאַץ). אַנא-י בערזייגער אָנהענגער פון יודיש, שטעלט זיך בלאָשטיין וואָרים איין פאַר איהם אין די הקדמות צו אייניגע פון זיינע ווערק, ווי אויך אין אַ פאַר אַרטיקלען, פּערע-פּענטליכט אַן „הצפּירה“ (1896), וואו ער נעהמט זיך אָן פאַר דער יודישער שפּראַך מיט אַרייה איבערצייגענדע אַרגומענטען. ער האָט געפרובט אויך אָנשרייבען אַ יו-דישע גראַמאַטיק, אין גייסט פון צופאַסען זי צו דער דייטשער שפּראַך, נאָר די דאָ-זיגע אַרבייט איז געבליבען נישט-פּער-ענדיגט. אין יאָהר 1890 איז ער געוועזען רעדאַקטאָר פון אַ יודישער צייטונג, וואָס איז אַרויס אין לאַנדאָן.

בלומשטיין י. ד"ר (בעקאנט אויך אונטערן פּסעוודאָנים ק. פּרומין) — שריפטשטעלער און פּובליציסט. האָט אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט נאָך יונגעלווייז מיט קאָרעספּאָנדענצען אין די העברעאישע צייטונגען „המליץ“ און „הצפּירה“. אַלס מיטגליד פון דער „ג. י. ס.“ („גרופּע יודישע סאָציאַליסטען“), וואָס האָט זיך אָרגאַניזירט אין יאָהר 1896 אין בערן דורך אַ גרופּע נאַציאָנאַל-גע-שטימטע סטודענטען-סאָציאַליסטען, מ'ט דר. חיים ושיטלאָווסקי בראש, אויף אַרויס-צוגעבען פאַר די יודישע אַרבייטער סאָ-ציאַליסטישע בראָשורען אין יודיש, האָט בלומשטיין גענומען אויף זיך איבערצו-אַרבייטען און צו פּעריודישען סטעפּנאָקס „מעשה פון פּיער בודער“, וואָס האָט געוואָלט אַרויס די ערשטע מיט אַ פּראָ-באָם-אַרטיקעל אַלס איינלייטונג; פאַר-

בלאָשטיין עוור — ראַמאַנען-שרייבער. געבאָרען אין יאָהר 1840 אין

דווינסק (דינאַבורג), זיין דער פּאַמיליע פון אַ בלעכער, גע-שטאַרבען אין יאָהר 1098 אין וואַרשוי. בעקומען די ערשטע ערצהונג אין חדר, האָט ער שפּעטער געלערנט אין אַ ווילנער ישיבה. ערשט נאָך דער חתונה האָט ער אָנגעהויבען זיך אַבזוגעבען מיט השכלה און האָט פליסיג שטודירט שפּראַכען. כּמעט זיין גאַנץ לע-בען האָט ער זיך בעשעפּטיגט מיט פּעדאַ-גאָגישער טעטיגקייט אין זיין געבורטס-שטאָדט, וואו ער האָט אויך געהאַט אַ שול-אַנטשטאַלט. נאָר אין די לעצטע יאָה-רען פאַר זיין טויט האָט ער געלעבט בלויז פון זיין ליטעראַרישער אַרבייט. זיין ערשטעס בעלעטריסטיש ווערק איז געווען אַנ'ערצעהלונג „וועגען דעם נייען סיסטעם“ (1878), וואָס טראַגט אַ אויטאָ-ביאָגראַפּישען חאַראַקטער. זייט דאָמאַלס האָט ער אָנגעשריבען ביז 70 ראַמאַנען און ערצעהלונגען; זיי האָבען אָבער נישט קיין ליטעראַרישען ווערט און געהערען אַלע סיי לויט זייער שפּראַך און סטיל, סיי לויט זייער אינהאַלט, סיי לויט זיי-ערע טענדענצען צו דעם מין ליטעראַטור, וואָס זיין אויפטוער ביי אונז איז געווען בלאָשטיינס צייט-חבר און גייסטיגער פּאָ-טער נ. מ. שייקעוויטש (שמר). נאָר צווי-שען דער גאַנצער חברה פון שמרס נאָכמאַ-כער איז בלאָשטיין געווען דער פּעהיג-סטער, פּראָדוקטיווסטער און פּאָפּולערסטער. אַ קענער פון שפּראַכען, האָט בלאָשטיין פּערפאַסט אויך אייניגע לעהרביכער, אַ רוסישע גראַמאַטיק אויף יודיש, אַ לעהר-בוך פון העברעאיש „המנהל“, אַ דייטשע

פון דעם יודישען פאלק. נאך דער קאנסע-
 רענץ האָט בירנבוים אַרויסגעגעבען אין
 טשערנאָוויץ 6 נומערן פון „ד׳ר בירנבוים
 וואָכענבלאַט“. אין 1909 האָט ער געגרינד-
 דעט אין טשערנאָוויץ דעם „יודישען טע-
 אַטער-פּעראַיין“ און האָט אַגיסטירט פאַר
 גוטע טעאַטער-אויפֿפֿיהרונגען. אין יאָהר
 1910 האָט ער געפֿיהרט די אַגיסטאַציע
 פאַר דער יודישער שפּראַך ערב דער
 עסטרייכישער פּאָלקסצעהלונג אין 1911.
 אין דעם לעצטען יאָהר האָט ער בעזוכט
 אייניגע גרעסערע שטעט פון רוסלאַנד
 (וואַרשוי, לאָדז, פּעטערבורג), וואו ער
 איז מיט בעגייסטערונג אויפגענומען גע-
 וואָרען פון דער נאַציאָנאַל-געשטימטער
 יודישער יוגענד און אינטעליגענץ.— אַ טאָג
 לענטפולער דייטשער פּובליציסט, וועמעס
 גייסטרייכע און פייערדיגע אַרטיקלען און
 אַרבייטען האָבען פיעל מיטגעוויקט דער
 ערוואַכונג פון דעם נאַציאָנאַלען זעלבסט-
 בעוואוסטזיין ביי דעם דייטשען יודענטום,
 האָט בירנבוים, וועלכער האָט זיך אויס-
 געלערנט יודיש ערשט מיט אייניגע יאָה-
 רען צוריק, די לעצטע צייט אָנגעהויבען
 צו נעהמען אַנְאַנטייל אויך אין דער יודי-
 שער זשורנאַליסטיק אַלס שטענדיגער
 מיטאַרבייטער פון דער וואַרשוער צייטונג
 „היינט“ און פון דעם ניו-יאָרקער „יודי-
 שען טאַגעבלאַט“, אַהויך צופעליגע אַרטיק-
 לען אין אַנדערע יודישע צייטשריפטען און
 זאַמעליכער. איצט איבערזעצט ער אויף
 יודיש זיינע געקליבענע שריפטען, וועלכע
 וועלען ערשיינען אין שׁימנס פּערלאַג.

ביבליאָגראַפֿיע: אויטאָבֿיאָגראַפֿישע
 נאָטיצען: ש. צינבערג, אין דער יוד. רוס. ענג.
 IV, 588—591: מ. י. בערדוּשעווסקי, אין
 „אחיאסף“, 1899: ה. ד. נאָמבערג, אין
 „פריינד“, 1911.

פישע לעבענסבעדינגונגען די איינציגע
 טרעגער פון דער נאַציאָנאַלער קולטור.
 האַלטענדיג די יודישע שפּראַך פאַר איי-
 נעם פון די הויפט-יסודות פון דעם יודיש-
 נאַציאָנאַלען לעבען, האָט בירנבוים זייט
 1902 ביז אויף דעם היינטיגען טאָג אַגי-
 טירט פאַר יודיש אין אונזעהליגע אַר-
 טיקלען און פאַרטראַגען אין עסטרייך,
 גאַליציען, אַמעריקאַ און רוסלאַנד. צו
 פּראָפּאַגאַנדירען די יודישע ליטעראַטור און
 די אידעע פון דער יודישער שפּראַך צווי-
 שען די מערב-יודען, האָט ער אין 1904
 אָנגעהויבען צו מאַכען אין וויען „יודישע
 אַווענדען“, וואו ער אַליין און זיינע אָנ-
 הענגער האָבען געהאַלטען פאַרטראַגען
 וועגען יודיש און געלייענט די ווערק פון
 יודישע שריפטשטעלער. צוליעב דעמוזעלבען
 צוועק האָט ער אויך איבערזעצט אויף
 דייטש טיילען פון פרזעס ווערק. אין יאָהר
 1905 איז ביי זיין מיטוויקונג געגרינדעט
 געוואָרען אין וויען דער פּעראַיין „יודישע
 קולטור“— דער ערשטער סטודענטען-פּער-
 איין פאַר יודיש. אין יאָהר 1907 האָט ער
 קאַנדידירט אין גאַליציען אויף אַ רייכס-
 ראַט-אַבגעאָרדענטען, מיט אַ נאַציאָנאַלען
 פּראָגראַם. געקומען אין „ענגערע וואַהל“,
 איז ער דורכגעפאַלען צוליעב פּוילישע
 שווינדלען. אין יאָהר 1908 האָט ער געמאַכט
 אַ רייזע אין אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך
 פּיעלע שטעט געהאַלטען רעפּעראַטען
 וועגען קולטור-נאַציאָנאַלע פּראַגען און
 אַגיסטירט פאַר יודיש און פאַר צונויפּרופּען
 אַ יודישע שפּראַך-קאָנפּערענץ. די דאָזיגע
 קאָנפּערענץ, אויף וועלכער בירנבוים איז
 געוועזען אויסגעוועהלטער פּאַרזיצענדער,
 איז פאַרגעקומען ענדע אויגוסט, 1908,
 און האָט אָנגענומען די בעוואוסטע רעזאָ-
 לוציע וועגען יודיש אַלס נאַציאָנאַל-שפּראַך

טעק) דעם ערשטען אין עסטרייך יודישען סטודענטען-פעראיין „קדימה“. כדי צו פראָפּאָגאַנדירען דעם יודיש-נאַציאָנאַלען געדאַנק צווישען דער אינטעליגענץ, האָט בירנבוים אַרויסגעגעבען אַ ריייה צייט-שריפטען, ווי „Selbstemanzipation“ וויען, 1885—1886 און 1890—1893 „Jüdische Volkszeitung“, בערלין, 1890 „Zion“, בערלין, 1897, און די אַרבייטען „Die nationale Wiedergeburt des jüdischen Volkes“, 1893 „Jüdische Moderne“, און אַנד. אין פּערלויף פון די יאָהרען 1882—1897 האָט ער אויך געפיהרט אין וויען, בערלין און גאַליציען אַ שטאַרקע מינד-ליכע אַגיטאַציע פאַר יודישען נאַציאָנאַ-ליזם, פאַר אַנאייגענע יודישע פּאַליטיק אין לאַנד (בעזונדערס אין גאַליציען) און האָט אַרגאַניזירט אַ גאַנצע ריייה פּעראיי-נען. אין יאָהר 1898, נאָך דעם צווייטען ציוניסטען-קאָנגרעס, איז ער אַרויס פון דער ציוניסטישער אַרגאַניזאַציע, חאו ער איז געוועזען גענעראַל-סעקרעטער פון דעם וויענער קאָנגרעס-ביראָ, און אין אַ גאַנ-צער ריייה אַרטיקלען האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצוטערעטען געגען דער טאַקטיק פון דעם פּאַליטישען ציוניזם און געגען זיין אויסגאַנגספּונקט, אַז אין גלות איז נישט מעגליך קיין יודיש-נאַציאָנאַל לעבען. לויט בירנבוים מיינונג, דאַרפען אַלע קרעפטען פון פּאָלק אָנגעווענדט ווערען אויף צו דערשלאָגען זיך אין די גלות-לענדער צו בעדינגונגען, וואָס זאָלען איהם זיכערן די מעגליכקייט פון אַ קולטור-נאַציאָנאַלער עקזיסטענץ. דערביי פיהרט בירנבוים דורך אַ שטרענגע גרעניץ צווישען די מזרח-יודען און מערב-יודען, פון וועלכע די ערשטע זענען צוליעב זייערע ספעציי-

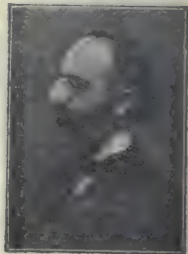
קעהרען פון איהם, ווייל אַלע שפּראַכען זענען אויף דער ערשטער מדרגה פון זייער ענטוויקלונג געוועזען פונקט אזוי גראָב און נישט-ענטוויקעלט, ווי „דער זשאַרגאָן“; ערשט מיט דעם אויסוואַקסען פון דער ליטעראַטור ווערט אויך די שפּראַך איי-דעלער און פיינער.

ביבליאָגראַפיע: יוד. רוס. ענצ. V, 141—142; א. ב. נאָמלאָבער, זכרונות העגען יודישע שרייבער, אין שלום-עליאָם, יודישער פּאָלקסביבליאָמעק, I, 251—252.

בירנבוים ט. — פּעדאַגאָג. ער האָט אַרויסגעגעבען אַ „הרעסטאַמאַטיע פאַר דערוואַקסענע“ (1907) און אין יאָהר 1911 אַרגאַניזירט אַ פּערלאַג „מעשהליך“, וואו ס'איז ערשיענען אַ ריייה אַריגינעלע און איבערזעצטע מעשיות פאַר יודישע קינדער (פון פּרץ, יהודה שטיינבערג, א. אַנד.).

בירנבוים נתן (מתתיהו אהר) — בעריהמטער פובליציסט און קעמפער

פאַר דעם יודיש-נאַציאָנאַלען גע-דאַנק און דער יודי-שער שפּראַך. גע-באָרען אין יאָהר 1864 אין וויען, עסטרייך, אין אַ סוחרישער פּאַמיליע.

זיין פאָטער איז געוועזען אַ גאַליציאַנער יוד, זיין מוטער האָט געשטאַמט פון אַ בעריהמטער אונגאַרישער רבנים-משפּחה. בירנבוים איז ערצויגען געוואָרען אין אַ גימנאַזיום אין וויען, וואו ער האָט שוין צו 15—16 יאָהר אָנגעהויבען אַ נאַציאָנאַל-יודישע און ציוניסטישע אַגיטאַציע. אין יאָהר 1882 האָט ער, אַלס סטודענט פון דער וויענער אוניווערזיטעט, געגרינדעט (צוזאַמען מיט מאָריץ שנירער און י. סאָ-

1898 האָט ער פּערעפּענטליכט אין רוסיש צוויי זאַמלונגען דורך איהם פּערשריבענע יודישע פּאָלקס-מעשיות (Еврейская народная сказка, ווילנאָ און אָדעס). ער בעטייליגט זיך אויך אין די Mitteilungen der Gesellschaft für jüdische Volkskunde, וואו ער פּערעפּענטליכט פון צייט צו צייט די דורך איהם געזאַ-מעלטע יודישע שפּריכווערטער, רעדענס-אַרטען א. אַז. וו.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רום. ענצ. IV, 41.

ביילינגאָן משה אליעזר — שריפטשטעלער און דרוקער. געבאָרען אַרום 1835 אין אָדעס. אויף יודיש האָט ער איבערזעצט לאַנגפּעללאַס פינפּאַקטיגע דראַמע „יהודה המכבי“ אונטערן נאָמען „גבורות יהודה מכבי אָדער נס הנופּה“ (אַ תּנוּכָה-שפּיעל; אָדעס, 1882) און פּיליפּ-סאָנס ראָמאַן „גירוש שפּאַניאַ“ (אָדעס, 1894). ער איז געווען אויך דער אויטאָר פון אַ „פּרעמדווערטערבוך“ (אָדעס, 1868).

ביבליאָגראַפיע: יוד.רום. ענצ. IV; ל. וויענער, Yiddish Literature, אינ-דעם.

בינשטאַק לייב — רוסיש-יודישער פּובליציסט. געבאָרען אין לוקאַטשי, וואָ-לין, אין יאָהר 1836, געשטאַרבּען אין יפו אין יאָהר 1894. ער האָט געהאַלפּען מענדעלע מוכר ספרים ביי זיין אַרבייט אויפ'ן „לופּט-באַלאַן“, „דעם פּיש“, „דעם אוסטאַוו“, און צו זיין 25-יעהריגען יובּיל-לעאום פּערעפּענטליכט אויף רוסיש וועגען איהם אַ ביאָגראַפּיש-קריטישען אַרטיקעל „Праздник жаргонной литературы“ („Восход“, XII, 1884) — אויסערדעם האָט ער אויך אָנגעשריבען אייניגע אַרי-גינעל-בעלעטריסטישע ווערק; איינס פון זיי, אַנ'ערצעהלונג, זכּות אבות“, איז

געדרוקט אין שלום-עליכמס, יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, II.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רום. ענצ. IV, 584; סאָקאָלווס, ספר זכּרון, 123 — 124.

ביק יעקב-שמואל — איינער פון די ערשטע און בעריהמסטע משפּילים אין גאַליציען. געבאָרען אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVIII יאָהרהונדערט, געשטאַרבּען אין יאָהר 1831 אין בראָד. אַ גלענצענדער סטיליסט, אַ הייסער חסיד פון העברעאיש, איז ביק געווען כמעט דער איינציגער צווישען די משפּילים פון יענער צייט, וואָס האָט זיך אָביעקטיוו און אָהן פּעראַכטונג פּערהאַלטען צו דער חסידישער בעוועגונג און צו דער יודישער שפּראַך. בשעת דער געוויסער טוביה פּע-דער פון בערדיטשעוו, טריי די טראַדיציעס פון די בערלינער משפּילים און זייער פּעראַכטליכער בעציהונג צום „זשאַרגאָן“, איז אַרויסגעטרעטען (אין 1815) מיט זיין פּאַמפּלעט „קול מחצנים“ געגען דעם בע-וואוסטען מענדעל לעווין סאַטאַנאָווער, וואו ער לאַכט אויס לעווינס איבערזעצונג פון „משלי“ אויף דער „שפּראַך פון דינסטמודען“, האָט ביק אָבגעענטפּערט פּעדערן מיט אַ בריף (שפּעטער געדרוקט אין „כרם חמד“, I; ווערט אויך גע-בראַכט צוזאַמען מיט אַ יודישער איבער-זעצונג פון יהושע ליפּשיץ אין דעם „קול מבשר“, 1863), וואו ער דריקט אויס זיין פּערוואונדערונג, ווי אַזוי קאָן מען זיך עס פּערהאַלטען אַזוי צו דער שפּראַך, וואָס אויף איהר ריידען אַלע פּוילישע יודען שוין מעהר ווי פּיערהונדערט יאָהר; דער חוב פון יעדען אינטעליגענט, שרייבט ער, איז פּערשפּרייטען וויסען צווישען פּאָלק אויף דער שפּראַך, וואָס איז איהם בעקאַנט; דאָס, וואָס „דער זשאַרגאָן“ איז נישט אויסגעאַרבייט, דאַרף קיינעם נישט אָב-

קעהרען צוריק קיין זשיטאָמיר. אַ קורצע צייט האָט ער געהאַנדעלט מיט וואַלד, דערנאָך איז ער אַוועקגעפּאָהרען קיין סאַסאָוויץ, וואו ער האָט געלעבט פון שטונדען, אָבערבענדיג זיך אין דער פרייער צייט מיט ליטעראַטור. דערווייל איז זיין נאָמען געוואָרען אַלץ פּאָפּולע-רער אין די העברעאישע ליטעראַרישע קרייזען, און אויפ'ן פּאַרשלאַג פון אייני-גע אָנגעזעהענע אָדעסער שריפטשטעלער האָט ער זיך בעזעצט אין אָדעס, וואו ער האָט געעפּענט אַ דרוקעריי און שפּעטער געגרינדעט אינאיינעם מיט אַ פּאַר חברים דעם העברעאישען פּערלאַג „מוריה“. אויף יודיש האָט ביאַליק, דער בעליעבסטער דיכטער פון דער נייער העברעאישער פּאָעזיע, געשריבען וועניג אין פּערגלייך מיט זיין העברעאישען שאַפּען, אָבער אויך דאָס וועניגע געהערט צו די בעסטע מוסטערן פון דער יודישער ליטעראַטור. זיינע ערשטע יודישע דיכטונגען זענען ערשיענען אין „דעם יוד“, די איבעריגע— אין אייניגע-אַנדערע יודישע צייטשריפ-טען. אין אַ בעזונדער אויסגאַבע זענען אַרויס זיינע צוויי פּאָעמען „פון שחיטה-שטאָדט“ און „דאָס לעצטע וואָרט“ (צו-ערשט געדרוקט אין „יוד“, 1900) און טערן אַלגעמיינעם נאָמען „פון צער און צאָרן“. די פּאָעמע „פון שחיטה-שטאָדט“, אַ פרייע בעאַרבייטונג פון זיין בעריה-מער העברעאישער „משא נמירוב“, וואָס איז אָנגעשריבען געוואָרען אונטערן פרי-שען איינדרוק פון קישינעווער פּאָגראַם, איז איינס פון די שטאַרקסטע און אייני-פלוסרייכסטע ווערק אין דער נייער יודי-שער פּאָעזיע, אין וועלכער ביאַליק האָט אַריינגעטראָגען דעם נביאישען כח פון דער ביבלישער שפּראַך. ביאַליק האָט אַ חוץ אַ פּאַר אידיליעס („מיין גאָרטען“ און אַנד.), געגעבען אויך אייניגע הערליכע

איבערזעצונגען פון ר' יהודה הלוי („ים-ליעדער“, „ציון, הלא תשאלי“). פון ביאַליקס העברעאישע ווערק איז פּיעלעס איבערזעצט געוואָרען אויף יודיש דורך י. ל. פּרץ („משא נמירוב“— אין „וועג“), שניאור, י. שוואַרץ („ווינטער-ליעדער“, „דער מתמיד“, „די פּיער-מגילה“ און אַנד.), משה טייטש (די ערצעהלונג „אריה בעל-הגוף“), ש. הורוויטש, גינזבורג (די ערצעהלונג „מאַרינקאַ“) און אַנד. איצט ווערט אין פּערלאַג „פּראָגראַעס“ צוגעגרייט צום אַרויסגעבען אַ בעזונדערע זאַמלונג פון זיינע אַריגינעלע און אי-בערזעצטע שירים אויף יודיש.

ביבליאָפּיליע: יוד.רום ענז. V, 185—190; בעל מחשבות, געקליבענע שריפ-טען, I, 171—174; ש. ניגער, אין „דאָס נייע לעבען“, 1909, XI—XII.

ביבליאָפּילום — דער פּסעוודאָני-מער אויטאָר פון אַ יודישען ווערטערבוך, וואָס איז ערשיענען אין יאָהר 1782 און-טערן טיטעל „Jüdischer Sprach-Meister oder Hebräisch-Teutsches Wörterbuch“ (פּראָנקפורט און לייפּציג). דאָס ווערק ברענגט אויך אַ רייה פּאָלקס-טימליכע יודישע רעדענסאַרטען און שפּריכ-ווערטער. די זייטען 82—126 ענטהאַל-טען אַלס הוספה אַנ'אויסוואַהל פון יודי-שע געשפּרעכען, וואָס גיבען אַ בעגריף וועגען די אייגענטימליכקייטען פון דער יודישער פּאָלקסשפּראַך.

ביבליאָפּיליע: שוועלאלעפּאנט, III, Das deutsche Gaunerthum, 235—238; סענען, Essai sur le judéo-allemand, 102.

ביילין שלמה—פּאָלקאַריסט, גע-באָרען אין יאָהר 1867 אין נאַוואַר-אָדאַק, מינ-סקער גוב. אין די יאָהרען 1891—1901 איז ער געוועזען ראַבינער אין ראָגאַטשאָו, איצט איז ער ראַבינער אין אירקוטסק. אין יאָהר

פון העברעאיש אין באַזעל. איינער פון די ערשטע פילאָלאָגען, וואָס האָבען זיך אָב-געגעבען מיט דער פּאַרשונג פון דער יו-דישער שפּראַך, ווידמעט ער איהר אַ בע-זונדער קאַפיטעל Usus et exercitatio lectionis Hebræo-Germanicæ זיין בעקאַנטען לאַטיינישען ווערק- Thesaurus grammaticus linguæ sanctæ hebrææ (ערשטע אויסגאַבע — באַזעל, 1609; פינפטע אויסגאַבע — 1651, ז. 658 — 690; זעקסטע אויסגאַבע — 1663, ז. 630 — 669). דאָס דאָזיגע קאַפיטעל קען גערעכענט ווערען פאַר דעם ערשטען פּערזון פון אַ יודישער (אייגענטליך יודיש-דייטשער) גראַמאַטיק. אויסער די גראַ-מאַטישע און לעקסיקאלישע בעמערקונגען, ברענגט ער דאָרט אייניגע אַלט-יודישע טעקסטען (פון „שבט יהודה“, אליהו בחורט יודישער תהלים-איבערזעצונג, אנדרות א. אַז. וו.). אויך ווערט דאָרט אויסגע-רעכענט אַ רייה אַלט-יודישע אויסגאַבען, צווישען וועלכע ס'איז שוין פאַרהאַן אויך דאָס בעריהמטע מעשה-בוך.

ביבליאָגראַפיע: אַזעללעמאַנט, Das deutsche Gaunerthum, III, 214 — 216; סעגען, Essai sur le judéo-allemand; א. שולמאַן, די געשיכטע פון דער זשאַרנאַן-ליטעראַטור, אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, II, 121; יור. ענג. ענג. III, 444 — 446.

בורושואַ (Bourgeois) — דער אויטאָר פון אַ וויסענשאַפּטליכען ווערק וועגען יודיש, פּערעפענטליכט אין פאַ-רז, 1909, אונטערן טיטעל „Le Jargon ou Judéo-Allemand“.

ביבליאָגראַפיע: אַזער ישראל, V, ווער די ביבליאָגראַפיע צום אַרטיקעל „יהודית-אשכנזית“.

בחור אליהו — זעה אליהו בן אשר הַלוי אשכנזי.

ביאליק היים-נחמן — בעריהמ-טער העברעאישער דיכטער. געבאָרען אין יאָהר 1873 אין

דאָרף ראָדי, וואָ-לינער גוב., אין דער פּאַמיליע פון אַנאַרימען קרעטש-מער. אַלס קינד נאָך איז ער איבערגע-פּאַהרען מיט די על-

טערן קיין זשיטאָמיר. דאָ איז איהם צו זיבען יאָהר אַוועקגעשטאַרבען דער פאַ-טער, און זיין קינדהייט איז אַריבער אין שווערער נויט און פיין. בטבע דוקא אַ לעבענסלוסטִיג יונגעל, איז ער אָפּגעגע-בען געוואָרען אונטער דער השגחה פון זיין פּאַנאַטיש-פרומען זיידען, וועלכער פלעגט איהם שטרענג שטראַפּען פאַר דער קלענסטער שיפּעריי, און אַזוי איז ער געוואָקסען איינזאַם און עלענד, אָהן חברים און אָהן שפּיעלען. זיינע אונגע-ווענהליכע פּעהיגקייטען האָבען זיך אַריס-געוויזען זעהר פריה; צו צוועלף יאָהר האָט ער געלעזען שוין דעם „כּוּרִי“, „מורה נבוכים“ און אַנד. אַ בעזונדערס שטאַרקען איינדרוק האָט געמאַכט אויף איהם די קבלה-ש-חסידישע ליטעראַטור, וואָס האָט געגעבען רייכע שפּייז זיין פּאַנטאַזיע און פּאַעטישען געפיהל. צו 13 יאָהר האָט ער פּערלאָזען דעם חדר און אָנגעהויבען לערנען פאַר זיך אין בית-המדרש. שפּעטער האָט ער געלערנט אין דער וואָלאָזינער ישיבה, וואו אין איהם האָט אויפגעוואַכט אַ גרויס חשק צו ביל-דונג. זיך אויסגעלערנט רוסיש, האָט ער זיך אַוועקגעלאָזט קיין אַדעס, צו דערגריי-כען עפעס מעהר אין וועלטליכע למודים. אין אַדעס האָט ער שטאַרק געליטען מאַ-טעריעל. דערווייל איז געשטאַרבען זיין זיידע, און ביאליק האָט זיך געמוזט אומ-

און תחית המתים, קאָמפּילירט פון פער-
שידענע ספרים און איינגעטיילט אין 7
קאָפּיטלען [שערין] באַזעל, 1609, אַמס-
טערדאַם, 1652, 1696.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 417.

בוקאַנסקי מאַקם — פּערפאַסער
פון שונד-ראַמאַנען און זשורנאַליסט. גע-
באָרען אין יאָהר 1848 אין קאָוונאַ, גע-
שטאָרבען אַרום 1903 אין ניו-יאָרק. ביז
22 יאָהר האָט ער געלערנט תלמוד. שפע-
טער איז ער געוועזען אַ שרייבער אין
פאָליציי, אַ בוכהאַלטער אין אופראָווע און
אויך אַ סופר הקהל פון דער שטאָדט קאָוונאַ.
אין יאָהר 1899 האָט ער אויסגעוואַנדערט
קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט זיך אַבגעגע-
בען דער ליטעראַרישער אַרבייט. ער איז
געוועזען מיטאַרבייטער און רעדאַקטאָר
פון פּערשידענע יודישע צייטונגען, ווי
„דער פאָלקס-אָדוואַקאַט“, „דער טעגלי-
כער העראַלד“, „די יודישע וועלט“ און
אַנד. און האָט פּערעפענטליכט אונטער זיין
שטענדיגען פּסעוודאָנים בן-פורת אַ גאַנצע
רייה שונד-ראַמאַנען. ער האָט אויך אָנגע-
שריבען „די געשיכטע פון קריסטענטום —
אַנ'איבערבליק איבער די ענטוויקלונג פון
דיווער רעליגיאָן מיט היסטאָרישע ער-
קלערונגען“.

ביבליאָגראַפיע: מינקעם יום-טוב.

בלעטער, ניו-יאָרק, 1901.

בוקסטאָרף יאָהאַנעס (דער
עלטערער) — בעריהמסטער קריסטליכער

אַריענטאַליסט, בע-
גרינדער פון די העב-
רעאישע און כאַל-
דעאישע שטודיען
אין דייטשלאַנד.
געבאָרען אין יאָהר
1564 אין קאַמען,
וועסטפּאַליען, גע-

שטאָרבען אין יאָהר 1629 אַלט פּראָפּעסאָר

שע אַרבייטען זענען ערשיענען אין יאָהר
1897 אין „צוקונפט“ און „אַרבייטערציי-
טונג“. פון דאָן אָן האָט ער גענומען אַנ-
אַקטיווען אַנטייל און די פּערשידענסטע
אַמעריקאַנער יודישע צייטונגען און זשור-
נאַלען, ווי „נייע צייט“, „פּראָגרעס“,
„נייער גייסט“, „פּאַרווערטס“, „צוקונפט“
און פיעל אַנדערע. זיינע אַרטיקלען, גע-
שריבען אפילו אין אַ טרוקענער שפּראַך,
האַבען פיעל מיטגעוואָלטען צו ענטוויקלען
אין דעם יודישען לעזער אַ ערנסטע בעציי-
הונג צו וויסענשאַפטליכע געזעלשאַפטליכע
פּראָגען. בודן בעטייליגט זיך אויך אין
פּערשידענע ענגלישע, איבערהויפט
סאַציאַליסטישע זשורנאַלען. זיין אין 1907
ערשיינענעס ווערק (אין ענגליש) „The
theoretical system of Karl Marx“
האַט איהם בעקאַנט געמאַכט אויך אייסער-
האַלב די פּעראייניגטע שטאַטען און איז אי-
בערזעצט געוואָרען אויף רוסיש און דייטש.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענז. 73, V.

בוטשאַטש אברהם-דוד בן
אשר-אַנשעל — תלמודיסט. געבאָרען
אין יאָהר 1770 אין נאָדוואָרנאַ, גאַליציען,
געשטאָרבען אין יאָהר 1840 אין בוטשאַטש.
צווישען זיינע פיעלע היבורים איז דאָ אויך
איינער אויף יודיש — „אמרות טהורות“
(וועגען נדה; לעמבערג, 1871).

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענז. ענז. III, 415.

בוכבינדער א. י. — פּערפאַסער
פון אַ גאַנצער רייה שונד-ראַמאַנען אויף
שמרס שטייגער, צווישען זיי אויך אייניגע
איבערזעצונגען. אויסערדעם האָט ער
פּערעפענטליכט אין ספּעקטאָרס „הויז-
פריינד“ אַנ'אַרטיקעל וועגען „די יודישע
זאַבאַבאָנעס“.

בומסלא אברהם אבא בן
שלמה — דער אויטאָר פון אַ ווערק אין
יודיש אונטערן טיטעל „סוד הנשמה“, —
איבער די ענינים פון נשמה, הבוט הקבר

ער בעשעפטיגט זיך אויך מיט דער פאָר-
 שונג פון דער יודישער שפּראַך. אחוץ אין
 דעם רוסיש-יודישען „ראַזסוועט“, אַרבייט
 ער איצט אין דעם לעמבערגער „יודישען
 אַרבייטער“ און אין די אַמעריקאַנער
 „וואַהרהייט“, „דאָס יודישע פּאָלק“ און
 „פּאָלקסצייטונג“ (מאָנטרעאַל). אין בעזונ-
 דערע אויסגאַבען זענען אַרויס פון איהם
 „קלאַסען-אינטערעסען און די נאַציאָנאַלע
 פּראָגע“ (ווילנאָ, 1907; איבערזעצט פון
 רוסיש) און „די יודישע עמיגראַציאָנס-פּאָ-
 ליטיק“ (קראָקוי, 1911).

באַראַנאָוו א. מ. — זעה ברו-
 כאָוו אהרן-מיכל.

באַראַן אהרן לייב — דיכטער. גע-
 באַרען אין יאָהר 1886 אין קאַלעלישאַק,
 ווילנער גוב. זיין ערשטעס לעד איז גע-
 דרוקט געווען אין רייזענס „יודישען
 וואָרט“. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין
 „וועקער“, „פּאָלקס-צייטונג“ און „קומענ-
 דיג אין יאָהר 1906 קיין אַמעריקאַ, אין
 „פּאַרווערטס“ און „צוקונפּט“. אין יאָהר
 1910 איז ערשיענען זיינע אַ לעדער-זאַמ-
 לונג „ליעבע און בענקשאַפט“ (אַרויסגעגע-
 בען פון ה. שייפּער, ניו-יאָרק).

באַראַנאָוו מ. — בעוואוסטער
 זשורנאַליסט. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט
 האָט ער אָנגעהויבען אין די אַכציגער יאָה-
 רען אַלס טיילנעמהער אין דער (דאַמאַלס
 סאָציאַליסטישער) צייטשריפט „דער אַר-
 בייטער-פּריינד“. שפּעטער האָט ער אויס-
 געוואַנדערט קיין אַמעריקאַ, וואו ער איז
 איצט איינער פון די נעהענטסטע מיט-
 אַרבייטער פון דער סאָציאַליסטישער ציי-
 טונג „פּאַרווערטס“. פּערמגעענדיג אַ בע-
 דייטענדען פּובליציסטישען טאַלענט, אַ לייכ-
 טען סטיל און פיעל שאַרפּזין, איז ער איי-
 נער פון די אינטערעסאַנטסטע יודישע
 פעליעטאַניסטען; דאָך האָט ער נישט איינ-
 מאַל אַרויסגערופען געגען זיך די ערנס-

טערע יודישע פרעסע אין אַמעריקאַ, וואָס
 האָט געפונען, אַז אין זיין ליטעראַרישער
 טעטיגקייט פאַסט ער זיך מאַנכמאַל צו צום
 געשמאַק פון די אונטערוויקעלטע יודישע
 אַרבייטער-מאַסען. פון זיינע פּאָפּולאַ-
 ריוואַטאַרישע ווערק איז צו דערמאָהנען
 „דער מענש און די נאַטור“ (אַרויסגעגעבען
 פון דער ניו-יאָרקער „אינטערנאַציאָנאַלער
 ביבליאָטעק“).

באַרגי יעקב פון פּראָג — האָט
 איבערזעצט פון העברעאיש אויף יודיש
 אַנ'ערצעהלונג „מעשה שושן“ (פירט,
 1698, אַמסטערדאַם, 1702).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר
 הספרים, 357.

בובליק גרליה — זשורנאַליסט,
 געבאָרען אין יאָהר 1875. האָט געלערנט
 אין די ישיבות פון לאַמזשאַ און מיר. זיין
 ליטעראַרישע קאַריערע האָט ער אָנגעהוי-
 בען אין העברעאיש („השלה“, 1899, III),
 אין יאָהר 1900 איז ער אַוועק בראַש פון
 אַ גאַנצער גרופע קיין אַרגענטינאַ צו גרינ-
 דען דאָרט אַ קאַלאָניע. דאָס איז איהם אָבער
 נישט געלונגען, און אין יאָהר 1904 איז ער
 אַריבערגעפּאָהרען קיין ניו-יאָרק, וואו ער
 האָט אָנגעהויבען מיטצואַרבייטען אין די
 יודישע אַרטאָדאָקסישע צייטשריפטען.
 איצט איז ער איינער פון די נאָהענטסטע
 מיטאַרבייטער פון דעם „יודישען טאַגע-
 בלאַט“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענצ. V, 55.
 בודין לואים — זשורנאַליסט
 און נאַציאָנאַל-עקאָנאָם. געבאָרען אין
 יאָהר 1874 אין אַ דאָרף פון קאַנעווער
 דיסטריקט, קיעווער גוב. צו 17 יאָהר
 איז ער אַוועקגעפּאָהרען קיין אַמעריקאַ.
 געענדיגט דעם קורס אין אוניווערזיטעט,
 האָט ער זיך בעזעצט אין ניו-יאָרק, וואו
 ער בעשעפטיגט זיך מיט אַדוואָקאַטור. זיי-
 נע ערשטע וויסענשאַפטליך-זשורנאַליסטי-

טער אָבגעגעבען אויך מיט אַלגעמיינער בילדונג. אין יאָהר 1804 איז ער אַוועק-געפּאָהרען קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט אַלס סקיצענשרייבער אין דער „פרייער אַרבייטערשטימע“ און אין „אַרבייטער“, דאַן געוואָרען שטענדיגער מיטאַרבייטער פון דער „וואַרהייט“. אויסערדעם האָט ער זיך אויך בעטייליגט אַלס פעליעטאַניסט און זשורנאַליסט אין די רוסלענדישע „נייער וועג“ און „פריינד“ און אין די ניו-יאָרקער „פּאָלק“, „יודישע וואַכענשריפט“, „דאָס נייע לאַנד“ א. אַנד. אויסגאַבען.

באַראַפּאָר דוב-בער — רוסיש-יודישער פּובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1881 אין וואָלאַטאַנאַש, פּאָלאַטאַווער גוב. אַנ'ערציהונג האָט ער בעקומען אין דער היים, ביי די עלטערן, אַ חובב-ציונישע, אין גימנאַזיום—אַנ'אַסימילאַטאַרישע; ערשט צו 26 יאָהר האָט ער זיך אויסגעלערנט יודיש ריידען און שרייבען. זיין ליטעראַר-רישע טעטיגקייט אין יודיש האָט ער אָנגעהויבען אין די אַרגאַנען פון די פּועלי-ציון „דער פּראָלעטאַרישער געדאַנק“, „פּאַרווערטס“ (ביידע אין ווילנאַ) און „דאָס פרייע וואָרט“ (אין וויען), וואָס זענען אַרויסגעגאַנגען אין די יאָהרען 1907—1910 און וואו ער איז געוועזען דער רעדאַקטאָר. איינער פון די ערנסטסטע און געבילדעט-סטע יודישע פּובליציסטען, האָט ער אין די דערמאָהנטע יודישע צייטשריפטען, ווי אויך אין דער צייטשריפט „Рассветъ“ און אין די פּערשידענע בעזונדערע אַרביי-טען, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבען אויף רוסיש אין די יאָהרען. ווען אין רוסלאַנד איז געווען פּרעסע-פּרייהייט, זיך אָבגע-געבען דער עיקר מיט די טעאָרעטישע פּראַגען, וואָס האָבען אַ שייכות צום יודי-שען נאַציאָנאַליזם און סאָציאַליזם. די לעצטע יאָהרען וואוינט ער אין וויען, וואו

משה, און צו איהם צוגעגעבען אַ לאַנגע הקדמה מיט אַ פּאָפּולער אָנגעשריבענער העברעאישער גראַמאַטיק, — כדי אויפצו-וועקען אין דער יוגענד, וואָס איז אינ-גאַנצען געווען אַריינגעטאָן אין תּלמודי-שען פּאָפּול, אַ אינטערעס צום לשון-קדש. דאָס „באר משה“ איז אויך שפּעטער פּיעל מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען אין פּער-שיידענע ערטער. אין יאָהר 1879, נאָך אייניגע יאָהר אַרומרייזען איבער פּוילען, דייטשלאַנד און האַלאַנד, האָט ער זיך בעזעצט אין אַמסטערדאַם, וואו ער האָט גענומען אַ נאָהענטען אָנטייל אין קאַרע-גירען וויצענדהויזעס יודישע תּנ"ך-איבער-זעצונג. אין פּאָלענדען יאָהר האָט ער אַרויס-געגעבען אַ וועגווייזער אויף יודיש פאַר דייזענדע און האַנדעלסלייט מיט'ן נאָמען „מסכת דרך ארץ“ (אַמסטערדאַם, 1880), אין דריי טייל: א, „דרך צדיקים“ — ענט-האַלט תּפלות פאַר די וואָס געפינען זיך אין וועג; ב, „דרך התגריים“ — ענטהאַלט סאַבעלען פון וואָג, מאָס און געלד אין פּערשיידענע מדינות; אין דעם דריטען טייל „דרך המלך“ קומט אַ רשימה פון טראַקטען און וועגען מיט די שטרעקעס צווישען די גרעסערע שטעט. די צווייטע העלפט פון זיין לעבען האָט באַס פּער-בראַכט אין דיהערנפורט, ביי ברעסלוי, וואו ער האָט געגרינדעט אַ יודישע בוך-דרוקעריי.

ביבליאָגראַפיע: מירס, Biblio- theca Judaica, I, 92—93; א. שולמאַן, שעת יהודית-אשכּנזית וספרותה, 45; יוד. רוט. ענצ., III, 877—880; בן-יעקב, אונג. הספרים, 65, 116.

באָססיין ל. (פּסעוודאָנימען: לעאָן עלבע, ב. לעאָן א. אַנד.) — זשורנאַליסט און בעלעטריסט. געבאָרען אין מינסק אין יאָהר 1879. בעקומען אַ יודישע ערציהונג אין חדר און ישיבות, האָט ער זיך שפּע-

בישט שטענדיג אויסגעהאַלטען, אָבער אין דער דרייטטיקייט און קראַפט פון אויסדרוק וויינט זיך ערטער־ווייז אַרויס דער פונק פון אַ גרויסער דיכטער-נשמה. באַוושאַ-ווער האָט אויך איבערזעצט אין פערזען שעקספירס „שיילאָק“ (אַרויסגעגעבען פון דער „היברו פאָבלישינג קאָמפאַני“, ניו-יאָרק), געטהעס „פויסט“ (?) און האָט אַנגעשריבען די ביאָגראַפיעס פון וואַלט ווהיטמאַן, ראַלף עמערסאָן, היינריך היינע און עדווין מאַרקהאַם.

ביבליאָגראַפיע: מיכאל קאַהן, נ.י. באַוושאַווערס לעבען און שאַפען (אַלס פאַררעדער צו באַוושאַווערס געזאַמעלטע ווערק, ניו-יאָרק, 1910); יוד.-רוס. ענצ. IV, 689.

באָוין (פסעוודאָנים) — רוסיש-יודישער פובליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1878 אין וואַלין. האָט שטודירט אין די אונג-ווערזיטעטען פון רוסלאַנד און אויסלאַנד און געענדיגט זיין שטודיום אַלס יוריסט. איינער פון די שעפער פון דער יודישער ראַדיקאַל-נאַציאָנאַלער גרופע „Bos-рождение“ האָט ער גענומען אַ נאָהענ-טען אַנטייל אין דער וואַכענשריפט „די פאָלקסשטימע“ (ווילנא, 1907), און האָט זיך אויך בעטייליגט אין אייניגע אַנדערע יודישע אויסגאַבען, וואו ער האָט פער-עפענטליכט פובליציסטישע אַרטיקלען, דער עיקר איבער יודיש-געזעלשאַפטליכע פראַגען.

באָנאהאַרד זלמן בן משה — דער אויטאָר פון אַ זאַמלונג דינים אין יודיש איבער די הלכות פון מליחה, נידה, חלה און ליכט-בענשען אונטערן טיטעל „מנחה טהורה“ (אויף ריין דייטש איבערזעצט פון עזריאל הילדעסהיימער, פּרעסבורג, 1858).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 339.

באַס (באַסיסטאַ, משורר) שבתאי בן יוסף — ביבליאָגראַף און שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1641 אין קאַליש, געשטאָרבען אין יאָהר 1718 אין קראַטשאַשין. נאָכ'ן טויט פון זיינע עלטערן, וואָס זענען אומגעקומען בעת דער שחיטה מן די יודען אין קאַליש אין יאָהר 1655, איז באַס אַריבערגעפאָהרען קיין פראַג, וואו ער איז געווען משורר אין דעם כּאָר פון דער בעריהמטער פראַג-גער „אַלטנטישעהל“ און אין דער פרייער צייט זיך אָבגעגעבען מיט ליטעראַטור. אויסער זיין העכסט וויכטיגען ביבליאָ-גראַפישען ווערק „שפתי ישנים“, וואָס האָט איהם בעריהמט געמאַכט אַלס דעם פאַטער פון דער העברעאישער ביב-ליאָגראַפיע, און אַ פירוש אויף רש"י, האָט ער זיך בעטייליגט אויך אין דער יודישער ליטעראַטור. אין יאָהר 1669 האָט ער אַרויסגעלאָזט אַ נייע אויסגאַבע פון משה שערטעלשס (ועה) יודישען פירוש אויף דער תורה און די פינף מגלות, באַר-

באַטוויניק ב. — נאָוועליסט. גע-באָרען אין ראַקאָו, מינסקער גוב. אין יאָהר 1884. האָט געלערנט אין חדר און ישיבות. שפעטער איז ער געוואָרען אַ מאַלעראַרייטער און האָט זיך אָנגעהויבען צו בעטייליגען אין דער אַרבייטערבעווע-גונג. אין יאָהר 1905 האָט ער אויסגעוואָנ-דערט קיין אַמעריקאַ. דער גרעסטער טייל פון זיינע סקיצען איז געדרוקט געווען אין „פאָרווערטס“ און „צוקונפט“.

ערשיענען זיינע ליעדער אין דעם לאַנדאָ-
 נער „אַרבייטערפריינד“ און אין דער
 גרויסע פעהיגקייטען און אונגעוועהנ-
 ליכען זכרון, האָט ער זיך גרינדליך אויס-
 געלערנט ענגליש און פערעפּענטליכט איי-
 ניגע זיינע איבערזעצטע ליעדער אין דער
 ענגלישער אַנאַרכיסטישער צייטונג „לי-
 בערטי“. דער רעדאַקטאָר פון „ליבערטי“
 בענדזשאַמען טאַקער, אַ בעוואַוסטער
 אַנאַרכיסט-אינדיווידוואַליסט, האָט זיך
 פּעראַינטערעסירט מיט באָוּשָׁוֶרס טאָ-
 לענט און האָט אויפגעשריבען וועגען איהם
 אַ בעגייסטערטען אַרטיקעל אין זיין ציי-
 טונג, וואו ער בעטראַכט איהם ווי אַ ניי-
 עם שטערן אין דער ענגלישער פּאָעזיע.
 דער דאָזיגער לויבגעזאַנג האָט געהאַט
 זעהר שלעכטע רעזולטאַטען פאַר דעם יונ-
 גען עמפּינדליכען דיכטער, צו צוויי און
 צוואַנציג יאָהר האָט ער אָנגעהויבען אַרויס-
 צווייזען סמנים פון פּסיכישער אונגאַר-
 מאַלקייט און זייט 1899 געפינט ער זיך
 אין אַ ניי-יאָרקער שפיטאַל פאַר גייסטיג-
 קראַנקע, פּערזונקען אין אַ שווערער מע-
 לאַנכאַליע. דאָס ביסעל, וואָס ער האָט
 אָנגעשריבען אין פּערלויף פון זיין קורצער
 ליטעראַרישער טעטיגקייט, איז ערשיענען
 אין צוויי קליינע זאַמלונגען — „ליעדער
 און געדיכטע“ און „בילדער און געדאַנ-
 קען“ (אַרויסגעגעבען פון ל. פּרידמאַן,
 לאַנדאָן). אויסער זיינע אַרבייטער-ליע-
 דער, וועלכע פּערמאַגען גאַנץ שטאַרקע
 טענער, נאָר זענען מיסטענטילס צו טענ-
 דענציען, האָט ער געשריבען אויך לירי-
 שע און פּילאָזאָפּישע געדיכטען, וואָס
 ציילענען זיך אויס מיט אַ שטאַרקען פּער-
 זענליכקייטס-געפּיהל און זענען גאַנץ אַפט
 דורכגעדרונגען מיט אַ בייסענדען סאַר-
 קאַום. די שפּראַך פון זיינע ליעדער איז
 האַרט און פּערדייטשט, דער פּערזענקלעכ-
 ערשיינען זיינע ליעדער אין דעם לאַנדאָ-
 נער „אַרבייטערפריינד“ און אין דער
 גרויסע פעהיגקייטען און אונגעוועהנ-
 ליכען זכרון, האָט ער זיך גרינדליך אויס-
 געלערנט ענגליש און פערעפּענטליכט איי-
 ניגע זיינע איבערזעצטע ליעדער אין דער
 ענגלישער אַנאַרכיסטישער צייטונג „לי-
 בערטי“. דער רעדאַקטאָר פון „ליבערטי“
 בענדזשאַמען טאַקער, אַ בעוואַוסטער
 אַנאַרכיסט-אינדיווידוואַליסט, האָט זיך
 פּעראַינטערעסירט מיט באָוּשָׁוֶרס טאָ-
 לענט און האָט אויפגעשריבען וועגען איהם
 אַ בעגייסטערטען אַרטיקעל אין זיין ציי-
 טונג, וואו ער בעטראַכט איהם ווי אַ ניי-
 עם שטערן אין דער ענגלישער פּאָעזיע.
 דער דאָזיגער לויבגעזאַנג האָט געהאַט
 זעהר שלעכטע רעזולטאַטען פאַר דעם יונ-
 גען עמפּינדליכען דיכטער, צו צוויי און
 צוואַנציג יאָהר האָט ער אָנגעהויבען אַרויס-
 צווייזען סמנים פון פּסיכישער אונגאַר-
 מאַלקייט און זייט 1899 געפינט ער זיך
 אין אַ ניי-יאָרקער שפיטאַל פאַר גייסטיג-
 קראַנקע, פּערזונקען אין אַ שווערער מע-
 לאַנכאַליע. דאָס ביסעל, וואָס ער האָט
 אָנגעשריבען אין פּערלויף פון זיין קורצער
 ליטעראַרישער טעטיגקייט, איז ערשיענען
 אין צוויי קליינע זאַמלונגען — „ליעדער
 און געדיכטע“ און „בילדער און געדאַנ-
 קען“ (אַרויסגעגעבען פון ל. פּרידמאַן,
 לאַנדאָן). אויסער זיינע אַרבייטער-ליע-
 דער, וועלכע פּערמאַגען גאַנץ שטאַרקע
 טענער, נאָר זענען מיסטענטילס צו טענ-
 דענציען, האָט ער געשריבען אויך לירי-
 שע און פּילאָזאָפּישע געדיכטען, וואָס
 ציילענען זיך אויס מיט אַ שטאַרקען פּער-
 זענליכקייטס-געפּיהל און זענען גאַנץ אַפט
 דורכגעדרונגען מיט אַ בייסענדען סאַר-
 קאַום. די שפּראַך פון זיינע ליעדער איז
 האַרט און פּערדייטשט, דער פּערזענקלעכ-

בעל שם-טוב", "ר' חיים רייזעס", "דער
 אַמעריקאַנער דאָקטאָר" — זיי אַלע ערשיי-
 נען אין גיכען אין ניו-יאָרק). נישט קו-
 קענדיג אויף דעם, וואָס זיינע שאַפונגען
 האָבען נישט קיין זעלבסטשטענדיגען לי-
 טעראַרישען ווערט, האָט ער דאָך געווי-
 סע פּערדיענסטען פאַר דער יודישער לי-
 טעראַטור אין גאַליציען; דורך זיינע פּער-
 שידענאַרטיגע אויסגאַבען האָט ער גע-
 שאַפּען פאַר גאַליציען אַ זעלבסטשטענדיגע
 ליטעראַרישע היים, האָט דאָרט אויפגע-
 וועקט דעם אינטערעס צו דער יודישער
 ליטעראַטור און מיטגעהאַלפּען די גאַלי-
 ציש-יודישע שרייבער אויסצובילדען זיי-
 ערע ליטעראַרישע פעהיגקייטען. באַדער
 האָט אויך זעהר פּיעל געשריבען אין העב-
 רעאיש, דייטש און פּויליש.

ביבליאָגראַפיע: אויטאָביאָגראַפישע
 באַטייען; דער פּאָלקספּריינד (וואָרשענשריפט,
 סאַנאָק), 1911; יוד.רום. ענז. III, 661 —
 662.

באָוּשָׁוֶר יוסף — דיכטער.
 געבאָרען אין יאָהר 1872 אין ליבאַ-
 וויץ, מאָהלעווער
 גוב. האָט געלערנט
 אין חדר און שפּע-
 טער אַ געוויסע צייט
 ביי זיין פאָטער, אַ
 גרויסען למדן; דאָך
 איז זיין יודישע
 בילדונג געוועזען אַ
 גאַנץ קאַרגע, און ער איז פּריה אַוועק
 אַרבייטען אין אַ מעהל-געשעפּט. אין יאָהר
 1890 איז ער אַוועקגעפּאָהרען קיין אַמע-
 קאַ, וואו ער האָט זיך אָנגעהויבען צו
 בעשעפּטיגען מיט פּעלדאַרבייט. שפּעטער
 האָט איהם זיין ברודער איינגעאַרדענט אַ
 בשמים-קראַם, אָבער אויך פון דעם גע-
 שעפּט האָט זיך גאַרנישט אויסגעלאָזט.
 צו דער צייט זענען צום ערשטען מאָל

תורה, געקליבען פון פערשיידענע ספרים, ווי ס' עקידה, אלשיך א. א. וו., האָט קיין גרויסען ערפּאָלג נישט געהאַט און ערשט אין העכער זעכציג יאָהר אַרום איז ער-שיענען פון איהם אַצווייטע אויפלאַגע (אַמסטערדאַם, 1688). דער „מליץ יושר" האָט געזאָלט דיענען די לעזער אַנשטאַט דרשות: „דען דיא לייט הערין דרשות אין שולען אונ' פר שטינן ניט ווש די דרשה איז, אָבער אין דען ספר קאָן ער בילעצום (לאַנגזאַם) לייאנן זעלברט צו פר שטין, אונ' ווען ער ניט פר שטיט, דאָ קאָן ער רידן מיט זיינעם חבר דרויף" ... אשכנזי איז אויך געווען דער מחבר פון דעם העברעאישען ווערק „שרש יעקב" (קראָ-קוי, 1585) — אַ אינדעקס פון די דינים, וואָס ווערען געבראַכט אין „שלחן ערוך" און „יורה דעה".

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפּת-יהודית-אשכנזית וספרותה, 36—38; יוד-רום.

ענצ. III, 574; יוד-ענצ. ענצ. XII, 651; מ. גרינבוים, Jüdischdeutsche Chrestomatie, 192—203; נ. קארפּעלעס, די גע-שיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, 1010—1012; מ. פינעס, די געשיכטע פון דער יודי-שער ליטעראַטור, I, 24—30; בן-יעקב, אוצר הספרים; ש. י. פיין, כנסת ישראל; פירסט, Bibliotheca Judaica, II, 19—20.

אשכנזי יעקב בן שאול — ועה ישראל בן אברהם אבינו, אשר אַנשער בן יוסף מרדכי פון פּויוטן — איבערזעצער. האָט גע-לעבט צווישען XVI און XVII יאָהר-הונדערט. ער האָט איבערזעצט אויף יו-דיש דעם גאַנצען מחזור (צום ערשטען מאַל ערשיענען אין פראַג, 1600, דאָן זעהר פיעל מאַל איבערגעדרוקט געוואָרען).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אוצר הספרים, 318; וואַלף, Bibliotheca Heb-raica, I, 359.

ב.

באָדער גרשם — פּיאָנער פון דער יודישער ליטעראַטור אין גאַליציען. גע-באָרען אין יאָהר 1868 אין קראָקוי, אין אַנאַרטאָדאָקסישער פאַמיליע. זיין פאָ-טער איז געוועזען אַ גמרא-מלמד און האָט אָנגעשריבען עטליכע יודישע [ראָ-מאַנען, פון וועלכע ס'איז געדרוקט: טאַנע און פּיכטע], היינריך אָדער געשמדט און געהאַנגען, און צביה פון אָדעסאַ. באָדער האָט בעקומען אַ טראַדיציאָנעלע יודישע ערציהונג. זיין ליטעראַרישע טע-טיגקייט אין יודיש האָט ער אָנגעהויבען אין יאָהר 1894 אין דער לעמבערגער ציי-טונג „פרמל". ער האָט רעדיגירט די צוויי-וועכענטליכע שריפט „העברי" (לעמבערג,

1898), געגרינדעט די ערשטע יודישע טעגליכע צייטונג אין עסטרייך „טאָגבלאַט" (וואָס ערשיינט אין לעמבערג זייט 1904). פון יאָהר 1896 גיט ער יעהרליך אַרויס „דעם יודישען פּאָלקסקאַלענדער"; ער האָט אויך רעדאַגירט אייניגע אַנדערע זאַמעל-ביכער („שטרעאלען", 1904 און 1909). אין די אַלע אויסגאַבען, ווי אויך אין איי-ניגע אַמעריקאַנער יודישע צייטשריפטען און אין „יוד", האָט ער פּערזענליכט בילדער, אַלעגאָריען, קינדער-מעשהליך, פעליעטאַנען, פּובליציסטישע אַרטיקלען, היסטאָרישע מאָנאָגראַפיען. ער האָט אַ-געשריבען אויך אייניגע דראַמעס („אין קעלער", „נאָהענט ביים פּייער", „ישראל

דיא נייארט גימאכט זיין צו לערנן דרויש מעשים, דאָש איז גרויש שנעלערייא, דער ווייל קיין לה"ק שטיט דער בייא, נייארט דאָש ספר איז גיוואָרן גימאכט אונ' גישטעלט צו פר שטין לה"ק עשרים וארבע וויא מן עש קנעלט, אונ' איטליכש וואָרט וואול פר מעלט... דרום האָבן מיר רש"י אויך גידריקט, דז איינש דז אַנדרי ריקט, דען ווער דאָ ווערט קענן דאָש טייטשי פירוש, ווערט רש"י אויך פר שטין בשורש, אונ' איטליכר קאָן איין למדן ווערן, דיא תורה ווערט זיך מערן, אונ' אין נביאים אחרונים דאָ איז דאָש טיי-סשין אונ' רש"י פיל, אן מאש אונ' אן צייל... דער „המגיד“ האָט געהאָט גרויס ערפאָלג און איז זעהר פיעל מאָל, אין פערשיי-דענע ערטער, אַרויסגעגעבען געוואָרען. אין יאָהר 1699 איז ער ערשיענען אין אַמסטרעדאַם אונטערן טיטעל „אגודת שמואל“ מיט פיעל הוספות און שנויים, דורך שמואל דלוגאָטש פון גראָדנא און אליקום בן יעקב ש"ץ. — גיט אין אַנ'-ערך אַ גרעסערן ערפאָלג, ווי דער „המגיד“, האָט געהאָט אשכנזים צווייטער ספר „צאינה וראינה“, וואָס איז געוואָרען דאָס פאָפּולערסטע בוך פון דער גאַנצער יודישער און אפשר אויך העברעאישער ליטעראַ-טור. די צייט, ווען ס'איז אַרויס די ער-שטע אויסגאַבע פון דעם „צאינה וראינה“, איז נישט פעסטגעשטעלט, מען רעכענט, אַז דאָס איז געשעהן אין יאָהר 1590. די באַזעלער אויסגאַבע פון 1622 מוז זיין אַפנים די דריטע. זייט דעם האָט עס אויסגעהאַלטען הונדערטער אויפלאַגען, וועלכע געהן אַרויס נאָך ביז אויף דעם היינטיגען טאָג. דאָס „צאינה וראינה“ איז אַ פראַכטפולע פאַראַפראַזע פון דעם חומש מיט די הפטרות און די פינף מגלות; די ביבלישע ערצעהלונגען זענען דאָ אויף אַ וואונדערליכען אופן צוזאַמענגעמישט

מיט לעגענדעס, אגדות, מעשיות, משלים, סענטענצען, אַנעקדאָטען, אַרויסגענומען פון תלמוד און מדרש, ווי אויך פון זעהר פיעל שפעטערדיגע ספרים און פירושים. געשריבען איז דאָס בוך אין אַ פריינדלי-כען, נישט געקינסטעלטען, אינטים-פאָלקס-טימליכען טאָן, און דורכגעדרונגען מיט אַ טיעפען פרומען ערנסט, וואָס גיט איהם צו אַ בעזונדערן חן. אַדאַנק זיינע גרויסע מעלות, איז דאָס „צאינה וראינה“ געוואָ-רען דאָס בעליעבסטע יודישע פאָלקס-בוך, אַ מאַראַלישער וועגווייזער פאַר גאַנ-צע דורות יודישע פרויען, וואָס זיין ער-ציהונגסווערט פאַר זיי איז נישט אַבזושאַ-צען. אַ לאַטיינישע איבערזעצונג פון דעם „צאינה וראינה“ אויף דער פרשה בראשית איז אַרויס אין יאָהר 1660 אין העלמשטאַדט דורך דעם קריסטליכען געלעהרטען יאָהאַן זויבערט און ווערט אויך געבראַכט אין וואָלפּס „Bibliotheca Hebraica“, III, דאָס „צאינה וראינה“ איז אויך איבערגע-לעגט אויף פראַנצויזיש פון אַ געוויסען אַלעקסאַנדער קרעהאַנזש אין זיין ווערק *La Semaine Israelite ou le Tseena Ourena Moderne*, פאַריז, 1846. אין יאהר 1911 האָט זיך אין *Mitteilungen Zur jüdischen Volkskunde* אַנגעהויבען דרוקען אַ דייטשע איבערזעצונג פונ'ם „צאינה וראינה“, געמאַכט פון ש. גאָלדשמידט, מיט אַנ'אינלייטונג און אָנמערקונגען פון ד"ר א. מאַרמאַרשטיין. ס'איז אויך ווערט צו דערמאָהנען אַ יודישע אויסגאַבע פון דעם „צאינה וראינה“, אַרויסגעגעבען דורך דעם דרוקער מאַי אין מעץ אין סוף פון דעם XVIII יאָהרהונדערט, וועלכע צייכלענט זיך אויס מיט איהר פראַכט און שענקייט פון דער אויסערליכער זייט. — דאָס דריטע ווערק פון אשכנזי „מליך ישר“ (לובלין, 1622) — אַ זאַמלונג פון פשטים צו דער

שער נאטור. דעריבער זענען די דראמען, וואו ער פרובט זיך צו בעהאנדלען פער-שידענע פראבלעמען, נישט געלונגען, און זענען מייסטענטיילס געשאפען און-טער זייטיגע ווירקונגען. זיין שוין דער-מאָהנטע פיעסע „משיח ציטען“ פערמאָנט פיעל שענע לירישע שטעלען, איהר פעהלט אָבער דראַמאַטישע האַנדלונג; אין „גאָט פון נקמה“ זענען די שענסטע ערטער פון צווייטען אָקט (איבערגעאַרבייט פון זיין ערצעהלונג „די שענע מאַרי“) ליריש און נישט ענג צוזאַמענגעבונדען מיט'ן אַלגע-מיינעם גאַנג פון דער דראַמע, וועלכע איז דערצו אין איהר הויפטמאָטיוו — דעם קאַמף פון יענקעל שאַפשאַוויטש מיט גאָט — נישט גענוג בערגינדעט. נאָך שוואַכער אין דער הינויכט איז זיין היסטאָרישע טראַגעדיע „שפתאי צבי“ („ליטעראַרישע מאָנאַטששריפטען“, 1908, III), וואו ער פרובט זיך צו שילדערן דעם קאַמף פון צוויי וועלטען — דער זינדיגער תאוה פון דער ערד (שרה) מיט דער הימלישער אידעע (די תורה). אויסער די דאָזיגע דראַמעס, דער דרייאַקטיגער קאַמעדיע „יחוס“ (אין זאַמעלבוך „די יודישע יו-גענד“), וואו עס ווערט אַרויסגעפיהרט די אונטערגעהענדיגע יודישע בלוט-אַריסטאָ-קראַטיע און די אויף איהר אָרט אויפקו-מענדיגע געלד-אַריסטאָקראַטיע, דעם ביב-לישען איינאַקטער „אַמנון און תמר“ (1909) און דער צווייאַקטיגער דראַמע „דער בונד פון די שוואַכע“ („די יודישע וועלט“, 1912, I—II), זענען נאָך נישט פערעפענטליכט זיין ביבלישע דראַמע „פיתח טאַכטער“ און זיין פיעסע „ווען דער פריהלינג קומט“. — אַש איז דער פאַפולערסטער יודישער שריפטשטעלער צווישען די נישט-יודישע קרייזען. פיעל פון זיינע ווערק זענען איבערזעצט אויף רוסיש, דייטש און אַנד. שפראַכען. עס זע-

נען דאָ אייניגע זאַמלונגען פון זיינע ווערק אויך אויף העברעאיש. זיינע געזאַמעלטע שריפטען אין יודיש זענען ערשיענען אין 8 בענד (פערלאַג „פראַגרעס“ און ב. שימן). אויסערדעם זענען אַרויסגעגעבען בעוונדער אַ קליינע זאַמלונג קיזען און-טערן טיטעל „מאַמענטען“ (פערלאַג „פראַ-גרעס“, 1909), וואו עס ווערען געשילדערט אייניגע דראַמאַטישע עפיזאָדען אויס דער פרייהייטס-בעוועגונג אין רוסלאַנד אין יאָהר 1905, און דאָס ערשטע בוך (בראשית) פון זיינע „מעשהליך פון חומש“ (ווילנער פערלאַג פון ב. א. קלעצקין, 1912).

ביבליאָגראַפיע: ש. צינבערג, אין דער יוד.-רוס. ענצ. III, 584—586; בעל-מחשבות, נעקליבענע שריפטען, I, 133—144, 175—178; II, 87—88, 91—94; ש. נינגר, דער נביא פון דער ערד, אין די „ליטעראַרישע מאָנאַטששריפטען“, 1908, IV; דוד פינסקי, שלום אש, אין דער „זוקונפט“, 1907, I.

אשכנזי יעקב בן יצחק — בע-ריהמטער אַלט-יודישער שריפטשטעלער, דער מחבר פון דעם „צאניה וראינה“. גע-באָרען אין מיטען דעם XVI יאָרהונדערט אין יאַנאַוו (?), געשטאָרבען אין יאָהר 1628 אין פראַג. אשכנזי האָט געפיהרט זיין יחוס פון רש"ן און האָט געשטאַמט פון דער פאַמיליע רבינו. אין זיין צייט איז ער בעריהמט געווען אַלס אַ גרויסער גאון און רבנישער אויטאָריטעט. אין אַלע פון איהם בעקאַנטע ווערק האָט ער פער-פאָלגט דעם צוועק, צו מאַכען דעם תנ"ך פערשטענדליך פאַר די ברייטסטע שיכטען פון פאָלק. זיין ערשטעס ווערק „המגיד“ (פראַג, 1576) איז אַן איבערזעצונג, צוזאַ-מען מיט אַ פירוש, פון נביאים וכתובים (אויסער דברי הימים). דער מחבר זאָגט פאַלגענדעס וועגען דעם צוועק פון זיין ספר: „דאש עיקר ספר איז ניט גישטעלט גיוואָרן אַז זונשט אַנדרי טייטש ספרים

שען אַנדערע יודישע שרייבער. אָבער אויך די ליעבע און בענקשאַפט צו דער נאַטור, צו דער „מוטער-ערד“, איז חאַ-ראַקטעריסטיש פאַר איהם. ער בעטראַכט נישט די נאַטור ווי אַ זייטיגער צושויער—ער פיהלט זיך אַליין ווי אַ טייל פון איהר, און, פערקעהרט, זי איז אַזוי ווי אַ טייל פון איהם. זי גיסט זיך צונויף מיט זיינע שטימונגען, און זי ווערט ביי איהם פער-זאָנפֿיצירט און אינאיינעם דערמיט—פער-יודישט. צוליעב דעם פערלירען מאַנכע פון זיינע בילדער זייער חן, ווען מען פרובט זיי איבערזעצן אין אַנאַנדער שפראַך. די העלדען פון זיינע ערצעה-לונגען (אין דעם ערשטען פעריאָד פון זיין שאַפֿען) זענען מייסענטיילס אינוואַניער פון קליינע שטעדטליך, פון דערפער, פון אָבגעלעגענע געגענדען, וואו דער מענש פיהלט טיעפער דעם צובונד צו דער ערד („אַ ברוגו“, „שבת אין וועג“, אויף דעם וועג קיין שעמעניץ“, „איבער דער גרע-ניץ“, „פריהלינג“ א. א. וו.). אַ רעאַ-ליסט לויט זיין אויסווייניגסטען סטיל, איז ער לויט זיינע שטימונגען אַ ראַמאַנ-טיקער. בעזונדערס קענטיג איז עס אין „שטעדטעל“, וואו דאָס פאַטריאַרכאַלישע יודישע לעבען אין פוילען איז אַזוי אידע-אַליזירט און בעהנט, אַז עס זעהט אויס ווי אַ גאָטגעבענשטע אידיליע. די גאַנצע פּאָעזיע פון דער פרום-פאַרצייטיגער יודי-שער וועלט אין דעם פויליש-חסידישען קליינשטעדטעל האָט אַש פּעראַייביגט אין אַ רייה מייסערהאַפטע בילדער, וואָס זענען געשריבען אין אַ רוהיגען עפישען טאָן, און זענען דאָך דורכגעזאַפט מיט אַ ווייכען און טיעפען ליריזם. אַש טאַלענט אָבער פערמאָנט זעהר וועניג דראַמאַ-טישע עלעמענטען. טראַגישע איבער-לעבונגען, קאָנפליקטען, אינווייניגסטע שטרייטען זענען פרעמד זיין קינסטלערי-

ליאַטעק“ ערשיענען אַש ערשטע דראַמע „צוריקגעקומען“, וועלכע איז אויפגעפיהרט געוואָרען מיט ערפאָלג אויף דער פוילי-שער ביהנע אין וואַרשוי. אַ געוויסען ער-פאָלג אויף די אייראָפּעאישע און יודישע ביהנען האָבען געהאַט אויך זיינע שפּע-טערדיגע דראַמען „משיחס צייטען“ (1906) און „גאָט פון נקמה“ (1907). אין יאָהר 1908 איז אַש געווען אין ארץ-ישראל און האָט די איינדריקען פון זיין רייזע איבער-געגעבען אין בילדער און בריעף. די שפּורען פון דער פּאַלעסטינאַ-רייזע פיה-לען זיך אויך אין דער סעריע היסטאָרישע בילדער, וועלכע זענען אַרויס שפּעטער מיט דעם נאָמען „אין ארץ-ישראל“ (פער-לאַג „ביכער-פאַר-אַלע“, 1911). ענדע 1909 איז אַש אַוועק קיין אַמעריקאַ, וואו ער האָט פערבראַכט ביזן זומער 1910. צוריקגעקומען קיין רוסלאַנד, האָט ער פערעפענטליכט אין „פריינד“ אַ גרויסע ערצעהלונג „אַמעריקאַ“, וואו עס איז גע-שילדערט דער טרויעריגער מזל פון אַ יו-דישען עמיגראַנטען-קינד יוסעלע. אין דערזעלבער צייט האָט ער אָנגעשריבען אַ דרייאַקטיגע קאָמעדיע „דער לאַנדסמאַן“ אויס דעם לעבען פון די יודען אין אַמע-ריקאַ. אין יאָהר 1911 האָט זיך געדרוקט אין „פריינד“ זיין ראַמאַן „מערי“ אויס דעם לעבען פון דער יודיש-רוסישער אינ-טעליגענץ. אין דעם זשורנאַל „די יודישע וועלט“, VI—V, 1912, האָט זיך אָנגע-הויבען צו דרוקען זיין פּאָעמע אין פיער געזאַנגען „דאָס חורבן בית המקדש“, איינע פון זיינע שענסטע זאַכען. — אַש פערנעהמט איינעם פון די אָנגעזעהענס-טע ערטער אין דער נייער יודישער לי-טעראַטור. די לירישע צאַרטיקייט און דער ראַמאַנטישער חן, וואָס ליגט אויס-געגאַסען אויף די בעסערע ווערק זיינע, איז דאָס, וואָס צייכענט איהם אויס צווי-

זעלבסטבילדונג. צו איינאונצוואַנציג יאָהר איז ער אַוועק קיין רומעניען, וואו ער האָט אין יאָהר 1870 אַרויסגעגעבען זיין ווערק אין וועברעאיש „בית יעקב או דמעת עשוקים“. שפעטער האָט ער פּערעפּענט-ליכט אייניגע ראַמאַנען אין יודיש: „ארבע אבות נזיקין“ (4 טייל), „דאָס שלעכטע קינד“ (3 טייל), „עץ הדעת אָדער די צי-וויליזאַציאָן“ (4 טייל), „חיוון ישראל אָדער הבוט הקבר“, „די געהיימניסע דער יאַסיער געמיינדע“, „די גענאַרטע וועלט“ (4 טייל).

ביבליאָגראַפֿיע: סאָקאלאָוס, ספר זכרון, 6: יוד. ענג. ענג. IX.

אַש שְׁלֹום — בעוואוסטער בע-לעטריסט און דראַמאַטיקער. געבאָרען אין

יאָהר 1880 אין קוט-נאָ, וואַרשויער גוב. אין אַ בעל-הבתי-שער פאַמיליע. בע-קומען אַ טראַדיצ-יאַנעלע יודישע ער-ציהונג, איז ער ענדע 1899 אַוועק

קיין וואַרשוי, וואו ער האָט אָנגעהויבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט גלייכצייטיג אין יודיש (די ערצעהלונג „משהלע“ אין „יוד“, 1900) און העברעאיש („בדרך“ — אין „הדור“). אין יאָהר 1903 האָט דער פּערלאַג „פּראָגרעס“ אַרויסגעגעבען אַ זאַמלונג פון זיינע ערצעהלונגען, אין אַ שלעכטער צייט, וואָס איז גוט אויפגענו-מען געוואָרען פון דער קריטיק. אין 1904 האָט זיך אין „פּריינד“ אָנגעהויבען דרוקען אַש „שטעדטעל“ — אַ פּאַעמע פון יודי-שען לעבען אין פּוילען, איינס פון די שענסטע ווערק אין דער נייער יודישער ליטעראַטור, וואָס האָט געוואונען פאַר דעם אויטאָר פּאָפּולאַריטעט. אין דעמועל-בען יאָהר איז אין פּרצעס „יודישער ביב-

נאָך דעם לעצטענס טויט, ווען די פאַבריק איז אַריבער צו זיינע שותפים, האָט ער נאָך אַ געוויסע צייט געאַרבייט אַלס מייס-טער אויף אַ פרעמדער מעטאַלפאַבריק, אָבגעבענדיג זיך צו גלייכער צייט אויך מיט זעלבסטבילדונג: זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט אַרנשטיין אָנגעהויבען אין דער יודיש-פּוילישער צייטשריפט „Izrael- lita“ אין יאָהר 1897 און זייט דאַמאַלס איז ער געוואָרען אַ שטענדיגער מיטאַר-בייטער פון פּערשיידענע פּוילישע אויס-גאַבען. אונטער זיין שטענדיגען פּסעוו-דאָנים אַנדושיי מאַרעק האָט ער פּער-עפּענטליכט אַ גאַנצע רייה טעאַטערשטיק, וועלכע זענען אויפגעפיהרט געוואָרען אויף דער פּוילישער ביהנע. אַדאַנק דעם דירעקט-טען איינפלוס פון דר. יוסף לוריא האָט אַרנ-שטיין אָנגעהויבען צו שרייבען אויך יודיש און האָט זיך בעטייליגט אין פּערשיידענע יודישע צייטשריפטען („יוד“, „וועג“, „פּריינד“, „אונזער לעבען“ א. אַנד.) מיט ערצעהלונגען, הומאַרעסקען, געדיכטען, טעאַטער-רעצענזיעס א. ד. ג. אויסערדעם זענען אויף יודיש ערשיענען זיינע פּאַל-גענדע דראַמאַטישע ווערק: די פּיעראַק-טיגע דראַמע „דאָס ווילנער בעל-הבית ל“ (פּערלאַג „יבנה“), און די איינאַקטערס „דאָס אייביגע ליעד“ (אויסגאַבע „פּער-לאַגס-ביוראָ“), „ברודער און שוועסטער“, „מיין ווייבס משוגעת“ (אין רייזענס „דאָס נייע לאַנד“), „דער פּראַגעצייכען“ (אין „פּריינד“, 1912) א. אַנד. די ערשטע צוויי ווערק זענען פּיעל מאָל אויפגעפיהרט גע-וואָרען אויף דער יודישער ביהנע. אייביגע פון אַרנשטיינס פּיעסען זענען אויך אי-בערזעצט אין רוסיש און העברעאיש.

אַרענשטיין ישראל — ראַמאַנען-שרייבער. געבאָרען אין יאָהר 1831 אין יאַמפּאָל, פּאָדאָליען. האָט געלערנט ביי מלמדים און בגנבה זיך אָפּגעגעבען מיט

נישע ווערק אויף פראנצויזיש (א צווייטער זון אקסענפעלדס איז געוועזן א בעגאב-טער ארטיסט). אַנ'ערצעהלונג אַקסענ-פעלדס איז אויך ערשינען אין רוסישער איבערזעצונג אין דעם „Вестникъ рус-скихъ евреевъ“ 1872, אונטערן נאָמען „За двумя зайцами“ — אַקסענפעלד קען גערעכענט ווערן פאַר דעם בעדיי-טענדסטען יודישען שריפטשטעלער אין דעם ערשטען פּעריאָד פון דער נייער יודישער ליטעראַטור. נישט קוקענדיג אויף מאַנכע קינסטלערישע פּעהלערן האָבען זיינע ווערק דאָך אַ גרויסען קולטור-היסטאָרישען אינ-טערעס אַלס טאַלענטפולע שילדערונג פון דעם יודישען לעבען אין די ערשטע יאָהר-צעהנדיגער פון דעם פּערנאַנגענעם יאָהר-הונדערט; הייך אין נאַטורטייע בילדער פון דעם יודישען לעבענסשטייגער אין אַנ-עפּאָכע, פון וועלכער עס איז געבליבען זעהר וועניג, מענשליכע דאָקומענטען, זענען אַקסענפעלדס ווערק געשריבען אין אַ לעבעדיגען טייל און ריינער עכט-פּאָלקסטימליכער שפּראַך.

ביבליאָגראַפיע: א. ב. נאָטלאַכער, אין שלום-עליכטס, „יודישער פּאָלקסביבליאָטעק“, I, 257—258; די האַדמה פון די אַרויס-געבער צו, דער נענארטער וועלט; צינבערג, אין „Восходъ“, 1903; י. לערנער, Критиче-скій разборъ произведений Арсен-Фельда (אָרעס, 1868); ל. חויענער, dish Literature, אינדעקס דר. מ. פינגס, די נעשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 91—95; יוד. רוסי. ענצ. I, 662—663.

אַרביך חיים בן יעקב דרוקער — בעוואוסטער אַמסטערדאַמער דרוקער. זיין טעטיגקייט אַלס דרוקער און אַרויס-געבער, מחבר און איבערזעצער האָט גע-דויערט פון יאָהר 1690 ביז 1724. בעוון-דערס טעטיג איז ער געווען אַלס אַרויס-געבער פון יודישע ביכער. פון זיינע ווי-

טיגסטע אויסגאַבען איז צו דערמאָהנען: זיינע אייגענע איבערזעצונגען פון מנשה בן ישראלס בעריהמטען ווערק, מקוה „ישראל“ און פון די „מסעות ר' בנימין מטודילה“ (איבערזעצט פון האָלענדיש — אַמסטערדאַם, 1690; אין 20 יאָהר אַרום איבערגעדרוקט אין פּראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין); דער דורך איהם פּערפאַסטער מוסר-ספר אין יודיש אונטערן טיטעל „לב חכמים“, וואָס איז געדרוקט צוזאַמען מיט'ן דעם בעקאַנטען ווערק „לב טוב“ פון רב יצחק בן אליקים פון פּרויען (זעה) און איז גע-וואָרען איינס פון די פּאָפּולערסטע יודישע מוסר-ספרים, אויסהאַלטענדיג אַ אונגעהיי-ערע צאָהל אויפלאַגען (ערשטע אויסגאַבע קראָקוי, 1641? — זעה בן-יעקב, 254); אַ יודישע איבערזעצונג פון ר' שמעון עקיבא בער העניכש (זעה) ווערק „מעשה ה'“, אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1708 אין אַמס-טערדאַם צוזאַמען מיט'ן העברעאישען אַר-גינאַד-טעקסט און מיט הוספות פון אַרביך; אַ נייע אויסגאַבע פון „צאינהוראניה“, 1711; אין דעם זעלבן יאָהר איז ביי זיין מיטוויקונג ערשינען דאָס בעריהמטע מוסר-ווערק פון ר' יצחק אבוהב, „מנורת המאור“ מיט'ן פירוש „נפש יהודה“ און יודישער איבערזעצונג פון ר' משה בן שמעון פּראַנקפורטער (זעה).

ביבליאָגראַפיע: יוד. ענצ. ענצ. V, 3; בן-יעקב, 254, 338, 346, 355, 365. אַרנשטיין מאַרק — פּויליש-יו-דישער דראַמאַטיקער און שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1879 אין דער פּאָמיליע פון אַ פּערמעגליכען אייזענפאַבריקאַנט. אין דער יוגענד האָט אַרנשטיין גע-נומען אַנ'אַנטייל

אין פיהרען דעם פּאָטערס פאַבריק, און

בריוועל, וואָס ער האָט אין יאָהר 1862 (?) געשיקט צו זיין פריינד א. ב. גאָטלאָבער, צוזאַמען מיט אַרשימא פון זיינע 26 ווערק: אַ רייסטער פון אַלע ספרים, וואָס איך דער געשוואוירענער אַדוואָקאַט, נאָטאַריוס אַקסענפעלד אין אָדעס האָב געמאַכט אין לשון „פראַסט יודיש“ (די זענען נאָך ניט געדרוקט). פון דרייסיג יאָהר האָב איך אַלץ די ספרים געשריבען פון פראַסטע יודענס וועגען, די וואָס קענען קיין שום אַנדער לשון נישט. אַ טייל ספרים זענען קאָמעדיעס, אַ טייל זענען פון הולטייעס שווינדלערס אָבגערעדט און פון זייער שוואַרצען סוף, וואָס זיי האָבען געהאַט. די מענשען, וואָס וועלען די ספרים לעזען לאַכענדיג, וועלען אין איינוועגס הערען מוסר און דרך-ארץ און טאַקע אַלערליי וויסענשאַפטען אויך“. אָבער פון די אַלע ווערק, וועלכע זענען געשאַפֿען געוואָרען צווישען די צוואַנציגער און פערציגער יאָהרען פון פאַריגען יאָהרהונדערט, זענען נאָר אייניגע פערפענטליכט געוואָרען; אַזוי איז אין יאָהר 1862 אַנאַנים ערשיענען אין לייפציג, אין דער דרוקעריי פון ק. ב. פּאָללאַרט, זיין ערצעהלונג „דאָס שטערנטיכעל אָדער שבת אין מעדזשי-באָזש“, — וואו דער אויטאָר מאַלט מיט זעהר שוואַרצע פאַרבען די צביעות און שורקעריי פון די „גוטע יודען“ און זייערע מקורבים, — און אַ דראַמע „דער ערשטער יודישער רעקרוט“, אין וועלכער אַקסענ-פעלד בעשרייבט די פערצווייפלונג און אימה, וואָס איז אָנגעפאַלען אויף דער יודישער בעפעלקערונג אין רוסלאַנד, ווען ס'איז אַרויס אין יאָהר 1827 דער אוקאַז פון ניקאָלאַי I צו נעהמען פון יעדער יודי-שער קהלה אַ געוויסע צאָהל סאָלדאַטען. אין יאָהר 1864, ווען אַקסענפעלד האָט זיך גאָק'בען אויף שטענדיג אַרויס-

צופאַהרען קיין פאַריז, האָבען זיינע פריינד ד"ר שוואַבאַכער, אָסיפּ ראַ-בינאָוויטש, ד"ר לעווענאָהן און ד"ר פינסקער זיך געווענדט צו דער „חברה מפיצי השכלה“ מיט'ן פאַרשלאָג צו קוי-פען ביי אַקסענפעלדען אַלע זיינע מאַנוס-קריפטען פאַר 400 רובל און אַרויסצוגעבען זיי. אָבער די „חברה“ האָט דעם דאָזיגען פאַרשלאָג נישט אָנגענומען, בערופענדיג זיך אויף איהרע תקנות, לויט וועלכע זי האָט געמעגט אַרויסגעבען ביכער אין העברעאיש און רוסיש, אָבער נישט אין יודיש. ערשט נאָך זיין טויט האָט ל. מאַ-ריינאָס, וועמען אַקסענפעלד האָט אָבגע-שריבען זיינע מאַנוסקריפטען, פערעפענט-ליכט אין אָדעס צוזאַמען מיט מ. ביילינ-סאָן דריי פיעסען אַקסענפעלדס: „מאָן און ווייב, שוועסטער און ברודער“ — אַ פיעסע אין צוויי אַקטען (1867); „דער אוצר אָדער די גענאַרטע וועלט“ — דראַמאַטישע סצע-געט (1870); „קבצן-עושר-שפיעל“ — אַ דראַמע אין צוויי אַקטען (1870). אַלע אי-בעריגע ווערק (ביז אויף 300 דרוקבויגען) זענען ליידער ביז אויף דעם היינטיגען טאַג געבליבען נישט פערפענטליכט. צווישען זיי געפינען זיך די פּאָלגענדע ראַמאַנען און ערצעהלונגען: „לייב פרידלאַנד“, אַ דראַמאַ אין 12 טייל; „מיכל דער עוורקיס“, אַ דראַמאַ אין 6 טייל; „עלקע די הוואַטקע“, אַ דראַמאַ אין 6 טייל; „די פריימייער“, אַ גרויסער דראַמאַ; „די שפיגעס“, אַ ראַ-מאַן אין 4 טייל; „ספר חסידים“, אַ ראַ-מאַן אין צוויי טייל; „בערדיטשעווער ייִד“ (לויט א. ב. גאָטלאָבער יאָ אַרויסגעגעבען געוואָרען); „מצות באַקען“ א. אַנד. אייניגע ווערק זיינע זענען איבערזעצט געוואָרען אויף פראַנצויזיש דורך זיין זוהן אויגוסט אַקסענפעלד (1825—1876), אַ בעוואוסטען פראַפעסאָר פון מעדיצין אין דער פאַריזער סאַרבאַנע און אויטאָר פון אַ רייה מעדיצי-

אין לייפציג אונטערן פּאָלגענדען טיטעל :
 אונד דויטליכע אָנווייזונג, ווי איבערהויפט
 העברעאישע אונד ראַבבנישע, בעזאָג-
 דערס די ראַבבנישען ביכער אונד בריעפע,
 קאָנטראַקטע, האַנדשריפטען, וועקסעל-
 צעטטעל א. ז. וו. דעס הויטיגען יורענ-
 דויטש צו לעזען אונד צו פּערשטעהען.
 אַנְעִקזעמפּלאַר פון דעם דאָזיגען ווערק זאָל
 זיך געפינען אין דער האַאָגער קעניגליכער
 ביבליאָטעק.

ביבליאָגראַפיע: אַועלאללעמאַנאָ ,
 Das deutsche Gaunerthum, III, 242.
 אַקסענפּעלד ישראל — איינער
 פון די בעדייטענדסטע יודישע שריפט-
 שטעלער פאַר מענדעלע מוכר ספרים .
 געבאָרען אין דעם לעצטען פּערטעל פון
 דעם XVIII יאָרהונדערט (1798?) אין
 פּאָדאָליען, געשטאָרבען אַרום 1868 אין
 פּאַריז. ערצויגען אין חסידישען גייסט,
 איז אַקסענפּעלד אין דער יוגענד געווען
 אַ שטאַרקער מקורב פון ר' נחמן בראַצ-
 לאַווער און אַ חבר פון ר' נתן בראַצלאַ-
 ווער, וועלכער האָט פּערשריבען און
 אַרויסגעגעבען ר' נחמנס ווערק. שפּעטער
 איז ער געוואָרען אַ משפּיל און האָט זיך
 אָנגעהויבען אָבצוגעבען מיט אייראָפּעאישער
 בילדונג. אַ גרויסען איינפלוס אין דעם
 פּרט האָט געהאַט אויף איהם זיין געביל-
 דעטע פּרוי. אין די צוואַנציגער יאָהרען
 פון XIX יאָרהונדערט האָט ער זיך בע-
 זעצט אין אָדעס, וואו ער איז אין משך
 פון אייניגע צעהנדליג יאָהר געוועזען נאָ-
 טאַריוס און געשוואָרענער אַדוואָקאַט, אָב-
 געבענדיג זיך אין דער פּרייער צייט מיט
 ליטעראַטור. אַלס אַ זעלטענע ערשיינונג
 צווישען די שריפטשעלער-משכילים, האָט
 ער זיך צו יודיש פּעהאַלטען מיט גרויס
 ליעבע און האָט נאָר אין דער שפּראַך גע-
 שריבען. אינטערעסאַנט איז דאָס צואה-

העברעאישע צייטונגען. אין יאָהר 1888
 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקאַ,
 וואו ער האָט אָנגעהויבען צו שרייבען אין
 אַלע יודישע צייטונגען, הויפטזעכליך הו-
 מאָר. אין דערזעלבער צייט האָט ער גע-
 דרוקט אויך אין דייטשע און העברעאישע
 אויסגאַבען. אין יאָהר 1895 איז ער אַרי-
 בערגעפּאָהרען קיין פּילאַדעלפּיאַ, וואו ער
 האָט אַרויסגעגעבען אַ מאָנאַטליכען זשור-
 נאַל „די געגענוואָרט“, וואָס האָט עקזיס-
 טירט פינפטהאַלבען יאָהר (?). ביז 1909
 איז ער געווען נאָטאַריוס דאָרט; אין יאָהר
 1910 האָט ער זיך צוריק איבערגעקליבען
 קיין ניו-יאָרק, וואו ס'איז אַרויס דער ער-
 שטער באַנד (ביז 600 זייטען) פון זיינע הו-
 מאָריסטישע שריפטען, וועלכער איז וואָרים
 אויפגענומען געוואָרען פון דער אַמעריקאַ-
 ניש-יודישער קריטיק. אין דעמועלבען
 יאָהר איז ער געווען אויך רעדאַקטאָר פון
 „דער יודישער ביהנע“ און שפּעטער — פון
 דעם הומאַריסטישען וואָכענבלאַט „דער
 קיבעצער“.

ביבליאָגראַפיע: אויטאָביאָגראַמישע
 נאָטיצען; יוד. רוט. ענז. II, 945—946; יואל
 סלאָנימ, אין „דאָס נייע לאַנד“, VIII, 1911.
 אָפּענהיים דוד בן אברהם —
 בעוואוסטער תלמודיסט, מקובל און ביב-
 ליאָפּיל. געבאָרען אין יאָהר 1664 אין
 וואָרמס, געשטאָרבען אין יאָהר 1736 אין
 פּראַג. אַ הייסער ביבליאָפּיל, אייגענ-
 טימער פון אַ גרויסער ביבליאָטעק, איז ער
 געווען כמעט דער איינציגער זאַמלער פון
 ביכער און מאָנוסקריפטען אויף דער יודי-
 שער שפּראַך, וועלכע די געלעהרטע פון זיין
 צייט האָבען כמעט אינגאַנצען אינגאַרירט.
 ביבליאָגראַפיע: יוד. רוט. ענז. XII,
 109 — 110.

אָפּענהייםער ט. צ. פ. — דער
 אויטאָר פון אַ דייטשען ווערק וועגען יו-
 דיש, וואָס איז ערשינען אין יאָהר 1731

(פראָג, 1590). דאָס דאָזיגע ווערק איז איצט אַ גרויסע ביבליאָגראַפֿישע זעלטענהייט; עס זענען בעקאנט פון איהם נאָר דריי עק-זעמפלאַרען: אין דער באַדלעיאַנאַ (פון דוד אָפּענהיים קאָלעקציע), אין בריטישען מוזעאום און אין סטראַשונס ביבליאָטעק אין ווילנאַ. אָפּאָטעקער איז אויך דער אויטאָר פון דער עלטסטער זאַמלונג תּחנות (פראָג, 1590), לויט א. שולמאַן, הגם לויט אַנדערע קוועלען איז עס נישט פעסט-געשטעלט.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.רום. ענצ. II, 945; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכּנזית וספרותה, 66.

אָפּאָטעהקער דוד — דיכטער און הומאַריסט (אונטערן פּסעוודאָנים „דער הינקענדיגער שלימ-

מזל“). געבאָרען דעם 18-טען איי-גוסט 1855 אין פּאָ-ניעוועזש, קאָוונער גוב. געשטאָרבּען אין אָקטאָבער 1911 אין ניו-יאָרק. ער

איז געווען אַ תּלמיד פון משה-לייב ליליענ-בלום ישיבה אין ווילקאָמיר. אין יאָהר 1877, אַלס פּרייצוהערער פון דער קיעווער אוניווערזיטעט, האָט ער זיך אָנגעהויבען צו בעטייליגען אין דער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג. אין 1879 איז ער אַרעסטירט געוואָרען, נאָר איהם האָט אָבגעגאָלטען צו אַנטלויפען, און ער איז אַוועק קיין טשערנאָוויץ. וואו ער איז געוואָרען אַ בוכ-הענדלער, און האָט פּערפּענטליכט זיינע ערשטע ווערק: „הנבל“ — אַ זאַמלונג ליע-דער אין יודיש און העברעאיש (זעהר גוט רעצענירט פון דר. ש. בערנפעלד אין „המגיד“, 1881), און „שולחן ערוך הלכות תקון“ פון לייבושעל חסיד. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין יודישע, דייטשע און

ביים צדיק ר' ברוך טולטשינער אין הויף. זיין אייגענאַרטיגער הומאָר און שאַרפּזיני-גער סאַרקאַזם האָבען איהם געמאַכט זעהר פּאָפּולער אין די חסידישע קרייזען. פּאָר אַ גלייכווערטעל אויפֿן רבין אַליין, איז הערשעלע אַראָבגעוואָרפּען געוואָרען פון די טרעפּ. פון די בעקומענע וואונדען איז ער אינגיכען געשטאַרבען. זיינע ווי-צען און גלייכווערטליך זענען נאָך ביז אויף דעם היינטיגען טאָג זעהר פּערשפּרייט אין וואָלין, פּאָדאָליען, ווי אויך אין דער ליטאַ, און זאַמלונגען פון זיי ווערען אָפט איבערגעדרוקט; ס'איז דאָ זאָגאַר אַ זאַמ-לונג פון אָסטראָפּאָלערס וויצען אויף רוסיש.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.רום. ענצ. XII, 153-152; ל. וויענער, Yiddish Lite-ature, אינדעקס.

אסתר (פסעוודאָנים) — אויסגעציי-כענטע פּובליציסטין. האָט מיטגעאַרבייט אין „וועקער“, „פּאָלקסצייטונג“ און אין פּערשי-דענע זאַמעלביכער, אַרויסגעגעבען פון פּערלאַג „די וועלט“, ווי „די נייע צייט“, „צייטפּראָגען“ און אַנד. אין דעמועלבען פּערלאַג איז אין יאָהר 1910 ערשינענען איהר וויכטיגע אַרבייט „צו דער פּראָגע פון דער יודישער פּאָלקסשול“. אַ גרויסער אָרט אין דעם דאָזיגען בוך איז געווינדמעט דער שפּראַך-פּראָגע, וואָס ווערט דאָרט בע-האַנדעלט פון דעם יודישטישען שטאַנד-פּונקט. אַ טיילנעהמערין אין דער טשער-נאָוויצער יודישער שפּראַך-קאָנפּערעץ, האָט זי געגעבען פון איהר אַ בעריכט אין זאַמעלבוך „די נייע צייט“, IV.

אָפּאָטעקער (אפּטייקער) אברהם אשכּנזי — מחבר. האָט געלעבט אין לוד-מיר (וולאָדימיר-וואָלינסק) אין דער צוויי-טער העלפט פון דעם XVI יאָהרהונדערט. ער האָט אָנגעשריבען אַ מוסר-ספר אויף העברעאיש און יודיש (אין ריימען (?), לויט בן-יעקב, 422) מיט'ן נאָמען „סם חיים“

אנשעל — איינער פון די עלטסטע יודישע מחברים. האָט געלעבט אין דער ערשטער העלפט פון דעם XVI יאָהר-הונדערט אין קראָקוי, וואו ער האָט פער-נומען די שטעל פון א רב, וואָלף (אין זיין Bibl. Hebr., I, 359) מיט צונויף ר' אַנשעל מיט ר' אשר אַנשעל בן יוסף מרדכי פון פּויען (זעה), און דער דאָזיגער טעות ווערט אויך איבערגעזעצט ביי פינען („כנסת ישראל“, 147) א. אַנד. אַז ס'איז ווירקליך אַ טעות, האָט אויפגעוויזען צונץ. ר' אַנשעל איז געוועזען דער אויטאָר פון „מרכבת המשנה“ — אַ העברעאיש-יודישע קאָרקאָנדאָנץ אויף תנ"ך, געאַרדענט לויט'ן אַלף-בית מיט אַ הקדמה אין יודיש און אָנמערקונגען וועגען דעם געברויך פון גע-וויסע אותיות. דאָס ווערק — איצט אַ גרוי-סע ביבליאָגראַפישע זעלטענהייט — איז צום ערשטען מאל אַרויסגעגעבען געוואָרען אין קראָקוי אין יאָהר 1534. מען האַלט די דאָזיגע אויסגאַבע פאַר דאָס עלטסטע געדרוקטע בוך פון דער יודישער לי-טעראַטור. אין 50 יאָהר אַרום איז דאָס „מרכבת המשנה“ ווידעראַמאַל איבערגע-דרוקט געוואָרען אין דער אייגענער שטאָדט אונטערן טיטעל „ספר רבי אנשיל“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.-ענג. ענג., I, 616—617; בן-יעקב, אוצר הספרים, 373; ג. קארפּעלס, Die Geschichte der jüdischen Literatur, 1007; ש. דובנאָו, אין דער I, Еврейская Старина, 31; ג. נייבוים, Jüdischdeutsche Chrestomatie, 23—25; מ. ווינגער, די יודישע אַרשאַגראַפיע אין איהר היסטאָרישער ענטוויקלונג (פּילאָלאָגישע בעמערקונגען וועגען דער פּאָנעטיק אין דעם „ספר ר' אנשיל“) אין „לעבען און חיי סענשאַפּט“, 1912.

אסטראפאלער הערשעל — לץ און ווערטעלואָגער. האָט געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVIII יאָהר.

בעזונדער אַרויסגעגעבען פון, דער נייער ביבליאָטעק“, פּעטערבורג), איינס פון די אינטערעסאַנטסטע ווערק אין דער נייער יודישער ליטעראַטור, געשריבען אין אַר-י-נער און רייכער יודישער שפראַך און אין אַ גראַציעז-הומאַריסטישען טאָן, וועלכער איז דורכגעדרונגען מיט אַ לייכטען סאַר-קאָסטישען שמיכלעל. „דער אשמדאי“ איז (צוזאַמען מיט דעם „גיהנם“) אינטערעסאַנט אויך פון פּאָלקאַריסטישען שטאַנדפּונקט; עס איז אַנ'אמתע ענציקלאָפּעדיע פון דער יודישער פּאָלקסדעמאָלאָגיע, וואו דער אויטאָר האָט צונויפגעזאַמעלט אַ רייכען מאַטעריאַל פון דער יודישער פּאָלקסמאַסעס גלויבונגען מכה יענער וועלט, מכה דעם גיהנם, מכה אַלערהאַנד ניט-גוטע און האָט עס גרופירט אין אַ סעריע פּלאַסטישע גע-מעלער“ (ג. פּרילוצקי). נאָך דעם מאַני-פּעסט פון 17-טען אָקטאָבער 1905 איז אַן-סקי צוריקגעקומען קיין רוסלאַנד, וואו ער האָט אָנגעהויבען צו געהען אַנ'אַקטיווען אָנטייל אין דער רוסיש-יודישער, רוסישער און יודישער פרעסע (אַ גרעסערע ערצעה-לונג „אין שטראָם“ פון דעם רעוואָלוציאָנע-רען לעבען, אין „פּריינד“, 1907; סאַטירישע „בריעף פון יענער וועלט“, אין „בעזים“; פּאָלקאַריסטישע און פּובליציסטישע אַר-טיקלען אין דער „פּאָלקסטימע“, זשיט-לאָוסקיס, דאָס נייע לעבען“ א. אַנד.). אין יאַנואַר 1910 איז אין פּעטערבורג געפיערט געוואָרען דאָס 25-יעהריגע יובילעאום פון אַן-סקיס ליטעראַרישער טע-טיגקייט. פון זיינע געזאַמעלטע שריפטען אין יודיש איז אַרויס דערווייל דער ער-שטער באַנד (אין פּערלאַג „עזרא“, פּעטער-בורג, 1911).

ביבליאָגראַפיע: R. Agrin, אַלטע בעקאַנטע, אין „דאָס לעבען“, 1905, VIII; יוד.-רוס. ענג., II, 617—618; ג. פּרילוצקי, אין „דעם פּאַמענט“, 1911, №№ 225, 231.

אַרטיקלען אויף רוסיש. ער האָט אויך אָנגע-
 געשריבען אַרייַה בילדער אויס דעם לע-
 בען פון דעם רוסישען דאָרף אונטערן
 שטאַרקען אַיינפלוס פון גליעב אויספּענסקי.
 אין אָנהויב פון די נינציגער יאָהרען איז
 אָנסקי צווישן קיין פאַריז — שטודירען
 דאָס לעבען פון די דאָרטיגע אַרבייטער.
 די ערשטע צוויי יאָהר האָט ער דאָרט גע-
 אַרבייט אויף דער פּאַבריק און אויך
 אַיינבאַנדערליי. אין יאָהר 1894 האָט איהם
 דער בעוואוסטער רוסישער שריפטשטע-
 לער פ. לאַוּראָוו אַינגעלאָדען צו
 זיין זיין סעקרעטער, און ער איז
 עס געווען ביז לאַוּראָוו טויט (אין
 יאָהר 1900). צוליב זיין נאָהענטקייט צו
 לאַוּראָוווען האָט אָנסקי אַ לאַנגע צייט
 נישט געקענט צוריקומען קיין רוסלאַנד.
 דאָס אַיפּהאַלטען זיך אין פאַריז האָט גע-
 האָט אַ ענטשידענע ווירקונג אויף זיין
 ווייטערדיגע ליטעראַרישע טעטיגקייט;
 פּערזענליך בעקאַנט און פּערבונדען מיט די
 יודישע אויסוואַנדערער פון רוסלאַנד, האָט
 אָנסקי אין די ערשטע יאָהרען פון דעם
 XX יאָהרהונדערט זיך צוריקגעקעהרט צו
 יודישע טעמען (אין אַרייַה ערצעהלונגען
 אויף רוסיש פון יודישען לעבען). צו דער
 צייט געהערט אויך זיין אומקעהרען זיך
 צו דער יודישער ליטעראַטור: ער האָט
 אָנגעשריבען „די שבועה“, וואָס איז בע-
 ריהמט געוואָרען אַלס די מאַרסעליעזע פון
 די יודישע אַרבייטער, און אַייניגע אַנדע-
 רע געדיכטען, אַריגינעלע און איבערווע-
 טע פון פּערשידענע רוסישע דיכטער;
 „פּאָטער און זוהן“ — אַ קאָמעדיע אין איין
 אַקט (בעזונדער אַרויסגעגעבען פון פּערלאַג
 „די וועלט“; די רוסישע איבערוועונג איז
 ערשינען אין „Восходъ“ (I, 1906), און
 זיין פּאָפּולערסטע זאַך — די פּאַנאַטטיש-
 ראַמאַנטישע פּאַעמע „דער אשמדאי“ (צו-
 ערשט פּערעפּעטליכט אין „פּריינד“, 1904.

בעזעצט אין דעם שטעדטעל ליאָזנאָ, וואו
 ער האָט געגעבען שטונדען. דאָ האָט מען
 איהם געחאַפט אַיינמאַל לייענענדיג מ. ל.
 ליליענבאָלום „חטאת נעורים“, און ער
 האָט געמוזט פּערלאָזען צוליב דעם דאָס
 שטעדטעל און איז אַריבערגעפּאָהרען קיין
 דווינסק, וואו ער האָט געאַרבייט ביי
 אַנאָיינבאַנדער. אין דער צייט האָט ער
 אָנגעשריבען זיין ערשטע ערצעהלונג (אויף
 יודיש) „די געשיכטע פון אַ פּאַמיליע“. ער
 האָט אָבער נישט געפונען פאַר איהר קיין
 אַרויסגעבער; דער פּערלעגער, צו וועמען
 ער האָט זיך געווענדט, האָט איהם גע-
 ראַטען צו שרייבען „העכטס אינטערעסאַנ-
 טע ראַמאַנען“ אויף שמרס שטייגער.
 ערשט נאָך לאַנגע גלגורים איז די ער-
 צעהלונג געדרוקט געוואָרען אין רוסישער
 איבערוועונג אין „Восходъ“, 1883, און
 פון רוסיש איז זי צוריק שפּעטער איבער-
 זעצט געוואָרען דורך אַיינעם בן-אריה אויף
 יודיש מיט'ן נאָמען „די מלחמה פאַר'ן לע-
 בען, אַ ראַמאַן אין צוויי טייל“, ווילנאָ, פּער-
 לאַז. ש. שרעבערק, 1904 (איבערגעדרוקט
 מיט'ן נאָמען „Пасынни“ אין דעם באַנד
 „Рассказы“, 1905, אין אַ גאַנץ פּערענ-
 דערטער געשטאַלט). אונטערן אַיינפלוס פון
 דער רוסישער נאַראָדישער בעוועגונג
 האָט אָנסקי אין די אַכציגער יאָהרען
 זיך אַוועקגעלאָזט איבער די דערפּער לער-
 בען מיט פּויערשע קינדער, נאָר אַלס יו-
 דען האָט מען איהם פון דאָרט אַרויסגע-
 שיקט. דאָן האָט ער אָנגעהויבען צו וואַג-
 דערן איבער די זאַלץ-שאַכטען און קויה-
 לענגרובען פון יעקאַטערינאָפּאָליס און גוב.
 דאָ איז ער אַריין אין נאָהענטע בעציהונ-
 גען מיט די אַרבייטער און מיט'ן פּשוטען
 פּאָלק, פאַר וועלכע ער פלעגט אַיינאַרדנען
 פּאָרלעזונגען. זיינע בעטראַכטונגען און
 אַיינזיקען פון דער דאָזיגער צייט האָט
 ער שפּעטער אויסגעדריקט אין אַ גאַנצן

אנכי ז. י. — דער פסעוודאָנים פון דעם בעוואוסטען בעלעטריסט זלמן-

יצחק אראג-סאָן. געבאָרען אין יאָהר 1876 אין ליאָ-די, מאָהלעווער גוב. אין אַנאָנגעזעהע-נער רבנישער פא-מיליע. האָט בעקו-מען אַ טראַדיציאָנע-

לע יודישע ערציהונג און געלערנט אין פערשידענע ישיבות. אין דער ליטעראַטור האָט אנכי דעביוטירט אין יאָהר 1903 מיט אַ העברעאישער פּאָעמע פון חסידישען לע-בען „הינוקא“ (אין „השלח“); אין העברע-איש האָט ער אויך פּערעפּענטליכט זיין צווייטע ערצעהלונג „החריץ“ („הזמן“); שפּעטער האָט ער זיך אָנגעגעבען אויס-שליסליך דער יודישער ליטעראַטור, בע-טייליגענדיג זיך אין די פּערשידענסטע יודישע צייטונגען און זשורנאַלען. ווי „די פּאָלקסצייטונג“, „דאָס יודישע פּאָלק“, „די צייט“, „דער פּריינד“, „ליטעראַרישע מאַ-נאַטשעריכטען“, „פון צייט צו צייט“ (זא-מעלבוך II, וואו ער האָט פּערעפּענטליכט אַ גרעסערע ערצעהלונג „ווינטער“). זיינע געזאַמעלטע שריפטען זענען ערשיענען אין 4 בענדליך (אין שימינס, וועלט-ביבליאָ-טעק): די ערשטע צוויי מיט דעם נאָמען „צווישען הימעל און ערד“ (תרס"ט), דאָס דריטע—„ר' אלהן“ (תרע"א), דאָס פּיערטע (אילוטרירט פון ב. קראַטקאָ)—„ר' אבאָ“. אין זיינע אַ ביסעל צוזויגענע און מאָנאָטאָנע נאָוועלען, געשריבען אין אַ סאַנטימעטאַל-אירישען טאָן, ווערען ס'רוב געשילדערט די העלדען פון פּאַסיווע ליידען און גע-דריקטע שטימונגען, מענשען, וואָס הענ-גען, צווישען הימעל און ערד“, מידע, צובראָכענע יודישע אינטעליגענטען, וואָס גריבלען זיך אין די אייגענע געפיהלען,

בלאָנזשען אַרום איבער דער וועלט און זוכען „דעם סוד פון לעבען“. אַ בעזונדער זאָרט אין אנכיס שאַפען פּערנעהמט די סעריע מאָנאָלאָגען אונטערן אַלגעמיינעם נאָמען „רב אבא“, דאָס פּאָפּולערסטע ווערק זיינס. אַב'אויסגעצייכענטער קענער פון דעם ליט-ווישען חסידות, האָט ער געגעבען אין דער געשטאַלט פון דעם אַלטען חסיד רב אבא איינס פון די האַראַקטעריסטישסטע און פּאָלקאָמסטע פיגורען אין דער נייער יודישער ליטעראַטור; אויף אַב'אומעטיג-האַרציגען ראָמאַנטישען שטייגער ווערען דאָ פּאַרגעפיהרט סילוועטען פון דער פּער-געהענדיגער פּרום-פּאַרצייטיגער פּאַטריאַר-כאַלישער וועלט. אנכי איז אויך בעקאַנט אַלס זעלטענער פּאַרלעזער פון זיינע „רב אבא'ס“; די יאָהרען 1910—1911 האָט ער פּערבראַכט אין פּאַלעסטינאַ און האָט אויך דאָרט פּאַרגעלעזען זיינע מאָנאָלאָגען אויף יודיש.

ביבליאָגראַפיע; יוד.-רוס. ענג. XII, 97; בעל-חצבות, נעקליבענע שריפטען, II. אַנ-סקי ש. א. — דער פּסעוודאָ-נים פון דעם רוסיש-יודישען שריפטשטע-לער שלמה ראַפּפּאָ פּאַרט. געבאָרען

אין יאָהר 1868 אין וויטעבסק אין אַ פּרום-מער יודישער פּא-מיליע. אין דער פּרי-הער יוגענד איז ער געוועזען אונטערן שטאַרקען איינפלוס פון זיין מוטער. ער האָט בעקומען אַ טראַדיציאָנעלע יודישע ערציהונג און ערשט צו זיעבעצעהן יאָהר זיך אויסגעלערנט לייצען און שרייבען רוסיש. אַרבייטענדיג שמידעריי און איינ-בינדעריי, האָט ער אין דערזעלביגער צייט זיך שטאַרק אָנגעגעבען מיט זעלבסט-בילדונג. אין יאָהר 1881 האָט ער זיך

מינכענער אוניווערזיטעט און רעדאקטאָר פון זשורנאַל „Globus“. געבאָרען אין יאָהר 1805 אין ברוינשווייג, אַ קריסט. אין זיין בעריהמעטן ווערק וועגען דער עטנאָגראַפיע פון די יודען Zur Volkskunde der Juden (בילעפעלד און לייפ-ציג, 1881) פערנעהמט ער זיך אויך מיט דער יודישער שפראַך (אין קאַפיטעל „Judendeutsch“), אָבער ער חורט נאָר איבער אַווע-לאַלעמאַנטס מיינונגען, צוגעבענדיג נאָר אייניגע איבערגעאייילטע און ריזיקאַ-לישע בעמערקונגען און די מיינונג, אַז יו-דיש „איז אַ שרעקליך פערדאָרבען דייטש“.

ביבליאָגראַפיע: לאַזאַר סענעאָן, Essai sur le judéo-allemand.

אַגן מאַקסיס (פסעוודאַנים) — פוב-ליציסט. געבאָרען אין יאָהר 1885 אין פריד-ריכטשטאָדט, קורלאַנד. אַלס סטודענט פון דער פעטערבורגער אוניווערזיטעט איז ער צוליעב חשדען אין פאַליטישער ניט-כשר-קייט אַרעסטירט געוואָרען אין יאָהר 1906 און אַרויסגעשיקט געוואָרען קיין אויסלאַנד, וואו ער האָט אין יאָהר 1909 בעקומען דעם טיטעל דאָקטאָר יוריס פון דער בערנער אוניווערזיטעט איפֿין גרונד פון זיין דיסערטאַציע „די נאַציאָנאַלע פראָבלעמען פון דער געגענוואָרט“ (אַ ספעציעל קאַפי-טעל פון דער אַרבייט פערנעהמט זיך מיט דער יודענפראַגע פון סאַציאַליסטיש-טערי-טאָריאַליסטישען שטאַנדפונקט). אַגן האָט מיטגעאַרבייט אין די יודישע ראַדיקאַל-טעריטאָריאַליסטישע זייטשריפטען פון רוס-לאַנד, גאַליציען און אַמעריקאַ, אויך אין דער „צוקונפט“, יודישער אַרבייטער-וועלט“, „פריינד“ און אין פערשידענע דייטשע סאַציאַליסטישע און יודיש-נאַציאָ-נאַלע אויסגאַבען. זיינע אַרטיקלען האָבען זיך אויך געדרוקט אין דער זשיטלאָווסקיס, דאָס נייע לעבען“ א. אַנד.

ישראל איז איבערגעקומען מזמן חורבן בית שני עד הנה שנת ה' אלפים תק"ג לפ"ק". דער בעזונדערער ווערט פון דעם ספר בעשטעהט אין דעם, וואָס עס ענט-האַלט אַ רייך מאַטעריאַל פאַר דער אוי-סערליכער און אינערליכער געשיכטע פון די יודען אין האַלאַנד בכלל און אין אַמס-טערדאַם בפרט. וואָס אָנבעלאַנגט דער געשיכטע פון די פּוילישע און דייטשע יו-דען, איז דאָס „שארית ישראל“ — מיט זיינע ווערטפּלוצ און פערשידענאַרטיגע ידיעות — כמעט די איינציגע קוועלע פאַר איהר. נישט קוקענדיג אויף מאַנכע האַ-לענדישע ווערטער, וואָס קומען פאַר אין דעם „שארית ישראל“, איז די שפראַך פון דעם בוך דאָך זעהר ריין, לייכט און יו-דישליך. דאָס ווערק האָט אַרויסגערופען אַ גרויס אינטערעס אין די פערשיידענסטע יודישע קרייזען און איז פיעל מאָל איבער-געדרוקט געוואָרען. אין דער אויסגאַבע, וועלכע איז אַרויס אין יאָהר 1771 אין אַמסטערדאַם אונטערן נאָמען „כתר מלכות“, איז צוגעגעבען אַ קאַפיטעל, וואָס דער-צעהלט די געשיכטע פון די יודען ביז 1770, אָבער דאָס קאַפיטעל געהערט שוין דעם אַרויסגעבער, נישט אַמעלאַ-דערן. אין יאָהר 1855 איז אין אַמסטער-דאָם ערשינען אַ האַלענדישע איבערוע-צונג פון „שארית ישראל“, געמאַכט דורך דעם זשורנאַליסט י. גודשמידט, מיט פיעל אָנמערקונגען פון גאַבריעל פאַלאַק. — אַמעלאַנדער האָט פערפאַסט אויך אייניגע אַרבייטען אין העברעאיש

ביבליאָגראַפיע: יור.ענג. ענג. I, 490; ס. ריינבוים Jüdischdeutsche Chrestomathie, 361—379; בני-יעקב, 562—563, 632.

אַנדערע ריכטער — דייטשער עט-נאָגראַף און געאָגראַף, פראַפעסאָר פון דער

167—168, דאָס נייע לעבן, VIII, 1909, VI, 1910.

אמעראנדער מנחה מן בין שלמה הרוי — בעוואוסטער יודישער שריפטשטעלער פון XVIII יאָרהונדערט. האָט געלעבט אין אמסטערדאַם, וואו ער איז געשטאַרבען אַ קורצע צייט פאַר 1767. ער איז געוועזן אַ תלמיד פון דעם אַמס-טערדאַמער דיין און אַרויסגעבער ר' משה פראַנקפורטער. אין זיין צייט האָט מען איהם געהאַלטען פאַר אַ גרויסען אויטאָ-ריטעט אין העברעאישער גראַמאַטיק, און זיין נאָמען ווערט אָפט דערמאָהנט מיט דעם עפישעט מדקדק. אין יאָהר 1725 האָט ער צוזאַמען מיט זיין שוואַגער אליעזר רידעלסהיים אַרויסגעגעבען אין אַמסטער-דאַם אונטערן טיטעל „מגישי מנחה“ אַ נייע יודישע איבערזעצונג פון גאַנץ תנ"ך, וואָס איז געוואָרען זעהר בעריהמט און האָט אויסגעהאַלטען אַ רייה אויפלאַגען. נאָך וויכטיגער איז אַמעלאַנדערס אַריגינאַל-ווערק — אַ יודישע פאַרטזעצונג פון יוסיפון אונטערן נאָמען „שארית ישראל“ (אַמס-טערדאַם, 1743). אין דעם בוך זענען צוזאַמענגעמישט היסטאָרישע ערצעהלונג-גען און לעגענדען, פּאָלעמיק און רייזע-בעשרייבונגען; דעם הויפטאינהאַלט אָבער בילדען די שילדערונגען פון די רדיפות און פערפּאָלגונגען, וואָס די יודען האָבען גע-האַט אויסצושטעהן אין פערשידענע לענד-דער. אין דער יודישער הקדמה (דאָס ווערק האָט אויך אַ העברעאישע הקדמה) ווייזט דער אויטאָר אָן אויף די גרויסע נו-צען פון, וואָהרהאַפטיגע היסטאָריעס און, דערקלערענדיג, פאַרוואָס ער האָט זיין ווערק אַ נאָמען געגעבען „שארית ישראל“, ענדיגט ער זי מיט אַס די ווערטער: „דרום האָב אין גע ריבען אין דאָס ספר אַלע זאַכען עס זיי גוטס אָדער ביז וואָס

אויפמיכט. אין יאָהר 1808 האָט ער אויכ-געוואַנדערט קיין אמעריקאַ און זיך אָב-געגעבען אינגאַנצען דער ליטעראַטור. ער איז געוועזן איינער פון די מיטאַרביי-טער אין דעם סאָציאַלדעמאָקראַטישען „אָוענדבלאַט“ פאַר די גאַנצע צייט פון זיין עקזיסטענץ; האָט רעדיגירט אין יאָהר 1903 די מאָנאַטסשריפט „פרייע שטונדע“, וואָס האָט זיך געהאַלטען נישט מעהר ווי 8 מאָנאַטען, און ביז זיין טויט גענומען דעם נאָהענטסטען אָנטייל אין די אמערי-קאַנער „צוקונפט“ און, דעם אַרבייטער. אַלעקסאַנדראָו האָט פיעל געדרוקט אויך אין פערשידענע רוסלענדישע צייטונגען, ווי „דער פריינד“ (אַ רייה אינטערעסאַנטע אַרטיקלען וועגען דער יודישער פרעסע, ליטעראַטור און טעאַטער אין אמעריקאַ), דאָס לעבען“ (מאָנאַטסשריפט), „דער וועג“, די פּאָלקסצייטונג“. זיינע שריפ-טען, וואָס זענען נאָך נישט אַרויס אין אַ בעזונדערער אויסגאַבע, בעשטעהען פון פעליעטאָגען, ערצעהלונגען, דראַמען, געדיכטען, פּאָפּולער-וויסענשאַפּטליכע און פּובליציסטישע אַרטיקלען. ער האָט אוי-סערדעם איבערזעצט אויף יודיש מאַט-שטעטס „זשיד“, צוויי זאַמלונגען פון גאָרקיס ערצעהלונגען און האָט אָנגעשרי-בען די ביאָגראַפיען פון טאַלסטאָי און גאָרקי (פערלאַג „אינטערנאַציאָנאַלע ביב-ליאָטעק“). אַלעקסאַנדראָו האָט זיך גע-רעכענט פאַר איינעם פון די פּעהיגסטע און עהרליכסטע יודישע זשורנאַליסטען אין אמעריקאַ. אַ הייסער אָנהענגער פון יודיש, איז ער געוועזן איינער פון די גרינדער פון דעם ניו-יאָרקער „יודישען ליטעראַטור-פּעראַיין“, וועלכער האָט אין יאָהר 1905 פּראַקלאַמירט יודיש אַלס נאַ-ציאָנאַלע שפּראַך פון דעם יודישען פּאָלק. כי בלי אִיגראַטסיע: יוד-רוס. ענט. I,

tomatie 78-87, 470-521; ג. קארפע-
לעם, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור,
1021, 1028; בן-יעקב, אוצר הספרים.

אליעזר בן אחימלך משה —
האַט איבערזעצט אויף יודיש דעם מוסר-
ספר פון ר' משה בר יקר אשכנזי „פתח
עינים“ און עס אַרויסגעגעבען אונטערן
טיטעל „אויגעפנער“ אין אמסטערדאַם,
1664.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 20.

**אליעזר בן ישראל סופר פין
פראַג** — דער אויטאָר פון אַ האַנדשריפט-
ליכער תהלים-איבערזעצונג פון יאָהר 1532
אונגעפעהר: „דש ספר תהלים אין טויטשין
דש הון איך מיט ולייס גשריבן מיינר
פאַטראַנן פעסלין בת ר' יעקב ז"ל, אין
דר וואַרטן זי זול די רוינן (דרינען)
לייאַן“... לכבוד דערזעלבער פרוי פעס-
לין האָט ער אויך געמאַכט זיין יודישע
משלי-איבערזעצונג, וואָס געפינט זיך אַלס
כתב-יד אין דער קאַלעקציע פון רד"א און
שטאַמט פֿון דעם אייגענעם יאָהר (1532).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת

יהודית-אשכנזית וספרותה, 21, 26.

אליקום בן יעקב ש"ץ — איינער
פון די פראָדוקטיווסטע אַלט-יודישע
שריפטשטעלער. געבאָרען אין דער צוויי-

טער העלפט פון דעם XVII יאָהרהונדערט
אין קאַמאַראַג, געשטאַרבן פאַר 1709 אין
אַמסטערדאַם, וואו ער איז געווען חזן און
מגיד. ער האָט איבערזעצט אויף יודיש אַ
גאַנצע רייה ווערק, וועלכע זענען אַלע
געדרוקט געוואָרען אין אַמסטערדאַם: דאָס
בעריהמטע היסטאָרישע ווערק פון שלמה
אבן וירגא הרופא „שבט יהודה“ (1700);
דעם סדור „תפלות מכל השנה“, (1703);
תחנונות (1703); דעם תהלים (1705); סליחות
כמנהג אשכנז (1706); דעם „שיר היחוד“
און אַנד. זיין איבערזעצונג פון די פינף
מגלות איז געמאַכט אינגאַנצען על פי דרך

הדרוש ווי צום ביישפיעל: „אין גיואַנג
איבר אַלי גיואַנג, אין אַנדר גיואַנג איז
קדש, און דאָש גיואַנג איז קדש קדשים.
אין אַנדר גיואַנג האָט גיוונגן אין נביא
און דאָש גיואַנג האָט גיוונגן אין נביא
בן נביא... אַזוי שפּריכט כנסת ישראל אין
גלות, ווער וואָלט דש ער זעלט קושן מיך
דער קעניג הקב"ה פון קישן זיין מונד
גלייך אַז אין חתן קושט דיא כלה אין
מויל, און נישט אַז אין טייל פעלקער דיא
דאָ קושן אויף דער האַנד אודר אויף דער
אַקסיל, דאָש קושן ביגער איך נישט נייארט
אין מויל... ער זאָל מיט מיר רידן פנים
אל פנים וויא ער האָט מיט מיר גירעט
ביי מתן תורה... אליקום האָט אויך פער-
פאַסט אַ יודיש ווערטערבוך צו דער תורה
און די פינף מגלות מיט'ן נאָמען „מלמד
שיח“ (1710), צום ערשטען מאָל געדרוקט
צוואַמען מיט דער תורה, שפּעטער פיעל
מאָל אַרויסגעגעבען געוואָרען בעזונדער.
אין דער הקדמה צו זיין איבערזעצונג פון
ר' מנשה בן ישראל „מקוה ישראל“ דער-
מאַהנט אליקום זיינס אַנאַריגינעל ווערק
אין יודיש „יתד נאמן“. ער האָט אויך
אַנגעשריבען אייניגע ווערק אין העברעאיש
(„לשון למודים“, „רפואות הנפש“).

ביבליאָגראַפיע: יוד-ענג. ענג. V,

109; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה,
23, 29, 57; בן-יעקב, אוצר הספרים.

אלעקסאנדראָו הויב — דער
פסעוודאָנים פון דעם יודישען שריפטשטע-
לער און זשורנאַליסט וויליאַם מילער (בע-
קאַנט געווען אויך אונטער די פסעוודאָ-
נימען סאַרעריוועס און דאָן קיכאַט). גע-
באָרען אין פעטערבורג אין יאָהר 1869,
געשטאַרבן אין ניו-יאָרק אין יאָהר 1909.
האַט שטודירט אין ווילנער לעהרער-אינס-
טיטוט, פון וואָנען מען האָט איהם אין
יאָהר 1887 אויסגעשלאָסען און אַרויסגע-
שיקט קיין קרוינסטאַדט אונטער פּאָליציי-

גאטליכי שמועות... בין איך גנגן צו ר' אליהו בחור אונ' הון מיך מיט אים פר טראגין, ער זו מיר איטליכי ספרים טייטשן אונ' צום ערשטן דש תהלים נאך דעם דקדוק" ... די איבערזעצונג איז אַ ווערטליכע; אַנ- אויסצוג פון איהר (דאָס קאַפּיטעל ק"ד) ווערט געבראַכט אין גרינבויםס חרעסטאַ- מאַטיע. עס עקזיסטירט אויך דער כתב-יד פון דער איבערזעצונג, וואָס שטאַמט פון יאָהר 1532. — עס איז אַנצונעהמען (לייט אייניגע קוועלען), אַז אליהו בחור איז געווען אויך דער אויטאָר פון אַ יודישער סדור-איבערזעצונג, וואָס איז אַרויס אין יאָהר 1562 אין מאַנטואַ, און פון אַ גע- ריימטער ערצעהלונג, פאַריז אונד וויענאַ (אין 10 חלקים מיט בילדער; איבערזעצט פון לאַטייניש דורך ר' אליהו בעהר (בחורז) און אַרויסגעגעבען אין בערן אין יאָהר 1594). וואָס אָנבעלאַנגט אָבער דער ער- שטער יודישער תורה-איבערזעצונג (דער קאַנסטאַנצער), וועלכע מען האָט אַ לאַנגע צייט צוגעשריבען אליהו בחור'ן, איז פעסטגעשטעלט, אַז זי געהערט דעם משומד מיכל אדם. אַ געוויסע שייכות צו יודיש האָבען אויך אליהו בחורס גלאַסאַ- טאַרישע ווערק, "תשבי" (אינאָ, 1540) — אַ ווערטערבוך פון 712 שווערערע תלמודי- שע אָדער כּאלדעאישע שלאַגווערטער, פּערטייטשט אויף איטאַליעניש און יודיש- דייטש, — און, "שמות דברים" (אינאָ, 1542) — אַ נאַמענקלאַטאַר פון אייניגע אויסדריקען, וועלכע האָבען איין און דויעלבע בעדיי- טונ אין יודיש און דייטש.

ביבליאָגראַפּיע: יוד.-רום. ענג. X, 118—120 (פּערבליבען דער מעות העניען דער קאַנסטאַנצער תורה-איבערזעצונג); יוד.-ענג. ענג. II, 391; יוד.-רום. ענג. IV, 689; א. שול- מאַן, אין, יוד., 1900, № 17; דערזעלבער, שפת יהודית-אשכּנזית וספרותה, 5, 21 — 23; מ. גרינבוים, Jüdisch deutsche Chres-

עש הוט גימכט דוד המלך עליו השלום. דש זאגט מן אז ווייט אז דער עולם, אבר אים טויטשן הוט מן עש ניט וואול גיבונדן (געפונדען), דרום האבן מיר עש צו דרוקן אונ- טר וואונדן, זו ווערט איר דינן (דרינען) וינדן מיינשט שטיק, וויא עש אלש ור טוייטשט נאך דעם דקדוק, דרום דיא מלמדים די מיט דען יונגן קנלן, אונ' תהלים רעכט טוייטשין וועלן, דיא ווערט דאש דאויג אונטר וויין, דש זיא ניט מין אין טוייטשן גרייזן, אונ' דרום זול עש קיין ורויא אן בערן (ענטפעהרען) אונ' זול עש קייפין ווי עש איר קאן ווערן אונ' זול עש אויש לייאן אלי וואך אז דיא מומורים זיין גיציכנט אין דעם בוך, זו ווערט זיא גוטש הולד דר ווערבן אונ' דש ליכט גן עדן ווען זיא ווערט שטערבן.

אויסער דעם דאָזיגען געדיכט קומט נאָך אין סוף בוך אַ נאָכוואָרט פון דעם בע- וואוסטען דרוקער און אַרויסגעבער קאַר- בעליוס אַדעלקינד: „קורניליוו אַדלקינד שרייבט דש דען ורומן בחורות אונ' דען בעלי הבתים... אין מיינר יוגענד האָב איך ויל (פיעל) קוישטליכי אונ' גרוישי ספרים העלפן דריקן... איצונדר אַז איך בין אין די עלטר קומן, דאָ הון (האָב) איך מיר גידיכט ווי איך ניקש הב גימאכט ור די ורומן בחורות אונ' ור איטליכי בעלי בתים די ניט האבן צייט גיהאָט צו לערנין אין איר יוגנט נך דונלכטר (דער- נאָכדעם) וואלטן זיא גערן די צייט פר טרייבן אן אט שבת אודר יום טוב מיט לייאן

זעצונג פון אליהו בחור (געמאכט אין יאָהר 1507) איז דורכאויס אין סטאַנסען און הויבט זיך אָן מיט די פּאָלגענדע פּערזען :

מען שפּריכט ווי אין לאמפארטן
וואר גזעסין פאר לגני צייטן
איין הערצאג פון הוכר ארטן,
זיין גלייכן וואר גיט אין ווייטן .

הערצאג גווידו היש מען דען צארטן,
איין שטרקר דעגין אין אלי שטרייטן .
מיט גרושר ערין טרוג ער די קרונה,
אין איינער שטאַט די היש אַנטונה .

געדרוקט צום ערשטען מאל אין יאָהר 1540 אין ווענעדיג, איז דאָס „בבא בוך“ געוואָרען אויסערגעווענהליך פּאָפּולער און בעליעבט ביים פּאָלק. ווי ווייט עס איז געגאַנגען די פּאָפּולאַריטעט פון דעם „בבא בוך“ (אָדער „בבא מעשה“) קען מען זעהען דערפון, וואָס אין דער יודישער שפּראַך איז פּאַרהאַן אַ בעזונדער אויסדריק „אַ בבא-מעשה“ פאַר יעדער פּאַנטאַסטישער אונגליבליכער ערצעהלונג. אין פּערלויף פון די יאָהרהונדערטער האָט דאָס „בבא בוך“ אויסגעהאַלטען אַ אונגעווערער צאָהל אויפלאַגען, וואו די ליעבליכע ריימען פון אליהו בחורס איבערזעצונג זענען אויף די פּערשידענסטע אופנים איבערגעמאַכט און פּערדאָרבען געוואָרען.—אליהו בחורס איבערזעצונג פון תהלים — די ערשטע יו-דישע געדרוקטע תהלים-איבערזעצונג — איז אַרויס אין יאָהר 1545 אין ווענעדיג (שפּעטער אייניגע מאל אַרויסגעגעבען גע-וואָרען אין פּערשידענע ערטער) אונטערן טיטעל: „ספר תהלים גימאַכט אין טויטשר שפּראַך דורך אליהו בחור הלוי אשכּנזי— מיט פּאָלגענדען פּראָלאָג :

איר ורומי (פרומע) ורויאן (פרויען)
דיא אנדעכטיגן,
די ביגדן צו לובן דעם אַלמעכטיגן,
דא היבט אוף איירי אוגן אונ' זעכט,
דש היליג תלים דש גוט אונ' גירעכט.

איבערזעצונג פון „שבת מוסר“ צוזאַמען מיטן העברעאישען אַריגינאַל-טעקסט איז ערשיענען אין אַמסטערדאַם, 1732, פירט(?) א. אַנד. אויסערדעם איז עס זעהר פיעל מאל געדרוקט געוואָרען אין יודיש אָהן דעם העברעאישען טעקסט (עלטסטע אויס-גאַבען: ווילמערסדאָרף, 1726, פירט, 1753, דיהערנפורט, 1804).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 564.
אליהו בן אשר הלוי אשכּנזי (אליהו לעוויטא, אליהו בחור) — בע-ריהמטער העברעאישער געלעהרטער און גראַמאַטיקער און איינער פון די ערשטע יודישע שריפטשטעלער. געבאָרען אין יאָהר 1468 אָדער 1472 אין ניישטאַדט, ביי נירנבערג, געשטאָרבען אין יאָהר 1549 אין ווענעדיג. די צווייטע העלפט פון זיין לעבען האָט ער פּערבראַכט אין איטאַליען, וואוהין ער איז אָנגעקומען אין יאָהר 1504. אין רוים האָט ער אין משך פון 13 יאָהר געלעבט ביים גענעראַל פון דעם אויגוס-טינער-אָרדען, קאַרדינאַל עגידיאַ דע-ווי-טערבאַ, אונטעריכטענדיג איהם אין העב-רעאיש און לערנענדיג ביי איהם גריכיש. צווישען זיינע אַנדערע תלמידים זענען געווען אַזוינע פּערזאָנען, ווי דער בישאָף זשאָרוש דע-סעלוו און די בעוואוסטע קריסטליכע געלעהרטע סעבאַסטיאַן מינס-טער און פּוילוס פּאַגיוס. אין יאָהר 1527 האָט ער זיך בעזעצט אין ווענעדיג, וואו ער איז געוועזען קאַרעקטאָר אין דער דרוקעריי פון דניאל באַמבערג.— פון זיינע יודישע ווערק זענען בעקאַנט דאָס „בבא בוך“ („בבא מעשה“) און די איבער-זעצונג פון תהלים. דאָס „בבא בוך“ איז אַנאָיבערזעצונג פון דעם איטאַליענישען ראָמאַן „Bouvo d'Antona“, וואָס איז געשריבען אין ריימען און איז איבערגע-מאַכט פון דעם ענגלישען ראָמאַן „Sir Bevis of Hamton“. די יודישע איבער-

איבערזעצונג פון מגלת יהודית אונטערן
נאָמען „זאת חנוכה ביכל“ (פראַנקפורט-
אויפ'ן-אָדער, 1702; לויט א. שולמאַן,
פראַנקפורט-אויפ'ן-מאַין, 1712) מיט אַ בע-
זונדער ניגון דערצו. אויסערדעם האָט ער
איבערזעצט אויף יודיש די סליחות פון
שובבי"ם ת"ת (פראַנקפורט-אויפ'ן-אָדער,
1703; בערלין, 1712).

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-ענג. ענג. V,
107; א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכּנזית
וספרותה, 51.

אַלמשול אהרן בן משה מאיר
פּערילש (פּערלעם) — אַ מחבר. גע-
שטאַרבען אין יאָהר 1739. צום סוף פון
זיין ווערק „טהרת אהרן“ — אַ פירוש אויף
יצחק בן אבאם „סדר הניקור“ — קומען
די דיני הניקור אין יודיש. דאָס ווערק
איז ערשיענען אין אָפענבאָך, 1722, אין
פראַג, 1733. דער כתב-יד פון איהם גע-
פינט זיך אין דער באַדלעיאַנאַ-ביבליאָטעק.
ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-ענג. ענג. I,

477; בני-עקב, 204.

אַלמשול דוד בן אליעזר חנוף
פּערילש — חזן אין פראַג. געשטאַרבען
אין יאָהר 1733. ער האָט פּערפאַסט אין
יודיש אַ קלאַגליעד אויפ'ן טויט פון קיזער
לעאָפּאָלד I (1705) אונטערן טיטעל „אבל
כבד“.

ביבליאָגראַפֿיע: יוד.-ענג. ענג. I, 477.

אַלמשול משה בן חנוף — זעה
משה בן חנוף אַלמשול.
אַלמשול נפתלי בן אשר — זעה
נפתלי בן אשר אַלמשול.

אליהו בן אברהם שלמה הבהן,
דיין אין אָזמיר — דער אויטאָר פון דעם
בעריהמען מוסר-ספר „שבט מוסר“, וואָס
איז פּיעל מאָל אויך אַרויסגעגעבען געוואָ-
רען אין יודיש און געוואָרען איינס פון
די בעליעבסטע און פּערשפּרייטסטע יודי-
שע פּאָלקס-ביכער. אַנאָנאַמע יודישע

אין די אויסגאַבען פון פּערלאַג „די וועלט“,
אין „לעבען און וויסענשאַפט“, אין דער
גאַליציש-יודישער אַרבייטער-פּרעסע און
איז אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער פון די
אַמעריקאַנער „פּאַרווערטס“, „צוקונפט“,
„יודישע אַרבייטער-וועלט“ א. אַנד. אויסער
פּובליציסטישע און ליטעראַריש-קריטישע
אַרטיקלען, האָט אָלגין געשריבען אויך
בעלעטריסטישע זאַכען, אין וועלכע עס
האָבען זיך אויסגעדריקט די קאַמפּס-שטי-
מונגען, וואָס האָבען געהערשט אויף דער
יודישער גאַס אין דער צייט פון דער
פּרייהייטס-בעוועגונג; אַ זאַמלונג פון זיי-
נע בעלעטריסטישע ווערק איז אַרויס אין
פּערלאַג „פּראָגרעס“ (ווען דאָס לעבען
רופט). ער האָט אויך פּיעל איבערזעצט
פון איראָפּעאישע שפּראַכען, ווי „הונגער“
פון ש. יזשקעוויטש, „זיעבען געהאַנגענע“,
„קעניג הונגער“ און „דער געדאַנק“ פון ל.
אַנדרייעוו, אַ באַנד ערצעהלונגען פון אַר-
זשעקאָ (מיט זיינער און בעל-מחשבות-
עס פּאַררעדען), „יוגענד-געשיכטע פון
אַנאַרבייטאַרין“ פון אַדעלהיים פּאַפּ, א.
אַנד. ער האָט זיך אויך בעטייליגט אין
פּערפאַסען די בראַשור „די סאַציאַליסטישע
פּראַקטיקע אין ציוניזם“ (פּערלאַג „די
וועלט“).

אלחנן בן יששכר הבהן — אַ
מחבר. האָט געלעבט אין דער צווייטער
העלפט פון דעם XVII און אין אָנהויב
פון דעם XVIII יאָרהונדערט אין פראַנס-
ניץ, מעהרען, וואו ער איז געוועזען
שמש, חזן און סופר. ער איז דער מחבר
פון אַ מוסר-ספר „ציר-שפיגעל אַנצוהענ-
גען אָן דער וואַנד“ (דאָסזעלבע אין העב-
רעאיש אונטערן נאָמען „מראה להתקטש
בה“, — דיהערנפורט, 1693). ער האָט
אויך אַרויסגעגעבען אַ יודישע געריימטע

געשריבען אויף יודיש זיין אויטאָביאָגראַפֿ-
 יע (פּערעפּענטליכט אין יאָהר 1896 אין
 שטאָקהאָלם), וועלכע האָט נישט נאָר אַ
 גרויסען ווערט פאַר די געשיכטע פון די
 יודען אין שוועדען, נייערט אויך אַ בע-
 דייטענדען קולטור-עסנאָגראַפישען אינטע-
 רעס. געשריבען אין אַנ'איינפאַכער, נישט-
 פּרעטענציעזער פאַרם, ברענגט זי פיעל
 אינטערעסאַנטע עפיוזאָדען אויס דעם לע-
 בען פון די דייטשע יודען אין מיטען פון
 דעם XVIII יאָהרהונדערט.

ביבליאָגראַפֿיע: ש. צינבערג, אין
 דער יוד. רוב. ענצ. VIII, 523; א. איוואַקס,
 Sielfbiografi, 1896.

איש-יהודי — זעה ראַבינאָ-
 וויטש 5 ע 5 אָן.

אָלנין (פּסעוודאָנים) — בעלעט-
 ריסט, פּובליציסט און איבערזעצער. גע-
 באַרען אין יאָהר 1874. ביז 17 יאָהר האָט
 ער געלעבט ביי זיין פאָטער, אַ שאַפּער
 אין וואָלד, און האָט אונטער זיין השגחה
 געלערנט תנ"ך און גמרא. דאָן האָט ער אַ
 צייט לאַנג געוואַנדערט איבער די ישובים
 פון אוקראַינאַ און וואָלין אַלס דאָרפס-
 מלמד. שפּעטער האָט ער שטודירט יוריס-
 פרודענץ און נאַטור-וויסענשאַפט אין דער
 קיעווער אוניווערזיטעט, פון וואָנען מען
 האָט איהם אין יאָהר 1901 אויף אַ געוויסע
 צייט אויסגעשלאָסען און אָבגעגעבען אין
 סאָלדאַטען פאַר זיין אָנטייל אין די סטו-
 דענטען-אונרוהען. אין יאָהר 1904 איז ער
 אינגאַנצען אַרויס פון דער אוניווערזיטעט
 און זיך אָבגעגעבען דער פּאָליטישער און
 ליטעראַרישער טעטיגקייט, זיך בעטיילי-
 גענדיג אין פּערשיידענע יודישע אויסגאַ-
 בען. ער איז געווען איינער פון די פיער
 רעדאַקטאָרען פון דער אַרבייטערצייטונג
 „דער וועקער“ (שכּעטער „פּאָלקסצייטונג“)
 און דער פיהרער פון איהר ליטעראַרישער
 אַבטיילונג, ער האָט אויך אָנטייל גענומען

גאַליציען. ערצויגען אין שטרענג חסידישען
 גייסט, איז אימ"ן שפּעטער אַוועק קיין
 דייטשלאַנד, וואו ער האָט אין פּערלויף פון
 אַ רייה יאָהרען שטודירט די קריסטליכע
 וויסענשאַפט און טעאָלאָגיע, אָבגעבענדיג
 זיך צו גלייכער צייט אויך מיט דעם
 שטודיום פון דער ביבעל, תלמוד א. ד.
 ג. נאָך זיין צוריקקעהרען קיין גאַליציען,
 האָט אימ"ן, אונטערן איינפלוס פון גרשם
 באַדער (זעה ווייטער), אָנגעהויבען צו
 נעהמען אַנ'אָנטייל אין דעם ניי-געאָרינדע-
 טען יודישען לעמבערגער „טאָגבלאַט“.
 זייט דעם האָט ער זיך בעטייליגט כמעט
 אין אַלע גאַליציש-יודישע צייטשריפטען
 און זאַמעליכער און רעכענט זיך איצט
 צווישען די פּאָפּולערערע יודישע שריפט-
 שטעלער אין גאַליציען. זיינע סקיצען און
 נאָוועלען צייכענען זיך אויס מיט דער
 נייקייט און אינטערעסאַנטקייט פון די
 טעמעס. ער האָט אויך פיעל געשריבען
 אין סימבאָליסטישען גייסט. די לעצטע
 צייט איז ער אַ שטענדיגער מיטאַרבייטער
 פון דעם „טאָגבלאַט“, וואו ער איז אויך
 דער רעדאַקטאָר פון דער ליטעראַריש-
 וויסענשאַפטליכער אָבטיילונג.

איציקס (איוואַקס) אהרן — גרינ-
 דער פון דעם ערשטען יודישען ישוב אין
 שוועדען און אויטאָר פון אַנ'אויטאָביאָ-
 גראַפֿיע אויף יודיש. געבאָרען אין יאָהר
 1730 אין טרייענבריצען, ביי בערלין, גע-
 שטאַרבען אין יאָהר 1804 אין שטאָקהאָלם,
 וואו ער האָט זיך בעזעצט אין יאָהר 1775,
 זייענדיג דער ערשטער יוד, וואָס האָט
 בעקומען וואוינרעכט אין שוועדען. ער
 איז געוועזען אַנ'אויסגעצייכענטער קופּער-
 שטעכער און האָט גענאָסען די פריינד-
 שאַפט פון דעם שוועדישען קעניג; בשעת
 דעם קריעג מיט רוסלאַנד איז ער אויך
 געווען ליפּערצונט פון דער שוועדישער
 אַרמיי. 2 יאָהר פאַר'ן טויט האָט ער אָנ-

1909, IX; נאָמבערג, אין דעם פריינד, 1910; י. ס. דער פּאָעט פון שטילקייט, אין זאמלבוך „ליטעראטור“, I; נ. פ. „אָהן אַ נוף“, אין „לעבען און וויסענשאַפֿט“, 1909, II.

אימבער שמואל יעקב — דיכ-טער. געבאָרען אין יאָהר 1880 אין סאָ-סאָוו, גאַליציען. זיין פאָטער, שמריהו אימבער (זעה וויי-טער), איצט לעה-רער פון העברעאיש אין דער באָראָן-הירש-שול אין יע-זערנאָ, האָט איהם געגעבען אַידישע ערציהונג. פון דעם עלפ-טען ביז דעם ניינצעהנטען לעבענסיאָהר האָט ער בעזוכט דאָס גימנאַזיום פריהער אין זלאַטשעוו, דערנאָך אין טאַראָנאָפּאָל. איצט שטודירט ער אַריענטאַליסטיק און גערמאַניסטיק אויף דער פּילאָזאָפּישער פּאָ-קולטעט פון דער לעמבערגער אוניווערזי-טעט. זיינע ערשטע ליטעראַרישע פּראָבען זענען געוועזען איבערוועצונגען פון יודישע, דייטשע און קליינרוסישע דיכטער אין פוי-ליש; שפעטער האָט ער גענומען שרייבען אַריגינעלע שירים אין יודיש, וואָס די ערש-טע פון זיי זענען געדרוקט געווען אין ל. טויבישעס „טשערנאָוויצער וואָלענבלאַט“, 1905. זייט דעם האָט ער פּערעפּענטליכט געדיכטען אין פּערשיידענע גאַליציש-יודי-שע צייטשריפטען, ווי אויך אין אייניגע אויסלענדישע אויסגאַבען (אין אַ. רייזענט „קונסט אין לעבען“, אין „יודישען קעמפ-פּער“, „פּריינד“ און אַנד.). אין 1909 איז אַרויס זיין ערשטע ליטערוואַמלונג אונטערן טיטעל „וואָס איך זינג און זאָג“ (אַרויסגעגעבען פון ת. איצקאָוויטש, לעמ-בערג), אין 1911 — די ניט אין ערך ריי-פּערע פּאָעמע „אַסתרקע“ (פּערלאַג „ביל-דונג“, סטאַניסלוי), וואָס האָט געמאַכט

אויפּוועהן אין די יודיש-ליטעראַרישע קריי-זען. אַ גרויסער באַנד פון אימבערס נאָך נישט געדרוקטע געדיכטען, מייסטענטיילס עראָטישע, ווערט צוגעגרייט צום אַרויס-געבען. — אימבער געהערט צו די בעדיי-טענדסטע פּאַרשטעהער פון דער יונגער יו-דישער ליטעראַטור אין גאַליציען, הגם אין זיינע ליטעראַרישע פיהלט זיך דער שטאַרקער איינפלוס פון דער מאָדערנער דייטשער און פּוילישער ליריק, בעזונדערס אויף זייער אויסערליכער, אָפּטמאַל מייסטער-האַפּטער פּאַרס. דאָס איז אויך צו מער-קען אפילו אין זיין בעסטען ווערק „אַסתר-קע“; אָבער דער גלענצענדער סטיל, דער פּיינער עפּישער טאָן און דער גייסט פון ריינער פּאָלקספּאַציע, מיט וועלכען די פּאָעמע איז דורכגעדרונגען, גיבען איהר אַנאַרט צווישען די שענסטע שאַפּונגען פון דער יונגער יודישער ליטעראַטור.

ביבליאָגראַפיע: נח פּרילוצקי, אַג-אויפּגעהענדער שטערן, אין „מאָנעט“, 1911; צבי שפּיער, אין „דאָס נייע לעבען“, 1911, V; „Новый Восходъ“, 1912.

אימבער שמריהו — העברעאיש-יודישער זשורנאַליסט און פעליעטאַניסט, אַ ברודער פון דעם העברעאישען דיכטער נפתלי-הערץ אימבער, דעם מחבר פון „עוד לא אבדה“ (וועלכער האָט וועני-געס און אונבעדייטענדעס געשריבען אויך אין יודיש) און דער פּאָטער פון שמואל-יעקב אימבער (זעה פריהער). געבאָרען אין יאָהר 1868 אין זלאַטשעוו, גאַליצ-יען. זיינע פעליעטאַנען און אַרטיקלען האָבען זיך געדרוקט פּמעט אין אַלע העב-רעאישע און יודישע צייטשריפטען, וועל-כע זענען אַרויסגעגעבען געוואָרען אין גאַליציען זייט 1888.

אימ"ן — דער פּסעוודאָניס פון דעם נאָוועליסט פּישעל וויטקאָווער. גע-באָרען אין יאָהר 1880 אין קריסטינאָפּאָל,

פון דעם „המאסף“. געבאָרען אין יאָהר 1758 אין קאָפּענהאַגען, געשטאָרבּען אין יאָהר 1804 אין בערלין. אַזוי ווי די מייסטע תלמידים פון מענדעלסאָנס חדר, האָט אויך ער זיך פּינדליך פּערהאַלטען צו דער יודישער שפּראַך און האָט אָנגעשריבען אַ בייסענדע סאַטירע אויף איהר; זי הייסט „רבי העניך אָדער וואָס טוט מען דער-מיט“, איז אַ צייט לאַנג אַרומגעגאַנגען אין האַנדשריפטען און ערשט שפּעטער גע-דרוקט גאַוואָרען, אָבער אין אַ גאַנצן פּער-ענדערטער געשטאַלט.

ביבליאָגראַפּיע: י. מ. יאַסעס אַרטי-קעל „ווען-טויטש“, אין ערש און גרובערס „אַלגעמיינער ענציקלאָפּעדיע פּיר וויסענשאַפטען אונד קינסטע“, ב. XXVII (185I).

איינהאַרן דור — דיכטער. גע-באָרען אין יאָהר 1886 אין קאַרעליטש,

מינסקער גוב, אין דער פּאַמיליע פון אַ מיליטער-אַרצט. די ערשטע ערציהונג האָט ער בעקומען אין חדר אין נאַוואַ-ראַדאָק, וואו זיין פאָטער האָט פּראַק-

טיצירט, דערנאָך אין רעבזעוויטש. אין יאָהר 1895 איז זיין פאָטער געוואָרען ראַ-בינער אין וואַלאַקאָוויסק, גראַדנער גוב, און איינהאַרן איז פּערבליבען דאָרט ביז 1908. שרייבען האָט ער אָנגעהויבען זעהר פּריה; צו דרייצעהן יאָהר האָט ער שוין פּערפאַסט שירים און פּאָעמען אויף העברע-איש. אונטערן איינפלוס פון די דעמאָקראַ-טישע שטרעמונגען אין דער יודישער יו-גענד האָט ער אָנגעהויבען צו שרייבען אויף יודיש. זיין ערשטעס ליעד האָט זיך אָב-געדרוקט אין יאָהר 1904 אין „יודישען אַרבייטער“; דערנאָך איז ערשינענען זיינס אַ ליעד אין „דעם וועג“, און פון דאַמאַלט

אָן האָט ער אָנטייל גענומען אין די פּער-שידעסטע יודישע אויסגאַבען. אין יאָהר 1909, ווען ער האָט געוואוינט אין ווילנאַ, איז אַרויס אַ זאַמלונג פון זיינע ליעדער מיט דעם נאָמען „שטילע געזאַנגען“ (פּער-לאַג „די וועלט“; אַ צווייטע פּערמערהרטע אויפלאַגע איז אַרויסגעגעבען פון „פּראַג-רעס“, 1910), וואָס האָט אַרויסגערופּען אַ גאַנצע רייה קריטישע אַרטיקלען וועגען זיין אייגענאַרטיגער ליריק — איינהאַרן פּערנעהמט אַ בעדייטענדען פּלאַץ אין דער נייער יודישער פּאָעזיע. זיינע שטימונגס-פולע ליעדער, געשריבען אין אַ ראַמאַנ-טיש-עלעגישען טאָן, זענען דורכגעדרונ-גען מיט אַ טיעפען, איניגסטען געפיהל פון צאַרטער, שטילער בענקשאַפט און האָטש זיי זענען איינטעניג, איז דער איינדרוק פון זיי שטענדיג אַ פּרישער. אַ בעזונדערן אָרט אין זיינע ליעדער פּערנעהמען די נאַציאָנאַלע געזאַנגען, ווי „די אידליע“, „די לעגענדע“, „אמר אביי“ און די נייערע אין דער ערשטער זאַמלונג נישט אַריינגעקומענע „מיר וועלען פּערבליי-בען אין שוהל“, (אין „לעבען און ווי-סענשאַפט“, IX), „אין פעלד“ (אין דער „איראָפּעאישער דיטעראַטור“, XXVI), „אַ תּפּלה“ (אין „דאָס נייע לאַנד“, III) און אַנד. אַחוץ ליעדער האָט איינהאַרן פּערעפענטליכט אויך אייניגע האַלב-בע-לעטריסטישע אַרטיקלען אין „דעם פּריינד“ פאַר דאָס יאָהר 1910, אין דעם זאַמעלבוך „פון צייט צו צייט“, II, קיעוו, 1912, („צווישען צוויי גאַסען“) און אַ סך קליי-נע פעלעטאַנגען אין דעם ווילנער „טאַג“. אינ'ם פּערלאַג פון ב. א. קלעצקין, וויל-נאַ, דרוקט זיך אַיצט אַ צווייטע זאַמלונג פון זיינע געדיכטען מיט דעם נאָמען „מיי-נע ליעדער“.

ביבליאָגראַפּיע: מ. שאַליט, דור איינהאַרנס ליעדער, אין „דאָס נייע לעבען“.

זיך אין דער וואַרשויער סינגאָגאַ-ביב-ליאָטעק .

ביבליאָגראַפֿיע ; ש. אָרנעלברגס 1861, Encyklopedia powszechna VIII ; ו. ריווען, די יודישע פרעסע, אין פריינד, 1912, № 261 .

איווענשטאָדט מ. א. ד"ר — העברעאישער שריפטשטעלער און כלל-טוער. געבאָרען אין יאָהר 1870 אין נעס-וויזש, מינסקער גוב. איצט ראַבינער אין פעטערבורג. האָט געשריבען אויך אין יודיש, און זיך בעטייליגט אין „הויז-פריינד“, „יוד“, „פריינד“ און אייניגע אַנדערע יודישע אויסגאַבען .

איווענשטאָדט משה בן היים — דער מחבר פון אַנאָריטמעטיק אויף יו-דיש, אַרויסגעגעבען אונטערן טיטעל „חכמת המספר“ אין דיהרנפורט, 1712 ; דער צווייטער טייל פון דעם דאָזיגען ווערק איז געבליבען נישט געדרוקט און געפינט זיך אין כתב-יד (רד"א, q, № 1664) .

ביבליאָגראַפֿיע ; בן-יעקב, אוצר הספרים, 190 .

איווענשטאָדט משה בן יצחק — איבערזעצער. האָט געלעבט אין פראַג אין אָנהויב פון דעם XVIII יאָרהונדערט. אין יאָהר 1715 האָט ער אַרויסגעגעבען דעם בעוואוסטען מוסר-ספר פון ר' קלונימוס בן קלונימוס „אבן בחן“ אויף יודיש צוזאַמען מיט דעם העברעאישען אָריגינאַל און מיט'ן ספר „דרך הישר“ (בעזונדער אַרויסגעגע-בען פון ר' מיכל שטערן, האַמבורג, 1746) . אויסערדעם האָט ער איבערזעצט אויף יו-דיש דעם „דיוואַן“ („מחברות“ — אַ זאַמלונג שירים) פון דעם בעריהמעטן העברעאישען דיכטער עמנואל הרומי. (אויך די בעריה-מע סאַטירישע פּאָעמע פון עמנואל הרומי „מחברת התפת והעדן“ איז ערשיענען אין יודישער איבערזעצונג, צום ערשטען מאַל

נאָך אין XVII יאָרהונדערט, דאָן אין ווילנאָ מיט אייניגע הוספות אונטערן טיטעל „עמנואל“ .

ביבליאָגראַפֿיע ; יוד.ענז. ענז. V, 84 ; בן-יעקב, 3, 314 .

איווענשטאָדט שמואל, ד"ר — העברעאיש-יודישער שריפטשטעלער. געבאָ-רען אין יאָהר 1886 אין באַריסאָוו, מינסקער גוב. האָט שטודירט יוריספרודענץ אין דער בערנער אוניווערסיטעט, וועלכע ער האָט געענדיגט אין 1910. ער האָט פּערעפענט-ליכט, צווישען אַנדערן, אייניגע אַרטיק-לען וועגען יודיש (אין „פריינד“, 1907, און אין די „ליטעראַרישע מאָנאַטס-שריפ-טען“, IV) און מיטגעאַרבייט אויך אין די צייטשריפטען „לעבען און וויסענשאַפט“, „צוקונפט“, „פּאַרווערטס“ א. אַנד. אַלט פּאַרשטעטער פון אַ בערנער סטודענטען-פּעראַיין האָט ער זיך בעטייליגט אין דער טשערנאָוויצער קאַנפּערענץ, וואו ער האָט געלייענט אַ רעפּעראַט וועגען דער יודי-שער אַרטאָגראַפֿיע .

איווענשטאָדט יהודה דוד — העב-רעאישער שריפטשטעלער, דער רעדאַקטאָר פון דער העברעאישער ענציקלאָפּעדיע „אוצר ישראל“. געבאָרען אין יאָהר 1855 אין מעזעריטש, סעלעצער גוב. וואוינט זייט 1872 אין ניו-יאָרק. ער איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט איבערזעצט אויף העברעאיש און יודיש „די קאַנסטי-טוציאַן פון די פּעראַייניגטע שטאַטען“ (ניו-יאָרק, 1891) . ער איז אויך דער אוי-טאָר פון דעם אַרטיקעל וועגען דער יודי-שער שפּראַך און ליטעראַטור אין דעם „אוצר ישראל“, V, 75—79, אונטערן שלאַגוואָרט „יהדות-אשכנזית“ .

ביבליאָגראַפֿיע ; יוד.ענז. ענז. V, 84 .

אויבעל יצחק — דייטש-משכילי-שער שריפטשטעלער און איבערזעצער פון העברעאיש, איינער פון די גרינדער

אייוענבוים אנטאן — דירעקטאָר פון דער ראַבינערשול אין וואַרשוי און גרינדער פון דער ערשטער יודישער ציי-טונג אין רוסלאַנד. געבאָרען אין יאָהר 1791 אין אַ נישט-פערמגעגליכער פאַמיליע, געשטאָרבען אין יאָהר 1852. בעקומען די ערשטע ערציהונג אין שטרענג רעליגיעזען גייסט, האָט ער שפעטער אַ געוויסע צייט בעזוכט דאָס וואַרשויער ליצעאום. ער איז געוועזען איינער פון די געבילדעסטע פוילישע יודען אין יענער צייט און האָט בעהערשט די וויכטיגסטע אייראָפּעאישע שפראַכען. אין יאָהר 1823 (דעם 3-טען דעצעמבער) האָט ער אָנגעהויבען אַרויס-צוגעבען אין וואַרשוי אַ וועלכענטליכע צייטונג, דער בעאַבאַכער אן דער ווייכ-סעל" אויף יודיש און פויליש (דער פּוילישער טיטעל איהרער איז Dostřzegacz Nadwiślansky). אינגאַנצען איז אַרויס 44 נומערן (די לעצטע איז דאָטירט דעם 29-סטען סעפטעמבער 1824), צו 8 צוויי-שפאַליגע עמודים יעדערע; דער יודישער טעקסט איז געדרוקט אין ווייבערטייש-שריפט; די שפראַך איז אייגענטליך מעהר ריין-דייטש, ווי יודיש-דייטש; זעלטען נאָר וואַרמען זיך דורך העברעאישע ווער-טער, וועלכע קומען מעהרסטענטיילס איינגעקלאַמערט—צו פּערטייטשען די שווערע-רע דייטשע ווערטער. די אַלע 44 נומערן ענטהאַלטען פּערשיידענע אָפיציעלע אַקטען, האַנדעלס-בעריכטען, נאַכריכטען, משלים, שפּריכווערטער, ערצעהלונגען אויס דעם תּלמוד, בעשרייבונגען פון די יודען אין פּראַנקרייך, חנינאָ, ערצעהלונג-גען אויס דער יודישער געשיכטע, די לעבענסבעשרייבונגען פון יוסף פּלאַוויוס, רמב"ם, משה מענדעלסאָן, רייזעבעשרייבונגען א. ד. ג. אַנעקדאָטעפּלאַר פון דער דאָזיגער זעלטענער צייטשריפט געפינט

פּראָג. ער איז געוועזען דער אויטאָר פון אַנאַריטימעטיק און אַלגעבראַ אויף העברע-איש און יודיש, וואָס איז ערשינען אין יאָהר 1775 אין פּראָג אונטערן טיטעל „מלאכת מחשבת“.

ביבליאָגראַפיע: אונר, ישראל, I, 267—268; יוד-רום. ענין X, 701.

איירעל בת משה מענדעלס — די פּערפאַסערין פון אַ פּערקירצטער יודישער איבערזעצונג פון דעם „יוסיפון“ (קצור יוסיפון, קראָקוי, 1670).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, אונר הספרים, 533.

אייויק שרייבער — דער אויטאָר פון אַ געריימטער איבערזעצונג פון מגלת אסתר: „דש ליד הוט וואליק בראַכט (פאַל-בראַכט) אַלש ער עש בון דער שריפט הוט ערדאָכט, ער אישט מעניך מאַן וואיל בקנט, איזיג דער שרייבר אישט ער גינט...“ די דאָזיגע איבערזעצונג, גע-שריבען אין יאָהר 1544, געפינט זיך אין כתב-יד און איז געבליבען נישט פּער-עפענטליכט.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה; 30.

איוזמאַן משה — העברעאישער פובליציסט, דעם בעקאַנטען רוסיש-יודיש-שען שריפטשטעלער דוד איוזמאַנס אַ ברר-דער. געבאָרען אין יאָהר 1854 אין טיוו-ראָוו, פּאָדאָליען, געשטאָרבען אין 1898 אין וואָזנעסענסק, חערסאָנער גוב. איינער פון די ערשטע פּאַרלויער פון דעם חבת-ציון און נאַציאָנאַליזם אין דער העברעאישער לי-טעראַטור, האָט ער געווידמעט דער נאַציאָ-נאַלער פּראָגע אַ בעזונדערן פּאָפּולער און קלאָר געשריבענעם אַרטיקעל אין זאַמעלבוך דער יודישער וועקער“ (1887).

ביבליאָגראַפיע: יוד-רום. ענין I, 583; „הויסריינד“, III.

אויסגעהאלטען") און אין בעזונדערע אויס-
גאבען (דער רייכער פעטער" און פון
גליק צום קבר", ווארשוי, 1895). אין די
דאזיגע סקיצען ווייזט זיך אזאבעללאך ארויס
אלס גוטע בעפאכטערין מיט א פיינעם
אייגענארטיגען הומאָר. מעהר איז אזאבעל-
לאַ אין דער יודישער ליטעראַטור נישט
אויפגעטראָטען. זי האָט אויך אָנגעשריבען
אייניגע דראַמען אויף רוסיש, וועלכע זע-
נען נישט פּערעפענטליכט. די לעצטע יאָה-
רען וואוינט זי אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל.

ביבליאָגראַפֿיע: רב-קנין, די ניי-
זשארנאָנישע ליטעראַטור, (יודישע פּאָלקס-ביב-
ליאָטעק", I, 311—313); לויענער, Yiddish
literature, 187—189.

איזנור אריה — דיכטער. גע-
באָרען אין יאָהר 1882 אין בערעזינאָ,
מינסקער גוב. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט
האָט ער אָנגעהויבען אין פּראָווינציאלע
רוסישע און ווייסרוסישע אויסגאַבען. ער
האָט אויך פּערעפענטליכט אַרטיקלען און
שירים אין פּערשידענע יודישע צייטשריפ-
טען, ווי "יאָהרבוך פּראָגרעס", דאָס יודי-
שע פּאָלק", דער טאָג אויף שבת", "יודישע
צייטונג" (ווילנאָ) און אַנדערע. זיינע
ליעדער זענען אַרויס אין אַ בעזונדערער
אויסגאַבע אונטערן טיטעל "שלאָפּלאָזע
נעכט" (פּערלאָג, מאָדערנע ליטעראַטור",
וואַרשוי, 1910).

אייבשיץ בער פון פּראָג — דער
אויטאָר פון אַ מוסר-ספר אין יודיש און-
טערן טיטעל "מטה משה" (וועגען גן-עדן
און גיהנם א. א. וו.), איינגעטיילט אין
7 עמודים. דאָס ווערק איז געבליבען
נישט פּערעפענטליכט און געפינט זיך אין
פּתב-יד.

ביבליאָגראַפֿיע: בן-יעקב, 422.
איידליין משה זרח — תלמודיסט
און מאַטעמאַטיקער. געבאָרען אין יאָהר
1725, געשטאָרבן אין יאָהר 1786 אין

אינגאטאון דוד — בעלעטריסט.
געבאָרען אין אָנהויב פון די אַכציגער
יאָהרען אין רוסלאַנד, האָט ער שפּעטער
אויסגעוואַנדערט קיין אַמעריקא. אין דער
ליטעראַטור האָט אינגאטאון דעביוטירט
אין יאָהר 1908 מיט אַ נאָוועלע, צוויי
קרעפטען "פּערלאָג, יודיש", (ניו-יאָרק),
וואָס האָט געצויגען אויף דעם יונגען אוי-
טאָר די אויפמערקזאַמקייט פון די ליטע-
ראַרישע קרייזען. אינגאטאון האָט פּער-
עפענטליכט אַ רייה נאָוועלען, סקיצען,
נאָטור-שילדערונגען אין פּערשידענע יו-
דיש-אַמעריקאַנישע צייטשריפטען און זא-
מעלביכער, ווי "ליטעראַטור", II, דאָס
נייע לאַנד" א. פ. אַנד. אין יאָהר 1912
איז אונטער אינגאטאון רעדאַקציע ער-
שינען אַ זאַמעלבוך "שריפטען" (פון די
יונגע יודיש-אַמעריקאַנישע שריפטשטע-
לער), וואו ס'איז געדרוקט זיינס אַ גרע-
סער ווערק "דער גבור". נאָך נישט פּער-
עפענטליכט איז זיין גרויסער ראָמאַן
"בורך" (פון אַמעריקאַנער לעבען).

ביבליאָגראַפֿיע: י. ע. א. יונגער פּראָג-5-
טער, אין זאַמעלבוך "ליטעראַטור", II.
אזאבעללאַג — פּסעוודאָנים פון דער
'יודישער נאָוועליסטין ביילע פּרידבערג, אַ
טאַכטער פון דעם בעוואוסטען העברעאישען
שריפטשטעלער א. ש. פּרידבערג. געבאָ-
רען אין יאָהר 1864 אין גראָדנאָ. וואוינענ-
דיג אין די אַכציגער יאָהרען פונ'ם פּאַריגען
יאָהרהונדערט אין פעטערבורג, איז זי
בעקאַנט געוואָרען מיט די יודישע ליטע-
ראַרישע קרייזען און האָט אָנגעהויבען
אַליין צו שרייבען. איהר ערשטע נאָוועלע
"דער יתום" איז געדרוקט געווען אין
"הויפּריינד", I (אַרויסגעגעבען פון מ.
ספּעקטאָר). נאָך עטליכע ערצעהלונגען
האָט זי פּערעפענטליכט אין דעם צווייטען
באַנד "הויפּריינד" ("אין דער פּרעמד"),
אין פּרעסע "יודישער ביבליאָטעק" (נישט

ליפמאן הילדעסהיים). אַ גרויסער טייל פון די שפּרוכען וואָס אין „צוכט שפיגל“ זענען אַרויסגענומען פון תּלמוד און אַנ-דערע הייליגע ספרים און זענען צונויפ-געשטעלט נאָכ'ן אלף-בית נאָך. אינטע-רעסאַנט זענען די פּערזען, וואו דער אוי-טאָר קלאָגט זיך אויף דעם אונטערגאַנג פון דער ריינער מאָראַל ביי די יודען פון זיין צייט (ציטירט נאָך ל. סענעצאן, לויט דער לאַטיינישער טראַנסקריפּציע):

די וואַרהייט איז געשטאָרבען,
די פרומקייט איז פּערדאָרבען;
לאַסטער און שאַנד
האָט גענומען אויבערהאַנד,
שעם און צוכט
נימאַנט זוכט.
פרומקייט און גאַטס פּורכט
טראָגט ני מער פּרוכט;
קיינער טוט זיך שעמען
צדקה צו נעהמען,
די שאַנד איז גראָס,
די גאַבע איז קליין איבער די
מאַס.

די פּריינדשאַפט
איז פּיינדשאַפט,
און די געזעלשאַפט
איז מיט נייד בעהעפּט;
די ברידערליכע ליב
איז גאַנץ טריב,
איין געזעל איין ערען דיב.
טוגענט און ער
בעגערט נימאַנט מער;
נאָר געלט הער —
שרייט די גאַנצע וועלט.
גאַלד און געלד —
דער עס האָט איז איין העלד,
דען מען אויבען אָן שטעלט.
דאָס איז דער לויף אויף ערדען:
אָה — גאַט, וואָס פאַר גוטעס וויל
דאָרויס ווערדען!

דיב ליאָגראַפיע: בן-יעקב, 370; לא-
ואר סענעצאן, Essai sur le judéo-al-
lemand, 116—117; הערמאן לאַטצע, „Zur
jüdisch-deutschen Literatur“ (אין
נאָשעס Archiv für Literaturge-
schichte, ליפּציג, 1870, באַנד I, וואו
עס ווערט געבראַט אַ טייל פון די שפּרוכען,
חאָס אינ'ם „צוכטשפיגל“); מ. גרינבוים,
18—14, jüdischdeutsche Literatur
in Deutschland, Polen und Ame-
rica, 18—14 (ווערען אויך געבראַט אַ רייזע
שפּריכערטער פון „צוכטשפיגל“).

יָאָהר 1858 אין אַמסטערדאַם אונטערן טיטעל „דרכי ישרים“.

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענג. ענג. II, 303; בן-יעקב, 120.

אויסערבאך יצחק אַייוויק בן ישעיה (בעקאַנט אויך אונטערן נאָמען רייס) — בעוואוסטער מדקדק און רש"י-קאָמענטאַטאָר. האָט געלעבט אין אָנהויב פון דעם XVII יאָרהונדערט אין פירט, אַמסטערדאַם און פראַנקפורט-אויפן-מאַין. פריהער האָט ער זיך געהאַט בעשעפטיגט נאָר מיט תלמוד. ער דערצעהלט אַליין, אַז דער פירוש רש"י אויף תנ"ך איז איהם גאַנץ אונזוגענגליך געווען, ווייל ער האָט נישט געהאַט אפילו די עלעמענטאַר-סטע ידיעות אין דער העברעאישער גראַמאַ-טיק. און די לומדים פון פירט זענען נישט נאָר ניט אימשטאַנד געווען צו געבען איהם צו פערשטעהן די שווערע שטעלען פון רש"י, — זיי האָבען איהם אויך אויסגע-לאַכט פאַר זיין אָבגעבען זיך מיט דקדוק. דאָן האָט ער פערלאָזען פירט און בעזעצט זיך אין אַמסטערדאַם, וואו ער האָט אין פערלויף פון 10 יאָהר צוזאַמען מיט שמואל פויזען שטודירט די העברעאישע פילאָלאָ-גיע. דער רעזולטאַט פון זיינע שטודיען איז געווען זיין ווערק, „גרסא דינוקא“ (וויל-מערסדאָרף, 1718) — אַ עלעמענטאַרע גראַ-מאַטיק אויף העברעאיש און יודיש, — וואָס האָט געהאַט זעהר גרויס ערפאַלג, בעזונדערס אין פראַנקפורט (דאָס איז איינס פון די ערשטע עלעמענטאַרע לעהרביכער, פערפאַסט פון אַ יודען); דאָן האָט אויער-באָך אַרויסגעגעבען אַ צווייטע העברעאישע גראַמאַטיק אויף יודיש אונטערן טיטעל „שׁוֹתא דינוקא“ (פירט, 1728). אויסער-דעם האָט ער איבערזעצט אויף יודיש דאָס בעריהמטע מוסר-ווערק פון ר' ידעיה הפניני בר' אברהם הברשי, בחינת עולם, אַרויסגעגעבען צום ערשטען מאַל אונטערן

טיטעל „צפנת פענח“ אין זולצבאַך, 1743, און דאָן פיעל מאַל איבערגעדרוקט. ביים ספר קומט אויך אַ יודישע איבערזעצונג פון בדרשים „בקשת הממין“ — אַ געבעט, וואָס איטליכס וואָרט זיינס הויבט זיך אָן מיט אַ „מ“. שפעטער, אין יאָהר 1805, איז דאָס „בחינת עולם“ איבעראַנייט בע-אַרבייט געוואָרען אויף יודיש פון פאָויר (זעה) און אַנדערע.

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענג. ענג. II, 302; פירט, Bibl. Judaica, I, 72—74; פין, כנסת ישראל, 589; בן-יעקב, 68, 100, 570. אויסערבאך שמואל בן דוד טע-בעלע — מקובל און תנ"ך-מפורש פון דעם XVII יאָרהונדערט. אויף יודיש איז בע-קאַנט זיין ווערק, „זכרונות הנפטרים“, וואו עס ווערען אויסגערעכענט אַלע אומגע-קומענע בעת די רדיפות פון ת"ח ות"ט. ביבליאָגראַפיע: יוד.רוס. ענג. III, 435.

אויפהויווען (ניט אָפּענהויווען אָדער אופהויווען) שלמה זלמן — זעה שלמה זלמן אויפהויווען. אולמא אברהם פון האַנוי — דער אויטאָר פון אַ יודישער איבערזעצונג פון די מגלות און הפטרות (ערשיענען אין באַזעל, 1622).

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאי, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 30.

אולמא זעליגמאן — פון דער משפחה נענצבערגער — שריפטשטעלער-מאַראַליסט פון דעם XVII יאָרהונדערט, דער מחבר פון דעם בעוואוסטען מוסר-ספר „צוכט שפיגל“, אין ריימען (אויף העברעאיש ערשיענען אונטערן טיטעל „מראה מוסר“, פראַנקפורט-אויפן-מאַין, 1680, אָפּענבאַך, 1716; לויט דעליטש און בן-יעקב, ז. 370, איז די ערשטע אויס-גאַבע פון „צוכט שפיגל“ אַרויס אין פראַג אין יאָהר 1610 דורך אביגדור בן אליעזר

רונג פון דער לעבעדיגער שפראך גופא, גיט ער אין זיין ווערק נאָר אַ אונפאַל-שטענדיגען בעגריף וועגען יודיש. פיעל פון זיינע מיינונגען איבער עלטער, שפראַך און טראַנסקריפציע זענען נישט מעהר ווי גרונדלאָזע השערות, און בכלל איז זיין אָפּהאַנדלונג וועגען יודיש נישט פריי פון זעהר וויכטיגע פּעהלערן. דאָך געהערט זיין שטרענג-וויסענשאַפּטליכע אַרבייט צו די בעדייטענדסטע אויפ'ן געביט פון יו-דישער שפראַך-וויסענשאַפּט, וואו ער איז געווען איינער פון די ערשטע און געווי-סענהאַפּטסטע פּאַרשער.

ביבליאָגראַפיע: מ. שטיינשניידער, Hebraeische Bibliogr. 1864, (VIII — VII) 1865 Se-; רעיועלכער אין Her-; 33: נ. וואַגנער, 1864, rapaum, riga Archiv, XXXIII, נ. 213: ל. סענעאן, Essai sur le judéo-alle-105 — 157, mand

אויערבאך בעריש — נאָווע-ליסט. געבאָרען אין יאָהר 1887 אין אַ קליין שטעטל פון פּלאָצקער גוב, האָט געלערנט תּלמוד אין די פּוילישע און ליט-ווישע ישיבות. שפּעטער איז ער געווע-זען עקסטערן אין וואַרשוי, און דערנאָך אַ געוויסע צייט געלעבט אין דער שווייץ. זיין ערשטע זאָך איז געוועזען געדרוקט אין „הצפירה“, און אויך שפּעטער האָט ער געשריבען אין העברעאיש (אין „השלה“, „העברי“). אָבער דער גרעסטער טייל פון זיינע ערצעהלונגען איז ערשיענען אין פּערשיידענע יודישע צייטונגען און זשור-נאַלען, ווי „וועג“, „פּריינד“, „היינט“, „יודישעס וואָלכענבלאַט“, „מאָמענט“, „איי-ראָפּעאישע ליטעראַטור“, „שטראַהל“ א. א. א.

אויערבאך יוסף דאַנציגער — שריפטשטעלער-מאַראַליסט פון XVIII יאָרהונדערט, דער אויטאָר פון אַ מוסר-ספר אין יודיש, וואָס איז ערשיענען אין

לאָדזער נאַכריכטען; נאָך איהר אונטער-גאַנג איז ער געוואָרען רעדאַקטאָר פון דעם „לאָדזער טאַגעבלאַט“, וואו ער האָט, צווישען אַנדערן, פּערעפּענטליכט אַ רייה כענסאַציאָנעלע ראָמאַנען, הומאַרעסקען, היסטאָרישע ערצעהלונגען. אין יאָהר 1909 האָט אונטער אָנגעהויבען אַרויסצוגעבען אַ „פּאָלקס-ביבליאָטעק“, פון וועלכער ס'איז ערשיענען בלויז צוויי נומערן.

אָווע - לאַרלעמאַנט פּרידריך קריסטיאַן בענעדיקט — בעוואוסטער דייטשער שריפטשטעלער, (אַ קריסט), פּראָפּעסאָר פון פּאָליציי-רעכט. געבאָרען אין יאָהר 1809 אין ליבעק, געשטאָרבען אין יאָהר 1892 אין בערלין. אין זיין *Das deutsche Gauner- thum in seiner social-politischen und linguistischen Aus- bildung* (לייפציג, 1858 — 1862; פיער טייל) ווידמעט ער די לעצטע צוויי טיי-לען (נישט אינגאַנצען) דער יודישער שפראַך. בעזונדערס אינטערעסאַנט איז דער דריטער טייל פון דער דאָזיגער גרויסער אַרבייט, וועלכער ענטהאַלט אַן-אויספיהרליכע קריטישע ביבליאָגראַפיע פון די וויסענשאַפּטליכע אַרבייטען איבער יודיש, אַן אָפּהאַנדלונג איבער די יודישע פּאָנעטיק און אַרטאָגראַפיע, מאָרפּאָלאָגיע און סינטאַקסיס, און ענדליך — אַ חרעס-טאַמאַמיע פון אייניגע יודישע טעקסטען, אַרויסגענומען פון מעשה-בוך, בראַנט-שפּיגעל, איילענשפּיגעל, פּורים-שפּיעל „מכירת-יוסף“ א. אַנד. אין פיערטען טייל קומט אַרײַן אַ יודיש ווערטערבוך, פּערזעהן מיט אַ דייטשען אינדעקס. אָווע-לאַל-לעמאַנטס ווערק קאָן בעטראַכט ווערען ווי דער סך-הכל פון אַלעם דעם, וואָס איז געשריבען געוואָרען איבער יודיש ביז איהם. קענענדיג די יודישע שפראַך נאָר טאַרעטיש, נישט האָבענדיג די ערפּאָה-

פון איהם נישט געקענט קריגען. ערשט אין יאָהר 1880 האָט מען געפונען אַ היבשע צאָהל עקזעמפלאַרען אויף אַ בוידיס פון אַ שוהל אין העסען און מען האָט זיי, ווי דער מנהג איז, מקבר געווען. עס איז נאָך צו בעמערקען, אַז אין דער צייט ווען כמעט אַלע אַלט-יודישע ביכער פלעגען זיך דרוקען אין דער אַזוי גערופענער ווייבער-טייטש-שריפט, איז אהרן בן שמואלס ספר געדרוקט געווען אין קוואַדראַט-שריפט און מיט נקודות.

ביבליאָגראַפֿיע: ג. קארעלעט, Die Geschichte der jüdischen Literatur, 1014—1015 (ערשטע אויפלאַגע); ל. צונן, Zur Gesch. d. Erziehungswesens, Jüdisch-170, 166; מ. גרינבוים, 449; 170, 166; deutsche Chrestomatie, 321—322; מ. שטיינשניידער, ספרות ישראל, 301; בן-יעקב, 262.

אונער ישעיהו—זשורנאַליסט. גע- באַרען אין יאָהר 1873 אין האַראַשקי, וואָלינער גוב. אין אַ פאַמיליע, וואָס שטאַמט פון ר' עקיבא אייגער. ערצויגען געוואָרען אין זשיטאָמיר, וואו ביי זיינע עלטערן אין הויז האָבען פערקעהרט אַזוי-נע פערזענליכקייטען, ווי מענדעלע מוכר ספרים, צווייפּעל, קולישער, בינשטאַק א. א. אַנד. זיין אַלגעמיינע בילדונג האָט או- גער בעקומען אין אַמאַסקווער גימנאַזיום און אין די הויכשולען פון קעניגסבערג (פּילאָ-לאַגיע) און שאַראַלטענבורג (טעכנאָלאָגיע). האָבענדיג זיך בעטייליגט אין פערשידענע העברעאישע אין דייטשע צייטשריפטען, האָט ער זיין זשורנאַליסטישע טעטיגקייט אין יודיש אָנגעהויבען אין יאָהר 1903 אין „פריינד“; ער האָט אויך מיטגעאַרבייט אין אַנדערע יודישע אויסגאַבען, ווי „דער טאַג“, „דער טעלעגראַף“, „די טעאַטער-וועלט“ א. א. וו. אין יאָהר 1907 האָט ער געגרינדעט אין לאָדז די טעגליכע צייטונג

אויפֿן-אַדער, (1697). די איבערזעצונג איז געוואָרען זעהר פאַפּולער, איבערהויפט ביי די יודישע פרויען אין רוסלאַנד און פוילען, און האָט אויסגעהאַלטען פיעל אויפלאַגען אונטערן נאָמען „נשיקת משה“. ביבליאָגראַפֿיע: יוד. ענג. ענג. I, 20; בן-יעקב, 457; מ. שטיינשניידער, Cat. Bodl., №№ 4000 אין 4380.

אהרן בן שמואל פון הער- גערשחיווען (העסען) — דער פערפאַסער פון די „ליבליכי תפלה אודר גרעפטטיגה אַרטצנייא פאַר גוף און נשמה“ (1709) — אַזאַמלונג תפלות אויף יודיש, מעהר אַרי-גינעלע ווי איבערזעצטע, וואָס זענען דורכגעדרונגען מיט אַטיעמען רעליגיע-זען געפיהל און אמת עניותדיגער גאַטס-פאַרכטיגקייט. אינטערעסאַנט איז די הקדמה צו דעם דאָזיגען ספר (איבערגעדרוקט אין דעם Jahrbuch d. Isr., 1816, 131 — 192), וואו דער מחבר זאָגט, אַז דער צוועק פון זיין חבור איז — נאַכען די תפלות צוגענגליך אויך פאַר די, וואָס קענען נישט קיין לשון קודש, ווייל „עס איז בעסער פאַר דעם מענשען, ער טעט זיין תפלה און“ לאייענט קריאת שמע אין זולכם לשון דאָש ער פערשטייט אַלש אין לשון הקודש וואָש ער ניט פערשטייט; און אַ ביסעל ווייטער: „... און זיין (דעם קינדס) הערץ איז אַז וויא אין נייא בוך דאָש מען דרויף שרייבען וויל. נון קומט דאָש בוך אין איינש נאָרן האַנט און שרייבט אַלערלייא שטות דרויף ביז עס פערדארבען איז ... דרום זאָל מן מיט דעם קינט לער-נען אין דער מוטער לשון“ ... אָבער זיין וויכטיגער אויפטו איז פערשטערט געוואָרען פרומע יודען האָבען נישט געוואָלט ליידען די נייע תפילות ניט אויף לשון-קודש, און די רבנים האָבען דעם חיבור פון אהרן בן שמואל אַריינגעלעגט אין חרם, אַזוי אַז אינגליכען האָט מען קיין איין עקזעמפלאַר

דער מחבר פון דעם ספר „מצח אהרן“ (פראנקפורט-אויפן-אָדער, 1727), וואָס ענטהאַלט די איבערזעצונג פון תרגום ראשון און תרגום שני צו מגלת אסתר: „תרגום ראשון און“ תרגום שני האָב איך אין דעם ספר גישריבן אַריין, אויך אויש גמרות און“ מדרשים אַלש וואָס אין דער מגלה טוהט רידן אַליין, אויך שיני מעשיות און“ משלים די ניט זיין גימין, דר מיט צו ווייזן וויא קב"ה טוט נסים און נפלאות מיט דעם מענשן דש ער ניט ווייש אַליין... ווער דאַרין ווערט לעזן דער ווערט זיך געוויש משמח זיין, און“ יראת שמים ווערט איהם גיהן איין“... די דאָזיגע איבערזעצונג איז געווען זעהר פאָפולער און האָט אויסגעהאַלטען פיעל אויפלאַגען. צום סוף פון דער איבערזעצונג קומט אַ צווייטעס ווערק פון אהרן בן מרדכי אויף יודיש אונטערן נאָמען „אוהב שלום“.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 32—33; יוד.רום; ענצ. I, 27; בן-יעקב, 206, 363.

אהרן בן צבי הירש דרוקער— האָט איבערזעצט אויף יודיש דעם בע-וואוסטען מוסר-ספר פון ר' שלמה בן גבירול „מבחר הפנינים“ און האָט עס אַרויסגעגע-בען צוזאַמען מיט'ן העברעאישען טעקסט (אויך אַנאייבערזעצונג) אין האַמבורג, 1739 (שפעטערדיגע אויסגאַבען: בערלין, 1767, נאָוידוואָר, 1794, זשיטאָמיר, 1848).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 288.
אהרן בן שמואל — העברעאי-שער געלעהרטער פון דעם XVII יאָהר-הונדערט, דער מחבר פון דעם בעוואוס-טען ספר „בית אהרן“. אויף יודיש האָט ער איבערזעצט, אויף דעם פערלאַנג פון זיין פרוי, דעם מדרש וועגען משה'ס טויט און האָט עס אַרויסגעגעבען אונטערן נאָמען „פסירת משה שם עולם“ (פראַנקפורט-

אָן האָט ער זיך בעטייליגט אין פערשידענע אַמעריקאַנישע און גאַליצישע אויסגאַבען, ווי אויך אין דער וואַרשויער „ראַמאַנציי-טונג“: אין 1910 איז אַרויס אַ בעזונדערע זאַמלונג פון זיינע סקיצען און ערצעהלונגען מיט'ן נאָמען „וועלטעליך“ (אַרויסגעגעבען פון ל. זינגער, ניו-יאָרק, מיט אַ פאַררעדע פון מאָריס ראָזענפעלד), וואו עס ווערט אין גאַנץ בלאַסע בילדער געשילדערט דאָס לעבען פון די דערשלאָגענע מענשעליך אין דעם ניו-יאָרקער גהעטאָ.

ביבליאָגראַפיע: מ. ראָזענפעלדס פּאַר-וואָרפּ צו אַדערשלאַגערס „וועלטעליך“.

אהרן בן יוסף פון בודאַ — אַלט-יודישער דיכטער. האָט געלעבט אין דעם XVII יאָהרהונדערט אין אָפען (בודאַ), דער הויפטשטאָט פון אונגאַרן. אין זיין פּאָעמע „איין שיינ ניי ליד פון אופן“ (באַק, פּראָג, 1688), בעשרייבט ער דעם גורל פון די יודען אין אָפען און בעזינגט איינעם סענדער בן יוסף טויסק, וואָס איהם איז די פּאָעמע געווידמעט.

ביבליאָגראַפיע: יוד.ענצ. I, 13; מ. שטיינשניידער, Serapeum, 1848, 352; A, 110 №; דערעלבער, Cat. Bodl., Die Erstür-3654, 4358; קויפּמאַן, mung Ofens, 1895.

אהרן בן ישראל — אַלט-יודי-שער שריפטשטעלער. האָט געלעבט אין דעם XVII יאָהרהונדערט אין פּראָג. ער איז וואָהרשיינליך דער אויטאָר פון אַ פאַראַפּראָזע פון ספר בראשית, געמאַכט אין גראַמען, לויט פערשיידענע מדרשים, און געאַרדענט אין סדר אלף-בית. ווי עס שיינט, איז דאָס ווערק געדרוקט אין פּראָג.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 35; בן-יעקב, 83.
אהרן בן מרדכי בון מריבומש (לויט מ. שטיינשניידער—פון רעדעלהיים)—

דיא זאָלען דא אַן לייאן אלי טאג שטע-
טיגליך ... זא ווירט מן גרושי חידושים און
ורומיקייט דא אינן וינדן (געפינען), דיא
אן צווייבל (צווייפעל) איינין שטאַרקין אין
אונזר אמונה אונ' וועט פילע אויך ברינגן
אויף דען רעכטן וועג צום עוויגן לעבן...
אין אָנהויב פון דער איבערזעצונג קומט אַ
לאַנגע פאַררעדע פון דעם מחבר.

ביבליאָגראַפיע: א. שולטאן, שפה
יהודית-אשכנזית וספרותה, 27-28.

אדלער יעקב — דיכטער געבאָרען

אין יאָהר 1877 אין
דינאָוו, גאַליציען,
אין אַ חסידישער
פאַמיליע. האָט בע-
קומען אַ טראַדיצ-
יאָנעלע יודשע ער-
ציהונג און בעזוכט
אויך אַ שול, וואו

ער האָט געלערנט פּויליש און דייטש. אין
דערזעלבגיגער צייט איז ער געווען אויך אַ
משורר ביים פּאָטער, דעם שטעדטעלשען
בעל-תפלה. צווייבעצעהן יאָהר איז ער אַוועק
קיין אַמעריקא, וואו ער האָט אַ לאַנגע
צייט זיך פערנומען מיט שניידעריי אין די
סוועט-שעפער פון ניו-יאָרק, אָבערענדיג
זיך אין דער פרייער צייט מיט ליטע-
ראַטור. דעביוטירט האָט ער מיט צוויי
סאָציאַליסטישע ליעדער אין ניו-יאָרקער
„פאַרווערטס“, 1897, און נאָך אַ הפסקה
פון דריי יאָהר, ווען זיין פען האָט
גערופּהט, האָט ער אָנגעהויבען צו שריי-
בען אין גאַרינס „טעאָטערזשורנאַל“, אין
אַלעקסאַנדראָווס „פרייער שטונדע“ און אי-
בערהויפט אין פינסקיס „אַרבייטער“, וואו
ער פלעגט כמעט וועכענטליך דרוקען זיי-
נע שירים. ער האָט זיך געדרוקט אויך אין
פיעל אַנדערע יודישע צייטשריפטען און
זאַמעלביכער אין אַמעריקא און אייראָפּאַ.
זײַט 1906 האָט ער זיך אָבגעציען אינ-

גאַנצען דער ליטעראַטור. אין אַ בעזונדער
אויסגאַבע איז אַרויס נאָר אַ קליינער טייל
פון זיינע ליעדער מיט דעם נאָמען
„זכרונות“ (פערלאַג „מאָדערנע ליטעראַ-
טור“, באַסטאָן, 1907, מיט אַ פאַררעדע פון
דוד פינסקי). זיי זענען דורכגעדרונגען
מיט אַ שטילער אומעטיגער בענקשאַפט און
האַרציגער ליעבע צו די קינדעריאָהרען און
דעם פאַטריאַרכאַלישען לעבען אין דעם
יודישען קליינשטעדטעל. די דאָזיגע זאַם-
לונג האָט געצויגען אויף אַלערען די
אויפּמערקזאַמקייט פון דער יודישע קרי-
טיק אין אַמעריקא און אייראָפּאַ, וועלכע
האַט איהם געווידמעט אַ גאַנצע רייה אַר-
טיקלען און רעצענזיעס. אויסער ליעדער
האַט אַדלער געשריבען אויך סקיצען און
פעליעטאַנען אונטער פערשידענע פּסעו-
דאָנימען („דודל האַרפע“, „חוזק איי-
ניקעל“, „חוזק אַליין“ און אַנד.). אייניגע
זאַכען זיינע זענען איבערזעצט געוואָרען
אויף דייטש און ענגליש. די לעצטע
יאָהרען נעהמט ער אַ שטאַרקען אָנטייל
אין די ניו-יאָרקער הומאַריסטישע אויס-
גאַבען, און אין יאָהר 1910 האָט ער אַליין
אַרויסגעגעבען אַ סאַטיריש בלאַט „דער
יודישער גולן“.

ביבליאָגראַפיע: אויטאָביאָגראַפישע
נאָטיצען; יוד. רוס. ענצ. I, 500; דוד פינסקיס
פאַררעדע צו אַדלערס „זכרונות“.

אדם מיכל — זעה מיכל אדם.
אדערשלענער משה-יעקב —
נאָוועליסט. געבאָרען אין יאָהר 1882 אין
אַלעסק, גאַליציען. ערציהונג בעקומען אין
חרד. דער פּאָטער איז איהם פריה גע-
שטאַרבען, און שוין צו דרייצעהן יאָהר האָט
ער געמוזט שווער אַרבייטען (אַלס ראַזי-
רער) אום אויסצהאַלטען די פאַמיליע. אין
יאָהר 1899 האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין
ניו-יאָרק. זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט
האַט ער אָנגעהויבען אין 1904. פון דאָמאָלס

מאן): „בוניף (פינף) טאג אין חודש תמוז
 איך אין דער ור (פאר) טרייבונג וואר,
 דא שטונד איך ביי דעם בך דער הייש
 פבר, זא ור גיעפינט דיא הימל דש וואונדר
 דא גישאך (געזעהן), גריש געטליכי זכן
 איך דרינן זך (געזעהן) ... נוך איך זאך איין
 שטורם וינד קאם פון דער צפון זייט איין
 גרושר פינשטר וואלקן אונ' פלאקר פיאר
 אונ' ליכט הרום גישפרייאט, אונ' פון אינן
 וויניג גלייך פון דעם פיאר מלאך חשמל
 גיננט, פון מיטן דורך דען פיאר האב
 איכש דר קנט"...

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
 יהודית-אשכנזית וספרותה, 20: יוד-רום, ענצ.
 I, 297.

אברהם בן מתתיהו—דער מחבר
 פון דעם „קוא בוך“—א זאמלונג משלים
 וועגען חיות, געקליבען פון יצחק אבן
 סאָהולס „משל הקדמוני“, פון ברכיה
 הנקדב'ס „משלי שועלים“ א. אַנד. נאָך יע-
 דען משל קומט דער מוסר השכל פון איהם
 אין גראמען. דאָס „קוא בוך“, איינס פון
 די פאָפולערסטע ווערק אין דער אַלט-
 יודישער ליטעראַטור, איז געדרוקט גע-
 וואָרען אין וועראַנאַ (בערן) אין יאָהר
 1555 (זעה אויך וואַליך משה).

ביבליאָגראַפיע: יוד-רום, ענצ. I, 296
 בן-יעקב, 518.

אברהם ניסן—האָט אין יאָהר 1867
 פערעפענטליכט אַ בראַשור אונטערן טיטעל
 „דער שפיגעל פון יודישען מעמד ביי
 איצטיגער צייט“ (אַרויסגעגעבען פון מ. א.
 ביילינסאָן, אָדעס).

אברהם בן שמואל פון פיקאָר-
 דיען—דער אויטאָר פון אַ יודישער איבער-
 זעצונג פון ספר איוב, וואָס געפינט זיך אין
 כתב-יד און איז געמאַכט אין יאָהר 1579:
 „הב דש ספר גישריבן אין טויטש, דש איז
 גאר גוט בויר (פאַר) די ווייבר אונ' דש גי-
 מיין פאָלק דש ניט קאנין תורה לערנין.“

די פינף מגלות; דער כתב-יד שטאַמט
 פון XVII יאָהרהונדערט.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
 יהודית-אשכנזית וספרותה, 30.

אברהם בן יהודה הוזן — דער
 אויטאָר פון „חבנרי לקט“ (לובלין, 1612) —
 אַ פירוש אויף נביאים וכתובים, אין וועלכען
 אַלע שווערע ווערטער ווערען פערטייטשט
 אויף יודיש.

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 168.

אברהם בן יחיאל מיכל — דער
 אויטאָר פון אַ ווערק אין יודיש אונטערן
 טיטעל „דרך אברהם“—א זאמלונג ספורי
 מעשיות מיט זייער מוסר השכל, ווי אויך
 מעשיות פון ש"ס און פון מדרש, די צוואה
 פון ר' יהודה החסיד און אַנד. (אַרויסגעגע-
 בען אין פירט, 1737, און אָסטראָג, 1815).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 86.

אברהם בן מרדכי הכהן — דער
 אויטאָר פון אַ יודישער איבערזעצונג פון
 מגלת אסתר, געשריבען אין יאָהר 1631,
 וואָס געפינט זיך אַלס כתב-יד אין אָפענ-
 באַך.

ביבליאָגראַפיע: א. שולמאַן, שפת
 יהודית-אשכנזית וספרותה, 30.

אברהם בן משה שערעל—דרו-
 קער און איבערזעצער. האָט געלעבט אין
 סוף פון דעם XVI יאָהרהונדערט. אין
 יאָהר 1586 האָט ער געלאָזט דרוקען אין
 קראָקוי (לויט אַנאָדער מקור—אין פראַג,
 1602) אַ געריימטע יודישע איבערזעצונג
 פון ספר יחזקאל: „זעלבשט האָב איכש
 גמאַכט אונ' גידרוקט אין מיין דרוקעריי,
 גישטיט פיל געלט אונ' מויה דר בייא,
 אין טויטשן וואול בשיידן, פר ווייבר אונ'
 מיידן, אך צו לייאן מיט פריידן, בחורים
 אונ' בעלי הבתים אַלי ביידין“... וועגען
 דעם חאַראַקטער פון דער איבערזעצונג
 קען מען בעקומען אַ בעגריף פון די פאָל-
 גענדע שטעלען (ציטירט נאָך א. שול-

קליינשטעדטעלדיגע, בנימין השלישי", וואָס לאָזען זיך אין דער וועלט אַריין אָהן אַ וועג און אויך אָהן אַ ציעל; דאָס לעבען אין די עולמות פון קבלה און זוהר ווערט פאַר איהם אַ נאַטירליכע זאַך. אין, ווינש-פינגערל" שילדערט אונז אַבראַמאָוויטש די זיסע טרייסט, וואָס דער יוד געפינט אין אונזער אַלטען גייסטיגען עבר; ביי אַ בלאַט גמרא פּערגעסט ער אָן זיין טרויעריג לעבען, ביי אַ שטיקעל זוהר צופלאַמט זיך זיין פאַנטאַזיע: „דער זוהר דאָס איז אַ סיני, אַ פייערשפייענדיגער באַרג פון הייליגער ריינער ליעבשאַפט; דאָרט זענען זיך משדך די ערד מיט דעם הימעל, מלאכים, שרפים מישען זיך אויס אינאיינעם מיט מענשען און גיבען קושענדיג זיך איינער דעם אַנדערן איבער געטליכע גע-פיהלען". — אַבראַמאָוויטש לאַכט אויס די אומגעלומפערטע ערשיינונגען אין דעם לעבען פון דעם פאַלק ישראל, אָבער זיין געלעכטער איז אַ ביטער געלעכטער; דורך זיין אונפּערגלייכלעך גאַליגען הומאָר רייסט זיך דורך אַגרויס רחמנות און אַטיעפּע ליעבע צו דעם מוראדיגען עלענד פון זיין אומה. דעם קינסטלער ווערט ענג אין דעם יודישען גהעטאָ מיט זיינע אומגליק-ליכע דערשלאָגענע תושבים, ער רייסט זיך אויפֿן שוים פון דער נאַטור, און אייך אין דעם ווייזט זיך אַרויס איינער פון די שענסטע גרונדטעריכען פון זיין שאַפען. איהם האָבען מיר צו פּעדאָנקען די ערשטע ריינע און אמת קינסטלערישע נאַטור-שילדערונגען אין דער יודישער ליטעראַ-טור; די גאַנצע נאַטור קריגט ביי איהם אַ יודיש פנים, ער מאַלט זי אין ריין יודישע פאַלקסטימליכע בילדער און מעטאַפּאָרען; דערביי צייכענען זיך אויס זיינע נאַטור-פּייוואָזשען דורך זייער קלאַסישער אייג-פאַכקייט און זעלטענער בילדליכקייט. דורך זיינע, אין דער יודישער ליטעראַטור נאָך

פון קיינעם נישט אַריבערגעשטיגענע נאָ-טור-שילדערונגען האָט אַבראַמאָוויטש בע-וויווען, אַז די יודישע שפּראַך פּערמאַגט אַזעלכע אויסדרוק-מיטלען פאַר דער שטו-מער לעבעדיגער נאַטור, פון וועלכע מען האָט פאַר איהם אפילו נישט געחלומט. און אויך אין דעם פרט פון נאַטורשילדע-רונג איז זיין איינפלוס אויף דער נייער יודישער ליטעראַטור געווען און איז זעהר שטאַרק.

ביבליאָגראַפיע: סאָקאָלאָוו, ספר זכרון, 117—126 (אויטאָגראַפיע); א. בינ-שטאָק, Праздникъ жаргонной литера-туры, אין „Восходъ", XII, 1884, ר. בריי-גין, אין „הדור", 1901, № 42—44; א. לעווינסקי, אין „העומר", I, 23—31; י. ענטינ, אין דער „צוקונפט", VI—IV, 1906; לעאָ וויענער, History of yiddish literature, 148—160; א. צינגער, אין דער יוד.-רוס. ענג. I, 152—159; בעל-תחשבות, געקליבענע שריפטען, I, 25—69; דר. מ. פינגס, די געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, I, 157—218; „קריטיק איבער מענדעלע סוכר ספרים" — אַ בעווונדער באַנד אין זיינע געזא-מעלטע ווערק, פּערלאַג, מענדעלע; וואַסעלבונד, מענדעלע סוכר ספרים, אויסגאַבע פון דער העדאַקציע „פריינד"; נח פּרילוצקיס וואַסעלבונד פאַר יודישען פּאָלקלאָר, פּילאָלאָגיע און קולטור-געשיכטע, I, 138—148 (וועגען דעם „אוסטאַח פון וואַיאנסקי פּאָוינגאָסט", וואָס אַבראַמאָוויטש און בינשטאָק האָבען אַרויסגעגעבען אויף יודיש אין יאָהר 1874).

אברהם בן אבי עזרי וועליג פון גלאָגוי — דער אויטאָר פון אַנ'ערצעהלונג אין יודיש אונטערן טיטעל „קיסר אוקטו-פיינוס" (ערשיענען אין האַמבורג פר דר האה [פאַר דער העהען], 1730).

ביבליאָגראַפיע: בן-יעקב, 529. **אברהם בן אליהו** — דער אויטאָר פון אַ האַנדרשפּיליכער איפּערוועצונג פון

עסען און דאָס נויטיגע בעדערפניש מיט בילדונג? מיט וואָס פאַר אַ יושר קען מען יענעם נישט לאָזען עסען, עטעמען פריי, סיידען ביז ער וועט זיך אויסלערנען עפעס קונצען? איטליכס בעשעפעניש, וואָס ווערט געבוירען, איז קודם כל אַ לעבעדיגע זאַך, פאַרזאָרגט פון דער נאַטור מיט אַלע חושים, מיט אַלע אברים, טאַקע נאָר פון זיינטוועגען, בכדי דורך זיי צו בעקומען אַלצדינג, וואָס עס בעדאַרף נויטיג האָבען צום לעבען". און נישט אום רחמנות בעט "די קליאַטשע", — רעכט פאַדערט זי: "איך בין דיר מוחל דיין רחמנות ... איך בין, ווי אַלע אַנדערע, אַ לעבעדיג בע-שעפעניש און האָב ווי זיי אַ פראַווע דאָס רעכט צו לעבען. האָט יענער אויף מיר רחמנות, הייסט עס אַזוי פיעל, ווי איך לעב נאָר אין זיין זכות, ער האָט יאָ דאָס רעכט צו לעבען און איך נישט; אינגאַנצען וואָס איך האַלט מיר, וואָס איך זשיפע, האָב איך עס צו פערדאַנקען איהם, נאָר איהם, אין דער צייט אַז מיר ביידע זענען גאַנץ גלייכע בעשעפעניש מיט איינערליי בע-דערפעניש. לאָזט מיר יענער לעבען, ווייל איך ברענג איהם נוצען, הייסט עס אַזוי פיעל, ער איז דער תכלית, דער עיקר, דען איך לעב נאָר, מחמת דערמיט טויג איך איהם. פאַר מיר אַליין וואָלט איך נישט בעדאַרפט גאָר בעשאַפען ווערען. איך וויל אָבער לעבען גלייך ווי אַנדערע, גלאַט ווייל איך בין אויך אַ בעשעפעניש פאַר מיר" ... מען דאַרף קענען דעם גייסט פון יענער צייט, כדי צו פערשטעהן, ווי ווייט די דאָזיגע ווערטער פון דעם אויפגעוואַכטען און שטאַלץ-געוואָרענעם נאַציאָנאַלען בע-וואוסטזיין זענען געווען ניי און וויכטיג. אָנהויבענדיג פון "מסעות בנימין השלישי" דערווייטערט זיך אַבראַמאָוויטש אַלץ מעהר און מעהר פון דעם צייטגייסט, וואָס האָט איהם געמאַכט פאַר אַ פובליציסט

און מאַראַליסט; ער קומט אַלץ נעהענטער צו זיין ריין קינסטלערישען בערוף און ווערט דער בערייטענדסטער שילדערער פון דער יודישער פאַרצייטיגער וועלט; ער דרינגט אַריין אין די טיעפסטע טיעפע-נישען פון דעם יודישען לעבען אין דער ערשטער העלפט פון דעם XIX יאָהר-הונדערט און גיט אונז דערפון אַנאָיבער-ראַשענד טריי בילד. ער מאַלט דערהויפט דעם כלל-יודען, דעם טיפ, נישט דעם יחיד. פאַהרענדיג אין זיין וועגעלע איבער די יודישע שטעט און שטעטליך, שיל-דערט מענדעלע מוכר ספרים דאָס לעבען פון די קאַפּצאַנסקער, טונעיאַדעווקער, גלופסקער תושבים—זייער אומגעלומפערט, משונהדיג, דערשלאָגען לעבען, וואָס זיין אונטערגרונד איז דער שרעקליכער יודי-שער דלות. אין "פישקע דעם קרומען" גיט ער אונז אַ בילד פון דעם יודישען בעטלע-רישען לעבען; אָבער אין אמתען איז "פישקע דער קרומער" בלויז אַ משל צו דער יודי-שער אַרימקייט בכלל; ער מאַלט אונז אין דעם דאָזיגען ווערק דעם יודישען כלל אין דער געשטאַלט פון אַ מחנה בעטלערס און שלעפערס ("כל ישראל איין קבצן"); נישט אומזיסט שוועבט שטענדיג פאַר זיינע אויגען "די אַלטע גרויסע טאַרבע" און נישט אומזיסט דאַכט זיך איהם צייטענ-ווייז, אַז הינטער איטליכען יודען שטעהען פחות מאַכים אוןזאַגען: "וואַקסט, שפראַצט, קבצנים, ווי גראַז און קראַפּעווע; געהט, יודישע קינדער, און שלעפט זיך אַרום אין די הייזער". לעבענדיג אין אַזאַ מצב, מוז דער קאַפּצאַנסקער תושב אָבזאָגען זיך פון עולם הזה, ברעַען די תּוּה פון עסען"; ער טאָר נישט וויסען פון דער פרייד פון קינדער-יאָהרען און פון דער שענקייט אין דער נאַטור, און ער מוז לע-בען אין דער וועלט פון פאַנטאַזיעס. די דאָן-קיכאַטען ווייזען זיך, יענע אומגעלומפערטע

ער געשאפען דעם יודישען פראָזע-סטיל אויפ'ן גרונד פון די דריי יודישע הויפט-דיאלעקטען — דעם ליטווישען, וואָליניער און פּוילישען.

אין דעם ערשטען פעריאָד פון זיין ליטעראַרישער טעטיגקייט, ווען ער איז דער עיקר קריטיקער - פּובליציסט („משפט שלום“, „עין משפט“) און פּאָפּולאַריזאַטאָר פון נאַטורוויסענשאַפט („תולדות הטבע“), געפינט ער זיך נאָך אונטערן איינפלוס פון די השפּלה-שטרע-בונגען: ער פיהרט אַ קאַמפּף מיט די „מורדי אור“, מיט'ן פּאַנאַטיזם, מיט חסידים און חסידות, און פריידיגט דעם נוצען פון דער לאַנדס-שפּראַך און פון וויסענשאַפטען. דער דאָזיגער גייסט פון דער השפּלה-בעוועגונג הערשט נאָך אויך אין זיין בעלעטריסטי-שען „האבות והבנים“. אָבער דער געזונ-דער רעאַליזם, וואָס איז אַזוי האַראַקטע-ריסטיש פאַר איהם, לאָזט זיך שוין הערען אפילו אין די דאָזיגע ערשטע אַרבייטען זיינע. די סבות פון דער יודישער אַרימ-קייט און פיין בעגרייפט ער פון אַנהויב אָן אַ סך טיעפער, ווי זיינע צייט-חברים די משכילים, וואָס האָבען אַלע צרות פון דעם יודישען לעבען דערקלערט דורך די פינסטערקייט און אונגעבילדעטקייט פון דער יודישער מאַסע. אין דער „קליאַטשע“, וואו עס לאָזט זיך שוין שטעלענווייז דער-קענען דער ערשטער און גלענצענדסטער יודישער נאַטור-שילדערער, וואָס איז אָבער אין גרונד נישט מעהר ווי אַנאַפּאָ-לאַגעטיש-פּובליציסטיש ווערק, לאַכט אַב-ראַמאַוויטש ביטער אויס די קורצזיכטיגע תורה פון זיינע רביים, וואָס מאַכען די עלעמענטאַרסטע מענשליכע רעכט אָבהענ-גיג פון „השכלה“, פון בילדונג: „קיין טאַנץ געהט נישט פאַר'ן עסען! האָט גע-ענטפערט אויף דעם די קליאַטשע, — וואָס פאַר אַ שייכות, איך בעט אייך, האָט

לער. אויף וויפיעל עס האָט עקזיסטירט אַ יודישע ליטעראַטור פאַר אַבראַמאַוויטשען, האָט זי (מיט אונבעדייטענדע אויסנאַהמען) געהאַט דערהויפּט רעליגיעזע אָדער די-דאַקטישע צוועקען. אַבראַמאַוויטש, הגם ער האָט אויך געוואָלט דורכפיהרען געוויסע טענדענדען, איז געוועזען דער, וואָס דורך זיינע גרויסע מייסטערוערק האָט ער אויפ-געהויבען די יודישע ליטעראַטור פון איהר פרימיטיווען צושטאַנד אויף אַ הויכע מדרגה פון קונסט. און נישט נאָר זיין בערייטונג פאַר דער יודישער ליטעראַטור איז נישט אָבצושאַצען, — אויך זיינע פּערדיענסטען פאַר דער יודישער שפּראַך זענען אָהן אַ שיער גרויס. „ער איז דער ערש-טער, וואָס האָט געהאַט ליעבע און אַכ-טונג צו זיין קינסטלערישען אינסטרומענט — צו דעם יודישען וואָרט, און האָט עס גע-האַלטען און ערזייגען ריין; נישט גער-מאַניזירט, נישט רוספיצירט, נישט אפילו אייראָפּעאייזירט; און ער איז דעריבער דער ערשטער, וואָס האָט אַ יודישען סטיל בע-שאַפען, זיין אינדיוידועל-יודישען סטיל. אַזוי רעדט מענדעלעע אויפ'ן לשון פון זיין פּאָלק... און רעדט ער העברעאיש, ווי ער מיינט — צוליעב דער אייביגקייט, אָן וועל-כער ער וויל און האָט דאָס רעכט זיך צו קלאַמערן, שרייבט ער יודיש-העברעאיש. אַזוי וואָלט דאָס פּאָלק גערעדט, ווען עס וואָלט גערעדט העברעאיש...“ (י. ל. פרץ).

דער קולט פאַר דער שפּראַך בעמערקט זיך ביי אַבראַמאַוויטשען נאָך אין זיינע ערשטע ווערק, און מיט יעדען נייעם ווערק ווערט דער קולט אַלץ מעהר קלאָר פאַר איהם; דאָס אויסקלויבען די ווערטער ווערט אַלץ שטרענגער, דער ריטמוס פון דער יודישער שפּראַך — אַלץ מעהר אָבגעהיט. געבאָרען אין ליטאַ, געלעבט לאַנג און וואָלין און דרום-רוסלאַנד, געבענשט מיט אַ מערקווירדיגען שפּראַך-אינסטינקט, האָט

בייטענדיג זיינע ווערק צו אַנייער פּאָל-
שטענדיגער אויסגאַבע.

אין יאָהר 1909 האָט ער בעזוכט איי-
ניגע גרויסע יודישע שטעט, און זיין ריי-
זע איז געווען אַנ'אמתע טריאומף-רייזע;
צעהנדליגער טויזענדער מענשען האָבען
איהם מיט דער גרעסטער בעגייסטערונג
בעגעגענט און איפגענומען אויף דעם גאַנ-
צען וועג פון זיין נסיעה; און אין דעצעמ-
בער 1910 איז געפייערט געוואָרען זיין
75-יעהריג יובילעאום, וואָס איז פער-
וואַנדעלט געוואָרען אין אַ גראַנדיזען
פּאָלקס-יום-טוב; אַלע קלאַסען און קריי-
זען האָבען גענומען אין איהם אַנ'אנ-
טייל; הונדערטער און טויזענדער טעלע-
גראַמען פון אַלע עקען וועלט האָבען בע-
גרייט אין דעם דאָזיגען פעסט-טאָג דעם
גרעסטען יודישען שריפטשטעלער, דעם
זיידען פון דער יודישער ליטעראַטור. דאָן
איז אויך אַרויס אין פּערלאַג „מענדעלע“,
געגרינדעט פון שרעבערק און לידסקי, אַלע
זיינע ווערק, אויף דאָס ניי בעאַרבייטע,
ווי אויך ערשט איבערזעצטע פון העברע-
איש, אין 17 גרויסע בענד, דערונטער
איין באַנד אָבעגעבען ספעציעל דער „קרי-
טיק איבער מענדעלע מוכר ספרים“, מיט
אַרטיקלען פון פרישמאַן, בעל-מחשבות,
ניגער, מוקדוני, פיכמאַן, שלום-עליכם
און אַ. רייזען. אויך די רעדאַקציע פון
„פריינד“ האָט לכבוד דעם יובילעאום אַרויס-
געגעבען אַ זאַמעלבוך „מענדעלע מוכר
ספרים“, וואו עס האָבען זיך בעטייליגט
פּרץ, ראָוויצקי, אַש, ווייטער, אינהאַרן,
בעל-מחשבות, ביאַליק, נאָמבערג, טשע-
מערינסקי און ש. ראָזענפעלד. —
אין דער געשיכטע פון דער יודי-
שער ליטעראַטור פּערנעהמט אַבראַמאָוויטש
דעם אויבענאָן. ער איז נישט נאָר דער
אַריגינעלסטער יודישער שריפטשטעלער, —
ער איז בכלל דער ערשטער יודישער קינסט-

אַ רייה קלענערע ערצעהלונגען אין הע-
ברעאיש און אין יודיש (צווישען זיי די
„אַלטע מעשה“, אין „הויפריינד“) האָט
זיך אין די ערשטע נומערן פון „יוד“ אַנ-
געהויבען צו דרוקען זיין גרעסערע ער-
צעהלונג „שלמה רב חיימס“ (אין העברע-
איש „חיי שלמה“), וואָס טראָגט אַנ'אוי-
טאָביאָגראַפישען האַראַקטער, און וואו
דער מעכטיגער טאַלענט פון דעם באַלד
זעבציג יאָהר אַלטען אויטאָר האָט געפונען
דעם העכסטען אויסדרוק. אויסער דעם
גאַנצען אוצר פּרעכטיג געצייכענטע ביל-
דער און טיפען פון יודישען לעבען, ציי-
כענט זיך דאָס ווערק אויס מיט אַלע האַ-
ראַקטעריסטישע סמנים פון אַבראַמאָווי-
טשעס קינסטלער-שאַפּען: „מיט דער
שאַרפּער בייטענדיגער סאַטירע געגען די
פּירכטערליכע הויהלקייט אינ'ם לעבען פון
איין עדה פון אומגליקליכע; מיט דעם
גרויסען הייסען רחמנות אויף דעם אונענ-
דליכען אומגליק פון אַ גאַנץ פּאָלק; מיט
דעם ריינעם לירישען טאָן, וועלכער צו-
גיסט זיך ווי אַ פידעל און לאָזט דערצי-
טערן אַלע פעדים פונ'ם האַרץ, און יע-
נער ווייכקייט און זיסקייט, וועלכע בע-
רוישען דורך זייער עכטקייט ... דאָס איז
דאָס בוך איבער אַלע ביכער, וואָס אַבראַ-
מאָוויטש האָט אונז געשריבען“ (פריש-
מאַן). נאָך „שלמה רב חיימס“ האָט
אַבראַמאָוויטש פּערעפענטליכט: „ישראל
דער משוגענער“, — אַ מין פּאַרזעצונג פון
דער „קליאַטשע“; „ספר הבהמות“, (וואו
ער האָט זיך ווידער בענוצט מיט זיין
ליעבלינגספּאַרם — דער אַלעגאָריע); „די
האַהר“, „ספר הגלגולים“ און פּראָגמענטען
פון „ווינשפינגערל“. אין יאָהר 1905 אונ-
טערן שווערען איינדרוק פון די אָקטאָ-
בער-פּאָגראַמען, איז אַבראַמאָוויטש אַוועק-
געפּאָהרען קיין גענף, וואו ער האָט פּער-
בראַכט צוויי יאָהר, אויף דאָס ניי בעאַר-

אין דער צייט האָט ער זיך אויך אומ-געקעהרט צוריק צו דער העברעאישער ליטעראַטור און האָט אָנגעשריבען אַ רייה נייע „ספורי-מעשיות“, אין וועל-כע ער איז ערשינען אַלס רעפּאָרמאַ-טאָר פון העברעאיש, אַריינברענגענדיג אין דעם אַלטען ביבלישען לשון-קודש די איינפאַלקייט און גענויאַגקייט פון משנה און אגדה פון איין זייט, און די פרישקייט און בויגעוודיגקייט פון דער לעבעדיגער יודישער שפּראַך — פון דער אַנדערער. דער איינפאַכער און דאָך זעהר רייכער רעאליסטישער סטיל, וואָס אַבראַ-מאָוויטש האָט געשאַפּען אין העברעאיש, האָט געהאַט זעהר אַ גרויסע ווירקונג אויף דער ענטוויקלונג פון דער נייע-העב-רעאישער ליטעראַטור. צו גלייכער צייט האָט אָבער אויך נישט אויפגעהערט אַב-ראַמאָוויטשעס טעטיגקייט אין יודיש, און אין די יאָהרען 1888—89 זענען אין שלום-עליכמס „יודישער פּאָלקס-ביבליאָטעק“ ערשינען די ערשטע טיילען פון זיין גרעסטען און רייכסטען ווערק „דאָס ווינש-פינגערל“ (דאָס קליינע ביכעל מיט דעם-זעלבן נאָמען, וואָס אַבראַמאָוויטש האָט פּערעפּענטליכט נאָך אין אָנהויב פון זיין יודיש-ליטעראַרישען שאַפּען, וואָהרשיינ-ליך אין יאָהר 1865, האָט געטראָגען אַ גאַנץ אַנדערן חאַראַקטער). די דאָזיגע ערצעהלונג איז די איינציגע אין אונ-זער ליטעראַטור, וואָס האָט געפרובט גע-בען אַ פּאָלשטענדיג בילד פון דעם יודי-שען לעבען אין דער ערשטער העלפט פון דעם XIX יאָרהונדערט. (א פּאָלשטענ-דיגע אויסגאַבע פון „דעם ווינשפינ-גערל“, וואָס דער אויטאָר האָט געאַרבייט דערויף אין משך פון צעהנדליגער יאָה-רען, איז אַרויס ערשט אין יאָהר 1911, אין פּערלאַג „מענדעלע“, צוזאַמען מיט זיינע איבעריגע געזאַמעלטע ווערק). נאָך

„דאָס הייסט די נסיעה אָדער אַ רייזע-בע-שרייבונג פון בנימין דעם דריטען, וואָס איז אויף זיינע נסיעות פאַרגאַנגען העט ווייט אַזש אונטער די הרי השך און האָט זיך גענוג אָנגעזעהען און אָנגעהערט חידושים שענע זאַכען, וואָס זענען אַרויס-געגעבען געוואָרען אין אַלע שבעים לשונות און היינט אויך אין אונזער לשון“, וואו אַבראַמאָוויטשעס קינסטלעריש-הומאָריסטי-שער סאַלענט דערגרייכט זיין העכסטען פּונקט. דער בעקאַנטער פּוילישער שריפט-שטעלער קלעמענס יונאַשאַ (שאַניאַווסקי) האָט זיך ספּעציעל אויסגעלערנט יודיש פּויליש צו איבערזעצן דאָס דאָזיגע מיט-טערווערק אין פּויליש מיטן נאָמען „דער יודישער דאָן קישאַט“ (ווילנאָ, 1878). דער-זעלבער יונאַשאַ האָט אויך איבערזעצט אויף פּויליש „די קליאַטשע“ (וואַרשוי, 1886); אויך אויף רוסיש און אייניגע אַב-דערע שפּראַכען זענען דאָ איבערזעצט אַב-ראַמאָוויטשעס שריפטען (פאַר דער איבער-זעצונג פון די ערשטע קאַפיטלען פון דער „קליאַטשע“ איז דער „Восходъ“ אָבגע-שטעלט געוואָרען אין יאָהר 1891 אויף זעקס חדשים). נאָך די „מסעות בנימין השלישי“ איז אין אַבראַמאָוויטשעס שאַפּונג געקומען אַ לאַנגע הפסקה, און ערשט אין יאָהר 1894 איז ער, צו זיין 25-יעהריגען יובילעאום, אַרויס מיט זיין פינפּפאַקטיגער דראַמע „דער פּרויוויר“. אין אָדעס, וואו אַבראַמאָוויטש האָט זיך געהאַט בעזעצט נאָך אין יאָהר 1891 און וואו ער איז גע-וואָרען דער פיהרער פון דער אַרטיגער תלמוד-תורה (די דאָזיגע שטעל פּערזענהמט ער אויך איצט), הויבט זיך אָן אַ נייער פּערזאָנאַל אין זיין ליטעראַרישער טעטיג-קייט; ער האָט כמעט אינגאַנצען אוועק-געלאָזען דאָס ריין-פּובליציסטישע אין זיין שאַפּען און איז געקומען צו זיין העכסטער פאַרם — דער קינסטלערישער.

אין גיכען אָבגעגעבען עקזאמען אויף ראָ-
 בינער אין דער אַרטיגער ראָבינערשול .
 אַרום יענער צייט האָט ער אָנגעשריבען
 „די קליאַטשע, אָדער צער-בעלי-חיים, —
 אַ מעשה וואָס האָט זיך פאַרוואַלגערט
 צווישען די כתבים פון ישראל'יק דעם
 משוגענעם“ (ווילנאָ, 1873). אַנ'אלעגאָריע
 אויף די פנסת ישראל אין גלות („צו מיין
 קליאַטשע אין פרעהס רייטוואָגען פער-
 גלייך איך דיך, פנסת ישראל“). דער
 רושם, וואָס דאָס דאָזיגע מערקווירדיגע
 בוך האָט געמאַכט, איז געווען אונגע-
 ער שטאַרק, הגם דער אויטאָר טרעט דאָ
 מעהר אַרויס אין דער ראָלע פון אַ פובלי-
 ציסט, און דעם קינסטלער אין מאָדער-
 נעם זיך דערקענט מען דער עיקר אין דער
 וואונדערבאַרער קראַפט פון די נאַטור-
 שילדערונגען. אַנ'אלעגאָרישען האַראַק-
 טער טראָגט אויך די פּאָעמע „דאָס יו-
 דעל“, (וואַרשוי, 1875; אַ ספור המעשה
 אין שירים מיט אַ משקל פון עלף תנועות,
 מיט אַ מאָטאָ; „אַך יודעל, מיין קראַנקער
 יודעל, דיין לעבען איז זעהר אַ טרויעריג
 ליידעל“), וואוּ עס ווערט אין קורצען אי-
 בערגעגעבען די גאַנצע געשיכטע פון יו-
 דישען פּאָלק זייט מתן תורה ביז מענדעל-
 סאָנס צייטען. דאָן האָט ער אויך אַרויס-
 געגעבען די „זמירות ישראל“ — שבת-
 דיגע זמירות פערטייטשט אין שירים און
 גוט דערקלערט, בכדי איטליכער יוד
 בעזונדער זאָל פערשטעהן זייער טייע-
 רען ווערט — (זשיטאָמיר, 1875), און
 „פרק שירה“, (אין דעמזעלבען יאָהר)
 איבערזעצט אויף יודיש אין גראַמען מיט
 אַ משקל פון עלף תנועות און מיט אַ פירוש
 „טוב טעם“; צו יענער צייט געהערט אויך
 זיינע אַ געריימטע איבערזעצונג פון תהלים,
 וואָס איז אָבער ליידער פערלאָרען געגאַנ-
 גען. אין יאָהר 1878 איז אַרויס די ער-
 צעהלונג „קיצור מסעות בנימין השלישי“ —

געזאַגט: זאָל זיין וואָס עס וויל — איך
 וועל מיך אָננעהמען פאַר דאָס פערשטוי-
 סענע יודיש און וועל ניצליך זיין מיין
 פּאָלק“. אַזוי האָט זיך אָנגעהויבען דער
 צווייטער פּעריאָד אין אַבראַמאָוויטשעס
 שאַפען, ווען ער האָט אָנגעהויבען שריי-
 בען יודיש אונטער דעם שפּעטער אַזוי
 פּאָפּולער און בעליעבט געוואָרענעם נאָמען
 מענדעלע מוכר ספרים. דאָס ערשטע
 ווערק אונטער דעם דאָזיגען פּסעוודאָנים
 איז געווען „דאָס קליינע מענשעלע, אָדער
 אַ לעבענסבעשרייבונג פון אברהם יצחק
 תקיף“, פערעפּענטליכט אין דעם דאָמאָלס
 נאָר-וואָס געגרינדעטען (נישט אָהן אַבראַ-
 מאָוויטשעס ווירקונג) „קול מבשר“ (1863)
 און שפּעטער אייניגע מאָל, אין אַלץ נייע
 בעאַרבייטונגען, ווידער אַרויסגעגעבען.
 „דאָס קליינע מענשעלע“ האָט געהאַט
 זעהר גרויס ערפּאָל, און אַבראַמאָוויטש
 איז זיך אַליין מודה, אַז זייט דאָמאָלס
 „האָט זיך מיין זעלע בעהעפט צו דער
 יודישער שפּראַך (יהודית) און איך האָב
 זי פּערקנסט צו מיר אויף אייביג“. אין
 יאָהר 1869 איז אַרויס אין זשיטאָמיר זיין
 „פישקע דער קרומער, אַ מעשה פון יודי-
 שע אַרימע לייט“ (אין אַ פיעל פּערגרע-
 סערטער אויסגאַבע איז עס אַרויסגעגעבען
 געוואָרען אין זשיטאָמיר, 1888). אין
 דעמזעלבען 1869-סטען יאָהר האָט ער
 פּערעפּענטליכט אַ דראַמע „די טאַקסע
 אָדער די באַנדע שטאָדט-בעלי-טובות“ —
 אַ שאַרפע סאַטירע געגען די קהלס-לייט
 און רעדעלפיהרער, וואָס ציהען אַרויס
 ביי דער מאַסע דעם מאַרך פון די ביי-
 נער. די בערדיטשעווער ראשי הקהל האָ-
 בען זיך געפונען בעליידיגט פון דעם דאָ-
 זיגען ווערק, און אַבראַמאָוויטש איז גע-
 צוואונגען געווען צו פערלאָזען בערדי-
 טשעוו; ער האָט זיך בעזעצט מיט זיין
 פּאָמיליע אין זשיטאָמיר, וואוּ ער האָט

אויסגעבעסערטער העברעאישער אויסגאבע פון איז ער געדרוקט אינ'ם דריטען באַנד פון „כל פתבי מנדלי מוכר ספרים“, אָדעס, 1912; אויף יודיש ווערט ער ערשט איצט איבערזעצט). אין „האבות והבנים“, וואָס איז געשריבען נאָך אין דער אַמאָלי- גער מליצה-שפראַך, איז די אייגענאַרטיגע פערזענליכקייט פונ'ם אויטאָר נאָך נישט בולט. די גאַנצע קראַפט פון זיין אָריגי- נאַליטעט האָט זיך ענטפלעקט ערשט דאָן, ווען ער האָט זיך געווענדט צו דער שפראַך פון פּאָלק. נעהמען שרייבען יודיש אין יע- נער צייט, בפרט נאָך פאַר אַ שרינטשטע- לער מיט אַזאַ נאָמען אין דער ליטעראַרי- רישער וועלט, ווי אַבראַמאָוויטש האָט שוין דאָן געהאַט, — דערצו האָט מען גע- דאַרפט פערמאָגען אַ בעזונדערע גייסטיגע גבורה און דרייסטיגקייט. אַבראַמאָוויטש אַליין שרייבט וועגען דעם איבערגאַנג זיינעם צו דער יודישער שפראַך פּאָלגע- דעס: „אָט קוק איך מיך צו צו שטייגער לעבען פון אונזער פּאָלק און וויל עס דערצעהלען דערנאָך אין דער הייליגער שפראַך. אָבער דער גרעסטער טייל פון פּאָלק פערשטעהט דאָך גאָר נישט די דאָ- זיגע שפראַך און רעדט יודיש. היינט וואָס ניצט דעם שרייבער די גאַנצע מיה זיינע און זיין האַרצענס-בעגעהר, וויבאַלד ער ברענגט דעם פּאָלק קיין נוצען נישט? די דאָזיגע פּראַגע — פאַר וועמען אַרבייט איך? — האָט מיר נישט געלאָזען רוהען און געבראַכט מיך אין גרויס פערלעגע- הייט... אונזערע שרייבער, די בעלי- הל שוין... האָבען געקוקט אויף יודיש פון איבען אַראָב און מיט דער גרעסטער פּעראַכטונג... דער געדאַנק, אַז שרייבען- דיג יודיש, וועל איך מיך דערנידעריגען, האָט מיך זעהר געפלאַגט; אָבער דער חשק נוצען צו ברענגען האָט גובר געווען די פּאַלשע בושע, און איך האָב צו זיך אַליין

יאָהר 1856 בעשטימט געוואָרען פאַר אַ לעהרער אין דער אַרטיגער יודישער רע- גירונגס-שול. מיט אַ יאָהר שפעטער (כ"ג תמוז, תרי"ז) איז ערשינען אין „המגיד“ (№ 31, ערשטער יאָהרגאַנג) זיין ערשטע ליטעראַרישע אַרבייט „מכתב על דבר החנוך“ — וועגען דער ערציהונג בכלל און דער נויטיגקייט צו לערנען יודישע קי- נער רויש און פּאָזיטיווע קענטענישען. אין יאָהר 1858 האָט ער זיך איבערגעקלי- בען קיין בערדיטשעוו, וואו ער האָט זיך ערנסט אָנגעהויבען אַבזוגעבען מיט ליטע- ראַרישער טעטיגקייט. אין יאָהר 1860 האָט ער פערפענטליכט אַ זאַמלונג אַרטיקלען אונטערן טיטעל „משפט שלום“. די ער- שטע ערנסטע קריטישע פּראַבען אין דער העברעאישער ליטעראַטור, האָט די זאַמ- לונג געמאַכט אַ רושם. אַ צווייטע זאַמלונג פון זיינע קריטישע און פּובליציסטישע מאַמרים איז אַרויס אין 1867 („עין משפט“). געפינענדיג זיך אונטער דעם איינפלוס פונ'ם פּאָזיטיוויסטישען נאַטור-וויסענשאַפטליכען גייסט, וואָס האָט געוועלטיגט איבער דער רוסישער ליטעראַטור אין די זעכצי- גער יאָהרען, האָט אַבראַמאָוויטש בעאַר- בייט אין העברעאיש לעצנס נאַטור-געשיכ- טע אונטערן טיטעל „תולדות הטבע“, (ערש- טער טייל — 1862, צווייטער — 1866, דריטער — 1872). צו דער צייט געהערען אויך זיינע ערשטע, אמת נאָך נישט גאָר געלונגענע, בעלעטריסטישע ווערק: „אַנ'ער- צעהלונג, למדו היטב“ (1862), אַרויסגעגע- בען אין זעקס יאָהר אַרום אין דער פּערענ- דערטער און פּערגרעסערטער פּאַרם פונ'ם ראַמאַן „האבות והבנים“, וואו עס ווערט געשילדערט דער קאַמפּף צווישען דעם אַלטען פּאַנאַטישען דור און דער אויפגע- קלערטער יוגענד (אין רוסיש איז דער ראַמאַן ערשינען אין דער איבערזעצונג פון בינשטאָק נאָך אין 1867. אין אַ נייער

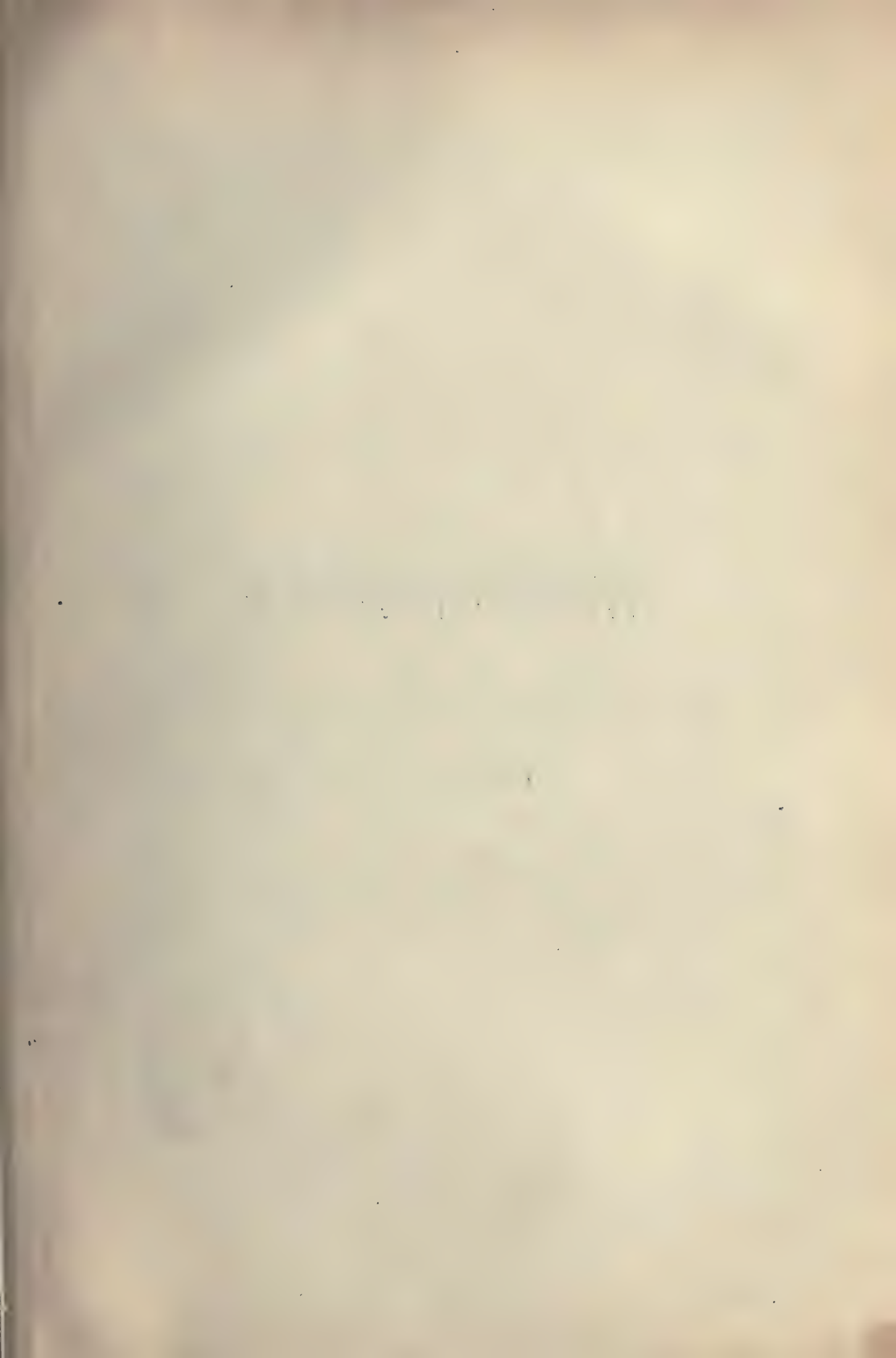
געצויגען, איך זאל נאכגען נאך איהר אין וואלד אריין אונטער א גרינעם בוים, וואו עס איז שטיל און רוהיג. מיט די וואלד-ביימער האָט זי מיר אַ בונד גע-שאַסען און מיט די פייגעל פון הימעל און דער ווידמונג אויף דער ערד און האָט מיך געלערנט זייער לשון... מיט דער דאָזיגער לייעבע צו דער נאַטור זענען דורכגעדרונגען זיינע אַלע ווערק. צו דער צייט פון זיין אויפהאַלטען זיך ביים שטיפּ-פּאַטער אין דאָרף געהערען זיינע ערשטע ליטעראַרישע פּראָבען — פּייערדיגע לויב-געזאַנגען דער נאַטור אין העברעאישער מליצה אויפ'ן אַרט פון „ברכי נפשי“. דאָן האָט ער אויך אָנגעשריבען אַ מין אַלעגאָ-רישע דראַמע אין גראַמען אין דעם גוסט פון לוצאַטאָס „לישרים תהלה“. עס פער-שטעהט זיך, אַז די דאָזיגע קינדיש-נאַאי-ווע פּראָבען האָבען קיין ליטעראַרישען ווערט נישט געהאַט, אָבער אויך אין זיי איז שוין געווען צו דערקענען די צוויי גרונדשטריכען פון זיין טאַלענט: זיין לייעבע צו דער נאַטור און זיין נייגונג צו סאַטירע. נישט לאַנג האָט אַבר. געקענט אויסהאַלטען די אומעטיגע און דריקענדי-גע אַטמאָספּערע אין זיין שטיפּפּאַטערס היים; ער האָט זיך אומגעקעהרט צוריק קיין קאַפּוליע, וואו ער האָט זיך ווידער געזעצט לערנען אין בית-מדרש. צו דער צייט איז אין קאַפּוליע געקומען, נאָך אַ לאַנגען אַרומוואַנדערן אין ווייטע פרעמדע מקומות, אַ געוויסער שנאָרער אברהמעל דער הינקעדיגער (פּראָטאַטיפּ פון „פישקע דעם קרומען“); מיט זיינע וואונדערליכע מעשיות און חרושים וועגען דעם גליקלי-כען וואָלין און דרום-רוסלאַנד, וואָס „טריפט מיט מילך און מיט האָניג“, האָט ער אויפגעוועקט די פאַנטאַזיע פון דעם יונגען אַבראַמאָוויטש, וואָס האָט בעשלאָ-סען צו לאָזען זיך מיט דעם דאָזיגען

אברהמעל אין דער ווייטער וועלט אַריין (פּערגלייך די „מסעות בנימין השלישי“). שטעדט און שטעדטליך האָבען זיי דורכ-געוואַנדערט, דורך ליטאַ און דעם גאַנ-צען דרום-מערב-קאַנט פון רוסלאַנד, אי-בער וואָלין, אוקראַינע און פּאָדאָליען, נעכטיגענדיג אין הקדש אָדער אין בית-מדרש און בעטלענדיג איבער די הייזער. בעת די דאָזיגע נסיעות אין דעם צובראָ-כענעם וועגעלע מיט דער אויסגעמאַגער-טער שקאַפע איז געלעגט געוואָרען דער יסוד צו מענדעלע מוכר ספּרימס ביידעל מיט דער קליאַטשע, וואָס ער פּאַהרט אויס מיט איהר דעם גאַנצען יודישען תּחום אין דער לענג און אין דער ברייט. דאָס יונגעל אַבראַמאָוויטש איז געווען אין די הענד פון דעם קרומען שנאָרער נישט קיין שלעכט מיטעל צו קלייבען נדבות; אין לוצק האָט אברהמעל איהם אויך געפרובט פערשדכען פאַר אַ גבירס אַ טאַכטער פרי צו חאַפען דערביי שדכנות-געלד. אַבר. האָט זיך אָבער נישט געלאָזט. דורך אַ גליקליכען צופאַל האָט ער זיך אין וועג שפּעטער געטראָפען מיט זיינעם אַ יוגענד-חבר און אַדאַנק איהם איז ער אויסגע-לייזט געוואָרען פון דעם שנאָרערס הענד און איז ענדליך אָנגעקומען קיין קאַמעניץ, וואו עס האָט זיך געענדיגט זיין משונה-מאָדנע נסיעה, וואָס האָט זיין יונגער פאַנטאַזיע געגעבען אַזוי פיעל שטאַף, וועלכען ער האָט שפּעטער אַזוי גליקליך פערניצט אין זיינע גרעסערע און קלענע-רע מייסטערווערק. אין קאַמעניץ האָט ער אָנגעהויבען אַריינצוקומען צום בעקאַנ-טען העברעאישען און יודישען דיכטער א. ב. גאַטלאָבער, וואָס האָט פיעל מיט-געווינקט צו זיין גייסטיגער ענטוויקלונג. גאַטלאָבערס טאַכטער האָט איהם געלערנט רוסיש, דייטש און אַריטמעטיק. אָבגעגע-בען עקזאַמען אויף לעהרער, איז ער אין

הענסטע בעל-הבתים אין שטעדטעל, א קענער פון תנ"ך און א גרויסער בעל-לשון, האָט געגעבען דעם ווהן זיינעם אַ טראַדיציאָנעלע יודישע ערציהונג, האָט איהם אָבער אויך געלאָזט לערנען תנ"ך און זאָגאַר דקדוק, וואָס זענען דאָמאַל פּעררעכענט געוועזען פאַר פּרייזיניגע למודים. צו פּיערצעהן יאָהר האָט אַבראַ-מאָוויטש שוין געהאַט אַ גרויסע ידיעה אין תלמוד און אין דער רבנישער ליטעראַטור; בעזונדערס אָבער פּערנומען זיין פּאַנטאַ-זיע האָט די ביבעל, וואָס ער האָט נאָך אַלס נייניעהריג יונגעל געקענט אויף אויסווייניג. אויף זיין פּיערצעהנטען לע-בענסיאָהר איז איהם געשטאַרבען דער פּאָטער, און זיינע קרובים האָבען איהם אַוועקגעשיקט לערנען פּריהער קיין טימ-קעוויטש, אַ קליין שטעדטעל נעבען קאַ-פּוליע, דאָן קיין סלוצק, וואו ער האָט זיך אָפּגעוואַלגערט צוויי יאָהר. אַ געווי-סע צייט האָט ער געלערנט אין די בע-ריהמטע ווילנער ישיבות. דערווייל האָט זיין מוטער צום צווייטען מאל חתונה גע-האַט; איהר מאַן האָט געהאַלטען אין אַרענדע אַ מיהל אין אַ דערפעל נעבען קאַפּוליע, וואָס איז געלעגען אין זעהר אַ שענער געגענד; אַבראַמאָוויטש האָט זיך בעזעצט ביי דער מוטער אין דאָרף וואו ער האָט געקעלט מיט זיין שטיפּפּאָטערס יונגליך. אין דעם דאָזיגען איינוואַמען פּערלאָזענעם ווינקעל — שרייבט אַבראַמאָ-וויטש אין זיין העברעאישער אויטאָביאָ-גראַפֿיע — האָט זיך ענטפלעקט צו מיר מיין מוזע... מיט איהר כּשוף האָט זי מיך

אביגדור בן משה סופר פון אייזענשטאָרט (אָדער אביגדור אי-צ-כונש) — איבערזעצער. האָט געלעבט אין דער צווייטער העלפט פון דעם XVI יאָהרהונדערט אין קראָקוי. אין יאָהר 1594 האָט ער אַרויסגעגעבען אַ יודישע איבערזעצונג פון סדור, וועלכע האָט געדינט אַלס מוסטער און פּראָטאָטיפּ פאַר דעם בעוואוסטען „קרבן מנחה“, וואָס איז פּינל מאל געדרוקט געוואָרען. ער איז אויך דער אויטאָר פון דער ערשטער יו-דישער מחזור-איבערזעצונג „קרבן ק“ — קראָקוי, 1571, 1594). אַחוץ דעם האָט ער איבערזעצט אויף יודיש דעם „שיר היחוד“ (אַרויסגעגעבען אין קראָקוי אין יאָהר 1609 אינאיינעם מיט זיין ווערק „וינר גזירה“, וואו עס איז בעשריבען דער גירוש פון די יודען פון עסטרייך). ביבליאָגראַפֿיע: א. שולמאַן, שפת יהודית-אשכנזית וספרותה, 57, 59; יוד.רוס. ענצ. 1, 241; בן-יעקב, 149, 318, 576, 663. אַבראַמאָוויטש „שְׁלוֹם יַעֲקֹב (בעקאַנט אויך אונטערן פּסעוודאָנים מענדעלע מוכר ספרים) — איינער פון די גרעסטע יודישע שריפטשטעלער, דער אייגענטליכער שע-פּער פון דער נייער יודישער ליטעראַ-טור. געבאַרען דעם 20-סטען דעצעמ-בער 1835 אין קאַ-פּוליע, מינסקער גוב. זיין פּאָטער ר' חיים משה, איינער פון די אָנגעזע-

I. פּערזאָנען-לעקסיקאָן.

מיטגעווירקט, און נישט אלע ביאָגראַפיעס אין לעקסיקאָן זענען שטרענג אויסגעהאַלטען אין מאַסשטאַב: וועגען איינעם איז דאָ אויספיהרליכערע ידיעות, וועגען דעם אַנדערן — קאַרגערע. אָבער צום פּערדראַסיגסטען איז, וואָס מיט אַ טייל שריפטשטעלער און זשורנאַליסטען איז דעם אויטאָר, ביי אלע זיינע בעמיהונגען, דאָך נישט געלונגען צו קומען אין שריפטליכער פּערבינדונג, און אָדער זיי פּעהלען גאָר אינגאַנצען אינ'ם לעקסיקאָן, אָדער די ביאָ-ביבליאָגראַפישע ידיעות, וואָס ווערען געבראַכט וועגען זיי, זענען נישט גענוג אויספיהרליך און נישט גענוי. דער אויטאָר ווענדט זיך מיט דער דרינגליכסטער בקשה צו אלע יודישע שריפטשטעלער און זשורנאַליסטען, וועלכע זענען נישט אַרײַן אין דער איצטיגער אויסגאַבע אָדער וואָס די אַר-טיקלען וועגען זיי דאָ זענען פּעהלערהאַפט, איהם צוצושיקען זייערע גענויע און אויספיהרליכע ביאָגראַפיעס, וואָס וועלען אויסגעניצט ווערען אין דער צווייטער אויפלאַגע פּונ'ם לעקסיקאָן. דאָן וועלען אויך פּערריכט ווערען די טעותען און גרייזען, וואָס האָבען, ביי דער גאַנצער פּאַרוזיכט דעם מחברס, דאָך זיך געוויס אַרײַנגעגנבעט אין לעקסיקאָן.

דער אויטאָר האָפט, אַז די יודישע שריפטשטעלער, זשורנאַליסטען, פּערלעגער און בכלל אלע די, וואָס האָבען אַ שייכות צו דער יודישער לי-טעראַטור און פּרעסע, וועלען איהם מיטהעלפען אין זיין אַרבייט צו פּער-בעסערן און פּערפּאָלקאַמען דעם לעקסיקאָן — דורך צושיקען * ביאָגראַפיעס פּון יודישע שרייבער, פּערשידענע ביבליאָגראַפישע ידיעות וועגען זעלטענע יודישע ביכער, צייטשריפטען, מאַנוסקריפטען א. ד. ג., ווי אויך דורך אַן-ווייזען איהם אויף די חסרונות און פּעהלערן פּון זיין ווערק. די דאָזיגע אלע ידיעות און פּעריכטיגונגען וועלען מיט דאַנקבאַרקייט אויסגענוצט ווערען פּון אויטאָר אין די ווייטערדיגע אויפלאַגע פּונ'ם לעקסיקאָן.

צום סוף האַלט דער אויטאָר פאַר זיין חוב דאָ אויסצודריקען עפּענט-ליך זיין דאַנק די ה' יעקב דינעוואָהן (וואַרשוי), מ. ספּעקטאָר (וואַרשוי), אברהם רייזען (ניו-יאָרק), מאַריס מייער (לאַנדאָן), ד"ר י. סאַטעק (רומענ-יען), ד"ר יצחק געליבטער (זאַמאַשץ), אברהם וויעוויאַרקאָ, י. מ. ברענדער (גאַליציען) א. אַנד., וועלכע האָבען איהם מיטגעהאַלפען אין זיין אַרבייט דורך פּרייוואַט מיטגעטיילטע ידיעות וועגען אייניגע איינצעלנע פּאַרשטעהער פּון דער יודישער ליטעראַטור און פּרעסע.

זלמן רייזען.

וואַרשוי, תרע"ג.

* אויפ'ן אַרעם פּון דער פּערלאַנג-געוועלשאַפט, צענטראַל, וואַרשוי, נאָוואָ-ליפּקי 7, פּאַר ז. רייזען.

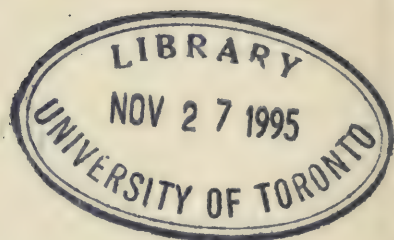
פאָררעדע .

די אויפגאבע פון דער פאָרליגענדער אַרבייט איז צו געבען אַ מעהר אָדער וועניגער פולשטענדיגען און גענויען בעגריף וועגען דער יודישער ליטעראַטור און פרעסע. אין די לויט'ן אלף-בית געאָרדענטע ביאָגראַפיש-ביבליאָגראַפיש-קריטישע אַרטיקלען, וואָס שטעלען צונויף דעם לעקסיקאָן, ווערען בע-האַנדעלט אַלע אָדער כמעט אַלע, וואָס האָבען אַנטייל גענומען אין דער יודישער ליטעראַטור פאַר דער גאַנצער צייט פון איהר פירהונדערטיגעהריגער געשיכטע. אַלס ספעציעלע הוספות צום וועיק קומען ביבליאָגראַפישע רשימות פון די פעריאָדישע אויסגאַבען, וואָס זענען ווען עס איז אַרויסגעגאַנגען אויף יודיש, און פון די יודישע אַנאָנימע ווערק. אויך ווערען אין לעקסיקאָן גע-בראַכט אַרטיקלען וועגען די, וואָס האָבען זיך אָפגעגעבען מיט דער וויסענ-שאַפטיכער בעהאַנדלונג פון דער יודישער שפראַך און ליטעראַטור און האָ-בען דעריבער געשריבען אויף פערשידענע שפראַכען. אַזוי אַרום ענטהאַלט דער לעקסיקאָן כמעט אַלע, יעדענפאַלס—די וויכטיגסטע דאַטען, ביאָ-גראַפישע און ביבליאָגראַפישע, פון דער יודישער ליטעראַטור, שפראַכפאָר-שונג און פרעסע און איז דאָס ערשטע און דערווייל אויך אין זיין אַרט איינציגע האַנדבוך וועגען יודיש ווי פאַר'ן יודישען לעזער, אַזוי אויך פאַר'ן יודישען ליטעראַטור-היסטאָריקער און שפראַכפאָרשער.

ביים אויספיהרען די דאָזיגע אַרבייט איז דעם אויטאָר נאַטירליך אומ-מעגליך געווען אינגאַנצען אויסצושעפען דעם געגענשטאַנד. דאָך האָט ער זיך בעמיהט, ווי ווייט מעגליך, אויסצוניצען אַלע קוועלען, וואָס האָבען אַ שייכות צום ענין, ווי פערשידענע ענציקלאָפּעדיעס, קאַטאַלאָגען, ליטע-ראַטור-געשיכטעס, פאַך-אַרגאַנען, צייטשריפטען, מאָנאָגראַפיעס א. א. ו. נישט בעגנוגענט זיך מיט די דאָזיגע קוועלען, וואָס זיי ווערען אגב אָנגעווי-זען אין דער ביבליאָגראַפיע ביי די אַרטיקלען אין טעקסט, האָט דער אוי-טאָר אויסגעניצט אין זיין ווערק די פּריוואַטע ידיעות, וואָס ער האָט בעקן-מען דורך אַנאַקטעע צווישען די געגענווערטיגע פאָרשטעהער פון דער יודי-שער ליטעראַטור און פרעסע. העכער 150 יודישע שריפטשטעלער און זשור-נאַליסטען האָבען זיך אָפגערופען אויף דעם אויטאָרס בקשה און צוגעשיקט נאַטיצען וועגען זייער לעבען און ליטעראַרישע טעטיגקייט. נאַטירליך זענען נישט אַלע צוגעשיקטע נאַטיצען גלייך אויספיהרליך געווען, און דאָס האָט

אינהאלט

	פאָררעדע פון פערפאַסער .	
I	פערזאָנען-לעקסיקאָן .	.1
II	יודישע פּעריאָדישע אויסגאַבען .	.661
III	אַנאַנימע ווערק אין דער יודישער ליטעראַטור .	.745
I	אינהאַלט-פּערצייכעניש פון פּערזאָנען-לעקסיקאָן .	.1
	רעגיסטער פון די נעמען און פּסעוודאַנימען , וואָס ווערען דערמאָהנט אין „לעקסיקאָן פון דער יודישער ליטעראַטור און פּרעסע“ .	.XII

ЛЕКСИКОНЪ ФУНЪ ДЕРЪ
ИДИШЕРЪ ЛИТЕРАТУРЪ
УНЪ ПРЕССЕ * * * * *
СОСТ. З. РАЙЗЕНЪ * * *
ИЗД. Т-ВА „ЦЕНТРАЛЬ“
ВАРШАВА * * * * * 1913
ТИПОГРАФІЯ АКЦ. ОБЩ.
С. ОРГЕЛЬБРАНДА С-ЕЙ.

לעקסיקאָן

פון דער יודישער ליטעראַטור און פרעסע

פון זלמן רייזען

רעדאקטירט פון ש. ניגער

ארויסגעגעבען פון דער

פערלאגס-געזעלשאַפט „צענטראַל“, וואַרשוי

תרע"ד

1914

געזעצט ביי א. שריפטגיסער, וואַרשוי, סאַפעזשינסקא, 8

Presented to the
LIBRARY of the
UNIVERSITY OF TORONTO
from
the Library of

THE LATE
ABRAHAM RHINEWINE

רעבתים יתאז

פון דער יוד'שער ליטער אטור און פרעסע